

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

De Deo Vt Trino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](#)

DE DEO VT TRINO.

ACTENVS de Deo vt uno secundum perfectiones absolutas, qua illum complent in esse natura, disputauimus: ulterius supereft disputandum de Deo vt Trino secundum perfectiones relatiuas, qua illum integrant in esse hypostatico & personali. Quoniam vero persona Diuina relationibus constituuntur; relationes vero per processiones multiplicantur, ordo Doctrina poscit, vt prius de processionibus, deinde de relationibus, postremo de personis disputemus. Rursus qua ad personas pertinent, alias sunt communia omnibus personis, alia propria uniuscuiusq; prius de ijs disputandum erit, quae sunt communia omnibus: tum de singulis personis speciatim. Ceterum ut hoc mysterium inter Christiana religionis arcana est omnium abditissimum; ita in nullo peruestigando, ut Augustin. 1. de Trinitate cap. 3. testatur, periculosis erratur; sicut nec fructuosius elaboratur. Ne igitur in eo perscrutando erroremus, constanter tenenda est anchora fidei; vt autem in eo fructuosius laboremus, diligenter attendendus est scopus veritatis, qui ut idem Augustinus 2. de Trin. initio docet, est, ut Deus in hac vita melius cognoscatur; cognitusq; feruentius a nobis diligatur. Multa solent Theologi hic contra Gentiles, & Hareticos de reuelatione & cognoscibilitate huius mysterij, de pluralitate & diuinitate personarum disputare: quae omnia nos hic omittimus, quoniam in animo est, ea tantum discutere, qua controversa sunt inter Theologos Catholicos, quaq; ad has tantum controversias definiendas necessaria prae cognoscenda sunt.

Augustin.

DISPUTATIO XVIII.

De Diuinis Processionibus.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua realis processio in diuinis?

1. **A**TIO dubitandi sumitur tu ex termino, qui procedit; tum ex subiecto, in quo diuina processio recipitur. Ex termino ratio dubitandi est, quia implicat, terminum procedentem identificati cum principio producente: sed terminus, qui procedit intra Deum, Deus est; cum nihil possit intra Deum procedere, quod Deus non sit: atqui principium producens est etiam Deus; quia nihil potest intra Deum producere, quin Deus sit: igitur Deus procedens identificatur cum Deo producente. Vnde veterius sequitur, aut idem procedere a seipso, aut Deum procedentem distingui a Deo producente: utrumque autem implicat: ergo. Ratio vero dubitandi ex parte subiecti est, quia processio realis immanens, qualis est diuina, requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur: implicat autem potentia passiva in Deo actu puro: ergo.

2. Dico primo. Est in Deo vera & realis processio, qua verè & propriè aliquid intra Deum producitur. Assertio est de fide ex illo Ioannis 8. Ego, inquit Christus, ex Deo processi: & Ioannis 15. Spiritus sanctus, qui a Patre procedit, quæ loca Patres intelligunt contra Sabellianos de vera & reali processione. Fundamentum est, quia in Deo est verè & propriè Pater, verè & propriè Filius, ut sapientia Scriptura testatur. Sed de ratione Patris est generare, de ratione vero Filii generari: est igitur in Deo realis processio, quæ & Pater generat, & Filius generatur.

3. Probatur secundo ratione. In Deo sunt tres personæ distinctæ realiter, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Matth. ultimo: nulla autem in Deo esse potest distinctio realis, nisi in reali origine & processione fundata: ergo. Minor probatur, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in origine procedentis & producentis, prouenit ex limitatione naturæ, quæ Deo enti illimitato & infinito repugnat.

4. Tertio. Ponere in Deo realem processionem, nullam inuoluit implicantiam, & summam arguit naturæ fecunditatem,

quæ Deo neganda non est; nam qui alios parere facit, ipse sterilis erit? Isaia 66. Confirmatur, quia si in nobis intelligendo & amando aliquid producere, perfectio est, cur non in Deo summè productio? Quod autem per hanc processionem aliquid intra Deum producatur, constat, quia implicat, dari processionem sine re procedente, & vniuersaliter productionem sine termino producto, cum productio sit ipse terminus in produci.

Isaia 66.

5. Dico secundò. Hæc processio non est in Deo per modum emanationis transentes, sed immanentis; non per modum effectus à causa, sed per modum termini consubstantialis principio producenti, in eadem natura subsistentis. Conclusio est Catholica contra Arianos. Probatur hoc Theologico discursu. Terminus huius processionis est Deus: etenim ipse Christus, qui Ioan. 8. de ipso dixit, Ego ex Deo processi; Ioan. 1. dicitur Unigenitus Filius Dei, & Spiritus sanctus, qui Ioan. 15. dicitur à Patre procedere. Acto. 5. dicitur Deus: Cur, inquit Petrus Ananiæ, Tentavit Sathanas cor tuum te mentiri Spiritum sancto? quem paulo post appellat Deum: Non es, inquit, mentitus hominibus, sed Deo. Legatur Cyrillus lib. 13. de thesauro cap. 2. ubi hunc locum explicat. Atqui non potest esse verus Deus, nisi processio sit immanentis & consubstantialis principio producenti. Nam verus Deus est, qui veram Dei naturam habet: veram autem Dei naturam non habet, qui eandem numero naturam Dei producentis non participat: quia cum hæc nequeat multiplicari, qui eandem numero Dei naturam non participat, veram Dei naturam non habet, atque adeo verus Deus non est: sed nisi processio hæc sit immanentis & consubstantialis principio producenti, terminus ex ea procedens non participaret eandem numero naturam principij producentis, quia hæc nequit participari à termino producendo nisi media productione: ergo si hæc non est immanentis & consubstantialis naturæ producenti, non poterit participari à procedente.

Arianus.

*Ioan. 8. &
1. &
Ioan. 15.
Acto. 5.*

Cyrillus.

*Ioan. 8. &
15.
sabelliani.*

*Matth. ult.
imo.*

Augustin,

6. Vnde Theologi ad explicandam hanc consubstantialitatem termini producēti cum principio producente, ut solent particulā, de, quoniam ex Augustino lib. de Natura Bonicap. 26. particula *de*, consubstantialitatem termini procedentis cum principio producente expressius importat, quam particula, *ex*. Dicuntur enim creaturæ procedere *ex Deo*, non autem *de Deo*. Contrà verò Filius & Spiritus sanctus verius & magis propriè dicuntur procedere *de Deo*, quam *ex Deo*.

7. *Obiectus Primò.* Terminus productus procedit distinctus realiter à producente; ergo procedit per modum effectus à causa. Respondeo negando consequentiā. Etenim ut aliquid procedat per modum effectus à causa, non sit est, procedere distinctum realiter à producente, sed præterea requiritur, ut non procedat eadem necessitate, quā existit ipsum producens. Arqui terminus productus in diuinis procedit eadem pro rūs necessitate, quā existit ipsum producens. Cuius ratio est, quia procedere ut effectum à causa ex vi nominis importat dependentiam producēti à causa ipsa producente; quæ dependentia nulla esse potest, vbi productum procedit cum eadem numero natura, & necessitate essendicūm ipso producente.

8. *Obiectus Secundò.* Implicat realiter produci terminum, non productō omnico, cum quo terminus ipse formaliter identificatur. Ergo implicat in diuinis produci personam, non producta natura, cum qua persona ipsa formaliter identificatur. Confirmatur. Implicat produci gradum corporis, cum eo non productō gradu substantiæ: sed magis identificatur natura diuina cum propria personalitate, quam gradus substantiæ cum gradu corporis. Respondeo negando antecedens, quando id, cum quo terminus identificatur, ob sui infinitatem est immultiplicabile: talis est natura diuina, quæ sicut ob suam infinitatem & illimitationem est immultiplicabilis, ita & improductibilis: personalitas verò licet sit infinita in suo genere, quia tamen non est infinita in genere personalitatis simpliciter, ideo multiplicabilis est, atque adeò productibilis.

9. *Dices.* Ex hoc tantum discursu sequitur, naturam diuinam, non multiplicari simul cum processione, non autem cum eā ipsa identificari. Respondeo hoc etiam sequi ob infinitatem in omni genere, ob quam habet, vt nulli perfectioni opponatur, atque adeò cum quavis perfectione identificetur. Nam tota ratio distinctionis est aut oppositio, aut limitatio: natura autem diuina ob suam infinitatem in omni genere perfectionis nullam habet neque oppositionem, neque limitationem, ac proinde identificatur cum quavis perfectione diuina. Ad confirmationem nego consequentiam. Quoniam adæquata ratio, cur cum gradu cor-

poris necessariò comproducatur gradus substantiæ, non est tantum identificatio, sed etiam limitatio.

10. A d priorē rationē dubitandi sumptam ex termino, concedo maiorem de identificatione adæquata, & in ratione producentis formaliter; nego de inadæquata, & in ratione communicantis. Naturā enim diuina non est principium productionis, sed tantum communicationis, vt instā ostendimus; sola autem persona per relationem est principium productionis formaliter. Terminus autem procedens non identificatur producenti adæquate, & in ratione producentis formaliter, sed inadæquate, & in ratione communicantis; quia non identificatur cum persona ipsa producente secundum perfectionem relatiuam, secundum quam persona est formaliter producēta, ei que formaliter opponitur; sed secundum perfectionem absolutam, secundum quam non est formaliter producēta, sed communicativa, ei que formaliter non opponitur: nam formalis oppositio inter terminum productum & principium producens attendit solum penes rationem producendi, non autem communicandi. Cū non implicet, idem communicari alteri, & nihilominus manere in ipso communicante. Nam communicare, est ita dare esse alteri, vt illud retineatur ab ipso dante. Contrà verò producēre, est à seipso distinctum aliquid dare; cū enim productum non continetur in producente formaliter, sed tantum virtute, non potest fieri extra producens, nisi vt distinctum ab ipso producente. Hinc sit, vt productum in diuinis ratione naturæ, quam per communicationem accipit, procedat consubstantiale producenti, & vnu prorsus Deus cum illo, ratione verò hypostasis, quam per productionem accipit, procedat vt distincta persona à producente.

11. A d posteriorem verò rationē dubitandi, nego maiorem: quoniam processio diuina non distinguitur à parte rei à termino procedente; hic autem cū non sit actus accidentalis, sed terminus substantialis, in eadem Deitate subsistens, nullam requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur.

SECTIO II.

An duplex sit tantum processio passiva in diuinis?

12. *Ratio* dubitandi est, quia vel in Deo est processio per actus immanentes intellectionis & volitionis, vel per alias actiones immediate consequentes naturam. Si primum, vna tantum erit processio, sicut vna est actio immanens, quæ simul est intellectio & volitio in Deo.

13. Confirmatur i. quia processio increa-

ta est

ta est infinita; nequit igitur esse multiplex. Consequentiam probo, tum quia processio infinita est ad eam quatuor virtutem infinitam; non possunt autem eiusdem virtutis esse plures actus adaequati; tum quia productio infinita continet quidquid perfectionis esset in qualibet productione distincta, alioqui non esset infinita in genere productionis. Tum quia natura diuina per quamlibet productionem adaequat se communicat; non igitur potest pluribus productionibus se communicare; alioqui nulla productio foret adaequata & infinita.

14. Confirmatur 2. Processio specificatur a termino formalis; sed hic est unus, ipsa scilicet natura, cum qua processiones diuinæ identificantur. Si secundum: non erit maior ratio, cur sint duas, & non plures processiones, cum natura diuina ex se non habeat, unde potius ad has, quam ad illas determinetur: cum ex se sit infinita ad nullam certam actionem determinata.

15. Dico. Duæ tantum sunt processiones passiuæ in Deo, altera per intellectum, quâ gignitur Verbum, altera per voluntatem, quâ spiratur Amor: Ambæ distinctiones realiter; ambæ quasi specie diversæ. Assertio est de fide, etenim de fide est, duas tantum esse personas procedentes realiter distinctiones in Deo, Verbum, & Spiritum sanctum: igitur de fide est, duas esse in Deo tantum processiones passiuæ distinctiones realiter, Verbi scilicet, & Amoris. Consequentia patet, quia processio se habet ad terminum procedentem, ut fieri ad factum esse. Huius Catholicæ veritatis ea est ratio, quoniam processiones diuinæ sunt per operationes immanentes: in Deo autem agente intellectuali perfectissimo non possunt, nisi duæ tantum operationes immanentes reperi, intellectio nimis, & volitio distinctiones virtualiter.

16. Quod autem istæ processiones quasi specie differant in Deo, docet Sanctus Thomas quæstione decima, de potentia articulo secundo ad duodecimum. Cuius ratio est, quia diuersitas processionum desumitur ex diuersitate terminorum procedentium: sed termini diuinorum processionum, etsi ratione naturæ, cum qua identificantur, sint vnum, non modò specie, sed etiam individuo; ratione tamen hypostatum, quibus distinguuntur, sunt quasi specie diversæ. Minor probatur, nam termini diuinorum processionum sunt Verbum, & Spiritus sanctus, qui sunt hypostases diversæ quasi specie ac rationis. Notanter dixi, quasi specie, quia in Deo non datur propria compositione ex genere & differentia, quia non datur in Deo metaphysica præcisio generis & differentiarum, cum tales præcisiones repugnant enti illimitato & infinito in omni genere perfectionis.

17. Ex his infero 1. Trinitatem diuinorum personarum, in eadem natura subsistentium, hoc pacto: In Deo sunt duæ processio-

nes passiuæ realiter distinctiones: igitur sunt duas personæ procedentes realiter etiam inter se distinctiones: atque haec necessariæ supponunt aliam personam realiter ab ipsis distinctionem: ergo tres sunt personæ in Deo. Prior consequentia patet, quia duas processiones reales identificant sibi duos terminos distinctiones realiter. Minorem probo: nam haec duas processiones necessariæ sunt ab alio productæ, non à natura, cum qua identificantur, quia implicat productam identificari cum producente, alioqui idem produci posset à se ipso: non à se ipsis mutuo; quia implicat causam produci à suo effectu prima productione; sequeretur enim, quod idem simul existeret & non existeret; ut enim illa posset producere, deberet exsistere, quia nulla virtus non existens est apta ad producendum; ut autem posset prima productione produci, deberet non exsistere, quia quod præexistit non potest esse terminus primæ productionis, cum prima productio sit ad primam existentiam rei: implicat ergo, quod prima productio supponat existentiam ipsius rei producendæ: ergo implicat, ut causa primæ producatur à suo effectu, atque adeo, quod diuinæ processiones esse mutuo primæ producunt: ergo necessariæ supponunt aliam personam, à qua primæ producuntur, quæ cum sit verus Deus, non minus quam personæ ipse producuntur; cumque verus Deus esse non possit, nisi in eadem Deitate subsistat, necessariæ consequitur, ut ipsa simul cum duabus personis producunt ternarium numerum diuinorum personarum in eadem natura subsistentium integrer.

18. Infero secundum. Hanc personam, quæ supponitur à duabus personis procedentibus, necessariæ esse improductam. Nam aut esse producta à natura, aut à Verbo, & Spiritu sancto, aut ab alia persona distinctione, non à natura, à qua non distinguitur; implicat enim productum à producente non distinguiri. Non à Verbo & Spiritu sancto, quia nequit productum suum producens prima productione producere. Non ab alia persona distinctione: tum quia in Deo non potest esse alia productio, quam per intellectum & voluntatem, quæ adequantur per Verbum & Spiritum sanctum. Tum quia non est maior ratio, cur illa ab alia producta non esset: & rursus illa ab alia, & sic in infinitum. Sistendum igitur est in una, quæ ita sit principium Verbi & Spiritus sancti, ut ipsa ab alia producta non sit. Quod non obscurè docuit Christus Ioan. 5. Pater, inquit, habet vitam Ioan. 5. in semetipso: hoc est, ut Augustinus explicat 15. de Trinit. c. 26, ab alio non participatam & origine communicatam. Unde solus Pater, ut ibidem inquit Augustinus, non est de alio, ideo solus ingenitus, quæ est propria notio Patris, ut suo loco dicemus.

19. Infero tertio. Hanc personam improductam, quæ in Trinitate est prima, & reliquarum productina, aliam esse non posse,

S.Thomas.

quām personam Patris cum proprietate spiratiua: hoc autem sic ostendo. Omnis natura substantialis necessariō sibi determinat aliquam hypostasim, quā sit proportionatum complementum omnium suarum operationum; cūm omnis natura substantialis requirat aliquam hypostasim, vt complementum suarum operationum. Sed hypostasis primō completiuia omnium operationum diuinæ naturæ ad intra alia esse non potest, quām personalitas Patris cum proprietate spiratiua: ergo. Minorem probbo, quia natura diuina est operatiua ad intra per actus intellectus & voluntatis: ergo hypostasis, quā illam primō compleat in ordine ad omnes suas operationes, est personalitas Patris cum proprietate spirandi. Consequentia probatur, nam hæc quā personalitas Patris est, compleat principium intellectuum, quia cūm hoc sit generativum, non potuit ad producendum compleri, nisi paternitate, tanquam forma hypostatica, quā in Deo est proprium complementum virtutis generatiuæ: quā vero proprietas spiratiua est, compleat principium volituum. Nam cūm hoc sit producendum Amoris, compleri non potuit, nisi proprietate spiratiua, quā est proprium complementum voluntatis. Quia vero generare est solius primæ personæ producentis per intellectum; spirare vero est etiam secundæ producentis per voluntatem, non potuit prima persona in ratione persona constitui personalitate spiratiua cum proprietate generandi, sed potius personalitate generatiua cum proprietate spirandictum quia prius debuit constitui vt generatiua, quām vt spiratiua; nam est generatiua per intellectum, spiratiua vero per voluntatem, qua intellectus operationem supponit: complementum autem virtutis generatiuæ in diuinis non est spiratio, sed paternitas. Non potuit autem constitui vt generatiua; quin etiam constitueretur vt persona realiter distinḡta à termino generando: ego si prius debuit constitui per Paternitatem, tanquam per virtutem fecundam ad generandum, per eandem constitui debuit hypostaticè distincta à termino ipso generando. Tum quia virtus spiratiua debuit esse communis secundæ personæ: non esset autem illa communis secundæ personæ, si personaliter constitueret primam, quia de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Ob eandem rationem nō potuit prima persona hypostaticè constitui utrāque relatione paternitatis scilicet & spirationis, sed sola paternitate cum proprietate tantum spirandi, quia proprietas, quā non constituit formaliter personam, potest alteri communicari; secus quā personam formaliter constituit.

20. Infero quartò. Non posse in Deo esse plures personas, quām tres assignatas. Fundamentum est, quia omnis multiplicatio personarum in Deo necessariō fundari debet in origine producentis & producti. Nequit autem in Deo esse alia origo,

quām per intellectum, & voluntatem. Igitur nequeunt in Deo esse aliae, personæ, quām tres assignatae. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, nam omnis personarum multiplicatio, quā non fundatur in origine producentis & producti, aut est per substantias absolutas, aut relatiuas alterius generis: utraque importat imperfectionem repugnantem diuinis personis. Nam prior, importat limitacionem in ipsis personalitatibus absolutis, quāc cūm ex natura sua non petant distinguiri, sicut petunt distinguiri relatiuæ propter oppositionem, quam essentialiter includunt, si distinguuntur, necessariō distinguuntur propter limitationem, cūm nequeat aliud caput distinctionis singi: atqui omnis distinctione in limitatione fundata repugnat Deo enti infinito, & illimitato: ergo. Posterior verò supponit distinctionem, & limitationem in extremis ipsis, in quibus fundatur. Nam omnis relatio, quā non fundatur in origine producentis & producti, aut est similitudinis, & dissimilitudinis, aut æqualitatis & inæqualitatis, aut mensuræ & mensurati: omnes istæ supponunt distinctionem, atque adeo limitationem extremonum, quā dicuntur similia vel dissimilia, æqualia vel inæqualia, mensurantia vel mensurata: ergo.

21. Neque multiplicari possunt plura Verba, aut Amores notionales in Deo. Quia vel multiplicarentur specie, vel numero; non specie, quia omnis diuersitas specifica Verbi, vel Amoris est sumenda aut ex termino, aut ex modo tendendi diuerso; non ex modo tendendi diuerso, quia hic semper est unus & idem, vt pote infinitus & invariabilis: non ex termino, quia hic aut diuersificatur ex modo tendendi, aut ex obiecto; at hec in Deo semper sunt invariabiliter eadem, vt pote ex se necessariō determinata ad unum. Non numero, nam sola multiplicatio numerica fundatur in limitatione & finitudine termini procedentis: sed tam Verbum, quām Amor in Deo procedit infinitus & illimitatus, non solum in genere perfectionis absolutæ, sed etiam relatiuæ: ergo sicut implicat, procedere in distincta numero natura, ita in distincta numero substantia, quia non est minus infinitus in genere personalitatis, quām naturæ. Confirmatur, quia si plura essent Verba, unum non contineret individualem perfectionem alterius; ac proinde unumquodque procederet limitatum in perfectione ipsa individuali; ergo non procederet secundum omnem perfectionem possibilem Verbi.

22. Infero 5. Inter personas procedentes necessariō unam, nempe Filium, esse alterius personæ, nempe Spiritus sancti, producendum. Ratio, quia cūm in diuinis personæ non distinguantur, nisi per originem producentis & producti, si Filius non esset principium Spiritus sancti, ab eo distinguiri non posset. Cæterum Spiritus sanctus, cūm sit terminus

nus

nus amoris, & in Deo non sint aliæ processiones, quām intellectus & voluntatis, nequit esse alterius personæ productius, sed in ipso felicissimè sicut & compleetur ultima processio diuina.

23. Ad rationem dubitandi concedo, processiones diuinas esse per actus intellectus & voluntatis. Nego tamen inde sequi, vnam tantum esse processionem. Nam etsi intellectio & volitio essentialis sit vna in Deo, adhuc tamen processio passiva potest esse multiplex, quia hæc non multiplicatur per actus essentiales, sed per terminos notionales, qui in diuinis multiplicantur. Cur autem in Deo non sit vna tantum processio passiva adæquans fecunditatem virtusque actus intellectus & voluntatis, aliunde probari non potest, quām ex fide, quā constat, in Deo esse duas personas productas, & consequenter duas processiones passivas.

24. Ad priorem confirmationem, distinguo antecedens: est infinita intensiùe, concedo; ex ensiùe, nego. Vnde negatur consequentia intellecta de multiplicatione extensiùe. Ad cuius primam probationem distinguo minorem: nequeunt eiusdem virtutis esse plures actus adæquati extensiùe, concedo, adæquati intensiùe, nego. Nam potest eadem virtus vniuoca extendi ad plures effectus quorum vnuquisque sit adæquatus intensiùe, nullus adæquatus extensiùe. Ad secundam probationem patet ex prima. Ad tertiam concedo, naturam diuinam per quālibet processionem communicare se adæquatè & infinitè intensiùe, non autem extensiùe; cum sit yterius communicabilis per aliam processionem extensiùe: sicut per quamlibet personalitatem eadem natura terminatur adæquatè & infinitè intensiùe, non autem extensiùe.

25. Ad posteriorem verò confirmationem, nego minorem: licet enim processio diuina in ratione communicationis, specificetur à termino formalis, qui est natura diuina; in ratione tamen productionis specificatur à termino totali, qui est ipsa persona producta.

SECTIO III.

An præter Processiones passivas, ponendæ sint actiua, tum à passiuis, tum inter se distinctæ?

26. PRO R dubitandi ratio sumitur à rebus creatis, in quibus actio & passio re ipsa non distinguuntur realiter, sed ambæ identificantur realiter cum termino producendo; ergo etiam in Diuinis, productio actiua non distinguitur à passiua, sed utraque identificatur cum persona producta: dicitur autem actiua per habitudi-

nem ad producens; passiua verò per habitudinem ad productum. Confirmatur, quia non solum productio passiua, sed etiam actiua est realis, emanans à persona producente; est enim ipsius veluti causalitas, & immediatus terminus, quo formaliter communicat esse termino ultimato. Implicit autem cum producente identificari non solum terminum ultimum, Quod, sed etiam immediatum, Quo, nam etiam is producitur ab agente; ergo etiam is distingui debet à producente.

27. Posterior dubitandi ratio est: quia origo actiua in Deo intrinsecè constituitur per relationem personæ producentis, atque relatio personæ producentis in Deo est duplex distincta realiter, altera in Patre respectu Filii, quæ generatio dicitur; altera in Patre & Filio respectu Spiritus sancti, quæ spiratio actiua nuncupatur.

28. Dico primò. Præter duas processiones passivas in personis productis, pondæ sunt duæ actiuae in personis producentibus, realiter à passiuis distinctæ, ijsque correspondentes; vt generatio actiua in Patre, quæ responder passiua generationi Verbi, quæ natuitas dicitur; & spiratio actiua in Spiratore, quæ responder spirationi passiua Spiritus Sancti, quæ appropriato nomine processum nuncupatur. Conclusio est S. Thom. Doctoris, I. p. q. 4. art. 1. ad 2. & communis Scholasticorum cum Magistro in I. dist. 26. Fundamentum est, quia origo actiua in Deo est per modum actus perfectè immanentis; de ratione autem actus perfectè immanentis est, vt sit perfectè idem cum principio producente: ergo origo actiua in Deo est idem cum principio producente, realiter distincta à termino producendo; & consequenter, præter duas processiones passivas realiter distinctas, pondæ sunt duæ actiuae realiter à passiuis distinctæ, in principio ipso producente. Maior constat, nam origines in Deo sunt per actus intellectus & voluntatis, qui sunt perfectissimè immanentes. Minor patet, tum ex nomine ipso, nam immanens dicitur, quod manet in ipso principio, à quo est: tum ex discrimine inter actum immanentem & transuentem, nam transiens transit in terminum productum, cum quo realiter identificatur; immanens verò manet in ipso principio producente.

S. Thom.
Magister
& reliqui
Scholastici.

29. Explico, ipsa essentialis intellectio Patris, quatenus determinata relatione Paternitatis, est actiua productio personæ gignentis, & actualis communicatio naturæ intelligentis; sicut eadem essentialis intellectio, quatenus determinata relatione Filij, est actualis processio Verbi, & passiua communicatio eiusdem naturæ intelligentis: similiter eadem essentialis volitio, quatenus determinata proprietate spirationis, existente in Patre & Filio, est ipsa actiua productio Spiratoris, & actualis communicatio naturæ volentis. Contrà verò, eadem essentialis volitio determinata relatione Spiritus

fancti,

santi, est actualis processio Amoris notionalis, & passiva communicatio eiusdem naturae volentis. At non minus intellectio & voluntio actualis, determinata relatione producentis, est intrinseca principio producenti, quam eadem determinata relatione produci, est intrinseca termino producto; ergo non minus ponenda est actiua origo producentis, intrinseca principio producenti, quam passiva origo producti, intrinseca termino producto.

30. Confirmo. Nam actiua productio est transcendentalis ordo producentis ad productum, sicut passiva est transcendentalis ordo producti ad producens; respicit enim productum suum producens formaliter per productionem, sicut producens suum productum per processionem. Nequit autem realis ordo identificari cum termino, ad quem est. Ergo nequit actiua productio in Deo identificari cum termino producto, sed cum principio ipso producente. Minorem probo, quia repugnat esse respectum realem sui ad se ipsum, ergo repugnat respectum transcendentalis identificari cum termino, ad quem est.

*Henricus.
Argentinus.
Ægidius.*

31. Dico secundò. Origenes actiuae non distinguuntur realiter inter se. Est communis Scholasticorum, exceptis Henrico in summa, p. 2. art. 60. q. 1. & Argentino in 1. dist. 13. q. 1. art. 2. cum suo Ægidio. Fundamentum nostrae assertionis est, quia origines actiuae in Deo distinguui non possunt, nisi per proprietates principiorum producentium: sed proprietates principiorum producentium in Deo non distinguuntur realiter; ergo nec corum origines actiuae. Maior constat, nam illæ distinguui non possunt per actus essentiales, qui communes sunt omnibus personis. Minorem probo, nam proprietas, quæ Pater generat est Paternitas; proprietas, quæ Pater & Filius proxime spirant, est relatio Spiratoris; sed hæc non distinguuntur à Paternitate & Filiatione; est enim eadem in Patre & Filiō, ut infra; ergo nec spiratio actiua distinguuntur realiter à generatione actiua: consequentia elucet, quia origines non habent unde distinguantur, quam ex proprietatibus principiorum producentium.

32. Dico tertiò. Generatio actiua dicit solam Paternitatem. Spiratio verò actiua paternitatē & filiationem; ergo spiratio actiua, saltem ratione filiationis, quam includit, distinguuntur à generatione actiua. Respondeo negando, Spirationem actiua proximè & formaliter dicere paternitatem & filiationem, sed relationem spirationis communem Patri & Filio, in quibus virtus ipsa spiratoria subsistit, tanquam in suppositis distinctis, quæ distincta supposita origo ipsa spiratoria remotè tantum connotat; origo autem actiua unitatem, aut diversitatem summit à virtute proximè originante, non à supposito remotè completere, ut infra.

33. Dico tertiodi. Etiamsi actiuae origines non distinguantur ex natura rei inter se,

adhuc simpliciter dicendæ sunt duæ origines, non tamen duæ res. Fundamentum est, quia cùm origines sint transcendentales respectus ad terminos originatos, numerantur ad numerationem terminorum originatorum: sed termini originati sunt duo, Filius & Spiritus sanctus. ergo & eorum origines dicendæ sunt simpliciter duæ, etiam si in se, & ratione principij sit una, sicut relatio Spiratoris, quamvis re ipsa non sit distincta à Paternitate & Filiatione, quia tamen respicit terminum distinctum, nempe Spiritum sanctum, numeratur ut distincta relatio à paternitate & filiatione. Cuius ratio est, quia relativa, cùm totum eorum esse sit ad alterum, nempe ad terminum, multitudinem sumunt à termino, quem respiciunt, non à fundamento, in quo sunt. Eadem ratio probat posteriorem assertione partem, quia cùm res non multiplicetur ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci; non possunt actiuae origines dici duæ res, etiamsi dici possint duæ origines, vel respectus simpliciter, quia fundamentum est unum.

34. Ad priorem dubitandi rationem nego consequiam; tum quia in creaturis non datur actio perfectè immanens. Nā vel illa est formaliter transiens, & tota recipitur in termino, à qua extrinsecè tantum denominatur agens agere; vel formaliter immanens, & ea tantum subiecti recipitur in principio producente. In Deo autem est perfectissima actio immanens, quæ perfectissimo modo recipitur in principio producente per omnimodam identitatem: & consubstantialitatem in ipso principio producente; non esset autem illa perfectissimo modo immanens, si tantum recepta in persona producta, extrinsecè tantum denominaret personam producentem, quia adhuc posset illam perfectiori modo denominare, nempe per intrinsecam identificationem cum illa: tum quia in creaturis actio & passio distinguuntur tam à termino producto, quam à principio producente: unde possint esse transcendentales respectus, quibus tam producens respiciat productum, quam productum producentem, quia cum neutro identificantur formaliter; at verò processio in diuinis non distinguitur à termino producto; unde licet sit realis respectus, quo productū respiciat formaliter producens, non tamen potest esse realis respectus, quo producens respiciat formaliter productum.

35. Ad confirmationem nego, originem actiua esse per modum realis emanationis à principio producente, sed per modum actionis immanentis, actu influentis in terminum ipsum productum. Hoc autem non est, esse tantum per modum principij, sed actualis etiam originis, quatenus hæc eadē existens in persona producente & producta, est actiua & passiva communicatio naturæ. Unde nego, originem actiua identificari non posse cum principio producente,

cum

cum non sit causalitas ab ipsa causa realiter distincta; licet impliceat illam ad eum iden-

tificari cum origine passiva, quae identifica-

tur cum termino originato.

36. Ad posteriorem rationem dubitan-

di, distinguo de relatione productentis; nam

alia est quae formaliter constituit personam,

alia quae solum compleat proximum principium producendi; origo autem actus non con-

stituit formaliter per relationem, quae for-

maliter constituit personam, sed quae forma-

liter compleat proximum principium produ-

cendi; haec autem non est duplex distinc-

ta realiter in Patre & Filio, proinde nec origi-

nies actus existentes in Patre & Filio, erunt

realiter distinctae inter se.

SECTIO IV.

An Processiones Diuinæ sunt operationes intellectus & voluntatis?

Durandi.

37. PRIMA sententia negat. Est Durandi in primo distincto. 6. questione se-
cunda, & distinctione vigesima septima,
questione tercia, numero decimo opinantis,
processiones diuinæ non esse per se & for-
maliter operationes intellectus & voluntati-
s, sed tantum naturæ: quatenus hec ratio-
ne præcedit intellectum, & voluntatem,
ad eo ut si per impossibile Deus non esset in-
telligens & volens, adhuc esset productivus
ad intra. Fundamentum ipsius est, quia fœ-
cunditas virtutis productua in Deo non ori-
tur immediate ex eius intelligere & velle,
sed ex perfectione & infinite naturæ: ergo
processiones diuinæ non sunt per se opera-
tiones intellectus & voluntatis, sed solius
naturæ: consequentia patet. Antecedens
probatur, quia secundum eandem propor-
tionem competit fœcunditas Deo & crea-
turi: sed nulli creaturæ competit fœcun-
ditas, quatenus intelligens & volens est for-
maliter, sed per aliquid prius. Si enim calor
esset intelligens, aut volens, eodem modo
produceret calorem, atque producit nunc:
ergo quod Deus sit intelligens aut volens,
materialiter se habet ad productionem per-
sonæ.

38. Confirmat primò. Nam vel actus
intellectus & voluntatis sunt principia pro-
ductionum, vel productiones ipsæ: neutrum
dici potest; ergo. Non primum, quoniam id,
cuius conditio est opposita fœcundati, non
potest esse principium, quo aliquid produ-
catur; cum omnis productio oriatur ex
fœcunditate: sed conditio actus intelligenti-
di & volendi est opposita fœcundati; ergo
non possunt esse principia, quibus personæ
diuinæ producantur. Minor probatur, nam
actus intelligenti & volendi sunt ex natu-
ra sua infœcundi. 9. Metaph. tum quia sunt
actus immanentes, quorum est, in suo tan-

tum principio manere, cum tamen omnis
productio aliquo modo transeat à principio
ad terminum productum. Tum quia sunt
actus pure intentionales, qui solum verlan-
tur circa obiecta representativa, non autem
productiva. Tum quia sunt ultima perfectio,
& operatio naturæ intellectualis: igitur re-
pugnat, ex ijs ulteriore perfectiōne con-
sequi, que sit ipsi intelligenti & volenti in-
trinsicæ, alias non esset ultima. Non secun-
dum, tum quia productiones personarum sunt
actus notionales, non essentiales: intelligere
autem & velle sunt actus essentiales. Tum
quia, si actus intelligendi & volendi essent
productiones personarum, cuiuslibet personæ
compereret producere Filium & Spiritum
sanctum: quia cunctus competit produc-
cio, competit & producere: sed cuiuslibet per-
sonæ competit intelligere & velle, ergo cuiuslibet
competeret producere Filium & Spir-
itum sanctum; quod est hereticum. Tum quia
productiones personarum differunt realiter:
intelligere autem & velle non differunt reali-
ter. Confirmat secundò, quia Patres do-
cent, Filium à Patre naturaliter gigni; non
igitur per intellectum.

39. SECUNDA sententia affirmit. Est
Sancti Thomæ 1. p. quest. 27. art. 3. Syluij
ibid. & communis Scholasticorum, qui
Durandi opinionem notant, ut temera-
riam, & erroneam, eod quod in re graui-
sima à communis sensu Patrum, & modo lo-
quendi Scripturæ recedat. Est igitur hæc
sententia, tanquam vera, & fidei prin-
cipijs conformior amplectenda. Cuius pri-
mum fundamentum sumendum est ex sa-
cra Scriptura, in qua Filius dicitur *Ven-*
bum, Sermo, Sapientia, Imago. Atqui *Ver-*
bum, Sermo, Sapientia, Imago sunt pro-
prij termini intellectus. *Verbum* namque
dictione exprimitur, dictio autem est pro-
pria intellectus operatio, quæ *Verbum* in se
ipso producit. *Sermo* ore profertur & expli-
catur: os autem pro intellectu in Scriptura
sacra usurpatur. *Sapientia*, & *Imago* est pro-
prios partus & proles intellectus. *Spiritus*
Sanctus verò appellatur *Charitas, Amor,*
Donum, ut colligit Augustinus 15. de Trinitate.
etiam de Patre & Filio dici: ad denotandam
tamen propriam *Spiritus sancti* produc-
tionem, quæ per actum voluntatis originatur,
peculiariter, ait, appropriati *Spiritus sancto*.

40. Est autem ex S. Thomâ 1. p. quest.
37. art. 1. notandum discriben inter nomi-
na, quibus *Spiritus sanctum*, eiusque pro-
cessionem, & *Verbum* eiusque produc-
tionem significamus. Nam ad exprimenda ea,
quæ sunt propria Filii, habemus propria no-
mina, *Divitio* scilicet & *Verbum*, quæ notionale-
m actum, & terminum intellectus impor-
tant: ad exprimenda verò ea, quæ sunt pro-
pria *Spiritus sancti*, caremus proprijs voci-
bus, & ideo utimur communibus *Charitatis*
& *Dilectionis*. Ex his autem aperte colligi-
mus, processionem *Spiritus sancti* esse per
actum

S. Thom.
syluij &
reliqui
Scholastici
contra Du-
randum.
Censura o-
pinionis.

Metaph. 9.

Aristoteles.
S. Thomas.

actum voluntatis; nam *Charitas, Amor, Donum*, sunt propriæ voluntatis operationes, & termini. Est enim *Donum*, teste Philoso-
pho, & Sanct. Thoma I. p. quæst. 38. art.
2. *Datio irreddibilis, qua non datur intentio-*
nere retributionis, sed gratuiti amoris. Vnde
primum, quod amato damus, est amor ipse,
quo illi bonum volumus. Hinc fit, ut Amor
habeat rationem primi doni. Cum igitur
Spiritus sanctus procedat ut Amor, procedit
ut primum *Donum*: proinde recte ex co-
colligimus, Spiritus sancti esse productio-
nem per actum voluntatis.

41. Et sanè temeraria est Durandi ex-
positio, afferentis hæc omnia de diuinis per-
sonis dici per quandam adaptationem ad ea,
quæ ioueniantur in imagine creata: nam ex
eo, quod in imagine creata, quæ procedit per
actus naturæ intelle&tualis, prior est eman-
atio per intelle&tuum, quam per voluntatem,
fit ut in diuinis Filius, qui procedit prima
emanatione, per quandam appropriationem
dicitur procedere per modum intelle&tus:
Spiritus vero sanctus, quia procedit secunda
emanatione, dicatur procedere per modum
voluntatis; cum reuera vterque proce-
dat ex fecunditate naturæ, concomitante
tanrum se habentibus intelle&tu, & volunta-
te. Hæc, inquam, expositiō temeraria est: tum
quia est contra Patres, tum quia in re graui
absque urgente necessitate impropiè Scrip-
turā interpretatur; vnde occasionem præ-
ber eodem modo interpretandie, quæ de diu-
inis processionibus dicuntur.

42. Secundum fundamentum desumen-
dum est ex discrimine, quod inter processio-
nem Verbi, & Spiritus sancti intercedit.
Nam fide certum est, processionem verbi esse
generationem; eiusque terminum esse verè
& propriè Filium; Spiritus sancti vero pro-
ductionem nec esse verè & propriè genera-
tionem, nec eius terminum esse verè & pro-
priè Filium. Hoc autem discrimen Duran-
dus assignare non poterit: nam si vtraque
processio eodem modo ex natura ipsa im-
mediatè proficiat, non est potior ratio,
cur vna, quam alia generatio dicatur.

43. Respondet Durandus, ideo secundam
personam esse Filiū, eiusque productionem
generationem, non autem tertiam; quia illa
procedit per modum naturæ, hæc autem per
modum voluntatis. Explicans autem, quid
sit, Filium procedere per modum naturæ,
Spiritum vero sanctum per modum volun-
tatis: nempe, quia Filius procedit vnu ab
vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, &
gradus, quoru quilibet esset per se sufficiens
ad totum perfectè producendum. Nam hoc
est procedere per modum naturæ in re-
bus creatis, ad quarum proportionem diu-
ina sunt explicanda. Spiritus sanctus vero,
quia procedit à pluribus, nempe à Patre, &
Filio, quæ sunt principia eiusdem ordinis &
gradus, quorum quilibet est per se sufficiens
ad totum perfectè producendum, quia
non perfectius producunt ambo, quam

alteruter per se, propterea dicitur produci
per modum voluntatis, non autem naturæ.

44. Sed contrà: tum quia non assigna-
tur formale discrimen inter generationem
vnus, & spirationem alterius, nam hæc non
sumitur ex unitate, & multitudine principijs
materialijs, sed vel ex diuerso modo tendendi
ad terminum, vel ex diuersa virtute formalis
productiva; quæ in ipsis sententia sunt ea-
dem in vtraque productione, nempe natura
ipsa, idemque modus tendendi ad terminum
est in vtraque productione per immediatam
emanationem à natura. Tum quia, si
vtraque processio immediatè manat à natu-
ra, non poterit inter illas ratio prioris, &
posterioris assignari; quia cùm vtraque à natu-
ra immediate fluat, nulla maiore condicione
ex parte termini, aut naturæ ab una,
quam ab alia exigita, non erit potior ratio,
cur una persona ab uno, altera verò à duobus
principijs producatur. Tum à priori,
quoniam ad generationem per se requiri-
tur, ut ad eam concurrat aliquod principi-
um viuens, ut ex eius definitione con-
stat; est enim productio viuentis à viuente
à principio coniuncto in similitudinem na-
ture.

45. Nec sufficit, ut hoc principium vitæ
tantum materialiter, & per accidens ad ge-
nerationem concurrat. Nam si homo con-
curreret ad producendum hominem, & non
per proximum principium vitæ, etiam si alio-
qui in se viuens sit, quia tamen non con-
curreret, ut viuens formaliter, non diceretur
Pater hominis produc̄ti. Constat de Adamo
concurrente ad productionem Euæ, cuius
genitor non fuit, idque tantum ex eo, quo-
niam, & si ad eam producendam materiam
subministratur, quia tamen illam non at-
tingit potentia proxima vitali, sicut artigis
productionem Abelis, medio semine à se
deciso, quod semen est proxima potentia vi-
talis, quæ generans attingit genitum in crea-
tis; Deus autem, cùm aliam vitam non ha-
beat, quam intellectualem, si per eam ad pro-
ductionem Filij non concurrat formaliter,
non concurrat ut viuens formaliter, & per
consequens non erit genitor, nec productum
genitum; quia non procedit ab illo, ut à prin-
cipio viuente formaliter, medio proximo
principio vitæ. Igitur non tantum conco-
mitanter, sed formaliter, & per se concur-
rit Deus per suum intelligere, tanquam per
proximum principium vitæ ad generationem
Filij.

46. Ad fundamentum Durandiconcede-
do, vim producendi ad intra radicari in fe-
cunditate naturæ, quæ ob sui infinitatem po-
stulat, ut sit in tribus suppositis; proximè ra-
men fundari in ipso intelligere & velle diu-
no, quod ob sui fecunditatem, non solum est
actio grammaticalis obiecti, sed etiam prin-
cipium & communicatio termini. Ad pro-
bationem vero antecedentis nego, secun-
dum eandem proportionem conuenire
Deo, & creaturis fecunditatem producendi

Durandus.

ad

ad intra : quia cùm hæc sit propria Dei , quæ Deus est, non oportet, vt secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis. Nam neque in sententia Durandi creaturæ spirituali conuenit producere aliam substantiam sibi similem, etiam per actionem nature.

47. Secundò esto, quod secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis, haud tamen secundum eandem proportionem arithmeticam, sed tantum geometricam : quæ in hoc consistit, quod sicut creaturæ conuenit productio sui similis, radicaliter quidem à natura, formaliter vero ab aliqua proprietate accidentalí : ita Deo producere personam sibi similem radicaliter conuenit ratione naturæ, formaliter vero & proximè ratione intellecciónis & volitionis. Quod autem creatura non competat proximè producere sibi simile per intellectum & voluntatem, est ob imperfectionem talium potentiarum, quæ vt creaturæ limitantur ad solam actionem grammaticalem obiecti: increasæ vero ob sui perfectionem & fecunditatem non solum tendunt ad obiectum actione grammaticalí, sed etiam ad terminum actione communicatiua reali. Quare negandum est, quod in hypothesi assumitur, nempe si per impossibile Deus non esset intelligens aut volens, adhuc esset fæcundus & productivus personarum, defecit proximi principij vitalis.

48. Ad primam confirmationem nego, conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis esse oppositam fæcunditati, quidquid sit in creaturis. Vnde falsum est, eos vt præscidentes à creatis, & increatis esse essentialiter infæcundos, sed solum, vt contratos ad rationem creati: quamquam etiam vt sic non sunt omnino steriles, nam & sunt productivi habituum, & specierum sui. Aristoteles autem loquitur de actibus immaterialibus creatis, qui vt tales nec sunt productivi sui obiecti, neque sunt productivi extra principium, in quo sunt. Vnde pater ad primam & secundam probationem minoris. Ad tertiam vero dico, intellectionem & volitionem esse ultimam perfectionem, non simpliciter, sed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum, non autem realis communicationis circa terminum, cui ulterius potest se realiter communicare. Ad reliquias instantias patebit ex infra dicendis.

49. Ad secundam confirmationem respondeo, Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ, vt condistinctam ab actione intelligibili, sed actionem necessariam, vt condistinctam ab actione contingente, & non assimilatiua naturæ, & principio producenti.

Aristoteles.

Exponentes
Patres.

SECTIO V.

Quales sint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ Personæ producunt?

50. RATIO dubitandi oritur ex secundo argumento Durandi. Etenim si diuinæ personæ producunt per intelligere & velle, cùm hoc sit commune omnibus personis, omnes personæ producerent. Declrandum igitur est, quale sit illud intelligere in Patre, quo Verbum gignit, quodque non sit in filio, & Spiritu sancto, qui Verbum non gignunt, quamvis idem obiectum intelligent; qualéve sit illud velle in Patre & Filio, quo Spiritum sanctum spirant, quod non sit in Spiritu sancto, qui quamvis idem obiectum diligat, non tamen eandem personam spirat.

51. PRIMA sententia est Henrici in summa art. 54. q. 9. & 10. præcipue ad distinctionis nostro modo concipiendi cum fundamento in re, duos actus essentiales in intellectu Patris, alterum, qui dicitur simplex notitia obiecti; alterum, qui dicitur Verbum, & notitia declarativa eiusdem obiecti. Per primum actum intellectus Patris constituitur fæcundus, & productivus secundi actus; qui quatenus est perfecta notitia obiecti, est idem cum primo, de quo formatur, sola relatione producti à principio producente distinctus. Idem docet de voluntate, in qua pariter distinguit simpli- cem affectum, quo voluntas diuina vt existens in Patre & Filio redditur fæcunda & productiva feruentioris actus amoris, qui est idem cum primo, sola relatione spirati à spirante distinctus.

52. Fundamentum ipsius est duplex. Primum, quia in nobis distinguitur hic duplex actus, alter, quo intellectus passiuè mouetur ab obiecto, recipiendo in se simplicem notitiam illius; alter, quem ipse in se actiuè producit, vt perfectam notitiam declaratiuam prioris. Item in voluntate simplex distinguitur affectus, quo illa se mouet ad obiectum, & feruens amor, quem, informata priore actu, in seipso producit. Ergo proportionaliter idem dicendum est in Deo. Nam ex Richardus. Riccardo in ipsa creata natura legimus, que de natura increata sentire debemus.

53. Secundum fundamentum est, quia Verbum ex Augustino 15. de Trinit. c. 7. nascitur ex memoria secunda intellectus, continente simplicem notitiam obiecti, ratio- ne cuius simplicis notitiae fit proximè produc- tiva notitiae perfectè declaratiuæ eiusdem obiecti: atqui hoc propriè dicitur Verbum: ergo.

54. Sed contra: tum quia sine necessitate iste auctor multiplicat in Deo actus intel- ligendi,

Durandus.

Henricus.

Richardus.

Augustinus.

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est invariabiliter idem, cum sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectorum tendere potest ad perfectorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quam utrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligereret cum sola simplici notitia suae essentiae, absque notitia declarativa eiusdem; & uterque ante productionem Spiritus sancti cum solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam haec in sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus in 1. distin^ct. 2. quest. 7. §. ad questionem; vbi fuisse hanc sententiam impugnat.

Augustin.

Henricus.
Scotus.

Henricus.

Scotus.

55. Ad primum fundumentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedente, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus; attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cum negatione vterioris perfectionis debitae. Ad secundum neganda est minor: nam principium generativum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualis ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quae perfectam includit notitiam obiecti.

56. SECUNDUM sententia est Scoti loco praecitato §. obijc. contra. & §. sequente, distinguenter duplum actum in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, diciturque intelligere essentialie, quod respicit obiectum ut cognitum: alter est dicere Patris, quod est proprium ipsius, & respicit terminum formaliter ut productum, diciturque intelligere notionale. Porro neuter actus est ab altero, quia nec dicere est ab intelligere, nec intelligere a dicere, sed uterque immediatè ab intellectu Patris tanquam ab uno communis principio in actu primo constituto per essentiam sibi praesentem in ratione obiecti; licet intelligere presupponatur ad dicere, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam prius operans perficit se ipsum, quam producat aliud a se: cum igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, dicere vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad dicere, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibet 14. §. hic intelligentum, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quam omnes diuinæ personæ se diligunt,

& notionalis, quam tercia tantum spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6.

Mayronus.

57. Sed contrà: nam ex hac Scotti opinioni sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem utriusque vi processionis formaliter, sed solum concomitanter ratione naturæ, quæ illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probo, nam actus dicendi in sententia Scotti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, vt à principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & vt à pura conditione materialiter tantum præsupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non penderet ab intellectione Patris, nisi vt à pura conditione, quam sublatâ, non auferrentur quæ ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probo ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. art. 3. docet, quotiescumque duo effectus ita ordinatè pendent ab eadem causa, vt neuter tamen pendeat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causa ad unum, non tolli ordinem causa ad alium, quoniam essentialior est ordo causæ ad utrumque, quam unius effectus ad alterum: unde non debet propter minus impossibile cōcedi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi sua processionis formaliter non procedit in hac sententia Scotti, vt Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantum habet terminus vi sua processionis formaliter, quod accipit mediā processione formaliter; cum enim terminus capiat esse mediā processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantum habet vi sua processionis formaliter, quod accipit mediā suā processione formaliter. Atqui dictio, quam in sententia Scotti procedit Filius, non includit actualem notitiam Patris, cum ponatur actus, ratione saltē ab illa distinctus: ergo Filius vi sua processionis formaliter non procedit, vt Verbum & notitia genita, quoniam haec sine actuā intellectu concipi nequit, cum sit ipsa actuā conceptio, actione intelligentis expressa.

S. 10. 8. 1.

58. TERTIA sententia affirmat, processiones diuinæ esse ipsam intellectuionem & volitionem essentialiem. Est Aureoli in 1. dist. 23. art. 3. Caietani. p. q. 27. art. 1. §. ad secundam dubitationem, & quest. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quest. 27. art. 5. disp. vñica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentialie, alterum notionale; sed unum & idem; quod, vt est commune omnibus personis, dicitur essentialie, vt verò est in persona origine priore, dicitur notionale.

Aureolus.
Caietanus.Vasquez.
Torres.
Suarez.

59. Pro

Durand.

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, conuenire; processiones diuinæ esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*. & *Spirare*. Controversia tantum est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsam intelligere & velle essentiale, an tantum concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contractius generis? Ex quo pender, an intelligere & velle notionale sit unum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiæ communis & particularis.

60. Dico 1. *Dicere* & *Spirare*, qui sunt actus proprij personarum producentium, & productarum, includant formaliter, & non tantum concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco suprà citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet, *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita ut utrumque horum, inquit, sit de ratione eius. Contra Molinam i. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includit tantum præsuppositiū & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primò argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi sua processionis formalis non procederet vt *Verbum*; nec Spiritus sanctus vt *Amor*.

61. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinæ processiones non modo sunt actiū, atque passiuæ productio-nes personatum, sed etiam actiū, atq; passiuæ communicationes naturæ, actuumq; es-sentialium: sed vt tales essentialiter inuolunt intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet ad-quare terminum procedentem, quia, debet illum adæquatè attingere: sed persona pro-cedens non solum dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ com-municatur: ergo processio diuina non solum est productio personæ, sed etiam communi-catio naturæ. Minor primi Syllogismi pro-batur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cùm enim quicquid habet terminus, ha-beat vi sua processionis, nihil potest esse in termino produc̄to, quod non præfuerit in eius produci: sed terminus produc̄tus non solum continet hypostasim produc̄tam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & eius processio non solum continet hypostasim in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere*, & *Spirare*, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contractiva generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis i. p. quæstio. 42. memb. 2. Aureoli,

Molinæ, Vasquez, Suarez præcitorum. Probatur i. ab absurdo, quia si id, quod su-pra intelligere & velle essentiale addit *Dicere* & *Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tanquam differentia intra idem genus, aliquod intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actuum *Dicere* Patris, & passiuum *Dicere* Filii, quod non communicatur Spiritu sancto, quia notio-nale unius personæ non communicatur al-teri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cùm omne intelligere essentialiter res-piciat aliquid obiectum; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquid obiectum intelligenter Pater & Filius, quod non in-telligenter Spiritus sanctus.

63. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle es-sentialiter addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio produc̄ti in termino, sed neutra per-tinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à produc̄ta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à produc̄ta, est sola relatio producentis & produc̄ti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio producen-tis & produc̄ti est de genere actionis physice, quæ respicit terminum vt produc̄tum; intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obie-ctum vt cognitum, & amatum; vnde prior ario transit à principio in terminum distin-gutum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior vero manet in ipso principio co-gnoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filii & Spiritus sancti non superaddit na-turæ communæ, nisi solam relationem filia-tionis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dicere* & *Spiratio*, quæ sunt eadem relationes in produci, superaddunt intellectioni & vo-litioni communæ, nisi solam relationem filia-tionis & spirationis in produci.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sa-pientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia produc̄ta, neque ab ipsa hypostasi genita præcisè, quia illa non est præcisè sapientia, quatuor sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communi-cata media generatione personæ. Vnde sa-pientia extrinsecè tantum & denominatiū dicitur genita ab ipsa generatione hypo-stasis, cui vi processionis formaliter com-municatur Sapientia.

Caietanus.

S. Thomas.

Molina.

Scotus.

Anselm.

Aenfis.

Aureolus.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se ut inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuerſe rationis. Nam *Dicere* in suo obiectu conceptu includit intelligere, non contraria; includit autem illud, non ut ratio specifica genericam, sed ut relatio producentis principium proximum communicatum: idem enim intelligere essentiale, ut coniunctum cum paternitate est generatum Verbi; idem velle essentiale, ut coniunctum cum relatione spiratoris est productum Amoris notionalis.

Durand.

66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productum, quia non in qualibet persona reperiatur cum proprietate productiva coniunctum. Quod idem dicere deber Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituir principium productum, esto in qualibet persona reperiatur, quia nimis non in qualibet persona reperiatur coniuncta cum proprietate productiva.

Augustinus.

67. Obiectes. Pater seipsum Dicit, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* ut obiectum cognitum & representatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* ut terminum productum. Verbum vero non solum Pater dicit ut obiectum cognitum, sed etiam ut terminum productum. *Dicere* enim duplum importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum representatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris; quatenus refertur ad obiectum representatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectione terminata relatione Verbi a se producti: reliqua vero personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*. Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio a termino producto in casu effectivo. Vnde recte dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contraria vero non recte dicimus, *Pater & Filius splicant se spiritu sancto*: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec recte dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum

ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio fit in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non recte dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectuè existente in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. quæstio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractionum cap. 26. Augustinus. Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita*. Negant aliqui. Affirmant alii: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpcio *Sapere* notionaliter.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intelligendi & volendi requirantur ad Processiones diuinas?

69. **H**A C T E N V S contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definitivimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem urget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cùm nequeant comparari ad illas neque ut principia; neque ut productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellecutus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam vero ex decisione huius difficultatis multa pendunt, non minus apud Doctores controvrsa, quād ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professo illam discutiendam putau. Pro qua,

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinæ processiones requiri: Primo merè comitante & quasi per accidens, ut Durandus purauit. Nam etiamsi tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, ut sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus sancti formaliter, sed tantum præsupposituè, quatenus naturæ ordine principium productuum prius exigit perficere seipsum operatione immanente, quād producere

Durand.
Scotus.

aliud

aliquid actione transeunte. Vnde prius est operans, quam producens: est enim operans per actionem immanentem; est autem producens per actionem transeuntem. Quia igitur æternus Parens prius naturæ ordine exigit perficere se ipsum immanenter per actum intelligendi essentialem, quam producere Filium per actum transeuntem notionalem: consimiliter, quia Pater & Filius prius exigunt perficere se ipsos immanenter actu diligendi essentiali, quam producere Spiritum Sanctum actu transeunte notionali; ideo actus intelligendi & volendi essentiales presupponuntur tantum, non includuntur in actibus ipsis producendi notionalibus. Ad eandem sententiam accedit Ludouicus Molina. i. p. quæstione 27. articul. 5. Disput. 2. Vbi docet, actus notionales in obliquo tantum, & presuppositiū connovere actus essentiales.

71. SECUNDÒ requiri possunt, ut proxima tertiū principia, quibus personæ diuinæ producunt, non autem ut actuales productiones, vel actiua principiorum producentium, vel passiuæ terminorum procedentium.

72. Tertiò ut actuales tantum origines & productiones tam actiua personarum producentium, quam passiuæ personarum procedentium.

73. Quartò requiri possunt, & ut proxima principia producendi, & simul etiam ut actuales productiones.

74. Quintò solum requiri possunt, ut actuales communicationes naturæ, & ipsiusmet intellectus & volitionis Diuinae. Excluso ergo primo modo contra Durandum & Scorum, præsentem controversiam discutiemus quoad reliquos quatuor modos.

75. PRIMA igitur sententia docet, actus essentiales intelligendi & volendi requiri solum, ut proxima principia producendi, non ut actuales productiones diuinorum personarum. Est Suarez lib. 1. de Trinit. cap. 9. & lib. 6. cap. 1. quæ quoad priorem partem assertur etiam ab Henrico in summa, articulo 54. q. 10. ad 2. & quodlib. 6. q. 1. Fundamentum prioris assertionis est, quia proximum principium, quo diuinæ personæ producunt, non est perfectio aliqua relativa, saltem sola, ut Henricus censet, sed necessariò debet esse perfectio aliqua absolute; atque hæc alia esse non potest, quam actus ipse intelligendi in Patre respectu productionis Filij, & actus diligendi in Patre & Filio respectu productionis Spiritus sancti. Maior probatur, tum quia relatio non est actiua, tum maximè, quia principium productuum est, quo producens sibi assimilat productum: Sed æternus Parens non assimilat sibi Filium, sicut nec parens & Filius Spiritum Sanctum in perfectione relativa, cum potius in ea Filius & Spiritus Sanctus procedant, ut personæ dissimiles & diversæ à personis producentibus; sed in perfectio-

nibus absolutis: ergo. Minor primi Syllogismi probatur, nam proximum principium producendi, est quo producens proximè sibi assimilat productum: sed Pater proximè sibi assimilat Filium per actum intelligendi; quemadmodum Pater & Filius Spiritum Sanctum per actum diligendi. Nam Filius procedit, ut Verbum Patris, Spiritus vero sanctus, ut Amor virtusque: Verbum autem & Amor sunt proximi & formales termini intellectus & voluntatis.

76. Fundamentum posterioris assertoris est, quia in Deo producere actiua adæquatè distinguitur à passiuæ; non posset autem adæquatè distingui, si in suo conceptu formaliter includeret actum essentialem, quia tunc ratione actus essentialis, qui formaliter includeretur in utraque productione, non posset una adæquatè distingui ab alia. Maior probatur, nam producere actiua adæquatè identificatur cum principio producendi, quemadmodum & passiuæ cum termino producto; nam per eas formaliter & adæquatè distinguitur in diuinis persona producens à producta, cum nil aliud sit productio passiuæ in diuinis, quam persona ipsa in produci: sicut & actiua nil aliud est, quam persona ipsa in producere.

77. SECUNDA sententia negat, actus essentiales intelligendi & volendi requiri, ut proxima principia producendi, sed solum ut actions, formaliter inclusas in ipsis actibus notionalibus, tam actiuis principiorum producentium, quam passiuis terminorum procedentium. Est Torrez q. 27. articulo 5. Disput. vñica, in secunda parte Vasquez. Disputationis, Vasquez Disput. 112. cap. 3. iunctis ijs, quæ docet Disput. 111. in fine. Fundamentum est, quia principia proxima producendi Verbum & Spiritum Sanctum non sunt intelligere & velle, sed intellectus & voluntas. Ergo intelligere & velle non sunt proxima principia producendi, sed actuales tantum productiones. Consequentia quoad posteriorem partem constat, quia, cum suprà contra Durandum probatum sit, intelligere & velle per se requiri ad productionem Verbi & Spiritus sancti, si non requiruntur, ut principia proxima producendi; necessariò requirentur, ut actuales productiones, cum non sit assignabilis aliis modus, quo illi per se requiri possint. Quoad priorem verò probatur, quia proximum principium debet esse unum; ergo si illud est intellectus & voluntas, non possunt simul esse intellectio & voluntio. Antecedens ostendo, nam illi potius tribuenda est productio, quod haber rationem potentiae, non autem quod habet rationem actus. Cum igitur intellectus & voluntas habeant rationem potentiae, intellectio verò & voluntio rationem actus, intellectui potius & voluntati, quam intellectioni & volunti tribuenda est productio.

78. TERTIA sententia affirmat, intellectiōnem & voluntiōnem essentialēs exercere

Molina.

Durand.
Scorus.Suarez.
Henricus.

Durand.

Ruiz.

vtrumq; munus respectu diuinorum processionum, & proximi principij producendi, & actualis productionis personarum. Est Didaci Ruiz de Trinit. Disp. 2. sect. vltima, & Disp. 59. sec. 5. fundamentum est, quia non repugnat, vt eadem perfectio in Diuinis secundum varias ac diuersas formalitates, quasi partiales & inadæquatas, sustineat varia ac diuersa munia: quemadmodum eadem paternitas & constituit Patrem in ratione primæ personæ incomunicabilis, & reddit illum secundum ad generandum; & tribuit illi auctualem generationem; & simul aetè refert illum ad Filium.

79. Verum omnes prædictæ sententiae hoc unico efficacissimo, mea opinione, argumento refutantur. Quia implicat in diuinis principium producendi *Quod*, sive adæquatum, sive inadæquatum esse aliquid ab solutum. Atqui omnes præcitata sententia docent, proximum principium producendi *Quo* sive adæquatum sive inadæquatum esse aliquid ab solutum. Nam prima & tertia id expressè affirmat. Secunda implicitè supponit, aëtus notionales intrinsecè includentes essentiales originari ab intellectu & voluntate, quæ sunt perfectiones absolute. Minorem sic demonstro. Principium producendi *Quo* est ipsum formale principium, à quo realiter emanat actio productiva termini; implicat autem, actionem realiter emanare à principio, & ab eo realiter non distingui. Igitur implicat, principium producendi *Quo*, in diuinis, esse aliquid ab solutum. Maior est ipsa descriptio principij *Quo*, ab omnibus admissa, quam amplius sic explicabo. Duplex solet distingui principium respectu termini producendi, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Ceterum quod realiter ac per se influit in terminum, non est principium *Quod*, sed tantum principium *Quo*. Principium enim *Quod*, solum est principium denominationis, quatenus denominatur influere ab ipso principio *Quo*. Vnde actio realiter tantum manat à principio *Quo*. Hac igitur communis doctrina posita, sic evidenter ostendo minorem. Actio realis nil aliud est, quam realis egressio termini à principio, in quo tantum potentia & virtute contingit. Implicit autem, concipere realem egressum termini à principio, à quo proximè manat, & ab illo realiter non distingui: nam quatenus est realis egressus termini à virtute productiva, debet realiter esse extra illam: quatenus vero realiter non distingueretur ab illa, non posset esse extra illam; cùm nihil possit esse realiter extra id, à quo realiter non distinguitur; atque adeò idem esset, & non esset realiter extra principium, à quo realiter emanaret. Cùm igitur in diuinis terminus productus à nulla perfectione absoleta distinguatur, sed eas omnes formaliter includat, sibiq; identificet; implicat, verè & realiter producat ab aliqua perfectione absoleta, tanquam à principio proximè influente.

80. Confirmatur 1. nam ideo nequeunt

intellectio & volatio essentiales dici reales actiones respectu intellectus & voluntatis diuinæ, quia ab illis non distinguuntur realiter: ergo nec possunt esse, aut dici reales processiones Filij & Spiritus Sancti, si realiter non distinguuntur à principijs, à quibus proximè emanant. Nec satis facies, dicens sufficere, vt realiter tantum distinguantur à principio *Quod*, tum quia ab illo debent realiter distingui, à quo realiter emanant, nam ab illo debent realiter distingui, à quo realiter egrediuntur; nam realis distinctio producti à producente immediatè fundatur in ipso reali egressu termini à principio producente; cùm non possit id, quod realiter egreditur per verum influxum ab alio, esse idem realiter cum illo, secundum eam virtutem & formalitatem, qua realiter ab illo egreditur. Cùm igitur persona diuinæ verè & realiter emanant à solo principio *Quo*, non autem à principio *Quod*, nisi tantum denominatiæ, & ratione ipsius principij *Quo*, ab illo debent potissimum distingui. Tum quia in tantum principium *Quod*, distinguatur à termino producto, in quantum illud realiter producit, cùm non possit producens & productum simul identificari: sed principium *Quod*, non producit realiter terminum ratione sui, sed ratione principij *Quo*; ergo si debet terminus productus realiter distingui à principio *Quod*, à fortiori distingui debet ab ipso principio *Quo*, ratione cuius ipsum principium *Quod*, realiter distinguitur à termino producto.

81. Confirmatur 2. quia si principium proximè productivum *Quo*, esset sola perfectio absoleta, vt plerique ex citatis auctoribus docent, sequeretur, relationes diuinæ non distingui proximè & formaliter ratione originis, sed ex se ipsis, independenter ab origine; quod est contra Concilia & Patres. Sequela probatur, nam si sola perfectio absoleta esset ratio producti; igitur perfectio relativa non producitur intrinsecè & formaliter, sed tantum extrinsecè & denominatiæ: igitur non poterit proximè & formaliter ab opposita correlatione distingui per originem, sed per se ipsam independenter ab origine. Vnde sequeretur, quod si per impossibile Paternitas non includeret à parte rei naturam, & reliquias perfectiones absolutas, adhuc realiter distingueretur à filiatione: & è conuerso, si natura non includeret à parte rei paternitatem, adhuc posset producere filiationem indistinctam à se, non secus, accidens producit, quia per mutuam inclusionem, vel exclusionem non variarentur intrinsecè & formaliter istæ perfectiones in Deo. Ergo si de facto paternitas per solam inclusionem naturæ, quæ tantum est proximum principium producendi filiationem, realiter distinguitur à filiatione; & è contraria, si natura per solam inclusionem paternitatis, quæ nullo modo ipsa producit,

est

est proximum principium producendi filiationem indistinctam à se, etiam in casu, quo istae perfectiones non se mutuo includerent, & paternitas distingueretur à filiatione, & natura esset proximum principium producendi filiationem indistinctam à se.

82. QVARTA sententia docet, actus intelligendi & volendi solum requiri ad diuinis processiones, ut immediatas & proximas communicationes naturæ. Est aliquorum apud Durandum in 1. Dist. 7. q. 2. num. 18. & sequitur ex eorum sententiâ, quinobisum sentiunt, ut infra videbimus, principium productuum Quo in diuinis non esse perfectionem absolutam, sed respectuam. Hæc sententia ut intelligibilior, & ad presentis mysterij altitudinem explicandam aptior nobis sequenda est. Cuius potissimum fundamentum est, quod contra præcedentes sententias fecimus, quia nimirum alioqui non saluaretur realis distinctio inter proximum principium productuum, & terminum ipsum productum.

83. SECUNDÒ probatur eadem sententia à priori. Etenim quolibet principium productuum essentialiter habet duo, & ut terminum aliquo modo sibi assimiles, & ut ab illo realiter distinguatur. Primum fundatur super illud axioma: *Omne agens agit ut assimiles sibi passum*: Secundum suprà illud principium lumine natura notum: *Idem non potest se ipsum producere, sed necessariò inter ipsum & productum intercedere debet realis distinctio*. Sed in finitum producens, qualis est Deus respectu productionis ad intra, postulat cum reali distinctione producti infinitam assimilationem termini producti: non potest autem cum reali distinctione producti infinitam habere assimilationem termini producti, nisi pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis: pro productuo vero solâ proprietatem relatiuam: igitur actus intelligendi & volendi, qui spectant ad perfectiones absolutas naturæ, non possunt esse proximum principium producendi, sed tantum proxime communicationes naturæ. Minor assumpta constat, sub sumpta probatur, quia nisi Deus pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, solamq; proprietatem relatiuam pro principio productuo Quo, non poterit termino productio communicare eandem numero naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, cùm implicet principium producens identificari realiter cum producto, & quidem secundum eam potissimum formalitatem, qua proximè & immediatè influit in productum: quia secundum eam potissimum formalitatem debet producens manere distinctum à producto, à qua proximè & immediatè productum manat, & egreditur à producente; cùm implicet realis egressus sui à se ipso. Non implicet autem, ut principium communica-

tium sit idem cum communicato; quia de ratione communicantis non est, vt maneat distinctum à communicato, cùm possit eadem numero perfectio communicari alteri, & simul manet in ipso communicante: vt eadem numero anima rationalis communicatur nouæ parti materiæ per nutritionem acquisitæ, & simul manet cum alijs partibus præcedentis materia. Cuius discriminis ratio est, quia communicatio fit in genere causa formalis, vel quasi formalis, in quo genere causa idem est communicans & communicatum: productio vero fit in genere causæ efficientis seu originantis, in quo semper originans & originatum distinguuntur realiter. Quod autem debeat Deus pro principio productuo Quo habere solam proprietatem relatiuam, probatur: quia id tantum debet habere pro principio productuo Quo, per quod realiter distinguatur à termino producto: per solam autem proprietatem relatiuam distinguitur in Deo principium producens à termino producto: ergo eam tantum habere debet pro principio productuo Quo.

84. Confirmatur, quia in diuinis debet cum summa communicatione saluari minima distinctio, quæ esse potest: hæc autem saluari non potest, nisi principium productuum Quo sit sola proprietas relatiua. Minor constat ex dictis. Major probatur, quia communicatio in suo conceptu quidditatio importat unitatem, distinctio verò diversitatem. Major autem perfectio est unitas, quam diuersitas, quia unitas magis recedit à limitatione & accedit ad illimitationem: diuersitas contrà magis accedit ad limitationem & recedit ab illimitatione; vnde quod creature sunt perfectiores, è minori habent diuersitatem, & maiorem unitatem in suis perfectionibus. Ergo unitas in Deo ente summè perfecto poni debet maxima; distinctio vero minima, quæ esse potest: non potest autem maior unitas ex cogitari, quam communicatio eiusdem numero naturæ cum omnibus suis perfectionibus absolutis, per omnimodam consubstantialitatem personæ producentis & productæ; nec minor distinctio, quam per relatiuam oppositionem producentis & producti, cùm per minorem saluari nequeat quidditas processionis realis.

85. Sed obiicit Durandus. In diuinis communicatio naturæ non distinguatur à productione personæ: ergo neq; principium communicativum distinguatur à principio productuo. Consequenter probatur, quia unius actionis unum debet esse principium. Antecedens declaratur, nam productio personæ & communicatio naturæ non sunt duæ, sed una actio, cùm in Deo non sint, nisi duas processiones, generatio quâ gignitur Verbum, & spiratio quâ spiratur Amor. Respondeo distinguendo antecedens: communicatio non distinguatur à productione realiter, tanta quæ actio realiter distincta, vel ab ipsa produc-

ductione actiuā personā producentis, vel à passiuā processione personā procedentis, & concedo: non distinguitur ratione saltem inadæquata; & nego. Eadem quippe actiuā productio est realis influxus personā producentis in personam productam, ab eaq; realiter distinctus, & simul actiuā communicatio naturae eiusdem personā producentis in personam productam, sola ratione à producente & producto distincta. Consimiliter eadem passiuā productio est realis influxus personā productæ à producente, ab eaq; realiter distinctus, & simul passiuā communicatio naturae personā productæ à producente, sola ratione à producente & producta distincta.

86. Quare fundamentaliter nec actiuā communicatio naturae distinguitur ab actiuā productione personā producentis, nec passiuā communicatio eiusdem naturae à passiuā processione personā procedentis, cùm tam actiuā productionem personā producentis, quam passiuā processionem personā procedentis essentialiter comitetur utraque communicatio & actiuā personā producentis, & passiuā personā producentis: ratione tamen inadæquata tam actiuā communicatio naturae distinguitur ab actiuā productione personā producentis, quam passiuā communicatio naturae à passiuā processione personā productæ. Nam communicatio pro formaliter termino habet naturam, productio verò hypostasim. Præterea productio est actio realis, non item communicatio, ut à productione condistincta. Communicatio sublequitur, non antecedit productionem, prius enim ratione productus terminus, quam ei communicetur natura, nam communicatio supponit id, cui facienda est communicatio.

87. Eodem modo Philosophandum est de principio productiuō & communicatiuo. Etenim concedendum est, principium productiuum esse idem realiter cum communicatiuo, distingui tamen ratione saltem inadæquata ab illo. Pro cuius intelligentia, distinguendum est in Deo duplex illud principium, productiuū, *Quo*, & *Quod*. Principium productiuum *Quo*, est ipsa proprietas relativa: principium verò productiuum *Quod*, est persona constituta ex proprietate relativa, tanquam ex ratione proxima producendi, & natura tanquam ex principio communicatiuo. Quod adhuc subdistinguendum est in principium communicatiuum proximum, quod in Patre est actualis intellectio, in Spiratore actualis volitio, & in principio communicatiuum remotum, quod in virtute est natura diuina, ut essentialiter inclusa in utraque ratione proximè communicatiua.

88. Obij. 2. Patres affirmantes, principium productiuum *Quo* esse naturam Diuinam. Respondeo, Patres intelligi de principio *Quo* denominationis, non autem productionis formalis. Nam sicut in sententia aduersariorum proprietas relativa dicitur

principium productiuum, non formaliter, sed denominatiū, quatenus integrat ipsum principium productiuum *Quod*: ita in nostra sententia, natura dicitur principium productiuum denominatiū ab ipsa proprietate relativa, cum qua integrat unum principium productiuum *Quod*.

89. Obij. 3. Quia non videtur Filius procedere ut Verbum, nec Spiritus S. ut Amor, cùm in nostra sententia nec Filius procedat ut terminus intellectionis, nec Spiritus S. ut terminus volitionis; quia nec ille producitur per intellectionem, nec iste per volitionem, sed uterque per proprietatem relatiuam, quæ nec est intellectio, nec volitio formaliter. Respondeo, ut Filius procedat ut Verbum Patris & terminus intellectionis Paternæ, Spiritus verò sanctus ut Amor & terminus volitionis Patris & Filii, non esse necessarium, ut procedant ab intellectione & volitione, tanquam à principio proximè producente, sed sat esse, si procedant per talem proprietatem, quæ essentialiter includat intellectionem & volitionem, ut proximum principium communicandi. Nam ut ille procedat ut Verbum, hic verò ut Amor, nil aliud requiritur, quam ut ex vi sua formalis originis ille accipiat intellectionem, hic verò volitionem: atque hoc ipso, quod Filius procedit per Paternitatem proximè & immediatè sufficientem intellectionem, Spiritus verò Sanctus per spirationem proximè & immediatè sufficientem volitionem, tanquam proximum principium cōmunicandi, ille vi sua processionis accipit intellectionem, hic verò volitionem: ergo. Maior patet. Minor probatur, nam integrum principium productiuū essentialiter constitutus ex principio communicatiuo, & proximè productiuo: ergo & ipsa productio integrè accepta, ut via ad terminum productum essentialiter includit & rationem communicationis, & rationem proximæ productionis: atq; adeo terminitus ipse productus vi sua originis formalis non solum accipit hypostasim, sed etiam intellectionem, & volitionem, iisque mediantibus totam naturam.

90. Quod autem tam paternitas immediatè afficiat intellectionem, tanquam proximam rationem communicandi, quam spiratio volitionem probatur: quia paternitas est prima proprietas personalis naturæ diuinæ, atq; adeo per se postulat immediatè afficer naturam secundum eam perfectionem & formalitatem, secundum quam est prius ratione communicabilis: hæc autem, ut patet, est intellectio, quæ ratione præcedit volitionem. Spiratio verò est secunda proprietas competens naturæ Diuinæ, supponens illam constitutam per primam proprietatem personalem proximè secundam ad producendum, & se ipsam communicandam per primam perfectionem & proprietatem intellectionis: igitur ex natura sua immediatè petit afficer volitionem, quæ intellectionem supponit, & est secunda perfectio, & formalitas,

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productivo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatione vero ad idem.

92. Obij. 4. Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cùm non mindus volitio, quām intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatio, quod per se & formaliter in eo includitur: atque cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter vtricq; personæ cum proximo principio communicatio communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tancum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cōplet principium ipsum intellectio & volitionis: sola autē natura id præstat, nam sola natura, tanquam principium virale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediate compleat principium ipsum intellectio & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurrit potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuentis; ergo ad completum principium vitale intellectio & volitionis diuinæ proximè & immediate concurrit natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operativi, ac proinde solum concomitante communicatur, cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiae, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiva, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productivo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuū, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suæ natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso communicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productuum vero distinguunt & quasi separat producentem à producendo, nam id, quod datur producendo, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productuum non assimilat sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentiales intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiua principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productivo distinximus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productuum, nec non ipsum integrum & totale principium productuum Quod: ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actialis communicatio tam actiua in principio communicante, quam passiua in termino communicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiua hypostasis productæ; & actialis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcismam formalitatem productionis, sive hypostasis productæ, sive hypostasis productæ; & integra processio, quæ vtramq; rationem formalem includit, actualem scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiua personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. RATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hic disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Ori-
go viuentis à viuente, à principio coniunctio in similitudinem naturæ*. At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuentibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento. Catholicos vrgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filii; aut à solo Filio, & sic est Filius Filii, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab utroq; simul, & uterq; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat uterq; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est propriæ Filius, eiusque processio est vera & propria genera-

Psal. 2.

Marci 14.
Ioan. 1.

Psal. 109.

Proverb. 8.

Ioan. 1.

Augustin.
Amorosius.
Gregorius.
Euthimius.
Chrysost.
Theophil.
Symbol. Athanasius.
Symbol. Nicenum.

Augustin.
Damascen.

Ariminensis
Magister.

Scotus.
Aureolus.

Durand.
Aliacensis.

tion. Assertio est de fide. Constat ex sacra scrip- tura, in qua Verbum appellatur *Filius & genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, ego hodie genui te. Dicit, *Genui*, ut ex- primat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut signifi- cat perennitatem. Secundò, interrogatus

Christus Dominus à summo Sacerdote, an essem Filius Dei, Marci 14. respondit: *Ego sum*.

At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum est*. Igitur Verbum est Dei Filius. Tertiò, processionem Verbis sacra Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Ps. 109. *Ex utero genui te*; nomine *Conceptionis*, & partus, Prover. 8. atqui hæc omnia generatio- nem important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius, eiusq; processio est tantum generatio. Est de fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloria quasi Unigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quasi*, non est nota diminuens, sed veritatem explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gre- gor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde paulò pòst idem Euangelista absolutè vocat *Unigenitum*: *Unigenitus*, inquit, qui est in sinu Petris &c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum *unigenitum* daret, & in Symbolo Athanasij solus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicano *Unigenitus*.

99. Verum tota controversia est in assignando discrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum uterq; accipiat eadē numero naturam pro- ducentis. Qua difficultate vieti Aug. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fi- dei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ari- minensis, cum Magistro sententiarium in 1. dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ ve- ritatis discrimenā puro viatore in hac vita assignari non posse. Reliqui vero Scholastici aliquam conantur rationem discriminis afferre. Vnde opere pretium duxi singulo- rum rationes singillatim examinare, ut illu- strius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scoti in primo di- stinct. 13. §. ad questionem, Aureoli artic. 2. propos. 4. affirmant, generationem & spirationem distinguere iphis formaliter; nec oportere ulterius querere, quibus distin- guantur, nisi quia tota ratio formalis unius, non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem querimus, quæ una constituatur, ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem la- buntur qui dicunt, distinguere penes terminos productos. Id ipsum enim queritur, quid proprietas sit in uno, quo formaliter dis-tinguitur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1. distin. 6. q. 2. num. 17. Aliacensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non au- tem Spiritum Sanctum, quia Verbum pro- cedit ab uno, Spiritus vero Sanctus à duobus, quod autem procedit ab uno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est.

ut unus sit ab uno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando suam virtutem. Hæc ratio de- sumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap. 27. vbi eo probat, Filium procedere ut na- tum, Spiritum vero ut spiratum, quia Filius, inquit, nullus est duorum, nisi patris & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tales suspicemur.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus necessariò, & per modum unius principij ad unum determinari, non est, ut Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, suam virtutem moderan- tis, sed per modum naturæ ad unum deter- minatæ. Tum quia, sicut procedere à pluri- bus non tollit, quin Spiritus Sanctus pro- cedat ut viuenz à viuente coniuncto, in similitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat ut natus, tum quia etiam si Spi- ritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tam procedit ab illis, ut à pluribus, sed ut ab uno eodemque proximo principio spi- ratiuo. Atque ex his soluta manet ratio Au- gustini, nam etiam si Spiritus Sanctus pro- cederet à Patre & Filio ut genitus, non oportet ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederet diverso modo ab uno, atque ab alio, quod necessarium esset, ut ab illis procederet tanquam à Patre & matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa a. 6. q. 8. Bonavent. in 1. dist. 13. q. 2. Ri- chardi. q. 3. Heruæ. q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1. Agidij. 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni di- stinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus vero per modum voluntatis. At so- lùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis est genitum. Igitur solùm Verbum, non autem Spiritus Sanctus in diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturæ, est procedere non presuppo- sita alia operatione substantiali in eodem operante, ut multi explicant: at hoc ex- trinsecum est, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, est proce- dere necessariò & per determinationem ad unum: at Spiritus S. procedit necessariò, & per determinationem ad unum, quia non pro- cedit liberè, & per virtutem indifferētem ad utrumlibet, sed ex naturali inclinatione & propensione, quam Deus habet ad diligendū se ipsum. Vnde voluntas diuina produc- tit Spiritum S. ut natura quadam est; quia producit illum ut ab intrinseco determinata ad unum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

Augustin.

Durand.

Augustin.

Henricus.

Bonavent.

Richardus.

Heruæ.

Rubio.

Agidius.

Mayronus.

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. negat Spiritum Sanctum procedere per modum naturae. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, ut à proximo & formalí principio. Vel per modum naturae significat procedere ex fœcunditate nature, ut explicat Bonavent. at qui non minus Spiritus Sanctus, quā Verbum procedit ex fœcunditate naturae; ille media volitione; hoc media intellectione, ut proximo & formalí principio communicationis.

Bonavent.
Capreolus.
Caietan.
Bannez.
Ferrarien.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. i. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. II. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti vero per voluntatem: quod autem procedit per intellectum visu originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietanus ex diuerso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsu[m] ad obiectum.

107. Ut autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. duplice[m] posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, uno modo per differentiam intrinsecam & formalem, que sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, que sit extra perfectiō[n]em ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentiae contracti coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, que sunt differentiae extraneæ colori.

108. Ex his infert intellectiō[n]em, quæ sumpta genericè yim habet assimilandi terminum principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, contractam ad diuinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atq[ue] adeo, ut talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectiō[n]is, habere, ut gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens ut intelligens formaliter: amorem vero neque ex vi sua genericā, neque ex vi aliqua specifica per se habere, ut assimilat terminum principio producenti: eò quod & amor impulsu[m] quædam est, & omnes amoris differentiae per se tantum sunt impulsione diuersificatiæ. Quo sit ut neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentiae produciuus similis, & eiusdem naturae cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit produc[t]ius cuiusdam infinitæ impulsionis & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia vero hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, ut producat terminum identificatum cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturae cum illo. Quoniam vero ad naturam generationis non sat est, ut terminus, qui ea produc[t]ur, producatur similis principio ratione differentiae extraneæ, sed produci debet similis ratione differentiae propriæ, alioqui non procederet similis vi sua processionis formaliter: hinc sit ut etiam si Spiritus Sanctus ratione differentiae extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectiō[n]is ut sic, & talis specifica intellectiō[n]is produc[t]ur simile & eiusdem naturae cum principio producente.

109. Eandem rationem amplius sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectio ex *Ferrariensis.*

eo, quod est expressa similitudo rei intellecta, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Diuina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturae cum illo; nam quod intellectio est perfectior, tanto Verbum per ipsam productum est intimius & magis uniuersum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio vero Amoris Diuini neque ex vi processionis amoris ut sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, ut procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, eò per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solùm habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diuersum.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectiō[n]is & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primarij sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprij modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio vero tantum sit ad instar cuiusdam vitalis impulsus

pulsus in rem amatam, etiam si amba ratione subiecti, cum quo sunt coniunctæ, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen ambæ sunt generatiæ, quia non ambæ ex vi proprij modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulante producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz.

111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. vbi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, evadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde codem arguento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Ferrariensis.

Caietanus.

S. Thomas.

112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum in sua processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proprie vi sua constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinæ. Sequela probatur, nam vi sua processionis formalis procedit solùm ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectu Deus. Vnde vi sua processionis formalis non esset uniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi sua processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filii, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluatetur æqualitas, quam Diuinæ persona servare debet in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentialē, sed solam proprietatem, ab ipsis quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. I. p. q. 30. art. 2. ad 2. vbi amorem Diuinum ait esse coessentialē Deo.

113. SECUNDÒ, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solam similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectuale cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstractit à creato & increato, solam est procedere simile obiecto intentionaler. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaler. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibiliter: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in esendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requista ad primarium munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia circumscripta, & hac tantum posita, ponit Verbum perfectè representationum obiecti. Consequentia vero probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, quam ipsius Diuinæ essentiæ; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentiæ; sed respectu Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, non importat, nisi solam similitudinem intelligibilem & intentionalem in tepræsentando: ergo neque respectu Diuinæ essentiæ per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in tepræsentando. Consequentia claret. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in esendo paternitati, aut spirationi passione, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solam procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDÒ probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad tales differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad tales speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria fecunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adequate expressuum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: pater hoc respectu Diuinorum personarum, & creaturarum possibilium ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligenti, non habet formaliter ex vi propriæ differentiæ, que solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatrus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est unire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita uno intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certè si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita unitas realis: & consequenter etiam amor vi sua processionis, ut increatrus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde ut genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi sua processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui vero Sancto, vi sua processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur ut proprietas ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, ut per eam genitum accipiat essentialē constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio vero sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio vero & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectiōnem, atq; adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutiū, sed proprietatis consequentis; eò quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primo concipitur constitui in se, & essentia-liter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamvis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi sua processionis formaliter, sed solum identicè & concomitante, ut intrinsecè inclusa in ipsa voluntione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hec est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio voluntini actualis in Deo præsupponit rationem intellectiū: igitur nequit eius essentia per viram que rationem quæ primò constituit. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia voluntio essentialiter est ad cognitum ut sic. Consequenta verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis quæ primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectiōnem & voluntiōnem esse unum simplicissimum conceptum unius & eiusdem differentiæ, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præsupponat intellectiōnem, idem præsupponeret seipsum; idemq; simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primò. Quoniam hæc ratio falsam præponit doctrinam de constitutuō naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solum intellectiōnem, sed ipsum esse secundum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDÒ, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempè Spiritum Sanctum vi sua processionis non esse quæ Deum, ac Filium; imò vi sua processionis non esse formaliter Deum, sed tantum proprietatem Dei; proinde vi sua formalis constitutionis personalis non esse uniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere ut æqualem cum alia persona procedente; nec processiōnem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantum proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. TERTIÒ sic argumentor. Spiritus Sanctus vi sua processionis formalis producitur ut hypostasis Diuina: ergo vi sua processionis formalis producitur ut subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens pater, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passiæ, cum sit ipsa spiratio passiæ in facto esse:

ergo

ergo per se vi suæ processionis producitur vt hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus Sanctus procedit, vt immediate subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatius ordinatur ad naturam, quā ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, vt immediate subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, vt immediate subsistens in natura, & non in volitione, quā est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit unum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiū; ergo prius, & immediatius respicit naturam, cum qua constituit unum substantiale perfectè operatiū, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit unum substantiale, sed unum quasi per accidentem.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quā natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatius respicit hypostasim, quā proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatius respicit naturam, quā proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlata sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam ideo aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quā suas proprietates; quia etiam natura creata prius respicit hypostasim, quam proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis unum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatius respicitur à natura, quod constituit magis unum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, vt constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cùm Magistro in i. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrit voluntas, sed etiam natura, vt principium communicativum. Etenim principalis forma, quā tam Pater, quā Pa-

ter & Filius est principium communicativum ad intra, est ipsa natura Diuina, quā tam cum intellektionē ad gignendum Filium, quā cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrit. Ergo vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quā Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritu Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex suprà disputatis de cōstitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellektionē & volitionem esse quidem unum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione presupponat se ipsum; scilicet se ipso prius & posterior secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellektionem: & rursus intellektionē, vt comprehensiua est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutivum Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensiua volitionis, deber illam presupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, vt eadem perfectio ob virtualem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatius communicatur natura, quā intellektionē: contrà verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatius communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contrà: nam vtrique eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellektionē; Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatius, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellektionē & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & tertij amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomai Torrez i. p. q. 27. artic. 2. Vaquez disp. 113. cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Afferentium, ideo solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit vt imago ad representandum expressa. De ratione autem Filii, vt Filius est, non solum est produci similem in natura, sed etiam vt imaginem ad representandum suum principium. Maior constat, nam solius Verbi est, non autem amoris

Ioan. Theo.
logus.
Concilium
Florentinum
Scholastici
cum Magi-
stro.

Ruiz.

Torrez.
Vaquez.

amoris repræsentare, quia solius Verbi est, procedere vt speciem declaratiuam obiecti intelligibilis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere vt impulsu voluntatis in rem astatam.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, vt imago ad repræsentandum expressa, alicui intelligenti deberet repræsentare: at nulli intelligenti repræsentat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectionis; nec sibi ipso, nisi quatenus sua intellectione essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, vt patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam repræsentatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli repræsentat. At Verbum omnia intelligibilia repræsentat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit naturam sapientia vt forma, sed tanquam terminus paternæ intellectionis. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non repræsentet, quod adeo verum est, vt etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium repræsentet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem repræsentat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quod magis, aut minus est homo, sed quod magis, aut minus patrem repræsentat. Ergo perfectio filiationis non crescit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis repræsentantis & exprimitis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit vt imago ad illum repræsentandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit, vt imago ad illud repræsentandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum aduersarij dicunt, de ratione filij esse, vt procedat per modum imaginis ad repræsentandum expressæ, vel intelligenti de imagine, & repræsentatione intentionalí, vel de imagine, & repræsentatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod repræsentandum exprimitur, vt patet in verbo creato, quod est vera imago reintellectæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producente.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quod etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat vt filius. Sequelam probo, nam per aduersarios procedere vt filium, est vi suæ

originis procedere vt imaginem ad repræsentandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit vt filius, nam procedere vi suæ originis vt imaginem naturaliter ad repræsentandum expressam, non est aliud, quæ productum vi suæ productionis accipere candem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est repræsentare suum producens. Sed hoc ipso, quod productum vi suæ productionis accipit candem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum repræsentare suum producens: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu repræsentare, sed tantum posse repræsentare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, vt concedit ipsem Valquez. Nec dici posset, illum actu repræsentare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso, Neque etiā requiritur, vt imago sit ob peculiarem finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, que in ipso operante producto clueret, quotiescumque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producentis, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam producendum fit aptum repræsentare suum producens formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad repræsentandum suum producens, per quod fit simile illi: fit autem producendum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad repræsentandum suum producens. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit candem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad repræsentandum naturaliter suum producens.

132. Responder Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet candem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluat ratio filij, at vero in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est repræsentare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producenda per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, vt probatum est, relatio quæ constituit filium vt sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ consitit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quæ Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo utrumque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam productentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum productente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & unitas naturæ, sive specificæ, siue numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur ut ratio formalis representandi, nam ratio representandi est unitas & conuenientia in eadem natura. Secundum ut pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse per se formalis ratio representandi, sed conditio tantum, qua posita, tota ratio representandi saluat in sola unitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui productentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat ut imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij ut sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundatum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio vero maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aptitudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij ut sic. Patet etiam ad utramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ dignitatis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam productentis.

135. Ad secundam confirmationem respondō, non ideo ignem productum non dici filium ignis productentis, quia non procedit ut imago potius ignis productentis, quam alterius ignis non productentis: nam de ratione imaginis non est, ut sit similius suo principio, quam alijs, ut constat de filio creato, qui sære est similius alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis productentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuentis.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victori-nilib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & mēb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zunigæ disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij ut sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controversia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuentis, sed principium secundum producendi de sua substantia aliud suppositum viens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniuersalè conueniens cum principio producente, non solum in modo effendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuentis, ut distinguitur à proprio modo operandi non viuentis, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij ut sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij ut sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filium creatus essentialiter est animal genitum, cùm extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinsecō, & radicali communicandi naturam. Consequens claret, quia de quidditate formæ sensitivæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatuiè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, ut ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde ut sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatuum rei, quam res ipsa tota sibi absqueulla distinctione actuali ex natura rei.

Anselmus.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij ut sic, sed esse simile Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit imperfe-

Richardus.
Alensis.
Maior.
Zuniga.

imperfectionem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatae, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectionem, est etiam essentiale scientiæ increatae. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, qua constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter conuenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competenter filio in creato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communiceat.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extendit ad similem perfectionem increatae significandam, talis extenso fundari debet in aliqua maiore conuenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increataem, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quam ad aliam perfectionem significandam extenderetur: ut nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensem est ad significandam potius scientiam, quam bonitatem Dei ob maiorem conuenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increataem, quam non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increataem. Id autem, in quo haec maior conuenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectione creatae ad increataem, tanquam aliquid essentiale utriusque. Ergo id, quod nomine filii, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale utriusque. Hoc autem aliud esse non potest, quam virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus conuenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale utriusque. Minor sublumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conueniat cum filio increato, quam cum Spiritu S. quam prædicta virtus cum reliquis æquè conueniat cum utriusque.

142. Sed contra hanc rationem primò. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proxime, posse autem remotè: & hoc sat esse ad rationem filij. Nam etiam non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituras muli, non habuerunt respectum, quod muli posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in item. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituras significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in qua mulus conuenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio vero est, quoniam formalis & adæquata ratio filij salvatur per hoc tantum, quod productum repræsentet producens per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constitutus in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublatu omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris; ita sublatu omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundo. Etiam si Filius Dei non esset productius Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contrà vero etiam si Spiritus S. esset productius Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non esset filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, ut nunc procedit, esset Verbum; est enī Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quam per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto forter Verbi productius; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productius non esset.

144. Tertio. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formalis Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hec necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illum debet representare formaliter, à quo proxime formaliter producitur; producitur autem proxime & formaliter à virtute generativa, non à spiratiua; igitur illam, non hanc debet formaliter representare.

145. Quartò. Adhuc Pater esset Pater, etiam non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrē absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cū filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cū sit vna indivisibilis in utroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filatio: nam spiratio actua, cū sit communis utriusque, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutuum Patris & Filij.

*Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.*

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quā Scholastici, cūm disputant, num Spiritus sanctus distinguatur à Filio, siab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destruiformaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quae est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum querunt num saluatur in eo casu distinctione in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vniqa generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cū iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptā alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

tentia: ergo ex eo formaliter viuens increatus est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura secunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuentis creati, quo quis alio praeciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura secunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principijs proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu ulterioris termini producibilis, adhuc dicetur verus filius. Cū non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quam ut Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu ulterioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnata rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuentis saluari per principium secundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuentis est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamē principium radicale communicandi naturam esse essentiali animali, cū possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phœnicie.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quā Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiā: quia licet non esset id ē numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica varatio non tollit essentialē rationem Filij, quae saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiam Filio Dei, non quā Filius est, sed quā persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nō posset esse quidditatia Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test.

test esse proprium alterius, ut distinctiæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. R Atio igitur, quæ mihi post omnes mature examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sapientiis in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio.

Aristoteles-

S. Thomas.
Sylvius.

Gabriel.

S. Thomas.
Sylvius.

Maior est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse opus naturalissimum, quo producens intendit facere aliquid, quale ipsum sicutem specie. Est etiam S. Thomæ I. p. q. 27. art. 2. Sylvij ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producenti; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eamdem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, Generatio, inquit, strictè sumpta est producio, qua viuens ratione sua productionis præcisè producitur ut totaliter simile, & eisdem rationis cum producito, quantum ad omnia, excepta sola productione. Eamdem indicat manifestè S. Thomas & Sylvius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est producio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, cù perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantum fieri potest, scipium conservare, ac vivere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, ed perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatum principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum natura, sed Verbi esse intellectum Patris, proxime constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proxime constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandū proxime constituuntur per obiecta, tanquam per formas ultimā specificantes & completes principia ipsa operativa. Vnde pro diuer-

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum producia. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autē ea in ipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in ipsis præ habeant. Quod sit, ut natura cum huismodi potentijs solum concurrat ut principium commune & quasi genericum, obiectum verò ut forma specifica contradistinctiuæ operationis unius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituant intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentijs; sed esse intinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum unoquoque cōcurrentis ut communis principium communicatum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum ultimò constitutus, tum intellectum, ut species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilium; tum voluntatem ut obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilium.

161. Tertium est. In his potentijs ultimis per obiecta ad operandum constitutis duplice considerari perfectionem, utramque essentiale, & per se ad operandum requisita: alteram quasi genericam naturam cum utroque principio intellectivo scilicet, & voluntuo immediate & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum utroque etiam principio intentionali concurrentis. Nam sicut unumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplē in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturam, & intentionalem ipsorum obiectorum. Nam sicut natura est, se communicare naturaliter; quoniam obiectum ut obiectum formaliter non postulat esse in termino prodotto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostra rationis, in qua sita est presentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuum non solum procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico natura: sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solum procedit consubstantiale principio producenti, sed etiam expressum, & declaratum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & ultima essentialiter constitutua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter repräsentandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi sua originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi sua formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, à quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiu principij spirantis procedit; quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter repräsentandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

Aristoteles.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè secundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quæ essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Animam intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operativa per expressam notitiam obiecti intelligibili, quæ cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntur appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequens patet, nam generatio est, qua productum procedit adæquatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica; ideo enim productio Verbi nō est generatio, quia per eam productum non procedit adæquate simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adæquata autem similitudo in his principijs vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia hæc est solum principiū cōmune, & genericum æquale concurrens cum utraque potentia; sed etiam penes obiecta, quæ sunt ultime formæ specificæ constituentes, & distinguētes huiusmodi principia, quæ vitalia sūt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adæquatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturam, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declaratiua Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, à quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probatur, nam tam in principio intellectivo, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi sua originis procedit & ut imago naturalis ad repräsentandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi sua originis solum procedit ut imago naturalis ad repräsentandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiu principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet repräsentare & exprimere obiectum intelligenti, etiamsi obiectum in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam hæc per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectualē; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tametsi in Deo non solum sit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quæ sola non sufficeret, ut constat in creatis; sed etiam quoad naturalem, quæ simul cum intentionalī constituit perfectam generationem viuentis intellectualis.

Aureolus.

166. Hanc nostram rationem breuiter attigit S. Thom. 1. p. q. 27. art. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem expressit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declaratiua Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

Scotus.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quæ Filium appellat *imaginem*, ad Colossenses 1. secundum ad Cor. 4. Sapientiae 7. cuiusque

Ad Colof. 1
1. ad Cor. 4

*Sap. 7.
August.*
eiusque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

Anselmus
168. Eeandem docent Patres. August. 7 de Trinit. cap. 2. *Eo*, inquit, *Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginē. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum max ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit evidenter probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperie se prolem negat, quia dum à Pare & Filio procedere intelligitur, non statim perspicuum exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifeste loquitur de similitudine intentionalis, nam hanc ut propriam vi suā originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Filiū appellat natura paternae declarationem: Brevis, inquit, & compendiosa, faciliusque paterna natura declaratio est Filius.* Declarat autem Filius aeterni Patris naturam, intelligibiliter illam representando. Nam ceterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturae naturaliter declarat aeterni Patris, natique naturam. Athanasius sermone de sanctissima Dei para, docet Filium esse characterem, & speciem substantiae Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & representatur. Ut enim annulo signatorio species aliqua effiguratur, quam nos imaginem expressam & sigillum appellamus, si nihil deficiat ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrilus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depicat Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iare utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex unum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est. sic & Filius &c.* Basilius epist. 43. ad Gregorium Nyssenum docet, Patris hypostasis in ipsa Filii hypostasi cognosci. Quod est proprium intelligentialis imaginis.

169. *Obiectus 1.* De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minus de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quam esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in uno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam, nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proxime conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proxime ratione relationis: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectus essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij incre-

ti esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Parer, sed vt Spirator, cum tamen vt Patri formaliter respondere debat Filius. Ratio vero est, quia notionalia sunt propria, & individualia personae, quae ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia vero sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes individualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obiectus 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentia Diuina, sed etiam creature possibilis, sed haec non constituent essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constitutere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probacionem distinguo maiorem: creature possibles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituent essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creature sunt ipsa creatrix essentialis, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectus constitutus per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentialis principio producenti.

171. *Obiectus 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio deberet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex est obiectum intelligibile, unum extinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angelorum respectu eiusdem angelorum intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsemet creature possibles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per eam intelligentem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

172. *Obiectus 4.* Etiam Spiritus S. vi suā processionis procedit similis producenti, utraque similitudine naturali, & intentionalis, quia vi suā processionis accipit naturam Diuinam, cum qua est utraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, ut recte notat Caetanus 1. *Caetanus.*

S. Thomas.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, ut terminus vi suæ originis procedat similis produceanti, non sufficit, ut quomodo cunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, ut terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitante ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit ut Amor, procedit ut similis per se. Respondeo distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum ut bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principiū producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. I. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Sylvius ibid.

174. Instabis, Spiritus S. procedit ut terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit ut similis in natura cum principio producente. Respondeo primum de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIUS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, ut terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum deberet esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundum dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet unire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniat amato: sed infinita vno calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat ut idem cum illo. Respondeo, ex hoc tantum calculari infinitam vniōnem affectuam, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsum ad illud.

176. Instabis, Spiritus sanctus procedit ut vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiva similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit ut similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiva similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & essentia formaliter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, ut sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualem est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondeo Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. *huius evidētia*, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionē. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus deflumenda est ex obiecto.

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quidquid est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producentis productio: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondeo. Nego Antecedens, quamvis id concedat Aliacensis, nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producendi cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturæ, non tamen conuenit in adæquata similitudine principijs producentis. Cuius ratio est, quia productuum hominis adæquata constituitur per principium sensituum rationale, cuius adæquata similitudo reperitur in productione hominis: productuum vero Spiritus S. adæquata constituitur per principium volituum, quod præter naturam Diuinam includit pro ultimo constitutio obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est ultimum & specificum constitutio principij spirantis; nō procedit adæquata similis principio produceti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens vero ab homine non est filius hominis producentis, etiamsi procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquata similis principio producenti, non autem in secunda.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquata similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquata similis principio producenti; quando vi suæ processio-

S. Thomas
Sylvius.

Ferrarij

Aliacensi.

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est voluntarium, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium voluntarium, unum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrumque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verū hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet cōmunicari producto subiectiuè quidquid est in principio producēte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cū finis generationis sit, vt totum generans consuetur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totū principium cōmunicari. Quam veritatem non obscurè significauit S. Basilis. orat. 16 illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Thesauri c. 4. *Si Verbum, inquit, Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre fit, & genitoris essentiam in seipso monstraret, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago, inquit, Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

Basilis.

Cyrillus.

Damascen.

180. Dices. Sufficit, vte modo obiectum cōmunicetur termino, quo continetur in ipso principio: at qui in principio voluntario obiectū cōtinetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo cōmunicetur termino producēto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem nō sufficit, vt principium productuum quocunq; modo cōmunicetur producēto; sed cōmunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensus est nomen ad generationem increātā significandā; in generatione autē creata semper principium generatum cōmunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicēdum est generatum in Diuinis, quod cōmunicat se totū producēto subiectiuè, nō autem quod cōmunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendū est generatum, quod feruat eandem formā cōmunicādi se termino producēto, quam feruat principium generatum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuinā. Alioqui nullum habemus fundatum; cur potius unum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatum, nisi propter eiusmodi essentialē conuenientiam in cōmunicando se totaliter subiectiuè termino producēto.

181. Obijcies 10. In definitione generationis sola mentio sit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explícet tantum mentionē fieri de similitudine naturæ, implicitè vero etiā de similitudine intentionali, quādo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatio in creato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adēquata principio producenti. Porro similitudo adēquata principio producenti est illa, quæ adēquat totam similitudinem essentialē principij producētis; cuiusmodi nō est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellecualis ad obiectum intelligibile in principio generatio in intelligēte, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatio materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuentis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellecuali, sufficit ad generationem viuentis purè intellecualis.

182. Obijcies 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum cōmunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis, nec eam cōmunicare potest principium ipsum spiratiū. Resp. nego maiorem; aliqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, effet filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita speccanda nō est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt si adēquata principio producenti quoad essentia. Ex eo igitur, quod nec amor increatus vi suæ originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium voluntuum possit eam cōmunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adēquatè similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijcies 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuentis, vt præcitatō loco Metaph. indicat Aristoteles. Verūm qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etiā non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificę cum equo & asina, à quibus gignitur, cū non possit procedere in duplice natura specifica; procedit tamen similis utriusque per differentiam, quæ multum participat de proprietatis utriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At vero Spiritus sanctus

Aristoteles.

nullo

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante; & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & ainst per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diversorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. Ex dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identice; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenientem processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, *ly in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constitutum voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constitutum intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda superest natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tolitanum II.

S. Thomas.

I. **D**ico 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolestanico II. In relatiis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque referuntur, qua cum relatiis tres personæ dicantur, unatanum naturalis substantia creditur. Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filii, quæ correlatiæ ad inuicem referuntur.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio vnius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producens: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producens, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & vniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorē & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctio, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctio per relationes, quia haec est per essentialē oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctio per limitationem in Deo, quia haec non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguenteribus, sed accidentalis, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constiuent personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ico 2. Hæ relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse *In*, sed etiam secundum esse *Ad*. Assertio est contra Caiet. 1.p.q.28.ar.1. & Capreolum in 1.dist. 33.ad

Caietanus.
Capreolus.

I. &c 3.

1. & 3. Aureoli docentes, relationem realem secundum proprium esse *Ad*, non esse quid reale, cum illud sit commune relationi rationis: nihil autem reale commune esse potest enti reali & rationis. Ex quo inferunt, relationes secundum propriam suam rationem & differentiam ultimam, quae desumitur ab esse *Ad*, nihil ponere in relatio. Sed assertio nostra est S. Thomae 1.p. loc. præcit. vbi docet, respetum ad aliud, quæ est propria differentia relationis ut sic, aliquando esse in ipsa natura rerum, aliquando in sola apprehensione rationis: loquitur autem, ut legenti constat, de ipso esse *Ad*: nam hoc est proprium relationis, ut relatio est. Igitur in sententia S. Thomæ esse *Ad* relationis realis distinguitur ab esse *Ad* relationis rationis; siquidem illud est in ipsa natura rerum, hoc in sola apprehensione rationis.

4. Fundamentū assertionis est, quia esse *Ad* in relatione reali est propria differentia constitutiva ipsius, & distinctiva realiter ab omni alia resigitur debet esse quid reale; cum nihil non reale constituere, & distinguere possit realiter. Sed relationes Diuinæ sunt reales, realiter ad inuicem distinctæ: Igitur esse *Ad* earum est reale. Confirmatur, quia relationes Diuinæ exercent realem respectum, & oppositionem ad inuicem per ipsum esse *Ad*: Implicat autem, illas exercere realem actum respiciendi & referendi absque forma reali. Maior probatur, quia ille mutuum actum referendi, respiciendi exercent, quatenus oppositæ: opponuntur autem formaliter per esse *Ad*; nam per esse *In* formaliter important naturam, tanquam fundamentum, cum quo identificantur, & sunt idem: Minor constat, quia implicat, effectum realem exerceri à forma non reali. Ex quo sequitur, relationes Diuinæ non modò esse reales, quia sunt aliquid reale, verum etiam quia sunt ad aliquid reale in se.

5. Ad fundamentum oppositæ sententie negandum est, esse relationis realis esse communem relationi rationis, cum sit propria differentia ipsius relationis realis, contra-distinguens illam à relatione rationis.

6. Dico 3. Dantur in Deo tres relationes reales, Paternitas, Filiatio, spiratio passiva realiter inter se distinctæ. Assertio est de fide, qua constat, dari tres personas realiter distinctas in Deo; nam unaquaque persona constituit relatione distincta ab alijs. Porro ternarius hic numerus & ordo Diuinarum relationum hoc discursu colligitur in Deo. Natura Diuina substantialis est; ergo necessariò postulat, ut terminetur aliqua personali substantia; nam hæc necessaria est cuilibet naturæ substantiali complete. Quoniam verò hæc personalitas est in natura fœcunda productua sui similis ad intra, oportet esse relatiuam, non absolutam; quia omne absolutum ob infinitatem suæ perfectionis, commune est omnibus personis Diuinis. Rursus quia hæc personalitas est in natura perfectè intellectuali, productua ad intra per actus intellectus, &

voluntatis, alia esse non poterat, quam Paternitas. Nam per eam constitui debet in ratione primæ personæ, producentis per actum intellectus terminum sibi adæquatè similem per modum intellectualis imaginis, atque ad eo per modum geniti, ac Filii.

7. Eadem ratione constat, primam personalitatem non habere Deum media origine & productione, sed à se quavis origine priorem. Nam licet eam Deus habeat, ut producat per illam Filium, non tamen illam habet media productione Filij: sicut Filius suam substantiam habet media passiva productione ipsius personalitatis. Quo fit, ut Paternitas in Deo nullam supponat rationem fundandi, ut in ipso sit, & quodammodo resultet, sicut Paternitas creata; sed competit naturæ Diuinæ immediatè, & à se, ut talis natura est, absqueulla passiva productione & origine. Cuius ratio est, quia Paternitas increata competit naturæ Diuinæ, ut proprietas constituens cum illa primam personam producentem ad intram, creata vero competit naturæ creatæ, ut accidens supponens subiectum completum in ratione personæ producentis. Personalitas autem, cum sit vel conditio necessariò præquisita ad producendum, vel ratio ipsa producendi, haberi nō potest media productione sui termini & effectus; alioqui præsupponetur, & non præsupponeretur ad productionem sui termini.

8. Constituta autem prima persona Patris per paternitatem improductam & à se; secunda relatio personalis, quæ per productionem competit Deo, est Filiatio. Nam prima producção, quam inchoat aeternus Pater, est generatio, cuius terminum exprimit actu ipso intelligendi. Qui quoniam in Diuinis rationem habet geniti, cum procedat adæquate similis principio producenti, eius proprietas personalis erit Filiatio: quæ pro ratione fundandi habet ipsam productionem personæ. Producta autem secunda persona actu ipso intelligendi, tertia relatio personalis competens Deo, est spiratio passiva, qua constituitur tercia persona Spiritus sancti. Hęc enim, quia procedit per actum volendi, supponit secundam per actum intelligendi origine priorem; atque adeo non potest, nisi supposita productione Filij, Deo competere. Supponit autem pro ratione fundandi processionem, qua illa à Patre, Filioque producitur. Quæ sicut diuerso modo à suo principio procedit, quam personalitas Filij; ita se ipsa diuersa est ab illa.

9. Dico 4. Præter has tres relationes personales concedenda est quarta, spiratio actiua Patri Filioque communis. Est S. Thomae 1.p. q. 28. art. 4. & q. 32. art. 3. Syluij ibid. & communis Theologorum. Cuius oppositam sententiam Molina 1.p.q. 28. art. 4. disp. 1. appellat erroneam! quippe cum ex principijs reuelatis nostra sententia evidenter deducatur. Docet enim fides, in Deo dūplicem esse processionem, unam qua Filius à Patre, alteram, qua Spiritus sanctus ab utroque procedit, i.e.

S. Thomae.
Syluij.

Molina.
Communis
Theologorū
censura cō-
traria op-
positionis.

S. Thomas.

S. Thomas

dit, igitur quatuor oportet ponere relationes, binas pro quavis processione: nam unaquæque processio habet principium, à quo est, & terminum, ad quem est: ergo in quavis processione ponenda est relatio producentis ad productum, & producti ad producentem; quæ in prima processione est Paternitas, & Filiatio; in Secunda Spiratio actiuæ Patri Filioque communis, & passiuæ, qua tertia Trinitatis persona constituitur. Igitur præter tres relationes personales danda est quarta Spirationis actiuæ, qua Pater & Filius referantur ad Spiritum sanctum.

10. Confirmatur. Quia non est maior ratio, cur ad primam processionem duplex resultet mutua relatio Patris ad Filium, & Filii ad Patrem, & non ad secundam spirantis ad Spiratum, & Spirati ad Spiratorem, cùm in utraque processione sint eædem conditions, ad mutuam relationem fundandam requisitæ, nempe fundamentum, quod est natura; ratio fundandi quæ est origo producentis; & extrema ipsa seu termini realiter distincti, & eiusdem ordinis inter se, qui sunt personæ ipsæ producens & producta.

11. Objecies 1. Repugnat, vnam relationem fundari in alia, sed Pater & Filius constituunt per relationes. Ergo repugnat eos fundare etiam relationem. Confirmatur, quia persona constituta per relationem non est ulterius referibilis per aliam relationem realem: aliqui posset vna persona diuina referri ad aliam per relationem realis distinctionis. Respondeo, quidquid sit de maiore, quæ controverfa est inter Philosophos, dispar est ratio de relatione predicamentali, quæ est purus respectus, & de transcendentali substantiente, quæ simul constituit substantium. Tales sunt relationes diuinas, quæ non sunt puri respectus ad terminum, sed constituunt personas; suntque substanciales, & per se substantiales ad instar relationum transcendentalium, quæ predicamentales fundant.

12. Ad confirmationem primò nego, personam diuinam nō referri relatione realis distinctionis ad alias personas diuinæ, quia cū seipso sit distincta realiter à qualibet alia opposita relatione, scilicet referatur relatione realis distinctionis ad oppositam correlationem. Secundò nego, non posse personam diuinam referri ad alias personas relatione diversæ rationis ab ea, qua constituitur in esse personali: quo pacto Pater & Filius referantur ad Spiritum sanctum relatione Spirationis, quatenus non constituuntur in esse personali.

13. Objecies 2. Si in Deo essent quatuor relationes, essent quatuor res; hoc autem dici non potest; alioqui admittenda esset in Deo quaternitas, quæ sub anathemate damnata est in Concilijs. Sequela probatur, quia implicat, multiplicari inferius, non multiplicato superiore: Sed relatio est inferior ad rem: Ergo si in Deo multiplicantur relationes reales, multiplicantur res. Respondeo negando sequelam: quia Spiratio actiuæ non ponitur ut

distincta re, sed ratione tantum à Paternitate & Filiatione: Ergo licet ponatur, vt diversa relatio à Paternitate & Filiatione, non tamen ponitur ut distincta res: quia res, cùm sit quid absolutum & ad se, non multiplicatur, nisi ad multiplicationem subiectorum. Relatio verò, cùm sit quid respectivum, & essentialiter ad aliud, multiplicatur ad solam multiplicationem terminorum. Quia igitur spiratio actiuæ non est distincta re à Paternitate & Filiatione, non potest numerari ut quarta res; sicut nec essentia, quæ sola ratione distinguitur à relationibus. Potest autem numerari ut quarta relatio, quia, vt hæc multiplicetur, sufficit ut tantum multiplicetur terminus. Terminus autem spirationis actiuæ distinctus est à termino Paternitatis, & Filiationis, vt per se patet.

14. Ad probationem verò sequelæ nego, multiplicato inferiori in re relativa, multiplicari superiori, quando multiplicatio fit tantum ex parte termini. Vnde in huiusmodi discursu variatur appellatio, quia in antecedente sumitur multiplicatio penes terminos; in consequente verò penes res ipsas. Proinde non rectè ex antecedente infertur illud consequens, ergo multiplicatur res, quæ superior est ad relationem: quia ad multiplicationem rei requiritur multiplicatio subiecti; ad multiplicationem verò relationis sufficit multiplicatio terminorum, ut constat in sententia non distingueente ex natura rei relations à fundamento. In ea enim multiplicantur relations penes diuersos terminos, non multiplicatis rebus, seu fundamentis.

15. Controversia est inter Catholicos, an præter has quatuor relations fundatas in origine producentis & producti, admittendæ sint alia fundata in unitate, & multitudine. Affirmat Scotus quodlibeto 5. ar. 2. & in 1. dist. 31. qu. 1. Fundamentum ipsius est, quia ad eas fundandas concurrunt omnia requisita: nempe extrema realiter distincta, quæ sunt personæ ipsæ, quæ tales relations fundant; fundamentum reale, quod est essentia Diuina, in distinctis suppositis comunicata; terminus realis, qui est persona opposita. Igitur nihil deest, quo minus illæ reales sint. Nec obstat, quod essentia, quæ fundamentum est harum relationum, sit eadem numero in omnibus extremis. Nam eadem essentia vna numero, & indistincta fundat in scilicet reales relations originis; cur ergo non etiam reales relations similitudinis, æqualitatis &c. Confirmatur, nam si personæ Diuinæ essent inæquales, fundarent realem relationem inæqualitatis; ergo ut æquales fundare debent realem relationem æqualitatis.

16. Dico 5. Præter quatuor relations fundatas in origine generantis, & geniti, spirantis & spirati non sunt alia relations in Deo. Est S. Thomæ 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. & communis Scholasticorum in 1. dist. 31. & 33. Fundamentum est, quia huiusmodi relations aut fundantur in unitate, aut in multitudine: atque nullæ ex his in Deo esse possunt: ergo,

Scotus.

S. Thomas.
Scholasticorum
communis.

Minor

Caietanus.

Minor probatur quoad relationes fundatas in unitate. Quoniam haec, ut recte Caietanus indicatum articulum, praexigunt fundamenta distincta realiter, nam ea sunt, quae per huiusmodi relationes similitudinis & qualitatis, & identitatis referuntur, relationes autem non sunt, nisi rationes formales, quibus fundata ipsa mutuò referuntur. Quantitas enim est, quae relatione & qualitatis refertur ad alteram quantitatem. Albedo est, quae relatione similitudinis refertur ad aliam albedinem. Cum igitur fundamentum, in quo huiusmodi relationes fundantur, non sit distinctum in Deo, sed idem in omnibus extremis, ipsa scilicet natura Diuina, ratione cuius personæ dicuntur similes, & quales, eadem inter se, non possunt relationes in ea fundatae reales esse. Velut si esset vna numero albedo in duplice subiecto, non posset realem relationem similitudinis fundare, quia idem ad se ipsum realiter referri non potest. Neque est eadem ratio de relationibus originis producentis & producti, quia illæ aut non fundantur immediate in essentia, sed in actibus notionalibus, qui distincti inter se sunt; aut si immediate fundantur in essentia, ut paternitas, quia tamen secum ferunt distinctas hypothesas, possunt extrema quae constituunt realiter referre. Relationes autem similitudinis, & qualitatis &c, solum referunt fundamentum ad terminum. ergo nisi illud præsupponant distinctum, non possunt realiter referre.

17. Probatur minor quoad relationes fundatas in multitudine, & distinctione. Quoniam ad has non est necessaria noua forma, ne ratione quidem distincta ab ipsis relationibus personalibus; cum enim ipsæ seipso oppositæ, & dissimiles sint, non egent distincta relatione oppositionis, & dissimilitudinis ut se in unicum respiciant, ut oppositæ, & dissimiles formaliter: præterim cum illæ in suo genere sint infinitæ, atque adeò simplicissimè contineentes omnem oppositionem, & perfectionem respectuam in eo genere. Vnde etiam in rebus creatis opus sit distincta relatione, qua Paternitas ad Filiationem, & Filiatio ad Paternitatem ut dissimiles, & oppositæ referantur; illa tamen necessaria non est in paternitate & filiatione Diuina, ob earum illimitationem & infinitatem.

18. Ex his patet ad fundamentum Scotti. Nam ad relationes prioris generis deficit prima distinctionis cōditio: ad relationes posterioris generis obstat essentialis oppositio, & infinitas Diuinorum personarum, quoniam in illis resultet relatio oppositionis formaliter diuersæ. Ad confirmationem negatur consequentia. Nam si personæ Diuinæ essent inæquales, id esset propter inæqualitatem distinctæ naturæ, cuius unitas in causa est, ut in illis non sit similitudo & æqualitas formalis, sed tantum fundamentalis.

SECTIO II.

An Spiratio activa distinguitur à Paternitate & Filiatione?

19. Ratio dubitandi est, nam eadem spiratio activa est in Patre & Filio, uterque enim spirat amorem notionalem. Sed Pater distinguitur à Filio. Ergo & actua spiratio Patis ab actua spiratione Filii.

20. Prima sententia affirmat, spirationem actiua distingui realiter à Paternitate & Filiatione. Est Durandi in primo, distinct. 13. quæst. 2. Bassoli ibidem §. circa primum, Bacconi dist. 10. art. 1. §. 4. Henrici in summa art. 60. quæst. 2. Probatij. Durandus. Totum esse relationis est ad aliud. Ergo nequit Pater eadem Paternitate respicere Filium & Spiritum Sanctum; nec Filius eadem filiatione respicere Patrem & Spiritum Sanctum.

Durandus.
Bassoli.
Bacconi.
Henricus.

21. Secundum. Ita se habet generare ad generari, sicut spirare ad spirari: ergo communata proportione ita se habet generare ad spirare, sicut generari ad spirari. Sed generari & spirare differunt realiter inter se, quia vnum constituit personam Filij, aliud personam Spiritus Sancti. Ergo & generare, & spirare differunt inter se realiter.

22. Tertiù. Duabus relationibus dispositis specie differentibus correspondent duæ relationes disparatæ specie etiam realiter differentes. Sed generari & spirari sunt duæ relationes specie realiter differentes. Ergo & relationes eis correspondentes, quæ sunt generare & spirare, erunt etiam specie realiter inter se differentes. Major constat, nam eadem relatio secundum speciem non opponitur pluribus relationibus secundum speciem.

23. Quartum. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se. Ergo si generare & generari sunt eadem cum spirare, erunt eadem & inter se.

24. Quintum. Ab una & eademi actione nequeunt esse duæ processiones immediatas. Sed generari & spirari sunt duæ emanationes passiuæ: ergo nequeunt esse ab una & eadem actione immediata; sed generari erit immediate à generare, & spirari à spirare.

25. Sextum. Implicat, relationem producentis & producti esse vnam & eandem, etiam respectu diuersorum. Etenim pater in humano alia relatione respicit genitum, alia genitorem; quoniam per illam constituitur pater, per hanc vero filius. Sed spirare, & generari sunt relationes producentis & producti in eadem persona respectu diuersorum; ergo nequit esse vna, sed duplex realiter distincta.

26. Septimum. Generare potest esse in Patre absque spirare; nam dato, quod Pater &

Scotus.

Filius non spirarent. Adhuc Pater generaret, & Filius generaretur. Ergo spiratio distinguitur à generare & generari.

27. Octauð. Pater producit Filium per generare. Ergo si generare & spirare sunt idem, Pater producit Filium per ipsum spirare: igitur Filius non solum erit genitus, sed etiam spiratus.

28. Nonò. Duæ res absolutæ realiter distinctæ nequeunt esse idem realiter cum alia re absoluta; ergo nec duæ respectivæ realiter distinctæ cum alia relativa. Sed paternitas & filiatio sunt duæ res respectivæ realiter distinctæ; ergo nequeunt esse idem cum spiratione actiua.

Bassolus.

29. Decimò probat Bassolus. Relationes, quarum una est constitutiva, & incommunicabilis, alia non constitutiva, & communicabilis, distinguuntur realiter: paternitas est constitutiva Patris, & incommunicabilis alijs personis; Spiratio actiua non est constitutiva Patris, & communicabilis Filii; ergo distinguuntur realiter. Maior probatur, nam quando sunt duo entia positiva, & neutrum est formaliter infinitum, si vnum est communicabile, aliud incommunicabile, ambo differunt realiter. Paternitas & spiratio actiua sunt entia positiva, & neutra est formaliter infinita, & una est communicabilis, altera incommunicabilis: ergo &c.

30. Undecimò. Quæcunque sunt aliquod positivum extra intellectum, & vnum nequit prædicari de alio in abstracto, distinguuntur realiter. Generatio nequit prædicari in abstracto de spiratione actiua, & virtusque est aliquid positivum extra intellectum: ergo distinguuntur realiter.

Scotus.
Mayronus.
Gabriel.

31. SECUNDA sententia docet, spiracionem actiuanam distinguuntur formaliter ex natura rei à paternitate & filiatione. Est Scoti quodlibeto quinto, articulo secundo, §. circa tamen, Mayroni in primo, dist. 11. quæst. 3. art. 2. Grbrieli distinc. 27. quæst. 1. Probatur primò. Spiratio actiua communicatur Filio, cui non communicatur paternitas; igitur spiratio actiua distinguitur à paternitate & filiatione; alioqui idem communicaretur, & non communicaretur. Secundò. Si spiratio actiua non distingueretur à paternitate & filiatione, possent inuicem prædicari. Consequens est falsum: ergo & antecedens. Tertiò. Paternitas & filiatio non sunt perfectiones infinitæ: ergo non solum eis conuenit distinctio opposita, sed etiam dispara-ta.

S.Thomas.
Caietan.
Richardus.
Capreoli.
Rubio.
Aureolus.
Argentin.
Egidius.
Ariminien.

32. TERTIA sententia negat, spiracionem actiuanam ex natura rei distingui à paternitate & filiatione. Est S.Thomæ i. p. q. 30. art. 2. ad 1. & 32. art. 3. ad 3. & 36. art. 4. Caietani ibidem, Richardi in 1. dist. 18. art. 2. q. 1. & 2. Capreoli, dist. 13. artic. 2. Rurbationis, q. 1. art. 1. Aureoli art. 4. propositione 2. Argentinæ distinctione 11. q. 2. art. 2. Egidij distinctione 26. circa finem, Ariminensis distinctione 11. articulo primo, circa fi-

nem. Henrici in summa art. 6. q. 3. ad. 3. & 4. quamvis oppositum docere videatur loco supra citato pro prima sententia; Molinae 1. part. quæst. 32. art. 2. disputatione 3. Suarez de Trinit. lib. 5. cap. 5. Vasquez disputat. 138. cap. 1. Didaci Ruiz de Trinitate disputatione 17. sect. 2. Pro cuius controver-sie declaratione,

33. Dico 1. Spiratio actiua nequit realiter distingui à Paternitate & filiatione. Af-fertio est contra primam sententiam, quam Zumel i. p. quæst. 32. art. 2. disput. 1. concl. 1. temerariam, & errori proximam; Molina in fide parum tutam & erroneam; Didacus Ruiz periculosam appellat. Et meritò, aduersa-tur enim definitioni Concilij Lateranensis relati capite, Damnamus: vbi Pontifex, toto approbante Concilio, damnat quaternitatem rerum in Deo: ex opposita autem sententia aperte sequitur rerum quaternitas in Deo. Nam præter Trinitatem personarum, dare-tur quartum constitutum ex natura, & spiratione actiua, ut quarta res à reliquis personis distincta.

34. Respondet Durandus, Concilium tantum damnare quaternitatem personarum, aut rerum, quæ sit trium personarum, & essentia communis: quod tantum Ioachimus Magistro sententiarum imponebat, non autem relationum re ipsa distin-ctorum, cùm multi post Concilium in Deo admittant quaternitatem relationum. Sed contrà: nam esto hæc fuerit primaria mens Pontificis, ipsius tamen verba formaliter sumpta se extendunt ad quæcunque rerum quaternitatem; ac proinde quæcunque rerum quaternitas, saltem consequenter per hanc definitionem Pontificis in Deo dam-natur. Cæterum aliud est, in Deo ad-mittere quaternitatem relationum in ra-tione relationum, aliud in ratione rerum: admittunt Theologi primum, quod nos etiam infra admitemus, nō autem secundum, quod sequitur ex opinione Durandi.

35. Secundò probatur nostra assertio ex Patribus affirmantibus, Patrem & Filium non distingui inter se, nisi sola paternitate & filiatione. Athanasius dialogo 1. de sancta Trinitate: Nulla, inquit, differentia neque in natura, neque in voluntate, sed in eo tantum, quod gignere & gigni, emittere & procedere sine emitti inter se differunt. Damascenus lib. 1. fidei c. 11. Secundum omnia unum sunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, præter (sita dicamus) ingeni-iam, gignentiam, & processionem. Cytillus 1. thefauri cap. 8. Pater, inquit, in Filiō est, & Fi-lius in Pare; non tamen ut idem numero. Pater enim in sua, & filius in sua proprietate est. Hæc enim solum differentia inter ipsos est. Si autem spiratio actiua distingueretur à Paternitate & filiatione, non sola paternitate & filiatione, sed etiam spiratione actiua Pater & Filius di-stinguerentur inter se.

36. Tertiò probatur assertio ratione. Nam ex opposita sententia sequitur, in Deo esse quartā personam: consequens est hæreticum: ergo.

Henricus.
Molina.
Suarez.
Vasquez.
Ruiz.

Zumel.
Molina.
Ruiz.
Censura
contra op-
tionis.
Concilium
Lateranen-

Durandus.
Ioachimus.
Magister.

Athanas.

Damascen.

Cyrillus.

ergo. Sequelam probō, quoniam ad constitutandam personam in Deo sufficit relatio realis in Deitate subsistens, à ceteris relationibus realiter distincta. Spiratio actiua in sententia Durandi est relatio realis in Deitate subsistens; est enim substantialis, à ceteris relationibus Diuinis realiter distincta. Ergo.

37. Negat Durandus maiorem: quoniam ad constitutandam personam requiritur incommunicabilitas; nam hæc est de essentia personalitatis, spiratio vero actiua est communis Patri & Filio, proinde nequit personam constitutere. Sed contrà, quia impossibile est, Spirationem actiuanam realiter distinguere à Patre & Filio, & illis esse communem: ergo si constituit aliiquid realiter distinctum à Patre & Filio, constituitur aliiquid ipsis incommunicabile; atque adeò tale constitutum habet rationem personæ. Antecedens probō, nam omnis realis communicatio aut fit per identitatem, aut per unionem rei communicabilis cum eo, cui communicatur. Spiratio actiua neutrò modo communicatur Patri & Filio. Ergo. Maior constat tum inductione; tum ratione. Nam omnis realis communicatio tendit ad faciendum unum inter communicabile, & id, cui communicatur: igitur vel per identitatem, vel per unionem, cum non sit alius modus faciendo unum. Minor quoad identitatem est ipsa aduersariorum assertio: quoad unionem vero patet, nam omnis physica unio facit realem compositionem cum unitis: sed omnis realis compositio repugnat Deo actu puro. ergo.

38. Confirmatur; nam idem est in Diuinis distinguere realiter ab alio, & esse illi incommunicabile: sicut è conuerso idem est communicari alteri, & identificari cum illo; cum nequeat dari alius modus communicationis in Deo, quam per identitatem; ergo nec alius modus incommunicationis, quam per realem distinctionem: ideo enim paternitas est incommunicabilis filio, quia realiter distinguitur à Filio. Ergo si spiratio actiua distinguitur realiter à Patre & Filio, est illis incommunicabilis; atque adeò constitutus cum natura unum subsistens, à Patre & Filio realiter distinctum.

39. Dico 2. Spiratio actiua neque formaliter ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione. Assertio est contra secundam sententiam: probatur autem primum ex illo principio Anselmi ab omnibus Theologis recepto. In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obnatur relationum oppositio. quod non solum intelligendum est de perfectionibus absolutis, quæ ob sui infinitatem simpliciter identificant sibi omnia, sed etiam de relativis, quæ quoniam in suo genere infinitæ sunt, identificant sibi omnia, cum quibus oppositionem non habent. Sed paternitas & filiatione nullam oppositionem habent cum spiratione actiua. Ergo. Maior probatur, quia non est maior ratio, cur perfectio absoluta ex eo, quod infinita est in

omni genere, identificare sibi debeat omnia; & perfectio relativa, ex eo quod infinita est in genere relativo, non debeat sibi identificare saltem ea, quibus cum oppositionem non habet. Nam omnis distinctione, quæ non fundatur in essentiali oppositione extermorum, necessariò oritur ex limitatione perfectionis, quæ repugnat perfectioni in creatæ & à se. Minor probatur, quoniam omnis oppositione, quam habere potest una relatio ad aliam, aut est in ratione actualis respectus; aut in ratione originis producentis & producti, aut productivi & producibilis. Nullam ex his oppositionem habet paternitas & filiatione cum spiratione actiua; Ergo. Non actualis respectus & termini: quia terminus paternitatis est filiatione; sicut filiationis est paternitas; spirationis autem actiua terminus est ipsa passiva spiratio. Non in ratione originis producentis & producti; quia spiratio actiua non est origo, qua vel Pater producit Filium, vel Filius Patrem; sed qua vterque producit Spiritum Sanctum. Non repugnat autem, vt duæ personæ per eandem originem influant in terminum, & per eandem relationem referantur ad productum. Neque in ratione productivi, & producibilis, quia Pater non constituit productus Filii spiratione; sed Paternitate. Ergo.

40. Probatur 2. ex absurdo. Sequeretur enim aliqua realis compositio ex entitate & formalitate in Diuinis personis: nam persona Patris componeretur ex Paternitate, & Spiratione actiua, tanquam ex entitate, & formalitate distincta; similiter persona Filii ex filiatione, & spiratione actiua. Repugnat autem Deo quæcunque compositio, qua sit ex natura rei: nam quæcunque compositio tollit omnimodam simplicitatem, quæ est propria Dei, vt definitur in Concilio Lateranensi, & refertur de summa Trinitate & Fide Catholica, capite, Firmiter. Ex quo vterius sequeretur, simpliciorem esse personam Spiritus Sancti, quam Patris & Filii, quia persona Patris & Filii constitueretur ex propria personalitate, & spiratione actiua formaliter distincta; persona vero Spiritus Sancti ex sola spiratione passiva, absque alia formalitate ex natura rei distincta.

41. Tertiò probatur assertio nostra ad hominem contra Scotum. Sequeretur enim spirationem actiuanam non solum distinguere formaliter, sed etiam realiter à paternitate & filiatione: quod notauit Rubio in primo dist. 2. quæst. 5. artic. 3. Sequelam probō, nam ideo per Scotum spiratio actiua ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione, quia iste non sunt perfectiones infinitæ. Vnde concludit, quod si essent perfectiones infinitæ, non distinguerentur inter se: perfectiones autem non infinitæ eodem modo per ipsum distinguuntur à perfectionibus disparatis, atque à perfectionibus oppositis: sed spiratio actiua ab opposita correlatione distinguitur realiter; ergo

Concilium
Lateranen.

Scotus.

Rubio.

etiam à relationibus disparatis, quales sunt paternitas & filiatio. Minor probatur, nam spiratio actiua distinguitur realiter ab opposita spiratione passiva, tum quia omnis relatio in Diuinis distinguitur realiter ab opposita correlatione. Tum quia sublata omni alia relatione, per solam spirationem actiua Patre distingueretur realiter à Spiritu Sancto, quia per eam constitueretur sufficiens principium spiratuum realiter distinctum à termino spirabili.

42. Dico tertio. Spiratio actiua distinguitur ratione ratiocinata à paternitate & filiatione, est authorum tertiae sententiae. Fundamentum est, quia spiratio actiua est ad distinctum terminum formalem, nempe ad Spiritum Sanctum, qui est distinctus terminus formalis à termino paternitatis & filiationis: sed hoc ad talem distinctionem sufficit: quoniam ad distinctionem rationis ratiocinatae sufficit diversa formalitas eiusdem entitatis: sed relatio sumit formalitatem à termino: ergo eadem relatio à diverso termino formali diversam sumit formalitatem.

43. Dico 4. Spiratio actiua non est una in Patre, & Filio unitate rationis, sed rei. Dupliciter concipi potest spiratio actiua, vt una in Patre & Filio: uno modo unitate rationis, concipientis illam, vt unam per ordinem ad unum terminum, quem respicit, tametsi re ipsa sit duplex, partialiter existens in Patre & Filio, cum quibus unaquaque partialis spiratio adequate identificetur; alio modo unitate reali per modum unius formae, eo modo, quo natura est una numero indivisa in tribus. Conclusio asserit, esse unam hoc secundo modo, in quo sensu illam asserunt omnes, qui à paternitate, & filiatione ex natura rei non distinguunt. Et colligitur ex Concilio Florentino, definiente Spiritum Sanctum *unica spiratione* procedere à Patre, & Filio. Fundamentum, quia alias hæc relatio multiplicaretur numero; alia enim esset numero spiratio in Patre, alia in Filio; repugnat autem Diuinis relationes solo numero multiplicari, quia numerica multiplicatio limitationem importat.

44. Obiecit. Implicat, eandem relationem esse productam, & improductam; ergo implicat, eandem spirationem numero esse in Patre & Filio. Consequentia probatur, nam quatenus esset in Patre esset improducta; quatenus in Filio esset producta cum ipsa Filiatione, cum qua formaliter identificatur. Respondeo nego consequentiam: ad cuius probationem, nego spirationem actiuan in Filio esse productam, alioqui non posset esse una numero in Filio & Patre; nam quæ esset in Filio necessariò distingueretur à Patre, tanquam productum à producente; nam licet ea, quæ esset in Patre, quia nullo modo opponeretur Filio, neque ut principium productuum, neque ut productio, neque ut correlatio, posset identificari cum

Filio; non tamen quæ esset in Filio, identificari posset cum Patre, quia illi opponeretur, vt principio producenti; vnde necessariò foret duplex numero spiratio actiua, altera in Patre, quæ simul posset identificari cum Filio; altera in Filio, quæ non posset identificari cum Patre. Quare dicendum est, illam esse improductam in unoquoque, eamque communicari Filio à Patre cum ipsa natura, non via productio, vt Filiatio; sed communicationis, vt natura, cum qua communicatur, quidquid illi non opponitur.

45. Controversia superest, an spiratio actiua saltem in ratione relationis, realiter distinguatur à paternitate, & filiatione, esto non distinguatur in ratione rei. Negant Gabriel. Molina. Vazquez. S. Thomas. Aegidius. Capreolus. Zumel. Suarez.

46. Affirmant S. Thom. in 1. dist. 27. q. 1. Molina. qu. 32. art. 3. disput. 2. Vazquez disp. 138. c. 1. Quæ sententia probabilior est, & conformior modo loquendi Theologorum, qui absolutè pronunciant, in Deo esse quatuor relationes reales. Fundamentum, quia potest relatio multiplicari secundum differentiam relationis, non multiplicata secundum differentiam rei; ergo potest esse multiplex in ratione relationis, & simplex in ratione rei. Antecedens probatur; nam differentia relationis, vt relatio est, desumitur ex ordine ad terminum formalem; differentia verò rei, vt res est, desumitur ex entitate: potest autem relatio multiplicari secundum ordinem ad diversos terminos formales, non autem secundum entitatem: igitur potest relatio esse multiplex in ratione relationis, & non in ratione rei. Minor probatur, quia vel non repugnat in creatis, vt eadem relatio entitatè respiciat plures terminos formales; vt eadem eductio indivisibilis respicit agens, à quo est, & subiectum in quo est; & eadem entitas fundamenti in sententia non distinguente relationem à fundamento, plures terminos formaliter diversos; vel certè non repugnat in Diuinis, vt eadem relatio ob sui infinitatem respiciat plures terminos formales.

47. Dices. Hinc sequeretur, eandem rem fore in duplice specie. Respondeo, hoc nullum esse absurdum quoad speciem relationis, quia hæc desumitur ex ordine ad terminum formalem; potest autem duplex terminus formalis respici ab una re Latina.

48. Ad argumenta primæ sententie. Ad primum distinguo consequens: nequit Pater Paternitate, formaliter sumpta, respicere Spiritum S. concedo, quia vt sic reduplicat formaliter respectum ad terminum entitatis accepita, nego; quia, vt probatum est, non repugnat, eandem relationem entitatè respicere plures terminos formaliter diversos. Vnde cùm dicitur, totum esse relationis est ad aliud, si intelligatur, quod totum esse, quod habet relatio,

relatio, respiciat aliud, verum est; cum nihil sit in relatione, quod terminum non respiciat; si vero intelligatur, quod unaquaque relatio debeat secundum toium suum esse respicere unumquodque adaequatè, est falsum; cum possit eadem relatio respicere plures terminos, atque adeò non totum esse uniuscuiusque relationis adaequatè est ad unumquodque, sed adaequatè ad omnes terminos, quos adaequatè respicit, inadaequatè vero ad singulos.

49. Ad secundum. In diuinis desicere leges commutatæ proportionis, quoties proportio ducitur ab oppositis ad non opposita, aut contraria; ut sit in argumento Durandi; cui negandum est, ita se habere generare ad spirare, sicut generari ad spirari; quia generari opponitur spirari, et productuum producibili; quia Filius, qui constituitur per generari, est productius Spiritus Sancti, qui constituitur per spirare; generare vero nullo patere opponitur spirare.

50. Ad tertium distinguo maiorem; duabus relationibus differentibus specie, correspondunt duas relationes specie differentes in ratione relationis, concedo; in ratione rei, nego. Ex quo tantum sequitur, paternitatem & spirationem actiua, correspondentes filiationi, & spirationi passiva differre tantum specie in ratione relationis per ordinem ad diuersos specie terminos, non autem in ratione rei, siue differre specie terminatiue, non subiectiuem.

51. Ad quartum, fallaciam huius argumentationis constare in relationibus personalibus comparatis cum natura, in qua sicut ex identitate earum cum natura, non rectè infertur identitas earum inter se; ita neque ex identitate paternitatis & filiationis cum spiratione actiua, infertur identitas paternitatis & filiationis inter se. Et ratio est, quia allatum principium intelligendum tantum est de ijs, quæ adaequatè identificantur cum tertio, non autem quæ tantum inadæquatè. Ceterum paternitas & filiatio inadæquatè tantum identificantur cum spiratione actiua, quemadmodum & relationes personales cum natura; quia non cum quocunque identificatur spiratio actiua, identificatur paternitas. Vnde non bene infertur ex inadæquata identificazione paternitatis & filiationis cum spiratione, identificatio paternitatis, & filiationis inter se.

52. Ad quintum distinguo maiorem. Nequeunt ab eadem actione formaliter sumpta esse duas processiones, concedo maiorem; ab eadem actione entitatiè sumpta, nego maiorem. Sed generari & spirari sunt ab eadem actiua origine entitatiè, concedo; formaliter, nego. Etenim licet generatio, & spiratio in Patre sit eadem realitas, est tamen diuersa formalitas virtualiter, non formalitate rei, sed formalitate actionis respicientis diuersum terminum formalem.

53. Ad sextum neganda est maior. Et quidquid sit de exemplo, & ratione ducta ex humanis: dispar est ratio de relationibus diuinis, quæ cum in genere relationis sint infinitæ, multa præstare potest una simplex relatione increata, quæ nequeunt multæ, ac diuersæ relationes creare.

54. Ad septimum ex ea hypothesi impossibili nulla de facto concluditur distinctione inter paternitatem, & spirationem actiuanam. Nam sicut impossibile est, quin Pater spireret; ita impossibile est, quin de facto cum ipsa paternitate coniunctam habeat spirationem actiuanam. In eo autem casu sicut persona Patris non esset cum eadem perfectione & virtute productua; ita nil mirum, si nec esset cum eadem perfectione actiua spirationis.

55. Ad octauum neganda est sequela. Quia licet generare & spirare in Patre sint idem, tamen connotant diuersos actus, & terminos: nam generare connotat actum intellectus & terminum generandum: spirare vero actum voluntatis & terminum spirandum. Vnde sicut non potest dici, quod Pater generet voluntate, & spireret intellectu, etiam si voluntas & intellectus in Deo sint idem; ita nec quod Filium producat per spirare, vel Spiritum Sanctum per generare. Ratio est, quia verba reddunt sensum formalem, & important principium praecise secundum illam formalitatem, ex qua proxime fluit actus.

56. Ad nonum nego consequentiam. Ratio, quia duas res absolutæ nequeunt inter se distingui; nisi propter limitationem: quæ autem hoc modo distinguuntur, nequeunt identificari cum alia re. At duas res respectuè non semper distinguuntur propter limitationem, sed propter essentiæ oppositionem, quam habent ad invicem. Quo fit, ut si illæ infinita sint, possint quoad alias perfectiones, in quibus non opponuntur, mutuo identificari. Tales sunt paternitas, & filiatio in diuinis, quæ inter se distinguuntur, non propter limitationem, sed propter essentiæ oppositionem; atque adeò poterunt quoad reliquas perfectiones, in quibus non opponuntur, realiter identificari.

57. Ad decimum nego maiorem. Constat in paternitate, & natura diuina, quarum una est communicabilis, altera incomunicabilis; neutra tamen ab altera distinguuntur realiter. Ad probationem, nego, paternitatem & spirationem actiuanam non esse infinitas in suo genere: ratione cuius infinitatis possunt in eo, in quo non opponuntur, non solum realiter, sed etiam formaliter identificari.

58. Ad undecimum, neganda est maior. Etenim ratio cur spiratio actiua nequeat in abstracto prædicari de paternitate & filiatione, non est realis distinctione inter eas, sed sola distinctione virtualis cum diuersa connotatione terminorum: nam pa-

ternitas connotat filiationem, spiratio vero actua spirationem passiuam. Propter quam diuersam connotationem terminorum nequit vna in abstracto praedicari de altera, sicut potest vna perfectio absoluta de alia etiam in abstracto enunciari; recte enim dicitur: Sapientia diuina est bonitas; & vice versa. Quia haec rationes, cum sint ad se, nullum connotant terminum diuersum. Ob eandem rationem nequit generatio praedicari de spiratione, aut actus generandi de voluntate, vel actus spirandi de intellectu; quia per huiusmodi actus connotantur diversi termini, & principia proxime ad actum concurrentia.

59. Ad argumenta secundae sententiae. Ad primum nego consequentiam: ad cuius probationem dico, paternitatem communicari secundum vnam rationem, non communicari secundum aliam, virtualiter tantum distinctam: sicut natura diuina, ut absoluta communicatur, ut respectiva non communicatur; ad hoc enim sufficit virtualis distinctio vnius rationis ab alia. Ad secundum nego sequelam, ut constat ex responsione ad undecimum. Ad tertium nego antecedens.

SECTIO III.

Quodnam sit munus spirationis actiue?

60. **Q**uadruplex potest esse munus spirationis actiue. Primum constitutre personam. Secundum completere virtutem spiratiuam. Tertium actiue originare terminum spirabilem. Quartum referre principium spirationum ad oppositam correlationem spirationis passiuæ. Haec enim omnia exercet paternitas in Patre; nam constituit personam; complet vim generatiuam; actiue originat terminum generabilem; & formaliter refert principium generatiuum ad oppositam relationem filiationis. Controversia igitur est, quodnam munus ex his conueniat spirationi actiue.

61. Notandum autem est, quod si quis spirationi actiue tribuit munus constituendi personam, consequenter etiam illi tribuit munus complendi virtutem originandi personam, & simul referendi subiectum ad oppositum terminum; quia cum haec relatio sit in persona producente, si illam constituit in ratione personæ, simul etiam complet in virtute spirandi, originandi, & referendi ad terminum productum. Item qui ei tribuit munus complendi virtutem, simul etiam tribuit munus originandi, & referendi; qui que tribuit munus originandi, simul ei tribuit & munus referendi. Contrà verò, qui illi tribuit solùm munus referendi, eo ipso illi negat reliqua munia superiora, eò quod munus

superius includit inferius, non contrà. His adnotatis,

62. **P**RIMA sententia docet, spirationem actiua constitutre personam Patris & Filij. Est Aureoli in 1. distinct. 11. art. *Aureolus.*

3. propos. 1. 2. & 3. & distinct. 12. quest. 1. & distinct. 13. art. 4. Fundamentum est, nam aliás spiratio actiua accideret persona Patris & Filij; quidquid enim esset, vel personam non constituit, accidit personæ: nam omnis substantialis constitutio aut est naturæ, aut personæ: atqui spiratio actiua non constituit naturam, cum non sit perfectio absoluta; ergo si nec constituit personam, erit accidentis persona. Confirmatur. Non minoris efficacij est spiratio actiua, quam passiuæ; atqui passiuæ personam constituit; ergo & actiua.

63. **S**ECUNDA sententia affirmat, spirationem actiua solùm referre personam Patris & Filij ad Spiritum Sanctum sub ratione Spiratoris. Est Henrici in summa artic.

60. quest. 5. *Egidij* in 1. dist. 11. artic. 2. *Henricus.*
quest. 2. in fine corp. & quest. 3. *Zumel* 1. *Egidius.*
p. quest. 36. artic. 4. disput. 2. *Suarez* lib. 5. *Zumel.*
de Trinit. cap. 6. & lib. 10. cap. 4. Probat. *Suarez.*
64. Idem est immediatum principium productuum per intellectum, & per voluntatem: ergo si Pater sola paternitate constitutus generat, sola paternitate constitutus spirat. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia Amor procedit ex notitia obiecti amati: ergo idem est amans, qui intelligens. Ergo idem spirat amando, qui generat intelligendo. Id ipsum constat de Filio, qui ut supponitur prior origine productioni per voluntatem, per solam filiationem habet, quidquid requiritur ad spirandum.

64. Secundò. Tota vis spirandi est voluntas, relatio est sola conditio distinguens tantum personam spirantem à termino spirabili. Sed paternitas & filatio sufficienter distinguunt personam spirantem à termino spirabili: Ergo spiratio actiua est purus respectus consequens ad productionem personæ spiratae. Consequentia patet, nam quidquid requiritur per modum principij, vel originis ad spirandum, totum id præstat voluntas personaliter distincta à termino spirabili: ergo spiratio actiua non requiritur, nisi ut purus respectus, & formalis referentia ad terminum.

65. Confirmatur. Nam ex quo tota vis producendi est natura, easmel per aliquam relationem determinata ad personam, fit sufficienter productua cuiuscumque actionis possibilis. Ex quo colligunt, spirationem actiua non recipi immediate in natura, sed in patre & filio, non quatenus sunt vnum, sed quatenus sunt plures: quia cum haec relatio non habeat nisi referre, & referri in Deo non posset nisi persona, immediatè recipi debet in persona Patris & Filij, quos tantum refert ad terminum spiratum; ad cuius productionem resultat, censeturque aduenire Patri & Filio perfectè constitutis, in virtute spirandi, tanquam purus respectus ad terminum spiratum.

Richardus.
Scius.
Rubio.
Capreolus.
Ochamus.
Gabriel.
Argentin.
Vasquez.
Molina.
Zunigæ.
S.Thomas.
Sylvius.

66. TERTIA sententia afferit, spiratio nem actiuam constituere potentiam spirandi. Et Richardi in 1. distinc. 11. quæst. 3. & 4. Scotti distinc. 12. quæst. 1. ad 3. in fine, Rubionis quæst. 1. Capreoli conclus. 4. & ad 5. Henrici, & ad 2. confirmat. Scotti, Ochami quæst. 1. Gabrielis q. 1. Argentinæ distinc. 7. art. 1. ad 3. circa finem & distinct. 11. artic. 2. Vasquez disput. 164. cap. 3. Molinæ quæst. 36. artic. 4. disput. 2. 5. quo loco, & ad 3. Zunigæ de Trinit. disputat. decima sexta, dubio sexto. Quæ mihi probabilior est: eamque aperte docet S. Thomas q. 36. a. 4. ad 1. Sylvius ibid. Vbi docet, vim spiratiuam, à qua procedit Spiritus Sanctus, constitui ex natura & proprietate Patri Filioque communis, igitur spiratio actiuam in sententia S. Thomæ prærequiritur per modum principij ad productionem Spiritus Sancti.

67. Fundamentum est, quia spiratio actiuam non potest personas constituere: nec constitutas solum referre; ergo necessariò constituit virtutem spirandi. Consequentia constat, à sufficiente munerum enumeratione; nam licet possit tantum originare, origo tamen actiuam spirandi necessariò supponit proprietatem spiratiuam, ratione diuersam à paternitate & filiatione, ut infra constabit. Antecedens probatur quoad primam partem. Nam vel spiratio actiuam constituit personam à patre & Filio diuersam, vel ipsa metit personas Patris & Filij. Primum est hæreticum; de fide namque est, in Deo tres tantum esse personas. Secundum repugnat proprietati personali, de cuius ratione est incomunicabilitas: Est enim personalitas teste Ioanne Latino in Concilio Florentino sess. 19. post medium, §. legatur ergo liber, intellecualis naturæ incomunicabilis subsistentia. Implicat igitur spirationem actiuam constituere personas Patris & Filij, & esse illis communem.

68. Probatur antecedens quoad secundam partem. Nam si spiratio actiuam non constitueret virtutem spirandi, sed tantum referret personas spirantes ad terminum spiratum, sequeretur primò originem actiuam generandi distingu realiter ab origine actiuam spirandi, contra omnes ferè Doctores, & aduersarios ipsos, ut in præcedente disputacione, lectione tertia vidimus. Sequelam probo, etenim si spiratio actiuam est tantum relatio consequens ad originem actiuam spirandi: igitur origo actiuam spirandi est à voluntate diuina, ut immediate determinata paternitate & filiatione: & consequenter, quatenus origo actiuam est, supra actum essentialem volitionis addit paternitatem & filiationem; quia id addit supra actum essentialem actiuam origo in Deo, quod supra actum essentialem immediate addit proximum producens: nam origo actiuam, & principium proxime producens in Deo sunt idem. Atqui per aduersarios proximum principium spiratiuum supra volitionem essentialem immediate addit solam paternitatem

& filiationem; igitur distinguitur realiter ab origine actiuam generandi. Consequentia patet, nam generatio actiuam includit solam paternitatem, origo verò spiratiua simul cum paternitate includit etiam filiationem: sed paternitas distinguitur realiter à paternitate & filiatione, ut inclusum ab includente: ergo & ipsa origo generationis ab origine spirationis. Hoc autem non sequitur ex nostra sententia, in qua actiuam generatio superaddit intellectioni paternitatem: actiuam verò spiratio superaddit volitioni proprietatem spirandi, qua quia non distinguitur à paternitate & filiatione, neque origo ipsa spirandi distinguetur ab origine generandi.

69. Sequeretur secundò, si potentia spiratiua immediatè completeretur à paternitate & filiatione, illam non esse integrum in solo Patre, aut in solo Filio, sed in utroque simul. Consequens est absurdum: nam alias Pater non haberet à se quidquid requiritur ad spirandum, sed completeretur, per vim spiratiuam existentem in Filio: sequela maioris probatur, quia sicut in patre non est filiatio, nec in filio paternitas: ita in neutro esset integra vis spirandi, quæ per vitram relationem formaliter completeretur in opposita sententia.

70. Sequeretur tertiod, spirationem actiuam esse in Deo accidens metaphysicum, consequens est absurdum; alioqui daretur in Deo metaphysica compositio ex subiecto & accidente, quæ purissimo actui repugnat. Sequelam probo, nam quidquid est extratotius naturæ personæque constitutionem, accedit personæ: huiusmodi est spiratio actiuam in sententia aduersariorum, nam illa nec constituit naturam, nec personas, sed eas tantum refert perfectè constitutas.

71. DICES. Non esse accidens, quia licet de facto personas non constituat, apta tamen est illas constituere: vnde, si eas non reperiret constitutas, de facto constitueret. Confirmatur, quia si prius origine Pater spiraret Spiritum Sanctum, quam Verbum gigneret, in eo casu spiratio actiuam constitueret personam Patris, quia non posset spirare, nisi præsupponeretur constitutus in ratione personæ: atqui in eo casu non posset supponi constitutus personaliter, nisi per spirationem actiuam, nam relatio paternitatis in eo casu foret communis Filio; non secus ac nunc est communis illi spiratio actiuam. Ergo spiratio actiuam de se est apta constituere personas.

72. Sed contrà, tum quia hoc non probat, quod de facto non sit accidens, sed quod non esset, si personam constitueret. Nam quamdiu aliqua ratio non ingreditur personalem constitutionem suppositi, actu manet extra personalem constitutionem ipsius, atque adeò manet accidens ipsius. Nam sicut ratio constitutiva non dicitur accidens suppositi, ex eo, quod posset actu non constituere, si reperiret constitutum: ita è conuerso nec ratio non

con-

constituens, dicetur essentialis ex eo, quod constitueret, si non reperiret constitutum. Quia ratio accidentalis, vel essentialis desumenda non est ex eo, quod esset, sed ex eo, quod est talis. Tum quia implicat, ut spiratio actiua constitutam personam. Nam de ratione constituentis personam est incomunicabilitas: spiratio autem actiua est essentialiter communicabilis.

73. Ad Confirmationem nego in eo casu, spirationem actiua fore eiusdem rationis ac nunc est. Vnde nil mirum, si tunc Patris personam constitueret, quam non constituit nunc, sicut diuersae rationis foret tunc paternitas, ac nunc est; & propterea nunc constituit personam patris, quam non constitueret tunc. Ratio vero diuersitatis esset, quia tunc spiratio actiua non esset tantum virtus producendi, sed etiam hypostatica forma: quam perfectionem haberet hoc ipso, quod esset prima proprietas relativa afficiens naturam diuinam. Contra verò, quia tunc paternitas foret sola virtus generandi Verbum vna cum Spiritu sancto, qui tunc simul cum Patre concurreret per eandem intellectionem sibi à Patre communicatam ad gignendum Verbum, non esset proprietas constitutiva primæ personæ, quia non esset prima proprietas relativa afficiens naturam diuinam, cùm supponeret aliam proprietatem relatiuam afficiensem naturam diuinam, & determinantem illam ad rationem primæ personæ, nempe ipsam spirationem actiua, quæ in eo casu præcederet relationem paternitatis.

74. Quartò probatur hæc sententia à priori. Quoniam in diuinis non solum debet esse distinctio inter suppositum producens, & suppositum productum, sed etiam inter potentiam proximè productiua & terminum productibilem. Igitur Pater & Filius non solum distingui debent à Spiritu sancto, vt suppositum producens à supposito producendo, sed etiam vt principium proximè spiratiuum à termino spirabili. Nequit autem Pater & Filius in ratione principij proximè spiratiuum distingui à termino spirabili per paternitatem & filiationem; ergo per communem notionem, quæ dicitur spiratio actiua: ergo spiratio actiua non solum referit, sed etiam constituit principium proximè spiratiuum. Antecedens est Sancti Thomas 1.p. quæstione quadragesima prima, articulo quarto, in corp. & ad 3. docentis, in diuinis dari potentiam ad actus notionales realiter distinctam à terminis producibili bus. Cuius ratio est, quia potentia designat principium, principium autem distinctionem importat ab eo, cuius est principium. Cùm nihil possit se ipsum producere. Minor, in qua est controversia: probatur: nam inter suppositum & potentiam productiua hoc interest, quod suppositum non potius respicit hanc, quæ illam suppositi operationem; est enim vniuersale principium omnium actionum, quas potest suppositum operari:

S.Thomas.

potentia vero respicit determinatam suppositi operationem, à qua proximè specificatur, & ad quam specificum ordinem dicit. Unde in eodem supposito plures sunt potentiae, diuersas respicientes operationes. Ergo licet paternitas & filiatio distinguant Patrem & Filium à Spiritu sancto in ratione suppositi producentis, non tamen distinguunt illos in ratione principij proximè spiratiui. Consequentia patet, nam principium proximè spiratiuum constituitur per proprietatem proximè ordinatam ad terminum spirabilem; hæc autem non est paternitas, quæ proximè tantum respicit terminum generalibilem, sicut filiatio principium proximè generatiuum.

75. Confirmatur, nam hæc sententia melius saluat Concilia & Patres affirmantes, Patrem & filium esse unicum principium Spiritus sancti per unicam spirationem, vt definit Concilium Florentinum: nam hæc sententia non modò saluat unitatem principij remoti & essentialis, de quo non poterat esse difficultas; sed etiam proximi, & notionalis, de quo tantum poterat dubitari,

Concilium
Florentinum.

76. Ex dictis sequitur primò. Spirationem actiua immediatè recipi in Patre & Filio iam constitutis in ratione personæ. Ratio est, quia potentia producendi supponit personam constitutam, Spiratio autem actiua est potentia Patris & Filii producendi Spiritum sanctum: igitur supponit illos constitutos in ratione personæ. Antecedens probatur, nam omne principium productuum extra se supponit principium operationis perfectè constitutum in se.

77. Sequitur secundò. Spirationem actiua concipiendam esse prius in Patre, quam in Filio: nam Filius habet illam à Patre media generatione; igitur ante generationem supponenda est in Patre; in quo tamen posterius ratione concipienda est, quam potentia generativa, non tamen post actum generandi. Primum patet, quia potentia generativa constituitur per actum intelligendi, spiratio vero per actum volendi. Secundum constat, quia generatio est via, quæ Pater communicat Filio cum ipsa natura diuina potentiam spiratiuum, sed prius, quam illam communiceat Filio, supponit habere in se ipso: ergo. In Filio vero prius ratione concipienda est potentia Spiratiua, quam referatur ad Patrem, quia relatio ad correlationem supponit subiectum perfectè constitutum in se.

78. Sequitur tertio. Spirationem actiua non esse accidens metaphysicum in Deo, cùm constitutam personas proximè fecundas & potentes ad spirandum: quæ fecunditas, cùm sit essentialis Deo, non minus, quam fecunditas ad generandum, nequit spiratio actiua, quæ huiusmodi fecunditatem proximè constituit, esse accidens; cùm non sit extra omnem constitutionem Deitatis.

79.Se-

Molina.

79. Sequitur quartò. Dari in Deo constitutum ex actu volendi & spiratione actua, ratione tantum distinctum à Patre & Filio, à quo, non ut à supposito, sed ut à principio proximè spiratio procedit Spiritus sanctus. Legendus est Molina supra citatus.

80. Ad Fundamentum primæ sententie, patet ex tertio corollario, ad confirmationem distinguo maiorem: est minoris efficaciae in constituendo suppositum, concedo; quia cum sit proprietas communis, nequit constituere suppositum ex natura sua incomunicabile. Est minoris efficaciae, hoc est minoris perfectionis, nego. Nam utraque est in suo genere infinita, vna in constituendo proximum principium spiratiuum, altera in constituendo suppositum incomunicabile.

81. Ad primum argumentum secundæ sententie dic, solum probare, quod idem suppositum, quod amat, simul intelligit: nec posse amare, quin simul intelligat: non autem quod per eandem proximam potentiam, qua amat, simul intelligat, aut è converso: ut constat in humanis, in quibus idem suppositum, quod amat, intelligit, non tamen per eandem potentiam, qua amat, simul intelligit. Concedo igitur antecedens de identitate suppositi: nego autem de identitate potentie, & proximi principij *Quo*. Nam alia proprietate constituitur potentia generativa Patris, alia potentia spirativa Patris & Filii.

82. Ad secundum nego, relationem in diuinis requiri tantum ut conditionem distinguenter personam producentem à producta, sed etiam ut rationem formalem constituentem proximum principium producendi, illudque proximè distinguendi à termino producibili. Vnde concedo minorem de distinctione personæ spirantis, ut *Quod*; nego de distinctione principij proximè spiratiui ut *Quo*. Ad confirmationem dico, eam solum probare de supposito productio ut *Quod*, non de potentia proximè productiva ut *Quo*.

SECTIO IV.

An relationes diuinae distinguuntur ex natura rei ab essentia?

Scotus.
Ochamus.
Durandus.
Mayronus.
Marsilius.
Gabriel.

83. PRIMA sententia est Scoti in primo distinctione secunda, quæstione ultima, §. sed id constat, Ochami quæstione prima, in decisione quæstionis & distinctione trigesima, quæstione quarta, Durandi distinctione trigesima tercia, quæstione prima, & distinctione trigesima quarta, quæstione secunda, Mayroni distinctione secunda, quæstione decima tertia, §. ideo. Marsilius quæstione sexta, articulo secundo, Gabrielis

distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio, dubio tertio affirmantium. Probatur primò, quia impossibile est de eodem à parte rei existente contradictoria verificari. Atqui de essentia diuina verificatur, quod sit communicabilis, de relatione vero, quod sit incommunicabilis: de eadem essentia verificatur, quod non producat, nec producatur; de relatione vero siue persona verificatur, quod producat, & producatur: de essentia verificatur, quod nec referat, nec referatur: de relatione vero, quod & referat, & referatur. Ergo impossibile est, quod essentia & relatio sint idem à parte rei. Secundò, si relationes non distinguerentur ab essentia, neque etiam distinguerentur inter se: nam quae sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se.

84. SECUNDA sententia est Sancti Thomæ i. p. q. 28. art. 2. Syluij ibid. & reliquorum Scholasticorum negantum, omnem distinctionem ex natura rei inter relationem & essentiam, quin multi suspectam, & in fide parum tutam censem opinionem Scotti. Legatur Molina i. p. quæst. præcitat. disput. 2.

S. Thomas.
Syluius.Scotus.
Molina.

85. Dico primò. Relationes Diuinae nullo pacto ex natura rei distinguuntur ab essentia. Affertio colligitur primò ex Concilio Rhemensi sub Eugenio tertio, ubi contra Gilbertum definitur, relationes & essentiam non esse *ratione Theologica* distinguendas. Erat autem *ratio Theologica* in sententia Gilberti, *ratio distinctionis ex natura rei*, prout *ratio Theologica* opponitur *rationi mathematica*, quæ est sola distinctione per intellectum.

86. Secundò eadem veritas affertur in Concilio Florentino sess. ultima in quadam confessione fidei à Latinis ad Græcos missa, ubi sic habetur: *Porro autem, ne identitatem coniunctionemque diuina substantia distribuere, ac ipsam substantiam re ipsa, non autem solara ratione ab hypostasiis & personis differre, credere videamur.* Et sess. 19. paulò ante medium: *Ne tamen, inquit, re differre hoc putetis, sed apprehensione tantum & intelligentia.* Sermo autem erat de hypothesi & natura, num re, vel ratione inter se different. Et in eadem sessione prope finem: *Persona, inquit, Patris non distinguuntur à Paternitate, aut à substantia, nisi ratione.*

Concilium
Florentinum.Concilium
LateranenseScotus.
Durandus.

87. Tertiò probatur ratione. Nam Deo concedenda est summa simplicitas: sed hæc cum actuali distinctione relationum ab essentia saluari nequit. Maior definitur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ubi Deus dicitur *omnino simplex*; non esset autem *omnino simplex*, si aliquam admitteret compositionem ex natura & relationibus: siquidem omnimoda simplicitas omnem excludit compositionem. Nec satisfaciunt Scotus & Durandus aientes, nullam ex tali distinctione compositionem resultare. Nam, cum compositione nil aliud sit, quam distinctionum vno, si inter essentiam & relationes esset actualis distinctione, esset vera & realis compositione. Nam sal-

tem

tem negare non possunt, simpliciorem fore Deum, si nulla inter eius essentiam, & relationes intercederet distinctio. Ergo ita de facto afferendum est: nam ea simplicitas concedenda est Deo, quā maior excogitari non potest. Dices non repugnat distinctio relationum inter se: ergo neque ab essentia. Sed negatur consequentia, quoniam inter se non vniuntur ad constitendum unum, sicut vniuntur cum essentia.

88. Quartū probatur à priori. Natura Diuina est illimitata; ergo identificat sibi perfectissima identitate omnem perfectionem, cum quā oppositionem non habet: atqui natura Diuina cum nulla perfectione oppositionem habet: ergo. Maior constat, quia omnis distinctio, quā non fundatur in oppositione prouenit ex limitatione extremonum. Ergo natura diuina non identificat sibi omnimoda identitate omnes perfectiones, cum quibus oppositionem non habet, est limitata. Minor probatur, quia natura diuina est perfectio absoluta. Absolutum autem, ut absolutum non dicit oppositionem cum respectu, ut patet in creatis, in quibus absolutum & respectuum saltus transcendentale identificantur ex natura rei.

89. Dico 1. Relations diuinæ inadæquate identificantur cum essentia, & essentia cum quavis eorum; inter se vero distinguuntur realiter. Primum explicabo. Illud dicitur identificari inadæquate cum aliquo, quod nō est idem cum omni eo, cum quo est ipsum identificans, nec identificans est idem cum solo identificato. Sed quavis relatio personalis ita identificatur cum natura diuina, vt non identificetur cum reliquis relationibus personalibus, quibus cum identificatur natura: nec natura ita identificatur cum una relatione, vt non etiam identificetur cum ceteris. Etenim paternitas ita identificatur cum natura, vt non identificetur cum filiatione, cum quā natura ipsa identificatur: nec natura ita identificatur cum paternitate, vt non etiam identificetur cum reliquis relationibus. Secundum vero constat, quia pater opponitur filio: ergo repugnat, vt sint idem. Consequens pater, quia repugnat identificatio, quā destruit essentiam identificatorum: ergo si in Deo est Pater & Filius, necessariò inter eos est realis distinctio: non in essentia, in quā non opponuntur ergo in ipsis personalitatibus, in quibus formaliter opponuntur. Implicat enim, in Deo esse aliquam perfectionem, & non esse cum suaratione formali.

90. Ad rationem oppositorum sententias negandum est, de Deo contradictoria verificari. Quoniam ad contradictoria non satis est, ut oppositae eadem re praedicentur, sed ut praedicent secundum eandem rationem formaliter & virtualem. Sunt enim contradictoria, teste Philosopho, eiusdem de eodem, secundum idem. Communicabilitas autem & incomunicabilitas, producibilitas & improducibilitas verificantur de natura diuina secundum perfectiones virtualiter diuersas, quas in una sim-

plicissima formalitate à parte rei includit. Est enim diuina essentia formaliter una, virtute multiplex, quia in una eademque simplicissima formalitate includit perfectionem absolutam & respectuum simul. Eadem responsio admittenda est à Scoto, nam etiam ipse salutare debet, quomodo possit eadem entitas à parte rei communicari, & non communicari, produci, & non produci; esse idem, & realiter à se ipsa distingui. Ad quā omnia saluanda non sufficit sola distinctio formalis, sed necessaria est realis.

Scotus.

91. At instat Aureolus apud Capreolum dit. 2. q. 3. Effectus in actu habere debet causam in actu: sed affirmations & negations includentes contradictiones sunt effectus in actu ante opus intellectus; ergo habere debet causam in actu: sed earum causa est distinctio: ergo inter naturam diuinam & relationes est distinctio ante opus intellectus. Respondet Caet. 1. p. q. 39. art. 1. ad 2. negando, hunc effectum prouenire à sola distinctione actuali, quippe qui prouenire potest etiam à virtuali. Sed melius cum Capreolo distinguenda est duplex affirmatio & negatio, altera formalis, fundamentalis altera. Concedo igitur affirmationem & negationem formalem exigere distinctionem in actu: nego autem, affirmationem & negationem fundamentalem, qualis est ea, quā ante opus intellectus in Deo supponitur, exigere distinctionem in actu, sed sufficere distinctionem virtualem seu fundamentalem.

Aureolus.
Capreolus.

92. Ad secundam nego sequelam, quia relations non opponuntur essentiæ, opponuntur autem inter se: ergo quamvis non distinguantur ab essentiæ, distinguuntur tamen possunt inter se. Vrges. Tam idem est relatio essentiæ, quā essentia sibi ipsi: sed implicat, essentiam distinguunt à se ipsa; ergo & relationem à relatione quā est idem cum essentia. Respondeo negando maiorem, quoniam relatio non est idem adæquate, & conuertibiliter cum essentia, sicut essentia sibi ipsi, quia non cuiuscumque identificatur essentia, identificatur relatio. Nam relatio potest habere oppositionem, quam non potest habere essentia; & ideo potest relatio distinguere aliquo, à quo tamen non distinguitur essentia. Præterea essentia est idem sibi ipsi formaliter & virtualiter, relatio vero est eadem essentiæ formaliter, non autem virtualiter. Vnde aliquam identitatem habet essentia cum se ipsa, quam non habet cum relatione, quia cum se ipsa non solù habet identitatem formalem, sed etiam virtualem, & adæquatam, quam non habet cum relatione.

Scotus.
Durand.
Aureolus.

93. Illud vero principium, Quā sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se. Primum eandem difficultatem habet in sententia Scoti & Durandi: quia, ut recte vrgit Aureolus, talis est identitas extremonum inter se, qualis est eorum identitas cum tertio. Ergo è conuerso talis est distinctio extremonum inter se, qualis est distinctio eorumdem à tertio. Atqui in sententia Scoti & Durandi relations diuinæ nō distinguuntur ab essentia realiter, sed vel forma-

liter

Arribalzaga.

maliter secundum Scotum, vel modaliter secundum Durandum: igitur nec poterunt inter se distingui realiter.

S.Thomas.

94. Secundò, relictis aliorum explicacionibus, dicendum est, hoc principium verificari tantum de ijs, quæ non sunt opposita, non autem de ijs, quæ opposita sunt: pater primò exemplo actionis, & passionis, quo virut S.Thomas 1.p. quest. 28. art. 3. ad 1. Etenim hinc actio & passio identificantur cum motu, & cum eo non opponantur, siquidem tam actio, quam passio predicatorum de moro, ex hoc tamen non tollitur formalis oppositio actionis & passionis inter se, quia nec actio predicatur de passione, nec passio de actione. Secundò constat ratione à priori. Nam opposita propter identificationem cum tertio, non amittunt oppositionem inter se, quia identificatione non destruit essentiam identificationis. Posito igitur, quod cum diuina essentia identificantur opposita relations, non sequitur ex earum identitate, cū essentia identitas earundem inter se: quia sicut ex identitate earum cum essentia non tollitur realis oppositio inter se; ita neque ex earum identitate cum essentia sequitur realis identitas inter se.

95. Sed contra, quia hinc sequetur, destrui artem syllogisticam, que in hoc principio fundatur. Quae sunt eadem vni tercio prædicatione, sunt eadem prædicatione & inter se, quæ regula deficit in syllogismo expposito tam affirmativo, non enim sequitur, *Hic Deus est Pater: Hic Deus est Filius: ergo Filius est Pater;* quā negatiuo, *Pater est hic Deus: Pater non est Filius,* non recte sequitur, *ergo Filius non est hic Deus.* Respondeo etiam in hoc mysterio valere artem syllogisticam, si illius leges serventur. Sunt autem leges exppositoij Syllogismi, vt terminus sit perfectè singularis, & nullo modo communis. In prædictis autem syllogismis, terminus non est perfectè singularis, cū sitre ipsa communis tribus suppositis. Vnde semper proceditur à non distributo ad distributum: qui modus argumentandi fallax est, vt patet in hoc syllogismo; *Equus est animal: homo est animal: ergo homo est equus.* Similiter laborat prior syllogismus, in quo medius terminus Deus, non distribuitur in maiore, & minore pro omni supposito, in quo est. Quod si distribuatur hoc pacto. *Omnis res, quæ est Deus, est Pater: omnis res, quæ est Deus, est Filius:* recte concludetur, *ergo Filius est Pater.* Sed false sunt præmissæ. Similiter in posteriori syllogismo procedimus à termino non negato ad negatum, quod est virtute procedere à non distributo ad distributum, quia negatio vim habet distribuendi.

96. Vitiantur etiam syllogismi in diuinis variatione appellationis, vt Pater generat: essentia est Pater: ergo essentia generat. Etenim verba, quemadmodum & adiectiva appellant formale significatum. Vnde cū dicimus, *Pater generat,* verbū *Generat,* appellat formale significatum *Patri:* cū verò dicimus, *Essentia est Pater,* non reduplicatur formale significatum *Essentia:* vnde committitur variatio appellationis.

SECTIO V.

An relationes sint de essentia Deitatis?

97. PRIMA sententia negat. Est Ferrar. 2. contra gentes c.9. Rubionis in 1. dist. 3. quest. 1. concl. 3. Zumel 1.p.q. 28.art. 2. disp. 3.concl. 1. & quest. 39.art. 1. disp. 2. Molina 1.p. quest. 28. a. 2. disput. 6. Vasquez disput. 121.c.2. Suarez lib. 4. de Trinit. à cap. 5. & à fortiori sequitur ex corum sententiis, qui negant attributa esse de essentia Dei. Probatur primò ex Ferrar. Relatio vi relatio nullam dicit perfectionem: nihil autem intrat essentiam Dei nisi quod perfectionem importat: ergo.

98. Secundò probatur ex Rubione, Nullus conceptus vnius ordinis potest esse quiditatiuus conceptui alterius ordinis. Sed conceptus relationis est conceptus alterius ordinis à conceptu Deitatis, siquidem vnuus est respectiuus, alter absolutus: igitur relatio non potest esse de essentia Deitatis.

99. Tertiò probatur ex alijs. Concilia & Patres distinguunt in Deo communia à proprijs & communia vocant essentialia, propria verò personalia. Atqui si relations essent de essentia Dei, essent quæ essentialia, atque absolute. Confirmatur, nam Concilium Lateranense, & Florentinum definiunt, totam essentiam esse communem omnibus personis, personalia verò esse propria vniuersiisque: Itē, Partem gignendam tota substantiam comunicare Filio, preteresse Parrem: si autē relations essent essentialia nature, Pater non totam essentiam, sed partem essentialiæ communicaret Filio.

100. Quartò probatur ex Augustino 7.de Trin. c.4 & 6.vbi, docet: *Deus non eo Deus, quo Pater: at si relations essent de essentia Dei, eo Deus esset Deus, quo Pater.* Nam particula, *Quo,* reduplicat essentialia.

101. Quintò. Quidquid est de essentia Dei, est de essentia cuiusque personæ: at non omnes relations sunt de essentia cuiusque personæ: ergo relations non sunt de essentia Dei. Minor patet, quia nulla persona est Trinitas. Maior probatur, nam singulæ personæ sunt verus Deus: ergo quidquid essentia liter conuenit Deo, conuenit & singulis personis.

102. Sextò. Essentia Dei est perfectè una & indivisa, nullam in se admittens distinctionem ex natura rei: relations autem sunt plures, & divisa; nequeunt igitur essentiam constitueri.

103. Septimò. Essentia Dei tota est communis; ergo tota est absoluta: non igitur dicit essentialiter relations; alioqui quæ parte diceret relations, non esset communis, sed propria.

104. Octauò. Pater per generationem comunicat totam essentiam Filio, vt Concilia definiunt, cui tamen non communicat paternitatem.

Ferrar.
Rubio.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Suarez.

Concilium
Lateranen.
Concilium
Florentinū.

tem: ergo paternitas non intrat essentiam Dei.
105. Non dicitur Pater prius origine, quām generet Filium, est completere Deus: ergo per generationem Filii non producitur aliquid pertinens ad essentiam Dei. Igitur filatio, que generatione producitur, non est de essentia Deitatis.

106. Decimò. Implicat concipere integrum essentiam in aliquo sine omni eo, quod essentialiter constituit illam. Ergo implicat concipere integrum essentiam Dei in patre absque filiatione, si filatio est de essentia Dei. Antecedens pater, nam quia omnipotentia est de essentia Dei, implicat, ut aliqua persona habeat essentiam, & non habeat omnipotentiam. Confirmatur. Si personalitas esset de essentia humanitatis, non posset in aliquo repetiri integra humanitas absque personalitate. Ergo si relationes sunt de essentia Dei, implicat in aliqua persona reperiri integrum essentiam Dei absque omnibus relationibus.

107. Undecimò. Si natura Dei includeret essentialiter relationes, valereret hæc propositio, *Natura productus; Natura prodicetur; Cōsequens est damnatum in Concilio Lateranensi, & refutetur capite, Damnamus. De summa Trinitate & Fide Catholica: ergo.*

108. Duodecimò. Natura Diuina comparatur ad relationes, ut determinabile ad determinativum. Repugnat autem, ut determinabile, includat suum determinativum; alioqui pars includeret totum.

109. Decimotertiò. Relations diuinæ distinguuntur virtualiter à natura; ergo non possunt essentialiter includi in ea. Consequentia probatur, quia id tantum includitur essentialiter in aliquo, quod includitur in obiectivo conceptu ipsius: sed quod distinguitur virtualiter ab aliquo, non potest includi in obiectivo conceptu ipsius; alioqui non distingueretur virtualiter ab ipso.

110. Decimoquartò. Relations diuinæ concipiuntur ut modi modificantes substantiam Diuinam: Ergo nequeunt illam essentialiter constituere. Antecedens passim assertur à Patribus. Consequentia constat, quia nullus modus essentialiter includitur in re modificata.

111. SECUNDÀ sententia affirmat. Est Henrici quodlibet 5. quæst. 6. Vbi docet Dei essentiam concipi non posse absque relatio respectu, Aureoli in 1. distinct. 1. artic. 4. circa finem, & dist. 4. parte 2. distinctionis artic. 4. 5. & 6. & in 3. dist. 1. qu. 3. artic. 3. Ariminensis in 1. dist. 27. artic. 2. Caetani 1. p. quæst. 27. artic. 2. in fine, affirmans, quod si perfectio diuini esse definienda esset, omnia in se concluderet. Quod autem in definitione rei ponitur, est essentialis rei. Est etiam Bannez prima parte, quæstione 28. artic. 2. dubio 3. ad 6. Valentia quæst. 39. quæst. sua 13. puncto 1. ad vlt. argum. & colligitur ex S. Thom. 1. p. quæst. 27. artic. 2. ad 3. afferente, in perfectione diuini esse contineri Verbum intelligibiliter procedens, principium Verbi, & quacumque ad eius perfecti nem pertinent. Nec

oppositum docet quæst. 33. artic. 3. ad 1. vbi assertum communia includi in conceptu proprietatum; non è conuerso. Nam intelligit de inclusione explicita, non autem implicita: quo pacto communia includuntur in conceptu personarum, in concreto significatarum, quo modo eo loco sumit propria. Propria vero non includuntur explicitè, sed tantum implicitè in conceptu communium, quia personæ non includuntur explicitè in conceptu Deitatis, sicut Deitas in conceptu personarum.

112. Quoniam vero controversia hæc pendet ex intelligentia huius termini, *Essentialis*, ex declaratione ipsius ordienda est disputatio. Dicitur autem aliquid *Essentialis* alicui dupliciter, uno modo per solam realem identitatem cum illo, alio modo per obiectivam etiam inclusionem in illo. Hoc posterius tantum dici solet *Essentialis*, nam prius solum dicitur *identicum*. Exemplum primi sit, Risiabile respectu hominis, polito quod risibile ex natura rei non distinguitur ab homine. Exemplum secundi sit, Rationale respectu eiusdem. Etenim risibilitas, cuius ex natura rei identificetur cum homine, non tamen includitur in conceptu obiectivo hominis; quoniam concipi potest homo, non concepta eius risibilitate: nequit autem concipi homo, non concepta eius rationalitate. Vnde rationalitas non solum includitur realiter in homine, vt risibilitas, sed etiam obiectiuè, quia concipi non potest homo, quin simul concipiatur eius rationalitas: atque adeo rationalitas non tantum *identicè*, sed etiam *essentialiter*, constituit hominem. Adhuc autem unum includi potest *essentialiter* in alio dupliciter, uno modo explicitè, alio modo implicitè: velut animal explicitè includit sensibilitatem, implicitè vero substantiam. Ex his ad diuinam ascendendo, prælens controversia non est, an relations sint idem realiter, atque etiam formaliter formalitate rei cum essentia diuina, hoc enim probatum est sectione præcedente contra Scotum; sed an sint idem *essentialiter* & *formaliter*, formalitate obiectiva & rationis, ita ut nequeat concipi adæquate Deus, quin simul implicitè saltem concipientur relations.

113. Dico 1. Relations implicitè includuntur obiectivo conceptu naturæ Diuinæ, atque adeo illæ sunt de essentia Dei. Assertionem colligitur primò ex Anselmo in monologio cap. 16. vbi docet omnia quæ sunt in Deo prædicari in *Quid & essentialiter de Deo*, non modò secundum rem (vt excludat solam prædicationem identicam) sed etiam secundum considerationem: *Quemadmodum*, inquit, *vnum est quidquid essentialiter de summa substantia dicatur, ita ipsa uno modo, una consideratione est, quidquid est essentialiter.*

114. Secundò colligitur ex alijs Patribus paf-
fio admittentibus has prædicationes; *Essentia Diuina est Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Es-
sentiæ diuina sunt tres persona: Athanasius Oratio-
ne contra Gregales Sabelli. uniuersa, inquit,
plenitudo & integritas Deitatis est Pater ut Pater*

Scotus.

Anselmus.

Athanasius.

Concilium
LateranenHenricus.
Aureolus.
Arminensis.
Caetani.Bannez.
Valentia.
S. Thomas.

Cyrillus.

& Filius ex Filiis, & infra: *Idem*, inquit, *De Filio & Spiritu sancto est existimandū*. Et Sermonē 4. contra Arianos pag. 3. *Quoniam*, inquit, *Filius est imago Patris, necessum est, ut cogites, Deitatem & proprietatem Patris ipsam essentialiam Filii constitutere*. *Cyrillus lib. 13. Theologic. 1. Spiritus sanctus*, inquit, *in ipso Deo essentialiter est*. Etc. 2. *Spiritu sanctū appellat, operationem essentialēm in propria hypostasi producentem, & in Deo manentem*.

S. Thomas.

115. Eadsdem propositiones admittit S. Doctor 1. p. q. 36. art. 6. *Essentia Diuina est Paternitas, Filiatio, Spiratio*. Neque dicas, illas admitti propter solam inclusionem identicam. Nam sola identica inclusio prædicati cum subiecto non sufficit ad prædicationem in abstracto, vt patet in hac propositione, *Rationalitas est animalitas*: quia in prædicationibus abstractis prædicamus tantum ea, quæ implicitē saltem includuntur in conceptu obiectuo subiecti, cuiusmodi sunt sola essentialia; hæc enim tantum nequeunt præscindī, saltem implicitē à conceptu obiectuo subiecti.

116. Tertiō probatur assertio à priori. Constitutiūm adæquatum Dei est ipsum esse infinitum & illimitatum in omni genere perfectionis possibilis; sed hoc implicitē inuoluit omnes perfectiones tam absolutas, quam respectivas in Deo possibiliter existentes. Minor patet, nam ratio illimitationis & infinitatis in omni genere perfectionis formaliter constituitur per inclusionem omnium perfectionum tam absolutarum, quam relativarum, compōsibiliter in Deo existentium, non minus quam ratio humanitatis constituitur per animalitatem & rationalitatem. Ergo sicut concipi nequit humanitas, quin simul concipiatur vtraque perfectio animalitatis & rationalitatis: ita concipi nequit ratio ipsa Deitatis vnde aquaque illimitata, quin simul implicitē saltem concipientur omnes perfectiones absolutæ & respectivæ, in Deo possibiliter existentes; alioqui non concipetur, vt perfectè illimitata in omni genere perfectionis. Maior constat ex suprā disputis de constitutiō Dei, cuius ratio est, quoniam adæquatum constitutiūm in vnaquaque re assignari debet id, quod perfectiori modo ipsius naturam explicat. Atqui perfectiori modo naturam Dei explicat ratio entis vnde aquaque perfecti & illimitati; nam hęc nō solum ponit infinitam perfectionem in Deo, sed perfectiori modo, quo illa ponit potest; quia illam ponit, vt essentialiter constituēt Deum. Qui modus perfectissimus est, quia ponit illam, vt magis intimā Deo, & per maiorem unitatem & simplicitatem cū ipso.

117. Confirmatur primò. Deus ex suo formalī conceptu importat aliiquid aetu subsistens: Sed non importat aliiquid aetu subsistens subsistentia absoluta; ergo relativia: ergo essentialiter importat tres subsistentias relativas. Maior constat, nam Deus ex modo significandi importat deitatem ultimō actuātam, ac perfectissimo modo existentem;

hoc autem formaliter habetur per ipsum actuale subsistere, nam potentiale non ponit ultimam actualitatem & perfectionem debitam natura diuinæ. Minor primi Syllogismi probabitur infra. Prior consequentia patet. Posterior probatur, quia Deus non subsistit perfectè in uno tantum supposito, sed in omnibus tribus.

118. Confirmatur 2. Nam ex Patribus, præsertim ex Augustino 6. 7. & 15. libro de Trinit. & alibi, in Deo tres personæ simul non sunt quid perfectius, quam singulæ: hoc autem non potest rectè saluari, nisi dicimus, omnes personas essentialiter includi in eadem essentia communī. Quo fit, vt quia singulæ personæ quidditatib[us] continent essentiam, quidditatib[us] etiam contineant perfectiones reliquarum personarum, non quidem constitutiūe, nam hoc modo destrueretur perfectio ipsa Trinitatis; sed virtualiter & per circumcessionem, vt Patres & Scholastici loquuntur.

Augustin.

119. Dico 2. Essentia diuina concepta secundū rationem explicitam non importat explicitè, nisi solas perfectiones absolutas. Est S. Thomæ 1. p. q. 33. art. 3. ad 1. Affirmantis, propria non includi in conceptu communī, scilicet explicitè, *Ægidij in 1. dist. 33. art. 1. quæst. 3. Argentinæ dist. 34. concluſ. 3. Fundamentum est*. Id tantum diuina essentia importat explicitè, quod explicitè obiectitur intellectui illam concipienti; sed hæc est tantum perfectio absolute: ergo. Maior constat, quoniam ratio expliciti & impliciti est tantum per ordinem ad intellectum, cū res in seipso non magis explicitè dicat vnam perfectionem, quam aliam cū omnes dicat, vt à parte rei sunt. Minor probatur, nam id tantum explicitè obiectitur intellectui diuinam essentiam concipienti, quod commune est omnibus personis; hoc autem est sola perfectio absoluta. Maior patet, nam diuina essentia concipiatur, vt forma formaliter constituens quamlibet personam in esse Dei, hoc autem est sola Deitas, non proprietas aliqua respectiva. Confirmatur, nam id tantum explicitè importat hoc nomen Deus, quod communiter concipiatur ab omnibus; sed quod communiter concipiatur ab omnibus non est perfectio respectiva, quia gentiles concipiendo Deum nullam concipiunt perfectionem respectivam: ergo.

s. Thomas.

Ægidius.

Argentinus.

120. Obiectus 1. Constitutiūm rei est indivisibile; ergo vel totum concipiatur, atque adeo implicat rem concipere secundū vnam rationem essentialēm, & non secundū aliam; vel nihil illius concipiatur, & sic nihil essentiālē rei concipiatur, quia totum essentiālē specificū consistit in ipso constitutiū rei. Respondeo ultimum constitutiū rei esse duplex, alterum virtualiter diuibile, constans ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, vt constat de ultimo constitutiū intellectus creati, quod essentialiter conflatur ex speculatiō & practicō;

alterum omnino indiuisibile, constans ex vna tantum ratione formaliter & virtualiter indiuisibili, vt rationale in homine. Quando constitutuum est primo modo, potest res explicitè concipi secundum vnam rationem essentialiem, & non secundum aliam; secus quando est secundo modo. Ratio discriminis est, quia, quando ultimum constitutuum est virtualiter diuisibile continet plures rationes, quasi partialiter essentialies, per quarum vnumquamque res potest explicitè concipi, vt essentialiter distincta à ceteris. Quando vero est virtualiter indiuisibile, non continet, nisi vnam tantum rationem essentialiem specificam, per quam distinguatur à ceteris: que vel concipitur, & tota essentia specifica rei concipitur; vel non concipitur, & iam nequit res concipi, vt essentialiter à ceteris distincta. Quia igitur constitutuum Dei ob sui infinitatem & illimitationem constat ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, potest ex imperfetto nostro modo concipiendi limitari ad vnam rationem essentialiem explicitam, & non ad aliam, & adhuc concipi, vt essentialiter distinctus ab omni eo, quod non est Deus.

121. Obiectio 2. Ratio Deitatis est ipsa ratio illimitationis & infinitatis simpliciter. Implicitur igitur concipere Deitatem, & non concipere omnem perfectionem explicitè. Antecedens patet, quia Deitas est ultimum constitutuum Dei: ultimum autem constitutuum in vnaquaque re concipi debet explicitè. Respondeo, Deitatem esse explicitam rationem illimitationis & infinitatis solum secundum perfectionem absolutam, implicitè vero secundum perfectionem respectuum. Ad probationem antecedentis concedo minorem, quando ultimum constitutuum rei est indiuisibile; nego autem, quando illud est virtualiter diuisibile.

122. Ad argumenta primæ sententiae. Ad primum nego antecedens, de quo infra. Ad secundum, maior est vera, quando conceptus sunt diuersi ordinis prædicamentalis; falsa vero, quando sunt eiusdem ordinis prædicamentalis; vt conceptus corporis est quiditius rationali, quia est eiusdem ordinis prædicamentalis cum illo, esto sit ratione diuersus ab illo. Ergo licet in Deo perfectio relativa sit ratione diuersa à perfectione absoluta, quia tamen utraque est ordinis diuini, non repugnat, vnam essentialiter includi in alia.

123. Ad Tertium dico, Concilia sumere essentiam pro sola illa perfectione, quam dicit explicitè: cui tantum perfectione ex communi vsu Doctorum appropriat hoc nomen *Essentia*. Vnde non licet illud usurpare ad significandam perfectionem relatiuam. Iuxta quam Doctrinam explicantur Patres, cum dicunt, personas non prædicari *Essentialiter* de Deitate. Ad confirmationem nego, Patrem communicare partem suæ substantiæ

Filio: Sicut neque per aduersarios Pater non communicando paternitatem, quæ essentiam quidditativè includit, dici potest partem suæ substantiæ non communicare. Cum non minus Paternitas in eorum sententia includat essentiam, quam in nostra sententia essentia includat Paternitatem. Cuius ratio est, quia nomen partis connotat divisionem perfectionis communicatae non communicata.

124. Ad quartum, Augustinum interpretor iuxta secundam assertionem, quemadmodum interpretari debent ipsi met aduersarij, cum ibidem capite 2. subdit. *Non eo verbum, quo sapientia; quia sapientia,* inquit, *essentialiter dicitur: Verbum autem relatiuè tantum ad eum, cuius est verbum.* Cum tamen Verbum, etiam per aduersarios essentialiter includat sapientiam. Loquitur igitur eo loco Augustinus de ratione essentiali explicita, non de ratione essentiali implicitè tantum importata per hæc nomina. Constat ex eo, quod ibidem capite 6. docet, Patris personam ad se dici, non ad Filium & Spiritum sanctum, nempe secundum conceptum explicitum, & modum intelligendi nostrum; non autem secundum rem significatam & conceptum implicitum.

125. Ad Quintum distinguo maiorem: quidquid est de essentia Dei, est de essentia personæ, ratione naturæ, concedo; ratione plius personæ formaliter sumptæ, nego. Ratio, quia potest aliquod prædicatum conuenire naturæ, & non personæ, vt persona est formaliter. Patet, tum quia naturæ conuenit identificare sibi omnes relationes, quod non conuenit personæ. Tum quia & fortius, conuenit naturæ communicabilitas essentialiter, quæ tamen non conuenit personæ; non enim sequitur natura est communicabilis, ergo & persona: nam communicabilitas fundamentaliter sumpta, cum sit perfectio realis & absoluta, essentialiter conuenit naturæ, quæ tamen non conuenit essentialiter personæ, in cuius quidditatio conceptu includitur ipsa natura.

126. Et ad hominem contra aduersarios: Deitas est de essentia relationis, & tamen non quidquid conuenit Deitati, conuenit relationi; nam Deitati conuenit, non referri, non opponi, non produci; relationi contraria, conuenit referri, opponi, produci. Tum quia in multorum sententia aptitudo ad multa est essentialis naturæ creatæ, quæ tamen non conuenit individuis, quibus communicatur, & ratio in subiecta materia est, quoniam natura diuina cum nulla relatione oppositionem habet, quam tamen oppositionem habet vna persona cum alia. Nequit autem vnum oppositum essentialiter constitui per alterum oppositum, quia nullum ens potest intrinsecè & essentialiter constitui per id, quod realiter à se excludit. Igitur potest natura, non autem persona essentialiter constitui per oppositas relationes. Consequens probatur, quia sicut ob hanc rationem potest

Concilia.

Patres.

poteſt natura, & non perſona identice conſtitui per oppoſitas relationes: ita ob eandem poterit natura, & non perſona eſſentialiter conſtitui per eadēm relationes, cūm non ſit maiore implicatiā de vna conſtitutiōne, quām de alia. Nam tota implicatiā oritur ex eo, quod eadēm natura à parte rei ſit eadēm relationibus, & relationes ipſe non ſint eadēm inter ſe: ſed conſtitutiō eſſentialiſis non ponit maiorem identificationem à parte rei naturae cum relationibus, quām conſtitutiō identi- ca, ſed ſolum in ordine ad intellectum con- ciipientem: ergo ſi non implicat, vt eadēm natura identice includat oppoſitas relationes, abſque eo quod illæ identice ſeſe inclu- dant, neque implicabit, vt eadēm natura eſſentialiter includat oppoſitas relationes, abſque eo quod illæ eſſentialiter ſeſe inclu- dant.

127. DICES. Ergo ſaltem perſona, vt perſona non eſt integrè Deus eſſentialiter. Reſpondeo negando conſequentiā, quia negatio, cūm ſit malignantis naturae, vt Sum- muliſtae docent, negat de ſubiecto prædicatu- tum ſecundūm omnem modum: vnde non ſolum negaret de perſona, vt perſona, ſed etiam de natura, inſluſa eſſentialiter in per- ſonis.

128. Ad ſextum. Hoc argumentum mi- litat etiam contra vnitatem identicam, quam aduersarij tenentur admittere, hoc paſto. Natura diuina eſt realiter vna & in diuina, relationes ſunt realiter plures & diuīſae; ergo nequeunt illam identice vnam conſtituere. Sicut igitur realis diſtinctiō perſonarum non obſtat reali atque identice vnitati na- turae: ita nec realis diſtinctiō earundem obſtabit eſſentiali ac formali vnitati eiusdem. Ad argumentum igitur in forma, neganda eſt conſequentiā. Ratio, quia relationes, non vt realiter diuīſae inter ſe, eſſentialiter conſtituent, ſed vt ſunt formaliter vnum in na- tura: ſicut actio & paſſio conſtituent eſſentialiter motum, non vt diſtinctae for- maliter inter ſe, ſed vt ſunt formaliter vnum cum mo- tu.

129. Ad septimum. Primo retorqeо ar- gumentum hoc paſto. Personalitas Dei to- ta eſt propria; ergo tota eſt relativa: non igi- tur naturam eſſentialiter includit; alioqui quā parte naturam includeret, non eſſet pro- pria, ſed communis. Atqui hoc non obſtan- te, personalitas etiam per aduersarios na- turam eſſentialiter includit; ergo eodem non obſtant, poterit natura personalitates eſſentialiter includere. Secundò diſtinguo antecedens: eſſentia Dei tota adæquatē ſum- ptu & ſecundūm rationem implicitam, & ſe- cundūm rationem explicitam eſt communis, nego; tota accepta tantum ſecundūm rationem explicitam, concedo: hæc autem eſt ſola ratio, abſoluta. Eodem modo reſpondebunt aduersarij de personalitate ipſa, quæ tota eſt oppoſita & propria ſecundūm rationem explicitam, non autem ſecundūm rationem implicitam.

130. Ad octauum. Retorqeо pariter ar- gumentum. Nihil paternitatis per genera- tionem communicatur filio, cui tamen to- ta eſſentia communicatur, quæ eſſentialiter includit in ipſa paternitate. Item tota fi- liatio producitur, & tamen nihil eſſentiae quidditatue inclusæ in ipſa Filiatiōne pro- ducitur: igitur eſſentia non intrat personali- tatem; non valet conſequentiā, neque per ipſos aduersarios. Quare reſpondeo, Patrem communicare totam eſſentiam Filio ſolum ſecundūm rationem explicitam Deitatis, non autem ſecundūm rationem implicitam. Quam reſponſionem ipſi admittere debent de communicatione paternitatis quoad fo- lam rationem implicitam naturae, non autem quoad rationem explicitam personalitatis.

131. Ad nonum. Diſtinguo antecedens: Pater prius origine, quām generet filium, eſt complete Deus abſque filiatione, vt perſona eſt formaliter, concedo; quia vt ſic non con- ſtituitur intrinſecē per filiationem; eſt complete Deus, vt natura, nego; quia vt ſic in- cludit intrinſecē filiationem vt rationem conſtituentem: poſt igitur vt natura eſſentialiter includere illam, eſto non includat vt perſona, quia vt perſona diſtinguitur rea- liter ab illa. Vnde diſtinguo conſequens: fi- liatio nō eſt de eſſentia conſtitutiva Patris in ratione perſonæ, concedo; in ratione na- turae, nego. Idem argumentum ſolum ſum eſt aduersarij quoad identitatem, quam ha- bet natura Patris cum filiatione, quam iden- titatem non habet Pater cum eadēm filiatione. Nam eadēm ratio eſt de inſtruſione identica, ac de inſtruſione eſſentiali: quia vt ſuprā di- ximus, inſtruſio eſſentialis non addit maiorem inſtruſionem à parte rei, quam dicat ipſa in- ſtruſio identica; niſi quod inſtruſio eſſentialis, preter inſtruſionem identicam, addit etiam inſtruſionem obiectuam in ordine ad intel- lectum conciipientem. Cæterū tota diſ- cultas eſt de ipſa inſtruſione identica, quæ ea- dem eſt in vtraque ſententia.

132. Ad decimum. Diſtinguo antecedens: implicat concipere integrum eſſentiam abſque omni ratione illam conſtituente reſpe- ctu eius, quod eſſentialiter conſtituit, con- cedo; reſpectu eius, quod eſſentialiter non conſtituit, nego: Filiatio autem non conſtituit eſſentialiter perſonam Patris, ſed tantum naturam Patris: vnde ſolum implicat con- cipere naturam, quæ eſt in Patre, abſque filiatione, tanquam ratione conſtituente, non autem perſonam ipſam Patris: ſicut im- plicit concipere integrum eſſentiam na- turae creatæ, quæ eſt in Petro, abſque aptitu- dine ad alia in diuina; non tamen impli- cat concipere Petrum ſinē huiusmodi or- dine & aptitudine; eò quod, licet talis apti- tudo ſit de eſſentia naturae Petri, non tamen eſt de eſſentia ipſius perſonæ & in diuina Petri. Nec eſt eadēm ratio de perfectioni- bus abſolutis, quæ, quia nulli opponuntur, cuicunque competit eſſentia, eſſentialiter competunt & illæ.

133. Ad Confirmationem. Distinguo antecedens: si personalitas esset de essentia humanitatis, non posset reperiri integra humanitas absque personalitate constitutive ipsam humanitatem, concedo; absque personalitate constitutive id, cui esset communicata humanitas, nego. Quod autem de facto personalitas non sit de essentia humanitatis, non ex eo praeceps colligitur, quia non constituit id, cui communicatur, sed quia non constituit humanitatem ipsam, à qua realiter separatur.

134. Ad undecimum, nego sequelam. Nam licet natura diuina dicat essentialiter relations, eas tamen dicit tantum implicitè; explicitè autem dicit solam perfectionem absolutam, quæ cùm in diuinis non distinguatur, nequit illi attribui actus notionalis, quia hic semper facit sensum formalem & explicitum; significat enim conuenire subiecto secundum solam rationem formalem explicitam, vt manifestè apparet in his propositionibus, *Intellectus intelligit, Voluntas spirat.*

135. Ad duodecimum. Distinguo maiorem: comparatur natura diuina ad relations, vt determinabile ad determinatum positivè, nego; alioqui ex natura, & relatione resultaret metaphysica compositio; negatiuè seu præcisiusè; concedo. Quod est comparari idem, vt implicitè conceptum ad seipsum, vt explicitè conceptum: sicut comparatur ens ad suos modos, & definitum ad suam definitionem. Hoc autem modo non implicat, vt determinabile includat determinatum, non quidem explicitè, sed implicitè.

136. Ad decimumtertium. Distinguo antecedens: relations diuinæ distinguuntur virtualiter à natura secundum conceptum explicitum, concedo; secundum conceptum implicitum, nego; ergo non includuntur in ea explicitè, concedo: non includuntur implicitè, nego: & hoc satis est, vt includantur essentialiter, vt patet de predicatis communibus & superioribus, quæ essentialiter includuntur in particularibus, & inferioribus, licet ea tantum implicitè includantur: vt ratio substantiæ essentialiter includitur in ratione animalis, esto ratio substantiæ implicitè tantum includatur in ipsa ratione animalis. Ad probationem dico. Id tantum includitur essentialiter in aliquo, quod includitur in obiectu conceptu ipsius vel implicitè, vel explicitè. Quia verò potest, quod virtualiter distinguitur ab aliquo, includi implicitè in conceptu obiectu ipsius, poterit esse de essentia ipsius saltem implicitè, esto non sit de essentia ipsius explicitè. Sicut predicata communia sunt tantum de essentia implicitè inferioris: predicata verò particularia sunt de essentia explicitè eiusdem. Unde licet virtualis distinctio sit fundamentum excludendi explicitè non quidem positivè, sed negatiuè, seu præcisiusè relations à natura, non tamen est fundamentum excludendi eas implicitè.

137. Ad decimumquartum. Distinguo de modo accidentalis, vel substantiali. Concedo, modum accidentalem includi non posse in ipsa essentia rei; nego autem includi non posse modum substantialis, vt constat de differentijs rerum, quæ concipiuntur à nobis, vt modi substantialis quidditatiè constituentes essentiam ipsam rei.

SECTIO VI.

An Relationes includant essentialiter naturam diuinam?

138. **S**ensus non est, an relationes in concreto naturam diuinam essentialiter includant, cùm relationes in concreto sint ipsæ personæ diuinæ, quæ essentialiter constituuntur ex natura, & proprietatibus personalibus: sed sensus est, an relationes abstractæ sumptæ, veluti paternitas, aut filiatio, naturam diuinam essentialiter includant.

139. PRIMA sententia negat. Est Scoti in 1. distinct. 7. 5. *Ad argumenta igitur, RUBIONIS, MOLINÆ, VASQUEZ SUPRÆ CITATORUM:* & sequitur ex opinione tum eorum, qui asserunt, relationes diuinæ nullam in se dicere perfectionem; tum eorum, qui illas à parte rei à natura diuina distinguunt. Probat autem hanc sententiam Vasquez primò. Natura nō includit essentialiter relations, ergo nec relatio naturam. Consequentiam probat, quia impossibile est, vt unum præscindat ab altero, quin simul alterum præscindat ab illo: igitur si natura præscindit à relationibus, etiam relations præscindunt à natura.

140. Secundò. Relatio concipitur, vt adueniens Deitatem: ergo non concipitur, vt includens formaliter Deitatem; alioqui non conciperetur, vt adueniens illi, sed vt præhabens formaliter illam.

141. Tertiò. Relatio concipitur, vt determinans; essentia verò vt determinabilis: impossibile autem est, vt determinans includat formaliter ipsum determinabile; alioqui idem esset determinans, & determinatum simul, quod implicat, quia inuoluit duo contradictiones simul.

142. Quartò. Relatio se tota est respectiva, essentia se tota est absoluta; igitur nequit relatio obiectuè includere essentiam; alioqui idem conciperetur, vt respectuum, & absolutum simul.

143. Quintò. Persona diuina constituitur ex natura, & relatione; sed constitutio essentialiter importat duo, nempe constitutum, & constitutibile, vt patet in omni constitutione: ergo relatio & natura, quæ sunt constituentia personam, concipientur vt duo; unum vt constitutum, alterum vt constitutibile. Non igitur una concipitur, vt for-

Scotus.
Rubio.
Molina.
Vasquez.

maliter

maliter includens aliam; alioqui non conciperentur ut duo, sed ut unum.

144. Confirmatur. Si relatio includeret formaliter essentiam, persona constitueretur ex persona; quia persona est essentia ipsa relatione determinata: ergo si relatio includeret formaliter essentiam, relatio esset formaliter persona. Ergo persona constitueretur ex persona: quo nihil absurdius.

145. Sexto. Maiorem distinctionem in nostro conceptu importat paternitas à natura, quam Pater: sed Pater includit formaliter naturam, ut constitutum suum constituens: ergo paternitas non includit formaliter naturam.

146. Septimo. Si paternitas includeret in suo conceptu naturam, eadem relatio seipsa conueniret, & differret à filiatione: consequens est impossibile, quia conuenientia dicit unitatem, differentia verò multitudinem; quae cùm sint contradictoria, nequeunt eidem conuenire.

147. Octavo. Si relatio includeret formaliter essentiam, valereret hæc propositio, *Paternitas est essentia*; ergo & hæc alia, *Deus paternitate intelligit*, hoc pæcto: *Pater essentia intelligit*, *paternitas est essentia*, ergo *Pater paternitate intelligit*. Confirmatur. Si essentia esset de conceptu paternitatis; ergo etiam attributa: ergo vera esset hæc propositio, *Paternitas est intellectus*, sicut & hæc, *Paternitas est essentia*: sed Deus intelligit intellectu; ergo intelligit paternitate.

148. Non. Alia est ratio essentiae, alia est ratio relationis: igitur non potest essentia quidditatue includi in conceptu relationis.

149. Decimo. Absolutum non est de essentia relativi. Deitas est absoluta; ergo non est de essentia relationis. Confirmatur, nam alioquin vera esset hæc propositio, *Relatio diuina est ens absolutum*.

150. SECUNDA sententia affirmat. Est Zumel, Torres, Suarez suprà citatorum: Quæ probabilior est, & nostris principijs conformior, quam ego iuxta nostra fundamenta sic probo. Relatio diuina, quæ diuina est, essentialiter dicit modum essendi perfectissimum: atqui modus essendi perfectissimus est, ut explicite dicat perfectionem respectuum infinitam, & implicitè involuat omnem perfectionem absolutam. Maior constat, nam quævis ratio diuina, ut diuina est formaliter, non solum dicit summam perfectionem in eo genere, in quo præcisè concipiatur, sed summo modo perfectam; quippe quæ non solum dicit illam illimitatam in eo genere, in quo ea explicite concipiatur, sed etiam in modo essendi. Atqui perfectius illa concipiatur, si concipiatur ut essentialiter includens omnem perfectionem absolutam: ergo, &c.

151. DICES. Sufficit, si concipiatur ut includens omnem perfectionem absolutam solum identicè; ergo non est necessarium, ut illam includat essentialiter. Sed contrà, tum

quia perfectius concipiatur, si concipiatur, ut illam includens essentialiter. Qui modus concipiendi, cum sit perfectior debitus est relationibus diuinis. Tum quia implicat in adiecio, relationes diuinæ concipi, ut identicè tantum, & non essentialiter includentes perfectiones absolutas. Nam unum includi essentialiter in conceptu alterius nil aliud est formaliter, quam unum concipi non posse sine alio. Contrà verò unum includi identicè in alio formaliter non est aliud, quam unum posse perfectè concipi sine alio. Implicat igitur relationes diuinæ non posse concipi, nisi ut identicè includentes perfectiones absolutas, & tamen illas non includere essentialiter. Nam si nequeunt concipi sine illis, implicitè saltem includunt essentialiter illas.

152. Instabis. Relatio diuina ex natura sua est perfectio limitata, cum ex natura sua excludat oppositam correlationem. Omnis autem perfectio, quæ ex natura sua non includit omnem perfectionem, non est illimitata simpliciter: igitur ex natura sua non postulat essentialiem inclusionem naturæ. Respondeo ex hoc discursu tantum sequi, relationem diuinam limitari ad non includendam oppositam correlationem, non autem reliquias perfectiones non oppositas. Sicut perfeitas solum limitatur ad excludendam oppositam differentiam inaleitatis, non autem ipsam rationem entis ut sic. Distinguo igitur antecedens: est limitata ad excludendam oppositam correlationem, concedo; reliquias correlationes non oppositas, nego: igitur ex natura sua non includit naturam, neque consequentiam.

153. Ad argumenta oppositæ sententiae. Ad primum nego antecedens. Ad secundum & tertium respondeo. Eadem relatio conceptu explicito concipiatur ut adueniens Deitatem, conceptu verò implicito ut includens Deitatem; quam solum determinat secundum rationem explicitam, non autem secundum rationem implicitam. Atqui hoc sufficit, ut possit aliquid concipi, ut adueniens alteri, & determinare illud secundum rationem; ut patet in modis entis, qui concipiuntur aduenire enti, & determinare illud ad tale ens secundum rationem explicitam, non autem secundum rationem implicitam. Perfeitas enim explicitè solum dicit talen modum essendi: ens verò explicitè solum rationem entis: implicitè autem tam perfeitas dicit ens, quam ens perfeitatem. Aduent igitur perfeitas enti, & determinat illud ad tale ens, non secundum rationem entis, quam perfeitas dicit implicitè, sed secundum rationem perfeitatis, quam dicit explicitè. Paro modo relatio diuina aduenit Deitati, & determinat illam ad talem personam, non secundum Deitatem, quam relatio increata dicit implicitè, sed secundum conceptum ipsum relationis, quam dicit explicitè. Est enim determinatio

solum per expressorem conceptum, & aduentum eiusdem perfectionis clarius & expressius conceptae. In quo sensu non implicat ut idem sit explicitè determinabile, & implicitè determinatum.

154. Ad Quartum. Distinguo maiorem & minorem: est relatio se tota respectiva, natura se tota absoluta secundum rationem dum taxat explicitam, concedo; secundum rationem explicitam & implicitam simul, nego: sic enim tam relatio est respectiva & absoluta, quam natura absoluta & respectiva simul.

155. Ad Quintum respondeo, ad constitutionem secundum rationem sufficere duo distinctiones secundum rationem tantum explicitam. Ad confirmationem nego sequelam. Etenim, ut persona non dicatur constitui ex persona, sufficit ut non constituantur ex relatione, explicitè importante utrumque. Nam constitutio per rationem attenditur tantum secundum rationes explicitas constituentis, & constitutibilis.

156. DICES. Si sola distinctione impliciti, & expliciti sufficit ad constitutionem rationis, ad eandem sufficiet distinctione definitionis & definiti. Respondeo negando sequelam. Quoniam ad constitutionem requiritur, ut constituens non sit per modum explicantis ipsum constitutum, cuiusmodi est definitio respectu definiti, sed per modum aduenientis; nam hoc importat conceptus ipse constituentis.

157. Ad sextum. Negandum est, quoad rem significatam maiorem distinctionem importare abstractum, quam concretum in Deo, sed tantum in modo significandi: quia concretum importat per modum habentis, quod abstractum dicit per modum inclusi. Ob summam quippe actualitatem & simplicitatem, idem importat in Deo abstractum, & concretum quoad rem ipsam significatam, quoad modum autem significandi concretum importat aequo primo utramque rationem; abstractum vero explicitè importat unam rationem, implicitè vero aliam.

158. Ad septimum. Eadem relatio diuina conuenit & differt secundum eandem rationem explicitè conceptam, nego; conuenit secundum rationem implicitam, & differt secundum explicitam, concedo. Hac autem nulla est implicantia, ut res summe illimitata, & simplicissima fundare possit ratione identitatis, & distinctionis secundum rationes formales & explicitas, virtualiter diuersas.

159. Ad octauum. Concedo valere primam propositionem: nego valere secundam. Ratio discriminis est, quia quando verbum prædicatur de subiecto, facit sensum expressum & formalem, & solum denotatur conuenire illi secundum rationem explicitè significata; secus quando prædicatur nomen substantium. Exempli causa, *Homo est animal*, vera est propositio, quia prædicatum est nomen substantium. Contra vero, *Homo animalitate intelligit*, falsa est propositio, quia reddit sensum formalem & explicitum, & si-

gnificat, ipsum intelligere conuenire homini ratione animalitatis ut explicitè significata, talis enim propositio æquiualeat reduplicativa, quæ solum reduplicat rationem explicitam, ratione cuius tantum denotatur conuenire prædicatum subiecto. Vnde in eo syllogismo neganda est consequentia; variatur enim sensus implicitus in explicitum, ut in hoc syllogismo. *Homo est animal*: *Homo intelligit*: ergo *Homo animalitate intelligit*. Ad confirmationem neganda similiter est consequentia ob eandem rationem.

160. Ad nonum. Nego consequentiam. Etenim alia est ratio entis, alia est ratio animalitatis: & tamen ratio entis est de essentia animalitatis, & cuiuscunq[ue] alterius rationis realis. Ergo etiamsi ratio essentiae sit alia secundum conceptum explicitum à ratione relationis, adhuc tamen non obstat, quin una sit de implicito conceptu quidditatuo alterius.

161. Ad decimum. Concedo absolutum non esse de essentia relatiui creati: nego autem non esse de essentia relatiui increati, ob summam illimitationem & simplicitatem. Ad confirmationem. Nego sequelam, quoniam absolutum importat conceptum præcisum à respectivo, quo pacto nequit absolutum prædicari de respectivo: sic enim affirmaretur, quod præcibus & explicitus conceptus absolutus, esset ipse præcibus & explicitus conceptus relativus.

SECTIO VII.

An Relationes diuinæ existant existentia relativa ratione distincta ab existentia absoluta nature?

162. PRIMA sententia negat. Est Capreoli. In 3. dist. 1. quæst. 1. art. 3. ad 2. contra secundam conclusionem, Caetani 1. p. quæst. 28. art. 2. §. Corollarium est, Ferrarensis 4. contra gentes cap. 26. §. Attendum tercio, Egidij in 1. dist. 25. art. ultimo ad 2. Vasquez 1. p. disput. 126. Albertini corollario 9. ex prædicamento Ad aliquid, Ruiz de Trin. disp. 15. sect. 3.

Capreolus.

Caetanus.

Ferrarensis.

Egidius.

Vasquez.

Albert.

Ruiz.

S. Thomas.

163. Probatur 1. Authoritate S. Doctoris, ubique docentis, in Deo esse unum Eſe, unumque subsistere absolutum, quo diuinæ personæ omnes existunt & subsistunt; 1. p. quæst. 40. artic. 2. ad 2. 3. p. q. 17. artic. 2. ad 3. de potentia quæst. 2. art. 6. & quæst. 8. art. 2. ad 11. Vnde ferè omnes Thomistæ docent, diuinæ relationes non addere aliquod esse, vel subsistere, ne ratione quidem à natura distinctum, sed solam incommunicabilitatem, & distinctionem ab alia persona.

164. Secundò probatur ratione. Prima sit. Existētia absoluta naturæ est infinita & à parte rei identificata cum quavis relatione: ergo per eam sufficienter existere possunt omnes relationes. Ergo de facto per illam existunt.

Posterior

Posterior consequentia patet, quia quod potest esse, actu est in Deo. Prior probatur quia nulla est repugnantia, & maiorem ponit perfectionem in ipsa existentia absoluta naturae.

165. SECUNDA ratio. Si relatio diuina haberet propriam existentiam relatiuam, sequeretur illam à parte rei distingui ab essentia. Nam quidditas relationis non est de essentia naturae; ergo si haberet propriam existentiam, à parte rei distingueretur à natura; siquidem ad distinctionem à parte rei nil aliud requiritur.

166. TERTIA ratio. Sequeretur, in Deo esse tres existentias, atque adeo tres durationes, quæ, quia carent principio & fine, essent æternæ. Igitur in Deo tres essent æternitates, contra Symbolum Athanasij, *Non tres æterni, sed unus æternus.*

167. QUARTA ratio, concedenda foret in Deo quarta existentia spirationis actiuae, cum sit par ratio de hac, & reliquis relationibus: ac proinde non tantum tres, sed quatuor essent existentiae relatiue in Deo.

168. QUINTA ratio, quod est fundamen-tum Vasq. & sequitur Ruiz. Non dicitur suppositum creatum habere duplum, sed unum dumtaxat existentiam, etiamsi prater existentiam naturae, superaddat modum subsistendi distinctum. Ergo neque supposita increata dicenda erunt habere plures, sed unum tantum existentiam, etiamsi supra existentiam naturae addant triplicem modum subsistendi relatiuum: tum quia una existentia aliam non modificat: tum quia modus existendi non afferat naturam existentiam: relatio autem diuina, teste Damasceno libr. 1. de fide capit. 11. est modus existendi: ergo.

169. SEXTA ratio. Si in Deo una tantum esset persona, existeret eadem existentia naturae. Ergo etiam nunc tres personæ existunt eadem existentia absoluta naturae; cum non alio modo existant nunc tres, atque existeret nunc una persona.

170. SEPTIMA ratio. Si darentur tres existentiae relatiuae in Deo, sequeretur, existentiam absolutam ulterius terminari tribus existentijs relatiuis: hoc autem implicat, quia nequit una existentia terminari alia existentia. Confirmatur, nam ideo non datur subsistencia absoluta in Deo, quia sequeretur, illam ulterius terminari tribus subsistentijs relatiuis.

171. OCTAVA ratio. Vel quilibet ex his tribus existentijs relatiuis est completa, vel incompleta; si completa; ergo non potest facere unum per se cum existentia absoluta naturae: cum nullum ens completum facere possit unum per se cum alio ente completo: ergo facit unum per accidens. Si vero dicatur incompleta; est indigna Deo, in quo nihil est, aut concipi potest incompletum.

172. SECUNDA sententia affirmat: est Richardi de S. Victo, libr. 4. de Trinit. cap. 17. ubi. Quot. inquit, sunt in diuinitate personæ, tot incommunicabiles existentia, quia nihil aliud est, inquit, capit. 18. persona, quam incommunicabilis existentia. Alensis 1. p. qu. 49. memb. 2.

Richardi in 3. dist. 1. art. 1. quest. 2. & ad 5. Richardus
Scoti in 1. dist. 11. q. 2. ad primum, quodlib. de S. Vict.
4. art. 3. ad argumentum princip. Medinae 3. Alensis.
p. qu. 17. art. 2. dub. 3. Zumel 1. p. qu. 28. Richardus.
art. 2. disp. 4. Suarez 3. p. disp. 11. lect. 2. Medina.
& lib. 3. de Trinit. cap. 5. Zunigæ de Trinit. Zumel.
disp. 5. dub. 11. Quæ sententia probabilior est Suarez.
& sequenda: eamque probo tripli ratione. Zuniga.

173. PRIMA ratio sit. Relatio diuina secundum explicitum conceptum non includit existentiam, & tamen secundum explicitum conceptum includit existentiam: igitur existentia relationis ratione distinguitur ab existentia naturae. Consequentia patet, quia omnis existentia in Deo, aut est naturae, aut relationis: ergo si relatio secundum explicitum conceptum relationis dicit existentiam, & non absolutam naturae; ergo respectiuam relationis. Minor constat, quia relatio diuina secundum explicitum conceptum relationis non est ens in potentia, sed in actu ultimo & perfectissimo: omne autem ens est in actu formaliter per existentiam. Maior probatur, quia relatio diuina secundum explicitum conceptum dicit solam perfectionem respectuam: ergo secundum explicitum conceptum non includit existentiam, eiusque existentiam.

174. DICES. Attributum sapientiae secundum explicitum conceptum sapientiae non includit explicitè existentiam, & tamen non sequitur quod secundum explicitum conceptum sapientiae, non includat naturam existentiam. Ergo nec sequitur, quod si relatio diuina secundum explicitum conceptum relationis non includit existentiam, quod nec includat eius existentiam; quia potest includere existentiam naturae, etiamsi non includat quidditatem illius. Respondeo nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia ut ex tertia ratione constabit, existentia debet proportionari rei, cuius est existentia. Potest autem existentia absoluta naturae proportionari perfectioni absoluta attributorum, non autem respectuæ relationum.

175. SECUNDA ratio sit. Relatio diuina producitur: existentia absoluta naturae non producitur: sed producio essentialiter terminatur ad rei existentiam: ergo relatio diuina existit existentia respectuæ; ratione distincta ab existentia absoluta naturae. Maior cum consequentia elucet. Minor probatur, nam producio traducit terminum de non esse ad esse, saltem secundum illam formalitatem, secundum quam illum producit; ergo essentialiter terminatur ad existentiam rei; alioqui non traduceret illum à non esse ad esse secundum illam formalitatem, secundum quam illum produceret, sed potius supponeret illum esse secundum eandem formalitatem, secundum quam illum produceret; ac proinde supponeretur esse secundum eam formalitatem, secundum quam producatur, antequam produceretur.

176. Respondent aduersarij primò, pro-

ductionem diuinam terminari ad relationem, ut existentem existentiā absolutā naturā. Sed contrā, quia hæc præexistit termino producendo; ergo si ad hanc terminatur producio, terminus producendus præsupponitur existere, priùs quam producatur; ac proinde non potest accipere existentiam vi productionis, quam producitur.

177. Resp. 2. Productionem terminari ad communicandum termino producto effēctum formalem existentiā absolutā. Sed contrā, nam communicatio diuina supponit productionem termini; persona enim diuina communicat suam naturam personā productā, illam producendo; quatenus in suam naturam producit nouam personalitatem. Ergo communicatio existentiā absolute supponit terminum productum, non tantum secundūm quidditatem, ut aliqui opinantur, siquidem hæc non producitur, nisi ut existens; sed etiam secundūm existentiam, nam hæc est formalis terminus productionis. Igitur communicatio naturā supponit terminum, cui talis communicatio fit, productum, atque adeo existentem vi productionis antecedentis ipsam communicationem naturā. Confirmatur, quia vel hic effectus formalis existentiā absolutā producitur, vel non producitur. Si producitur; igitur existentia absolute producitur. Si non producitur, redit eadem difficultas, quo pacto producio realis termini possit ad terminum, qui non existat vi eiusdem productionis.

178. TERTIA ratio sit. Existentia proportionari debet essentiā & quidditati rei. Atqui existentia absoluta non proportionatur quidditati relatiūe: Ergo. Maior constat, nam existentia est actus essentiā; igitur debet illi proportionari. Minorem probō: quia sicut existentia relatiūa non proportionatur essentiā absolutā, ita nec existentia absoluta essentiā seu quidditati relatiūa. Cuius ratio à priori est, quoniam existentia debet actuare essentiā iuxta ipsius exigentiam: exigentia autem relationis est, ut actuatur existentia ordinata ad aliud: quemadmodum exigentia rei absoluta est, ut actuatur existentia ordinata ad se. Existentia enim debet in ratione existentiā continere quidquid quidditas ipsa continet in ratione quidditatis, cùm sit adæquatus actus ipsius: sed quidditas relationis est ordinata ad aliud; ergo & eius existentia. Confirmatur. Repugnat accidentis existere existentia substantiā, sicut substantiam existere existentia accidentis; ergo & relationem existentiā naturā absolutę.

179. Ad rationes oppositā sententias. Ad autoritatem S. Doctoris responder citato loco Bartholomaeus Medina, illum exponendum esse, de esse essentiā, vel de esse existentiā absolutā. Tametsi ex citatis locis S. Thomas videatur ad oppositam sententiam magis inclinare.

180. Ad primam rationem. Nego consequiam, nam quamvis existentia absolute naturā identificetur cum relationibus, adhuc

tamen relationes existunt existentia propria relativa: quia sicut identificatio naturā non tollit oppositionem diuinarum relationum inter se; ita nec earundem relationum existentiam, qua se mutuo actu respiciunt. Quod autem illa non existant existentia naturā, non est propter insufficientiam existentiā naturā, sed propter proportionem, quam habere debet quilibet existentia cum quidditate, quam actuat.

181. Ad secundam. Nego sequelam: ad cuius probationem, nego quidditatem relationis non esse de essentia naturā diuinā, saltem ut est à parte rei. Natura enim diuina, ut est à parte rei formaliter includit suas relationes, & consequenter existentias relatiūas eārum. Ad distinctionem autem à parte rei requiritur, ut quidditas existens unius à parte rei excludat quidditatem existentem alterius.

182. Ad tertiam. Absque vlo absurdo in Deo concedi possunt tres existentiā & durationes relatiūas, non autem tres aternitatis. Pro cuius intelligentia nota, omnia prædicta, qua diuinis relationibus attribui possunt, esse in triplici differentia; alia, quæ illis competunt secundūm proprias differentias, quæ sunt relatio, proprietas personalis, Hypostasis &c. eiusmodi. Et hæc sine addito possunt de Deo, ut plura prædicari. Alia sunt, quæ illis conueniunt solūm secundūm rationem genericam, cuiusmodi sunt omnia transcendentia, ut Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum: inter quæ sunt etiam existentia, substantia, quidditas. Ex his aliqua sunt quæ vel ex visitato modo loquendi Patrum, vel ex determinatione Conciliorum ad cauendas occasiones errandi, ita accommodata sunt naturę communī, ut nullo modo liceat ea trāsferre ad relations. Huius generis sunt substantia, essentia, & si quæ alia, quæ non nisi singulariter de Deo prædicantur. Nec sicut tres personas, inquit Concilium Toletanum undecimum, ita tres substantias prædicamus, sed unam substantiam. Et Concilium Lateranense in capite, Firmiter, tres faterur personas, unam tantum essentiam, substantiam, naturam. Alia sunt, quæ licet ab extrinseca authoritate limitata non sint ad solam naturam communem, quia tamen illa ex communi modo concipiendi, & loquendi determinantur ad solam essentiam communem, vtpote ad rem perfectissimam significandam, non licet, nisi cum addito determinante ad perfectionem relatiūam, illa de Deo prædicare; qualia sunt aliqua transcendentia, ut Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum, Existentia, Duratio; quæ cum addito possunt de Deo pluraliter enunciari.

183. Alia demum sunt, quæ in suo conceptu semper includunt aliquid absolutum. Atque hæc neque cum addito possunt de Deo pluraliter, nisi tantum adiectiūe, prædicari. Nam ad adiectiūam prædicationem sufficit pluralitas suppositorum. Talia sunt natura, aternitas, Sapientia, & reliqua attributa,

Concilium
Toletan. XI.
Concilium
Lateran. I.

quæ

quæ in Deo dicunt perfectionem simpliciter simplicem. Est enim natura principium & fundamentum omnium operationum, quod nulla ratione competit relationi. Aeternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio; quæ in sui definitione includit existentiam vitæ perfectissimæ, & interminabilis. Quare licet in Deo sint tres durationes relatiæ, non tamen sunt tres aeternitates, quia aeternitas inuoluit perfectionem vitæ prorsus immutabilis, quæ Deo competit ratione essentiæ. Nec obstat, quod duratio diuinorum relationum caret principio & fine. Nam ex hoc tantum sequitur, quod reductum illa sit in specie aeternitatis, non autem per se: nam aeternitas per se superaddit perfectionem vitæ interminabilis.

184. Nonnulli renuent cōcedere in Deo tria entia, aut tres entitates, seu realitates, aut tria aliqua. Tum quia ens dicitur ab esse: esse autem in Deo est unum; ergo & ens. Tum quia, si relatio esset entitas, non omnem entitatem Pater communicaret Filio: quod falsum est; nam omnem entitatem, quam habet Pater, communicat Flio. Tum quia nomina neutra referuntur ad significandam essentiam. Vnde non dicitur, in Deo est aliud & aliud, sed aliud & aliud. Igitur non possunt tria aliqua de Deo prædicari; quia denotare tur multiplicatio essentiæ. Nihilominus concedenda sunt in Deo tria entia, præsertim cum addito, relatiua, tresentitates, tres realitates, nec non tria aliqua relatiua. Tum quia hæc passim in Deo concedunt Patres. Tum quia sicut in Deo concedunt tria esse relatiua, ita & tria entia non solùm adiectiæ, sed etiam substantiæ. Tum quia implicat, tres personas realiter inter se distingui, nisi per reales entitates distinctas. Eadem ratione probatur, esse tria aliqua, quia ens & aliquid conueruntur.

185. Ad primam verò rationem in oppositum. Nego minorem, est enim in Deo triplex esse relatiuum, ac proinde triplex ens substantiæ. Ad secundam, Patrem communicare Filio omnem entitatem absolutam formaliter, virtualiter verò & per circummissionem etiam perfectionem relatiuum, ratione cuius circummissionis, Pater dicitur esse in Filio, & Filius in Patre, & eterque in Spiritu sancto. Ad tertiam respondeo, nomina neutra non posse prædicari de singulis personis: non enim dici potest, Pater est aliud à Filio; vel Filius aliud à Patre: posse tamen de omnibus dici, quod sint tria aliqua. Ratio discriminis est, quia applicata singulis referuntur ad essentiam, non autem applicata omnibus simul; idque ex vlo & lege sapientum.

186. DICES. Si transcendentia in Deo multiplicantur, quia intrinsecè includuntur in ipsis personis multiplicatis: ergo etiam multiplicari debet diuinitas, quia hæc etiam intrinsecè includitur in personis realiter multiplicatis. Respondeo, nego transcendentia propterea multiplicari, quia vt cunque

includuntur in rebus ipsis multiplicatis, sed quia includuntur in ultimo & explicito conceptu vniuersiusque rei. Etenim paternitas secundum explicitum, & formalissimum conceptum Paternitatis, estens, vnum, aliquid; non tamen secundum ultimum & explicitum conceptum est diuinitas, quia diuinitas dicit fundamentum omnium diuinorum perfectionum, quod non dicit Paternitas, vt præcisa à natura.

187. Ad quartam. Concedo sequelam. Etenim cum relatio spirationis actiua nequeat formaliter existere existentiâ filiationis; tum quia hæc producitur, spiratio autem actiua non producitur, sed communicatur cum ipsa natura diuina: tum quia tota spiratio actiua supponitur existens origine prior in Patre, quam producatur filius. Nec existere possit existentiâ Paternitatis: nam hæc est solius Patris propria: spiratio vero actiua est etiam communis filio. Nequit autem proprium, & commune existere vna indivisiibili existentiâ secundum rationem. Nam quatenus est proprium requirit existentiam propriam: quatenus est commune requirit existentiam communem: quoniam, ut dictum est, existentia proportionari debet quid dictati, quam immediate actuat. Nego tamen hinc sequi, dari quatuor existentias relatiua in Deo: quoniam ad multiplicandas existentias relatiwas in Deo non sufficit distinctio rationis, sed requiritur distinctio realis.

188. Ad quintam, quæ solùm est de modo loquendi, dico, eam tantum probare, absolutè loquendo sine vlla limitatione & addito, vnum tantum concedendum esse in Deo Eſe, seu Existere: cō quod tres illæ relatiua existentiæ eō tendunt, vt naturam in triplici hypostasi perfectissimè compleant. Qua de causa vnum quoque dicitur Existere in quo uis supposito creato, quia licet illud ex duplicitate ad minimum componatur existentia, scilicet naturæ, & subsistentiæ; quia tamen ambæ illæ existentiæ per se ordinantur ad constitutendum vnum perfectum existere totale, ideo absolute loquendo vnum dicitur Existere in illo. Hinc tamen negari non potest, quin cum addito dici queat, in quo uis supposito creato duplē esse existentiam partiale, alteram naturæ, subsistentiæ alteram. Eadem ratione & in Deo triplex existentia relatiua, quæ tamen partiales dici nequeunt, quia cum nulla alia componunt. Non cum natura, à qua non distinguuntur, compositio autem realis realem supponit extremon distictionem; non inter se, quia nullam faciunt inter se compositionem. Præterea falsum est, vnam existentiam non posse aliam modificare, vt constat de existentiâ partiali creatâ, modificante aliam ad componendum vnum existere totale. Falsum quoque est, relationem diuinam esse modum naturæ, cum sit potius entitas in suo genere perfectissima; alioqui diuinæ personæ, quæ solis relationibus distinguuntur, non nisi modaliter

Damascen.

daliter distinguerentur: nam tanta est distinctio inter extrema, quanta est distinctio ipsa rationum formalium, quibus extrema ipsa distinguuntur. Damascenus autem loquitur secundum modum concipiendi nostrum, per analogiam ad creatam. Sed esto relatio diuina sit modus, adhuc tamen modus suam assert modalem existentiam re, vel ratione distinctam ab existentia fundamenti, secundum quod modus ipse re vel ratione à fundamento distinguitur.

189. Ad sextam, Nego consequiam. Ratio discriminis est, quia tunc illa persona esset absolute, atque adeo apta existere existentia naturæ; nunc autem personæ diuinæ sunt relativæ, proinde incapaces existere existentia absoluta naturæ.

190. Ad septimam, distinguo maiorem. Sequeretur existentiam absolutam ulterius terminari existentijs relativiis in ratione existentia, nego; cum in ratione existentijs natura diuina non egeat existentijs relativiis: Sequeretur ulterius terminati in ratione substantiæ, concedo; quia cum natura diuina nullam habeat substantiam absolutam, ut infra probabitur, ulterius postulat terminari tribus substantijs relativiis, ob sui fecunditatem & perfectionem. Ex his etiam patet ad confirmationem.

191. Ad octauam respondeo, quamlibet existentiam relativam esse completam in suo dumtaxat genere, veluti existentia relativa paternitatis est completa in genere paternitatis, non autem in genere existentijs relativis filiationis, & spirationis passiuæ. Quia igitur natura ob sui fecunditatem & perfectionem, non solum est capax existentijs relativis paternitatis, sed filiationis, & spirationis passiuæ, postulat omnes tres existencias, tanquam adæquatum terminum suæ fecunditatis. Vnde neutrum absurdum in arguento adductum ex nostra sententia sequitur. Non primum, quia licet vnaquæque existentia relativa sit in suo genere completa, quia tamen non est completa in omni genere existentijs, potest in natura, cum qua identificatur, relinquere capacitatem ad ulteriorem existentiam relativam, cuius natura diuina est capax. Non secundum, cum vnaquæque existentia relativa sit in suo genere completa: neque vna exigat habere complementum alterius, cum vna non exigat formaliter existere per existentiam alterius.

SECTIO VIII.

An Relationes diuinæ superaddant existentia perfectionem ratione diuersam?

Scotus.
Richardus.

192. PRIMA sententia negat. Est Scoti quodlib. 5, Richardi in 1. dist. 24.

art. 1. q. 3. ad 1. Mayroni dist. 20. q. 1. in fine, Durandi in 3. dist. 1. q. 3. num. 13. Ariminensis in 1. dist. 19. ar. 1. Capreoli dist. 17. q. 1. ad 3. contra primam conclus. Aegidij dist. 4. art. 1. ad 1. Caietani 1. p. q. 28. ar. 2. in fine, Ferrariensis 2. contra gent. cap. 9. Molinæ 1. p. q. 42. art. 6. disp. 2. qui omnes auctores concludunt, relationes diuinæ neque perfectionem dicere, neque imperfectionem, sed abstrahere ab vitroque.

Mayronus.
Durandus.
Ariminens.
Capreolus.
Ægidius.
Caietanus.
Ferrariensis
Molina.

193. Probant 1. Si relatio diuina, quæ relatio est formaliter, perfectionem diceret, vel diceret finitam, vel infinitam: non finitam, quia implicat in Deo perfectio finita & limitata; non infinitam, quia de ratione perfectionis infinita est, ut sit implurificabilis, & communicabilis: atqui relatio diuina est plurificabilis, & incommunicabilis: ergo non dicit perfectionem infinitam. Maior probatur, quia de ratione infinita perfecti est, ut nullam perfectionem excludat: ergo de ratione infinita perfectionis est, ut sit implurificabilis & communicabilis. Nam hoc ipso quod vna perfectio plurificaretur, excluderet alia.

194. Secundò. Si paternitas ut paternitas diceret perfectionem, cum paternitas non sit formaliter in Filio, aliqua perfectio esset in Patre, quæ non esset in Filio; atque adeo plus perfectionis esset in omnibus personis simul, quam in singulis contra Augustinum 6. de Trinit. c. 7. 8. & 10. vbi docet, tantum esse Patrem solum, vel Filium solum, vel Spiritum sanctum solum, quantus Pater, Filius, & Spiritus simul. In summa, inquit, Trinitate tantum est una, quantum tres simul sunt: nec plus aliquid sunt due, quam una.

Augustinus.

195. Tertiò sequeretur, in Deo esse tres perfectiones, ac proinde tria perfecta substantiæ, quia quidquid conuenit Deo ratione relationum, potest pluraliter, & substantiæ de Deo praedicari.

196. Quartò sequeretur, vnam personam esse perfectiorem alia; quia cum tres istæ perfectiones non sint eiusdem, sed diuersæ speciei, nequeunt personæ ex illis constitutæ, æqualis est perfectionis.

197. Quintò. Perfectio ex Anselmo dicitur illa, quæ in unoquoque melior est ipsa, quam oppositum eius, sed Filio non est melior paternitas, quam filiatio, & è conuerso; aliqui aliqua perfectio deesset Patri, & Filio, quam melius esset in eis esse, quam non esse: quod derogat personæ diuinæ.

Anselmus.

198. SECUNDA sententia affirmat. Est Aureoli in 1. dist. 19. p. 2. art. 3. propos. 2. Ochamiq. 1. ad 1. dub. Bacconi dist. 23. q. 1. art. 1. §. 2. & art. 3. & in 3. dist. 1. q. 1. art. 2. §. 2. Gabrielis in 1. dist. 7. q. 3. ar. 3. & dist. 19. q. 1. notabili 4. & dubit. 5. Bannez 1. p. q. 28. art. 2. dub. 1. Zumel ibid. disp. 3. Vasquez disp. 122. cap. 6. Suarez lib. 3. de Trinit. cap. 9. Albertini ex predicamento Ad aliquid corol. 1. Zunigæ de Trinit. disp. 5. dub. 5. memb. 2. Quæ sententia verior est. Pro cuius explicatione,

Aureolus.

Ochamius.

Bacconus.

Gabriel.

Bannez.

Zumel.

Vasquez.

Suarez.

Albertini.

Zuniga.

199. DICO 1. Relationes diuinæ, etiam quæ rela-

s.Thomas.

quà relationes sunt formaliter & explicitè ab essentia virtualiter distinctæ, perfectionem important; eamque infinitam, non simpliciter, sed in suo dumtaxat genere. Prima pars assertionis est S. Thomæ I. p. q. 29. art. 3. vbi, *Persona*, inquit, significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura. Unde, cùm omne illud, quod est perfectionis, Deo sit attribuendum, eò quod eius essentia continet in se omnem perfectionem, conueniens est, ut hoc nomen persona deo dicatur: & ibid. ad 2. approbat communem illam definitiōnē personæ, nempe quod sit hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Quæ definitio eruit ex Patribus, signanter ex Damasceno lib. de decretis primæ institutionis cap. I. vbi, *Hypostases*, inquit, & *persona Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*. Unusquisque enim eorum perfecta est hypostasis, & perfecta persona. Vide Sylvum cit. loco S. Th.

Damascen.

Sylvius.

200. Probatur primò. Relatio diuina, quà relatio est, explicitè concepta, vt virtualiter ab essentia, & ob opposita correlatione realiter distincta, est ens reale actuale: ergo aliquam perfectionem includit; cùm perfectio nil aliud sit, quām entitas cōmensurata rei; quælibet autem relatio diuina est per se conueniens & commensurata Deo; nam sicut paternitas est conueniens & commensurata Patri, ita filiatio Filio. Nec obstat, quod hæc conuenientia & commensuratio sit rationis: quia perfectio non consistit formaliter in ipsa conuenientia & commensurazione, sed in re ipsa, quæ dicitur conueniens & cōmensurata, quæ realis est. Confirmatur. Implicat, vt relatio diuina à parte rei abstrahat ab entitate reali; ergo & à perfectione reali. Antecedens patet quia implicat, vt res à parte rei abstrahat ab eo, quo formaliter constituitur in ratione rei. Atqui relatio diuina constituitur in ratione rei, formaliter per entitatem realem. Consequens verò liquet, quoniam perfectio necessariò consequitur entitatem rei.

201. Secundò. Relationes diuinæ, quà relationes sunt formaliter, constituant personam Trinitatem: sed hæc est perfectio Dei: ergo relationes, quà relationes sunt formaliter, perfectionem dicunt. Consequentia probatur, quia hæc perfectio non est tantum naturæ; nam hæc tota esse posset in una tantum persona, in quo casu deesset Deo perfectio Trinitatis, & non perfectio naturæ, prout natura dicit perfectionem absolutam: igitur relationes vt relationes sunt formaliter, aliquam perfectionem superaddunt naturæ.

202. Tertiò. Relatio diuina reddit naturam fœcundam, cùm sit vel ipsa potentia notionalis productiva, vel saltem ad illam essentialiter prærequisita: atqui fœcunditas est maxima perfectio naturæ diuinæ; igitur & relatio ipsa, quæ talem fœcunditatem constituit.

203. Quartò. Filiatio diuina, quà relatio est formaliter, sustentat humanitatem Christi: ergo quà relatio est formaliter, perfectionem dicit. Consequentia eluet, quia

implicat sustentare realiter naturam, & nullam in se perfectionem dicere. Antecedens probo, quia filiatio, vt opposita cæteris relationibus, sustentat humanitatem; alioquin etiam reliquæ personæ sustentarent eandem humanitatem; ac proinde etiam reliquæ personæ dici possent incarnatae, quod est hereticum. Igitur filiatio, quà relatio est formaliter perfectionem dicit. Confirmatur, nam filiatio diuina supplet in humanitate Christi perfectionem positivam, eam scilicet, quam conferret personalitas propria: ergo dicit in se perfectionem positivam. Consequentia patet, quia implicat supplere positivam perfectionem in alio in genere causæ formalis, quo pacto filiatio diuina supplet perfectionem positivam in natura humana Christi, & illam non continere in se; cùm nulla forma dare possit effectum formalem, quem in se non habet. Antecedens suppono ex probabiliore sententia, quæ affirmat, personalitatem creatam formaliter consistere in aliqua perfectione positiva.

204. Probatur secunda pars assertionis primò ab absurdo: nam si relatio diuina, quà relatio est formaliter, esset finitæ perfectio, posset à creato intellectu comprehendi; consequens est contra Patres: ergo. Sequelam probo, quia quod est finitæ perfectio, est finita intelligibilitatis; quod est finita intelligibilitatis, comprehendendi potest ab intellectu creato. Maior patet, quia intelligibilitas adéquatè consequitur entitatem rei. Minor probatur, quia comprehensio est cognitio adéquata in claritate & intelligibilitate obiecto: sed intelligibilitas finita adéquari potest cognitione finita. Igitur obiectum finitæ intelligibilitatis comprehendi potest ab intellectu creato. Secundò à priori. Omnis perfectio in Deo est illimitata, nam omnis limitatio est ab aliquo agente, limitante illam per ideam. Nec obstat, quod filiatio, & spiratio passiva sint ab alio per originem; quia non sunt ab alio liberè agente per ideam, sed necessariò producent ex inclinatione naturæ.

Patres.

205. TERTIA pars assertionis declaratur, nam perfectio simpliciter simplex dicitur illa, quæ cum nulla alia maiore, vel æquali pugnat: sive vt Scholastici cum Anselmo definiunt, quæ in quolibet supposito est melior ipsa, quām non ipsa, hoc est, quām oppositum eius. At vna relatio diuina pugnat in eodem supposito cum alia opposita correlatione. Nec est melior in eodem individuali Deitatis Paternitas, quām eius opposita Filiatio, cùm virtusque constituat personam diuinam. Quanquam, si eadem relationes aut singulæ, aut omnes cum natura comparentur, cum nulla perfectione ipsius pugnant; suntque vt sic meliores ipsæ, quām non ipsæ: quia comparatae cum natura nullam habent oppositionem ad illam, vel ad aliquam perfectionem absolutam illius. Melius namque est naturæ diuinæ, esse

Scholastici
cum Ansel-
mo.

in trini-

In Trinitate personarum, per reali identitatem cum illis, quām esse in vna tantum persona: meliusque est eidem natura diuinæ, esse in Patre, quām non esse in Patre; & esse in Filio, quām non esse in Filio; & esse in Spiritu sancto, quām non esse in Spiritu sancto. Non est tamen melius illi esse in Patre, quām esse in Filio, & esse in utroque, quām esse in Spiritu sancto; quia æquè bonum atque perfectum est Deo, esse Patrem, atque esse Filium & Spiritum sanctum.

*Aureolus.
Vasquez.
Ruiz.*

206. Dico secundò. Perfectiones relatiæ in Deo multiplicantur. Est Aureolo loco præcitato, & aliorum contra Vasquez & Ruiz opinantes, in Deo non esse tres perfectiones concedendas, eò quod perfectio significat integratam rei: integritas autem rei vna est, licet ex pluribus integretur; quia sicut ex pluribus fit vnum, ita ex pluribus vna resultat integritas atque perfectio rei: licet igitur in Deo relationes sint plures, quia tamen omnes constituant vnum Deum integrum, atque perfectum, vna crit in Deo perfectio, non triplex. Verum nostra assertio probatur, quia licet relationes diuinæ comparatae cum essentia, sint vna entitas, integritas, atque perfectio; comparatae tamen inter se, & cum personis, quas consti-tuant, sunt plures entitates integrantes, atque perfectiones: ergo licet comparatae cum essentia non sint dicendæ plures perfectiones; quia vt sic non constituant plura entia, sed vnum infinitæ perfectum; comparatae tamen inter se, & cum personis, quas realiter ad inicem distinguunt & consti-tuant, dici possunt plures, non simpliciter; nam perfectio simpliciter stat pro perfectione absoluta, sed cum addito relatiæ.

207. Hinc constat, concedenda esse in Deo tria infinita, & perfecta substantiæ cum addito limitante ad tria infinita & perfecta relatiua, nam quotiescumque multiplicatur forma, multiplicatur concretum formæ: sed cum ipsis relationibus multiplicatur perfectio; ergo multiplicatur & ipsum concretum perfectionis, quod est perfectum. Contrà verò, quianec diuinitas, nec vnum attributum multiplicatur cum relationibus, nondicuntur tres Dij, aut tres Sapientes, vel omnipotentes substantiæ, sed tantum tres diuini, tres Sapientes, & tres Omnipotentes adiectiæ: quoniam adiectiæ multiplicantur ad multiplicationem solius suppositi, aut subiecti, etiamsi non multiplicatur forma ipsa in subiecto. Secus substantiæ, quæ non multiplicantur, nisi multiplicetur forma ipsa significata per nomen substantiæ.

208. Ad argumenta primæ sententia, ad primum respondeo, relationem diuinam dicere perfectionem infinitam in suo dumtaxat genere; probatio verò procedit de perfectione infinita in omni genere.

209. Ad secundum, concedo sequelam

loquendo de perfectione relatiua, & vt formaliter constitutua personæ. Nam hoc est tam certum, quām certum sit Patrem non esse Filium, & Filium non esse Patrem. Quoad modum vero loquendi nunquam concedendum est simpliciter, aliquam perfectionem esse in vna persona, quæ non sit in alia; aut plus perfectionis esse in omnibus simul, quām in singulis, vt cum Augustino in argumen-to citato reliqui etiam Patres docent: tum quia perfectio simpliciter importat perfectionem absolutam, quæ æqualis est & ea-dem in omnibus personis. Tum maximè, quia eadem perfectio relatiua, quæ est in vna persona, est etiam in alia, non formaliter & constitutiæ, cum nequeant oppositæ relatiōnes constitutere eandem personam; sed virtualiter, & vt Patres & Theologi loquun-tur, per Circummissionem.

210. Quæ Circummissione diuinarum personarum in eo consistit, vt quælibet persona diuina ad sui complementum essentialiter postulet reliquias, vel tanquam terminum suæ vitalis & immanentis operationis, vel tanquam intimum principium vitæ, quam persona producta communem habet cum producente, in eadem numero natura. Etenim Pater ad essentialie complementum, non quidem constitutuum, sed terminatum suæ personalitatis intrinsecè postulat Filium & Spiritum sanctum, vnum tanquam terminum & Verbum suæ intellectio-nis; alterum tanquam terminum & fructum sui amoris. Similiter Filius ad essentialie complementum suæ personalitatis postulat Patrem, vt intimum principium suæ vitæ, à quo procedit; & Spiritum sanctum, vt vitalem terminum mutui amoris cum Patre. Demum Spiritus sanctus Patrem & Filium postulat, vt adæquatum principium suæ vitæ, à quo indissolubili vitalique nexu procedit. Quam personarum Circummissionem optimè ex-pressit Anselmus in monologio cap. 57. In-
Anselm.

cundum est, inquit, intueri in Pare & Filio & viriisque Spiritu, quomodo sint in se inuicem tanta æqualitate, vt nullus aliud excedat. Prater hoc enim, quia unusquisque eorum sic est perfec-tæ summa essentia, vt tamen omnes tres simul non sint, nisi essentia una summa; quæ nec sine se, vel extra se, nec maior, vel minor seipsa esse potest. Estenim totus Pater in Filio, & com-muni Spiritu, & Filius in Pare & eodem Spi-ritu, & idem Spiritus in Pare & Filio: quia memoria summa essentia tota est in eius intelligentia & amore, & intelligentia in memoria & in amore, & amor in memoria & intelligentia. Totam quippe suam memoriam summus intelligentis Spiritus & amat, & totius intelligentia meminit & totum amat, & totius amoris meminit & totum intelligit. Intelligitur autem in memoria Pare, in intelligentia Filius, in amore utriusque spiritus. Tanta igitur Pater & Filius, & utriusque spiritus æqualitate sepe complectuntur & sunt in se inuicem, vt eorum nullus aliud excedere, aut sine eo esse probetur. Hæc Anselmus. Ob hanc igitur mutuâ circummissionem, & conti-nentiam

*Augu-sti
eo reliqui
Patres.*

nentiam personarum nequit absoluere negari perfectio de una persona, quae affirmatur de alia, nisi cum duplice limitatione, Relatiuè scilicet & Formaliter, sive Constitutiue. Siquidem negatio reddit sensum vniuersalem, & negat formam de subiecto secundum omnem modum, quo illi competere potest.

211. DICES. Si quilibet persona diuina ad essentiale complementum suæ hypostasis poscit reliquias: non ergo possunt dici tres perfectiones, sed una tantum; quia sicut non sunt tres, sed una integritas, ita nec tres, sed una perfectio. Respondeo. Nego consequentiam, quia licet sub hac ratione, sub qua quilibet persona postulat reliquias, vel ut terminum suæ immanentis operationis, vel ut principium suæ vite, dici non possint tres, sed una duntaxat integra perfectio: sub alia tamen ratione, qua quilibet persona postulat suam hypostasim, vt constitutuam suę duntaxat personæ, & distinctiuam à ceteris, dici possunt tres perfectiones relatiæ: quia vi sic non est una, sed triplex perfectio hypostatica, constitutuatrium personarum realiter distinctiarum, cum quibus transcendentaliter multiplicatur perfectio.

212. Ad tertium patet ex dictis. Ad quartum, nemo sequelam, eiusque probationem. Nam possunt aliquæ esse diuersæ, & tamen in perfectione æqualia: æqualitas enim respicit intentionem perfectionis, diuersitas verò entitatem; velut albedo & nigredo ut octo diuersæ sunt quoad entitatem, æquales quoad intentionem. Cum igitur diuine relationes omnes sint infinitas in uno genere, omnes à se, omnes essentiam includant, erunt æquales in perfectione, diuersæ tantum in entitate. Secundo dico, relationes diuinas esse eiusdem & æqualis perfectionis ratione naturæ, quam singulæ essentialiter includunt; ratione cuius vnaquæque cum natura ipsa virtualiter, & per circummissionem includit reliquias omnes.

213. Ad quintum, allata descriptio per se tantum competit perfectioni simpliciter simplici, non autem ad certum genus limitatione. Quamquam ut supra ostensum est, si relationes comparantur cum natura, cum qua nullam habent oppositionem, ut sic illis competit allata definitio. Cæterum dupliciter potest perfectio aliqua ad certum aliquod genus limitatione: uno modo propter imperfectionem & finitudinem entitatis: alio modo propter essentiæ oppositionem. Diuinæ autem relationes limitantur ad certum genus perfectionis secundo modo, non autem primo: quia prior modus limitationis pugnat cum ente in creato, & à se.

SECTO IX.

An relationes Diuinæ differant specie: aut numero inter se?

214. Prior ratio dubitandi est: quoniam ea differunt specie, quæ diuersis constant rationibus; atqui relationes Diuinæ diuersis constant relationibus: igitur relationes Diuinæ differunt specie. Major constat. Minor probatur, nam alia est ratio paternitatis, alia filiationis, alia spirationis: nam ratio paternitatis dicit *Ingénitiam*, ratio filiationis dicit *Génitiam*, ratio verò spirationis *Processionem*, quæ omnia ratione differunt. Vnde Basilius lib. 2. contra Eu-nomium, relationes diuinas appellat *specificas proprietates. Genitum*, inquit, *atque ingenitum specifica, ac declarativa quadam sunt proprietates.*

215. Posterior ratio dubitandi est, quoniam ea differunt numero, de quibus numeralis ratio prædicatur. Atqui de diuinis relationibus numeralis ratio prædicatur: igitur differunt numero. Major patet, nam ea tantum prædicantur, quæ intus: igitur si ratio numeralis prædicatur de diuinis relationibus, necesse est, ut in eis talis differentia insit. Minor probatur, nam diuinæ relationes dicuntur esse tres personales proprietates, realiter inter se distinctæ, quod ad rationem numeralem sufficit. Vnde Nazianzenus Oratione 25. ad Arianos, diuinæ relationes vocat *proprietates per se subsistentes, numero distinguis*: Et in 6. Synodo Constantinopolitana, actione 11. cædem relationes diuinæ dicuntur *subsistentia numero dis-*

Nazianzenus.

*Synodus
Constanti-
nopolitana.*

nisiibiles. His tamen non obstantibus, 216. Dico 1. Relationes diuine non differunt propriæ specie inter se. Assertio est omnium Scholasticorum cum Magistro in dict. 19. Litera H. quod probat ex Augustino 7. de Trin. cap. 6. vbi fusè ostendit, in Deo non esse genus & speciem. Cuius ratio duplex est. Prima, quia species componitur ex duobus conceptibus, quorum unus perfectè præscindit ab alio; homo enim, qui est species animalis, componitur ex animalitate & rationalitate, quarum vna perfectè præscindit ab alia. In Deo autem, ut supra probatum est, talis compositione esse non potest. Vnde ratio ipsa relationis, quæ abstrahitur ab omnibus relationibus diuinis, tanquam ratio communis à particularibus, non præscindit perfectè ab inferioribus, sed eas implicitè includit; & vicissim ab ipsis includitur, nam vnaquæque relatio Diuina includendo quidditatiè essentiam, includit simul cum illa reliquias omnes relationes, si non formaliter & constitutiue, saltem virtualiter & terminatiue.

*Magister
August.*

217. SECUNDA ratio est August. Quoniam vna species non debet continere eandem in-

Ratio Aug.

diuisibilem naturam, quam continent alia species sub eodem genere posita, sed multiplicata re, sola ratione & abstractione communem, equus enim & homo, qui sunt duæ species sub animali positæ, non continent eandem indiuisibilem naturam animalis, sed re ipsa multiplicatam, atque diuersam. Atqui relationes Diuinæ continent eandem numero indiuisibilem naturam: ergo nequeunt propria specie differre. Confirmatur, quia quæ specie differunt, diuersam habent definitionem: relationes autem Diuinæ diuersam definitiōnem non habent: nam ea tantum diuersam habent definitionem, quæ diuersis constant essentijs: relationes autem Diuinæ una duntaxat constant essentia Diuina: igitur diuersas non habent definitions.

s. Thomas.

218. Cæterum eis relationes Diuinæ propria specie non differant, differunt tamen quasi specie, vt S. Thomas; & reliqui Scholastici loquuntur. Nam alia est ratio paternitatis in Patre; alia filiationis in Filio; alia spirationis in Spiritu sancto. Prima enim constituit principium generatiuum; & quatenus relatio est, formaliter consequitur ad generationem actiuam primæ personæ. Secunda constituit genitum & Verbum; & quatenus est relatio formaliter consequitur ad passiuum generationem Filij. Tertia constituit amorem & terminum spiratum; & quatenus est relatio formaliter consequitur ad passiuum processionem Spiritus sancti. Iuxta hanc doctrinam intelligendi & explicandi sunt Patres, cum relationes Diuinæ *specificas proprietas* appellant.

Patres.

219. Ex his constat ad primam rationem dubitandi. Distinguenda est enim maior: illa propriè differunt species, quæ diuersis constant rationibus perfectè sele excludentibus, diuersisque constantibus naturis ac definitiōnibus, concedo; quæ diuersis constant rationibus non sele perfectè excludentibus, nec diuersis constantibus essentijs ac definitiōnibus, nego.

Magister
cum Schola-
sticis.
Auguſt.

220. Dico secundò: Relationes Diuinæ non differunt propriè individualiter. Est Magistri loco præcitatæ, & reliquorum Scholasticorum. Quam assertionem eodem modo probat Augustinus supra citatus, sicut probauerat eas non differre species: quia nimi-

rum, quæ individualiter differunt, non habent vnam eandemque numero naturam, sed multiplicem: Petrus enim & Paulus, qui individualiter differunt, non habent eandem numero naturam, sed multiplicem; propterea non vnu, sed duo dicuntur homines. Atqui relationes Diuinæ habent eandem numero naturam & essentiam, vt propterea non plures, sed vnu dicantur Deus: igitur non differunt propriè individualiter. Dici tamen possunt impropriè differre individualiter, quatenus alia est numero relatio paternitatis, alia filiationis, alia spirationis passiuæ.

221. Ex his constat, relationes Diuinæ non esse propriè individualia ob rationem assignata, quia scilicet individualia non conueniunt in eadem numero natura. Cæterum non displicet modus loquendi, quem indicat Cyrilus Alexandrinus lib. I, thesauri cap. 8. vt relationes & personæ Diuinæ non dicantur positiuè numero differre, sed tantum negatiuè, vt denotetur, non esse eandem numero relationem, aut personam: *Pater, inquit, in Filio est, & Filius in Patre, non tamen ut idem numero.*

Cyril. Alex.

222. Ex dictis patet responsio ad secundam rationem dubitandi. Etenim concedo, de relationibus Diuinis prædicari rationem numeralem, sed inadæquatè, & secundum quid, non adæquate & simpliciter: siquidem ratio numeri, non competit Deo, de quo prædicatur, secundum adæquatam rationem Deitatis, eò quod illi non competit ratione essentiae, sed tantum ratione personarum & hypostasum. Vnde non potest prædicari, nisi cum addito declarante, & limitante ad solas personas, iuxta illud Ioannis epist. I. cap. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Iuxta hanc doctrinam explicatur Nazianzenus, & alii Patres.

Ioan. ep. I.

223. Dubitari posset, an in Diuinis sit ratio Totius & Partis. Negat S. Thomas; & merito. Cuius ratio est, quia pars importat propriè diuisionem & separationem à cæteris. Nulla autem persona Diuina importat diuisionem, & separationem à cæteris personis; sed vnaquaque per circummissionem, modo supra declarato includit reliquias.

Nazianze-
nus & alii
Patres ex-
plicantur.

S. Thomas.

DISPUTATIO XX.

De formalis constitutio Diuinarum Personarum.

Post Disputationem de Relationibus, sequitur Disputatio de Diuinis Personis. Quoniam verò doctrinalis methodus exigit, ut semper communia præmittenda sint proprijs, & universalia particularibus, prius disputandum erit de Personis Diuinis in communi; tum de ijs, quæ ad singulas personas in particulari spectant. Primum autem, quod de Personis Diuinis in communi disputandum occurrit, est, quodnam sit formale constitutio earum, quod simul eas in seipsis constituant, & mutuò etiam illas inter se distinguat.

SECTIO I.

An concedendæ sint in Deo proprietates personales, quibus Personæ constituentur & distinguantur?

S. Thomas.
Sylvius,
et reliquis
Theologis.

I. V E R O N O primò cum S. Tho. 1. p. q. 29. a. 3. Sylvio ibid. & cum reliquis Theologis, Deo verè & propriè conuenire rationem personæ; siquidem hæc ad dignitatem pertinet naturæ intellectualis. Est enim persona, ut ibidem S. Doctor ad secundum definit, *hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente*.

2. Secundò suppono personam direcè & formaliter importare hypostasim, indirectè verò & materialiter naturam: alioqui non possent dici tres personæ in Deo, quia nequit substantium multiplicari, nisi multiplicetur totum significatum formale. At qui natura Diuina non multiplicatur in tribus suppositis; ergo non est formale significatum personæ. His adnotatis, queritur, an admittendæ sint in Deo proprietates personales, quibus Personæ Diuinae constituentur, & distinguantur inter se.

3. P R I M A sententia est Gregorij Arminensis in 1. distinc. 22. quæst. 1. negantis, personas Diuinæ distingui proprietatibus, sed se ipsis constituti, & distinguiri. Probat primò: quia quilibet persona Diuina est simplex: ergo nequit alio in suo esse constituti. Nam vel illud esset ipsamet persona; & sic idem constitueret se ipsum, quod implicat, cùm constituens sit aliquo modo causa constituti: præterea de eo quæri pos-

set, an aliquo alio constituantur; & similiter de illo alio, & sic in infinitum. Vel est aliquid personæ, & sic persona, quæ illo constituitur, non esset simplex, cùm iam componatur ex aliquo, quod non est ipsa.

4. Secundò. Non minus esset simplex in Deo persona, quæ essentia, aut quævis proprietas personalis: sed essentia & proprietas personalis, ob summam sui simplicitatem non constituitur aliquot ergo nec persona.

5. Tertiò. Si personæ constituerentur ex proprietate, constituerentur etiam ex essentia; atqui ex essentia constitui non possunt, quia tunc persona de essentia prædicari non posset; cùm nequeat constitutum in recto, & quidditatè de suo constituyente prædicari: non enim dicitur, anima est homo, sed hominis. Vnde Pater, si constitueretur essentia & Paternitate, prædicari non posset de essentia: quod est contra Concilium Lateranense, & contra Patres, qui passim de Divina essentia personas prædicant.

Concilium
Lateranense
Patres.

6. Quartò. Sequeretur, Patrem esse aliquo modo principiatum, quia omne constitutum est quodammodo principium sui constituti: igitur si Pater constitueretur paternitate, tanquam formalis constitutio sui, esset respectu paternitatis principiatus. Quod idem ostendi potest de reliquis personis.

7. Quintò. Si aliqua proprietas esset in Patre, quæ non communicaretur filio, non totam substantiam, sed partem suę substantię Pater communicaret Filio, contra Conclia.

Concl. Later.

8. Sextò. Sequeretur, quod non eadem res esset Pater, quæ est Filius, & Spiritus sanctus, contra prædictum Concilium Lateranense. Sequela patet, quia Pater non solum est essentia communis, quæ est Filius, sed etiam proprietas illa personalis, quæ non est Filius.

9. Septimò. Si quævis persona Diuina, præter essentiam communem, habet aliquā proprietatem, cùm illa non possit esse nisi Deitas; quia nihil in Deo est, quod Deus non sit; sequitur, quod unaquaque persona præter Deitatem communem, habeat suam propriam Deitatem. Vnde non vna, sed quatuor essentia Regit, vna communis, tres propriæ; ratione quarum unaquaque persona dici posset alias Deus ab alia.

10. Quod si ab hoc Auctore quæras per quid Pater distinguatur à Filio: respondebit, eadem planè re, quæ Pater est idem cum

Filio, distingui personaliter à Filio. Vnde concedit has propositiones: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater est eadem natura cum Filio per essentiam; Pater paternitate est eadem essentia cum Filio*, quia una & eadē simplicissima res est essentia & Paternitas; ac proinde non minus dici potest, *Pater essentia, quam paternitate distingui, vel esse idem cum Filio.*

cholastici

Concilium
LateranenseConcilium
FlorentinumIoannes La-
tinus.

Sophronius.

Ecclesia.

Canariensis
Confusa o-
pinionis
Gregorij.

& *Proprijs significata in seipsa existit. Præterea Diuinæ simplicitati non repugnat, eamde essentiam cōcipere tribus suppositis communem, etiamque de omnibus prædicare; ergo nec personalitatē vnicuique personæ propriam, etiamque de una tantum hypostasi enunciare.*

13. Ad argumenta oppositæ sententiae. Ad primam rationem negatur Consequentia. Non enim simplicitati diuinæ repugnat constitutio per intellectum ad modum includens & inclusi, sive impliciti & expliciti. Ad probationem verò respondeo, in diuinis personis principia constitutiva à parte rei esse quidem rem ipsam constitutam, conceptum & ratione, saltem inadæquata distinguiri inter se. Vnde non sequitur, quod eo modo, quo est constitutio per intellectum, idem se ipsum constituit: quia sicut principium constituens ratione distinguitur à re ipsa constituta, ita per conceptum idem ipsum non constituit. Neque oportet de ratione constitutive ulterius querere, per quid illa constitutio: nam sicut, cum deuenimus ad principia constituentia ex natura rei, non licet ulterius querere, per quid illa à parte rei constitutatur; ita cum deuenimus ad principia constituentia per rationem, non licet de illis ulterius querere, per quid constituantur, cum sint ipsam similes ac formales rationes per intellectum abstractæ ac præcisæ.

14. Ad secundam. Concedo, re ipsa non tñius simplicem esse personam, quam essentiam, aut proprietatem personalem in Deo; tamen per intellectum maius esse fundamentum, vt potius persona, quam essentia, aut proprietatis vla personalis constitutatur: quia in persona re ipsa est aliquid commune & propriū, quod non est in quavis proprietate personali.

15. Ad tertiam. Respondeo, utramque esse verum, & personam Diuinam constitui essentia & nihilominus de essentia ipsa personam prædicari. Cum enim hæc constitutio summa simplicitati, quæ inter essentiam & personas reperitur, non præjudicet, rectè de essentia persona prædicari poterit.

16. Ad quartam. Negatur sequela: quia cum hæc constitutio, quoad distinctionem principiorum constituentium, non sit, nisi per intellectum, non sequitur, Diuinæ personas causari à rationibus constituentibus, quia nulla potest esse causalitas, vbi nulla est distinctio.

17. Sed contrà, nam constitutio personarum in Diuinis est realis: quod sic probo, quia non est maior ratio, cur distinctione personarum sit realis, & non etiam ipsa constitutio personarum, quæ distincta proprietate constituantur. Respondeo, constitutionem Diuinarum personarum esse realem fundamentaliter, & quoad rationes ipsas constituentes, formaliter verò, & quoad ipsam formalem constitutionem esse tantum rationis. Nec est eadem ratio de distinctione ipsarum personarum; quia hæc respicit terminos realiter distinctos, non autem constitutio, quæ non coalescit ex rationibus constituentibus distin-

ctis;

Eis; coalescit enim, non ex proprietate vnius, & ex proprietate alterius personæ, quæ à parte rei distinguuntur, sed ex ratione communi & propria, quæ in Deo sunt vnum re, virtualiter tantum, & conceptu distincta.

18. Ad quintam negatur Consequentia: quia loquendo de substantia, quæ est essentia absoluta, tota communicatur filio: loquendo vero de substantia seu entitate, quæ est paternitas, tam falsum est, eam Patrem communicare Filio formaliter, quæ Patrem non esse alium à Filio. Nec tamen inde sequitur, partem tantum substantiae Patrem communicare Filio, sed tantum illi communicare essentiam absolutam, non communicata personalitate, non per diuisionem essentia à propria personalitate, à qua, illam Filio communicando, non separat: sed per relatiuum oppositionem, quia se ipsa remanet distincta à personalitate Filii, sine vlla partitione, aut diuisione substantiae communis à propria.

19. Ad sextam negatur sequela. Nam quamvis Pater aliquam realitatem habeat, quam non habet Filius formaliter, ratione cuius dicitur, & est aliud à Patre; ratione tamen essentie communis dicitur Pater esse eadem res, quæ est Filius. & idem, vnumque cum Filio.

20. Ad septimam nego sequelam: quia Deitas conuenit relationi ratione essentiae. Vnde sicut illa non multiplicatur ad multiplicationem relationum; ita nec dici possunt in Deo tres Deitates, sicut nec tres essentiae. Quod si quis virgeat. Relatio diuina, etiam ratione praecisa ab essentia est Deus, quia ut sic praecisa adhuc est perfectio in concepta & à se. Respondendum erit relationem, ut sic ab essentia praecisa, non esse formaliter Deum, sed perfectionem Dei, quia Deus dicit perfectionem simpliciter simplicem, & fundamentum, seu plenitudinem omnium perfectionum, quam non dicit ratio sic concepta. Verum sicut huiusmodi praeciso non est in re ipsa, sed tantum per intellectum; ita quod Diuina relatio Deus non sit, non est in re ipsa, sed in nostra tantum apprehensione.

21. Infabis. Ergo hæc relatio sic concepta erit creatura, cùm inter Deum & creaturam non cadat medium. Respondeo negando consequentiam. Nam licet in re inter Deum & creaturam non cadat medium, cadit tamen in nostra conceptione, quæ ab uestroque aliiquid præcindere possumus, & considerare rem illam sub praeciso dumtaxat conceptu talis, vel talis perfectionis: quanquam res ipsa concepta, quæ nostræ apprehensioni responderet, creator aut creatura sit, necesse est. Quamvis responderet etiam possit, quod talis relatio sic concepta non sit formaliter creator, quia hic dicit plenitudinem omnium perfectionum, sed sit perfectio creatoris.

22. Ex dictis infertur, quid dicendum sit de illis propositionibus, quas supra con-

cessit Gregorius: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater paternitate est eadem essentia cum Filio:* nam quamvis essentia, & paternitas sit una res simplicissima; quiatamen in ea formalissime est perfectio absoluta naturæ, & respectu personæ, non minus quam si illæ re ipsa distinctæ essent; fallæ sunt huiusmodi propositiones, non minus, quam si illæ fierent de re continente utramque perfectionem, à parte rei distinctam. Nam per has propositiones significatur, Patrem per id formaliter distingui à Filio, quo est idem formaliter cum Filio; & per id formaliter esse unum cum Filio, quo formaliter distinguitur à Filio.

S E C T I O I I.

*An proprietates Personas constituentes
sint relatiue?*

33. PRIMA sententia est Ioannis de Ripa, *Ioannes de Ripa.* & Guilielmi Parisiensis Episcopi apud Carthusianum in 1. dist. 26. quæst. 2. *Guilielmus Carthus.* quam ut probabilem defendit Scotus in 1. dist. 26. afferentum, personas Diuinæ constitui & distingui proprietatibus absolutis. Probat primò Scotus, quia omnis relatio aliquid referre debet, sed hoc non potest esse natura, quia hæc non distinguitur à termino ad quem relatio ipsa refert; non ipsa relatio, tum quia relatio non refertur, nec distinguitur, sed supponit extrema distincta; ideo enim, teste Philosopho 5. Metaphysicorum cap. *De eodem,* identitas non est relatio realis, quia non supponit extrema distincta realiter: tum quia omne relativum presupponit prius natura, quam referatur per ipsam relationem; atqui hoc in diuinis non est natura, sed supponit: igitur suppositum presupponit ad relationem: ergo non potest ea formaliter constitui; quia nullum prius constitui potest suo posteriori. Vnde August. 7. de Trinit. c. 6. docet, personam Patris non ad Filium, vel ad Spiritum sanctum, sed ad se dici.

24. Secundò. Omnis relatio terminatur ad absolutum. Sed terminus relationis vnius personæ Diuinæ est alter à persona, & non essentia, quia hæc sicut non refertur, ita nec terminat relationem ad se: ergo erit persona: igitur persona terminans relationem alterius personæ Diuinæ, est absoluta.

25. Tertiò. Originans est prius originato: sed relativum nō est prius, sed simul suo correlativo. Ergo suppositum Diuinum nō constituitur in ratione personæ originatis per relationem. Confr. Si personæ Diuinæ essent relatiue, nihil aliud esset Patrem originare Filium, quam Patrem habere Filium, ut correlatum sui: sed Pater ex eo, quod Pater est, circumscripta omni origine, habet Filium ut correlatum sui; cùm in nullo instanti naturæ, aut originis intelligi possit absque Filio. Etenim

sola paternitate posita, & omni actione circumscripta, necessariò ponitur filatio, ut correlatio opposita paternitati. Igitur si Pater sola paternitate constitueretur in ratione personæ, ex sola natura paternitatis, absque via origine haberet Filium, ut correlatum sui.

Aristoteles.

26. Quartù. Relatio non potest originari, nisi aliquo absoluto prius originato; quia teste Philosopho 5. Physic. *Ad aliquid non est per se motus*: ergo persona Diuina, quæ primò originatur, non potest esse relatio, sed aliquid absolutum, ad hoc ut sit primus terminus originis.

27. Quintù. Si persona producta esset relatio, cum omne relatum naturaliter respiciat suum correlatum, æquè naturaliter Spirator respiceret spiratum, ac generans generatum: ergo non erit duplex productio, una per modum naturæ altera per modum voluntatis: quia non est maior ratio, cur potius Filius, quam Spiritus sanctus producatur per modum naturæ: cum uestique producatur ut correlatum producentis.

28. Sextù. Suppositum præcedit actionem, quia res prius est, quam operetur: Sed relatio est simul natura, & notitia cum correlatione, quia nequit esse aut intelligi sine illa. Ergo nequit Pater in ratione suppositi paternitate constitui; alioqui Filius præcederet suam generationem, nam in eo signo intelligeretur Filius esse, in quo intelligeretur esse ipsum suppositum Patris: atquisi suppositum Patris constitueretur paternitate, præintelligeretur generationi: igitur Filius ut correlatum Patris præintelligeretur sua generationi; proinde Filius præintelligeretur esse, antequam produceretur.

29. Septimù. De ratione suppositi est incommunicabilitas: ergo si paternitas constituit primum suppositum, oportet ut ei repugnet, communicabilitas: at ei non repugnat communicabilitas: tum quia, cum paternitas non sit infinita, non est de se hæc; omnis autem incommunicabilitas supponit singularitatem. Tum quia omnis relatio æqualiter se habet ad essentiam; ergo aut omnis est incommunicabilis, aut nulla, quia omnem communicabilitatem, aut incommunicabilitatem habet ab essentia: atqui non omnis relatio incommunicabilis est, ut constat de spiratione actiua, quæ Patri & Filio communis est. Tum quia si per impossibile productio Spiritus sancti præcederet generationem Verbi, paternitas esset communis Patri, & Spiritui sancto, sicut modo communis est spiratio actiua Patri & Filio; quia tunc uestique per eandem intellectionem communè, & vim generatiuum gigneret Filium: non secus, ac nunc Pater, & Filius per eandem volitionem, & vim spiratiuum communem spirant Spiritum sanctum.

30. Octauù. Relatio est alterius generis ab absoluto; ergo nequit cum eo constituere unum per se: ideo enim in rebus creatis relatio non constituit unum per se cum absoluto,

quia est alterius generis. Confirmatur. Quia prima identitas est naturæ cum proprio supposito: ergo illa debet esse maximè una; ergo non debet includere aliquid alterius generis: alioqui maior esset identitas, & via naturæ creatæ cum proprio supposito, quam increatae cum suo, quia illud est absolutum, hoc respectuum.

31. Nonò: Persona est intellectualis naturæ individualis substantia, ut omnes Theologi cum Boëtio docent: quæ definitio competit persona Diuinæ: atqui in hac definitione nulla importatur relatio: igitur persona Diuina non constituitur relatione. Hanc eandem sententiam probabilem putat Michaël Palatius.

Boëtius.

32. SECUNDÀ sententia est S. Thomæ 1. part. quæl. 40. artic. 1. & 2. Syluij ibid. & reliquorum Scholasticorum cum Magistro in 1. distinc. 26. affirmantium, Personas Diuinæ constitui & distinguiri relationibus. Unde oppositam sententiam Ioannis de Riba, & Guilielmi Parisiensis erroris insimulant: quare illam ad minimum errori proximam existimat Didacus Ruiz de Trinit. disputat. 87. sect. 1.

S. Thomas. Syluius. Scholastici cum Magistro.

Ioa' de Riba Guilielmus

Ruiz.

33. Hæc sententia colligitur primò ex Concilijs, & Patribus passim docentibus, personas Diuinæ relationibus distinguiri, & constitui. Ex Concilio Toletano XI. *In relationibus personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virumque referuntur*. Et paulò post ita subdit: Ergo hoc solo numerum insinuat quod ad insicem sunt; & in hoc numero caret, quod in se sunt. Ex Florentino lessione 18. Ita ut in nullo, inquit, alio differat, nisi quod Pater est Pater, Filius est Filius.

Conc. Tole.

Conc. Flor.

34. Et sanè quoad distinctionem personarum sentit Vasquez disputatione 158. cap. 3. hanc sententiam ad fidem accedere; quoad constitutionem vero non item; quia putat, in Diuinis principiis constitutivis non esse idem cum distinctione. Sed quidquid sit de hoc, certè in doctrina Scotti idem est principium distinguens, & constituens in Diuinis. Et Concilia ipsa non modò affirmant unum, sed etiam docent aliud: *Persona*, inquit, citato loco Florentinum, & lessione 19. in fine, *confat ex Diuina substantia, & proprietate*. Et Oratione pro Unione: *Prius tamen, inquit, & principaliter secundum modum intelligendi per relationes distinguuntur, per quas etiam constituantur Diuina persona*. Ergo non tantum relationes personas Diuinæ distinguunt, sed etiam constituant. Confirmatur, nam citata less. 18. Concilium docet, nil aliud in Patre esse, præter essentiam communem & paternitatem. Et in decreto ipso Pontifex affirmit, Patrem omnia Filio communicare, *præter esse Patrem*: si autem persona Patris constitueretur aliqua proprietate absoluta, non tantum in eo esset essentia communis, & paternitas; neque omnia communicaret Filio, *præter esse Patrem*; si quidem non communicaret illi proprietatem absolutam, quæ constitueretur

Vasquez.

scotus.

Conc. Flor.

ueretur persona incommunicabilis cæteris suppositis.

35. Secundò probatur predicta sententia à priori. De ratione personæ est incommunicabilitas: nulla autem perfectio absolute in Deo incommunicabilis est: ergo nulla perfectio absolute potest personas constituere. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, quia omnis perfectio absolute dicit conceptionem simpliciter simplicem, cui non repugnat communicari; omnis quippe incommunicabilitas aut est ex limitatione, qua res limitatur ad certum genus perfectionis, aut ex oppositione relatiæ: prior, cum imperfectionem inuoluit, in Deo esse non potest: ergo necessariò erit posterior. Non igitur possunt personæ Diuine absolutis proprietatibus constitui. Confirmant hoc duo illa vulgata axiomata Theologorum, alterum de sumptum ex Boëtio, alterum ex Anselmo. Primum, est sola relatio Trinitatem multiplicat. Secundum est, In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. Confirmatur ad hominem, quia cùm in sententia Scoti relationes Diuinæ ex natura rei distinguuntur, non solum ab essentia, à qua etiam distinguuntur ipsæ personalitates absolute, sed etiæ à personis, essent vice & propriè accidentia, non modò quia adueniunt personis perfectè constitutis, sed etiam quia adueniunt, ut formaliter distinctæ.

36. Una hæc superest non dissimulanda difficultas, quæ etiæ à nemine agitur, mihi tamen graue negotium facebat. Est autem hæc, quia non videtur repugnare; personas Diuinæ constitui proprietatibus absolute, & simul referri proprietatibus relatiis aduentibus personis iam constitutis per suas proprietates absolute. Assumptum probo: nam de facto Pater & Filius constituantur in ratione personæ per paternitatem & filiationem, per quas tamen non opponuntur relatiæ Spiritui sancto. Nam per eam tantum rationem Pater & Filius opponuntur relatiæ Spiritui sancto, per quam constituantur proximum principium productuum illius: atque Pater & Filius, non constituantur proximum principium productuum Spiritus sancti per paternitatem & filiationem, sed per virtutem spirativam: ergo per hanc, & non per paternitatem & filiationem relatiæ opponuntur Spiritui sancto. Confirmatur, nam ideo per spirationem actiuam Pater & Filius non opponuntur inter se in ratione Spiratoris, quia per spirationem nec Pater constituitur proximum principium Filii, nec Filius Patris.

37. DICES, rationem discriminis esse, quia licet Pater & Filius per paternitatem & filiationem non opponantur Spiritui sancto in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiæ; opponuntur tamen in ratione hypostasis & principij productentis ut Quod: per spirationem vero actiuam nullo pacto Pater & Filius in ratione Spiratoris opponuntur inter se.

38. Sed contrà, nam idem dici posset de

proprietatibus illis absolute, nempe quod per illas personæ Diuinæ opponerentur inter se, non in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiæ; sed in ratione hypostasis & principij productentis ut Quod. Nam ita le haberent proprietates illæ absolute in ratione constitutiva personarū, sicut de facto se habent paternitas & filatio in ratione cōstituendi Patrem & Filium: Ergo sicut paternitas & filatio distinguunt Patrem & Filium à Spiritu sancto, licet eos non opponant relatiæ formaliter, neque in ratione productentis ut Quod, neque in ratione originantis, aut referentis, sed tantum in ratione hypostasis, & principij productiæ ut Quod: ita posset proprietas absolute distinguere unam personam ab alia, solum in ratione hypostasis & principij productentis ut Quod; etio illam non opponere in ratione productentis ut Quod, aut originantis, vel referentis. Aut certè assignanda est ratio, cur potius una ratio respectiva possit in Diuinis constitui suppositum incommunicabile, non solum respectu personæ relatiæ oppositæ, sed etiam respectu personæ non relatiæ oppositæ, & non possit ratio aliqua absolute constitui suppositum incommunicabile respectu cuiuscunq; personæ. Nam quid de facto suppositum Diuinum constituitur incommunicabile personæ relatiæ oppositæ non tollitur, quin re ipsa constituitur incommunicabile etiam alteri personæ non relatiæ oppositæ; ergo ex conceptu suo non repugnat, ut possit suppositum Diuinum constitui incommunicabile per proprietatem absolute. Confirmatur, quia posset à persona Patris auferri respectus ad Filium, & relinquenda ratio per quam hypostaticè opponitur Spiritui sancto: sed in tali casu persona Patris maneret constituta in ratione personæ cōdistinctæ à persona Spiritus Sancti, & non per proprietatem relatiæ, cùm illa supponeretur iam sublata.

39. Ad propositam difficultatem Respondeo, magnum esse discrimen inter perfectiōnem diuinam absolutam & respectiūam: quia perfectio absolute, cùm ex conceptu suo dicat perfectionem simpliciter simplicem, & infinitam in omni genere, nullam ex natura rei distinctionem potest à quacunque alia perfectione, nam hoc ipso non esset infinita simpliciter, & in omni genere. At vero perfectio respectiva, cùm ex suo conceptu quidditatuo non dicat perfectiōnem simpliciter infinitam & in omni genere, sed in uno dumtaxat; Paternitas enim solum dicit perfectionem infinitam in genere paternitatis, filatio in genere filiationis, spiratio in genere passiæ processionis; non solum admittit realem distinctionem à sua opposita correlatione, passiua origine, & termino producendo formaliter; sed etiam ab opposite correlatione passiua origine, & termino producendo radicaliter; quia hoc non pugnat cum natura ipsa perfectionis respectiæ, limitata ad unum tantum genus perfectionis. Ergo quamvis paternitas & filatio non re-

spiciat spirationem passiuam, vt oppositam correlationem, vt originem passiuam, & terminum productum formaliter; (nam sub hac ratione formalis ista respiciuntur tantum à spiratione actiua, siue à Patre & Filio, vt spiratore formaliter,) tamen respicit illa radicaliter, & vt principium *Quod*. Quoniam paternitas & filiatio, quā paternitas & filiatio Diuina est, essentialiter exigunt respicere radicaliter, & vt principium *Quod* media spiratione actiua, vt principio *Quo* Spiritus sancti processionem, atque adeo ab illa realiter distinguui. Vnde sola radicalis oppositio sat erit in Diuinis, vt una relatio realiter distingui possit ab alia.

40. Consistit autem hæc radicalis oppositio, vt tale suppositum essentialiter exigat proximum principium productuum talis termini, & præterea vt sit illi hypostaticum complementum ad tales terminum producendum. Sic Pater & Filius, vt talia supposita sunt, essentialiter exigunt proximam vim productiuam Spiritus sancti; suntque hypostaticum complementum ad huiusmodi terminum producendum. Defectu huius radicalis oppositionis spiratio actiua non distinguitur à Patre & Filio, quia nec Pater exigit illam, vt proximam vim productiuam Filii, nec contrà ipsa spiratio actiua exigit paternitatem, vt hypostaticum complementum ad producendum Filium. Siquidem Pater supponit completere constitutus tam in virtute producendi, quam in ratione subsistendi in ordine ad Filium per solam paternitatem. Defectu eiusdem radicalis oppositionis Filius non distingueretur à Spiritu sancto, in casu quo illum non produceret: quia si illum non produceret, non exigeret spirationem actiua, vt proximam vim illum producendi, mediante qua illi opponeretur, vt formale correlatum.

41. Ex dictis manet soluta proposita difficultas. Solùm supererit respondendum ad ultimam confirmationem. Ad quam dico, in ea hypothesi, in qua ratio respectiva auferretur à Paternitate, eo ipso destructum iri perfectionem respectiua, quæ sola est capax radicalis oppositionis, propter limitationem ad ad unum tantum genus perfectionis. Nam in eo casu perfectio respectiua paternitatis, eo ipso, quo ab illa auferretur respectus ad Filium, euaderet perfectio absoluta, ac proinde incapax radicalis oppositionis ad personam Spiritus sancti. Nam eo ipso tunc fieret perfectio infinita & illimitata in omni genere; atque adeo cum nulla alia perfectione posset habere oppositionem. Ad rationes oppositas sententiæ respondebimus sectione sequenti.

SECTIO III.

Sub quaratione Diuinae relationes constituant personas.

42. **R**ATIO dubitandi est, quia relatio paternitatis supponit personam Pa-

tris iam constitutam: igitur non potest ipsam constituere. Consequentia patet, quia nullum posterius constituere potest suum prius. Antecedens probatur, quia relatio paternitatis consequitur actionem generationis. Generatio autem supponit personam ad generandum constitutam. Quæ difficultas solùm militat in persona Patris, nam reliquæ personæ non precedunt, sed consequuntur originem, ad quam consequitur relatio ipsa personalis, vt immediatus terminus ipsius. Propter hanc difficultatem variant Scholastici in assignanda proxima & formalis ratione, sub qua Diuinae relationes personas constituant.

Scholastici
variant.

Bonavent.

43. PRIMA sententia est Bonaventuræ in 1. dist. 26. q. 3. affirmantis, Diuinas personas constitui & distingui relationibus sub ratione originis. Fundamentum est, quia circumscripta origine, impossibile est in Diuinis intelligere personarum pluralitatem; quia licet in Deo idem sit originari, & ad alium referri: id tamen quod formaliter constituit personas, est origo. Antecedens probatur, quia sublata origine per intellectum, tollitur relatio origine fundata: contrà verò sublata relatione, non necessariò tollitur origo: igitur origo, non relatio formaliter constituit personas Diuinas.

44. Hanc sententiam impugnat S. Doctor 1. p. qu. 40. art. 2. hoc vno fundamento, quia principium constitutus concipi debet vt intrinsecum & permanens in re ipsa constituta, cùm debeat concipi vt forma dans esse rei constitutæ. Origó autem non concipitur vt ratio intrinseca & permanens in re ipsa originante, vel originata; sed vel tanquam via crediens ab originante, si sit actiua, vel tanquam via ad originatum, si sit passiua. Ceterum negari non potest, per origines, tanquam à posteriori argui distinctionem personarum. In quo sensu interdum Patres docent, personas Diuinas distingui per origines, hoc est à posteriori & quoad nos.

s. Thomas
hanc op-
tionem im-
pugnat.

45. SECUNDA sententia est Caietani 1. p. q. 40. art. 4. afferentis, personam Patris constitui formaliter sub expressa ratione paternitatis, vt concepta, non vt exercita; quia vt concepta præcedit generationem, vt exercita verò subsequitur. Hoc modo saluat, quo pacto eadem relatio personam constitutat & referat: constituit, quatenus in esse hypostatico relatio ordine rationis præcedit generationem; refert, quatenus in esse relatio generationem exercitè subsequitur. Est autem relatio vt concepta & exercita in doctrina Caietani eadem forma individualis atoma, importata secundum duplicum modum significandi diuersum & secundum esse constitutum personæ, & secundum esse relatiuum eiusdem, ita vt vtrumque præstet relatio ipsa formaliter, vnum vt concepta ante generationem in esse relatio hypostatico, alterum vt exercita post generationem in esse relatio exercitè.

Caietanus.

46. Sed contra hanc sententiam Caietani primò: quoniam formam exercere suum a-

ctum

etum circa aliud, nil aliud est, quam conferre illi suum effectum formalem, sicut albedinem exercere suum proprium actum circa subiectum, est illud reddere formaliter album: sed effectus formalis relationis, ut relatio est, est constituere aliquid formaliter relatum. Implicat igitur concipere paternitatem constituere personam Patris; sub expressa ratione paternitatis, & illam ad Filium non referre, cum hic sit formalis effectus ipsius, quem non potest non exercere in supposito, quod intrinsecè & formaliter constituit.

47. Secundò. Relatio ut concepta denominatur talis ab intellectu concipiente, & solum differt à scipsa ut exercita, sicut res in se ipsa existens, & vt terminus creatæ cognitionis. Sed relatio non constituit hypostatim Diuinam, quatenus terminus est nostræ cognitionis; sed quia talis est in seipso à parte rei independenter à nostra conceptione; non igitur ut concepta, sed ut exercita personam constituit. Confirmatur, nam si intellectus verè concepit id, quod à parte rei personam Patris constituit, sicut illa est paternitas secundum esse relativum paternitatis, à parte rei existens, ita secundum illud idem esse concipi debet personam constituere. Implicat autem secundum esse relativum paternitatis personam constituere, & secundum tale esse eandem personam non referre; quia talis constitutio sit secundum propriam differentiam paternitatis, qua formaliter includit esse ad Filium. Ergo implicat personam Patris formaliter constituit paternitate, & illam ad Filium actu non referri; sicut implicat formam esse in subiecto, & illi suum effectum formalem non tribueret.

48. TERTIA sententia. Est Capreoli in 1. dist. 26. q. 1. a. 2. Ferrariensis 4. contra gentes c. 26. §. penult. aientium, relationem Diuinam constituere personam Patris non sub expressa ratione relationis, sed formæ subsistentis incommunicabilis, sub qua ratione præcedit generationem, & nullum includit respectum ad correlativum, quia ut sic concipitur ut quid absolutum abstrahens ab ordine ad terminum. Addit Ferrarien. Personam Patris ante originem constitui quidem in esse hypostatico subsistente, nondum tamen distinguit à Filio, quia à Filio non distinguitur, nisi per rationem relatiæ oppositam, quæ est ipsa Paternitas sub expressa ratione paternitati originem consequentis.

49. Fundamentum huius opinonis est, quia cum in Diuinis nulla sit distinctio ex natura rei inter absolutum & respectuum, sed sola ratione, quæ eandem rem simplicissimam concipit ut absolutam, quatenus præstat munus formæ absolutæ; eandem concipit ut relativum, quatenus exercet munus formæ relativæ; potest intellectus eandem perfectionem relativum concipere sub ratione absoluta, quatenus præstat munus formæ hypostaticæ, eandem concipere potest sub expressa ratione relatiæ, quatenus exercet munus referendi. Nam sicut re vera est hæc perfectio in re-

latione Diuina, eaque ex natura sua non postulat concipi respectivo conceptu, sed absoluto; ita poterit sub tali ratione formalis concipi conceptu absoluto, cui correspondat perfectio à parte rei quidem respectiva, exercens tamen munus perfectionis absolute, proinde conceptibilis conceptu absoluto. Tum quia talis perfectio in creaturis, per ordinem ad quas illa concipitur in Deo distincta, absoluta est. Tum demum quia constituere personam subsistentem, formaliter est constituere aliquid ad se, non ad aliud.

50. Hanc sententiam impugnant Scotus ^{Scotus &} in 1. distinct. 28. quæst. 3. & Durandus ^{Durandus} in 1. distinct. 26. quæst. 1. Summa impugnationis illam impugnant. et. Quoniam aut ratio illa hypostatica constitutiva primæ personæ, est absoluta, aut respectiva, aut abstrahens ab utroque. Si absoluta; ergo constituitur proprietate absoluta, quod est contra Concilia & Patres, ^{Concilia &} Authores ipsos, quos impugnamus. Sire Patres. respectiva; ergo relatio ut relatio est formaliter, constituit. Abstrahere autem ab absolutu & respectivo non potest: tum quia, cum ratio illa singularis sit & individua, determinata ad hanc personam particularem, non poterit ab ab soluto & respectivo abstrahere. Tum quia nequit forma constituens ab ea formalitate abstrahere, quam essentialiter postulat constitutum ipsum. Sed persona Diuina, ut constituta proprietate personali essentialiter postulat oppositionem & incommunicabilitatem ad reliquias personas, quæ oppositio & incommunicabilitas non habetur, nisi per conceptum ipsum, ut formaliter relativum. Ergo relatio, ut constitutiva personæ Diuina, abstrahere non potest à conceptu & formalitate relativiæ.

51. Confirmatur, quia vel ratio illa constitutiva primæ personæ, per intellectum præcisæ à relatione, est respectiva, vel absoluta. Si respectiva; ergo formaliter constituit, ut relatio. Si absoluta; ergo pertinet ad essentialia; quia quidquid relativum non est, ad essentialiam spectat: ac proinde non potest sub hac ratione præcisa personam constituere, quia persona non constituitur, nisi per rationem incommunicabilem: nulla autem ratio absoluta in Deo incommunicabilis est. Neque hic valet distinctio eorum, qui dicunt, relationem, ut relatio est specificatim, non reduplicative, personam constituere. Nam constituere, ut relatio est reduplicative, est constitutere secundum propriam differentiam relationis. Constituere autem, ut relatio est specificatim, est constitutere secundum rationem genericam abstrahentem ab absolutu & respectivo: atqui probatum est, illam non posse personam constituere secundum rationem genericam, ab absolutu & respectivo abstrahentem: ergo non potest, nisi ut relatio reduplicative personam constituere.

52. Falsum etiam est, quod Ferrariensis ^{Ferrariensis} addit, personam Patris solum constitui in esse hypostatico ante originem, non autem di-

stinguui

Etungui à Filio, nisi post originem per relationem ipsam paternitatis: tum quia in Diuinis eadem est ratio constitutiva personæ, & distinctiua eiusdem ab omni alia. Tum quia persona Patris non solum distinguitur à Filio in esse relatio, sed etiam in esse productio, quod habet ante originem; cùm non minus implicet, eandem personam se ipsam producere, quā ad seipsum referri.

Ferrariensis

53. Demum falsum est, quod idem Ferrarentis ibidem docet, §. Attendum tertio, nempe relationem Diuinam non constituere personam, vt relatio est ratione ab essentia distincta, sed ratione ipsius essentie, cum qua identificatur, & ex qua habet, vt subsistat; & tantum ex propria ratione habere, vt constitutam personam in esse incommunicabili, & distincto à ceteris personis: falsum, inquam, est, quia personæ Diuinæ non solum in esse incommunicabilis, sed etiam in esse suppositi subsistentis distinguuntur inter se: alioquin non essent tres subsistentiæ relatiæ, contra Concilia & Patres, in Deo. Confirmatur, quia iuxta Conciliorum & Patrum doctrinam, vno hypostatica facta est in subsistentia, & non in natura Verbi. Ergo Verbum habet peculiarem subsistentiam, ratione condistinctam ab ipsa natura Verbi, per quam subsistentiam Verbum immediate vnitum est natura humanae. Atque hæc subsistentia propria Verbi, alia esse non potest, quā relatio; cùm nihil possit habere Verbum, vt condistinctum à natura communis, nisi relationem.

Contra Cō
cilia &
Patres.

54. Ad fundamentum relatiæ sententiæ nego, rationem illam constitutivam personæ Diuinæ natura sua postulare, vt à nobis concipiatur conceptu absoluto. Etenim cum illa constitutam personam incommunicabilem, persona autem Diuina incommunicabilis esse non possit, nisi relatione, natura sua postulat conceptu conceptu relatio. Falsum autem est, relationem Diuinam constituere aliquid ad se, cùm constitutam personam, quæ essentiale est ad alterum. Quod si ad se, dicat non purum respectum ad terminum, sed substantialem constitutionem personæ, vltro concedo, illam constituere aliquid ad se: nego tamen id esse munus solius formæ absolutæ, nam hæc ipsa constitutio personæ est ad alterum: vt constat de relatione transcendentali creata, quæ non abstracta respectu ad terminum. Nec est eadem ratio de persona creatura, quæ incommunicabilis est, non propter relatiuum oppositionem, sed propter limitationem, conceptibilis est conceptu absoluto. Vnde quamvis ad instar huius in personis Diuinis distinguiri possit ratio constituens & ratio referens; non tamen potest ad instar huius illa concipi conceptu absoluto, quia hoc involuit limitationem in ipsa ratione concepta. In Deo autem non solum repugnat ratio limitationis in re ipsa, sed etiam in ipso conceptu obiectivo, quia non debemus in Deo concipere alterum, atque perfectiones ipsæ isti Deo existentes concipi postulant. Confirmatur, quia propterea non admittimus in Deo

compositionem metaphysicam, ne admittamus huiusmodi conceptus & rationes obiectiuè limitatas, quas compositio ipsa Metaphysica essentialiter inuoluit.

55. QVARTA sententia est Durandi in I. dicit. 26. & 27. q. 1. Gabr. q. 1. affirmantium, personas diuinas constitui relationibus, vt relations sunt formaliter. Quam sententia etiam docuit Scotus, quilibet in primo loco citato opinionem Ioannis de Ripa, vt probabilem defendat, & cum eo etiam prædictus Palatius, tamen distinctione 28. & quolibet 4. ad argumentum principale, sequitur hanc, quam etiam sequitur Palatius, & cum eo multi recentiores. Pro qua suppono, duplum nos posse de constitutione Diuinorum personarum loqui. Vno modo, prout est in se, alio modo, prout à nobis concipiatur. Et hoc duplum, vel conceptu distincto, & adequato exprimente rem, vt est in se, aut confuso & inadæquato.

Durandus,
Gabriel.

Scotus.

Ioa de Ripa.
Palatini.

56. DICO I. Personæ Diuinæ re ipsa constitutuntur relatione, vt relatio est formaliter. Fundamentum est, quia per id à parte rei relatio personas diuinas formaliter constituit, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis vt relatio: ergo vt relatio formaliter constituit. Major constat, nam de ratione personæ est incomunicabilitas. Minor probatur, quia relatio est incommunicabilis formaliter vt opposita: opponitur autem formaliter vt relatio: ergo vt relatio formaliter est incommunicabilis. Confirmatur, quia si non constitueret vt relatio formaliter; sed sub alia formalitate; aut ista formalitas esset absoluta, aut relatiua: si relatiua; ergo constituit vt relatio formaliter: si absoluta; ergo hæc sententia non discrepat à sententia suprà impugnata de constitutione personarum per proprietates absolutas. Nam ad hoc vt personæ Diuinæ dicantur constitui formalitate absoluta, non est necesse, vt talis formalitas à parte rei sit distincta à formalitate relatiua; sed sufficit, si sola ratione ratiocinata ab illa distinguitur. Sicut eadem distinctio rationis sufficit, vt persona Diuina dicatur constitui relatione, & non essentia.

57. Hinc reiecta manet sententia quorundam Thomistarum afferentium, personas Diuinas constitui per relationes secundum esse in, non autem secundum esse Ad. Nam si à relatione præscindatur esse Ad, tollitur propria differentia relationis, & solum relinquitur id, quod illi commune est cum reliquis entibus absolutis. Vnde non constitueret, secundum formalitatem relationis.

Thomista.

58. DICES. Pater paternitate non solum constitutitur persona incommunicabilis Filio, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Similiter Filius filiatione constitutitur persona incommunicabilis non solum Patri, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Ergo persona Diuina non constitutitur relatione, vt relatio est formaliter, si quidem Pater & Filius constituuntur, vt

Personæ

Personæ distinctæ & incommunicabiles Spiritui sancto per paternitatem & filiationem, per quas non opponuntur formaliter Spiritui sancto. Resp. Ex disputatis sectione præcedente, Patrem & Filium constitui distinctas personas à Spiritu sancto Paternitate & filiatione, quatenus radicaliter opponuntur Spiritui sancto.

59. Vrgebis. Vel ista radicalis oppositio est de te sufficiens ad constituentiam, & distinguendam unam personam Diuinam ab alia, vel non: si non est sufficiens; ergo non poterit per illam Pater & Filius sufficienter distinguiri à Spiritu sancto. Si est sufficiens; ergo non est semper necessaria formalis oppositio ad constituentias, & distinguendas personas Diuinias. Vnde poterunt personæ Diuinæ sufficienter constitui, & distinguiri per solam oppositionem radicalē, atque adeo per proprietates absolutas, radicaliter tantum oppositas. Resp. Iuxta superiùs conclusa, radicalē oppositionem relatiā esse quidem sufficientem ad constituentias, & distinguendas personas Diuinias, supposita tamen formalī oppositione relatiā carum; non esse autem sufficientem, nulla supposita formalī oppositione relatiā carundem. Cuius ratio est, quia radicalis oppositio supponit aliam formalitatem priorem in ipsa persona Diuina, in qua talis oppositio radicalis fundatur. Vnde vel illa erit absolute vel respectiā: si absolute, implicat per illam cōstitutū personam Diuinam, cum omnis perfectio absoluta in Diuinis sit illimitata in omni genere perfectionis, atque adeo nulli alteri opposita & incommunicabilis. Si respectiā, rursus illa non poterit esse respectiā radicaliter, ne procedatur in infinitum: ergo erit respectiā formaliter. Omnis autem perfectio respectiā formaliter, essentialiter limitatur propter formalem oppositionem ad certum genus perfectionis; nam saltē limitatur ad non includendam oppositam correlationem, à qua essentialiter distinguitur. Porro perfectioni essentialiter limitatæ ad certum genus non repugnat radicalis oppositio, per quam opponatur & distinguatur ab alia perfectione, etiam radicaliter opposita & distincta. Repugnat autem perfectioni illimitatae in omni genere. Nam hoc ipso, quod supponitur illimitata in omni genere, non potest ullam à se excludere, ac proinde opponi & distinguiri nequit. Contrà verò perfectio, quæ suapte natura supponitur limitata ad certum genus, non solū potest distinguiri & opponi perfectioni, cui tantum formaliter, sed etiam cui radicaliter opponitur.

60. Instabis. Ergo poterit filiatio Diuina non modò distinguere Filium à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, etiamsi illum per impossibile non produceret. Imò posito quod filiatio per formalem oppositionem ad Patrem limitaretur ad certum genus perfectionis, non repugnaret, illum opponi Spiritui sancto per radicalē oppositionem in ratione personæ incommunicabiliter tantum subsistentis. Respondeo. Nego consequentiam. Nam in eo

casu neque radicaliter filiatio opponeretur spirationi passiuæ. Sicut, quia neque radicaliter spiratio actiua opponitur paternitati & filiationi, à neutra distinguitur, sed cum utraque identificatur. Nec sat est dicere, in eo casu fore radicalem oppositionem inter filiationem & spirationem passiuam in ratione personæ incommunicabiliter subsistentis; quia cùm de ratione personalitatis sit incommunicabilitas, hoc ipso quod tunc filiatio constitueret personam Filij, redderet illam incommunicabilem Spiritui sancto. Non, inquam, hoc sat est dicere, quia incommunicabilitas supponit in persona Diuina rationem aliquā oppositam, in qua proximè fundetur: nam ideo est incommunicabilis, quia opposita; non contrà, ideo opposita; quia incommunicabilis. Cum igitur in eo casu nulla supponeretur oppositio in filiatione respectu spirationis passiuæ, in qua proximè fundari posse incommunicabilitas ipsa personalitatis Filij respectu Spiritus sancti, non posset in eo casu Filius distinguiri personaliter à Spiritu sancto; nec sufficeret formalis oppositio, quæ in filiatione supponeretur respectu Patris: nam hæc esset remota, & insufficiens ad fundandam proximam incommunicabilitatem, quam Filius deberet habere respectu Spiritus sancti. Sieut nec de facto sufficit remota oppositio formalis, quam habet paternitas respectu Filij ad hoc, ut spiratio actiua mediante paternitate opponatur filiationi.

61. Dico 2. Relatio non constituit personam Diuinam, ut transcendentalis tantum nec ut prædicamentalis tantum; sed ut transcendentalis & prædicamentalis simul, seclusis imperfectionibus; quæ in utraque relatione creata reperi possunt. Explico. Relatio Diuina eti prædicamentalis propriè non sit, cùm nec prædicamento claudatur, nec ut accidens adueniat personæ completem constitutæ, ut adueniunt relationes prædicamentales suppositis creatis perfectè constitutis; verumtamen in se vna claudit quidquid perfectionis est tam in relatione prædicamentali, (hoc autem est actu respicere terminum existentem, & simul duratione, natura, & cognitione esse cum sua opposita correlatione) quæ in relatione transcendentali, quod est non tantum actu respicere terminum, sed aliquod etiam munus exercere circa illum. Assertionem sic explicatam probo. Relatio Diuina non solū refert actu personam ad terminum quidditatè existentem, quæ simul duratio, natura, & cognitione est cum illo; sed etiā constituit personam, quam actu refert, in ratione suppositi perfectè subsistentis, & secundadiad producendum. Priora sunt munia relationis prædicamentalis, posteriora verò transcendentalis. Igitur relatio non constituit personam Diuinam, ut prædicamentalis tantum, neque ut transcendentalis tantum, sed ut prædicamentalis & transcendentalis simul. Minorem suppono ex Philosophia. Maior constat ex dictis, & ex dicendis amplius.

62. Dico 3. Personæ Diuinæ re ipsa non
solū

solum constituuntur relationibus, sed etiam originibus, quatenus origines sumuntur pro productionibus vel actiuis principiorum producentium, vel passiis terminorum productorum. Assertio probatur primò à posteriori. Nam alioqui origines non essent perfectiones quidditatiæ, sed accidentales personæ Diuinas. Nam quidquid est extra constitutionem personæ, accidentale est: Ergo si origines à parte rei essent extra constitutionem Diuinarum personarum, essent illis accidentales, quia advenirent illis completere constitutionis in esse personali. Probatur secundò à priori. Persona Diuina non solum in esse naturæ, sed etiam in esse personæ debet esse actualissima: non esset autem actualissima, si in suo quidditatu conceptu personali originem non includeret: ergo. Maior constat, nam persona Diuina est actus purissimus: ergo quidditatu & formaliter includere debet omnem perfectionem sibi compossibilem. Minor probatur, quia si in quidditatu conceptu personali persona diuina non includeret originem, non esset actuata omni perfectione sibi possibili; atque adeo in esse personæ non esset actualissima, cum postea actuari vltiori formalitate & perfectione sibi debita.

63. Cæterum diuerso modo personam diuinam constituit origo passiva, atque illam constituit origo activa. Nam origo activa constituit personam in ratione actu producentis, vnde supponit illam constitutam in ratione productiui. Origó vero passiva partim est via, & tendentia ad constitutionem personalem in esse formato & perfecto; partim, ut perfectio quædam perleuans, constituit personam in esse producto, actu respiciente principium producens.

64. Dico quartò. Si personæ diuinæ adæquate & distinctè concipientur, concipi debent conceptu relatiuo, non absoluто. Fundamentum est, quia conceptui adæquato & distincto correspoderet res prout est in se ipsa: sed diuinæ personæ re ipsa constituuntur relatione, vt relatio est, vt super probatum est: ergo vt tales concipi debent, si adæquate & distinctè concipientur.

65. Dico quintò. Quamvis conceptu confuso & inadæquato personæ diuinæ non concipientur sub expressa ratione relatiua, non tamen concipi possunt sub expressa ratione absoluta, sed sub præcisiua dumtaxat ratione subsistentis incomunicabiliter. Prima pars assertionis probatur, quia conceptu confuso non concipi mus diuinæ personas prout sunt in se, sed per analogiam ad personas creatas: ergo vt sic non concipi mus illas sub expressa ratione relatiua. Antecedens probatur, nam ratio, sub qua illas expressè concipi mus, est analogicæ eadem, qua constituuntur personæ creatæ, ad instar quarum concipi mus increatas: sed hæc non est relatiua: ergo.

66. DICES. Etsi ratio, sub qua personas

diuinæ concipi mus, sit subsistentia creata, per cuius speciem concipi mus personas increatæ; tamen ratio, quam sub illa concipi mus, est subsistentia increata, quæ relatiua est. Respondeo. Coneedo rationem, quæ vltimò terminat conceptum nostrum, esse ipsam subsistentiam increatam relatiua; non tamen sub expressa ratione relationis, quia sub eatantum ratione expressa terminat, sub qua immediatè representatur per speciem desumptam ex persona creata.

67. SECUND A pars assertionis probatur, nam alioqui talis conceptio esset falsa, quia exprimeret rem sub opposita ratione, qua est in se. Nam licet conceptus confusus, & inadæquatus non exprimat rem secundum adæquatam perfectionem, quam habet; non tamen illam exprimere debet secundum diuersam perfectionem ab ea, quam in se habet. Alioqui non solum talis conceptus non adæquaretur, sed etiam difformaretur obiecto à parte rei existenti. Vnde non tantum esset negatiu imperfetus, sed etiam positivè falsus. Nam prior conceptio licet non exprimat totam perfectionem obiecti, falsa tamen non est; quia quod exprimit, in re ipsa est, quamvis non id tantum, quod conceptio ipsa exprimit. Posterior vero falsa est, quia exprimit obiectum aliter, atque in seipso est. Cum igitur personæ diuinæ re ipsa constituantur perfectione relatiua, non possunt vero conceptu concipi, si concipientur sub ratione absoluta; possunt tamen concipi conceptu præcisiuo sub ratione subsistentis incomunicabiliter; quia licet hæc perfectio à parte rei non præcindat à relatione, in re ipsa tamen est, ac proinde conceptio illam exprimens falsa non est, etsi non secundum totam perfectionem, quam re ipsa includit, illam exprimat.

68. Ad rationem dubitandi nego Antecedens. Non enim paternitas supponit personam Patris, sed constituit illam. Ad probationem nego paternitatem, quæ relatio est, re ipsa, sed tantum ratione & modo concipiendi nostro generationem consequi. Constat, quia paternitas est prima relatio competens Deo ante omnem originem: ergo non potest re ipsa generationem consequi: nam omnis realis consecutio fit media aliqua origine. Ergo si paternitas re ipsa generationem consequeretur, fieret media generatione, tanquam origine. Consequitur autem paternitas generationis actu secundum rationem, quæ assueta concipere increata ad instar creatorum, primò concipit illam, vt constituentem personam sub ratione subsistentis incomunicabiliter, abstrahente à relatiuo & absoluто: secundò sub ratione generantis; tertio sub ratione referentis ad Filium iam productum. Quæ tres rationes sunt quidem in diuina paternitate, sine illa tamen prioritatem, aut posterioritate actuali, sed tantum virtuali seu fundamentali inadæquata. Quia vbi nulla est actualis distinctione, nulla esse potest prioritas & posterioritas. Nam omnis

omnis realis prioritas importat realem distinctionem à suo posteriori. Quo fit, ut eadem paternitas re ipsa constituat, originet, & referat. Neque prout constituit, diuersa est à se ipsa, prout originat, & referit, nisi penes connorata. Nam prout constituit, dicit tantum personam constitutam; prout originat, includit actum essentialium, connotando terminum in produci, prout referit, explicitè dicit terminum productum, ad quem referit. Quia igitur in creatis constitutio persona præcedit originem, & origo relationem, in intellectu nostro, qui ista concipit ad instar rerum creatarum, constitutio personæ in Diuinis præcedit originem, & origo relationem.

69. Atque in hac prioritate & posterioritate in concipiendo fundatur prioritas & posteritas in significando, quæ immediatè consequitur prioritatem & posterioritatem in concipiendo. Vnde verè dicimus: Ideo Pater refertur, quia generat; ideo generat, quia supponit constitutus ad generandum: sunt enim istæ causales verae: tum quia conformantur modo nostro concipiendi, fundato in rebus creatis, ad instar quarum Diuina concipimus. Tum propter ipsas perfectiones Diuinas à parte rei existentes, quæ licet in se ipsis non existant cum ea prioritate & posterioritate actuali, cum qua enunciantur; existunt tamen cum prioritate & posterioritate virtuali; quæ in hoc consistit, ut si hæ rationes distinguerentur in Diuina relatione, prior esset ratio constitutus quam originans, & originans, quam referens.

70. Cæterum si Diuina personalitas concipiatur, ut ipsa exigit concipi, concipi debet, ut quidditatiæ includens omnes has tres formalitates, nempe substantiæ incomunicabilis, originis sive actiua in persona producente, sive passiva in persona producata, & actualis referentiæ ad terminum relativum oppositum. Vnaquæque enim relatio Diuina personalis, quæ Diuina est, essentialiter includit omnes istas perfectiones: quia ut Diuina concipienda est omni perfectiori modo, quo concipi potest: at qui perfectiori modo concipitur, si concipiatur, ut essentialiter claudens intra suam quidditatem omnes istas formalitates, quam si tantum identice, & concomitanter includat. Quo fit, ut quando concipitur Diuina personalitas secundum unam tantum formalitatem, non concipiatur adæquatè, & perfectè secundum omnem perfectionem, quam quidditatiæ includit, sed tantum inadæquate, & imperfectè.

71. Dices. Pater re ipsâ est prior origine Filio: ergo non potest re ipsa simul esse cum Filio; esset autem re ipsa simul cum Filio, si in ratione personæ constitueretur paternitate, quia paternitas essentialiter postulat existentiam Filii, cùm sit actualis respectus ad illum. Respondeo. Concedo consequiam de similitate originis; implicat

namque, Patrem priorem esse origine Filio, & simul origine cum illo: nego tamen consequiam de similitate durationis, & naturæ, quia non repugnat, Patrem priorem esse origine, & simul duratione, & natura cum Filio; ut patet in rebus creatis, in quibus causa est prior origine suo effectu, cum quo tamen potest esse simul duratione. Ratio est, quia istæ prioritates & posterioritates sunt diuersæ rationis; & prioritas vnius non destruit posterioritatem alterius, & contraria. Nam prioritas originis solum postulat, ut vnum sit principium alterius, cui tantum repugnat posterioritas originis, quæ est posterioritas eiusdem ordinis & rationis: Similat verò durationis solum postulat similitatem existentiarum in eadem duratione, cui tantum repugnat prioritas & posterioritas in eodem genere. Non ergo repugnat, Deum Patrem esse priorem origine Filio, & simul duratione, & natura cum illo. Qualicet Filius sit à Patre, in nullo tam signo existit Pater, in quo non existat Filius. Et consequenter nullum est signum, in quo Pater sit constitutus paternitate, & non respiciat Filium alicui existentem. Vnde cùm dicitur, Pater ut prior origine non habet Filium productum, sed producendum: ergo ut prior origine non habet terminum praesentem, ad quem referatur, sed futurum, ad quem non refertur, sed referetur: nego antecedens: nam in eo prioritas originis confunditur cum prioritate durationis. Præsens enim & futurum important prioritatem & posterioritatem durationis, quæ cum prioritate & posterioritate originis non necessariò connectuntur, quia potest principium in eo signo durationis, in quo existit, producere suum terminum, atque adeo in omni signo durationis respicere illum, ut productum à se, & in nullo signo respicere illum, ut producendum. Tota igitur fallacia est, quia quod est prius tantum origine, concipimus ut prius etiam duratione. Vnde in signo, in quo Patrem concipiimus priorem origine Filio, nondum concipiimus Filium productum, sed producendum in posteriori signo originis, ac si posteriori signum originis Filii esset signum durationis: quod falsum est, quia posterioritas originis non dicit, nisi esse ab alio, quod stare potest cum similitate existendi in quovis signo cum illo. Vnde modus imperfetè concipiendi noster applicatur rebus ipsis conceptis: ac proinde magna committitur fallacia, argumentando ab imperfetto modo concipiendi nostro ad modum existendi rerum.

72. Ad rationes verò oppositæ sententiarum præcedentis à Scoto adductas respondeo. Ad primam nego, relationem Diuinam non posse se ipsam referre, quia cùm sit substantia, non repugnat, ut se ipsam referat ad oppositum terminum: sicut relatio transcendentalis creata cōstituit essentiam, & simul se ipsam refert ad terminū possibilem.

*Augustin.
explicatur.*

Ad illud quod dicitur, omne relatiuum prius naturā præsupponitur, quām referatur, intelligentum est de relatio, quod denominatiū tantū, non essentialiter refertur. Nec mitum si relatio identitatis realis non est, quia illa nec supponit, nec secum afferat distinctionem extreborum. Ceterū Augustinus explicandus est, ut tantū velit, hoc nomen *Persona*, quod modum significandi, non quoad rem ipsam significatam, in Deo importare perfectionem absolutam, vt patet textum legenti. Cuius ratio est; quia hoc nomen, *Persona*, desumptum est à personalitate creata, quæ importat perfectionem absolutam.

73. Ad secundam neganda est vniuersaliter maior. Nam licet illa vera sit de relationibus creatis, quæ distinctionem supponunt in rebus ipsis absolutis; falsa tamen est de increatis, quæ distinctionem non supponunt, nisi in relatiuis.

74. Ad tertiam concessa maiore de prioritate originis, distinguenda est minor. Nam si ea intelligatur de prioritate durationis, naturæ, vel cognitionis, vera est, non tamen contra nos, qui tantū in originante concedimus prioritatem originis, quæ stare potest cum simultate durationis, cognitionis, & naturæ cum termino originato. Si vero intelligatur de prioritate originis, falsa est, quia cum simultate relatiuum stare potest prioritas originis in principio producente, & posterioritas in termino productio. Legendus est S. Thomas 1.p. q.42. art. 6. ad 2. Sylvius ibid.

75. Ad confirmationem nego, Patrem originare Filium, nil aliud esse, quam Patrem habere Filium, ut correlatiuum sui; sed est habere illum per originem à se productum. Vnde assignata hypothesis destruit se ipsam, nempe quod sola paternitate posita, & omni alia actione circumscripta, ponenda esset Filiatio. Nam ex una parte paternitas essentialiter postulat filiationem; ex alia vero parte Filius non nisi origine à Patre procedere potest. Igitur implicat in adiectione, quod posita parternitate, & circumscripta actione generativa, ponatur Filius. Nec repugnat, relatiuum producere suum correlatiuum; quia non repugnat, ut relativa sint simul natura, duratione, & cognitione, & tamen unum sit prius origine altero. Vnde etiam non possit Pater non intelligi prior origine Filio, cùm non possit intelligi, tanquam is, à quo Filius; tamen non potest non intelligi simul natura, duratione, & cognitione cum Filio, quia non potest non intelligi, ut correlatiuum Filii.

76. Ad quartum nego, relationem non posse esse terminum originis, præsertim si sit substantia, qualis est relatio Diuina. Philosophus autem intelligendus est de relatione prædicamentali creata, quæ est purus respectus, nec per se primò ab agente intenta, sed consequitur ad productionem alicuius absoluti.

*S. Thomas.
Sylvius.*

Aristoteles.

77. Ad quintam negandum est, codem modo generans respicere genitum, ac spirans spiratum. Nam generans respicit genitum, ut simile similitudine naturali, & intentionali vi sive processionis formalis. Spirans verò respicit spiratum, ut simile similitudine tantum naturali, quæ ad generationem intellectualē non sufficit. Et licet genitor non referatur ad genitum secundum id, quod genitus assimilatur genitori, quia secundum id non opponitur; adhuc tamen diuerso modo genitor referatur ad genitum, ac spirans ad spiratum. Nam genitor referatur ad genitum, tanquam ad personam substantiem, sibi adæquatè similem visus processionis formalis. Demum productio non dicitur generatio, nisi ex termino formalis. Cum igitur terminus formalis non sit relatio, sed natura, ex eatali vel tali modo communicata, sortitur rationem generationis. Ac proinde maior est ratio, cui prius una, quāl alia productio, tendat ad productum per modum naturæ, etiam si viraque terminetur ad relationem substantiem, quia cum ipsa productione relationis essentialiter connectitur communicatio naturæ, quæ ut stat sub hoc vel illo modo communicatio, constituit productionem sub tali vel tali specie productionis.

78. Ad sextam nego, suppositum Diuinum re ipsa præcedere suam originem aetiam vel relationem, qua refertur ad productum, etiam præcedat originem passiuam, & terminum à se productum, prioritatem tantum originis, non autem naturæ, durationis, aut cognitionis. Vnde à parte rei non prius Pater est potens ad producendum, quām actu producat: sicut non prius est potens ad intelligentem, quām actu intelligat, quia in Diuinis posse & esse sunt idem. Quare illa causalis; Ideo Pater præducit, quia potens est ad producendum; vera tantum est ex modo concipiendi nostro per analogiam ad creata, cum fundamento in re, modo supra explicato. Hinc tamen non sequitur, Filium præcedere suam generationem, quia licet sit simul natura, & cognitione cum Patre, qui prior est passiva generatione Filii; non tamen licet vnam prioritatem ex alia inferre; cum prioritas generationis sit prioritas originis, quæ diuersa rationis est à prioritate naturæ & cognitionis.

79. Ad septimum nego, paternitati non repugnare communicabilitatem. Ad primam probationem nego, paternitatem Diuinam non esse de se hanc & singularem: neque ad hoc requiritur infinitas: ut constar de supposito creato, quod quamvis finitum sit, singulare tamen est, & incomunicabile alteri supposito. Nam hoc ipso, quod talis entitas est, singularis sit, necessaria est; quanquam Diuina paternitas infinita est in genere paternitatis. Ad secundam probationem, nego consequentiam. Nam quamvis relationes Diuinae æqualiter

sc

se habeant ad essentiam, non tamen aequaliter se habent inter se, quia inter se distinguuntur, & opponuntur suis proprijs rationibus formalibus, quarum vna potest esse communicabilis, altera incomunicabilis. Ad tertiam probationem distinguendum est. Nam vel ea hypothesi data, paternitas Diuina esset eiusdem rationis & naturae, ac nunc est; & sic talis hypothesis se ipsam destrueret: nam ex eo quod esset subsistens incomunicabiliter, vt nunc est, esset incomunicabilis Spiritui sancto. Quotiescunque autem in hypothesis ponitur ratio aliqua destruens rationem formalem antecedentis positi, tunc ex oppositis in antecedente sequuntur opposita in consequente: vt si ponas, quod simul quis sit homo & leo, sequitur quod simul sit rationalis & irrationalis, proinde homo & non homo. Vel talis paternitas foret diversa rationis, ac nunc est, ed quod non esset incomunicabiliter subsistens, vt nunc est; & tunc nil mirum, si foret incomunicabilis, quoniam esset diversa rationis ac nunc est.

80. Ad octavum nego, relationem Diuinam non constituere vnum per se cum

essentia, etiam si diversi quasi generis ab essentia. Tum quia relatio Diuina est substantia, non accidens. Tum quia est perfectissimum vnum cum essentia maiori unitate, quam quem subsistentia creata cum sua natura. Vnde falsum est, magis perse esse vnum suppositum creatum, quam increatum; quia magis vnum dicitur, quod in sua constitutione minorem inuoluit distinctionem. Nec refert, quod illud constituantur ex rationibus formalibus magis diversis, absolute scilicet & respectivo. Nam haec diversitas rationum formalium sicut non obstat unitati, ita neque supposito per se vni; cu enim suppositum constare debet natura & subsistentia incomunicabili, & in Diuinis nulla ratio, praeter relationem, incomunicabilis esse possit, iure sequitur, suppositum Diuinum absolu & respectivo constituendum esse.

81. Ad nonum. Cum definitio illa communis sit personae creatae & increatae, & creata non constituantur proprietate relationa, sed absoluta, non debuit per relationem dari, sed per aliquid relationem & absolu commune.

DISPUTATIO XXI.

An Personae Diuinae prater proprias subsistentias relativa habent aliam subsistentiam absolutam communem naturae propriam.

Scotus.
Durandus.
Capreolus.
Argentinus.
Caietanus.
Zamel.
Molina.
Suarez.
Granadus.

1. **R**IMA sententia affirmat. Est Scoti in 3. dist. 1. quest. 2. q. ad questionem. Durandi quest. 2. & 4. Capreoli qu. vnicar. art. 3. Ad argumenta Durandi. Argentinæ in 1. dist. 26. qu. vnicar. art. 4. ad 9. Caietani 1. p. q. 39. art. 4. §. ad evidentiæ, & 3. p. q. 3. art. 2. & 3. Zumel 1. p. q. 30. art. 1. disput. vnicar. concl. 1. Molinæ q. 29. art. 2. disp. 3. Suarez 3. p. disp. 13. sect. 1. & lib. 4. de Trinit. c. ii. Granadi 1. p. tomo 3. controværia, 5. disp. 5. sect. 3. Verum hi authores ex diuerso procedunt fundamento. Etenim Durandus Capreolus, & alij, ad quos etiam inclinare videtur Scotus; supponunt in Deo vnum tantum subsistere absolutum, sicut & vnum esse, quo omnes Diuinæ personæ per se existunt & subsistunt, ita ut relationes non superaddant naturæ, nisi solam rationem incomunicabilitatis.

2. Fundamentum Durandi est, quia subsistere dicit perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi, est ad se, non ad aliud existere: sola autem natura Diuinæ facit existere ad se, non autem relatio, quæ tantum facit existere ad aliud. Ergo subsistere est solius naturæ Diuinæ. Confir-

mat id ipsum auctoritate August. 7. de Trinit. c. 4. vbi, Omnis, inquit, res ad se ipsam subsistit, quantum magis Deus?

3. Reliqui vero authores supponentes, personas Diuinæ subsistere proprijs subsistentijs relatiis, ulterius probant, admittendum esse aliud subsistere absolutum naturæ, ratione distinctionis à triplici subsistere relationis personarum. Probant autem hoc primò auctoritate Patrum, qui huiusmodi subsistere absolutum in Deo videntur admittere ultra subsistere relationum personarum. Nam primò Agatho in epistola, que habetur in 6. Synodo actione 4. Confitemur, inquit, trium subsistentiarum, seu personarum vnam subsistentiam. Secundò Hieronymus in epist. ad Damasum: Natura, inquit, Dei id quod subsistit non habet aliunde, sed suum est. Et ibidem vnam tantum concedit hypostasis in Deo. Sed hypostasis idem est quod subsistens: ergo. Pro eodem facit Augustinus paulò ante citatus. Tertiò Cyrillus Alexandrinus & Anafasius in compendiorum fidei explicatione, quæ habetur tomo 4. Bibliothecæ: Quid, auctor, est Deus? res, quæ perse est, neque altero indiget ad hoc, ut ipsa subsistat.

Augustinus.

Agatho.
6 Synodus.

Hieronymus.

Augustinus.
Cyrillus.
Anafasius
Biblioth.
Patrum.

Boetius.
Patreſ.

Quarrò Boëtius libro de duabus naturis: *Diſcimus, inquit, unam esse essentiam, vel subsiſtentiam Deitatis. Et paſſim alij Patres perfectio-*

nem subsiſtendi naturæ Diuinæ tribuunt.

4. Secundò probant ratione. Prima fit. Subſiſtentia est perfectio ſimpliciter ſimplex: ergo non eſt natura Diuinæ neganda. Antecedens conſtat ex definitione perfectionis ſimpliciter ſimplicis, quæ in quolibet ente eſt melior ipla, quām non ipla, ſicut oppoſitum eius; quæque cum maiore, vel æquali perfectione non pugnat. Talis autem eſt Subſiſtentia abſoluta. Nam perfectior concipiatur natura Diuinæ, ſi adhuc à relationibus præciſa concipiatur ſubſiſtens, quām non ſubſiſtens; cumque illa communis ſit omnibus personis, cum nulla maiore vei & quali perfectione Diuinæ pugnabit. Conſequentia verò probatur, quia natura Diuinæ debet ex ſe in dependenter à relationibus includere omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem; alioqui ex ſe non eſſet ens perfectè comple-
tum. Confirmatur primò, quia Subſiſtentia eſt complementum Subſiſtentiae: ſed natura Diuinæ adhuc præciſa à relationibus eſt cōpleria ſubſtātia: ergo adhuc præciſa à relationibus eſt ſubſiſtens. Confirmatur ſecundò, nam Subſiſtentia relatiua non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex: ergo ſi hāc perfectionem non haberet natura à ſe, non poterit illam habere à relationibus.

5. SECUNDÀ ratio ſit. Subſiſtentia eſt de eſſentia Dei, vt Deus eſt: igitur Deus vt Deus includit eſſentialiter Subſiſtentiam. Conſequentia conſtat, quia Deus eſſentialiter includit, quidquid cōſtituit iplum formaliter vt Deum. Antecedēs probatur, quia de eſſentia Dei, vt Dei, eſt eſſe perfectissimum: non eſt autem eſſe perfectissimum, niſi ſit ſubſiſtens; ſublata enim Subſiſtentia manet eſſe imperfectum & incompletum, indiguum vñteriori complemento per ſe.

6. TERTIA ratio ſit. *Hic Deus* eſt communis Patri, Filio & Spiritui sancto: ſed *hic Deus* includit Subſiſtentiam: ergo Deus ſecundū communem rationem Deitatis, includit Subſiſtentiam. Major patet, nam *hic Deus* prædicatur de omnibus & ſingulis personis. Minor probatur, quoniā *hic Deus* impor-
tat Deitatem in habente; ergo in Subſiſtentie, cū nequeat Deitas haberi, niſi à Subſiſtentie; quia omnis aliud modus dicit imperfectionem. Confirmatur. *Hic Deus* impor-
tat completem principium intelligendi, volen-
di, & creandi: ergo *hic Deus* includit aliquam Subſiſtentiam; non relatiua, quia hāc ne-
quit eſſe communis omnibus personis, quæ per idem principium ſimul intelligūt, volūt,
& creant; ergo abſolutam.

7. QUARTA ratio ſit. Subſiſtentia re-
latiuæ personarum non ſunt ex ſe ſufficientes, vt per eas natura Diuinæ complete ſubſiſtatur: ergo præter Subſiſtentias relatiuaes personarum concedenda eſt Subſiſtentia abſoluta naturæ, per quam illa complete ſubſiſtat. Conſequentia patet; alioqui natura

Diuina non haberet ſuum adéquatum & na-
turale complementum: eſt enim Subſiſtentia naturale complementum Subſiſtentiae. Ante-
cedens probatur, quoniam Subſiſtentia relatiua immediatè fundatur in actibus notio-
nalibus, quibus illæ immediatè producunt, aut producuntur. Ut Subſiſtentia Patri im-
mediatè fundatur in actu intelligendi, tan-
quam in proximo principio generandi, Sub-
ſiſtentia Filii in eodem actu intelligendi, tan-
quam in paſſu origine; Subſiſtentia Spiritus S. in actu diligendi, tanquam in proxima via
& origine procedendi. Ergo non poſſunt immediatè reddere Subſiſtentias, niſi ſolos actus intelligendi, & volendi; qui non poſſunt immediatè reddere Subſiſtentias, niſi eas perfectiones, quas immediatè afficiunt. Igitur danda eſt alia Subſiſtentia, quæ om-
nes Diuinæ perfectiones immediatè affi-
ciat, & reddit formaliter Subſiſtentias; quæ alia eſſe non potest, quām Subſiſtentia abſolute naturæ. Confirmatur, quia Subſiſtentia eſt immediatum complementum & com-
principium naturæ ſubſtantialis in ordine ad omnes operationes, tam immanentes, quam tranſeuntes; igitur ſupponi debet ant ē omnes naturæ operationes. Atqui Subſiſtentiae relatiue non ſupponuntur, ſed conſequuntur operationes immanentes intelligendi & volendi naturæ Diuinæ: igitur non ſuf-
ficienter illam completere poſſunt in ordine ad tales operationes.

8. SECUNDÀ ſententia negat, præter
Subſiſtentias relatiuaes, omnem Subſiſtentiam abſolutam in Deo. Eſt Richardi in 1. diſt. 26. art. 1. q. 1. in corp. & ad 2. & 5. Hérici quodli-
beto 5. q. 8. ſub finem, Vasquez 1. p. diſp. 125. c. 3. Zuniga de Trinit. diſp. 5. dubio. 10. memb. 1. Ruiz diſp. 34. à feſtione 5. Hæc ſen-
tentia dupli-cem inuoluit queſtionem, altera-
ram de re, de nomine alteram. De re queſtio
eſt, an natura Diuinæ præciſa à relationi-
bus ex ſe ipla habeat, quidquid requiritur ad
perfectè existendum: ita ut ſi fingatur caſus,
quo natura Diuinæ ſic præciſa à relationibus
poneretur à parte rei, vi ſoliuſ exiſtentia abſolute ſufficienter exiſteret: an verò ita exi-
gat proprietates relatiuaes, & quodammodo
ab illis pendeat in exiſtendo, ut ſi per impos-
ſibile ab illis ſepararetur, non poſſet vi pro-
priæ exiſtentie abſolute ſufficienter & com-
plete exiſtere: ad cum ferè modum, quo ſi
natura angelica ſepararetur à propria Subſiſtentia, non poſſe ex ſe ſufficienter exiſtere,
niſi aliudè talis defectus ſuppleretur. De
nomine verò queſtio eſt, an poſito, quod
natura Diuinæ vi propriæ exiſtentie abſolute
habeat, quidquid ad perfectè & ſufficienter
exiſtendum requiritur, talis exiſtentia
nuncupanda ſit Subſiſtentia, an potius exi-
ſtentia.

9. DICO primò. Natura Diuinæ ra-
tione ſoliuſ exiſtentia abſolute, indepen-
dentem à proprietatibus relatiuaes habet,
quidquid requiritur ad perfectè & com-
plete exiſtendum: & conſequenter à pro-
prietatibus

Richardus.
Henricus.
Vasquez.
Zuniga.
Ruiz.

Authorēs
secunda sē-
tentia.

prietatibus relatiis non habet ut perfec-
tæ existat, sed tantum ut incommu-
nabiliter existat, ultimò terminata termi-
nis personalibus ipsius fœcunditatem ex-
plentibus. Assertio hæc est contra pleros
que autores secundæ sententia, qui dum
negant Deo absolutam subsistentiam, ne-
gare etiam videntur perfectam existen-
tiā, dum docent, naturam Diuinam sine
proprietatibus relatiis non perfectè exist-
it in se ipso. Vnde videntur eodem
modo ad existentiam naturæ Diuinæ sub-
sistētias relatiis requirere, quo paō
requiritur subsistētia creata ad existen-
tiā ipsam naturæ creata: & consequen-
ter sicut natura creata non sufficenter
existet sine propria subsistētia; ita nec
natura increata sine suis relatiis subsi-
stētis.

10. Nostra tamen assertio probatur hoc
vnico fundamento. Existētia debita natu-
ræ Diuinæ, etiam ut ratione præcisa à sub-
sistētis relatiis, est in genere existētia
perfectissima; ergo ex se sufficiens ad red-
dendam illam perfectè existentem. Con-
sequētia pater. Antecedens probo, nam
essētia Diuina adhuc ratione præcisa à
relationibus, manet in suis perfectioni-
bus absolutis, quas adhuc ut præcisa inclu-
dit illimitata secundūm omnem gradum
possibilem: sed ut sic præcisa includit ex-
istētiam absolutam: ergo includit illam, ut
illimitata secundūm omnem gradum possi-
blem existētia: non includeret autem illam
illimitatam secundūm omnem gradum
existētia possibilem, si adhuc deberet in ra-
tionē existētia perfici per ipsas existētias
relatiis. Ergo independenter ab existētis
relatiis natura Diuina supponi debeat per-
fectè existens. Maior constat, nam præciso à
solis rationibus non tollit à natura Diuina
perfētiones absolutas, sub omni gradu illi
debitas. Minor assumpta patet, quia natura
Diuina non existit formaliter per existētias
relatiis, sed per absolutam sibi pro-
priam: natura autem præcisa à relationibus
solū excludit perfētiones relatiis. Minor
verò subsumpta probatur, quia perfētio
illimitata sub omni gradu possibili nul-
lum admittit augmentum aut complemen-
tum; alioqui quā parte augmentum vel
complementum admitteret, illimitata non
esser.

11. Confirmatur, nam sicut in reliquis
attributis essētia Diuina etiam à relationi-
bus præcisa, manet infinita & illimitata,
nullius augmenti, aut complementi capax
in eo genere, in quo vnumquodque attri-
butum supponit infinitum & illimitatum;
ita & in ipsa existētia absoluta, cùm non
sit maior ratio de attributis, quā de exi-
stētia.

12. Dicēs, maiorem rationem esse, quia
nullum attributum est à proprietatibus re-
latiis compleibile, sicut ab ijs complebilis
est existētia absoluta naturæ Cuius discri-

minis ratio est, quia complementum debet
esse eiusdem rationis cum re compleibili,
nullum autem attributum est eiusdem ratio-
nis cum proprietatibus relatiis; est autem
eiusdem rationis cum illis existētia absolu-
ta naturæ, quia vtraque est in genere existē-
tia. Vnde vna compleri poterit per aliam.
Confirmatur, quia sicut existētia relatiis
personarum complebitur per existētiam ab-
solutam naturæ; ita existētia absoluta na-
turæ complebitur per existētiam relatiis
personarum.

13. Sed contrā, quia licet vtraque sit
in genere existētia; vna tamen est in gene-
re existētia absoluta, altera verò in genere
existētia relatiis. Vnde vna non complebit
aliam in genere existētia formaliter, cùm
vraque supponatur in sua ultima ratione
perfecta; sed in alio genere, nempe per-
sonalitatis, & suppositi incomunicabili-
ter subsistētis: natura verò complebit relatio-
nes in ratione existētia, & principijs perfectè
operatiū. Hinc pater ad confirmationem:
falsum quippe est, existētias relatiis perso-
narum complebitur ab existētia absoluta, in
ratione existētia formaliter, sed in ratione
existētia & principijs operatiū.

14. Confirmatur ad hominem. Nā non
nulli ex citatis Authoribus docent, relationes
Diuinas nullam secum affere existētiam,
condistinctam ab existētia absoluta natu-
ræ; ergo non possunt existētiam absolutam
naturæ in ratione existētia formaliter com-
plete: cùm nulla forma possit subiectum com-
plete secundūm perfectionem, quam in se
non habet.

15. Objecies primò. Relationes Diuinae
habent in nostra sententia proprias existē-
tias relatiis, virtualiter condistinctas ab
existētia absoluta naturæ: ergo addendo
illas naturæ, complebit eam in ratione ex-
istētis formaliter. Consequētia probatur,
quia si existētia respectiva relationum non
compleret existētiam absolutam naturæ,
non posset constituere vnum existens per
se cum illa, cùm nequeat ex duobus enti-
bus complebitis constitui vnum per se.
Respondeo negando consequētiam. Ad
cuius probationem nego sequelam. Et
enim ad constituendum vnum per se suffi-
cit, ut constituentia sub aliqua ratione se
mutuò compleat in ordine ad constitu-
tum. Vnde relatio Diuina complebit na-
turam Diuinam sub ratione suppositi ultimò
terminata incomunicabili-
ter; natura verò relationem sub ratione existētia &
principijs perfectè operatiū in ordine ad
tertium constitutum, quod est persona
ipsa Diuina. Etenim hoc est discriminē-
tia constituentia increata, & creata: quid
creata, quia suapte natura sunt intrinsecè
limitata, & non continent, neque in pro-
prio genere omnem perfectionem possi-
bilem, perficiunt sece mutuo etiam secundūm
rationes proprias. Subsistētia enim
creata complebit, & perficit naturam, non

solum in ratione suppositi incommunicabilius subsistentis, sed etiam in ratione per se existentis, quia sine propria subsistentia natura creata non est apta existere per se. Increata vero, quia sunt illimitatae, & in se continent omnem perfectionem in suo genere possibilem, non sese perficiunt & compleant in propriis rationibus, sed in alijs, & in ordine ad tertium constitutum. Vnde relatio Diuina non perficit naturam Diuinam sub ratione existentiae, sub qua supponitur illimitata & incapax omnis incrementi eiudem rationis, sed sub ratione subsistentiae, sive existentiae incommunicabilis.

16. *Obijcies secundò.* In nostra sententia relationes Diuinæ integrant essentialiter naturam Diuinam; ergo & earum existentia existentiam absolutam naturæ: Igitur sine respectiva existentia relationum non concipitur completa existentia absoluta naturæ. Respondeo distinguendo primum consequens. Existentia relationum integrat existentiam naturæ in eodem genere existentiae, nego: quia ut sic supponitur omnino completa: integrat in ratione existentiae incommunicabilis, concedo. Quæ perfectio incommunicabilitatis est essentialiter debita naturæ Diuinæ, ac proinde quiditatius inclusa, conceptu saltem implicito in illa, vnde ad secundum consequens respondeo. Sine respectiva existentia relationum non concipitur existentia absoluta naturæ completa in ratione existentiae absolutæ explicitè conceptæ, nego; in ratione existentiae incommunicabilis, concedo. Neque ex eo, quod existentia absoluta naturæ essentialiter includit implicitè existentias relationes personarum, existentia absoluta naturæ non est de se perfecta & sufficiens ad reddendam naturam Diuinam à parte rei existentem, si per impossibile separaretur ab existentijs relatiujs personarum, quia non includit illas cum dependentia & imperfessione, sed sine illa dependentia & imperfessione.

17. *Dices.* Nulla res existere potest sine sua adæquata essentia: ergo si existentia relatiujs personarum sunt de essentia existentie absolutæ naturæ Diuinæ, non poterit existentia absoluta naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiujs personarum. Respondeo, non posse existentiam absolutam naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiujs personarum, quantu est ex parte existentiae absolutæ naturæ, quæ nunc est, & nego: quia si per impossibile, præcisus existentijs relatiujs, maneret existentia absoluta naturæ cum eadem perfectione, quâ nunc est, ex vi illius existere perfectæ naturæ Diuina: non posse aliunde existere ex mutatione ipsius existentiae absolutæ, quæ in tali casu necessariò fieret, & concedo. Nam hoc ipso, quod existentia absoluta naturæ Diuinæ non haberet existentias relationes personarum, non contineret eam

plenitudinem existendi, quam nunc continent.

18. *Dico secundò.* In Deo non est subsistentia absoluta distincta à subsistentijs relatiujs personarum, esto in eo sit perfectissima existentia absoluta, ratione distincta ab existentijs relatiujs personarum. Primum fundamentum sumitur ex Concilijs & Patribus, qui tres tantum agnoscunt subsistentias relationes in Deo, quas Græci hypotheses vocant. Vnde apud Concilia & Patres subsistentia, hypostasis, suppositum, & persona sunt idem. Legatur Concilium Florentinum scilicet 19. versus finem: *Substantiæ haec, inquit, quæ ita subiectum est,* (loquitur autem ibi de prima substantia, quæ in recta linea prædicamentali est idem quod suppositū) *vocatur aliquando hypostasis, quādoque subsistentia.* Et paulo pôl: *ita ut in specie intellectuā subiectum (hoc est suppositum) dicatur subsistentia & persona.* Interdum vero expresse negant, in Deo esse subsistentiam absolutam communem, ratione constitutam à subsistentijs relatiujs proprijs personarum. Damascenus in Epist. de Trisagio: *Non est, inquit, ipsarum communis una hypostasis, Deitas autem communis est trium hypostasum una existens.*

Concilium Florent.

Damascen.

19. Confirmatur primò: quoniam si ex Concilijs, & Patribus *subsistentia, hypostasis, suppositum, & persona in natura intellectuā* & qualiter sunt idem, admittentes in Deo communem *subsistentiam, ex eorundem Patrum doctrina* admittere cogentur communem *hypostasim, suppositum, & personam.* Quod quād sit absurdum, & alienum à fide, nemo est, qui non videat. Vnde Caietanus prædicto loco tertiae partis, ex una parte sequelam. quæ ex antecedente admisso evidenter deducitur, negare non potuit; ex alia vero parte sequelæ absurditate territus, non est ausus integrum suppositum, integrumque personam absolutam in Deo concedere. Vnde vtrique se satisfactum putavit, fingendo in Deo quoddam semi-suppositum & incompletam personam absolutam. Sed, me iudice, neutri satisfecit. Tum quia, non minus absurdum est, admittere in Deo semi-suppositum, ac semipersonam absolutam, quād integrum suppositum, integrumque personam. Propter quem nouum & inusitatum loquendi modum male audit inter Theologos Caietanus. Tum quia si semel Caietanus in Deo admittat absolutam subsistentiam, absolutamque hypostasim, admittere etiam cogetur integrum suppositum, integrumque personam absolutam. Quod sic probbo. Subsistentia ista, quam Caietanus cum suis Assiscis naturæ Diuinæ concedit, non est partialis & incompleta, sed totalis & completa: ergo non constituit suppositum incompletum, sed integrum & completum. Consequentia patet, nam sicut subsistentia incompleta nequit constituere suppositum completum, ita nec subsistentia completa constituere potest suppositum incompletum: Vnumquodque enim consti-

Concilia & Patres.

Caietanus.

Caietanus.

tuens

tuens constituit sicuti est; si completem cōpletum, si incompletum incompletum, cūm non constituat, nī per formalem exhibitiōnem. Antecedens verò probatur, quia subsistētia proportionati debet naturæ, à qua exigitur. Sed natura Diuina est totalis & completa in ratione naturæ; ergo non potest exigere, nī subsistētiam completam & totalem.

Patres contra Eutychetem.

20. Confirmatus secundò. Nam Patres, contra Eutychetem disputantes, ex eo, quod vno hypostatica facta est in persona Verbi, necessariò concludunt, illam non esse factā in natura ipsa Verbi: ergo supponunt, nullam esse in natura communi subsistētiam, condistinctam à subsistentijs relatiuis personarum; alioqui nulla fuisset horum Patrum contra Eutychetem illatio: siquidem talis vno fieri potuisset in subsistētia absoluta naturæ, quæ media est inter personam & naturam. Ut ergo horum Patrum argumentum concludat, supponere debere, nullam esse subsistētiam absolutam naturæ, in qua fieri potuisset vno hypostatica.

21. Secundum fundamentum desumitur ab absurdo, hoc pæto. Subsistētia absoluta derogat maiori perfectioni Diuinæ; igitur non est admittenda. Consequētia pater, cūm nulla sit admittenda perfectio in Deo, quæ maiori perfectioni Diuinæ derogat. Antecedens probo: nam hæc subsistētia absoluta derogat existētia naturæ Diuinæ; quia supponit illam, non esse sufficientem ex se ad reddendam naturam Diuinam perfectè existētē, independenter à quacunque alia formalitate superaddita, spectante ad eandem lineam & formalitatem existētia. Quod autem hæc subsistētia spectet ad eandem lineam & formalitatem essentialis existētia probatur, quia non addit diuersum conceptum, & formalitatem à formalitate existētia essentialis naturæ: nam si quam adderet, esset formalitas ipsa subsistētia; at hæc formalitas integrat ipsissimam formalitatem existētia increata, quæ, vt talis, claudere debet omnem perfectionē & formalitatē existētendi possiblē. Minor verò probatur, nam conceptus subsistētendi addit supra conceptum existētendi existēre per se, & ex se independenter ab omni alio: at qui hic conceptus non est extra conceptum existētia infinitæ & à se, quæ vt talis dicit existētiam per se sufficientem ad perfectè & completem existēendum.

22. DICES. Istæ formalitates eo modo sunt concipiendæ, & distinguendæ in Deo, quo modo reperiuntur distinctæ in rebus creatis: atqui in rebus creatis conceptus subsistētendi etiam communicabilis est extra conceptum existētendi simpliciter: ergo etiam in Deo tales conceptus erunt ratione distincti. Minor probatur; quia anima rationalis separata à corpore non modò existit, verum etiam subsistit communicabiliter; nam per hunc modum subsi-

stētia est communicabilis corpori. Sed talis subsistētia addit perfectionem diuersam ab existētia eiusdem animæ. Ergo etiā in Deo subsistētia absoluta naturæ concipiēda est, vt diuersa ab existētia eiusdem. Respondeo, Maiorem esse veram, quando non derogatur maiori perfectioni Diuinæ: in proposito autem derogaretur infinitæ existētiae Diuinæ, quæ intra formalitatem existētia claudere debet omnem perfectionem possiblē spectantem ad formalitatem existētiae. Vnde ad minorem concedo, in rebus creatis conceptum subsistētendi, etiam communicabilem esse extra conceptum existētendi simpliciter. Hoc autem non prouenit ex essentiali conceptu existētendi vt sic, sed tantum ex conceptu existētendi creato, qui ex eo, quod limitatus & imperfectus est, non est ex se solo sufficiens existēre, nisi adminiculo alterius modi superadditi. Vnde retorqeo argumentum. Nam sicut in creatis nulla est subsistētia, quæ saltem partialiter suppositum non componat, atque adeò, quæ non addat perfectionem diuersam ab existētia naturæ. Contrà verò subsistētia absoluta naturæ Diuinæ, sicut neque per aduersarios de se apta est integrare aliud suppositum, alioqui deberent cū Caietano in Deo admittere aliud suppositum, vel semisuppositum absolutum, quod præter Caietanum nullus haec tenus admisit; ita supra existētiam infinitæ perfectæ nullam addit formalitatem ratione diuersam; nam hæc in Deo non additur, nisi per subsistētiam incommunicabilem.

Caietani.

23. Tertium fundamentum desumendum est ex natura ipsa subsistētia, de cuius quidditatia ratione est incommunicabilitas: igitur competere non potest Deo præcisō à relationibus. Consequētia constat, cūm nulla incommunicabilitas competere possit Deo, nisi per relatiuam oppositionem. Antecedens probo, nam subsistētia est ultimus terminus naturæ subsistētialis: sed de ratione ultimi termini est incommunicabilitas. Minor pater; alioqui non esset ultimus terminus, si natura vltiorem terminum exigeret. Maior probatur, quoniam subsistētia, præsertim Diuina, debet supponere naturam perfectè existētē, cūm omnis perfectio Diuina debeat in suo genere supponi ultimè completa: quidquid autem superadditur existētiae ultimè completa in ratione existētiae, non potest esse, nisi ultimus terminus naturæ. Minorem ostendo, quoniam existētia ultimè completa in ratione existētiae includit perfectatē existētendi, tanquam complementum spectans ad formalitatem perfectissimæ existētiae. Igitur quod supra talem existētiam addit subsistētia, debet esse aliud extra conceptum existētiae existētis per se: hoc autem aliud esse non potest, quām proxima & positiva radix incommunicabilitatis, atque adeò ultimus terminus naturæ; nam quidquid aliud addit super hoc, spectabit

ad

ad formalitatem ipsam existentia existentis per se.

24. *Objecies.* Natura Diuina terminata paternitate adhuc communicabilis est Filio. Ergo non est contra quidditatem subsistentiae posse ulteriori termino terminari. Respondeo, de ratione subsistentiae, ut sic, non esse reddere naturam, quam terminat, incommunicabilem specificatiuè & materialiter; sed ut ipsa formaliter & per se sit incommunicabilis, & ratione ipsius natura, ut formaliter subsistens reddatur incommunicabilis reduplicatiuè & formaliter. Vnde Patet non communicatur Filio formaliter, ut Pater, sed ut Deus. Si autem daretur subsistentia absoluta, non solum natura tali subsistentia terminata, esset specificatiuè communicabilis tribus suppositis Diuinis, sed etiam reduplicatiuè & formaliter, ut subsistens: quin ipsam subsistentia communis esset tribus Diuinis suppositis.

25. Ad argumenta oppositæ sententia. Ad fundamentum eorum, qui ponunt unum tantum subsistere absolutum in Deo, concessâ maiore: distinguenda est minor. Nam si per esse ad aliud, excludat esse ad se & per se, concedo, perfectissimum modum essendi, non esse ad aliud esse: si vero esse ad aliud, non excludat esse ad se & per se, nego, talum modum essendi non esse in suo genere perfectissimum, modo relatio Diuina non ita refert personam, quam constituit, ad aliud, ut non etiam illam constitut ad se. Ad eum modum, quo relatio transcendentalis creata ita refert subiectum ad terminum, ut etiam illud constitut ad se. Et ratio est, quia ipsum esse ad aliud relationis Diuina, est etiam esse ad se, & ut etiam personam constitut; constituit enim illam referendo, & refert formaliter constituendo.

Augustin. explicatur.

29. Ad Augustinum autem dico, illum locutum fuisse de subsistere, prout recurrunt cum perfecto existere, quo pacto competit Deo ratione naturæ. Quæ interpretatio colligitur ex discursu ipsius, qui ex tali subsistere colligit substantiam, & è conuerso ex substantia infert subsistere. Quod non potest, nisi de perfecto existere intelligi, quia hoc tantum est proprium substantiæ, quæ substantia est formaliter, ut condistincta ab omni alia ratione superaddita.

Patres & Concilia exponuntur.

27. Ad argumenta verò aliorum, qui non obstante triplici subsistere relatio, adhuc ponunt subsistere absolutum in Deo; Ad primum ductum ex Patribus respondeo, cum iam de mente Patrum & Conciliorum nobis satis constet, illos præter subsistentias relativas nullam absolutam agnoscisse in Deo, intelligendos esse de substantia, prout conuertitur cum perfecta existentia. Legantur Vasquez & Ruiz, qui non minus accuratè, quam eruditè eos referrunt & explicant pro nostra sententia. Solum dubium superest de Hieronymo, qui unum tantum subsistere absolutum in Deo

Vasquez. Ruiz.

Hieronym.

admittere videtur dum negat triplicem in Deo hypostasim, & unam tantum concedit. Sed fortassis eo tempore, ut prædicti Authors notarunt, nondum erat perfectè explorata à Patribus & Concilijs notio huius vocis, *Hypostasis*, ut staret pro loca subsistentia, ut postea fuit in varijs Conciliis & Conuentibus Patrum definitum.

28. Ad primam verò rationem respondeo, illam tantum probare de subsistentia, prout recurrat cum perfecta existentia, non autem prout importat perfectionem ratione diuersam ab existentia: quia cum hec non possit esse, nisi ultimus terminus naturæ, ac prout radix ipsa incommunicabilitatis, non potest competere Deo ratione naturæ, sed ratione solius proprietatis relatiæ. Ex his patet ad primam confirmationem. Etenim complementum substantiæ est duplex, alterum ut formaliter importatum ab ipsa substantia actuali, & perfecta ut sic; & hoc intrinsecè pertinet ad ipsam existentiam substantiæ: quod complementum Deus habet, etiam ut à relationibus præcisus. Alterum complementum est, ut quod exigitur tantum à substantia, non ut intrinsecè & formaliter inclusum in ipsa explicita ratione perfectæ substantiæ. Atque hoc, quoniam spectat ad suppositalitatem, quæ est ipsa positiva radix incommunicabilitatis, non competit Deo, ut à relationibus præciso.

29. Ad secundam confirmationem concedo, nullam relationem, ut comparatam cum personis, esse perfectionem simpliciter simplicem; secus vero comparatam cum natura ipsa, cui melior est triplex subsistere relatiū, & quodlibet eorum, quam oppositum.

30. Ad secundam rationem distinguo antecedens: Subsistentia est de essentia Dei, ut Deus est, secundum ea, quæ dicit tantum explicitè, nego: quia ut sic importat Deitatem secundum absolutas duntaxat perfectiones, in quibus nulla includitur subsistentia, quia haec dicit proximam radicem incommunicabilitatis, quæ Deo non competit, nisi ratione proprietatis relatiæ. Subsistentia est de essentia Dei, ut Deus est, secundum ea, quæ explicitè & implicitè importat, concedo. Sed tunc nego, Deum ut sic, dicere subsistentiam aliquam absolutam nature, sed triplicem respectuam personarum. Ad probationem autem antecedentis concedo, Deum etiam secundum ea, quæ tantum dicit explicitè, importare perfectissimum esse; sed hoc, ut probatum est, non dicit de formalisubsistentiam, sed existentiam infinitè perfectam.

31. Ad tertiam rationem distinguendum est: nam vel hic Deus sumitur ad quantum secundum omnia, quæ fā explicitè, quam implicitè essentialiter includit, & tunc verum est, quod includat subsistentiam, non absolutam naturæ, sed triplicem respectuam personarum. Et in hoc sensu negandum

negandum est, hunc Deum esse communem singulis personis formaliter & constitutuē, quia ut sic importat oppositas relationes. Si autem sumatur secundūm ea, quæ explicitè tantū importat, tunc nego, dicere subsistentiam aliquam, sed solum naturam individuum perfectè existentem, & ad summum connotare tantū aliquam subsistentiam indeterminatam; atque ut sic esse communem singulis personis.

Concilium Rhemensis.

32. Hinc soluitur quoddam testimoniu Concilij Rhemensis, quod afferri solet cōtra nostram sententiam. Credimus, inquit, simpliciter, naturā Diuinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin Diuinitas sit Deus, & Deus Diuinitas. Ex quo testimonio colligunt aduersarij; Diuinitatem aliquam dicere subsistentiam; alioqui posset aliquo sensu Catholico negari. Diuinitatem esse Deum, quia Deus supra Diuinitatem aliquā importat subsistentiam. Sed solutio pender ex mente Concilij, contra Gilbertum definientis, veras esse has propositiones, Diuinitas est Deus, & Deus est Diuinitas, non propter aliquam subsistentiam communem, quam importat Deus, sed propter identicam, vel, ut ego puto, essentiālē inclusionem omnium Diuinarum personarum cum ipsa Diuinitate; ratione cuius inclusionis in nullo sensu Catholico negati potest, quin Deitas sit Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, ut Lateranense Concilium deficit: & à fortiori, quin Deus sit Deitas. Ad confirmationem nego, hic Deus, de formaliter & explicitè importare aliquam subsistentiā, sed solum individuum concretum Deitatis, & tantū connotare aliquam subsistentiam indeterminate. Quod sufficit, ut sit principia omnium operationum.

33. Ad quartam rationem nego antecedens. Ad cuius probationem nego, subsistentias relatiuas reddere subsistentes solos actus notionales, sed etiam naturam ipsam: tum quia omnis subsistentia per se primū respicit natūram, cū sit naturale complementum illius. Tum quia cum ipsis actibus notionalibus immediatē etiam communicatur natura: quia cū actus notionales sint actus vitales intellectionis & volitionis, & ad actus vitales per se immediatē concurrat substantia ipsa viventis, cum actibus ipsis notionalibus, immediatē communicatur etiam natura Diuina, tanquam immediatum & proximum principium communicationis. Et consequenter subsistentiē personales non solum reddunt subsistentes actus ipsos notionales intelligendi & volendi, sed etiam naturam, & totam substantiam Dei.

34. Ad confirmationem distinguendū est de operatione, vel quā subsistentia ipsa producitur, & nego, ad eam presupponi subsistentiam ipsam, quæ producitur; alioqui illa esset, antequam produceretur: sed vel presupponi aliam subsistentiam, quæ non producitur, sicut ad subsistentiam Filii, & Spiritus sancti presupponitur subsistencia Patris, quæ competit Deo ante vllam originem: vel certè nullam presupponi subsistentiam, vt cū in aliquorum sententiā natura creata propriam sibi producit subsistentiam. Illa enim non presupponitur ad productionem sui, tametsi presupponatur ad reliquas omnes operationes nature. Dixi, in aliquorum sententiā: nam in mē sententiā, subsistentia creata non producitur à propriā naturā, sed ab extrinseco agente, à quo natura ipsa producitur, ut in sexto tomo de Incarnatione ostendo.

DISPVTATIO XXII.

De Prioritate & Posterioritate Diuinarum Personarum, reliquorumque Diuinorum attributorum.

SECTIO PRIMA.

An, & quæ prioritas & posterioritas admittenda sit in Diuinis Personis, Diuinisque attributiis?

I. **D**UX considerari potest Prioritas & Posterioritas in Deo, vna realis, seu actualis, altera virtualis, seu rationis. Illa necessariō postulat distinctionem realem inter extrema ipsa, quæ inuicem com-

parantur ut priora, & posteriora. Cuius ratio est, quia prioritas & posterioritas formaliter consistit in habitudine vnius ad aliud; ergo qualis erit habitudo, talis erit prioritas & posterioritas. Implicat autem habitudo realis inter ea, quæ non sunt distincta.

Durand.

distingua realiter. Ergo pariter implicabit prioritas & posterioritas realis inter ea, quæ non sunt distincta realiter. Hæc verò postulat solum fundamentum, & exigentiam naturalis præceptibilitatis vnius formalitatis ad aliam, absque vlla distinctione in re. Quæ prioritas apud Durand. in 1. dist. 12. q. 1. num. 25. appellatur ordo naturalis præsuppositionis seu exigentia, per quam res præbet intellectui fundamentum concipiendi illam cum tali ordine prioritatis & posterioritatis. Nam eo ordine concipienda sunt, quæ in re solâ ratione differunt, qualem habet ea ipsa, quæ differunt realiter. Ut quia in nobis actus intellectus realiter præsupponitur ad actum voluntatis; in Deo, in quo actus intellectus ratione tantum differt ab actu voluntatis, à nobis, qui uno conceptu non valemus utrumque exprimere, actus intellectus Diuini præconcipliendus est actui voluntatis Diuinæ. His adnotatis,

2. PRIMA sententia negat omnem prioritatem & posterioritatem, tam realem, quam rationis inter ipsas personas Diuinas producentes & productas, solumque admittit inter illas realem ordinem originis, absq; vlla prioritate & posterioritate reali, vel rationis, tametsi eandem prioritatē & posterioritatē rationis non neget in alijs perfectionibus & attributis Diuinis. Est Alensis 1. p. q. 46. mēb. 2. S. Th. 1. p. q. 33. art. 1. ad 3. & q. 42. art. 3. & alibi, Bonaventuræ in 1. dist. 20. q. ultima. Richardi q. 3. Durandi dist. 9. q. 2. & dist. 12. q. 1. & dist. 10. q. 2. Capreoli dist. 29. art. 1. conclus. 4. Molinæ 1. p. q. 42. art. 3. & aliorum. Quorum duplex est fundamentum. Primum nimirum auctoritate Patrum expressè negantium prioritatem in posterioritatem inter Diuinas personas, & solum admittentium ordinem realis originis. Athanasius in Symbolo: *In Trinitate, inquit, nihil prius aut posterius. Nazianzenus Oratione 37. de Spiritu sancto: Nec enim, inquit, hoc magis, illud minus est Deus, nec hoc prius, illud posterius. Augustinus lib. 3. contra Maximinum c. 14. Non genitorem ab eo, quem genuit, sed genitum à genitore mitti oportebat. Verum hoc non est inaequitas substantiae, sed ordo nature; non quod alter prior esset altero, sed quod alter esset ex altero.*

Durandus.

3. Secundum fundamentum dicitur ex ipsa: quoniam, ut argumentatur Durandus prædicto loco dist. 9. Si vna persona esset prior altera, aut esset ratione essentia, aut ratione relationis. Non ratione essentia, quia cum sit vna numero in omnibus personis, non potest ratione illius vna persona esse prior altera, nam prius requirit distinctionem à suo posteriori. Non ratione relationis, quia relationes, quibus Diuinae personæ constiuntur, sunt oppositæ: relationes autem oppositæ sunt simul naturæ & ratione, neutra enim esse, aut concepi potest sine altera. Confir. quia prius & posterius important excessum, & defectum: ergo admittenda non sunt in Diuinis, in quibus nullus ex-

Alessius.
S. Thomas.
Bonavent.
Richardus.
Durandus.
Capreolus.
Molina.Athanasius
Nazianz.
Augustin.

cessus, nullus defectus admittendus est.

4. SECUNDUM a sententia negat inter Diuinas personas prioritatem & posterioritatem realem, admittit tamen inter eas, & reliquias perfectiones Diuinas prioritatem & posterioritatem rationis. Est Heruei in 1. dist. 12. q. 1. Argentinæ dist. 9. q. 1. art. 4. Torres 1. p. q. 42. art. 3. Fundamentum prioris assertioonis est idem, quod præcedentis sententiæ. Posterioris verò est, quia licet persona diuina consideraret secundum formalitatem oppositari relationum, quibus se mutuo respiicunt, sint simul cognitione, neque una ratione precedat aliam; consideraret tamen secundum formalitatem hypostatum, constituentium personas in esse productio & producibilis seu producto, vña præcedit aliam ratione, nempe productiva producibilem. Sicut licet causa nequeat intelligi secundum formalitatem causæ sine expresso ordine ad effectum, potest tamen præintelligi ad suum effectum secundum formalitatem virtutis causatiæ, quia hec non involuit expressum ordinem ad effectum, præsertim considerata specificatiæ & naturaliter, non autem reduplicatiæ & formaliter.

5. TERTIA sententia admittit in diuinis non solum prioritatem & posterioritatem realem originis inter personas producentes & productas, sed etiam realem prioritatem & posterioritatem inter ipsas perfectiones absolutas, quam prioritatem & posterioritatem naturæ Scotus & Scotistæ appellant. Est Scoti in 1. dist. 5. q. 2. §. secunda difficultas, & dist. 7. §. contraria, sed fusiūs in 2. dist. 1. q. 1. §. quantum ad hoc. Distinguit igitur Scotus tria instantia naturæ in diuinis.

Heraeus.
Argentin.
Torres.

6. Primum, in quo natura diuina considerata per se ante omne suppositum, est infinitè perfecta, ex quæ pullulabiles sunt relationes, non tanquam formæ dantes illi esse, cum ex se ipsa sit simpliciter ens; sed tanquam supposita accipientia esse ab ipsa Deitate, per quod esse ipsa supposita formaliter sint, & per quod sint ipse Deus eadem prorsus Deitate, non quidem ut forma informante, sed ut quidditate per perfectissimam identitatem ipsis communicata. Huius instantis meminit Scoti in 1. dist. 5.

Scotus.

7. Secundum instans naturæ est, in quo eadem natura diuina habet obiectum primarium sibi intimè præfens per intellectum & voluntatem, quod est ipsa nuda essentia Dei, ut infinitè intelligibilis & amabilis. Quæ intima præsentia essentia cum intellectu & voluntate in ratione obiecti intelligibilis & amabilis constituit memoriam fœcundam in prima persona, eamque proximè potentè ad intelligendam & volendam suam essentiam, nec non ad dignendum & spirandum de sua propria substantia infinitum Verbum & Amorem.

Scotus.

8. Tertium instans seu signum rationis est, in quo omnes personæ diuinæ simul producent intra se creaturas in esse ideali & intelligibili, ante quod signum creaturæ non erant

erant ex se intelligibiles. Horum duorum postremorum signorum meminit in secundo dist. 1. q. 1. vbi etiā subdiuidit duos ordinis originis, alterum simpliciter, alterum secundūm quid. Primus est, quo Pater producit Filium, & eterque Spiritum sanctum. Secundus est, quo omnes tres diuinæ personæ producunt creaturas in esse intelligibili & idealis: sed Pater per virtutem à se, Filius autem per virtutem sibi communicatam à Patre, Spiritus vero sanctus per virtutem acceptam ab utroque. Prior ordo originis est verus & realis, & ideo dicitur simpliciter talis, quia per illum realiter producuntur personæ diuinæ Posterior vero non est verus & realis, sed ad similitudinem duntaxat ordinis & originis realis; & ideo dicitur ordo secundūm quid, quia per illum non producuntur personæ diuinæ, sed supponuntur producētæ, & illis quasi accidentaliter, seu concomitante talis ordo advenit.

9. Docet præterea hos duos ordines, nempe *Natura & originis* esse diuersæ rationes; eosque ita combinat, vt in primo ordine naturæ nullus sit ordo originis; in secundo vero ordine naturæ sit totus prior ordo originis, quod pater gignit, & Filius gignitur; & quo eterque spirat, & Spiritus sanctus spiratur. In tertio ordine naturæ collocat posteriorē ordinem originis, quo Pater à se, reliquæ vero personæ per virtutem sibi ab alio communicatam producunt: Nō enim, repugnat, vt in eodem instanti naturæ simul sint plura instantia originis, cuiusmodi sunt quo Pater gignit, & Filius gignitur; & quo eterque spirat, & Spiritus sanctus spiratur. Nam sicut in creaturis possunt in eodem instanti durationis esse plura instantia naturæ, & in eodem instanti naturæ plura instantia causalitatis: ita in diuinis in eodem instanti æternitatis esse possunt plura instantia naturæ, & in eodem instanti naturæ plura instantia originis.

10. Fundamentum vero asserendi hunc ordinē naturæ diuersum ab ordine originis est, quia intellectus & voluntas diuina non solum sunt productiva per generationem & spirationem, sed etiam operativa per intellectuē & volitionem: quamuis vt operativa præcedant se ipsa, vt productiva; & rursus vt operativa prius comparentur ad obiectum primariū, quam ad secundarium. Ergo non solum in diuinis assignandus est ordo originis, quo persona producens præcedit producta; sed etiam ordo naturæ, quo principium operativum præcedit productivum, & quo idem principium operativum prius natura fertur ad obiectum primarium, quam ad secundarium. Demum quia personæ diuinæ producuntur per operationes terminatas ad solum obiectum primarium, ideo ordo originis, quo diuinæ personæ producuntur, assignari debet in secundo instanti naturæ, in quo intellectus & voluntas diuina habet obiectum primarium sibi intimè p̄fens; & non in primo, in quo nondum intellectus & volun-

tas habent obiectum primarium sibi intimè p̄fens, vel in tertio, in quo assignatur obiectum secundarium.

11. Hanc Scotti sententiā sequuntur & defendunt Scotti & omnes. Mayronus in 1. dist. 12. q. 2. Rubio, dist. 9. q. 1. Fauentinus in 1. dist. 2. disp. 25. Quod autem hic ordo naturæ in sententiā Scotti sit realis, & non tantum rationis, testatur ipse Scottus in 1. dist. 10. q. vnica §. contra idem est principium, vbi docet, differentiam rationis non esse pro ordine naturæ sufficiente. Et aperte sequitur ex ipsius doctrina de distinctione formalis inter diuinæ perfectiones, nam qualis est distinctio, talis est ordo: ergo si in doctrina Scotti distinctio formalis inter diuinæ perfectiones est à parte rei, etiam ordo inter illas in eius doctrina erit à parte rei. Antecedens patet, quia ordo fundatur in distinctione.

12. Ex haec doctrina colligit Scottus primò. Verbum Diuinum procedere ex sola notitia essentiæ diuinæ, & non personarum ac creaturarum, sicut & Spiritu S. ex solo Amore essentiæ. Tum quia procedere debent ex notitia, & amore solius obiecti primarij, cuiusmodi est sola essentia Diuinæ. Tum quia in secundo signo naturæ nondum Verbum, & Spiritus sanctus sunt in memoria secunda Patris per intuituam notitiam ipsorum, cum in eo signo nondum supponantur producti & existentes in se ipsis formaliter, sed tamen eminenter in essentia: & multò minus in eo signo supponuntur creaturæ, quæ in esse intelligibili & idealis producuntur in tertio signo naturæ ab omnibus personis simul. Non potest autem Verbum procedere per notitiam intuituam obiecti, quod non presupponitur prius naturæ existens ad productionem ipsius Verbi, cum notitia intuitiva presupponere debeat existentiam obiecti naturæ priorem.

13. Secundò colligit, diuitias personas omnes simul ad extra creare; et si primam, per virtutem à se, cæteras vero per virtutem sibi communicatam ab alio; quia in signo creationis omnes personæ supponuntur existentes in se ipsis cum eadem omnino virtute & potentia creativa.

14. Q V A R T A sententia solum admittit prioritatem & posterioritatem realem originis inter personas producentes & productas non autem realem prioritatem, & posterioritatem naturæ, vel inter ipsas personas producentes & productas, vel inter reliquias perfectiones diuinæ; inter quas tantum admittit prioritatem & posterioritatem virtutem naturalis exigentia & conceptibilitatis respectu nostri. Est Henrici 2. p. summa, art. 34. q. 5. nec contrarium docet art. 52. quæst. 3. vbi realem prioritatem negat, quia vt hic expressè testatur, intelligit cum Sanct. Patribus disputantibus contra Arium de sola prioritate durationis, & perfectionis: quamvis hanc prioritatem Originis ipse appetat prioritatem naturæ. Est etiam Aureoli in 1. distinct. 1. artic. 5. ad 4. Ocham Ocham. distinct.

Scotifæ.
Mayronus.
Rubio.
Fauentin.

Scottus.

Scottus.

Henricus.

S. Patres.

Aureolus.

Ocham.

distinct.

Ariminen.
Gabriel.
Marsilius.
Palatius.
Zumel.
Vaquez.
Suarez.
Ruiz.

Caietanus.
Bannez.

Augustin.

Aristotel.

S.Thomas.

Conueniunt
omnes Schola-
stici.

Augustin.

Origenes.

Basilius.

Richardus.
Victorin.

distinct: 9. quæst. 3. conclusion. 6. Ariminensis quæst. vñica, artic. 2. concl. 2. Gabrielis quæst. 3. artic. 2. propos. 3. Marsilij quæst. 13. art. 2. concl. 2. Palatij disput. 1. Zumel 1. p. quæst. 42. artic. 3. disput. vñica, propos. 2. Vaquez disput. 167. & 168. cap. 2. Suarez lib. 7. de Trinit. cap. 7. circa finem, Ruiz disput. 105. seçt. 5. & aliorum. Nec dissentit Caietanus 1. p. quæst. 42. artic. 3. & Bannez ibidem, qui solum dicunt, modum loquendi non esse usurpandum propter periculum errandi.

15. Dico 1. In diuinis est ordo talis originis inter personas producentes & productas. In hac assertione conueniunt omnes Scholastici, eamque expressè docet August. libr. 3. contra Maximinum pro prima sententia citatus, vbi hunc ordinem appellat *Natura*, non in sensu Philosophico ab Aristotele definito, Metaph. in quo sensu infra negabimus, illum esse in diuinis, sed in sensu Theologico, qui recurrat, cum ordine originis, vt S. Thomas docet 1. p. q. 42. art. 3. ad 3. dicitur enim ordo naturæ seu naturalis originis, vt ibidem S. Doctor explicat, prout distinguitur ab ordine productionis liberæ.

16. Probatur hæc assertio primò, quia vbi est realis pluralitas sine ordine, ibi necessariò est confusio: atqui in diuinis est pluralitas personarum sine confusione, cùm hæc imperfectionem importet Deo repugnare: est ergo realis ordo vnius persona ad aliam. Probatur secundò, quia inter diuinis personas est quidam ordo naturaliter prædefinitus, quem non licet inuertere; ergo est ordo realis. Consequentia patet, quia realis ordo est, quem natura ipsa prædefinit, & sola ratio ad libitum inuertere non potest. Antecedens demonstro: nam quod Pater sit principium Filij, & vterque Spiritus Sancti, & non ē conuerso, non est ab aliqua extrinseca ratione præscriptum, sed ab ipsa intrinseca rei natura prædefinitum; quia nulla ratio ad libitum mutare potest, quod essentialiter exigit ipsa natura Patris, Filij, & Spiritus Sancti, vt Pater sit à quo Filius, & vterque à quo Spiritus Sanctus, & non ē contraria.

17. Dico 2. Inter Diuinæ Personæ est realis prioritas & posterioritas originis, non autem naturæ. Prior pars assertiois probatur primò ex Patribus. Augustinus de triplici habitaculo: *Tunc iustis manifestum erit, quomodo Pater non præcesserit Filium tempore, sed origine.* Origenes homil. 2. in primum Ioannis: *Præcedit Pater Verbum, non natura, sed causa.* Accipit causam principio, more Græcorum Basilius libr. 1. contra Eunomium: *Nos autem secundum habitudinem causarum ad ea, quæ ex ipsis sunt, Patrem Filio preponi dicimus.* Richardus Victorinus l. 5. de Trinit. c. 7. *Quod non potest esse prius temporaliter, potest esse prius causaliter.*

18. Probatur 2. Ratione. Prima ratio sit, In diuinis personis est ordo à natura

præscriptus, quo vna persona est naturaliter prima, alia secunda, alia tertia. Ergo datur inter diuinæ personas prioritas & posterioritas realis originis. Antecedens est certum: quia quod pater sit prima in Trinitate persona, Filius vero secunda, & Spiritus sanctus tertiæ, non pendet ex numerantis arbitrio, sed ex ipsa naturalis originis quiditate, quæ essentialiter postulat, vt Pater sit origine primus, Filius vero secundus, Spiritus sanctus tertius. Consequentia vero probatur, quia quod ex natura rei est primum & secundum, ex natura rei est prius & posteriorius, quia prius & posteriorius essentialiter includitur in primo & secundo. Nam primum ex conceptu suo antecedit secundum antecessione aliqua: ergo quod re ipsa est primum & secundum, re ipsa primum aliqua antecessione antecedit secundum: igitur si Pater re ipsa est primus, Filius secundus, Spiritus sanctus tertius, re ipsa. Pater erit prior Filio, & vterque Spiritu sancto. Confirmatur: nam quidquid ab auctoribus adduci potest cōtra prius & posteriorius, adduci etiam potest contra primum & secundum.

19. Nec satisfacit Durandus afferens, primum & secundum denotare solum ordinem; prius vero & posteriorius superaddere excessum & defectum. Nam hoc gratis dicitur, & qua ratione cohætere simul possunt primum & secundum, sine ullo excessu & defectu, cohætere etiam poterunt prius & posteriorius. Est enim prius & posteriorius, vt rectè notauit Mayronus, naturalis passio ordinis realis.

Durandus.

Mayronus.

20. SECUNDA ratio sit. Vbicunque est ordo realis, & secundum talem ordinem non est simultas; necessariò est aliqua prioritas & posterioritas, saltem sub ea ratione, sub qua est ordo. Inter diuinæ autem personas producentes & productas, seu productivæ & producibilis, est ordo realis originis, & secundū talem ordinem non est simultas. Ergo necessariò est prioritas & posterioritas. Consequentia patet. Minor quoad primam partem, nempe quoad realem ordinem originis inter diuinæ personas, constat ex præcedente assertione. Quoad secundā vero, nempe quod secundum talem ordinem non sit inter diuinæ personas simultas probatur; quia esse simul origine est esse simul quoad productivitatem & producibilitatem. Nam sicut ordo originis formaliter consistit in productivitate vnius, & producibilitate alterius: ita esse simul ordine originis, est esse simul quoad productivitatem & producibilitatem: ita vt eadem vim productivam, & eodem modo habeat vna persona, atque altera: hoc autem implicat: alioquin eadem vis productiva, & eodem modo esset in principio producibile, atque in termino producibile; eademque vis producibilitatis, & eodem modo esset in termino producibile, atque in principio ipso productivo. Vnde applicando ad rem nostram, eadem

perfectio

perfectio generandi, & eodem modo esset in Patre, atque in Filio, eademque perfectio nascendi, & eodem modo esset in Filio, atque in Patre. Similiter esset de virtute spiratiua & termino spirabili respectu spiratoris & spirati. Major verò patet, quia similitas contradicitoriè opponitur prioritati & posterioritati, cùm inter eas non detur medium. Simultaneum duorum negat prioritatem & posterioritatem eorundem. Ergo si inter diuinis personas non est similitas originis necessariò erit prioritatis & posterioritatis eiusdem originis, quæ non est aliud, quād esse, à Quo alius, & Qui ab alio: sed Pater est, à quo Filius, & Filius, qui à Patre; & vtterque, à quo Spiritus sanctus, & Spiritus sanctus qui ab utroque: ergo.

21. Posterior autem pars assertionis constat: nam prioritatis naturæ, vt illam definit Aristoteles 5. Metaph. cap. 11. est, quando unum potest esse sine alio, non contrà. At vna persona diuina non potest esse sine alijs: ergo vna non est natura prior alijs. Et à fortiori nulla perfectio absoluta intrinseca Deo est natura prior alia perfectione absoluta, vel relativa. Quia nulla est perfectio absoluta, vel relativa in Deo, quæ sine alia perfectione eiusdem Dei esse possit.

22. Nec satisfacit Rubio, prioritatem naturæ definiens esse, non solum quæ vnum re ipsa existere, aut duratione præcedere potest aliud, sed etiam cui minùs repugnat existere, quā alteri. Et quia, inquit, in diuinis minùs repugnat personam producentem existere, aut etiam duratione præcedere producere, quām contrà; ideo condenda erit inter diuinis personas naturæ prioritatis & posterioritatis. Non, inquam, satisfacit: tum quia hæc prioritatis naturæ definitio gratis configitur, cùm neque ab Aristotele, neque ab illo alio probato Authore tradita sit: alioqui concedere possemus Deo prioritatem & posterioritatem dignitatis, aliter definiendo prioritatem & posterioritatem dignitatis, quā Patres & Theologi definitiunt. Tum quia, cum omnes perfectiones diuinæ sint ipsum *Necessaria*, æqualis repugnanciam est in omnibus, vt una existere possit sine alia; atque adeo non poterit recipi minùs vni, quā alteri repugnare, vt sine alia existere possit. Quod si quando Patres, aut graues aliqui Scholastici videntur Deo concedere prioritatem naturæ, explicandi sunt de prioritate originis naturalis, propter distinguitur ab origine & productione libera.

23. Ex his, Deducitur 1. Patrem non eo formaliter priorem origine, quod ipse à nullo sit, sed eo formaliter, quod sit alterius productius. Ratio est, quia prioritatis originis est positiva habitudo producentis ad productum: sicut è conuerso posterioritas originis, est positiva habitudo producti ad producens: producens autem non dicit habitudinem ad productum ex eo formaliter, quod ipse non sit ab alio productus: tū quia posset non esse ab alio productus, & tamen nullius est productius, & tunc nulla esset in eo prioritas, quia

prioritati responder posterioritas in eodem ordine: at tunc nulla foret originis posterioritas, cùm hæc sit ipsa passiva producção termini à suo principio producente; tum quia prioritas originis est positiva perfectio principij producentis: non esse autem ab alio, est pura negatio productionis ab alio.

24. Deducitur 2. Hanc prioritatem & posterioritatem non solum esse inter personas producentes & productas, sed etiam inter potentias productivitatis & producibilitatis; nec non inter ipsas formales origines actiua & passivas. Vnde æternus Parenz non solum est prior origine Filio ratione personalitatis, sed etiam ratione virtutis generatiua, nec non ratione formalis originis, quæ in ipso est actiua generatio. Similiter Pater & Filius non modò sunt priores origine Spiritu sancto ratione suppositorum, sed etiam ratione virtutis spiratiua & formalis originis, quæ est ipsa Spiratio actius Patri Filioque communis. Hæc enim omnia in ratione prioritatis & posterioritatis sibi proportionatè correspondent: præcedit enim suppositum productiuum; terminum producibilem, tanquam principium *Quod*. Virtus vero producitu præcedit vim producibilem, vt ratio *Quod*, sive per *Quam*; origo actiua originem passiuam, vt ratio *Quia*; quorū omnium ea est ratio, quia in omnibus his reperitur realis habitudo vnius ad aliud spectans ad eundem ordinem originis: Nam omnes istæ tres rationes suppositi producentis, virtutis productiua, & formalis productionis compleunt vnum & eundem ordinem originis, atque adeo eundem ordinem prioritatis & posterioritatis.

25. Deducitur 3. Hanc prioritatem & posterioritatem non esse inter relationes diuinas, quatenus ad instar relationum prædicamentorum concipiuntur resultare ex originibus: quia sub hac formalitate nullum exercent munus, nisi puri respectus. Vnde non esset maior ratio, cur vna potius præcederet aliam, quām contrà, quoniam idem munus puri respectus, quod exercet una, exercet & alia. Vnde quatuor formalites seu quasi partes eiusdem integræ formalitatis confiderantur sicut in qualibet persona diuina. Prima est formalitas constitutiua personæ vt sic. Secunda formalitas est constitutiua personæ vt productiua, vel vt producibilis. Tertia vt originantis, vel originatae. Quarta vt referentis & relatæ.

26. Deducitur 4. Prioritatem & posterioritatem realis originis non intercedere, nisi inter realiter distincta. Tum quia realis prioritatis & posterioritas supponit realem distinctionem extremorum, in quibus talis ordo prioritatis & posterioritatis fundatur: idem enim respectu sui prius & posterius origine esse nequit. Tum quia ordo realis originis non intercedit nisi inter ea, quorum vnum se habet vt producens, alterum vt productum: sed hæc necessariò distinguuntur realiter, cùm nequeat idem producere seipsum. Vnde

Aristoteles.

Rubio.

Patres &
Scholastici
explicandi.

nec Pater est origine prior respectu generationis actiua, nec Spirator respectu spiratio-
nis actiua: quia nec Pater actiua generatio-
nem, nec Spirator actiua spirationem pro-
ducit. Præterea nullum absolutum, quatenus
constituit naturam Patris formaliter &
per se, est origine prius Filio: quia nullum ab-
solutum quatenus constituit naturam Patris
dittinguitur à Filio, vel est illius produc-
tum, ut supra probauimus, & fusiū disp. se-
quente. Quod autem nullo modo distingui-
tur ab alio, neque est illius produc-
tum, non potest formaliter & per se esse prius origine
illo.

27. Deducitur 5. Patrem prius origine per
generationem actiua respicere Filium, quā
per spirationem actiua Spiritum sanctum,
non autem prius origine respicere ipsam ge-
nerationem actiua, quām passiuam. Hoc fe-
cundum pater, quia respectu generationis, &
spirations actiua, nullo modo Pater est prin-
cipium productuum. Primum probatur,
quia tam generatio passiuam, quām spiratio pas-
siua originantur à Patre: atqui spiratio passiuam
prælupponit essentialiter generationē pas-
siua. Quotiescumque autem plures actiones
originantur ab eodem principio, cum essentia-
lī præsuppositione vnius ad aliam, vna est
prior alia; atque adeo principium ipsum dici-
tur prius originare vnam, quām aliam. Sed ge-
neratio passiuam, & spiratio passiuam originantur
ab eadem persona Patris, cum essentiali præ-
suppositione generationis ad spirationem: er-
go generatio est prior spiratione, & conse-
quenter Pater per generationem actiua
prius origine respicit Filium, quām per spirati-
onem actiua spiritum sanctum; atque adeo
prius dicitur generare quām spirare.

28. Deducitur 6. Patrem prius prioritate
secundum quid spirare, quām Filium, & ver-
trumque prius ad extra producere, quām
producat ipse Spiritus sanctus. Hæc est Do-
ctrina Scoti supràadducta, quæ mihi vel ex
eo probatur, quoniam sicut prioritas originis
simpliciter dicta, est qua producens dat esse
producto; & posterioritas originis simpliciter
dicta, est qua productum accipit esse à produ-
cente: ita prioritas originis secundum quid er-
it illa, qua vna persona per virtutem à se, alia
per virtutem ab alio acceptam ad eundem
terminum producendum concurrunt. Ete-
nim producere per virtutem à se, & produc-
tere per virtutem ab alio acceptam, constituunt
diuersitatem habendi eandem virtutem: quæ
diuersitas habendi eandem virtutem aliquo
modo redundant in diuersitatem producendi
eundem terminum: quæ cùm sit diuersitas se-
cundum quid, reduci debet, ad aliquam di-
uersitatem simpliciter: hæc autem alia esse
non potest, quām diuersitas originis.

29. Dico 3. Præter realem prioritatem &
posterioritatem originis, concedenda est in
diuinis virtualis prioritas, & posterioritas na-
turalis exigentia & obiectua conceptibilitatis.
Fundamentum est, quia licet in Deo sit
vna simplicissima perfectio, nullam admittens

ex natura rei distinctionem, præterquam in-
ter oppositas relationes: propter plenitudi-
nem tamen essendi, & eminentissimum modum
unitissimè continendi omnes perfectio-
nes possibilis, naturaliter exigit, ut si ab intel-
lectu, nō valente vnicō actu totam eius per-
fectionem exprimere, recte & ordinatè concipi-
atur, prius concipi debeat secundum vnam
perfectionem, quām secundum aliam. Nam
eo ordine concipienda sunt vbi virtualiter
tantum distinguuntur, quo ordine existunt
vbi eadem realiter differunt, quia omnis or-
do & distinctio secundum quid reducenda
est ad ordinem & distinctionem simplici-
ter. Sed vbi tales perfectiones realiter dif-
ferunt, vna præcedit aliam aliquo ordine
prioritatis. Ergo eodem ordine propor-
tionali sunt concipiendæ, vbi tantum virtualiter
distinguuntur. Quia sicut realis identifi-
catione plurium perfectionum in eadem forma-
litate non tollit intrinsecam perfectionem
vniuersiusque, vt patet de diuinis relationi-
bus, quæ identificatæ cum essentia non amittunt
intrinsecam oppositionem, quam adhuc
identificatæ cum essentia mutuò retinent:
ita nec tollit naturalem exigentiam, quam
eadem perfectiones habent ad concipi. Nam
conceptibilitas est passio consequens entitatē.
Igitur qua ratione tales perfectiones
identificatæ retinent propriam entitatem, ea-
dem ratione retinebunt eandem conceptibili-
tatem.

30. Hinc deducitur, absoluta præconci-
pienda esse respectu; & inter absoluta com-
muniora minus communibus, vt ratio sub-
stantiarum præconcienda est intellectuati, &
hæc appertinet; & actus intellectus actu voluntatis; actus vero voluntatis actu exten-
sionis executionis. Item ratio immaterialitatis
præconcienda est prior, quām ratio intellectuati.
Eodem modo de ceteris perfectionibus, tam absolutis, quām respectu, vel ad
inuicem comparatis, vel seorsim consideratis
discurrendum erit proportionaliter ad ea,
quæ actu distinguuntur.

31. Dico 4. Concedenda est in Deo prio-
ritas secundum subsistendi consequentiam,
non quidem realis, sed rationis. Primum patet
quia prioritas secundum subsistendi conse-
quentiam, vt Philosophus definit, est quando
ab uno non conuertitur consequentia ad alterum.
Vt animal est: ergo homo est. Animal est
prius homini subsistendi consequentia, quia
ab animali ad hominem non conuertitur conse-
quentia: conuertitur autem ab homine ad
animal, quia valet: homo est, ergo animal est.
Vnde homo est posterior animali subsistendi
consequentia. Atqui multæ sunt perfectiones
in Deo, in quibus non conuertitur subsistendi
consequentia ad alias: ergo datur in Deo
huiusmodi prioritas. Minor constat in om-
nibus perfectionibus absolutis, à quibus
non conuertitur consequentia ad respectuas.
Non enim sequitur: Hæc persona est Deus;
ergo est Pater, contrà vero conuertitur
subsistendi consequentia à respectuis ad
absoluta

Scotus
approbatur.

Aristoteles

absoluta, ut Pater est, ergo Deus est.

32. Secundum verò pacet, quia nullum prius prioritate subsistendi consequentia in Deo esse potest sine posteriori secundum eandem subsistendi consequentiā: ergo talis prioritas in Deo non est realis, sed rationis. Antecedens est evidens, nam absoluta, quae in Deo priora sunt subsistendi consequentia respectiūs, nequeunt esse sine respectiūs. Consequētia verò probatur, nam etenim hæc prioritas in rebus creatis est realis, quatenus prius separabile est ex natura rei à suo posteriore. Ut animal ex natura rei existere potest sine homine, licet non possit homo existere sine animali. Igitur si in Deo prius non est ex natura rei separabile à suo posteriore, non erit prius realis, sed rationis. Confirmatur, nam hæc prioritas coincidit cum ea quæ est inter uniuersalia & particularia, sive inter superiora & inferiora: sed talis prioritas & posterioritas in Deo non est realis, sed rationis, quia in Deo commune & proprium, sive superioris, & inferioris non distinguunt realiter, sed sola ratione. Sola difficultas esse posset de prioritate secundum subsistendi consequentiā inter actus necessarios & liberos, an sit realis de qua infra.

33. Ex dictis deducitur in diuinis nullam esse prioratatem & posterioritatem in Quo, sed tantum à Quo. Fundamentum est, quia prioritas & posterioritas in Quo, aut est ipsa prioritas & posterioritas durationis, aut certè ad illam reducibilis, tanquam imperfecta ad perfectam eiusdem ordinis. A diuinis autem non solum absit omnis prioritas & posterioritas durationis simpliciter, sed etiam secundum quid; quia in diuinis non modò omnia re ipsa sunt simul in eadem mensura æternitatis, sed neque concipi possunt, ut existentia in diversa durationis mensura, quia concipi non possunt in opposita mensura ab ea, in qua de facto sunt, alioqui falsa esset conceptio. Nam eti possint à mensura æternitatis præscindi, non concipiendo illa, ut positivè existentia in eadem æternitatis mensura, concipi tamen non possunt, ut positivè existentia in diversis instantibus durationis. Vnde non rectè à Scotistiis in diuinis ita assignantur diversa instantia & signa, ut ipsi vocant *Natura*, ac si re ipsa non omnia responderent eidem instanti durationis. Ut cum dicunt, Patrem in primo instanti seu signo naturæ esse perfectè beatum, absque notitia intuitu personarū & creaturarum: nam cum notitia dicatur intuitu per ordinem ad obiectum præsens in eodem signo & instanti durationis, esto non sit in eodem signo & instanti originis, non poterit dici, Patrem in priori signo originis non habere intuituam notitiam personarum & creaturarum: quia cum prioritate originis stat similitas durationis principijs producentis & termini producti; atque adeo cum prioritate originis in Patre stat intuitu notitia de personis producētis & actu existentibus in eodem signo æternitatis.

34. Ad argumenta primæ sententie. Ad pri-

Tom. I. De Deo.

mum ducitum ab autoritate Patrum Resp. Patres solùm negasse in diuinis prioritatē & posterioritatē dignitatis, & durationis. Argumentabant enim contra Arium, qui vtranque prioritatē & posterioritatē finiebat in diuinis personis, asserebat enim, Patrem esse Filio maiorem, atque priorem. Constat ex eodem citato Symbolo Athanasij, vbi ea tantum prioritas & posterioritas negatur diuinis personis, cuius similitas in eodem Symbolo affirmatur. Atqui sola similitas durationis & dignitatis in eodem Symbolo affirmatur, ut patet cùm dicitur, *Ei in hac Trinitate nihil prius, aut posterius; nihil maius, aut minus: sed tota tres persona coeterne sibi sunt & coæquales.* Tum ex reliquis Patribus, qui expressè negant in diuinis solam prioritatē & posterioritatē durationis & dignitatis, ut manifestum erit eos perlegenti. Tum quia, cū prioritas & posterioritas simpliciter prolata stet pro suo principali analogato, quod est prius & posterius durationis, noluerunt illam simpliciter Deo concedere, sed semper cum addito limitante ad solam prioritatē & posterioritatē originis, ut suprà vidimus.

35. Ad secundum dictum ex ratione Respondeo, personam diuinam, producentem esse priorem originē persona ipsa producta, non ratione essentiæ, sed relationis; non ut formaliter exercet munus referentis, sed originantis, & constituentis tum potentiam producendi, tum suppositum ipsum producens. Ad confirmationem nego antecedens. Fundamentum verò secundæ sententiae, quatenus conuenienter fundamento primæ, negandum est: quemadmodum & fundamentum tertiae, quod ex dictis satis impugnatum manet.

S E C T I O II.

An ea, qua in diuinis sunt priora in uno genere, possint esse posteriora in alio?

36. Hanc questionem non reperio sub his terminis ab aliquo Authore propositam, facile tamen colligi potest ex ijs, quæ de prioritate & posterioritate originis Scholastici de Deo disputant: & alioqui ea necessaria est ad plurimas implexasque difficultates, quæ in hac materia de Trinitate sèpe occurunt, enodandas. Quare operè pretium duxi illâ sub his terminis vniuersaliter examinare, ut ex ea vniuersales regulæ pro occurrentibus difficultatibus nobis subministrarentur ad rectè concipiendum, & loquendum de prioritatis & posterioritatibus, quæ in Deo assignari solent.

37. PRIMA sententia negat: eaque aperte colligitur ex doctrina Scotti, negantis Verbum procedere ex intuitu notitia personarum, & creaturarum possibilium. Eo quod notitia, qua Verbum ipsum producitur,

Scoti doctri-

na.

N n 2

origine

origine præcedit, sicut & ipsum Verbum natura præcedit creaturas possibiles, quæ sententia apertè supponit, non posse eandem notitiam, qua Verbum producitur, esse priorem origine ipso Verbo, & simul posteriorem eodem Verbo, & creaturis possibilibus, in ratione obiecti ad cognitionem præsuppositi. Fundamentum esse potest, quia quod est prius origine, est prius simpliciter: quod autem est prius simpliciter, nullo pacto potest esse posteriorius respectu eius, respectu cuius est prius simpliciter. Minor constat, quia quod est prius simpliciter, supponitur sub omni modo & ratione independens ab alio: igitur neque secundum quid potest esse posterius & dependens ab alio. Maior probatur, quia quod est prius origine, debet suo posteriori communicare esse simpliciter: quod autem debet esse simpliciter alteri communicare, debet ab illo esse omnino independens, & prius omni prioritatis genere.

38. SECUNDA verò sententia affirmat: ea que colligitur ex opposita doctrina eorum, qui docent, Verbum diuinum aut de facto procedere ex notitia intuitiva personarum & & creaturarum possibilium, aut certè ex hoc capite mutua prioritatis & posterioritatis in diuerso genere non repugnare, quin illud hoc modo procedat. Colligitur etiam ex doctrina eorum, qui mutuam prioritatem & posterioritatem admittunt in actibus intellectus & voluntatis diuinæ; nec non in obiectis ipsius tales actus terminantibus; cùm sit eadem ferè vtriusque ratio. Pro propositæ controversiæ explicatione,

39. DICO. Nulla sequitur contradic̄tio, vt ea, quæ in diuinis sunt priora in uno genere, sint simul, aut etiam posteriora in alio genere; atque adeo ita de facto afferendum est ad melius facilius quæ saluandas multas difficultates Theologicas, quæ sine hac mutua prioritate & posterioritate in Deo vix saluari possunt. Assertio constat primò in rebus creatis, in quibus sine illa contradictione, quæ in uno genere sunt priora, non repugnat in alio genere esse posteriora. Ut materia est prior forma in genere subiecti primi receptiui. Rursus forma est prior materia in genere actus substantialiter actuantis. Item agens est prius subiecto in genere efficientis eductiui, rursus subiectum est prius agente in genere subiecti substantatiui. Finis est prior agente in ratione mouentis: agens est prius sine in ratione exequentis. Quælibet substantia creata est prior suis proprietatibus in genere causæ originantis: proprietates sunt priores substantia in genere formæ informantis, & disponentis. Ergo ascendendo ad diuinam, non repugnat, vt Pater sit prior Filio in ratione principij originantis, & simul cum Filio in ratione correlatiui referentis ac multo respicientis; immo & posterior Filio in ratione obiecti & termini specificantis, ac terminantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis: cùm non minus Pater supponat Filium in ratione obiecti, & termini spe-

cificantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis, quam Filius Patrem in ratione originantis, & communicantis natum.

40. Confirmatur primò. Nam in omnium ferè sententia personæ diuinæ sunt simul natura, duratione, & cognitione: natura, quia nequit una persona diuina existere sine alijs; duratione siue æternitate, quia una est omnium interminabilis vita tota simul & perfecta posse; cognitione, quia repugnat, vnam perfectè cognosci sine alia. Cum hac tamen triplici simultate stat prioritas unius, & posterioritas alterius in ratione originantis & originatae. Ergo cum eadem in prioritate & posterioritate stare poterit simultas, aut etiam prioritas & posterioritas in quolibet alio genere, Deo non repugnante. Cuius ratio à priori est, quia vt aliquid sit posterior altero sufficit, vt habeat talem connexionem cum illo, vt eo implicetur, implicet & hoc, & eo non existente, neque hoc existere possit. Talem connexionem habet Pater cum Filio & Spiritu sancto. Igitur Pater est aliqua ratione posterior Filio & Spiritu sancto. Minor patet, quia implicetur, Filio, vel Spiritu sancto imdilicetur & Pater, vel secundum rationem paternitatis respectu Filii, vel secundum rationem spiratoris respectu Spiritus sancti. Atque hoc non tantum identicē, & per locum extrinsecum, sed formaliter, & per locum intrinsecum.

42. Confirmatur secundò, quia licet repugnet, vt una & eadem formalitas sit, aut concipi possit prior & posterior simul respectu eiusdem; nam etiam secundum rationem implicatur, vt una & eadem formalitas concipiatur cum opposita affirmatione, & negatione simul: concipitur autem cum opposita affirmatione & negatione simul, si concipiatur vt prior & posterior respectu eiusdem. Nam quatenus concipitur prior, concipitur vt independens ab alia: quatenus vero concipitur vt posterior, concipitur vt dependens ab eodem. Non tamen implicatur, vt una & eadem res secundum diuersas formalitates, virtualiter tantum distinctas, possit concipi prior, & posterior respectu diuersorum. Cuius ratio est, quia si illæ formalitates essent à parte rei distinctæ, possent esse priores & posteriores respectu diuersorum: ergo etiam identificatae, & virtualiter tantum distinctæ, poterunt esse priores & posteriores respectu diuersorum. Consequentia probatur, quia identificatio non tollit quidditatiam exigentiam identificatorum, vt patet de relationibus diuinis, quæ ex eo quod identificantur cum essentia, non amittunt quidditatiam oppositionem ad inuicem. Ergo etiam plures formalitates à parte rei identificatae contingere possunt prioritatem & posterioritatem respectu diuersorum; quam prioritatem & posterioritatem, si essent distinctæ à parte rei, illæ haberent.

43. Ex hac doctrina, multa deduci possunt, quae in propriis materijs ex professo tractantur. Sed ne eadem repeatantur, remitto ea ad proprias tractationes. Solùm hic adnoto, hanc mutuam prioritatem & posterioritatem in diuerso genere non modo admittendam esse inter diuinas personas, secundum diuersas rationes consideratas, sed etiam inter diuina attributa, nec non inter actus diuini intellectus & voluntatis; atque inter obiecta ipsa, ut tales actus terminantur. Item inter perfectiones absolutas & respectivas inuicem comparatas. Quo sit ut non semper hæc mutua prioritas & posterioritas sit realis, sed interdum realis ex una parte, rationis verò seu virtualis ex alia: interdum autem rationis seu virtualis ex utraque parte, iuxta naturalem exigentiam extremerum, quæ mutuò comparantur ut priora & posteriora secundum diuersas formalitates & rationes.

44. Ad fundamentum primæ sententiæ Respondeo, distingundo maiorem: nam si per prius simpliciter, intelligatur prius non tantum secundum originem, sed etiam secundum alias rationes prioritatis, neganda est maior, quæ potius erat probanda, quam supponenda. Siquidem cum prioritate originis non repugnat posterioritas in alio genere, ut probatum est. Saluator enim prioritas originis, si producens habeat suum esse independens à producendo, in eo duotaxat genere, in quo illud debet communicare producendo. Si verò per prius simpliciter, intelligatur prius secundum potiorem & principaliorem rationem prioritatis, concedenda est maior. Nam inter omnes prioritates, quæ Deo conuenire possunt, potissima est originis, per quam una persona realiter communicat esse alteri. Alioqui quæ inter omnes prioritates principem locum tenet, auctore Philosopho in Prædicamentis cap. de Priore, est prioritas duratioñis, secundum quam unum dicitur antiquius alio. Cæterum sicut cum prioritate duracionis, quæ est omnium potissima, stare potest posterioritas in alio genere: ita cum prioritate originis non repugnat posterioritas in alio genere. Ex his patet ad probationem maioris, cuius neganda est minor.

SECTIO III.

Quo pacto ordinanda sint signa prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuina?

45. Vponendum est, hæc signa non esse signa Prioritatis, & Posterioritatis realis, sed tantum rationis, & virtualis duntaxat presuppositionis, vnius formalitatis ad aliam, quatenus secundum rectum ordinem rationis vna formalitas concipienda est prior alia ab intellectu, non valente vnico actu con-

cipere totam perfectionem obiecti. Ut posito, quod non possit vnico actu simul concipi perfectio intellectionis & volitionis diuinæ, rectus ordo concipiendi, fundatus in rebus ipsis poscit, ut intellectio concipiatur prior volitione, tum quia in rebus creatis, ad instar quarum increatas concipimus, intellectio præcedit volitionem: tum quia ipsa plenitudo diuini actus postulat, ut prius concipiatur secundum vnam formalitatem, quam secundum aliam. Nam sicut formalitates intellectionis & volitionis per mutuam identificationem non amittunt proprium esse intellectionis & volitionis in Deo, ita nec naturalem exigentiam, ut vna concipienda sit prior alia.

46. Est autem hoc suppositum tum contra Scotum opinantem, hæc signa non esse tantum rationis, sed ex natura rei, qui propterea, ut suprà vidimus, appellat signa sive instantia naturæ, ad cuius prioritatem & posterioritatem docet, non sufficere solam distinctionem rationis. Tum contra Ochamum in 1. dist. 9. quæst. 3. ad finem, & Gabrielem in 3. dist. 2. dubit. 3. in fine, negotiantes huiusmodi signa & instantia rationis in actionibus diuini intellectus & voluntatis. Nostamen prædicto supposito, ut certo admisso, tum ex Patribus, qui sèpè huiusmodi signis vtuntur ad explicandum mysterium diuinæ prædestinationis, ut patet ex Augustino pluribus in locis, & ex Prospero in epist. ad Aug. polita ante librum de Prædestinatione Sanctorum; tum ex communi sententia Theologorum, qui hæc signa admittunt ad explicandas varias dependentias, quas obiecta ipsa ut à Deo volita important. Ulterius explicandum superest, quo pacto, & vnde sumenda sit hæc proprietas, & posterioritas in actionibus intellectus, & voluntatis diuina.

47. PRIMA sententia est Caietani 3. p. qu. 1. art. 3. §. Ad evidentiam horum, distinguuntis Vniuersum hoc in tres ordines, naturæ, gratiæ, & vniuersalitatis. In primo ordine collocat res omnes naturales; earumque deficiens, tam pure naturales, ut monstra, animalia, ignorantium; quam morales, ut peccata, que collocat in ordine naturæ, quia solius naturæ viribus committuntur. In secundo collocat omnia dona gratuita, & supernaturalia naturæ superaddita. In tertio vniōnem Verbi cum natura creata. Porro hos ordines ita combinat, ut in diuina mente primus præsupponatur ad secundum, secundus verò ad tertium. Quare iuxta hunc ordinem ita docet coordinanda esse signa & instantia rationis in actionibus intellectus, & voluntatis diuinæ; ut quæ spectant ad ordinem naturæ, preconcipienda sint priora ijs, quæ spectant ad ordinem gratiæ, & quæ ad ordinem gratiæ pertinent, preconcipienda sint priora, quam quæ pertinent ad ordinem vniōnis.

48. Ex qua doctrina colligit, Incarnationem Christi, vpotè spectantem ad tertium ordinem, prædestinatam esse post pruisum peccatum originale, in cuius remedium

illa est de c̄reta, aliās non decernenda: & p̄destinationem cuiuslibet puri hominis ad gloriam decretam esse post p̄euisa omnia naturalia ipsius; nec non post defectus, tam naturales, quām morales; atque adeo post ipsius peccata commissa p̄euisa. Fundamentum huius opinionis est: quoniam eo ordine concipiēta sunt hēc instantia rationis in mente diuina, quo res ipsae mutuo se supponunt. Atqui natura supponit ad gratiam, tanquam substratum ad formam indebitam; gratia v̄ero ad uniuersum hypostaticam, tanquam ordo medius ad summum.

Scotus.

49. SECUNDUM A sententia est Scoti in 1. dist. 41. qu. vñica, §. Potest aliter, & in 3. dist. 7. qu. 3. §. Sed hic sunt duo, & dist. 19. qu. vñica. §. In ista questione, talem ordinem in actibus diuinae voluntatis assignantis, qualis est inter finem & media. Vnde sicut finis est prior medijs; & inter media, quās sunt nobilita, & propinquiora fini, priora sunt ijs, quās sunt ignobiliora & remotiora à fine: ita in Deo intentio finis est prior electione mediorum; & electione mediorum nobiliorum & propinquiorum fini, est prior electione mediorum ignobiliorum, & à fine remotiorum. Ex quo principio deditur, Christum, qui est nobilissimum inter omnia media, & ad Dei gloriam manifestandam, qui est finis omnium operum Dei ad extra, ap̄tissimum & propinquissimum, fuisse primum inter omnes p̄destinatos. Ex quo v̄terius infert, illum venturum fuisse, saltem in carne imp̄fibili, etiam si Adamus non peccasset; eō quod eius p̄destinatio ordine naturae in æternō decreto Dei p̄cesserit p̄destinationem aliorum hominum, tam quoad gloriam, quām quoad gratiam: ac proinde quoad ipsam p̄euisionem peccati originalis, quod p̄supponit gratiam Adamo collatam, cūm sit priuatio illius. Probatur autem, hunc ordinem signorum assignandum esse in mente Dei hoc argumento. Ordinatè volens prius vult finem, quām media; & inter media, prius eligit, quās sunt nobilita, & fini propinquiora. Igitur talis ordo assignandus est in mente Dei, qualis est inter finem & media ipsa ad finem relata.

Suarez.

50. TERTIA sententia est Suarez 3. p. disp. 5. lect. 1. alio modo ordinantis hēc instantia rationis in actibus intellectus, atque in actibus voluntatis diuinae. Nam in actibus intellectus, ait, ordinanda esse iuxta ordinem prioritatis & posterioritatis, quam res ipsae seruant ex naturali connexione inter se: vt quā re ipsa sunt priores, prius ratione intelligentur à nobis actum diuina cognitionis terminare: quā v̄ero sunt posteriores, posteriori ratione intelligentur, eundem actum diuina cognitionis terminare. Contrā v̄ero in actibus diuinae voluntatis ordinem prioritatis & posterioritatis sumendum esse, non ex intrinseca, & naturali connexione, quam res ipsae habent ad inuicem, sed ex extrinseca & libera ordinatione, quam sortiuntur ex voluntate Dei: vt illae concipiāntur prius ratione à Deo volitæ, quās sunt volitæ vt finis;

illæ v̄ero posterius ratione, quās sunt volitæ vt media ad finem; idque sine v̄lla mutatione rerum, per extrinsecam duntaxat ordinem Dei, liberè ordinantis vnam rem ad aliam.

51. Fundamentum prioris assertionis est, quia res ita se habent ad cognoscī, sicut ad esse. Ergo is ordo concipiendus est in intellectu res perfectè cognoscēte, qui est in rebus ipsis. Fundamentum v̄ero posterioris assertionis est, quoniam talis ordo secundum rationem constituendus est in actibus diuinae voluntatis, qualem ordinem secundum rem seruant actus voluntatis creatæ: quia omnis ordo rationis concipiendus est per analogiam ad aliquem ordinem realem, sed talem ordinem secundum rem seruant actus voluntatis creatæ: ergo similem ordinem secundum rationem concipere debemus in actibus voluntatis increatae. Minor probatur, quia voluntas creata non solū prius vult finem, quām media, sed etiam media ipsa ordinat ad finem, absque intrinseca mutatione medium, per extrinsecam duntaxat ordinem suum.

52. QVARTA sententia conuenit cum præcedente de coordinatione instantium rationis in actibus diuini intellectus, ex connexione & ordine rerum inter se: discrepat autem ab illa de coordinatione corundem in actibus diuinae voluntatis, absque intrinseca mutatione ipsarum rerum, quās ordinantur. Putat enim hēc sententia, non posse vnam rem ordinari ad aliam, tanquam medium ad finem, ad quam non est natura sua ordinata, per extrinsecam duntaxat voluntatem Dei; sed necessariam esse intrinsecam aliquam mutationem in re ipsa, quā ordinatur. Fundamentum est, quia implicat fieri transitum de contradictione in contradictione sine aliqua mutatione reali. Sed cū vna res ordinatur ad aliam, ad quam non est natura sua ordinata, fit transitus de contradictione in contradictionem, quoniam ex non ordinata fit talis res ordinata: igitur aliqua realis mutatio intercedat, oportet. Atqui hēc realis mutatio non potest esse ex partelibet actus diuini, quia ille non mutatur, cūm ex necessario transit in liberum; ergo ex parte ipsius rei, quā ordinatur.

53. Pro explicatione propositæ controvērsiæ notandum est, hēc instantia prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuinae, non deseruire intellectui increato, eō quod ipse non concipit suum actum cum prioritate ad alium, ne quidem virtuali, nisi per respectum ad intellectum creatum, concipientem vnum prius alio; sed deseruire tantum intellectui creato, qui, quoniam non valet vñico actu concipere quidquid perfectionis est in vñico actu Dei, illum concipit per varios conceptus inadæquatos. Ut autem isti conceptus sint ordinati ex parte obiecti, prius concipiendus est actus diuinus terminari ad vnam rationem obiecti, quām ad aliam; quoniam, et si indiuisibiliter terminetur

ad omnes

ad omnes rationes in obiecto existentes, atamen secundum rationem cum fundamento in re, & per analogiam ad actus creatos, possumus eundem actum concipere prius terminari ad unam rationem, quam ad aliam. Et propter hoc assignantur huiusmodi instantia rationis, ut nobis deseruire possint ad recte & ordinatae concipiendas varias rationes & formalitates, quae in uno simplicissimo actu Dei unitissime continentur.

54. Dico primò. Prioritas & posterioritas inter actus intellectus, & voluntatis diuinae sumenda est ex virtuali præsuppositione unius, & naturali subordinatione alterius. Etenim, quia actus intellectus in Deo virtualiter præsupponitur ad actum voluntatis: contraria videlicet voluntatis virtualiter subordinatur actui intellectus, cum nihil possit esse volitum, quin præcognitum; actus intellectus concipiendus est prius ratione, quam actus voluntatis circa idem obiectum. Fundamentum est, quia talis ordo concipiendus est inter ea, quæ sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ distinguuntur realiter. Sed ubi isti actus distinguuntur realiter, actus intellectus præcedit actum voluntatis: actus vero voluntatis consequitur actum intellectus. Ergo similis ordo concipiendus est in actibus diuinis, in quibus sola interuenit distinctio rationis.

55. Dixi, Circa idem obiectum. Quia si actus intellectus comparetur circa unum obiectum, & actus voluntatis circa aliud disparatum, nulla inter eos intercedet prioritas & posterioritas: quia haec non intercedit nisi inter ea, quæ ordinem aliquem & connexionem habent ad inuicem penes aliquid tertium. Hinc autem non excluditur, quin idem actus voluntatis secundum aliam formalitatem possit esse virtualiter prior eodem actu intellectus. Idem enim actus voluntatis, consideratus quasi elicitus à voluntate, est posterior ratione actu intellectus; quia ut sic actus voluntatis præsupponit actuum intellectus, in ratione proponentis obiectum. Idem vero actus voluntatis, consideratus ut obiectum eiusdem actus intellectus comprehendentis omnes perfectiones diuinas, atque adeo actus ipsos voluntatis, quibus ipsemet actus intellectus obiectum volibile proponit, est virtualiter prior illo; quia ut licet præsupponitur ratio, saltem inadæquate specificans talem actu. Ut amor, quo Deus diligit se, consideratus quasi elicitus à voluntate Diuina, est virtualiter posterior cognitione, quam Deus seipsum, siveque perfectiones comprehendit. Consideratus vero ut objectum eiusdem comprehensionis, est illa virtualiter prior; quia ut sic præsupponitur, ut ratio inadæquate specificans illum.

56. Confirmatur, nam ex assignato principio is ordo concipiendus est inter ea, quæ sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ realiter distinguuntur. Sed inter actuum intellectus & voluntatis creatæ, ubi ista realiter distinguuntur, talis ordo in-

tercedit; nam actus voluntatis create, ut clausus à voluntate, est realiter posterior actu intellectus dirigentis voluntatem. Idem vero actus, tanquam obiectum, ad quod tendere potest intellectus, est prior eodem actu intellectus, ut ratio specificans illum.

57. Ex hac doctrina soluitur primò, quare Verbum diuinum procedat ex cognitione intuitiva omnium personarum. Quia nimur, licet cognitio, ex qua procedit Verbum, sit origine prior ipso Verbo, est tamen sub alia ratione posterior Verbo, nempe sub ratione obiecti & termini specificantis. Sub qua ratione Verbum, & Spiritus sanctus sunt priores ratione cognitione ipsa, qua procedit Verbum. Neque hoc præiudicat vel priorati originis, quam prior est ipsa cognitione, quam procedit Verbum; vel posterioritati ipsius Verbi. Quia prioritas specificativa, ut constat etiam in rebus creatis, non tollit prioritatem, vel posterioritatem originis, cum sit alterius generis & rationis: & quod in uno genere est prius, potest in alio esse posterior. Confirmatur, nam Pater in ratione originantis est prior Filio, & tamen in aliquo genere est posterior Filio; quia nisi Filius esset, Pater non esset. Quod autem talem habet connexionem in essendo cum alio, ut nisi illud sit, neque hoc esse possit, est aliqua ratione posterioris illo: nam esse posterioris aliquam importat dependentiam, aut saltem necessariam exigentiam illius, respectu cuius dicitur posterior.

58. Soluitur secundò, quo pacto æternus Parentes dignat Filium voluntate complacentia. Ratio dubitandi est; quoniam actus complacentiae, cum sit actus voluntatis, supponit actuum intellectus, per modum obiecti actu existentis, circa quod versatur. Igitur nequit Pater æternus complacere sibi de generatione Filii, nisi voluntate cœquentे generationem; cum generatio includat actu intellectus quo proponitur & producitur obiectum ipsum complacentię, quo Pater sibi complacet de generatione Filii; atque adeo actus complacentię supponitur ad generationem. Soluitur autem haec difficultas per assignatum principium. Quia licet generatio supponat actuum complacentię de eadem generatione in ratione obiecti actu existentis, ac presentis in eadem æternitate; in ratione tamen actus quasi eliciti à voluntate consequitur ad actuum ipsum generatum. Et sic non repugnat, quo minus se mutuo præsupponant sub diverso genere ac ratione.

59. Soluitur tertio, qua ratione æternus Parentes in priori signo originis, quo precedit Filium, non solum cognoscat se ipsum, siveque essentiam, sed etiam Filium & Spiritum sanctum, quorum perfecta notitia beatur, contra Scotum afferentem, in priori signo originis Patrem cognoscere tantum se ipsum, siveque essentiam, eaque tantum cognitione beati. Soluitur autem, quoniam Patrem precedere prioritate ori-

*Contra
Scotum.*

ginis Filium, non est illum habere esse in aliquo signo, in quo eodem signo non habeat simul esse & Filius, ac proinde non posse Patrem in eo signo cognoscere Filium, utpote nondum existentem. Sed Patrem prioritate originis præcedere Filium, est Patrem habere esse à se, Filium verò à Patre, cum omnimoda simultaneitate in essendo, atque adeo in cognoscendo. Vnde nullum est assignabile signum, in quo sit Pater, & nondum sit Filius: sed in quocunque signo est Pater, est etiam Filius, cum hoc tamen discrimine quod Pater est à se, Filius verò à Patre, ac proinde nullum est assignabile signum, in quo Pater cognoscatur se ipsum, & non cognoscatur Filius actu existentem.

60. Quapropter falsa est illa propositio, quā Scotus aliumit; In priori originis Pater est, & nondum est Filius: vt inde inferat, Patrem in eo priori cognoscere seipsum, suamque essentia, non autem Filium nondum existentem. Etenim aliud est, Filium in priori originis non esse à se, sed à Patre, aliud non esse simpliciter: & quia intuitiva notitia terminatur ad esse rei simpliciter, etiam si Filius in priori originis non sit à se, adhuc tamen, quia est simpliciter, cognoscitur intuitiuè à Patre; atque adeo nullum est signum in quo Pater intuetur se, & non intueatur Filius, & Spiritum sanctum. Dices. Pater prius existit, quam existat Filius: ergo non existit simul cum Filio. Resp. Pater prius prioritate à quo existit, quam Filius, concedo; prioritate in quo, nego. Ceterum, quod est valde notandum, et si nos ob imperfectum concipiendi modum concipiamus Patrem prius existentem quam Filium, & Spiritum sanctum; tamen hic modus cum imperfectionem importet, non est tribuendus Deo, qui res concipit iuxta naturalem exigentiam ipsarum.

61. Dico 2. Prioritas & posterioritas in actibus diuini intellectus, circa obiecta necessaria assignanda est iuxta prioritatem & posterioritatem ipsorum obiectorum. Prioritas verò & posterioritas in ijsdē, circa obiecta libera assignanda est iuxta ordinem diuinæ voluntatis, vt quæ à diuina voluntate sunt prius volita, sint etiam prius ratione cognita: quæ autem sunt posterius volita, sint etiam posterius ratione cognita. Vtraque pars assertionis constat. Nam obiectum præedit cognitionem, cognitionis autem, quæ perfecto modo repræsentat obiectum, proponit illud iuxta ordinem, quo ad ipsam cognitionem præsupponitur. Atqui obiecta necessaria ad actum diuinæ cognitionis præsupponuntur cum ordine, quem habent ab ipsa natura. Contrà verò obiecta libera præsupponuntur cum ordine, quem fortiuntur à libera voluntate Dei. Ergo cum tali ordine repræsentantur ab actu diuinæ cognitionis, quæ obiectum repræsentat, & proponit perfectissimo modo.

62. Ex his deducitur primo scientiam, quā Deus habet de se ipso, esse virtualiter priorem scientiam, quam habet de creaturis: & scientiam, quā habet de creaturis, priorem esse eam, quæ

versatur circa possibilia, quam quæ versatur, circa futura conditionalia: & hanc ratione præcedere eam, quæ versatur circa futura absoluta. Quorum ratio est, quia scientia cōmensuratur obiecto; ergo iuxta prioritatem & posterioritatem obiectorum concipienda est prioritas, & posterioritas in ipsa scientia. Sicut igitur inter obiecta diuinæ scientiae Deus præredit creature: inter creaturem, possibilia præcedunt conditionalia; conditionalia verò absolutè futura: ita scientia, quam Deus habet de se, est ratione prior scientia, quam habet de creaturis; quæ versatur circa creaturem, scientia possibilium est prior, scientia conditionalium; & haec prior, quam scientia absolutè futurorum. Quin eadem scientia, quæ versatur circa unum & idem obiectum, concipienda est prior, vt repræsentat illud secundū unam perfectionem, quam secundū aliam. Quo pacto scientia, quā Deus habet de se ipso, vt terminata ad essentiam cōcipienda est prior, quam vt terminata ad personas; & quæ terminatur ad creaturem, ea concipienda est prior, quæ ad rationes priores, & vniuersaliores terminatur.

63. Deducitur secundū. Scientiam visionis supponere in Deo notitiam liberi decreti aboluti de re, cuius est scientia visionis; quæ admodum & scientiam de effectu conditionato notitiam decreti conditionati de re, cuius est scientia conditionata: scientiam verò simplicis intelligentiæ nullam supponere notitiam decreti in Deo, nisi tantum possibilis. Ratio primi est, quia scientia visionis est notitia obiecti existentis in aliqua differentia temporis. Quidquid autem in tempore existit, vi alicuius liberi decreti Dei existit. Ratio secundi est: nam eo modo, quo effectus creatus est futurus, supponere debet in causa, quæ ad sui futuritionem necessaria sunt, inter quæ est decreterum conditionatum Dei. Ergo illud supponi deberante notitiam effectus sub conditione futuri. Ratio tertij est; quia scientia simplicis intelligentiæ versatur circa possibilia: possibilia autem in esse possibili non dependent ab aliquo decreto Dei, cùm ante omne decreterum Dei habeant esse possibile vi solius omnipotentia diuinæ, præcedentis quodcumque decreterum actuale. Igitur scientia simplicis intelligentiæ nullam supponit notitiam decretri diuini nisi tantum possibilis.

64. Deducitur tertius. Interduum notitiam vii effectus futuri præsupponere notitiam alterius effectus futuri: vt cùm Deus ex existentia vii rei mouetur ad decernendam existentiam alterius: vt cùm ex peccato finali impenitentiæ præviso decernit æternam damnationem peccatoris: & ex meritis finalibus præuisis decernit æternam gloriam iustis.

65. Dico 3. Prioritas & posterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa obiecta necessaria sumenda est ex prioritate & posterioritate obiectorum; circa obiecta verò contingencia ex libera ordinatione ipsius voluntatis diuinæ circa talia obiecta. Prior pars assertio- nis patet: quoniam voluntas diuina ad obiecta

necessaria

necessaria fertur necessariò, non modò quoad specificationem, verum etiam quoad exercitium, & secundum omnem modum, quo obiecta ipsa natura sua postulant; nam hæc est propria perfectio voluntatis diuinæ, vt non possit aliter ad obiecta ferri, quā obiecta ipsa natura sua postulat. Vnde sicut nō potest diligere malum, & odiſſe bonum: ita nec primariò amare creaturem, secundariò seipsum: vel inter creaturem ipsas possibiles, perfectius amare imperfectiores, imperfectius verò perfectiores; sed vnamquaque iuxta perfectionē, quā propria natura obiecti exigit: licet subiectiū & ex parte actus omnes equaliter diligit. Habet autem hanc perfectionem diuina voluntas ex eo, quod est prima regula in operando, vt non possit nisi perfeſſissimum modum operandi habere. Hinc constat, Deum prius diligere seipsum, suasque perfectiones, quam creaturem, quia seipsum diligit vt obiectū primarium, & causam creaturarū; creaturem verò vt obiectū secundarium, & effectus suū omnipotentis: Item prius diligere creaturem, quælibet sunt proximiores, & quoad essentiales perfectiones similiores.

66. Posterior pars assertionis probatur: nā sicut obiecta cōtingentia quoad futuritionē, & mutuam ordinationem inter se pendent ex libera voluntate Dei: ita prioritas & posterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa talia obiecta sumenda est ex libera ordinatione eiusdem voluntatis diuinæ; vt quæ sunt ordinatae vt finis, sint prius volita; quæ verò vt media, posterius; ac proinde idem actus diuinæ voluntatis, vt terminatus ad obiectum vt fine præconciplidus est virtualiter prior seipso, vt terminato ad aliud vt medium. Intelligendum est autē hoc de actu terminato ad finem, & ad media propter eundem finem, non autem de actu terminato ad unum vt finem, & ad aliud vt medium propter aliud finē. Nam tota prioritas & posterioritas in actibus diuinis sumenda est penes obiecta, cùm in se nullam habeant prioritatem & posterioritatem, sed potius sit vnum & idem indiuisibilis actus. Obiecta autem nullam habent prioritatem & posterioritatem inter se, nisi certo ordine ad inuicem comparentur vi libertatis diuinæ; intendentis vnum vt finem, aliud verò vt medium propter eundem finem.

67. Ex his deducitur, intentionem esse in Deo virtualiter priorem electione; quia illa est circa finem, hæc circa media. Finis autem præcedit media, cùm sit ratio eligendi media. Cæterum hoc intelligendum est, quando finis intenditur independenter ab aliquo medio determinato: nam tunc voluntas finis adæquatè præcedit voluntatem mediorum; cùm nullam dependentiam dicat ab hoc vel illo medio in particulari, sed tantum ab aliquo in communi; vnde semper manet eadem voluntas finis, quoconque medio electo. At verò, quando finis intenditur dependenter ab aliquo determinato medio, absque quo finis ipse non intenderetur, tunc voluntas finis non est simpliciter & adæquatè prior voluntate

medij, sed solum secundū quid, & inadæquatè: quia licer sit prior in ratione causæ finalis, est tamen posterior in aliquo alio genere causæ. Ut voluntas, quā Deus voluit Christum, ut caput & finem omnium prædestinatōrum, fuit secundū probabilitē opinionem dependens à remedio peccati originalis, sine quo Christus non fuisset incarnatus: ac proinde talis voluntas eligendi Christum in caput prædestinatōrum non fuit simpliciter, & adæquatè prior voluntate eligendi eundem in remedium peccati, sed tantum secundū quid, & in uno dumtaxat genere, nempe in ratione finis, dependentis à remedio peccati in medijs; quia si hoc futurum non fuisset, nec Christus electus fuisset.

68. Vnde vltiū sequitur, tale decretum in Deo non est duplex, alterum ad finem, alterum ad medium; sed vnum adæquatè terminatum ad finem dependenter à medio, & ad medium dependenter à fine. Quo fit, vt non possit mutari circa vnum, quin mutetur circa alterum, quoniam ad utrumque terminatur indiuisibiliter per mutuam connexionem vtriusque. Contrà verò, quando finis intenditur independenter ab aliquo determinato medio, decretum est duplex: nam tunc, integra manente voluntate finis, variari potest voluntas mediorum particularium. Ut secundū opinionem Scoti manere potuisse voluntas de Incarnatione Christi simpliciter, esto futurum non fuisset peccatum: quoniam in eius opinione Christus fuit electus independenter à remedio peccati. Vnde etiā peccato non futuro, futurus fuisset Christus saltem in carne impassibili. Quare in hac opinione voluntas eligendi Christum est adæquatè prior voluntate redemptionis, sicut & distinctum decretum ab ipso decreto redemptoris, quia vnum separari potuisse ab alio, integrante principali decreto de fine.

69. Dico 4. impossibilis est libera ordinatione mediorum ad finem, absque aliqua physica mutatione in rebus ipsis ordinatis. Assertionē constat ex fundamento quartæ sententiae. Nam rem vnam liberè ordinari ad aliam, est realis aliqua denominatio, de nouo adueniens rei, quæ ordinatur: ergo prouenire debet ab aliqua noua forma reali; hæc autem esse non potest actus ipse liber diuinæ voluntatis, quia hic non est liber formaliter antecedenter ad physicam mutationem creature, sed fit formaliter liber per ipsam physicam mutationem creature, tanquam per essentiale connotatum. Hoc autem contra tertiam sententiam vt certo posito, difficultas insurgit, quānam mutatione sit necessaria, vt vna res à Deo liberè ordinetur ad aliam, ad quam non est suapte natura ordinata.

70. Arrubal 1. p. disp. 58. cap. 4. id effici putat peculiari actione, quæ ex indiuisua sua differentia sit ad talēm finem intrinsecè ordinata. Quæ peculiari actione est adæquatū fundamentum denominationis, qua vna res dicitur esse propter aliam. Cū igitur vult Deus ordinare aliquod medium ad finem, ad quem

Arrubal.

non

non est suapte natura ordinatum, efficit illud peculiari actione, distincta ab ea, qua illud effecisset, si ad talem finem non ordinasset; ratione cuius peculiaris actionis tale medium intrinsecè respicit talem finem, ad quem dicitur liberè à Deo ordinari. Fundamentum ipsius est, quoniam ordinatio vnius rei in aliam, aut debet conuenire rei ab extrinseca voluntate ordinantis, aut ab intrinseca forma recipiente rem ipsam, in quam ordinatur: nequit autem hoc conuenire rei ab extrinseca voluntate Dei liberè ordinantis; quia libera volitio Dei per se spectata non habet intrinsecū ordinem ad finē creatum, vt per extrinsecam denominationem possit talem ordinem rebus impetriri. Ergo si neque res habet à propria essentia, vni habet terra intrinsecum ordinem ad centrum mundi, habere illum debet ab aliqua forma superaddita: quae alia esse non potest, quām peculiaris actio, qua talis res intrinsecè ordinetur ad aliam, tanquam ad finem accidentalem & extrinsecum.

Vasquez.

71. Vasquez 1. p. disp. 82. cap. 6. id efficiens per naturalem proportionem rerum, qua inuicem comparantur. Ut quia opus iusti in gratia factum proportionem condignitatis habet cum gloria, si ei gloria datur, dari dicitur intuitu talis operis, quod suapte natura proportionem habet cum gloria. Item quodd quis oratione, aut alio pio opere sibi, vel alteri peculiarem gratiam impetrat, proportionē congruitatis habet cum tali gratia, quam sibi vel alteri impetrat. Et propterea dicitur Deus talem gratiam conferre intuitu talis operis; sine qua proportione dici non posset Deū gloriam, vel gloriam cōferre intuitu talium operū.

Arrabal.
Vasquez.

4. Reg. 13.

72. Ego vero nec priorem modum Arrabalii necessarium, nec posteriorem Vasquez adæquatum existimo. Primum constabit ex dicendis. Secundum probbo. Tum quia sāpe Deus operatur vnum propter aliud, etiam si nulla sit vnius ad aliud proportio, aut naturalis connexion; vt 4. Reg. 13. *Si percussis, inquit propheta Elīsus, Ioam regi Israel, quinques, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam vque ad consummationem.* Cū tamē nulla sit naturalis proportio, aut conexio inter percussionem terræ & consummationem Syriæ, quam Propheta regi prædixerat, si quinques, aut sexies, vel septies iaculo terram percussisset. Tum quia, stante eadem proportione naturali vnius ad aliud, potest Deus vnum nō operari propter aliud. Ut stante naturali proportione operis iusti in gratia facti, posset Deus gloriam conferre iusto, & non intuitu talis operis; quod inde patet, quia etiam si tale opus non præcessisset, adhuc Deus potuisse etamē gloriam conferre iusto. Cū autem Deus vnam rem operatur independenter ab alia, quia nimis etiam illa non existente, adhuc operatus esset aliam, non dicitur operari vnum intuitu alterius. Quia vnum operari intuitu alterius, importat aliquam dependentiam & causalitatem vnius ab alio.

73. Quare dicendum est, hanc mutationem fieri in rebus ordinandis, vel per dependentiam

in esse vnius ab alio, vel per peculiare modū, quo res ordinanda à Deo producitur. Prior modo mutationis vtitur Deus, cū vnu ope-ratur dependenter ab altero, vt vastationē Syriæ dependenter à quinta percussione terræ. In quo casu Syriæ vastatio penderet à quinta percussione terræ; quia ea existente extitisset Syriæ vastatio: & è contra, ea non existente, non extitit Syriæ vastatio. Atque hæc muta-tio satis est, vt vna res dicatur ordinari ad aliam, ad quā nō est suapte natura ordinata. Etenim hoc ipso quod Syriæ vastatio connotat quintam percussionem terræ, tāquam conditionē, sine qua ipsa futura non eset, ex ordinatione diuina, penderet ab illa, ac proinde quinta terræ percussio dicitur extrinseco actu libero Dei ordinata ad Syriæ vastationem. Confirmatur, quia frustra ponitur huiusmodi actio peculiaris, intrinsecū ordinans vnu ad aliud: cū omni intrinseco ordine præciso, ex sola volūtate Dei liberè producente vnum dependenter ab alio, fit vnum dependēs ab alio, ac proinde ordinatum ad aliud. Posteriore modo vtitur Deus, quando permittit, vel operatur aliquid, vt inde occasionem sumat operandi aliud, vt permisit venditionē Ioseph, vt ex ea occasionem sumeret exaltandi illum: imò etiā cooperatus est cum Aegyptijs ad emendū illū, vt postea exaltaret illū lupa totam Aegyptū.

74. Ex dictis ferri potest iudicium de reliquis opinionibus. Nam prima Cajetani, eti verificari possit respectu scientiæ simplicis intelligentiæ, quæ ad obiecta tendit iuxta ordinem & connexionem, quam res ipsæ seruant intellese; ea tamen de scientia visionis verificari nequaquam potest: nam hæc ad obiecta fertur iuxta ordinem & dependentiam, quam fortiuntur ex diuina voluntate: quæ res exequandas ordinare potest prout vult. Potuit enim velle Incarnationem Verbi, vt finem independenter à quocunque determinato medio, homines vero dependenter ab hoc fine, tam secundū esse naturæ, quam secundū esse gratia & gloriæ, & consequenter potuit scientia visionis, quæ ad obiecta fertur secundū ordinem, quem fortiuntur ex libera ordinatione Dei, prius ratione exprimere ordinem vnonis hypostaticæ, quam naturæ aut gratiæ. Vnde respectu huius scientiæ falsum est Cajetani fundamentum.

Cajetanus

75. SECUNDA opinio Scoti falsum supponit fundamentum, nempe quod Deus necessariò debeat prius eligere quæ sunt fini suapte natura propinquiora, ac nobiliora. Nam potest Deus pro sua innata libertate prius, hoc est independentius eligere quæ natura sua sunt ignobiliora, & à fine remotiora, vt ex disputandis de Incarnatione suppono.

Cajetanus
Scotus.

76. TERTIA sententia in eo tantum deficit, quod afferat, posse diuinam voluntatem rem vnam ordinare ad aliam, ad quam non est suapte natura ordinata, per liberandum taxat ordinationem Dei, absque vila intrinseca mutatione rei ordinandæ. Vnde falsum est fundamentum, quod ad id probandum alsumit, nempe quia id potest voluntas creata;

quoniam

quoniam voluntas creata id potest mutatione sui actus: increata vero voluntas, cum sit immutabilis, nequit hoc prestatre per mutationem sui actus; ergo per mutationem obiecti.

77. QUARTA sententia est planè nostra. Atque haec de signis prioritatis & posterioritatis in communi; plura in materijs proprijs.

DISPUTATIO XXIII.

De Potentia productiva Diuinarum Personarum.

SECTIO PRIMA.

An in Diuinis personis sit potentia productiva notionalis realis.

Aureolus.

1. **P**RIMA sententia negat. Est Aureoli in 1. dist. 7. p. 1. art. 2. quod multis probat. Summa probationis est. Vbi nulla est productio elicita, nullum est principium productivum: in diuinis nulla est productio elicita: igitur nullum principium productivum. Maior liquet, quia vbi nulla est productio elicita, nulla est distinctio productionis & producentis: vbi nulla est distinctio productionis & producentis, nullum potest esse principium producens, cum inter productionem & productum intercedere oporteat distinctio. Minor primi syllogismi probatur; nam in diuinis duę tantum sunt productiones, generare, & spirare: at nulla ex his est elicita, sed utraque identificata cum principio ipso generante, & spirante. Confirmatur, quia Pater non habet potentiam realem, vt sit Pater; alioqui haberet potentiam realē ad seipsum producendum: ergo nec habet potentiam realem ad gignendum Filium. Consequentia probatur, nam ideo Pater est Pater, quia Filium gignit: ergo si haberet potentiam ad gignendum Filium, haberet potentiam ad esse Patrem.

S. Thomas.
Sylvius.
Magister
Scholasticus

2. SECUNDA sententia affirmat. Est S. Thomas 1. p. q. 41. art. 4. Sylvij ibid. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 7. quae adeo vera est, vt nequeat sine maxima temeritate negari. Fundamentum est. In Deo est realis productio, à producente realiter distincta; ergo est realis potentia productiva. Antecedens constat ex disputatis de processionibus in communi. Consequentia vero patet, quia vbi est productio à producente realiter distincta, est realis potentia: si igitur in Deo est realis productio à producente distincta, erit realis potentia productiva. Non igitur potentia productiva in Deo dicit solam non repugnantiam, & actualem connexionem terminorum, vt Aureolus autumat, sed veram & realem rationem principij.

3. DICES. Potentia dicitur respectu termini possibilis. Atqui in Deo nihil est possibi-

le. Igitur in Deo non est potentia realis. Minor patet, nam quidquid in Deo est, actu est, utpote ens necessariū & à se. Maior probatur, nam potentia productiva origine præexistit termino producendo: ergo concipi, & esse potest sine termino actu existente. Respondeo cum distinctione minoris: in Deo nihil est possibile, prout possibile dicit contingens, concedo, prout possibile continetur sub necessariō producendo, nego. Ita S. Thomas loco præcipit ad 2. Ad probationem distinguo antecedens: quidquid in Deo est, actu est, prout actu esse excludit potentiam passiuam, & temporis durationem, concedo; prout actu esse excludit potentiam actuam, & prioritatem originis, nego: quia hoc non repugnat actu puro. Nego autem, potentiam actuam in Deo concipi, aut esse posse sine termino actu existente; quia licet terminus originetur à potentia, quoniam tamen originatur necessariō, & essentialiter, nequit intelligi potentia productiva in Deo, quin simul intelligatur actu producens, atque adeo cum termino actu originato. Neque enim implicat, aliquid esse prius origine, & tamen concipi non posse absque termino à se originato; quando actu originare est de essentia principij originantis, vt est respectu potentie productiva notionalis diuinę. Neque esse prius origine aliud importat, quam esse id, à quo est originatum: quod stare potest cum simultaneitate conceptionis originantis cum ipso originato.

4. Ad fundamentum oppositæ sententiæ distinguo minorem: in Deo nulla est productio elicita actuam, concedo; nulla est productio elicita passiuam, seu quasi passiuam, nego. Atque haec sufficit ad potentiam productivam realem, vt per se patet. Ad probationem concedo minorem, de generare & spirare actu; nego autem de generare & spirare passiuo, respectu cuius tantum ponitur potentia productiva in Deo. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem distinguo antecedens: ideo Pater est

s. Thomas

Pater

Pater finaliter, vt Filium gignat, concedo: ideo est Pater causaliter, seu originaliter, nego; Pater enim non habet esse Patris media generatione Filij, licet sit Pater, vt Filium gignat.

SECTIO II.

An potentia productiva notionalis formaliter importet essentiam, an relationem, an utramque simul?

S. H EC est omnium, me iudice, maxima, quæ circa hoc altissimum mysterium agitatur, difficultas: nam ex decisione huius maxima ex parte pendet perfecta intelligentia huius mysterij.

6. PRIMA sententia docet, solam essentiam esse proximum & immediatum principium productivum; relationem vero solum requiri vt conditionem, sine qua non ad hoc, vt potentia distinguitur à termino producendo. Est Magistri in 1. dist. 7. litera F. S. Tho. 1. p. qu. 41. art. 5. Caietani ibid. Aegidij in 1. dist. 7. art. 1. qu. 2. Scoti q. 1. §. Loquendo, Capreoli q. 1. art. 1. concl. 2. Balloli qu. 1. art. 3. Argent. ar. 1. Gabrielis q. 1. & 2. Palatij disp. vniuersitatis Ferrariensis 4. contra gentes cap. 17. §. Considerandum etiam, Bannez 1. p. qu. 41. art. 5. Syluij, Zumel, Molinæ ibid. Valquez disp. 164. cap. 3. Suar. lib. 6. de Trinit. cap. 5. Torres 1. p. q. 41. art. 5. & aliorum.

7. Probatur 1. Hæc sententia auctoritate Patrum communiter affirmantium, generationem in diuinis esse opus naturæ: item Filiū & Spiritum sanctum procedere de substantia ipsa productienti. Speciatim vero Anselmus in monologio c. 52. vbi loquens de processione Spiritus sancti: Non ex eo inquit, procedit, in quo plures sunt Pater & Filius, sed ex eo, in quo unū sunt. Nam non ex relationibus suis, que plures sunt, sed ex ipsa sua essentia, qua pluralitatem non admittit, emittunt Pater & Filius tantum pariter bonum. Quin etiam oppositam sententiam idem Auctor in epist. de processione Spiritus sancti c. 10. notat his verbis. Nisi forte quis dicat, Spiritum sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de paternitate; nec per Deitatem Filii, sed per filiationem, que opinio suæ patenti frumentate suffocat. Hæc Anselmus.

8. Probatur secundum. Authoritate Concilij Florentini sess. 18. & 19. vbi Ioannes Theologus agens partes Latinorum expressè docet, principium quo persona in diuinis producit, esse naturam: Principium, inquit, quo persona generat est id, quod solum est communicabile. Atqui sola natura in diuinis est communicabilis. Igitur sola natura in diuinis est principium Quo generationis. Id ipsum confirmat exemplo generationis humanæ: cuius sicut principium Quo, est humanitas, principium vero Quod est homo: ita in generatione diuina prin-

cipium Quo est Deitas, principium vero Quod est ipsum suppositum Patris; eò quod actiones tribuantur supposito.

9. Tertiò probat eandem sententia S. Thomas ratione, qua reliqui ferè Theologi virtutur. Illa est potentia agendi in quolibet agente, in qua agens sibi assimilat productum: sed in diuinis persona producens sibi assimilat personam productam in sola natura: igitur potentia producendi in diuinis est sola natura. Minor constat: nam in persona producta sunt duo; natura & personalitas: atqui persona producta non procedit similis productione in personalitate, cum in ea potius procedat dissimilis & opposita principio productenti; ergo in sola natura. Maior probatur, nam omne agens agendo intendit assimilare sibi productum in forma, qua agit, vt inductione constat in omnibus agentibus. Homo enim gignendo assimilat sibi genitum in natura humana, cuius virtute homo fit potens ad gignendum; non autem in perfectione individuali, quæ est tantum conditio ad gignendum.

10. Quartò probat Scotus. Si Deus produceret Deum natura distinctum, produceret illum per Deitatem, tanquam per rationem proximam producendi, non autem per proprietatem aliquam relatiuam: ergo neque nunc producit illum per proprietatem aliquam relatiuam, tanquam per potentiam proxime productivam, sed per ipsam Deitatem. Consequentia probatur, quia nunc producit Deum comunicando illi eandem numero naturam: tunc vero produceret Deum, communicando illi diuersam numero naturam. At minus est communicare eandem, quam diuersam numero naturam. Igitur, si tunc principium proximum producendi Quo est Deitas, à fortiori etiam nunc principium proximum producendi Quo erit eadem Deitas.

11. SECUNDA sententia affirmat, naturam simili & relationem esse proximum principium productivum in diuinis: ita vt ratio non se habeat tantum vt conditio, sed vt formalis ratio integrans proximum principium producendi. Est Alensis 1. p. q. 42. membr. 3. artic. 1. ad 7. & art. 2. in fine, Henrici in summa quodlib. 3. qu. 3. & in summa ar. 54. q. 6. ad 8. & artic. 59. qu. 2. §. De potentia, qui tamen putat, principalius ad producendum concurrere relationem, quam essentiam. Est etiam Richardi in 1. dist. 7. q. 1. Bacconi dist. 5. art. 4. & 5. Valentij 1. p. qu. 15. puncto. 2. Arrubalis disp. 143. c. 3. Zunigæ disp. 16. dub. 6. membr. 3. Philippi Gamachei, Et videtur etiam Didaici Ruiz disp. 100. sec. 5. Fundamentum est, quia potentia productiva duo essentialiter importat, & realem distinctionem à termino, & virtutem assimilatiuum termini. Atqui potentia productiva notionalis in Deo importat distinctionem à termino per proprietatem relatiuam; virtutem vero assimilatiuum termini per ipsam essentiam: igitur utramque essentialiter includit ex æquo.

12. TER-

Magister.
S. Thomas.
Caietanus.
Aegidius.
Scotus.
Capreolus.
Bassolus.
Argentinas.
Gabriel.
Palatins.
Ferrariensis.
Bannez.
Syluius.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Torres.
Suarez.
Anselmus.

Cone. Flor.
Iohannes
Theologus.

Alensis.
Henrici.

Richardi.
Bacconus.
Valentia.
Arrubal.
Zuniga.
Gamacheus
Ruiz.

Bonavent.
Durandus
Rubio.
Aliacensis.
Ariminens
Carthusia
nus.

12. TERTIA sententia afferit, formalem & proximam rationem producendi esse solam relationem. Est Bonauenture in 1. dist. 7. art. 1. q. 1. Durandi q. 2. num. 29. Rubionis q. 2. art. 2. conclus. 2. Aliacensis q. 7. art. 2. conclus. 2. & 3. Ariminensis q. vñica, art. 2. Carthusiani quæst. 1. prope finem. Quæ sententia vel ex eo mihi maximè probatur, quod aptior sit, ad hoc mysterium, de se alioqui difficultimum, explicandum. Pro eius declaratione,

13. Nota, duplex distingui principium, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Principium *Quo* est illud, quo producens influit in productum, & à quo totum suppositum denominatur producens. Principium vero *Quod* est illud, quod compleat principium formale *Quo*, siue per rationem aliquam productiuam, siue per conditionem sine qua non, vt principium *Quo* producendi in supposito creato est natura: principium vero *Quod* est suppositum ipsum, quod complet naturam non vt ratio formalis producendi, sed vt pura conditio, sine qua natura ipsa non produceret. Omnes conueniunt, principium producendi *Quod* in diuinis realiter distingui à termino producto. Controuersia sola inter eos est de principio producendi *Quo*: nam qui docent potentiam productiuam notionalem formaliter constitui sola essentia, consequenter affirman, principium producendi *Quo* non distingui realiter à termino producto, sed identificari tam cum termino producto, quam cum principio ipso producendi *Quod*. Hoc adnotato,

14. Dico 1. Implicit essentiam vel ullam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Fundamentum est, quia principium producendi *Quo* debet realiter influere in terminum ipsum productum. Implicit autem unum realiter influere in aliud, & non realiter distingui ab illo. Igitur implicit, essentiam vel ullam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Consequens lquiet, quia in diuinis nulla ratio absoluta ex natura rei distinguitur à persona producta. Maior patet ex notabili posito, & admittitur ab omnibus. Cuius ratio est, quia in tantum principium *Quo* dicitur principium reale, in quantum realiter iufluit in aliud; non enim potest dici principium reale denominatiuè ab alio, sicut principium *Quod*, dicitur principium reale ab ipso principio *Quo*, quia principium *Quo*, non supponit aliud principium realiter influens, à quo ipsum posset denominari realiter influens. Minor est Aristotelis 5. Ethic. c. 8. Non enim, inquit, principium est, si unum solum est: principium enim cuiusdam aut aliquorum est. Et ratio est evidens, quia nequit terminus realiter egredi à principio, & simul identificari cum illo, cum unum destruat alterum. Nam quatenus realiter egreditur à principio, necessariò distinguitur ab illo; cum nequeat idem realiter egredi, & produci à se ipso: quatenus vero identificatur cum prin-

cipio nō egreditur realiter ab illo; atque adeo non producitur realiter ab illo; quia principiū reale constitutū formaliter per productiōnē reale: productio autem realis esse non potest, quia reale distinctionem à principio, cuius est realis productio, non importat.

15. Resp. aduersarij, ad realē productiōnē, atque adeo ad reale principiū producendi sufficere, si tantū principiū *Quod* realiter distinguitur à producto. Nā vbi productio est infinita, & adæquata termino producendo, identificat productum producenti in omni eo, in quo illi nō opponitur formaliter. Sed contrā, nam præcisa & formalis ratio, cur principiū *Quod* distingui debeat à producto non est alia, nisi quia debet realiter influere in ipsum productum: atqui principiū *Quod* realiter influit in productum per ipsum principiū *Quo*. Igitur si propter hanc rationem debet principiū *Quod* realiter distingui à producto, à fortiori debet & ipsum principiū *Quo*, realiter distingui à producto. Maior patet. Minor est ipsa aduersariorum sententia, qui, dum negant relationes diuinas realiter influere, consequenter affirman, rationem producendi formaliter consistere in sola essentia absoluta. Nec refert, quod productio sit infinita, quia non debet tollere id, quod est essentiale productioni: est autem essentiale productioni, vt distinguatur realiter à principio producente, siue illud sit principiū *Quo*, siue *Quod*. Nam sicut principiū *Quo* non abstrahit à ratione principij realis; ita nec à reali distinctione productionis, per quam formaliter constituitur omne principiū productiuum reale.

16. Confirmatur, quia vel principiū *Quo* distinguitur à termino producto, vel non: si distinguitur, habetur intentum; si non distinguitur, destruitur ratio ipsa principij realis, quia vbi non est distinctio realis inter producens & productum, non potest esse aut cōcipiatio principij realis. Implicit igitur, essentiam in diuinis, aut ullam rationem absolutam esse principium productiuum *Quo*.

17. Probatur nostra assertio secundò. Si essentia esset principium *Quo* producendi diuinas personas, valeret hæc propositio, *Essentia diuina producit*: atqui hæc damnata est in Concilio Lateranensi: ergo. Sequelam maioris probo, tum à pari: nam quia Deus creat ratione essentiæ, valet hæc, *Essentia Diuina creat*: ergo si Pater generat ratione essentiæ, valeret hæc alia, *Essentia Patris generat*. Tum à priori sic: De illo principio prædicari potest actus, à quo re ipsa actus fluit: sed ab essentia Patris fluit passiva generatio Filii: igitur de illa prædicari poterit passiva generatio Filii. Respondent Aduersarij, ideo de essentia non posse prædicari actum notionalem, quia denotaretur distinctio inter essentiam, & terminū ipsum productum: atque in hoc tantū sensu prædicta propositio damnatur.

18. Sed contrā, tum quia in eo sensu damnatur hæc propositio, *Essentia generat*, quo

Concilium
Lateranense.

Aristoteles.

damnatur hæc alia, *Essentia generatur*: atqui hæc, *Essentia generatur* non solum damnatur, quia per eam denotatur distinctio inter essentiam generatam, & generantem; sed etiam quia per eam essentia importatur, vt terminus generationis: ergo similiter damnatur & illa, non solum quia per eam denotatur distinctio inter essentiam, & terminum productum; sed etiam quia importatur essentia, vt principium producendi. Tum quia ideo formaliter per eam importatur distinctio essentiae à termino producto, quia importatur essentia, vt principium producendi; cùm nequeat concipi principium sine reali distinctione eius, cuius est principium: ergo si prædicta propositio damnatur propter distinctionem, quam formaliter importat, à termino producto, à fortiori damnatur, quia importatur, vt principium productionis, quod est sola ratio distinctionis. Vnde neque per accidens conuenit essentiae diuinae generare, vel generari; quia neque per accidens essentia, quæ est in Patre, distinguitur ab essentia, quæ est in Filio.

19. Confir. Si essentia diuina esset principium *Quo* realiter influens in personas, Verbum procedens ab essentia esset vera & propria imago ipsius. Consequens est contra omnes Scholasticos, afferentes, Verbum esse solius Patris imaginem. Sequelam probo, quoniam ad veram rationem imaginis duorum ex Augustino Theologi requirunt, similitudinem, & passiuam originem. Defectu primi nullus effectus æquiuocus est imago sui principij, defectu secundi nullum principium est imago sui termini, etiam si sit illi simillimum; quia licet actiū originet illum, non autem passiū originatur ab illo. Atqui Verbum diuinum est simillimum essentiae, cùm sit per identitatem unum cum illa, & passiū originatur ab illa, igitur est vera & propria imago illius.

20. Tertiò. Probatur assertio. Si essentia diuina realiter influeret in personas productas, fundaret realem respectum relationis ad illas: atqui essentia non fundat realem respectum relationis ad personas productas: ergo non influeret realiter in illas. Sequelam maioris probo. Nam omne principium influens realiter esse in aliud, fundat realem respectum ad illud: ideo enim Pater fundat realem respectum ad Filium, quia influeret realiter esse in illum: ideo Pater & Filius fundant realem respectum ad Spiritum sanctum, quia influunt realiter esse in illum. Ergo si essentia influeret realiter esse in personas productas fundabit realem respectum ad illas. Nec dici potest huiusmodi respectum non fundare defectu realis distinctionis. Nam hoc ipsum probat argumentum: cùm non possit realiter influere, nisi in realiter distinctum. Id est ipse realis influxus realiter distinguit principium à termino, cùm non possit realis influxus esse ad seipsum.

21. Ex dictis deducitur; essentiam diuinam, aut ullam rationem absolutam ne quidem esse

posse partiale rationem producendi. Nam quā ratione illa realiter influeret in termino, deberet realiter ab illo distingui; cùm nequeat realiter influere in terminum, & esse idem realiter ac formaliter cum illo, alioqui quā ratione realiter influeret in terminum, & esset idem realiter & formaliter cù illo, per eandem rationem produceret seipsum: quod est cōtra primum principium lumine naturæ notum.

22. Dico 2: Sola proprietas relativa in diuinis est formalis ratio producendi terminum à se distinctum, non sub expresso conceptu hypostasis, aut relationis respicientis terminum productum, sed sub ratione proprietatis constituentis suppositum proximè secundum ad producendum. Explico. Relatio diuina non solum habet formalitatem puræ relationis respicientis terminum productum, quo pacto assimilatur relationi prædicamentali; nec non constituentis suppositum per se subsistens, & incommunicabile alteri supposito sub quā ratione respondet subsistentiæ & personalitati creatæ; sed etiam habet perfectionem virtutis & potentiae constituentis suppositum proximè secundum ad producendum alterum suppositum intra se: quomodo assimilatur relationi transcendentiali. Relatio igitur diuina est formalis ratio producendi, non ut respondet relationi prædicamentali, aut subsistentiæ creatæ, sed ut respondet virtuti & potentiae productiæ cum transcendentali ordine ad terminum producendum.

23. Assertio sic explicata probatur primò auctoritate tum Athanafij, qui in primo dialogo de Trinitate, quærens dicerem, quo pater gignat & condat: responderet, *Hypostasis gignit, & mandato condit*: tum Ambrosij 4. de fide ad Gratianum, cap. 4. *Generatio*, inquit, *Paterna proprietatis est, non potentia*. Secundò ratione hoc pacto. Nequit principium reale saluari absque distinctione reali eius, cuius est principium. Sola autem proprietas relativa distinguitur realiter à termino producto in diuinis: ergo sola proprietas relativa erit principium reale diuinorum processionum. Quod autem illa non sit formalis ratio producendi, quatenus prædicamentaliter respicit terminum productum, sed quatenus transcendentaliter ordinatur ad terminum producendum, patet: nam quatenus prædicamentaliter respicit terminum productum, ratione subsequitur productionem, cùm tamen ut principium debeat ratione præcedere illum.

24. Confirmatur. Si ratio absoluta, & non respectiva esset potentia productiva ad intra, non esset necessaria spiratio actiua in Patre & Filio ad producendum Spiritum sanctum. Consequens est falsum, & contra Concilia & Patres: ergo. Sequelam probo, nam si ratio absoluta esset productiva Spiritus sancti, ea sola paternitate & filiatione terminata constitueret sufficiens principium productum Spiritus sancti. Igitur necessaria non esset spiratio actiua. Nam catenus hæc necessaria

*Contra
Scholasti-
cos
Augustini.*

Athanafij.

Ambrosius.

*Contra
Concilia &
Patres.*

necessaria est, quatenus constituere debet proximam potentiam productivam Spiritus sancti: ergo si ea sufficienter constituitur per rationem absolutam, sola paternitate & filiatione terminatam, non esset necessaria spiratio actiua. Nam duo requiruntur ad potentiam proxime productivam, ratio ipsa producendi, & realis distinctio inter ipsam & terminum producendum, haec duo haberentur per rationem absolutam, tanquam per rationem producendi, & per paternitatem & filiationem, tanquam per rationes distinguendi: ergo.

25. Obiectus 1. Si sola relatio in diuinis produceret, non saluaretur primò, quod Filius generaretur intellectu, Spiritus sanctus spiraretur voluntate, cum ille immediatè procederet à paternitate, hic à spiratione actiua. Non saluaretur secundò, quod Filius vi originis procederet ut Verbum, Spiritus verò sanctus ut Amor. Quia procedere vi originis ut Verbum, est procedere ut immediatus terminus intellecti: procedere verò vi originis ut Amorem, est procedere ut immediatus terminus voluntatis. Sed tam Filius, quam Spiritus sanctus procedit ut immediatus terminus solius proprietatis relativæ ergo nec ille procedit ut Verbum, nec iste ut Amor. Tertiò non saluaretur discrimen generationis viarius, & processionis alterius, quia hoc defunditur ex diuerso modo procedendi intellectus & voluntatis.

26. Resp. negando omnes sequelas. Nam licet Filius producatur à Patre ratione solius paternitatis, & Spiritus sanctus à Spiratore ratione solius spirationis actiuae, adhuc tamen & Filius procedit ab intellectu, & Spiritus sanctus à voluntate via communicationis; ratione cuius Filius dicitur gigni intellectu ut Verbum & genitum Patris, & Spiritus sanctus spirari voluntate ut Amor, & donū vtriisque. Ratio huius est, quia in quolibet principio, & præcipue diuino, nō solum attendi debet ratio productiva, sed etiam ratio communicativa, que simul cum productiva constituit unum principium adæquatū. Quare principium generatiuum non solum dicit principium productiuum suppositi, sed etiam communicatiuum naturæ, vel specificæ, ut in creatiis, vel numericæ, ut in diuinis. Est autē principium generatiuum in diuinis immediatè communicatiuum naturæ per intellectiōnem, vi cuius terminus productus accipit eandem similitudinem, tam naturalem, quam intentionale principij generant. Similiter principium spiratiuum non appellat solum principium productiuum, sed etiam communicatiuum, quod est ipsum volituum; vi cuius terminus spiratus accipit eandem naturam principij spirantis, & simul vitalem inclinationem ad obiectum volibile. Paternitas enim, ex eo quod est prima hypostasis naturæ diuinæ, immediatè modificat ipsum intelligere diuinū, quod est prima operatio naturæ intellectualis; ac proinde producendo hypostasim Verbi, vi talis productionis per se illi communicat na-

turam diuinam ut formaliter intelligentem. Similiter spiratio actiua, ex eo quod est secunda proprietas naturæ diuinæ, immediatè modificat velle diuinum, quod est secunda operatio nature intellectualis, atque adeo producendo hypostasim Spiritus sancti, vi talis productionis per se illi communicat naturam diuinam, ut formaliter volentem: nam id tantum communicatur vi originis personæ productæ, quod immediatè modificatur ab ipsa relatione personæ producentis: aqui à paternitate immediatè modificatur solum intelligere, à spiratione verò actiua solum velle: igitur hancum actus immediatè communicatur vi formalis originis.

27. Atque ex his patet ad singulas probations. Nam procedere à paternitate, & spiratione non tollit, quin simul per se Filius, & Spiritus sanctus procedant ab intellectu & voluntate, tanquam à proximo principio communicatio, atque adeo ille ut Verbum, iste ut Amor, & nexus vtriusque. Eodemque modo assignatur discrimen generationis viarius, & processionis alterius, quod potissimum spectatur penes diuersum principium communicatiuum, ut constat ex disputatis de generatione Verbi.

28. Obiectus 2. Si sola proprietas relativæ esset ratio producendi, non saluaretur æquitas diuinarum personarum. Sequela probatur, tum quia relatio producens est perfectior relatione non producente. Vnde Pater & Filius essent perfectiores Spiritu sancto, qui constituit relatione non productiua. Tum quia relatio producens debet contineare relationem producendam: sed non potest continere illam formaliter, ergo eminenter: igitur relatio producens perfectior est producta, atque adeo persona ex illa constituta. Respondeo 1. hoc argumento vrgeri etiam Authores secundæ sententiæ, qui docent relationes diuinæ partialiter saltem concurrent ad productionem personarum.

29. Resp. 2. neque ab hac difficultate immunes esse Authores primæ sententiæ: tum quia in eorum sententia natura diuina est cum aliqua perfectione in persona producente, cum qua non est in persona producta. Quia in persona producente est cum virtute proxime productiva, imò cum productione ipsa, cum qua non est in persona producta. Tum quia secundum conceptum explicitum maiorem perfectionem dicit personalitas Patris, cui essentialiter competit esse à se, & non posse esse ab alio, quam personalitates Filiij & Spiritus sancti, quibus essentialiter competit esse ab alio, & non posse esse à se. Nam cæteris paribus maior est perfectio habere esse à se, quam habere esse ab alio; quoniam habere esse à se addit nouam formalitatē spectantem ad perfectionem simpliciter simplicem, quam formalitatem non dicit habere esse ab alio. Tertiò in omnium sententia Pater & Filius præter proprietates personales, habent aliam proprietatem relativam, nempe communem spirationem, quam non habet

Spiritus sanctus, qui tantum habet proprietatem personalem spirationis passiuæ.

31. Respondeo igitur quartò, aequalitatem diuinorum personarum non esse specie etiam penes explicitos dumtaxat conceptus, quos ut inuicem distinctæ important, nam secundum huiusmodi explicitos conceptus persona producens dicit perfectiorem conceptum, quam persona producens; sed specie etiam penes conceptus tam explicitos, quam implicitos, quos ut diuinæ important. Quia igitur qualibet persona diuina includit essentialiter naturam, in qua quidditati continentur omnes perfectiones tam relativæ, quam absolutæ, qualibet persona dicitur ratione ipsius naturæ, quam essentialiter includit continere reliquias perfectiones relativas intensiue; quia omnes perfectiones relativæ constituant illam intensiue perfectam. Præterea easdem perfectiones relativas vnaquaque persona dicitur continere extensiue virtualiter; quia continendo intensiue naturam, simul continet extensiue virtualiter reliquias perfectiones relativas. Atque hoc modo saluator æqualitas diuinorum personarum, quia quidquid continet una persona, continent & reliquæ, tam intensiue formaliter, quam extensiue virtualiter in ipsa natura diuina, quam vnaquaque persona essentialiter includit.

32. Confirmatur, quia Patres, præsertim Augustinus, non modò docent unam personam diuinam esse æqualem alteri, verum etiam non plus perfectionis continere unam personam, quam reliquias omnes simul. Hoc autem verificari non potest ratione relationis præcisæ; sicut enim plus perfectionis continent omnes personæ simul, quam singula perse sumptæ; sed ratione naturæ, in qua, quia & intensiue, & extensiue continentur omnes perfectiones relativæ, vnaquaque persona includens essentialiter naturam, includit etiam cum illa reliquias perfectiones tam intensiue formaliter, quam extensiue virtualiter per circummissionem, modo suprà declarato. Vnde ad priorem probationem sequelæ, distinguo assumptum: relatio producens est perfectior non producente secundum conceptum explicitum, concedo; secundum conceptum explicitum & implicitum simul, quem essentialiter includit, nego: quia ut sic cum natura ipsa implicitè includit etiam perfectiones relativas, tam intensiue formaliter, quam extensiue virtualiter. Ad posteriorem verò dico, relationem producentem continere producendam, non formaliter, neque eminenter, sed virtute & æquivalenter.

33. Obijcies 3. Si sola relatio in diuinis produceret, sequeretur processionem diuinorum personarum non esse vniuocam, sed æquiuocam contra omnes Doctores. Respondeo negando sequelam. Ad vniuocam enim processionem sufficit, vt terminus productus sit similis & vniuocum producenti ratione communicationis; vi cuius persona diuina produceta accipit eandem naturam personæ pro-

ducantis. Idem dicere tenentur aduersarij: nam nec persona producta in eorum, & in omnium sententia, est vniuoca producenti ratione relationis, quæ producitur, sed ratione naturæ, quæ tantum communicatur.

34. Obijcies 4. Proprietas relativa increta respondet proprietati individuali creata: at hæc non est ratio producendi, sed sola natura specifica: ergo nec in diuinis ratio producendi erit proprietas relativa, sed sola natura absoleta. Respondeo primò negando minorem, vt constat ex maiore similitudine quoad proprietates individuales, re lucentes in uno individuo prodotto, quæ non reluent in alio individuo eiusdem specie. Quæ maior similitudo aliunde prouenire non potest, quæ ex virtute individuali vnius agentis fortius sibi effectum assimilante, quam virtus individualis alterius agentis. Respondeo secundò negando consequentiam: quoniam agens creatum sufficenter distinguitur à termino producendo per solam rationem specificam; quæ distinctio essentialis est principio producenti. Agens verò diuinum non nisi proprietate relativa distinguitur à termino producendo; atque adeo ea sola constitui potest, vt ratione producendi.

35. Obijcies 5. Si relatio, non essentia, esset ratio producendi in diuinis, ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo non cognoscetur principium productuum ad intra; quia ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo non cognoscitur formaliter relatio, sed essentia. Confirmatur, nam id tantum cognoscitur formaliter ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo, quod necessarium est ad productionem possibilium: atqui ad productionem possibilium est tantum necessaria essentia, non relatio: igitur sola essentia & non relatio formaliter cognoscitur ex vi cognitionis possibilium in Verbo. Quod est contra ea, quæ de comprehensione suprà docimus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo cognosci solam essentiam. Ad confirmationem. Vera est maior, quando cognitionis causa est abstractiua, & habetur per solam cognitionem effectus; falsa verò, quando est intuitiua, & habetur à priori per intuitionem ipsius causæ in se: qualis est cognitionis Dei in se, vt causa est omnium possibilium. Nātunc penetrata causa in se ipsa quoad omnia possibilia, penetratur etiam quoad terminos intrinsecos; cùm non maior perfectio requiratur ad vnum quam ad aliud, & aliunde ex vi prioris penetrationis supponitur penetrata causa infinitè quoad infinitam perfectiōnem actus puri, vt fusiū præcito loco.

36. Obijcies 6. Si sola relatio esset productiva ad intra, sequeretur perfectiorem fore potentiam productivam ad extra, quoniam hæc est ipsa diuina essentia, vt actus purus infinitus in tota latitudine entis; quam potentia productiva ad intra: quia hæc est sola relatio infinita in uno tantum genere. Hoc autem falsum est, nam perfectio potentiaz desumitur

Augustin.

desumitur ex perfectione termini: atqui terminus potentiae productivae ad intra est perfectior termino potentiae productivae ad extra, quoniam ille est increatus, hic creatus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, solam relationem esse potentiam productivam ad intra, prout potentia productiva includit etiam principium communicativum; ut sic enim includit ipsam essentialiam secundum totam latitudinem suæ perfectionis.

37. Cæterum loquendo de potentia productiva secundum præcimum conceptum producui, non considerato principio communicativo, quod essentialiter includit, concedo secundum hunc explicitum conceptum perfectiorem esse potentiam productivam ad extra, quam ad intra: quia potentia productiva ad extra explicitè & immediate importat actum purum infinitum in omni genere perfectionis: potentia verò productiva ad intra immediate tantum importat infinitam perfectionem in genere entis relatiui. Id que ex eo, quod terminus producibilis ad intra formaliter sumptus est sola relatio; terminus verò producibilis ad extra sunt omnia possibilia. Quæ licet in se sint imperfectior terminus, supponunt tamen, maiorem perfectionem explicitè in principio productivo, quia supponunt illud infinitum non tantum in genere relatiuo, sed etiam in genere absoluto.

38. Vnde negandum est vniuersaliter, perfectiorem potentiam desumendam esse ex perfectiore termino producibili. Nam licet hoc verum sit de potentia vniuoca; falsum tamen est de potentia æquiuoca; qualis est potentia Dei productiva ad extra. Cuius discriminis ratio est, quia terminus vniuocus supponit eandem perfectionem, saltem quoad speciem, in principio, quam habet in se. Vnde quod maiorem perfectionem habebit in se, et maiorem supponit in principio ipso; cùm nequeat perfectior terminus ab imperfectiore principio produci. Atque adeo rectè sequitur, ex perfectiore termino perfectiore argui potentiam in ipso principio, terminus verò æquiuocus, quia non supponit eandem specie perfectionem, sed longè præstantiorem in principio productivo; quippe cùm virtus æquiuoca debeat esse altioris ordinis termino ipso producibili; non rectè infertur, quod si terminus potentia æquiuocæ sit imperfectior termino potentia vniuocæ, ipsa quoque potentia æquiuoca sit imperfectior potentia vniuocæ, habente perfectiorem terminum: et quod maior aut minor perfectio potentiae æquiuocæ non sumitur præcisè ex maiore, aut minore perfectione termini, sed ex ipsis causæ & virtutis perfectione.

39. Obijcies 7. Si relatio est potentia producendi ad intra, erit etiam potentia producendi ad extra. Sequelam probo: nam si qua ratio obstat, esset, quia relatio, ut virtualiter distincta ab essentia, non contineret in sua virtute omnes creaturas possibiles, quæ sunt terminus potentiae productivæ diuinæ ad

extra: fed potest potentia, quæ continet terminum perfectiorem, continere terminum minus perfectum. Cùm igitur perfectior sit terminus producibilis ad intra, quam quicunque terminus producibilis ad extra, poterit quilibet terminus producibilis ad extra contineri in potentia productiva ad intra. Atque adeo poterit relatio, quæ est potentia productiva ad intra, esse potentia productiva ad extra. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem, concessa maiore, nego minorem, quando termini sunt diuersæ rationis, ut sunt terminus producibilis ad intra, & terminus producibilis ad extra. Nam unus est increatus, & producibilis productione vitali intra ipsum principium producens; alter creatus, & producibilis actione creativa extra ipsum principium producens.

40. Confirmatur, nam potentia intellectua angelica habet pro termino intellectuonem, quæ est perfectior quolibet accidente corporeo: & nihilominus eadem potentia intellectua angelica producere non potest viuum accidens corporeum, præter motum localem, ut hic suppono ex disputandis in sequenti tomo de Angelis. Idque ex eo, quia, quando termini habent diuersam productibilitatem, non sequitur, quod terminus imperfectior contineri debeat sub perfectiore: ac proinde, quod potentia productiva termini perfectioris producere possit terminum imperfectiorem. Cuius ratio est, quia potentia habet modum producendi à natura ipsa determinatum, quem transgredi nō potest.

41. Obijcies 8. Si relatio esset principium producendi in diuinis, Pater & Filius essent duo, non unum principium respectu Spiritus sancti contra Patres & Concilia, præsertim Florentinum in decreto Eugenij quarti, ubi docet Pontifex, Spiritum sanctum ex Patre & Filio tanquam ab uno principio eternaliter procedere. Respondeo negando sequelam: Nam Pater & Filius sunt unum principium Spiritus sancti ratione unius spirationis actuæ in vitroque indiuisibiliter existentis. Non enim Pater & Filius producunt proximè Spiritum per paternitatem & filiationem, sed per ipsam spirationem actuæ, quæ est virtus proximè fœcundans suppositum Patris & Filii in ordine ad tertiam personam spirandam, quod colligitur ex ijsdem Concilijs & Patribus docentibus, Patrem & Filium unica spiratione producere Spiritum sanctum.

Concilium Florentin.

42. Dices. Saltem possent dici duo principia produciva ad intrâ, nempe Pater respectu Filij, & eterne respectu Spiritus sancti, ac proinde duo potentes contra Athanasij Symbolum, *Non tres, sed unus omnipotens.* Resp. Nego sequelam: ratio est, quia paternitas, quæ est proximum principium producendi Filium, non distinguitur à spiratione actuæ, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum; vnde licet sint duo supposita producentia, Pater scilicet, & Filius, non tamen, sunt duo principia produciva, quia

principium productuum Spiritus Sancti non constituitur proximè ex paternitate & filiatione, quo pacto esset distinctum principium à principio productuo Filij; quia hoc constituitur sola paternitate illud constitueretur paternitate & filiatione simul; sed proximè tantum constituitur ex spiratione actiuà à paternitate & filiatione indistincta; ac proinde principium generatiuum non distinguuntur realiter à principio spiratio, & consequenter non sunt duo principia productua in diuinis, sed vnum, licet sint duo supposita producentia.

43. Obijcies 9. Si relatio esset proximum principium producendi ad intra, posset de relatione ipsa producente prædicari actus notionalis hoc pacto: *paternitas generat, spiratio spirat*: quia potest operatio prædicari de proximo principio operatio, etiam abstractè significato, vt constat in his propositionibus: *Intellectus generat: Voluntas spirat: Misericordia misereatur. Instititia punit*. Confirmant, nam propterea suprà contra aduersarios deduximus, posse de Deo abstractè sumpto prædicari actum notionalem, si Deitas ipsa esset proximum principium talis actus. Resp. negando sequelam: quoniam principium æternæ generationis & spirationis non est tantum paternitas, sed etiam natura, quia principium generatiuum, & spiratiuum essentialiter includit principium communicatiuum, quod est natura. Cæterum, si actus notionalis sumeretur pro sola productione hypostasis, nō incongruè posset prædicari de ipsa relatione in abstracto significata, tanquam de proximo & formali principio producendi: quia tamen id vsls non obtinuit; & vocibus non debeamus vti, nisi prout sapientum vsls firmauit, ideo non sunt huiusmodi prædicationes vspandæ. Ad confirmationem Respondeo, rectè nos contra aduersarios suprà deduxisse, si sola essentia esset proximum principium actus notionalis, posse de illa huiusmodi actum prædicari: quia illi putant, solam essentiam esse adæquatum & totale principium producendi Quo.

44. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum dictum ex autoritate Patrum. Resp. illud intelligendum esse de principio communicatiuo. Quod sic probo: nam finis & scopus horum Patrum erat contra Arium probare, Filium & Spiritum sanctum esse verum Deum, & eiusdem naturæ & essentiaz cum Patre, ad quod probandum assertebant, eos naturaliter, non liberè, de substantia Patris non ex nihilo, vti Arius blasphemabat, procedere. Hoc modo explicat has locutiones Patrum Ioannes Latinus in Conc. Florentino scilicet 18. circa medium; eodem modo intelligitur citata authoritas Anselmi. Nam procedere de substantia alterius non tam importat principium productiuum, quam communicatiuum; quia importat consubstancialitatem cum ipso principio producente, quæ aduersarijs etiam concedentibus, formaliter habetur per ipsam communicationem naturæ.

Vnde Filium procedere de paternitate, vi sermonis importat, Filium vi suæ originis accipere ipsam paternitatem: quod non solum est falsum, sed fatuum, vt Anselmus rectè interficit. Alioqui, si procedere de paternitate Anselmus intellexisset, solum Filium procedere ab illa productiuè, ad summum eam sententiam vocasset falsam, non fatuam: nam fatuum est, quod à nullo sanæ mentis auctore asseri potest, cùm tamen, vt suprà vidimus, hæc sententia à multis, ijsque grauissimis Scholasticis asseratur.

45. De eodem principio communicatiuo naturæ, vt ad secundum argumentum respondamus, loquitur Ioannes Latinus in Concilio Florentino: tum quia ille loquitur more Patrum, ipsorum vestigijs insistendo. Tum quia sèpè adhibet aliquam clausulam, per quam determinat, vel potius coniungit principium productuum cum principio communicatiuo, vt constat tota sessione 18. & 19. & ad hoc tantum confirmandum assert exemplum de generatione humana. Cæterum hæc propositio, *Principium, quo personagenerat est id, quod solum est communicabile*, quæ contra nos ex eodem Concilio assertur, cùm huiusmodi expressa taxativa in citatis sessionibus non habetur, vt eas perlegenti constabit; & etiam haberejur, rectè explicari posset de principio communicatiuo.

Ioan. Lat.
Concilium
Florentinum.

46. Tertium argumentum solum concludit de principio communicatiuo. Nam in hoc præcipue agens assimilat sibi terminum. Vnde propterea in generatione est maior assimilatio, quam in cæteris productionibus naturalibus, quia principium generatiuum debet, aut totam, aut partem saltem suæ propriæ substantiaz communicare genito, vt constat in generatione humana, per quam genitor medie semine partem eiusdem numero substantia, quam habet in se, communicat genito. Pater autem æternus totam suam substantiam vi generationis communicat æterno suo genito. Ratio vero est, quia nunquam fit maior assimilatio, quam quando agens communicat eandem numero formam & naturam, quam habet in se: hoc autem exequitur agens formaliter per principium communicatiuum; nam per productuum potius dissimilat sibi terminum.

Scotus.

47. Ad quartum Scotti, nego consequentiam. Nam tunc realis distinctio inter Deum producentem, & Deum producibilem, saluaretur in sola natura producentis & producti, in qua, quia nunc propter identitatem eiusdem numero naturæ saluari non potest, recursum est ad proprietatem relatiuam, quæ sola distinguitur realiter à termino producibili. Adde, quod sicut tunc non esset producenda sola hypostasis, sed etiam natura ipsa termini producibilis: ita non sufficeret proportione producendi sola hypostasis principij producentis; alioqui perfectior terminus, qualis esset tunc Deitas producta, produceatur à principio imperfectiori, cuiusmodi esset sola hypostasis relatiua: nunc autem sicut sola

Ad autho-
ritatem
Patrum.
Arius.

Ioannes
Latinus.
Concilium
Florentinum.
Anselmus.

sola hypostasis relativa termini producitur; ita sola hypostasis relativa personae productis sufficit ut ratio producendi.

48. Fundamentum secundæ sententiæ solùm probat, quod essentia ingrediatur potentiam, non ut ratio formalis producendi, nam hæc, ut probatum est, essentialiter postulat distinctionem à termino producto, sed ut ratione communicandi, quæ per se distinctionem à termino producto non postulatur.

49. Ex dictis soluitur celebris illa inter Scholasticos controvërsia, an potentia productiva ad intra continetur sub omnipotentiâ Dei. Affirmant Argent. in 1. dist. 20. q. vñica art. 1. Marfil. q. 23. art. 2. secunda parte articuli & alij docti recentiores. Fundamentum eorum est, quoniam potentia productiva ad intra, est vera, propria, & realis potentia; ergo continetur sub omnipotentiâ, potiori iure quam potentia ipsa creativa. Consequens probatur, quoniam nobilissima potentia, qualis est productiva ad intra, continetur sub potentia communi, sicut nobilissima species sub genere. Confirmatur 1. nam sub ente reali continetur primum & præstantissimum ens, quod est Deus. Sub productione reali continetur præstantissima productio, qualis est productio ad intra, sub producibili communi continetur præstantissimum producibile in creatum. Ergo sub omnipotentiâ continetur prima & præstantissima potentia productiva ad intra. Confirmatur 2. ex August. l. 3. contra Maximinum c. 7. vbi potentiam generatiuam Patris appellat omnipotentiam: *Ubi, inquit, est omnipotentia Dei Patris, si aqualem sibi gignere Filium non potuit.*

50. Negant vero Scotus in 1. dist. 20. q. vñica 6. *Quantum ergo ad istum articulum, Durand. Aureol. art. 1. Aureol. art. 3. Ocham. q. vñica. Rubio. q. 2. art. 2. Grego. Arimin. q. vñica. art. 2. Gabriel q. vñica. Vasq. 1. p. disp. 165. cap. 2. Suarez. 1. 4. de Trinit. c. 10.*

51. Quorum sententia, ut omnino vera, & nostris principijs conformior sequenda est. Eaquæ colligitur ex S. Th. 1. p. q. 25. art. 3. & q. 42. art. 6. & q. 2. de potentia art. 5. Ratio vero duplex est, altera à posteriori, à priori altera. A posteriori ratio hæc est. Ad fidei dogma spectat, omnes & singulas personas diuinæ esse omnipotentes iuxta Athanasij Symbolum. *Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus sanctus.* Ad fidei autem dogma non spectat, quod vel in Filio sit potentia generatiua, quæ est in Patre; vel in Spiritu sancto potentia spiratiua, quæ est in Patre & Filio; imò plerique id negant, siue tota vis producendi ad intra sit sola natura diuina, siue sola proprietas relativa, siue utraque simul. Igitur potentia productiva ad intra non continetur sub omnipotentiâ. Consequens probatur, quia si potentia productiva ad intra continetur sub omnipotentiâ, qui negaret in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam, consequenter censeretur etiam in illis negare

omnipotentiam: sed qui negat in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam non statim censeretur in illis negare omnipotentiam, alioqui non posset absque præiudicio fidei illis negari potentia generatiua, & spiratiua. Igitur potentia generatiua & spiratiua nō continentur sub omnipotentiâ.

52. Ratio autem à priori est, quoniam omnipotentiâ non importat in Deo nisi potentiam productivam ad extra. Nam ad hanc tantum significandam vñ sunt hoc nomine *Omnipotentia SS. Patres, ut Ochamus, Gregorius & alij adnotarunt.* Cuius significatio ratio fuit, quoniam, ut ijdem Auctores aduenterunt, SS. Patres disputantes contra hæreticos, qui negabant, Filium & Spiritum sanctum habere eandem naturam, & consequenter eandem potentiam cum Patre, eam tantum potentiam intelligebant, de qua inter ipsos & hæreticos erat controvërsia; atqui inter ipsos & hæreticos controvërsia non erat de potentia notionali, sed tantum de essentiali, quæ consequitur naturam absolutam. Igitur hæc tantum intelligitur nomine *Omnipotentia*, cùm de illa loquuntur & disputant Patres.

Patres.
Ochamus.
Gregorius.

53. Vnde ad fundamentum aduersariorum, negatur consequentia. Ad cuius probationem negandum est, omnipotentiâ distribuere pro omnipotentiâ quæ est in Deo; sic enim procul dubio comprehendenderet potentiam productivam ad intra, tanquam vniuersale particolare, aut superius inferius, ut argumentum rectè probat; sed distribuere tantum pro omniobjeto & termino factibili, ut S. Thomas & Caietanus adnotarunt prima parte p. 25. art. 3. Ad priorem confirmationem negatur consequentia. Nam de facto omnipotentiâ, ut de illa Patres, & Scholastici disputant, non est signum distribuens pro omnipotentiâ, quæ in Deo est: sicut esse ens reale, productio, aut terminus producibilis, vniuersaliter sumptus. Vnde tandem controvërsia hæc ad solam quæstionem de nomine reuocatur, ut rectè adnotarunt Ochamus & Rubio, quo pacto scilicet, usurpetur hoc nomen, *Omnipotentia*, pro signone distributio potentia realis, an termini factibili?

S. Thomas.
Caietanus.

Patres &
Scholastici.

Ochamus.
Rubio.

54. Ad posteriorem confirmationem Respondeo cum præcitatibus Scholasticis, Augustinum eo loco sub alio significato usurpasse nomen *Omnipotentia*, quam usurparunt reliqui Patres: nam ipse eo loco usurpauit potentia communicativa naturæ diuinæ, cuius priuatio magnam arguit imperfectionem in persona Patris, quam tamen imperfectionem non arguit in persona Filij aut Spiritus sancti: quia ad perfectionem Patris, tanquam ad primam personam Trinitatis spectat, posse perfectè & adæquatè naturam diuinam communicare Filio: quod tamen non spectat ad perfectionem Filij, aut Spiritus sancti.

Augustin.

Argentinus.
Marfilius.
Dotti Re-
cens.

Augustin.

Scotus.
Durandus.
Aureolus.
Ochamus.
Rubio.
Ariminensis.
Gabriel.
Vasquez.
Suarez.

S. Thomas.

Athanasius.

DISPUTATIO XXIV.

De Diuinis Notionibus.

SECTIO PRIMA.

An admittenda sint aliqua Notiones in personis Diuinis?

1. **R**AEMITTENDA est diuisio Notionis, in formalem, & obiectuam. Formalis est notitia, quā vna res ab alia dignoscitur. Obiectua verò est proprietas seu forma, qua vna res ab alia distinguitur; quæque notio formalis respondet: in prælenti autem cum communi Theologorum disputamus de notione obiectuua, qua vna persona diuina discernitur ab alia, connotando tamen notiōnē formalem. In quo sensu notionem definit S. Thomas 1. p. quest. 32. artic. 2. & 3. ut sit propria ratio cognoscendi personam diuinam in abstracto significatam, de qua nunc quærimus, an sit in diuinis personis admittenda.

S. Thomas.

Prepositi-
us.

S. Thomas.

Ariminens.

Ecclesiæ au-
thoritas.S. Thomas,
Sylvius
& reliqui
Scholaſtici
cum Magi-
stro.

Damascen.

quit, vnum sunt Pater, Filius, & Spiritus san-
ctus, prater (si ita dicamus) ingenantiam, gi-
gnentiam, & processionem. Nam vnum agnoscimus Deum, in solis proprietatibus Paternitatis, Filiationis, & Processionis differentiam intelligimus. Vbi per nomina abstracta explicat hypo-
staticas differentias diuinarum personarum, quas lib. 3. cap. 6. *Characteristicas, signalesque proprietas* appellat. Eadem notiones in diuinis personis expressè admisit Augustin. lib. 5. *de Trinit. cap. 6. Alia est*, inquit, *notio, qua intelligitur Genitor, alia, qua Ingenitus. Et pa-*
Augustini.
sim ceteri Patres tam Græci, quam Latini. Ut merito recentiores Theologi opinionem
*Præpositiū notiones in diuinis negant, er-
roris nota censeant: & sane ad minimum te-
meritatis notam non effugiet, cùm sit contra*
omnes Scholasticos, & communem modum
*loquendi & sentiendi Patrum in re grauissi-
ma, in qua non modò res, sed etiam nomina*
& loquendi modi, non sunt sine autoritate
*& approbatione Conciliorum & Patrum ad-
mittendi.*

2. PRIMA sententia fuit præpositiū relati-
à S. Thoma art. 2. præcit, negantis, in diuinis personis esse vilas notiones admittendas. A qua sententia non multum recedit Ariminensis in 1. dist. 26. vbi solum concedit in Diuinis personis proprietates *intransitue*, non au-
tem *transitue*, hoc est, ut ipse explicat, pro-
prietates, quæ sunt ipsam personæ, non au-
tem quæ sunt aliquo modo à personis distin-
ctæ, etiam secundum modum concipiendi no-
strum, nisi tantum secundum voces &
conceptus formales. In quo sensu explicat
authoritatem illam Ecclesiæ in præfatione de
Trinitate, *Et in personis proprietas, & in essen-
tia unitas, & in maiestate adoretur aequalitas.* Vbi docet, vnitatis numerum positum esse
pro numero multitudinis; nam potius legen-
dum esset, *Et in personis proprietates, que sunt*
ipsam personæ realiter inter se distinctæ.
Fundamentum vtriusque est, quoniam in
Deo ob summam simplicitatem nulla est dis-
tinctio cōmuniis à proprio: ergo nulla notio
importans proprium à communi distinctum.

3. SECUNDA sententia est S. Thome, Syl-
uij loco paulò antè citato, & reliquorum
Scholasticorum communis in 1. dist. 26.
27. & 28. cum Magistro ijsdem locis, admit-
tentium in diuinis personis notiones, quibus
tanquam characteristicis notis vna persona
discernitur ab alia. Eaque aperte colligitur
ex Patribus, qui sæpe ad dignoscendas diuin-
as personas vtuntur nominibus abstractis,
importantibus proprietates personarum in
abstracto significatas. Legatur Damascenus
lib. 1. de fide cap. 11. *Secundum omnia, in-*

S. Thomas.
notiones in diuinis est, ut perfectius possit
vnaquaque persona sua quasi characteristica
nota & proprietate à nobis dignosci & signifi-
cari. Nam licet potuissemus per nomina
complexa, & concreta vnam personam ab alia
discernere ac distinguere, commodius tamen
id præstamus per voces incomplexas & ab-
stractas: expeditiusque respondemus hereti-
cis interrogantibus & vrgentibus, quo Pater
differat à Filio, & viceque à Spiritu sancto
paternitate scilicet, filiatione, & processione
in abstracto significatis. Etenim, sicut rechè
dicitur Pater Deitate est vnum cum Filio &
Spiritu sancto; ita paternitate est alius à Filio
& Spiritu sancto. Nam, ut rechè docet S. Tho-
mas præcit. art. 2. sicut essentia significatur
ut *quid*, persona verò ut *quis*; ita proprietas
significatur ut *Quo*. Confirmatur, quia cùm
in Patre duplex sit relatio Genitoris ad Geni-
tum, & Spiratoris ad spiratum: similiter in
Filio duplex sit relatio Geniti ad Genitorem,
& spiratoris ad spiratum, nisi haberemus no-
mina abstracta, vix possemus has duas rela-
tiones in Patre & Filio designare.

5. Ad fundamentum autem Præpositiū
negandum est, hanc distinctionem propri-
à communi, per nomen abstractum impor-
tantam, præiudicare diuinæ simplicitati:
quoniam

*Ad funda-
mentum
Præpositiū.*

quoniam hæc distinctio fundatur tantum in modo significandi, qui immediatè sequitur modum concipiendi nostrum. Vnde sicut absque præiudicio diuinæ simplicitatis concipiuntur, proprium præcūsum à communi: ita absque præiudicio eiusdem possumus per nomina abstracta, & incomplexa significare proprium ut præcūsum à communi.

S E C T I O N I I .

Quot Notiones admittendæ sunt in diuinis personis?

S. Thomas & reliqui scholastici.

6. **C** OMMVNIS sententia Theologorum cum S. Thoma prima parte quæst. 32. art. 3. & Scholasticorum in I. dist. 26. 27. & 28. est, quinque nec plures, nec pauciores admittendas esse notiones in diuinis, Innascibilitatem, paternitatem, filiationem, processionem, & spirationem Patri Filioque communem. Hic notionum numerus primo colligitur ex Patribus: nam Damascenus, ut seccione p̄cedente vidimus, quatuor numerat, *Ingnitionem, Paternitatem, Filiationem, & Processionem*. Ex alijs verò Patribus, saltem sub alijs vocibus, *Emissoris, proferentis, & donatoris* manifestè colligitur quinta notio spirationis communis.

S. Doctor.

7. Secundū idem numerus notionum eruitur ex natura ipsa notionis, quæ, ut cum S. Doctore suprà definiuimus, est propria ratio cognoscendi personas diuinas in abstracto significata, sed quinque sunt proprietates, quæ velut characteristicæ notæ intellectum nostrum ducunt in perfectam cognitionem diuinarum personarum, nempe innascibilitas, paternitas, Filiatio, processio, & communis spiratio. Igitur quinque tantum sunt notiones, nec plures, nec pauciores in diuinis.

8. Ad vim huius rationis altius penetrandam, camque à multis obiectionibus facilius tuendam, Nota, ad propriam rationem *Notionis*, de qua Patres, & Scholastici loquuntur, quinque esse necessaria. Primum est, ut non sit perfectio communis omnibus personis. Defectu huius conditionis nullum attributum est notio. Non est tamen necessarium, ut sit proprietas vniuersitatum personæ, ut putauit Mayronus infra citandus: nam potest esse notio discretiua duarum personarum à terra, ut est spiratio actiua discretiua Patris & Filij à Spiritu sancto.

9. Secundum est, ut non sit forma diuinis personis conueniens per solam præcisionem nostri intellectus, sed re ipsa existens una unitate singularitatis vnius, vel duarum personarum propria. Defectu huius conditionis ratio principij productiui, in qua Pater & Filius; & ratio termini producibilis, in qua Filius & Spiritus sanctus conueniunt, non est notio. Ratio huius conditionis est, quia notioducere debet intellectum ad cognoscendas personas diuinas secundum proprietates,

quæ in seipsis realiter includunt: quibus perfectè cognitis cognoscuntur omnes conuenientiae, quæ per præcisionem intellectus possunt ab illis abstrahi.

10. Tertium est, ut non sit ratio vel formalitas quasi partialis, & inadæquata vnius eiusdemque completæ proprietatis, sed adæquata & totalis proprietas vnius, vel duarum personarum. Defectu huius tertiae conditionis ratio fontalis principij, locutoris, & radicis totius fœcunditatis, non est distincta notio in Patre, sicut nec ratio Verbi, imaginis, characteris in Filio; aut doni, vinculi, & mutui nexus erit specialis notio in Spiritu sancto. Ratio huius conditionis est, quia omnes istæ quasi partiales & inadæquatae formalitates cognoscuntur cognita totali proprietate personæ, in qua omnes istæ formalitates formalissime includuntur. Vnde qui per innascibilitatem & paternitatem cognoscit Patrem, statim cognoscit illum ut fontem & radicem totius diuinæ fœcunditatis, & ut locutorem & prolatorem æterni Verbi. Et qui per filiationem cognoscit Filium, statim cognoscit illum, ut verbum, imaginem, & characterem æterni Patris. Tandem qui per processionem cognoscit Spiritum sanctum, statim cognoscit illum, ut donum, ut vinculum, ut nexum mutui amoris Patris & filij.

11. Quartum est, ut sit aliquid pertinens ad dignitatem personæ notificabilis. Hanc conditionem omnes ferè Scholastici requirunt, & colligitur ex Patribus. Cuius ratio est, quia notio debet aliquam perfectionem de persona notificare. Omnis autem perfectione ad dignitatem aliquam pertinet. Defectu huius conditionis improductiuitas in Spiritu sancto non est propria notio ipsius: quia licet inter omnes personas diuinas sola persona Spiritus sancti sit improductiva, cum in ea terminetur, & expletatur tota fœcunditas ad intra; quia tamen hęc non pertinet ad dignitatem personæ, cum potius sit negatio perfectionis, non erit ipsius peculiaris notio.

12. Quintum est, ut proprietas per notiōnem expressa non importetur per modum viæ & tendentiæ ad aliud, sed per modum formæ permanentis, & dantis esse stabile personæ, cuius est proprietas. Defectu huius conditionis excluduntur à propria ratione notionis origines, quæ sunt eadem relationes personarum, significatae per modum viæ & essentialis tendentiæ ad terminos producendos. Ratio huius conditionis est, quia notio importat proprietatem ad dignitatem personæ spectantem: at magis ad dignitatem personæ spectat proprietas secundum esse firmum ac stabile, quam secundum esse fluxile, & ad aliud tendens: ergo potius secundum illum, quam secundum hunc modum essendi debet notio proprietatem personæ diuinæ importare.

13. His conditionibus à plerisque vel explicitè, vel saltem implicitè admissis, sic vis propositæ rationis de quinario numero diuinarum

Damascen.
Reliqui
Patres.

S. Doctoř.

Patres &
Scholastici.

Mayronus.

Scholastici
& Patres.

narum notionum ostenditur. Nam per paternitatem discernitur prima persona à secunda; per filiationem verò secunda à prima. Quoniam verò in diuinis nulla persona formaliter discernitur ab alia, nisi per relationes immediate fundatas in origine producentis & producti; paternitas autem & filiatio, cùm non sint relationes immediate fundatae in origine spirantis & spirati, sed generantis & geniti, non possunt formaliter discernere Patrem & Filium à Spiritu sancto; ideo assignandas fuerunt aliæ duæ notiones, quibus tercia persona discerneretur à prima & secunda; & vice versa prima & secunda à tercia. Hæ autem sunt spiratio passiva in Spiritu sancto, quæ illum formaliter discernit à Patre & Filio; & spiratio activa in Patre & Filio, quæ illos formaliter discernit à Spiritu sancto. Atque ex his habet quaternarius numerus diuinorum notionum. Rursus quia inter diuinas personas debet esse una improducta, quæ sit primum principium & quasi fons reliquarum: hęc autem sola paternitate discerni non poterat; cùm non repugnet esse Patrem, & esse ab alio, vt constat in humanis, in quibus omnes patres, excepto Adamo, sunt ab alio; ideo necessaria fuit quinta notio, quā dignosceretur talis persona, vt improducta & à se; atque hæc est Innascibilitas, quæ non solum dicit negationem natuitatis, sic enim competit etiam Spiritui sancto, cuius tamen non est peculiaris notio, sed dicit negationem cuiuscunque passiæ productionis, & communicationis ab alio: quo pacto est peculiaris nota & characteristica proprietas solius Patris, qui à nullo habet esse, sed est principium & fons, seu radix, vt Patres & Concilia loquuntur, totius esse & fecunditatis ad intra. Atque hoc modo quinque erunt notiones, Innascibilitas, & Paternitas in Patre, Filiatio in Filio, Processio in Spiritu sancto, & communis spiratio in Patre & Filio.

14. Ex his colligitur, notionem esse quid superius ad relationes, relationes verò ad ipsas personales proprietates: nam omnes proprietates personales sunt relationes; & omnes relationes sunt notiones: non contrà, omnes notiones sunt relationes; nec omnes relationes sunt proprietates personales: nam Innascibilitas est notio, & non est relatio, sed potius negatio relationis producti; & spiratio activa est relatio, & tamen non est proprietas personalis, cùm nullam personam constituat. His tamen non obstantibus,

15. Obijcit 1. Gabriel in 1. dist. 28. quest. vniuersitatis, art. 3. dub. 1. corol. 3. vbi negat quinque notiones in diuinis, & tantum concedit tres Paternitatis, Filiationis, & Processionis. Quoniam si in Deo essent quinque notiones, esset in eo quintas rerum: quod damnatum est in Concilio Lateranensi. Sequelam probat: nam quinque notiones ponunt in Deo quinque res: igitur si in eo sunt quinque notiones, in eodem erit quintas rerum. Respondeo negando sequelam. Etenim quin-

que notiones non important in Deo quinque res realiter distinctas, quod necessarium est ad quinitatem rerum; nam præter tres notiones personales, reliquæ duæ non sunt res distinctæ realiter: spiratio enim actua non est res distincta realiter à paternitate & filiatione. Innascibilitas. verò, cùm sit negatio productionis passiæ, non est res à paternitate distincta, sed pura dumtaxat negatio productionis ab alio. Confirmatur, nam etiamsi in Deo sunt quatuor relationes, non est tamen in eo quaternitas rerum: cùd ad quantitatem rerum requiruntur quatuor res realiter, ac subiecto distinctæ.

16. Obijcit 2. Mayronus in 1. dist. 28. q. 1. in fine, vbi negat spirationem actiua esse notioem; quia de ratione notionis est; vt sit unius tantum personæ. Atqui spiratio actiua non est unius tantum personæ, sed duarum communis. Ergo. Confirmatur, quia huius notionis nullam mentionem fecerunt Patres; ergo non debet inter notiones annumerari. Respondeo, negando maiorem. Etenim de ratione notionis est, vt sit nota discretiua personarum: sed non minus potest esse nota discretiua duarum personarum ab una tercia, quam unius ab alia: igitur. Ad confirmationem nego, Patres nullam huius notionis mentionem fecisse, nam etiamsi illius mentionem non fecerunt quod ad ipsam vocem spirationis, mentionem tamen fecerunt quoad rem sub alijs nominibus, nempe *Emissientis & emissi, Donatoris & Doni, Proferentis & Procedentis*. Legatur Augustinus §. de Trinit. cap. 11. vbi loquendo de Spiritu sancto, *Donum*, inquit, est *Patris & Filii. Donum ergo Donatoris, & Donator doni cum dicimus*, relativè utrumque ad in-nicem dicimus.

17. Obijcit 3. Scotus in 1. dist. 28. q. 2. vel in alia impressione q. 1. §. Ad argumenta huins questionis in solutione tertij, vbi præter quinque notiones assignatas, admittit sextam Inpirabilitatis, propriam Filij: Nam sicut innascibilitas est propria notio Patris, per quam innotescit eius improductibilitas: ita inspirabilitas est propria notio Filij, per quam innotescit eius improductibilitas per modum spirati. Confirmat, nam sicut tempore Ambrosij & Anselmi non erant nisi tres notiones Paternitatis, Filiationis, & Processionis, non quod reliquæ duæ reipsa tunc non fuerint, sed quia nondum erant ipsis notæ; & ideo Doctores, Ambrosio & Anselmo posteriores, addentes alias duas, non contradixerunt prioribus; quia illi has non negarunt, et si non cognoverunt. Ita posteriores Doctores addentes sextam, non contradicunt prioribus, qui illam non cognouerunt.

18. Resp. Nego paritatem: quoniam Innascibilitas negat in Patre omnem productionem passiæ, quæ erat necessaria cognoscenda, vt discerni posset prima persona improducta sanctissimæ Trinitatis. Illa autem discerni non poterat per solam notionem pa-

Patres &
Concilia.

Gabriel.

Concilium
Lateranense.

Mayronus.

Patres.

Augustin.

Ambrosius.
Anselmus.

Scotus.

*Ambrosius.
Anselmus.*
Magister.

ternitatis, quia nō repugnat esse Patrem, & simul ab alio esse producū, vt constat in humanis: igitur cognoscenda fuit per peculiarem notionem Innascibilitatis. At verò inspirabilitas cognoscitur in Filio, cognito proprio modo producendi ipsius: nam hoc ipso, quod cognoscitur vt procedens per intellectum, cognoscitur vt inspirabilis per voluntatem: at non hoc ipso, quod Pater cognoscitur, vt gignens Filium, cognoscitur innascibilis sive ingenitus, & à se, quia hoc non est necessariò connexum cum illo. Ad confirmationem nego, tempore Ambrosij & Anselmi non fuisse, nisi tres tantum notiones cognitas, quoad rem ipsam, licet illæ non fuerint sub proprijs nominibus expressæ. Ut constat ex Magistro in 1. dist. 19. in fine, vbi rem ipsam agnoscit, licet proprium nomen non habeat.

19. *Obiectio 4.* Innascibilitas est negatio; ergo non potest esse notio alicuius personæ diuinæ. Antecedens constabit ex dicendis. Consequentia probatur, quia notio, vt supra ostendimus, est proprietas pertinens ad dignitatem personæ: negatio autem, cùm nullam perfectionem ponat in persona, non poterit ad dignitatem personæ pertinere. Respondeo negando consequentiam: quoniam ad notionem sufficit, vt saltem mediè ducat ad notitiam positivæ proprietatis & dignitatis personæ. Innascibilitas autem, esto formaliter sit negatio, est tamen mediè notificatiua positivæ dignitatis & proprietatis personalis Patris, quatenus per illam dignoscitur prima persona, vt à reliquis distincta, per esse improductum & à se.

20. *Obiectio 5.* Omnis proprietas est relativa, Innascibilitas non est relativa, sed potius negatio relationis, negat enim formaliter relationem ad genitorem; ergo non potest esse notio. Respondeo. Nego omnem notionem debere esse relatiuum; sufficit enim, vt sit alicuius dignitatis notificatiua. Licet igitur omnis relatio sit notio: non tamen è con-

uerso omnis notio est relatio.

21. *Obiectio 6.* Non solum Pater est ingenitus, sed etiam essentia est ingenita: ergo ingenitum non est propria notio Patris. Respondeo ingenitum sumi dupliciter, vno modo vt positivè repugnans, cuicunque productioni & communicationi passiuæ: alio modo vt indifferens ad communicationem vel productionem passiuam. Primo modo est propria notio Patris, cui positivè repugnat quæcumque passiuæ producio personalitatis, aut communicatio naturæ; cùm illam essentialiter habeat à se. Secundo modo conuenit etiam naturæ; quæ considerata ex se, vt præcisa à personalitatibus, est indifferens, vt communicetur in Filio & Spiritu sancto per passiuam productionem Filij & Spiritus sancti, aut non communicetur in Patre per Insignientiam Patris.

22. Ex dictis sequitur, non posse vnam notionem de alia prædicari: quia notio involuit secundam intentionem, per quam vna, vt concepta distinguitur ab alia; quemadmodum nec vnum attributum, vt stat sub secunda intentione, prædicari potest de alio. Non enim rectè dices, attributum sapientiae est attributum bonitatis: etiam si rectè dicatur sapientia est bonitas. Ita nec rectè dices, notio paternitatis est notio innascibilitatis, paternitas est spiratio actina; & vice versa. Ratio est, quia in prima propositione prædicatur attributum sive notio, vt stat sub secunda intentione, sive vt connotans conceptum formalem concipientis: & quia vnum attributum sive notio, vt connotans conceptum formalem concipientis, non est aliud attributum, & notio connotans alium conceptum formalem concipientis; ideo falsa est prædicatione. In secunda vero propositione, quia prædicatur vnum attributum de alio, vel vna notio de alia, prout est à parte rei; & quia à parte rei vnum attributum includit formaliter aliud, & vna notio aliam notionem eiusdem personæ, ideo valida est prædicatione.

DISPUTATIO XXV.

De Persona Patris.

EX PEDITIS ijs, quæ ad omnes personas Diuinas in communispectant, disputandum supereft de reliquis, quæ ad singulas personas in particulari pertinent: & primò de persona Patris, quæ est

in Trinitate prima. De qua tria disputanda occurruunt. Primum est, an illi conueniat ratio Principij, Authoris, & Causæ. Secundum est, an ratio Ingeniti sit proprium Patris. Tertium quid illud de formalí importet.

SECTIO I.

An Pater sit principium totius Deitatis, & Author, vel Causa Filii, & Spiritus sancti?

1. PRIMA ratio dubitandi est, quoniam ratio principij non solum conuenit Patri, sed etiam Filio; nam etiam Filius est productius Spiritus sancti.

Aristoteles
Theologi.

2. SECUNDA est, quoniam principium, ut cum Aristotele s. Metaph. cap. 1. definiunt Theologi, est *Vnde aliquid procedit*. Sed Deitas non procedit à Patre, cùm sit idem cum Patre: idem autem nequit à seipso procedere. Non igitur Pater est principium Deitatis. Confirmatur, nam idèò Pater est principium Deitatis, quia illum communicat reliquis personis Diuinis: atqui etiam Filius illum totam communicat Spiritui sancto: ergo etiam Filius dici potest principium totius Deitatis.

Heresis Ariana.

Aristoteles.

3. TERTIA ratio dubitandi est, quoniam authoritas importat superioritatem & maioritatem respectu eius, cuius quis author dicitur: At Parens aeternus nullam habet superioritatem, vel maioritatem respectu Filii & Spiritus sancti: alioqui Filius & Spiritus sanctus essent subiecti Patri, & minores illo: quæ est hæresis Ariana.

Concilium
Lugdunense
sub Greg. X.
Concilium
Florentinum
sub Eugenio IV.

Aristoteles.
Scholastici.

4. QVARTA ratio dubitandi est, quia principium & causa, teste Philosopho loco paulo antè citato, sese mutuo consequuntur. Ergo si Pater est principium Filii & Spiritus sancti, est etiam causa ipsorum. Pro pleniore controversia explicatione nota, Principium duplamente de Deo dici posse; uno modo *notionaliter*; alio modo *essentialiter*. *Notionaliter* dicitur per ordinem ad productiones ad intra; *essentialiter* verò per respectum ad productiones ad extra. In præsenti autem controversia, ut ex titulo sectionis constat, solum disputamus de principio *notionali*, ad pleniorum tamen doctrinam nonnihil etiam dicimus de *essentiali*.

6. DICO 1. In Diuinis est ratio principij notionalis respectu productionum ad intra, eaque in omni rigore Scholastico. Prior pars est definita in Concilio Lugdunensi secundo, sub Gregorio X. & refertur capite *Fidelis de summa Trinitate in Sexto*, & in Cōcilio Florentino sub Eugenio IV. in decreto ipso Pontificis. Posterior verò nō est sub his terminis in Conciliis definita, aperte tamen ex eorum definitionibus colligitur, dum totam rationem principij in diuinis fundant in ipsa origine producentis: propterea namque docent, Patrem & Filium esse principium Spiritus sancti, quia illum producunt. Atqui propriissimum & in omni rigore principium est, quod realiter influit esse in terminū à se distinctū. Vnde illud definit Aristoteles s. Metaph. c. 1. *Id unde aliquid est, aut sit*. Eodem modo Scho-

lastici omnes in omni rigore Philosophico. Principium definiunt, *Id unde aliquid procedit*. Cū ergo in Diuinis sit verus & realis influxus vnius personæ in aliam; vi cuius una persona realiter procedit ab alia, erit vera & propria ratio principij.

7. Vnde nemo haecenus ex Scholasticis ausus est expressè negare in Diuinis veram ac propriam rationem principij notionalis: nam licet Aureolus in Diuinis neget veram rationem potentiae notionalis, non tamen est ausus negare veram rationem principij notionalis. Eò quod, vt ipse docet in 1. dist. 29. ar. 3. vera ratio principij saluari potest etiā in eo, in quo nulla est ratio potentiae productiæ: quoniam ad veram rationem principij sufficit purum agere, absque illa potentia productiva propria; & quia in Diuinis est purum agere absque potentia productiva, est vera ratio principij, esto in eo nulla sit ratio potentiae. Quæ, an cohærente dicta sint, alijs examinanda relinquo.

Aureolus.

8. DICO 2. Tametsi ratio principij notionalis peculiari modo conueniat Patri, non tamen à vera ratione principij notionalis excluditur Filius. Prima pars constat: nam sumptum principium secundum omnem rationem primitatis, est sola notio Patris: quoniam solus Pater est sub omni ratione primus in originando: quia solus Pater ita originat, vt non originetur. Et quia principium propriæ dictum dicitur à primitate originandi, idèò Pater habens omnem primitatem in originando, habet omnem primitatem principij notionalis, atque adeò solus ipse est peculiari modo principium notionale in Diuinis. Vnde ad hanc peculiarem rationem principij Patris propriam denotandam, Patres & Scholastici cum Magistro in 1. dist. 29. Patrem appellant absolute principium, Filium verò principium de principio.

Patres &
Scholastici.
Magister.

9. SECUNDA pars probatur, quoniam ad veram rationem principij sufficit primitas in uno tantum genere: non enim, vt aliquid sit principium in genere efficientis, debet habere primitatem in genere finis, aut contraria; sed sufficit, si primitatem habeat in suo dumtaxat genere, vt in eo sortiri possit veram rationem principij. Vnde cū Aristoteles præcitato loco Metaphysices docuit, commune esse omnibus principiis esse primum, statim exempla subiungit, in quibus de unoquoque primita verificatur in suo dumtaxat genere: atqui Filio Dei conuenit primitas in originando per voluntatem: ergo Filio Dei conuenit vera ratio principij spiratiui. Minor probatur, quoniam primitas principij in eo consistit, ut in quo genere quis principiat, non sit ipse ab alio principiatus, esto supponatur in alio genere principiatus. Etenim punctum dicitur principium lineæ, materia & forma principia compositi naturalis, etiamsi tam punctum in linea, quam materia & forma in composito naturali supponantur in alio genere, nempe in genere efficientis ab alio principiata. Ergo etiamsi Filius Dei supponatur originatus

Arist.

originatus per intellectum à Patre, quia tamen non supponitur originatus ab eodem per voluntatem, erit siq[ue] ceterus primus in ratione principij originantis per voluntatem atque adest in ratione spirandi.

10. Confirmatur, quia Filius non dicitur primus in spirando respectu Patris, cum quo una & eadem indiuitibili virtute & origine spirandi producit, sed respectu termini duntaxat spirabilis: respectu cuius tam Filius, quam Pater dicitur unum principium spiratum, origine prius. Nec refert, quod Filius virtutem spirandi accipiat à Patre, quia non accipit illam per eandem originem, per quam constituitur principium Spiritus sancti; nam accipit illam per originem generatiuum, constituitur autem principium Spiritus Sancti per originem spiraciuum. Neque hinc sequitur, duo esse in Diuinis principia notionalia, quia licet Pater & Filius sint duo supposita distincta realiter, non tamen sunt duo principia proximè productiva: quoniam Paternitas, quæ proximè constituit principium generatiuum, non distinguatur à spiratione, quæ constituit proximum principium spiraciuum. Filius enim non constituit unum principium spiraciuum cum Patre per filiationem à Paternitate distinctionem, sed per spirationem, quæ est una & eadem in Patre & Filio. Atque adest principium spiraciuum non distinguitur à principio generativo, nisi tantum terminatus, penes terminos producibilis realiter distinctos.

11. Obiectus primò: Si in Diuinis est verum principium: ergo erit vera principiatio, & verum principiatum. Consequentia probatur, quia hæc sunt correlativa: correlativa autem sunt simul. Admittunt Bonaventura in 1. dist. 29. art. 1. q. 1. Scotus quodlib. 8. art. 3. Richardus dist. 28. art. 2. quæst. 1. & 2. Durandus ibidem q. 1. num. 5. & alij consequentiam quod ratione principij & principiati. Aureolus verò eadem dist. art. 3. propos. 2. ultra hæc admittit etiam principiacionem, tam actiuam in persona principiante, quam passiuam in persona principiata. Sed cautius S. Thomas 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. & plerique Theologi cum ipso negant hæc omnia in Diuinis, admisla sola ratione principij. Eo quod hæc nomina imperfectionem important; denotant enim ex modo significandi inceptionem productionis & termini producibilis. Vnde negandum est, quando unum correlatiuum ex modo significandi, importat imperfectionem, si admittitur unum, admittendum esse alterum in Diuinis. Nam, ut rectè ibidem docet S. Thomas, admittimus in Diuinis perfectionem authoris, ut mox probabitur, & tamen non admittimus imperfectionem subiectiōnis, quæ illi correlatiū respondet.

12. Obiectus secundò: Si in Diuinis admittitur ratio Principij, pari modo admitti debet & ratio initij, quæ cum ratione ipsa principij recurrat. Admittunt hoc aliqui Patres

Græci, sed tunc hoc negat Magister in 1. dist. 29. c. penult. cum Hilario lib. 4. de Trinitate: circa initium, S. Thomas in expositione textus, Bonaventura art. 1. q. 1. & tota ferè Schola Theologorum. Cuius discriminis ratio est; quia Initium importat primitatem durationis, Principium verò originis. Quin negat ibidem Magister hanc propositionem, Filius habet principium: nam licet, inquit, Filius sit principium de principio: non est tamen concedendum quod Filius habeat principium. Verum nullum in hac propositione video periculum, posito, quod Principium sit determinatum ex institutione sapientum ad solam primitatem Originis significandam. Ceterum Patres & si qui alij graues Authores, in Diuinis utuntur nomine Initij, benignè explicandisunt, ut nomen Initij confundant cum nomine Principij.

13. Dico tertio: Spiritus sanctus non est principium notionale, est tamen simul cum Patre & Filio principium essentialis respectu productionis ad extra. Assertionem quoad virramque partem est de fide. De fide namque est, Spiritum sanctum non esse ad intra productivum. De fide etiam est, Spiritum sanctum esse æquè Deum ac Patrem & Filium. De fide quoque est, Omnia opera ad extra esse à Deo, vi Deo. Igitur de fide est, Spiritum sanctum esse unum cum Patre & Filio essentialis principium productionis ad extra. Ad quod significandum Catholici Doctores ut solent eo modo loquendi. Spiritus sanctus est principium de utroque principio. In qua propositione principium non sumitur notionaliter, sed essentialiter, connotando simul ordinem originis, quam Spiritus S. ad Patrem & Filium habet. Legendus est Alensis 1. p. q. 70. memb. 3. & Bonaventura in 1. dist. 29 in expositione textus dubio 2.

14. Dico quartò: Hæc propositione, Pater est principium, & fons totius Deitatis, non solum est Catholicus, sed etiam tutus, & absque limitatione admittenda; nullo tamen pacto est ad Filium extendenda. Assertionem hæc aliquo modo est contra Bartholomaeum Torres 1. p. q. 33. art. 1. ubi docet, prædictam propositionem non esse absolutè concedendam, sed explicandam. Verum nostra sententia est communior inter Theologos: quam probo per singulas partes. Et primò quod sit Catholicus & tutus, evidenter ostendit auctoritas totum Patrum & Conciliorum, quæ illam sub his terminis usurpant. Dionysius de Diuinis nominibus cap. 2. Solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater. & versus finem: Primordialis & fontana Deitas Pater. Filius verò & Spiritus sanctus secunda Deitatis (sifas est dicere) germina plantata diuinus, & velut flores, ac supersubstantialia lumina, à Scripturis sanctis accepimus. Et Augustinus, 4. de Trinitate c. 20. ad finem. Totius, inquit, Diuinitatis (vel si melius dicitur) Deitatis principiū Pater est. Ex Conciliis verò Toletanum XI. in professione fidei initio: Confitemur, inquit, ineffabilem Trinitatem, Patrem, Filium,

Magister.
Hilarius.
S. Thomas.
Bonavent.
Tota schola
Theologorum.

Patres be-
nignè expli-
candi,

Doctores
Catholici.

Alensis.
Bonavent.

Torres.

Dionysius.

Anastasius.
Concilium
Toletanum
XI.

Bonavent.
Scotus.
Richardus
Durandus.

Aureolus.

S. Thomas.
Et reliqui
Theologi.

S. Thomas.

Patres
Graci.

Concilium
Florentin.

S.Thom.

S.Thomas.
Bonavent.

& Spiritum sanctum; & Patrem quidem ingenitum, ipse enim à nullo originem dicit, ex quo & Filius nativitatem, & Spiritus sanctus professionem accepit. Fons ergo ipse est & origo torius Diuinitatis. Pari modo Concilium Florentinum in decreto de processione Spiritus sancti, Patrem appellat fontem & principium totius Deitatis.

15. Secundò, quòd sit absque limitatione admittenda, probat tum citata authoritas Patrum & Conciliorum, quæ illam absque villa limitatione admittunt: quoad res autem dogmaticas licitum nobis est in modo loquendi conformari Concilijs, præstetim à summo Pontifice approbat. Tum ratio ipsa: nam, ut rectè Sanctus Thomas in 1. dist. 29. in expositione textus in fine, & i. p. q. 39. art. 5. ad ultimum, dupliceiter sumi potest Deitas in hac propositione, uno modo pro essentia à personalitatibus præcisa; alio modo pro personis ipsis in Deitate subsistentibus: vtroque modo sumpta verum reddit sensum. Nam sumpta primo modo reddit hunc sensum: Pater est principium communicandi Deitatem omni modo possibili, quo illa communicabilis est, siue Filio per intellectum, siue Spiritui S. per volitionem. Sumpta vero secundo modo facit hunc sensum: Pater est principium producendi personas, in Deitate subsistentes. Neque hinc sequitur, Patrem esse principium sui ipsis: quoniam, ut rectè S. Thomas & Bonaventura in 1. dist. 29. a. 1. q. 1. huiusmodi locutiones intelligenda sunt in sensu accommodo, sicut inquit, S. Thomas loc. cit. 1. p. ad vlt. aliquis de populo dicatur rector totius populi, non tamen sui ipsis.

16. Ceterùm Concilia & Patres in 2. sensu illam usurpare videntur, expressè hoc indicat citatum Concilium Toletanum: siquidem ex productione Filij & Spiritus sancti concludit, Patrem esse fontem & principium totius Deitatis. Idem indicat Concilium Florentinum. Ceterùm vterque sensus verus est, veramque reddit sine villa limitatione propositionem. In utroque tamen sensu, Totalitas, non cadit supra Deitatem, sed iuxta priorem sensum, cadit supra modos communicabilitatis; iuxta posteriorem vētō supra personas producibiles in Deitate subsistentes. Ratio verò est, quoniam Concilia & Patres hanc propositionem pronunciant, tanquam Patris propriam. Solus autem Pater communicat totam Deitatem, quoad omnem modum communicabilitatis possibilem, & quoad omnes personas, in ea subsistentes producibiles; nam solus Pater communicat illam per intellectum & volitionem, quibus illa communicabilis est: & per productionem filiationis & processus, quæ in Deitate subsistentes, producibiles sunt.

17. Tertiò; quòd talis locutio nullo pacto sit ad Filium extendenda, constat tum ex eadem autoritate Patrum & Conciliorum, quæ nunquam illam ad Filium extendunt,

tum ex proxima assig nata ratione: quoniam esse fontem & principium totius Deitatis, est esse principium communicandi Deitatem omnibus personis, & modo communicantis possibili. Quā ratione non potest competere Filio, qui illam non communicat, nisi Spiritui sancto, & tantum via spirationis per voluntatem.

18. Dices. Saltem poterit Filio competere fons & principium Deitatis, quo modo talem propositionem corredit Augustinus, cùm dixit, Siue ut melius dicitur principiū Deitatis: vbi omisit particulam Totius, sine qua potest Filio competere, quòd sit principium Deitatis, nam illam verè communicat Spiritui sancto, eti non omnimodo, quo illa communicabilis est. Respondeo. Nego etiam cum hac limitatione posse talem locutionem ad Filium extendi: tum quia nequecum hac limitatione illam Augustinus, vel aliquis Patrum, aut Conciliorum ad Filium extendit: tum quia vel illa construitur cum termino Fons & Origo; & idem sonat, quòd primum principium simpliciter in genere communicationis & productionis, quo pacto competit soli Patri, vel cum solo termino Principiū. Et tunc, licet spectatā intrinsecā ratione, videatur etiam ad Filium extendi posse: spectatā tamen extrinsecā autoritate, quæ in propositionibus dogmaticis pluris est facienda, ad Filium extendi non potest; cùm illa ex tacita institutione & approbatione Patrum & Conciliorum sit tantum determinata ad Patrem.

19. Dico quintò: Pater est Author Filij & Spiritus sancti, similiter Filius Spiritus sancti Author absolutè dici potest. Prior assertio sine controversia recipitur ab omnibus Scholasticis, qui eam expressè cum Magistro in 1. dist. 9. cap. penult. & dist. 15. cap. vlt. docent. Eamque passim usurpant Patres. Et licet Augustinus contra Maximumm cap. 14. illam distinguat: Nam si propterea, inquit, Deum Patrem de Filio dicas Authorem, quia ille genuit, genus est iste: quia ipse de illo est, non ille de isto, fateor & concedo: si autem per nomen Authoris minorem vis facere Filium, Patremq; maiorem, nec eiusdem substantie Filium, cuius est Pater, detestabor & respuam. Ceterum propterea id Augustinus fecit, non quia propositione ipsa per se spectata tale sensum ingerat; sed quia illa ex intentione proferentis detorquetur ad falsum sensum, quod aperte colligitur ex ipsis verbis Augustini, dum talem propositionem non distinguunt per ordinem ad extrinsecam significationem propositionis, sed per ordinem ad extrinsecam intentionem heretici proferentis. Etenim, ut ex materia de Fide suppono, sàpè aliqua propositione suspecta esse potest, non ex extrinsecā significatione, sed ex extrinsecā intentione proferentis. Fundamentum verò assertionis est, quia nomen Authoris non importat, nisi rationem principij, vel ad summum rationem principij, connotando negationem originis ab alio.

20. Posterior

Augustin.

Scholastici.
Magister.

Patres.
Augustin.

S. Thomas
Caietanus.

Torres.

Hilarius.

Torr.s.

Theologi
Latini.
Eugenius.Bessarion.
Patriarcha
Constanti-
nop.

20. Posterior assertio est contra S. Thomam in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. & Caietanum 1. p. q. 32. art. 1. Quorum fundamentum est, quia nomen *Authoris* supra rationem principij addit negationem passiuæ originis ab alio. Nostra tamen sententia communior est inter Theologos, præsentim recentiores. Vnde Bartholomæus Torres 1. p. q. 33. art. 1. putat, S. Thomam mutasse sententiam in summa. Fundamentum vero assertionis est, quia etiam secundum rigorem nominis, ut ex peritis Latinæ lingua constat, *Author* non adit supra rationem principij negationem passiuæ originis, cùm in humanis Pater sit verus *Author* Filii, etiam si sit ab alio principio. Sufficit enim ad rationem *Authoris*, vt in eo, in quo est, principium non sit ab alio. Vnde nomen *Authoris* tribuit Filio Hilarius lib. 2. de Trinit. *Spiritus*, inquit, *sandus de Patre & Filio Authoribus confitendus est*. Cæterum notat citato loco Torres nomen *Authoris*, prout Filio tribuitur, non esse scriendum litera C. sed T. eò quod cum litera C augmentum significat, vt pote à verbo *augeo* deriuatum; Cum litera vero T solùm significat eum, qui aliquid producit, etiam si quod producit, non augeat.

21. Verum non tantum ut attribuitur Filio, sed etiam ut attribuitur Patri scriendum est litera T & non C, quia nec Pater producendo auget personam, quam producit, sed illam simpliciter producit. Etenim augere est superaddere nouam perfectionem præexistēti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; at nec Pater, nec Filius producendo superaddunt nouam perfectionem termino præexistenti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; sed primo illam producunt. Dixi perfectionem eiusdem rationis, ut excluderem perfectionem absolutam naturæ, cui quodammodo præexistenti superadditur perfectio relativa hypostasis productæ: quia cùm hæc non sit eiusdem rationis cum natura, dici non potest per productionem hypostasis natura quodammodo augeri; quoniam augmentum debet esse eiusdem rationis cum perfectione, cui superadditur.

22. Dico sexto. Nec Pater respectu Filii, nec vterque respectu Spiritus sancti causa propriæ dici potest. Assertio communis est inter Latinos Theologos, quare Eugenius IV. in decreto de processione Spiritus sancti, tanquam communem sententiam Latinorum Doctorum declarat & approbat: *Declarantes*, inquit, *quod id, quod SS. Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium, quoque esse secundum Grecos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentia Spiritus S. sicut & Patrem. Quin & ipse Patriarcha Constantinopolitanus Bessarion in oratione habita ad Concilium Florentinum de unione cap. vlt. initio, hanc Latinorum sententian contra*

Grecos approbare videtur; dum, *Quod SS. Doctores orientales, inquit, in Divinis vtuntur nomine causa, & causati, largo modo, non quidem ut limitatione & dependentiam importat, sed prout productione & emanationem a principio eius, quod est a principio, significat. Vbi Patriarcha planè sentit, nomen causæ & causati non nisi impropriæ (hoc enim sonat modus ille loquendi, *Largo modo*) Diuinis personis tribuit.*

23. Ratio vero assertionis est, quia causa imperfectionem & dependentiam respectu eius, cuius est causa, denotat. Porro imperfectione, quam causa respectu eius, cuius dicitur causa, importat, duplex est. Prima est diversitas nature quam, causa per se importat respectu causati, nam, ut ex Aristotele causam Philosophi definiunt, *Est vnde aliud sequitur*. Porro aliud naturæ diversitatem importat; propter quod in Diuinis non dicimus esse aliud & aliud, sed aliud & aliud: quoniā aliud naturæ, aliis suppositi tantum diversitatem importat. Non sic autem Principium, quod, quia abstractius est, quippe quod alijs conuenit, quæ causa non sunt, huiusmodi naturæ diversitatem per se non importat. Vnde potest competere etiam ijs, quæ naturæ diversitatem non important, sed solam suppositi distinctionem. Secunda imperfectione est, quia nunquam causatum habet esse cum tanta necessitate, cum quanta illud habet causa ipsa. Nam causa habet esse necessariò necessitate saltem suppositionis, quæ necessitate non habet esse ipsum causatum, quia causatum potest saltem Diuinâ potentia impediri, ne recipiat esse à causa. Propter hanc duplēm imperfectionem, quam importat causa respectu causati, nequit Diuinis personis ad intraproducentibus propriè tribui.

24. Confirmatur, nam omnis causa vel est materialis, vel formalis, vel finalis, vel idealis, vel efficiens: nulla ex his in Diuinis tribui potest. Non materialis & formalis, ut per se patet. Non finalis, quia semper finis præstantior est ijs, quæ sunt ad finem. Vnde si vna persona esset finis alterius, vna esset nobilior alia. Non idealis; quoniam hæc definitur, *Id. ad cnius instar aliud exemplatur*; vnde essentialiem diversitatem ideati ab idea importat. Non demum efficiens: nam etiam hæc naturæ diversitatem importat.

25. Ex his colligitur, quod licet persona producta accipiat esse à persona producente; nec non vna persona alteram ad essentiali sui complementum exigat, non tamen vna persona est dependens, vel indiga alterius personæ; quoniam hæc acceptio, vel exigentia non est per aliquam causalitatem, & contingentiam, sed per solam originem, & omnimodam necessitatem.

26. Ad rationes dubitandi. Prima constat ex secunda assertione. Secunda cum sua confirmatione, ex quarta. Tertia ex quinta. Et enim nego, *Authorem per se importare superioritatem, vel maioritatem respectu eius, cuius dicitur Author, sed solam rationem*

principij cum negatione passiuæ originis in eo genere, quo constituitur principium. Ad quartam nego antecedens. Nam licet omnis causa sit principium, non tamen contraria, omne principium est causa, nam priuatio est principium mutationis, non tamen est causa illius. Aristoteles autem explicandus est de principio realiter influente, quod licet in rebus creatis recurrat cum causa, in ordine ad quas Aristoteles principium influens definiuit, non tamen in Diuinis, quorum productricem virtutem Aristoteles ignorauit.

Aristoteles.

27. Ad complementum doctrinæ inquit hinc Scholastici, an ratio principij analogicè tantum dicatur de principio notionali & essentiali, an etiam vniuocè. Variant plerumque Scholastici. Mihi iuxta data principia omnino dicendum est, rationem principij analogicè tantum dici de notionali & essentiali. Fundamentum est, quia vel principium sumitur formaliter pro ipso formaliter respectu ad terminum producibilem, vel fundamentaliter pro substrato talis respectus: neutro modo ratio principij potest vniuocè, sed tantum analogicè conuenire principio essentiali & notionali: ergo. Prior pars minoris constat, quoniam respectus ad terminum producibilem in principio notionali est realis, in principio vero essentiali est rationis: Atque enti reali & rationis non potest vna ratio vniuoca conuenire: ergo.

scholastici.

28. Posterior vero pars Minoris probatur, quia nulla ratio perfectè vna ex Diuinis perfectionibus abstrahi potest. Ergo nequit ex principio notionali & essentiali vniuoca ratio abstrahi: igitur nequit ratio principij vniuocè prædicari de principio notionali & essentiali. Hæc posterior consequentia patet, quia non alia ratio prædicatur de inferioribus, quæ ab illis abstrahitur; ergo si nequit à principio notionali, & essentiali abstrahi vna ratio vniuoca perfectè communis, nequit vniuoca ratio de illis prædicari. Prior consequentia etiam patet: siquidem principium notionale & essentialie sunt perfectiones intrinsecæ Deo. Antecedens vero probo, quoniam si posset vniuoca ratio ex perfectionibus Diuinis abstrahi, sequeretur in Diuinis perfectionibus dari metaphysicam compositionem, nam ad hanc sufficit concursus duorum conceptuum sese perfectè excludentium ad vnum tertium constituerendum. Igitur si ex principio notionali & essentiali abstrahi posset ratio vna perfectè præcisa, à rationibus inferioribus, talis ratio propriissimè constitueret vnum compositum metaphysicum cum ratione inferiore, à qua perfectè abstrahitur: non minus quæ ratio animalis constituit vnum compositum metaphysicum cum rationalitate, à qua perfectè præscindit.

SECTIO II.

An ingenitum tribui possit Patri, si que ipsius tantum proprium?

29. PRIMA dubitandi ratio est, quoniam multi Patres, hoc nomen, tanquam præstigiosum, profanum, & à sacris Scripturis alienum à Diuinis remouebant. Legendi sunt Athanasius Orat. 2. contra Arianos, Epiphanius hæresi 73. Ambros. lib. de Incarnatione Dominicæ mysterio c. 8. & 9. vbi *In Scripturis*, inquit, *Ingenitum nusquam inuenio, non legi, non audiui.*

Athanasius
Epiphanius
Ambrosius.

30. SECUNDA dubitandi ratio est, quoniam, vt Damascenus aduertit, lib. 1. fidei cap. 9. hoc nomen *Ingenitum* maximam continet & quiocationem: *Nosse autem, inquit, oportet, Ingenitum, Homonymum esse, & nunc non factum significare, nunc verò non genitum.* Nam vel illud negat productionem inuoluentem mutationem, & sic conuenit omnibus Diuinis personis. Vel negat solam productionem per generationem, & sic conuenit etiam Spiritui sancto, qui per generationem non procedit; vel negat omnem productionem actualē, & sic conuenit etiam creaturis possibilibus; nam etiam illæ sunt hoc modo ingenitæ. Vel demum negat productionem etiam possibilem, quo pacto ingenitum conuenit etiam naturæ Diuinæ, nec non entibus impossibilibus; nam tam nature Diuina, quam entibus impossibilibus repugnat quælibet producōio. His tamen non obstantibus,

31. Dicendum est, ingenitum esse proprium Patris, nec posse alij, quam ipsi attribui. In hac assertione omnes Scholastici conueniunt cum Magistro in 1. dist. 28. & aperte colligit ex perpetuo vsu totius Ecclesiæ, quæ semper hoc nomen, tanquam Patris proprium usurpauit in Conciliis & Hymnis. Eadem veritas traditur à Patribus, qui vñanimi consensu hoc nomen attribuunt soli Patri, non tanquam in Scripturis contentum, sed disputantium consuetudine introducum, vt Augustinus testatur 15. de Trinit. cap. 26. ad finem: *Pater solus, inquit, non est de alio, id est solus appellatur ingenitus, non quidem in Scripturis, sed in consuetudine disputantium.* Quod si interdum illud reiçere videntur, id propterea faciunt, ne, vt Basilius testatur lib. 1. contra Eunomium, ansam præbeant Arianis, qui ex hoc nomine occasionem attripiebant, vrgendi Catholicos, vt, si ingenitum Patrem, genitum Filium fatentur, naturæ diuersitatem inter eos admittere cogentur: cum, vt ipsi inferebant, impossibile sit, eiusdem naturæ esse genitum & ingenitum. Ego, inquit Basilius, *Ingeniti, siue*

Scholastici.
Magister.
Perpetuo.
Ecclesia usu
firmatum.

Augustinus.

Basilii.

Innascibilis.

Torres.
Ruiz.

Innascibilis appellationem, quamvis summoperere cogitationibus nostris congruat, tamen quoniam nullo modo in Scripturis ipsam inuenio, & quoniam primum est elementum blasphemie istorum, silentio tradendam meritò dixerim. At ubi ista hæreticorum calumnia cessavit, nullum est periculum, nulla suspicio in talis nominis usurpatione. Vnde qui nunc oppositum sentiret, non solum temerarius, sed etiam erroneus iudicio Bartholomaei Torres i.p.q.3; att. 4. & Didaci Ruiz de Trinitate disput. 52. sect. 3. habendum esset.

32. Antequam autem demonstremus, hoc nomen *Ingenitum* esse proprium Patris, nec posse Filio aut Spiritui sancto simpliciter attribui, videndum est, in qua significatio illud accipiendum sit: ergo, ut soli Patri conueniat, sitque illius à reliquo omnibus conditum, negare debet omnem omnino passuum producibilitatem, sive per originem hypostasis, sive per communicationem naturæ. Atqui hoc modo esse solius Patris proprium, facile ostenditur. Nam solus Pater non est ab alio, neque per originem hypostasis, neque per communicationem naturæ: igitur solus Pater est ingenitus. Consequentia patet ex *Ingeniti* supposita notione. Antecedens sic demonstro. Etenim, posito, quod in Deo sint aliquæ personæ realiter productæ, necessariò concedenda est vna omnino improductæ, à qua reliquæ productæ originem trahant.

33. Hoc autem sic ostendo. In quavis serie producentis & producti, necessariò distendendum est in aliquo primo principio, à quo ita reliqua sunt, ut ipsum à nullo alio esse possit: ergo etiam in serie Diuinorum personarum producentium & productarum distendendum erit in uno primo principio, à quo ita reliqua personæ sunt, ut ipsum à nullo alio esse possit. Consequentia constat à fortiori. Nam ratio, quæ demonstrat, in quavis serie producentis & producti distendendum esse in aliquo primo omnino improducto, evidenter ostendit, id assendum esse in serie ipsa Diuinorum personarum. Etenim ratio, quæ in quavis alia serie id aperte conuincit, sunt manifesta absurdæ, quæ secum assert infinitas producentium & productorum, quæ necessariò admittenda esset, si distendū non esset in uno primo principio omnino improducto: atqui hec potiori iure & ratione conuincunt in serie ipsa diuinorum personarum, quarum infinita multiplicatio multò magis repugnat, quæ quævis alia infinita rerum multiudo, propter illimitationem perfectionis, quam unaque persona Diuina debet in suo genere continere. Nam hoc ipso, quod personæ diuinæ essent infinitæ, singulæ essent imperfectæ, & finita perfectionis in suo genere. Quia cùm hæc multiplicatio personarum necessariò deberet esse numerica, hoc ipso vna persona non contineret omnem numericam perfectionem possibilem, siquidem non contineret numericas perfectiones reliqua-

rum personarum. Antecedens verò constat ex disputatis de existentia Dei. Posito igitur, quod in processu Diuinorum personarum distendendum necessariò sit in aliquo primo principio omnino improducto: hoc aliud esse non potest, quām Pater: igitur solus Pater erit ingenitus. Minor probatur, nam hoc esse non potest natura ipsa Diuina, aut aliqua alia persona, à Patre distincta: ergo necessariò erit Persona ipsa Patris.

34. Quod non possit esse natura ipsa Diuina, constat: nam hæc non distinguitur à paternitate. Inter producens autem & productum debet realis intercedere distinctio. Nec sufficit, sola distinctio formalis, aut modalis, qualem inter natum Diuinam & personalitates ponunt *Scotus* & *Durandus*: quia non posset maiore distinctione distingui paternitas à reliquis personalitatibus, quām distingueretur ab ipsa natura Diuina, si ab ipsa producetur: atqui de facto paternitas non distinguitur à reliquis personalitatibus Diuinis sola formalitate, aut modalitate. Sed realitate: ergo eadem realitate distingueretur à natura, si ab ipsa produceretur. Minor cum consequentia claret. Major probatur, quia non per aliud paternitas distingueretur à reliquis personalitatibus, quām per id, quod vi productionis acciperet à natura: ergo si à natura vi productionis non acciperet, nisi solam formalitatem, aut modalitatem, non posset à reliquis personalitatibus distingui realitatem. Antecedens constat in omnibus Diuinis personalitatibus, quæ non per aliud inter se distinguuntur, quām per id, quod vi productionis singulæ accipiunt à producente. Cuius ratio est, quia tota ratio distinctionis in Diuinis fundatur in ipsa ratione productionis: nam in quo non producuntur, nullo modo distinguuntur, alioqui distinguerentur in entitate absoluta.

35. Occurri posset huic argumento per quandam doctrinam assignatam in additionibus *Scoti* in i. dist. 28. q. 3 §. *Præterea tertio*, quod quando producens est suppositum, tunc debet inter ipsum & productum realis distinctio intercedere; secus quando producens non est suppositum, sed tantum individuum singulare, quale esse natura Diuina paternitatem producens. Cuius discriminis ratio est, quia individuum singulare potest producendo se totum communicare producendo. Etenim quæ singulare est, non repugnat ei producio; quæ vero non suppositum, non repugnat ei communicatio. Supposito autem non repugnat producio, repugnat tamen communicatio; & ideo si producit, semper distinctum producere, quia proprium suppositi est, esse incomunicabile.

36. Sed contra, nam sive producens sit suppositum, sive solum naturæ individuum, implicat, ut realiter producat, & sit idem, caliter cum producere: quia realis distinctio

inter producens & productum non fundatur in eo, quod producens sit suppositum, sed in eo praecepsè quod sit producens: quoniam ut producens debet realiter influere in productum: nequit autem idem realiter influere in se ipsum; quia cum realis influxus sit realis egressio termini à virtute productrice, implicat, ut si idem cum ipsa virtute producere. Fatoe or hanc rationem assignati non posse ab ijs, qui docent proximum principium producendi in Diuinis esse naturā: immo nec posse ab ijs conuincitatem rationem reddi, cur nequeat paternitas à natura produci, esto ab illa non distinguatur: sicut nec ab ipsa distinguitur filatio: cum tamen filatio sit à sola natura, ut à principio realiter influente.

37. Quod autem eadem paternitas non possit esse ab aliqua alia persona, ab ipsa paternitate distincta, sic ostendo. Nam vel haec esset aliqua ex personis ab ipsa persona Patris productis; & hoc implicat non minus, quām implicet idem produci à se ipso: nam æqua implicantia est, idem produci à se ipso, atque à suomet producto: vel esset alia persona improducta; & tunc non foret maior ratio, cur potius sistendum esset in hac persona improducta, quām in ipsa persona Patris. Vnde vterius sciscitandum esset, quo genere productionis produceretur à tali persona Pater, generationis, an spirationis, an alterius generis? non generationis, alioqui non posset Pater alium Filium gignere, cum tota via generativa tunc adæquata esset in prima productione. Vnde Pater non esset Pater, sed Filius. Non spirationis, tum propter eandem rationem: tum quia illa esset prima productio, quæ in Diuinis non potest esse spiratio, quia haec est per voluntatem, quæ intellectus productionem supponit. Non alterius generis: quia in agente per intellectum non datur alia productio, quām per intellectum & voluntatem.

38. Occurri posset huic argumento, ponendo viramque personā & Patrem & quæ ponitur à Patre distincta, improductā. Vnde tunc saltem sequeretur, *Ingenitum* non esse solius Patris proprium, sed alterius etiam personæ, quæ ponitur à Patre distincta.

39. Sed contrā, tum quia si admitterentur, duæ personæ improductæ, non esset maior ratio, cur non admitterentur plures. Tum quia vel utraque persona concurreret ad productiones aliarum, vel non. Si utraque concurreret, assignanda esset tertia notio communis, per quā illæ ambæ simul concurrerent ad productionem Filij & Spiritus S. sicut assignatur in Patre & Filio communis notio spirationis actiæ ad producendum Spiritum S. Si non utraque produceret: ergo alterutra esset otiosa, quo nihil repugnatius in Diuinis, cum ibi omnia sint summè necessaria. Tum maximè, quoniam talis distinctione personarum necessariò secum ferret realem distinctionem naturarum. Quod sic

ostendo. Nam istæ personalitates necessariò essent in suo genere imperfæctæ, cùm neutra per se sumpta adæquaret capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad simpliciter subsistendum. Quia cùm tales personalitates non ponerentur, vt termini fœcunditatis Diuinæ, quippe cùm non essent productæ, sed à se, necessariò deberent poni ad explendam capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad simpliciter subsistendum. Ergo neutra per se sumpta esset sufficiens explorare infinitam capacitatem naturæ Diuinæ: ergo singulæ per se sumptæ essent finitæ virtutis: ergo etiam simul sumptæ essent finitæ perfectionis: ergo etiam natura, quam istæ personalitates suppositarent, esset finita: ergo illa non esset una, sed plures realiter inter se distinctæ. Prima consequentia patet, quia si quælibet personalitas per se sumpta, sufficiens esset ad explendam capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad subsistendum simpliciter, superflue ponerentur duæ, cùm non ob aliam rationem ille ponantur, quām vt reddant naturam simpliciter subsistentem. Secunda consequentia probatur, quia infinitum est, quod continet omnem perfectionem possibilem illius generis, in quo ponitur infinitum: vnde hoc ipso, quod quælibet subsistentia non esset per se sufficiens explorare capacitatem naturæ ad subsistendum simpliciter, non contineret omnem perfectionem possibilem in genere subsistentiæ simpliciter. Tertia consequentia patet, nam ex duabus perfectionibus finitis, non potest consurgere una infinita; sicut neque ex duabus numeris finitis, tertius numerus infinitus. Quarta consequentia ostenditur: quia cū subsistentia sit cōnaturalis perfectio quæ à natura exigitur, & natura nō exigit, nisi perfectionem sibi adæquatam, hoc ipso, quod due istæ subsistentiæ essent finitæ, essent à natura finiti: cùm non possit natura infinita naturaliter exigere subsistentiam finitam. Ultima verò consequentia euidenter inferitur ex præcedente: nam si talis natura esset finita, necessariò esset multiplicata, cùm infinitum in esse nullam admittere possit multiplicitatem in esse.

40. Ex his euidenter concluditur, *Ingenitum* prout importat negationem omnis passiæ originis, & communicationis, esse proprium Patris, nulloque pacto conuenire posse alteri personæ, aut naturæ Diuinæ; nam ei saltem in supposito Filij & Spiritus sancti non repugnat communicatio passiæ, cui tamen repugnat in supposito Patris; quia prout est in supposito Patris, non potest illi conuenire passiæ communicatio ab alio.

41. Quæres. An saltem in alijs significacionibus possit *Ingenitum* attribui Filio & Spiritui sancto? Respondeo posse, sed semper cum addito declarante & limitante illud ad significatum personæ, cui attribuitur, conueniens. Cæterum simpliciter & absolu-
tè non posse: nam quodlibet nomen absolu-

tè pro-

Communis
consensus
Patrum Ec-
clesie, &
Scholasti-
corum.

Ad Patres.

Basilii.

tè prolatum sit pro significato, ad quod ex voluntate & consensu institutoris est principaliter impositum. Atqui ex communis consensu Patrum, Ecclesie, & Scholasticonum hoc nomen *Ingenitum* principaliter est impositum ad significandam negationem omnis passiuæ originis & communicationis: ergo simpliciter prolatum habbit pro ea: atque adeo non poterit simpliciter sine termino declarante & limitante attribui alteri à Patre.

42. Ex diæ patet ad primam rationem dubitandi, nam non idèo Patres negabant nomen *Ingenitum* Patris, quia purabâr, illud non congruere cum ipsa notione Patris, quin expressè Basilius fateur, illud summoperè congruere, & aptum esse ad explicandam proprietatem æterni Patris; sed ad euitandam calumniam hereticorum, qui per huiusmodi nomen vexabant simplices. Secunda verò soluta manet, declarato multiplici notionis significato, & in quo illud sit accipendum, ut sit proprium Patris.

43. Solum superest, respondendum, quo pacto *Ingenitum*, prout dicit negationem omnis passiuæ productionis & communicationis, conueniat etiam entibus impossibilibus. Ad quod respondeo, ex opposita omnino ratione *Ingenitum* conuenire æterno Patri, & impossibilibus. Nam impossibilibus conuenit propter summam eorum imperfectionem; Patri verò propter summam eius perfectionem. Nam ex eo, quod illa sunt essentialiter non entia, nullius perfectionis, ne per passiuam quidem productionem & communicationem possunt esse capacia. Æternus verò Pater contrà, quia quidditatiè est ens à se, & per omnimodam improducionem & incommunicationem habet omnia à se, non est capax ullius productionis vel communicationis ab alio. Quare æternus Pater dicitur *ingenitus* ratione fundamenti positivi, essentialiter includentis omnem perfectionem à se. Impossibilia verò dicuntur *ingenita* ratione fundamenti negatiui, essentialiter excludentis omnem capacitatem participandi ullam perfectionem, etiam per communicationem ab alio.

SECTIO III.

Quid de formalis importet, Ingenitum prout est proprium Patris?

44. PRIMA sententia affirmat, importare aliquid positivum, conueniens Patri ex eo formaliter, quod non est ab alio. Hanc rationem positivam explicant aliqui per universalem autoritatem seu primitatem in originando, quam Pater habet supra cæteras personas Diuinæ: alij per fontalem plenitudinem Diuinæ fecunditatis: alij per relationem oppositam relationi geniti, ad eum

modum, quo inæqualitas & dissimilitudo dicit positivam relationem, oppositam relationi equalitatis & similitudinis. Hanc sententiam referunt, & impugnât Alensis 1.p.q.69. mem. 2. Bonauen. in 1.dist.28.a.1.q.i. S.Tho. 1.p.q.33.art.4. ad 1.Scotus dist.28.q.2.art.2. & reliqui ferè Scholastici, Fundamentum huius sententiae, quia *Ingenitum* seu innascibilitas est propria notio Patris pertinens ad dignitatem ipsius, distinguens illum à reliquis personis Diuinis: igitur est aliquid positivum: cùm non possint hæc munia, nisi à ratione positiva præstari.

45. Confirmatur, nam ita se habet filiatio & nascibilitas in Filio, sicut paternitas & innascibilitas in Patre: sed Filiatio & nascibilitas important rationem positivam in Filio, ergo & paternitas & innascibilitas in Patre. Vnde Augustin. 5.de Trinit.c.7. Non ergo, inquit, receditur à relatio prædicamento, cum *ingenitus* dicitur. Sicut enim genitus non ad se ipsum dicitur, sed quod ex genitore sit; ita cum dicitur *ingenitus*, nō ad se ipsum dicitur sed quod ex genitore non sit, ostenditur. In eodem tamen prædicamento, quod relatum vocatur, utraque significatio veritutur. Vnde concludit: Quia sicut Filius ad Patrem, & non Filius ad non Patrem refertur: ita genitus ad genitorem, & non genitus ad non genitorem referatur, necesse est.

46. SECUNDÒ Eandem sententiam probat Aureolus apud Capreolum mox citandum hoc patro. Esse in se est positivus modus essendi substantiae: ergo esse à se erit positivus modus subsistendi in Patre: sed talem modum dicit Iona scilicet nascibilitas Patris: ergo. Tertiò esse à se non videtur aliud dicere, quæ habere sufficientiam subsistendi ex se sine alio: hoc autem est positivum: ergo innascibilitas, quæ talem modum significat, importat aliquid positivum. Quartò esse infinitum & indivisum importatur priuatiè, & tamen dicunt modum positivum: ergo etiam esse *ingenitum* & innascibile.

47. SECUNDA sententia docet, *Ingenitum* importare solā negationē productionis ab alio. Est Capreoli in 1.dist.28.q.vnic.art.1.concl.1. Mayroni q.1.art.1.inclinat S.Tho. 1.p.q.33.art.4. & in 1.dist.28.q.1.art.1.ad 1. & Scotus q.2.art.2. Fundamentum Mayroni est, quoniam in Patre non est nisi essentia & relatio, sed *Ingenitum* non importat essentiam, vt, vt per se patet; nec relationem; quia vel hæc est paternitas: vel activa spiratio: neutra autem potest nomine *ingeniti* importari; non paternitas, quia vt docet Augustinus 5.de Trin.cap.6.etsi Pater Filium non genuisset, nihil prohiberet, eum dicere *ingenitum*: non actiua relationem, nam hæc communis est Filio. Restat ergo, vt solam importaret negationē productionis ab alio: sicut incorruptibile importat solam negationem corruptionis.

48. TERTIA sententia docet, importare utrumq; & negationē productionis ab alio, & proximū fundamentum talis negationis.

Alensis.
Bonauen.
S.Thomas.
Scotus.
Reliqui
Scholastici.

Aureolus.
Capreolus.

Capreolus.
Mayronus.
S.Thomas.

Augustinus.

Verum

Aureolus.

Verum adhuc dissensio est inter Authores huius sententiae, quid *Ingenitum* importet de formalis per se primò, positivumne, an negativum? Auctol. in 1. dist. 28. art. 2. circa finem censem, *Ingenitum* sive innascibile de formalis importare positivum, de materiali vero & connotatiū negativum. Fundamentum eius est, quia *Ingenitum* & *innascibile* sunt nomina substantiua, quae de formalis & in recto important suppositum, denominatiū autem & in obliquo formam affirmantem, vel negantem: velut *Immensus* substantiū significat in recto & de formalis suppositum, in obliquo vero & denominatiū formam ipsam immensitatis. Alij contrā existimant, de formalis importare negationem, de materiali vero & consequenter positivum fundamentum negationis. Ita Alensis 1. p. q. 79. mem. 2. Bonaventur. in 1. dist. 28. art. 1. q. 1. Durandus q. 1. num. 5. Richard. art. 2. q. 1. Lycetus q. 2. in fine, Vasquez 1. p. q. 140. c. 3. Suarez libr. 8. de Trinit. cap. 2. & reliqui ferè recentiores Theologi. Pro cuius controverbia explicazione,

49. Nota primò, dupl. importari posse aliquid positivum nomine negativo, uno modo connotatiū, seu in obliquo, & per modū subiecti connotati: quo pāto omnis priuatio connotat subiectum, in quo veluti inhāret, est enim priuatio, negatio in subiecto apto: alio modo in recto quidem, & per modū partialis significati integrantis significacionem totalem, secundariō tamen & consequenter. Præsens controverbia non est, an *ingenitum* seu *innascibile* importet aliquid positivum primo modo; quia cū importet remotionem passionis originis per modum priuationis, necessariō importabit aliquid positivum per modum subiecti obliquè connotati: sed cōtrouersia est, an hoc positivum importet secundo modo, per modum partialis significati, & in recto, licet secundariō & consequenter.

50. Nota Secundò, *Ingenitum* & *innascibile* dupl. accipi posse, uno modo concretè pro subiecto habente ingnientiam & innascibilitatem, alio modo abstractè pro ipsa ingnientia & innascibilitate: in vtraque acceptione videndū erit, quid illis ut directū & integrum significatum respondeat.

51. Dico Primo: In vtraque acceptione tam concretè, quam abstractè, *ingenitum* & *innascibile* non importat solum negativum, aut solum positivum, sed vtrumque simul; negativum quidem principaliter & de formalis, positivum vero secundariō & de materiali. Est contra Torres 1. part. quæst. 33. articul. 4. docentem, hæc nomina tantum concretè accepta de materiali importare subiectum, abstractè vero solum importare negationem essendi ab alio. Fundamentum ramen nostræ assertio- nis est, quia non possunt hæc nomina per se primò importare aliquid positivum, nec solum negationem: ergo vtrumque simul. Atqui non important æquè primò vtrum-

que: igitur vnum primariō & de formalis, alterum secundariō & de materiali. Antecedens quoad priorem partem patet, quia nomina negativa nequeunt per se primò importare aliquid positivum. Nam id per se primò importat nomen, ad quod significandum principaliter imponitur. Principaliter autem negativum nomen imponitur ad remouendam aliquam positivam formam de subiecto: igitur illius negationem principaliter importat.

52. Confirmatur primò, Nam *ingenitum* & *innascibile* per se primò negant relationem geniti & nascibilis; nam particula *In*, vim habet priuandi: sed relatio geniti & nascibilis est perfectio positiva, ut constat in ipso Filio Dei: ergo nequeunt *ingenitum* & *innascibile* per se primò importare perfectiō nem aliquam positivam.

53. Confirmatur secundò, nam id est sonat esse *ingenitū* & *innascibile*, prout est Patri proprium; quod esse à se: sed esse à se de formalis negat esse ab alio productū, ut cùm dicimus Deū esse à se, primariō & formaliter significamus, Deum à nullo esse productum. ergo.

54. Probatur idem Antecedens quoad posteriorem partem ex eodem assignato principio. Nam id totum importat nomen, ad quod significandum est impositum. At nomen *ingenitum* & *innascibile* non solum est impositum ad remouendam omnem passionem productionem & communicationem à Patre, sed etiam ad significandam positivam perfectionem, propter quam conuenit Patri talis negatio. Cùm enim nequeamus hanc positivam perfectionem immediatè & per se in Patre concipere, illam circum loquimur, & explicamus per negationem productionis & communicationis ab alio. Confirmatur, nam similibus nominibus vniuersit ad explicandas positivas perfectiones essentiæ Diuinæ, ut sunt *Immensus*, *Infinitus*, *Immutabilis* & similia. Nam omnia hæc simul cum negatione, quam explicitè & de formalis important; implicitè etiam & secundariō important perfectionem illam positivam, propter quam talis negatio Deo conuenit. Prima vero consequentia claret. Minor autem primi syllogismi probatur, nam id importat per se primò nomen, quod illo auditio primo concipimus. Atqui auditio hoc nomine *ingenito*, sicut & quolibet alio negativo de Deo, per se primò concipimus negationem, secundariō vero perfectionem, in qua talis negatio fundatur. Minor patet, nam id primò concipimus auditio nomine, quod nomen ipsum immediatè offert intellectui concipienti: sed nomen negativum immediatè offert intellectui concipienti negationem: ergo.

55. Ceterū quod hæc nomina non solum in concreto, sed etiam in abstracto de materiali & secundariō importent positivum fundamentum negationis, sic probatur. Nam etiam per talia nomina abstracta significare intendimus perfectionem aliquam posi-

tiuam

Alensis.
Bonavent.
Durand.
Richardus.
Lycetus.
Vasquez.
Suarez.
Reliqui.
Theologi.

Torres.

tiuum in Deo, ratione cuius illi talis negatio conueniat: nisi quod per nomina concreta hanc positiuam perfectionem significamus in concreto; per abstracta vero eandem perfectionem significamus in abstracto.

56. Non minor controversia inter Authores superest, quid sit hoc positivum, quod hoc nomine *ingenitum*, seu *innascibile* in eterno Patre importat. Dupliciter autem perfectione est in Patre, natura absoluta, & hypostasis relativa. Certum est, hanc negationem non fundari proxime in natura absoluta: nam quidquid proxime fundatur in illa, est commune omnibus personis. Nam quamvis natura praecise spectata dici queat *ingenita*, quatenus esse *ingenitum* importat intrinsecam improducibilitatem: quia tamen illi non repugnat, saltet ratione personae, cui communicatur, ratio geniti, sicut nec ratio passiuæ communicationis, quam etiam negat *ingenitum*, prout est Patris proprium, non potest haec negatio proxime & immediate fundari in natura, vel in aliqua perfectione absoluta, sed in sola hypostasi relativa. Porro in ipsa hypostasi relativa Patris duo sunt, Paternitas, per quam constituitur proximum principium productuum Filii, & Spiratio actiua, per quam constitutus proximum principium productuum Spiritus sancti. Certum est, hanc negationem *ingeniti* fundari non posse in spiratione actiua, quia haec communis est Filio, cui tamen non conuenit ratio *ingeniti*, sed potius ratio geniti. Superest igitur, ut in sola Paternitate fundetur: in ea autem fundari obstant duo, primum est, quoniam, ut Augustinus⁵. de Trinit. cap. 6. docet, Nihil prohibet Patrem non fuisse *ingenitum*, et si *Filium* non genuisset: nam si una tantum fuisse persona in Deo, proculdubio illa fuisse *ingenita*: Contraria vero, nihil prohibet esse Patrem, esto *ingenitus* non sit, ut constat de Pribus creatis. Igitur ratio *ingeniti* nequit in Paternitate proxime fundari. Nam de ratione proximi fundamenti est, ut eo sublato, tollatur, & eo posito, ponatur ratio in eo proxime fundata. Secundum est, quia *Innascibilitas* est diversa notio à paternitate, ut ex disputatione precedente constat: non esset autem diversa notio, nisi aliquid ab ea distinctum importaret. His tamen non obstantibus,

57. Dico Secundò: Formalis ratio proxime & immediatè fundans negationem geniti seu producti in eterno Patre est paternitas, non sub explicito conceptu generantis, aut spirantis; nec sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis; nec sub explicita formalitate essendi à se; sed sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & cum illa adæquatè constituentis personam, sub ratione primæ personæ. Dico primam, non per ordinem ad alias personas, nam etiam si aliæ personæ non essent, adhuc illi

conueniret ratio ingeniti: neque per exclusionem alterius personæ prioris; nam haec formaliter importat negationem, nos autem inquirimus proximum principium positivum. Sed dico primam per respectum ad naturam Diuinam, quā per positivam exigentiam quidditatē postular adæquatè primū terminare, & constituere cum illa personam, in ratione primæ adæquatam. Afferatio sic explicata probanda est per singula membra.

58. Primò, quod fundamentum talis negationis sit paternitas, evidenter concluditur per exclusionem aliarum perfectionum & formalitatum, quæ in Patre considerari possunt.

59. Secundò, quod non sit sub explicito conceptu generantis, aut spirantis, satis constat ex rationibus proxime adductis.

60. Tertiò, quod neque sit sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis, adhuc probatur. Nam omnes istæ formalitates super rationem principij productiū non addunt in Patre, nisi solam negationem essendi ab alio: sed negatio essendi ab alio nequit fundare rationem ingeniti: ergo. Maior patet: nec puto ab aduersarijs negari posse, cum preter assignatam negationem, non sit assignabilis alia ratio, quam illæ addere possint. Minor probatur, nam negatio essendi ab alio, est ipsissima negatio, quam *ingenitum ipsum* importat. At nequit negatio esse fundamentum sui ipsius.

61. Quartò, quod neque haec ratio fundandi sit paternitas sub explicito conceptu essendi à se, constat ex proxima ratione assignata: siquidem esse à se formaliter importat negationem essendi ab alio, quod formalissime importat ratio ipsa *ingeniti*. Respondent vero aliqui, esse à se explicitè quidem importare negationem essendi ab alio, per hanc tamen negationem explicari positivam perfectionem, per quam Diuina paternitas est sibi ipsa sufficiens ad essendum, independenter à quacunque passiuæ origine: atque secundum hanc rationem positivam esse fundamentum negationis omnis passiuæ productionis & communicationis. Sed contrà, nam haec ipsa positiva ratio erat ab illis explicanda: hanc enim ipsam querimus, dum inquirimus, in quo immediatè fundetur, *ingeniti*, innascibilisque ratio in Patre. Respondeant autem, quod illa immediatè fundetur in ipsa ratione essendi à se, prout haec importat perfectionem positivam explicatam per ipsam negationem essendi ab alio, non assignatur aliquid diuersum ab eo, quod querimus, & in controversiam vertitur.

62. Quintò demum, quod proximum fundementum huius negationis sit paternitas sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & constituentis cum illa primam personam, modò in assertione explicato, sic probatur. Nam haec est positiva ratio in sola paternitate

inclusa

Inclusa, quæ formaliter non includitur in reliquis Diuinis personalitatibus; &c, cā posita, formaliter ponitur; eaque sublatā, formaliter tollitur ratio ingeniti seu innascibilis in Patre: ergo illa est proxima ratio fundandi negationem, quam ingeniti innascibilisque ratio in Patre formaliter importat. Confirmatur, nam ex hac perfectione, tanquam ex prima & immediata radice habet Pater, vt non modò sit ingenitus & improductus, sed etiam vt sit author reliquarum personarum, primum principium, origo & fons totius Deitatis, ac Patriarchalis dignitatis. Nam ex eo, quod est prima hypostasis quidditatiū terminans primò naturam Diuinam, adēquatè in ratione primæ personæ, formaliter habet, vt nullam aliam hypostasim eiusdem ordinis & primitatis in Deo admittat; ac proinde vt non modò ipsa sit prima atque improducta, cūm non possit nisi ab alia hypostasi produci; verū etiam vt ipsa tantummodo sit improducta, & principium ac fons reliquarum personarum. Nam hoc ipso, quod est alia persona æquè improducta, paternitas non est prima hypostasis adēquatè terminans naturam sub ratione primæ personalitatis: cōd quod tunc inadēquatè tantum, sub ratione primæ personæ naturam terminaret.

63. Dicēs. Prima radix, cur paternitas quidditatiū exigat primò adēquatè terminare sub ratione primæ personalitatis naturam Diuinam, est ipsa natura Diuina: ergo non paternitas, sed natura ipsa Diuina est prima radix talis negationis. Antecedens probatur, quia cūm substantia sit prima proprietas substancialis naturæ, ab ipsa haber, vt sit talis vel talis quidditatis seu exigentia. Respondeo. Concedo naturam esse primam radicem, non tamen proximam & immediatam, sed remotam & mediatam talis negationis.

64. Ex dictis deducitur primò, rationem ingeniti & innascibilis esse posteriorem paternitate, non quidem sub explicito conceptu Patris, vt refertur ad Filium; sed sub explicito conceptu primæ hypostasis, adēquatè Diuinam naturam terminantis sub ratione primæ personalitatis. Ratio est, quia omne fundamentum est prius ratione in eo fundata. Ergo paternitas sub explicito conceptu primæ hypostasis naturam Diuinam adēquatè terminans, est prior secundum rationem negationis, quam ingeniti innascibilisque ratio importat, tanquam fundamentum ratione in eo fundata.

65. Deducitur secundò, quo pacto *ingenitum* priuatiū, & non merē negatiū dicatur de Patre absque illa imperfectione ipsius: quod cum S. Thom. i. p. q. 33. art. 4. ad 2. docent reliqui ferè omnes Theologi. Cuius ratio est, quia hanc priuationem geniti seu producti non importat in subiecto, de quo dicitur, secundum rationem individuā, sed secundum rationem specificam, quatenus nimirum importat negationem formæ,

quæ in alio subiecto consumilis naturæ nata est inesse. Sic enim *ingenitum* importat negationem productionis, quam Filius & Spiritus sanctus personæ eiusdem naturæ cum Patre aptæ sunt habere. Vnde ex hoc nulla arguitur imperfectione in Patre, qui non vt Pater, sed vt persona specificè conueniens cum Filiō & Spiritu sancto, aptus est talem formam habere.

66. Verū in hac doctrina vna remanet difficultas non dissimulanda; nam videmur in persona Patris admittere aliquam perfectionem absolutam, constitutuam personæ Patris. Nam ratio primæ hypostasis, cūm præscindat à respectu ad Filium & Spiritum sanctum, non est formaliter respectiva: ex alia verò parte illa primò & immediatè constituit personam Patris; est enim prima & immediata ratio terminandi hypostaticè naturam, & reddendi illam incommunicabiliter substantiem, ac primum principium productuum reliquarum personarum. Nec refert, quod hæc ratio sit inadēquata, & quasi partialis, non adēquata, & quasi totalis personalitatis Patris: tum quia neque inadēquatam & partiale rationem absolutam admittere debemus in persona Patris: tum quia per talem rationem inadēquatam sufficienter concipitur natura Diuina hypostaticè terminata, in ratione primæ personæ, quippè cui respectus ille ab Filium & Spiritum sanctum aduenit, vt constituta iam & substanti in ratione primæ personæ.

67. Respondeo, non repugnare in Diuinis personis concipere aliquam rationem absolutam partiale, & incompletam. Nam in primis Diuinis personas concipiuntur sub ratione entis, substantiae, formæ hypostaticæ, qui conceptus formaliter sunt absoluti. Cuius ratio est, quia personalitates Diuinæ, cūm sint perfectiones reales & substanciales, necessariò includunt reales conceptus entis, substantiae, & substantiis formæ: Sed solùm repugnare, concipere illas sub ultimo & quasi differentiali conceptu constitutio persona, vt absolutas. Vnde negandum est, respectum ad Filium supponere personam Patris perfectè constitutam, etiam in ratione primæ personæ, sed illam in sua constitutione completere ac perficere: ed quod ipsa constitutio primæ personæ plenè & complete considerata est per respectum ad terminum, quem essentialiter respicit: nam constitutio personæ Diuinæ est constitutio hypostaticè incommunicabilis, quæ esse non potest, nisi per rationem formaliter respectivam; cūm nulla ratio absoluta in Deo sit incommunicabilis. Cærerūm alia est ratio de respectu ad Spiritum sanctum, qui quoniā communis est Filiō, Personam Patris nullo modo constituit, sed tantum constituit proximum principium spirandi, Patri Filioque commune.

68. Ad Fundamentū primæ sententię Respondeo, illud tantum concludere de perfectione

ctione positiva secundariò & materialiter importatā. Ceterū ad distinctam notiōnem sufficit eadem personalis proprietas, vt manifestatiua nouæ dignitatis, qualis est in Patre notio ingeniti, quæ per negationem essendi ab alio manifestat peculiarem dignitatem Patris, quam habet essendi à se, cùm primitate hypostaticè terminandi naturam Diuinam adquatè in ratione primæ hypostasis. Ad confirmationem, falsa est maior: nam filatio & nascibilitas important solam rationem positivam, ipsam nimirum positivam relationem Filij ad Patrem, ac Nati ad Genitorem. *Ingenitum* verò & *Innascibile*, cùm sint priuatiua, de formalī important oppositam negationem Geniti ac Nati.

Augustin. explicatur. 69. Augustinus autem apertè eo loco fatetur, *Ingenitum* nihil positivum de formalī importantare, sed solum negare relationē Geniti ad Genitorem. Vnde idem prorsus significare ait *Ingenitum*, quòd non genitus, ac non Filius: *Relatiuè autem*, inquit, *negamus dicendo, non Filius; relatiuè igitur negamus, dicendo non genitus.* *Ingenitus* porrò quid est, nisi non genitus? Cùm autem concludit. *Non ergo receditur à relatiuo prædicamento, cù Ingenitus dicitur:* Non vult affirmare, *Ingenitum* importantare positivā rationem prædicamenti relationis, sed solum vult docere, nullum aliud prædicamentū per se importantare, sed tantum negare illud ipsum, quod genitus affirmat: & quia genitus relationē, non substantiam affirmat; *Ingenitus* quoq; relationē, nō substantiam negat. *Negativa* porrò, inquit, *ist a particula, non id efficit, ut quod sine illa relatiuè dicitur, eadem proposita substantiāliter dicatur, sed id tantum negatur, quod si ne illa aiebatur: velut cùm dicimus, homo est, substantiam designamus.* Qui ergo dicit, non ho-

mo est, non aliud genus prædicamenti enunciatur, sed tantum illud negatur. Ex quibus aperte colligitur mentem Augustini fuisse, *Ingenitum* solam negationem geniti importantare.

70. Ad secundūm Aureoli negatur consequentia. Nam esse in se important positivū modum, quo substantia in se ipsa existit: esse verò à se, licet fundetur in aliqua ratione positiva, formaliter tamen & primařiò important solam negationem essendi ab alio. Ad tertium nego, esse à se de formalī & principaliter importantare positivam sufficientiam essendi à se, licet illam importet de materiali, & secundario. Ad quartum nego minorem: est enim eadem ratio de his nominibus, ac de reliquis priuatiuis. Ad fundamentum secundā sententia patet ex dictis.

Aureolus.

71. Ad fundamentum verò Aureoli proteria sententia adductum negandum est, nomina substantiua per se primò importantare suppositum, sed formam, quam explicitè & directè significant, sive illa positiva sit, sive negativa, alioqui, si per se primò importarent suppositum, eo tantum multiplicato, multiplicaretur denominatio ipsa nominis: quia multiplicato principaliter significato, multiplicatur ipsa nominis denomi-natio. Vnde dici possent tres Dij; siquidem supposita, quæ per se primò in sententia Aureoli importat nomen Deus, multiplicatur, esto nō multiplicetur forma ipsa Deitatis, quæ in sententia eiusdem minus principaliter importatur. Quare dicendum est, *Ingenitum* & *Innascibile* substantiū accepta per se primò importantare tantum negationē, secundariò verò & de materiali suppositum. Ex his etiam patet ad primam & secundam rationem dubitandi adductas pro opposita sententia secundā assertionis.

Ad fundamen-tū Au-reoli.

DISPUTATIO XXVI.

De Persona Filij.

SECTIO PRIMA.

*An Filius sit propriè Verbum, eique tantum proprium?**Alogiani.*

1. **F**IT antiquus error Alogiano- rum sive Alogorum, qui omne Verbum in Deo negabant: quorum meminit Aug. lib. de Hæresibus, hæresi 30. qui propterea Alogiani sive Alogi, id est sine Verbo dicti sunt, eò quòd Dei Verbum credere noluerunt. Qua de causa, vt testatur ibidem August. Ioannis Euangelium, eiusque Apocalypsin,

in quibus Dei Verbum expressè habetur, vt libros canonicos agnoscere noluerunt. Sed hi apertè conuincuntur alijs Scripturæ testimonijs, quibus expressè Dei Verbum reuelatum est: Sapientia 18. Omnipotens sermo tuus de celo è regalibus sedibus profiliuit &c. Ecclesiastici 1. Fons Sapientia Verbum Dei in excelsis: Psal. 44. Eructauit, vt de æterno Parente omnes Patres interpretantur, cor meum

Augustin.

Sapient. 18.

Eccles. 1.

Psal. 44.

Patres.

cōr meum Verbum bonum. Fuerunt & alij, qui Dei Verbum negarunt, quos ex professo referre & confutare, non est nostri instituti, qui, vt in procēmio de Deo Trino testati sumis, eas tantūm contouerias examinandas suscepimus, quā solūm inter Catholicos agitari solent. Quare omīssis Hæreticorum erroribus, ad Catholicorum sententias accedamus, qui concedentes proprium Verbum in Deo, solūm dubitant, an illud dicatur essentialiter, an personaliter, an utroque modo.

Durandus. 2. PRIMA sententia est Durandi in 1. distinc. 27. quæst. 3. Affirmantis: Verbum in Diuinis dici tantūm essentialiter, non autem personaliter, nisi per appropriationem, sicut Sapientia: appropriatur Filio, Amor Spiritui sancto. Fundamentum ipsius est duplex, alterum quod tradiderat distinc. 6. quæst. 2. quia nimirum Filius non producitur per actum intellectus; sicut nec Spiritus sanctus per actum voluntatis; sed uterque per actum naturæ, præcedentem actum intellectus & voluntatis. Sed Verbum quiditatim includit actum intellectus: igitur non potest propriè dici de Filio, aut Spiritu sancto. Alterum fundamentum ipsius est, quod tradit hic. Quoniam Verbum vi nominis importat tantum actum intelligendi, qui essentialis est, licet ex vniuersali consuetudine loquentium & scribentium approprietur soli Filio: sicut ex eadem consuetudine soli Spiritui sancto appropriatur *Charitas*. Maiorem probat primo ex Anselmo in Monologio cap. 60. vbi, *Nihil aliud est, inquit, summum Spiritui dicere, quam quasi cogitando intueri. Quod idem docuerat cap. 30. &c 34.*

3. Secundū de ratione Verbi est, esse expressuum & manifestatum obiecti: hoc autem competit Deo ratione solius actus essentialis: ergo. Maior supponit ut certa. Minor probatur, quia actus notionalis supraessentialis non addit nisi solam relationem producat, aut produceat; atqui sola relatio producit, aut producentis non habet vim exprimendi aut manifestandi obiectum, vt per se patet: alioqui aliqua obiecti representatio esset in una persona, quæ non esset in alia, sicut aliqua relatio est in una persona, quæ non est in alia.

4. Tertiū. Præcisa omni productione intra Deum, æquè perfectè se ipsum diceret, & reliqua omnia Deus, atque nunc. Sed implicat esse *Dicere absque Verbo*: ergo Verbum non importat aliquid personale, sed essentialie. Maior probatur, quia Verbum non ponitur in Deo propter indigentiam, vt per illud simpliciter intelligat, vel vt melius intelligat, quod sine illo vel simpliciter, vel non æquè bene intelligerer.

5. Quartū, *Dicere non est actus personalis*: ergo nec Verbum est terminus personalis. Consequens pater, nam *dicere* se haber ad Verbum, sicut productio ad terminum productum: sed productio & termi-

nus productus sibi mutuo proportionantur: ergo si dicere non est actus personalis, nec Verbum eius terminus erit personale. Antecedens probatur: nullus actus personalis conuenit omnibus personis, cedit supra creaturas, aut reflectitur supra personam ipsam dicentem. Atqui dicere conuenit omnibus personis; cedit supra creaturas, & reflectitur supra ipsam personam dicentem: ergo non est personalis. Maior constat, nam omnis actus personalis est productivus aliquius personæ Diuinæ: ergo si conueniret omnibus personis omnes personæ producrent: si caderet supra creaturas, vel reflecteretur supra personam ipsam dicentem, produceret creaturas, & personam ipsam dicentem: quod implicat. Minor probatur, nam quilibet persona Diuina se ipsam dicit, & creaturas omnes. Pater enim dicit se ipsum & creaturas: pariter Filius se ipsum dicit & omnia; eodem modo Spiritus sanctus. Ergo dicere conuenit omnibus personis, cedit supra creaturas, & reflectitur supra personam dicentem.

6. Quintū. Nullus vocaliter dicit, verbo ab alio, sed à se vocaliter prolatu. Ergo nullus dicit verbo mentali ab alio, sed à se mentaliter prolatu. Si autem solus Filius in Diuinis esset Verbum, solus Pater se ipsum Verbo diceret, quia solus Pater tale Verbum profert. Constat autem, quod quævis persona se ipsam dicit & reliqua omnia: ergo Verbo essentiali, non personali.

7. Sextū. Verbum est actus vitalis immanens, quo intelligens constituitur vitaliter immanenter intelligens. Sed omnes personæ Diuinæ sunt vitaliter immanenter intelligentes: ergo per Verbum essentialie: nam solūm Verbum essentialie, est vitaliter immanens in omnibus. Personale enim solūm manet in persona, cuius est, atque adeò nequit esse in omnibus immanens.

8. Septimū. Omne intelligens intelligendo concipit Verbum: omnes personæ Diuinæ sunt intelligentes: ergo omnes concipiunt Verbum non personale, ergo essentialie. Maior probatur, nam ideo ponitur Verbum, vt sit intelligenti ratio intelligendi.

9. Octauū. Si Deus una tantum esset persona, adhuc haberet Verbum, quo intelligerer; non productum, cum nulla runc in Deo esset productio. Nam omnis productio intra Deum terminatur ad aliquam personam, quæ tunc nulla esset in Deo producta; ergo identificatum cum propria essentialia: Igitur Verbum non est personale, sed essentialie.

10. Nonū. Verbum creatum non consistit formaliter in relatione producti, sed in qualitate ipsa absolute exprimente & representante obiectum: ergo & Verbum ipsum increatum. Consequentia constat, quoniam ex Verbo creato nos deuenimus in cognitionem Verbi increati. Antecedens probatur, nam præcisâ omni relatione, ma-

nente

nente sola qualitate absoluta exprimente & repräsentante obiectum, manet integrá essentia Verbi creati. Confirmatur, nam Verbum formaliter consistit in ipsa manifestazione obiecti, que non in relatione, sed in aliqua ratione absoluta saluat.

11. SECUNDA sententia affirmat, Verbum tam essentialiter quam personaliter verè & propriè de Deo dici. Est S. Thomæ in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de verit. art. 2. Capreoli in 1. distinct. 27. art. 1. concl. 4. Ferrar. 4. contra gentes c. 13. §. Considerandum secundo. Fundamentum S. Thomæ est, quoniam Verbum vi nominis non importat relationem tantum, nec rem absolutam tantum, sed rem absolutam simul cum respectu ad dicentes; significat enim quandam emanationem, siue existit intellectus in manifestationem sui: Atqui ad quidditatem Verbi non requiritur, ut iste respectus ad dicentes importans sit realis, sed sufficit si sit rationis: Ergo Verbum in Diuinis non solum dicitur personaliter, sed etiam essentialiter. Consequentia constat, nam tota ratio, cur Verbum in Diuinis non datur essentialiter est, quia Verbum quiditatibus includit respectum realem ad dicentes; ergo, si hic ad essentiam Verbi non requiritur, non est cur de Deo essentialiter dici non possit, cum solus respectus rationis non pugnet cum essentialibus. Minor probatur, nam Verbum in nobis, à quo translatum est ad Deum, est similitudo rei intellectus, prout concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem sibi, vel alteri: sed talis species in Diuinis sumi potest dupliciter, vel ut realiter distincta ab eo, cuius similitudinem gerit, & sic conuenit Deo personaliter, vel ut ratio tantum intelligendi, & sic, cum ipsa essentia Diuina sit sibi ipsa ratio intelligendi & manifestandi se ipsam, ipsa essentia ut species & similitudo sui cum respectu rationis ad se ipsam, ut dicentes, erit Verbum essentialie. Vtrobique tamen monet Angelicus Doctor, secundum sanctos, & communiter loquentes, Verbum accipi personaliter: & quia secundum Philosophum usus est maximè æmulandus in significationibus nominum, id est tandem concludit, hoc modo loquendum esse Theologis.

12. TERTIA sententia docet, Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dici. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 1. vbi retractata sententia, quam sub formidine alibi tradiderat, absolute definit, Verbum non nisi personaliter, id que de solo Filio propriè dici. Eadem sententiam docet Magister in 1. distinct. 27. cum tota Schola Theologorum. Vide Sylgium 1. p. cit. loco. Quin sententiam Durandi ut erroneam, & in fide periculosa censent Torres 1. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 3. concl. 1. Molina q. 34. art. 1. Suarez l. 9. de Trinit. c. 2. num. 6. Ruiz disp. 57. sect. 4. n. 5. Nam quamvis non neget simpliciter proprium Verbum in Diuinis, cum illud in omni proprietate concedat in actu essentiali, in quo differt ab errore Alogiorum;

S.Thomæ.
Capreol.
Ferrariensis.

S.Thomæ.

Philosophus

S.Thomæ.

Magister.
Sylmus.
Durand.
Torres.
Molina.
Ruiz.

Alogi.

qui impliciter negabunt omne Verbum in Deo, negat tamen proprium Verbum de Filio, quod tamen non negat secunda sententia; sed solum affirmat, illud æquè propriè, dici de actu essentiali, quæ propterea nullam meretur censuram, praesertim si declareret, hanc acceptancem non esse propriam: alioqui absolute illam affirmando, nulla adhibita declaratione, temeritatis notam non effugiet, cum sit contra communem modum loquendi Patrum & Scholasticorum in re grauissima. Pro explicatione huius sententie,

Modus lo-
quendi Pa-
trum &
scholasti-
corum.

Exod. 9.

13. Præmittenda est Verbi notio, quæ duplex est, propria, & impropria. Impropria adhuc duplex, altera pro qualibet re Verbo manifestabili, quæ extenditur etiam ad nutus & Scripturas; atque hæc frequentissima est in scriptis literis, ut Exodi 9. Cras faciet Dominus Verbum istud in terra. Est autem hæc impropria Verbi notio, quia Verbum ex primaria sua institutione impositum est ad significantium non res ipsas immediate, sed signa rerum notificativa: notio autem propria nominis dicitur illa, quam ex primæua sua institutione nomen fortitur. Vnde contradicit sibi ipse Durandus, dum fatetur, Verbum ab omnibus sumi personaliter, & tamen vi nominis importare aliiquid essentialie: nam propria nominis notio est illa, ad quam significantiam nomen imponitur. Cum enim nomina non significant ex natura sua, sed ad placitum, illam rem propriè significabunt, ad quam ex plácito Sapientum significantiam imponentur. Quare contradictione est, dicere Verbum ab omnibus personaliter usurpari, & tamen vi sua aliiquid essentialie significare; cum nomina non aliud modum significandi habeant, quæ ex impositione Sapientum, quam impositionem usus ipse & consuetudo confirmat. Altera impropria Verbi notio est, pro actu ipso imaginationis, cum quo externam vocem proterimus. Est etiam hæc impropria Verbi notio, quia Verbum propriè est terminus locutionis; est enim impositum ad significantium medium, quo natura intellectuales vel secum ipsæ, vel cum alijs loquuntur. Vnde in sola potentia locutiva propriè reperitur, hæc autem sola est potentia intellectiva, & vocis externæ prolativa, quatenus instrumentum est intellectus. Propria autem Verbi notio est tum externa ipsa vocis prolatio ad significantium alteri formata; tum interna mentis conceptio ad manifestandum sibi, vel alteri obiectum, quod in specie intelligibili latebat, expressa.

14. Conveniunt autem Verbum vocale & mentale primò, quia utrumque est signum ad manifestandum aliiquid ordinatum. Secundò, quia utrumque est aliiquid à dicente productum. Differunt vero primò, quia vocale rem dictam manifestat non ex natura sua, sed ex alterius ordinatione. Mentale vero ex natura sua, cum sit naturalis imago rei, quam representando significat. Secundò, vocale non est actus immanens, sed transiens à principio proferente in extrinsecum am-

biens, in quo formatur sonus rei manifestandæ significatiuus, quæ vox dicitur. Mentale verò manet in ipso principio dicente, in quo recipitur ad manifestandam rem dictam. Tertiò , Vocale non manifestat rem dictam formaliter, sed efficienter emittendo speciem sui in organum auditus, qua excitatus auditor format sibi phantasma vocis significatiuæ: ex quo phantasma per intellectum agentem eruit sibi speciem intelligibilem, quâ determinatus intellectus possibilis elicit conceptum rei dictæ ac significatæ per vocem. Mentale verò rem, quam repræsentando significat, manifestat formaliter, si ipso intellectum informando. Quartò , mentale essentialiter ordinatur ad manifestandum formaliter soli intellectui, à quo gignitur, tanquam actus vitalis essentialiter addictus proprio subiecto. Dixi formaliter, nam obiectuè potest etiam ordinari ad manifestandum alijs, vt cùm Angelus obiectuè manifestat suum Verbum alteri Angelo. Vocale autem, quia non manifestat rem, quam significat, formaliter, sed efficienter, potest idem numero significare pluribus.

15. Ex his patet, quod etiam si hoc nomen impositum sit à principio ad significandum Verbum vocale, vt pote nobis magis notum, propter conuenientiam tamen, quam vocale habet in primaria significatione cum mentali, extunc censemur significasse virtutemque. Nam qui nomina imponit principaliter intendit ad primariam rationem rerum, in qua si multa conueniunt, omnia censerentur eodem nomine, tanquam sigillo obsignata. Constat in hoc nomine, Scientia, quod licet à principio impositum sit ad significandam scientiam creatam, vt nobis magis notam, quia tamen in primaria ratione, quæ est certum reddere intellectum de rebus, conuenit scientia creata cum increata; & quia tale nomen imposuit principaliter attendit ad primariam rationem scientiæ, iam extunc censemur sub hoc nomine comprehensam fuisse scientiam increatam. Propter eandem conuenientiam in principali significato Verbi vocalis & mentalis, tam creati, quam increati, omnia hæc tria Verba censemur uno eodemque nomine per se primum ab institutore virtualiter saltem comprehensa: ac proinde tam per se hoc nomine importari significatum Verbi vocalis, quam mentalis, tam creati, quam increati. Ita ut nullum fuerit tempus, quo tantum de vocali diceretur propriè, de reliquis verò impropriè, donec ad illa significanda per nouam impositionem extenderetur, cùm in ipso principio impositionis statim illud extensum fuerit ad omnia hæc tria Verba significanda. Quod non obscurè significare videtur August. 15. de Trinit. c. 11. vbi: *Verbum, inquit, quod foris sonat, signum est Verbi, quod intus latet, cui magis Verbi competit nomen.* Nam illud quod profertur carnis ore, vox verbis est, verbius & ipsum dicitur propter illud, à quo ut foris apparet, assumptum est. Quibus verbis colligi-

tur, hoc nomen, Verbum, principalius à principio significasse Verbum internum.

16. Ex dictis hanc possumus Verbi in communis definitionem elicere: *Verbum est signum ad aliquid manifestandum à dicente expressum.* Quatenus signum, duplum importat respectum, alterius ad rem significatam, alterum ad eum, cui res significata manifestatur: omne quippe signum ad aliquid alicui manifestandum ordinatur. Quatenus à dicente expressum, importat respectum productum ad producens. Quare Verbum his tribus respectibus essentialiter constituitur, signi ad significatum, ad percipiētum significatum, & productum ad producens. Primi duo respectus non necessariò sunt reales, vt patet tum in Verbo vocali creato, tum in Verbo mentali in creato, in quibus uterque respectus ad rem significatam, & ad eum, cui res significata manifestatur, sunt rationis: in in creato propter summam identitatem ipsius cum re significata, & cum eo, cui res significata manifestatur: in vocali autem creato deservit intrinsecæ ordinationem ad rem significatam, quam ad eum, cui res significata manifestatur. Tertius verò respectus in omni Verbo est realis, ut pote fundatus in passua origine productum ad producens. Quamuis in Verbo mentali creato omnes isti tres respectus sint reales, ut pote omnes fundati in causalitate reali. Ex quo colligitur, Verbum ut sic quidditatius constituitur tribus hisce respectibus, sed uno duntaxat reali dicti à dicente, reliquis verò duobus abstractentibus à reali & rationis: tum quia hinc tantum reperitur realis in omni Verbo: tum quia absque isto respectu reali non salvatur ratio manifestatiū, quæ essentialiter constituit rationem Verbi ut sic, ut infra constabit. His de natura Verbi præmissis,

17. DICO. Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dicitur, id que tantum de Filio. Assertio constat auctoritate Scripturae, quæ teste S. Thoma quæst. 4. de veritat. artic. 3. aut vix, aut nunquam Verbum, vel immaginem ponit nisi pro Filio. Qnod signum est, de solo Filio propriè dici: nam quod de una persona dicitur appropriatè, interdum etiam prædicatur de reliquis: ut sapientia non solum prædicatur de Filio, cui tantum appropriatur, sed etiam de Patre & Spiritu Sancto. Et potentia non solum dicitur de Patre, cui solum conuenit per appropriationem, sed etiam de Filio & Spiritu Sancto. Similiter & charitas, quæ appropriatur Spiritui Sancto, sæpè etiam prædicatur de Patre & Filio, quod notavit August. 15. de Trinit. cap. 7. Sola autem illa, quæ sunt propria vniuersitatis personæ, nunquam solent de omnibus prædicari. Igitur si Verbum nunquam de Patre & Spiritu Sancto, sed de solo Filio scriptura prædicat, signum est, illud esse personale solius Filii proprium. Quod autem hoc nomen Verbum scriptura semper usurpet ut proprium Filii, colligitur primo ex Ioan. 1. vbi Euangelista in eadem significatione usurpat Verbum & Unigenitum, illudque soli Filio tribuit, ut con-

Scriptura
auctoritas.
S. Thom.

Augustin.

Ioan. 1.

distinctæ personæ à cæteris: *Et Verbum, inquit, caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Pare.* Vbi cundem, quem appellauerat *Verbum*, appellat *unigenitum* Patris: cumque sub nomine *Verbi* docet, hominem factum esse: est autem *unigenitus* Patri homo factus ut persona distincta à cæteris. Secundò primæ *Ioan. 5.* *Tres sunt, inquit Apostolus, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* Quæ tria nomina designat Trinitatem personarum, vt inuicem distinctas, & respondere videntur tribus illis nominibus, quibus eadem personarum distinctio designatur *Matthæi ultimo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Tertiò, *Apocalypses 19.* Tanquam proprium Filii nōmē assignatur *Verbum: Habens, inquit, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & vestitus erat veste asperga sanguine, & vocatur nōmē eius Verbum Dei.*

*Ioan. 5.**Matt. 28.
Apoc. 19.**Durand.*

18. At instat Durandus, idem Filius Dei ibidem vocatur fidelis & verax, quæ nomina non sunt propria, sed appropriata: ergo idem cœlendum de nomine *Verbi*. Sed contrà, nam ex peculiari modo, quo hoc nōmē præ cæteris Filio Dei assignatur, aperte colligitur, hoc esse proprium, cætera verò appropriata. Nam dum de appropriatis loquitur: *Et vocabatur, inquit, fidelis & verax: quasi per sensibiles effectus, ita vocabatur ab hominibus.* Dum verò loquitur de nomine *Verbi: habens, ait, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & vocatur nōmē eius, Verbum Dei.* Etenim sicut illud est proprium nōmē vniuersus, quod ab initio suæ nativitatis media parentum institutione accepit: ita proprium nōmē Filii Dei est illud, quod ab origine suæ nativitatis media æterni Patris dictione, indelebili charactere accepit. Et hoc nōmē solus ipse Filius Dei nouit, tum ad distinctionem aliorum nōminum, quæ eidem Filius Dei ab hominibus imposita sunt: nam alia etiam homines ipsi nouerunt, quippe quæ defumpta sunt ab effectibus ipsis hominibus notis: hoc verò, cùm significet propriam Filii hypostasim, solus ipse Filius nouit, sic ut solus ipse suam hypostasim nouit. Tum ad distinctionem reliquarum personarum Diuinarum, inter quas solus Filius vi suæ formalis originis nascendo proprium nōmē cognoscit. Quia solus Filius vi originis procedit vt *Verbum* subsistens, ac proinde vt se ipsum, suamque hypostasim formaliter cognoscens. Demum, cùm non quo nomine aliquem cæteri vocent, sed quodnam sit ipsius nōmē, queritur, non commune, sed proprium assignari solet. Priora nomina de Filio Dei assignantur, tanquam ea, quibus illum homines vocabant. Posteriori tanquam proprium ipsius à cæteris communibus distinctum assignatur.

19. Eidem veritati ferè omnes subscribunt Patres tam Græci, quam Latini, Ignatius epist. ad Magnesianos: *Per Iesum Christum, inquit, Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronunciatum, sed substantiale.* Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem

*Ignatius.**Clemens.**Tom. I. De Deo.*

Domini, columna 7. circa finem: *Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cuius verè Filius est Verbum.* Alexander Alexandrinus epist. 2. ante primum Concilium Nicænum columna 6. æternum parentem, *Patrem Verbi* appellat. Porro Pater relativè dicitur ad eum, cuius est pater. Ex professo Cyrillus 1.7. thesaure contra Eunomium probat, *Filium Dei* verè & propriè secundum vocabuli proprietatem dici *Verbum Dei*; propterea quæ fuisse hoc nōmē à Ioanne in principiis sui Euangelij usurpatum, tanquam maximè proprium & expressissimum proprietatis Filii Dei. Qua de causa negat, posse Patrem Verbum appellari. *Verum igitur, concludit cap. 1. Parris Verbum Filius est, neque est aliud verum Parris Verbum, quam Filius.* Et in fine capituli secundi. *Quis, cilicet Ioannes, appellationem hanc, nempe Verbi, tanquam maxime propriam Filio Dei posuit.* Et cap. 4. occurrunt obiectioni Eunomij, contendentis vocabulo Verbi non propriè Filiū Dei significari: *Quid, inquit, prohibebit Verbum etiam propriè Filiū Dei appellari, & hoc vocabulo in maximè ipsum esse Filii, prout homines percipere possunt significari: quamvis multa quoque alia verba sint abusiva, & ad imitationem veri Verbi appellata.* Damascenus l. 1. Fidei cap. 6. *Verbum appellat genitum & Filium, & à Patre secundum substantiam discreturn;* & in epistola de Trifagio pag. 2. docet, *Filiū & Verbum vnius hypostasios esse ostensiva.* Quinta Synodus generalis in confessione Fidei, quæ habetur tomo secundo Conciliorum in fragmentis eiusdem Synodi, solum Filium fatetur Verbum Dei, his Verbis: *Non aliud Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & aliud Christum, qui passus est, cognoscimus: sed unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei verbum incarnatum, & hominem factum.* Quam doctrinam ibidem sacerd repetit.

20. Inter Patres verò Latinos omnium copiosissimè Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13. Dicitur, inquit, relatiuè Filius, relatiuè dicitur & *Verbum & Imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem referuntur.* Et lib. 6. cap. 2. *Verbum quidem solus Filius accipitur, non simul Pater & Filius, tanquam ambo unum Verbum.* Et infra in eodem capite. *Sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius.* Atqui si Verbum in Deo esset essentiale, dici posset Verbum de Verbo, sicut dicitur sapientia de sapientia, potentia de potentia, magnitudo de magnitudine, vt id est Augustini docet. Et lib. 7. c. 2. *Sicut Filius, ait, ad Patrem referuntur, non ad se ipsum dicitur: ita & Verbum ad eum, cuius Verbum est, referuntur.* Eo quippe Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius. Et vt omnem omnino dubitationem excludat, non appropriatè, sed propriè Verbi nōmē se Filius tribuere, comparat illud cum nomine sapientia, quod tantum appropriatè de Filio dicitur, subditque: *Non eo Verbum, quo Sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem.* Sapientia vero eo quo essentia, & ideo

*Augustinus.**Qq 2 quia*

quia una essentia, una sapientia. Quoniam vero, & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia. Verbum enim relatum, sapientia vero essentialiter intelligitur. Eandem doctrinam sepe repetit alibi.

Basilius.

S.Thomas.

Augustin.

Ioan. 16.

S.Thomas.

Augus.

21. Solus inter Patres Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. Verbi nomen ad Spiritum Sanctum extendit: *Et Dei quidem Verbum, inquit, Filius est, Filius autem Verbum Spiritus Sanctus.* Sed explicandus est, uti Sanctus Thomas explicat prima parte quæst. 34. artic. 2. vel de figurata locutione, quod sicut Filius dicitur Verbum, quia, ut Augustinus testatur lib. de Fide & Symbolo cap. 3. à Patre procedit, ut manifestatius ipsius, & secretorum eius: ita Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filii, quia à Filio procedit, ut manifestatius ipsius, & secretorum eius, iuxta illud Ioannis 16. *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciat verbi.* Vel, ut idem S. Thomas explicat opusc. 1. cap. 12. & quæst. 4. de verit. articulo tertio: *Dicitur Spiritus Verbum Filii effectiuè, quatenus Sanctis & Prophetis inspirat ut de Filio Dei loquantur.*

22. Ultimò propositam assertionem confirmatio. Etenim sola persona Filii participat propriam naturam Verbi: igitur sola persona Filii est propriè Verbum. Consequens patet, nam ei competit propriè nomen, cui competit notio ipsa nominis. Antecedens probo, quoniam de ratione Verbi, ut probauimus, est esse signum ad manifestandum aliiquid expressum. Quod eleganter docuit Augustinus lib. de Fide, & Symbolo supracitato his verbis: *Verbum autem Parvisideo, inquit, dictum est, quia per ipsum innoscit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, ut noster animus innoscat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus per signa huiusmodi ad alterius cognitionem profertur: sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsum innoscit signis secretissimis Pater.* Verbum eius conuenienter nominatur. Atqui sola persona Filii in Diuinis est signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in intellectu Patris sunt, expressum: igitur sola persona Filii est propriè Verbum. Minor probatur, nam sola persona Filii vi suæ originis procedit ut terminus locutionis paternæ: ergo sola persona Filii vi suæ originis procedit ut substantiale signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in Patre sunt, expressum. Consequens claret; nam omnis locutio essentialiter tendit ad manifestandum loquentem; cum nil aliud sit locutio, quam ipsa loquentis manifestatio. Antecedens constat; nam sola persona Filii procedit per actum intellectus: solius autem intellectus est, loqui, & loquendo propria sensa exprimere ac significare. Hinc constat à priori, cur Spiritus Sanctus non sit Verbum, quia nimirum procedit per voluntatem, cuius non est loqui & significare; nam eius tantum potentia est loqui & significare, cuius est exprimere & manifestare: solius autem intellectus est exprimere & manifestare

per obiecti representationem: voluntatis autem tantum est, in obiectum tendere & inclinare. Et licet etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen illi non communicatur formaliter vi propriæ originis, sed concomitanter ratione essentialis inclusionis, non dicitur Verbum; quia Verbum est quod vi propriæ originis procedit ut immediatus terminus locutionis.

23. DICES. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit manifestatiuum loquentis, absque reali processione ipsius à loquente, per solam distinctionem ac processionem rationis. Confirmatur primò, nam non quidquid est de essentia Verbi creati, est de essentia Verbi in creati: nam de essentia Verbi creati non solùm est realiter procedere à dicente, ut terminum locutionis ipsius, sed etiam ut actum intelligendi eiusdem: atqui hoc non est de essentia Verbi in creati; ergo neque illud. Confirmatur secundò. Species intelligibilis, actus intelligendi, & Verbum in nobis sibi correspondent: sed in Deo reperitur species intelligibilis, & actus intelligendi, absque reali distinctione à principio intelligenti; ergo & Verbum absque reali processione à principio dicente.

24. Respondeo negando assumptum. Ad primam confirmationem nego consequentiam: etenim ea tantum sunt extra essentiam Verbi, ut sic, quæ imperfectionem inuolunt, & sine quibus consistere potest quidditas Verbi. Realiter autem procedere per modum actus intelligendi à principio intelligenti, imperfectionem inuoluit, & sine quo consistere potest quidditas Verbi. Contrà vero realiter procedere per modum termini locutionis nullam dicit imperfectionem, & sine eo constare non potest quidditas Verbi; igitur hoc, & non illud est de essentia Verbi ut sic. Maior patet, Minor quoad priorem partem probatur, & primò, quod imperfectionem inuoluit, certum est. Secundò, quod sine eo consistere possit quidditas Verbi, patet; quoniam de ratione Verbi, ut sic, non est esse actum realiter informantem: nam Verbum vocale est proprium Verbum, & tamen non est actus realiter informativus, sed tantum prolativus.

25. Quoad posteriorem verò partem probatur, & primò, quod talis productio realis nullam dicat imperfectionem, constat; quia de facto talis productio reperitur in Deo, in quo nihil imperfectionum esse potest. Secundò, quod sine illa saluari non possit quidditas Verbi, sic ostendo. Quidditas Verbi cōsistit in signo manifestatiuo loquentis: hoc autem absque reali processione termini locutionis à loquente saluari non potest, quod sic probo. Nam dupliciter potest Verbum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, uno modo per transitum de habitu in actum, quo pæcto transit Verbum mentale creatum de specie intelligibili habituali in speciem expressam actualem, per quod Verbum loquimur nobis ipsum, dum

Li, dum per illud nobis ipsi manifestamus, quæ in specie intelligibili & memoria latebant. Alio modo per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti: quo patet nos loquimur alteri, communicando illi nostram notitiam aetalem, quam de rebus habemus, medio Verbo vocali. Cum igitur nequeat Verbum Diuinum esse manifestium loquentis, & secretorum ipsius, primo modo, cum illud non transeat de habitu in actu, aut de specie intelligibili & habituali in expressam & aetalem, sed sit ipse metactus secundus essentialiter, ita ut ne concipi quidem possit transire de habitu in actu, necessariò erit manifestium secundo modo per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti, hec autem communicatio, ut patet, essentialiter requirit personalem distinctionem loquentis & audientis; cum nequeat idem suam tibi aetalem notitiam realiter communicare: igitur quidditas Verbi postulat, ut realiter procedat, ut terminus locutionis ab ipso principio loquente, tametsi ipsius quidditas non sit, ut realiter procedat, ut actus intelligendi a principio intelligenti: quia hoc saluari potest per solam identitatem actus cum principio intelligenti, non potest autem per solam identitatem locutionis cum principio loquente saluari realis locutio, quia haec non importat solam perceptionem obiecti, sed etiam manifestationem loquentis, quæ in Deo necessariò importat distinctionem personalem. Hinc constat, Verbum increatum in hoc magis assimilari Verbo creato vocali, quam mentali: si quidem vocale non transit de habitu in actu, sicut mentale, sed de actu in actu per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti.

26. Ad Secundam Confirmationem concedo hec in nobis sibi correspondere, quoniam in nobis actus ipse intelligendi, cum transeat de specie habituali in aetalem, habet veram & propriam rationem Verbi manifestatiui eorum, quæ in specie intelligibili latebant. In Diuinis autem, cum actus intelligendi non transeat ex specie habituali in aetalem, non potest habere veram & propriam rationem Verbi, cuius essentia postulat, ut sit manifestium loquentis.

27. Instabis. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit tantum manifestium ad extra; nam per talem aptitudinem saluari potest quidditas Verbi increati. Confirmatur, quia, ut sequenti disputatione probabimus, saluator quidditas doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad extra: igitur per solam aptitudinem manifestationis ad extra, saluabitur quidditas Verbi increati. Respondeo. Nego antecedens. Ad Confirmationem nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia donum essentialiter constitut in liberali & gratuita communicatione donatoris; Verbum autem in perfecta manifestatione loquentis: nequit autem saluari liberalis & gratuita communicatio ad in-

tra, cum omnis communicatio ad intra sit summe necessaria. Contrà vero nequit saluari perfecta manifestatio loquentis ad extra, quia hec constitut in perfecta communicatione notitiae actualis loquentis audienti: nulla autem creatura capax est totalis communicationis notitiae actualis Dei loquentis, cum nulla creatura capax sit comprehensionis Dei: igitur nequit saluari perfecta ratio Verbi increati per solam manifestationem ad extra: contrà vero, nequit saluari perfecta ratio doni increati per solam communicationem ad intra.

28. Dico Secundò: Relatio Verbi est eadem cum relatione Filii, sola ratione inadæquata diuersa. Est Damasceni suprà citati: Voix namque eiusdemque hypostaseos ostensiva sunt Filius & Verbum. Est etiam Augustini: nam è Filiis, quò Verbum; & è Verbum quò Filius. Non igitur alia relatione est Filius, alia Verbum, sed una eademque adæquate sumpta & Filius est, & Verbum, licet una magis exprimat, quod non exprimit altera: nam relatio filiationis magis exprimit identitatem naturæ, & ordinem ad genitorem; relatio autem Verbi similitudinem intentionalem, & respectum ad dicentem. Vtique tamen relatio constituit essentialiter Filium. Nam cum Filius debeat vi suę processionis procedere adæquate similis principio producenti, & principium producens in Diuini non solum constitutatur ex natura, sed etiam ex obiecto proximo determinante principium productuum ad producendum, debet Filius, vi suę processionis, utramque similitudinem & naturalem, & intentionalem accipere; ac proinde per utramque relationem, & quam respicit principium communicatiū naturæ, & quam respicit principiu communiciatiū similitudinis intentionalis obiecti, constituitur in esse Filii. Rursus, quia Verbum Diuinum procedit ut subsistens in eadem natura cum principio dicente, procedit essentialiter ut Filius: quia non solum procedit ut simile intentionaliter obiecto intelligibili, quod habet ut Verbum, sed etiam ut simile in natura principio producenti, quod habet ut Diuinum, atque adeò ut adæquate simile principio intelligenti, quod est de ratione Filii ut sic. Vnde si non esset Verbum, non esset Filius, quia non haberet similitudinem intelligibilem; atque adeò non esset adæquate simile principio producenti. Neque si Filius non esset, Verbum Diuinum esse posset, quia Verbum Diuinum essentialiter postulat consubstantialitatem cum principio dicente: & consequenter cum similitudine intentionaliter essentialiter postulat similitudinem in natura: quæ duplex similitudo constituit Filium intellectualem. Hinc patet, correlatum Verbi increati, quæ Verbum increatum est, esse Patrem, quam pater est, quod aperte docuit Augustinus suprà citatus: ubi Relatinè, inquit, dicitur Filius, relatinè diciuntur & Verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem referuntur.

Damascen.

Augustin.

Augustin.

S.Thomas.
Sylvius.
Augustin.

S.Thomas.
Augustin.

Augustin.

S.Thom.
Ferrarien.

29. Dico Tertio: Verbum Diuinum non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem realem ad dicentem. Est S. Thomæ, i. p. quæst. 34. art. 1. 3. Sylviij ibid. idq[ue] expressè docuit Augustinus illis verbis: *Eo Filius, quo Verbum, & cō Verbum, quo Filius.* Atqui Filius non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem Filij ad Patrem: ergo & Verbum ad dicentem. Ratio verò est, quoniam Verbum increatum importat relationem integrantem & completem relationem Filij intellectualis. Atqui Filius formaliter & in recto importat relationem ad genitorem: ergo & Verbum ad dicentem.

30. Dico quartò: Verbum non tantum de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Est S. Thomæ q. 4. de verit. art. 5. & colligitur ex Augustino 7. de Trinit. c. 2, vbi docet, in conceptu Verbi includi sapientiam; nec aliud esse Verbum, quam natam sapientiam. Sapientia autem non de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Fundamentum verò est, quoniam Verbum est intellectualis imago omnium obiectorum, ex quorum vel habituali notitia, vt in nobis, vel ex actuali, vt in Deo procedit. Atqui intellectualis imago non materialiter & in obliquo, sed formaliter & in recto expressionem obiecti, cuius est imago, importat: ergo. Maior est Augustini loco præcitat, & probatur; nam Verbum est quædam intellectualis manifestatio: omnis autem intellectualis manifestatio fit per expressionem obiecti, cuius est manifestatio; cum nequeat intellectus aliter se ipsum manifestare, quam per vitalem expressionem sui.

31. Dubitari autem vltiū potest, quid principalius ex his duobus importet Verbum, relationemne ad dicentem, an expressionem obiecti? dubitandi ratio est, quoniam expressio obiecti est quid absolutum, Verbum autem principalius significare videtur respectum ad dicentem. Hoc tamen non obstante, dicendum est cum S. Thoma loco præcitat, & Ferrariensi 4. contra Gentes cap. 13. §. Ad secundum dub. Verbum principalius importat reexpressionem obiecti. Ratio, quā moueor, est: quia sicut verbum vocale ex hominum placito; ita mentale creatum ex natura sua principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis; minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem: ita & Verbum increatum, ad quod per analogiam ad creatum translatum est hoc nomen Verbum, principalius institutum videtur ad denotandam manifestationem Patris loquentis, minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem. Cæterum expressio obiecti, quæ in Verbo increato principaliter importatur, non est expressio obiecti creati, sed increati; creati verò expressio non nisi secundariò & materialiter. Etenim sicut æternus Pater æternō suo Verbo primariò intendit manifestare seipsum, & omnia, quæ ipsum essentialiter

constituunt, secundariò verò & consequenter creature, tanquam terminos extrinsecos suæ potentiae: ita expressio obiecti, quæ principaliiter importatur in Verbo increato, non est expressio obiecti creati, sed increati.

32. DICES. Verbum importat proprietatem personalem; sed hæc principaliter dicit respectuum, non absolutum: ergo. Confirm.

1. Verbum importat respectum formaliter completem relationem Filij intellectualis: sed relatio Filij intellectualis principalius importat respectum ad dicentem. Confir. 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem: sed Filius principalius importat relationem ad generatorem, minus principaliter naturam: ergo & Verbum principalius importabit relationem ad dicentem, minus verò principaliter expressionem obiecti. Confir. 3. Verbum est nomen personæ: sed persona principalius in Diuinis significat relationem, minus verò principaliter naturam; quia illam formaliter, hanc verò materialiter importat.

33. Respondeo. Concedo Verbum importare proprietatem personalem, sed non èquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo respondetur ad primam confirmationem, Verbum importare quidem respectum completem filiationem intellectualis, non tamen èquè principaliter, atque ipsam representationem obiecti. Ad secundam neganda est maior: nam aliquid explicitè dicit Verbum, quod explicitè non dicit Filius. Verbum enim explicitè dicit manifestationem obiecti, quæ explicitè non dicit Filius. Et quia ista nomina ex humanis translatâ sunt ad Diuinâ: sicut in humanis Verbum principalius importat manifestationem obiecti; nam ad hanc est principalius impositum, ita translatum ad Diuinâ principalius significabit eandem obiecti manifestationem. Ad tertiam concedenda est minor de persona significata sub explicito nomine personæ; neganda verò de persona non significata sub explicito nomine persone, sed Verbi manifestatiu loquentis.

34. Dico quintò: Solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Est contra Ruiz disput. 60. sect. 6. opinantem, omnes personas in Diuinis loqui tum sibi iphis, tum inter se mutuò. Fundamentum nostræ assertiōnis est hoc. Propriè loqui est se ipsum manifestare: atqui solus Pater soli Filio se ipsum propriè manifestat: igitur solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Maior constat, quia nil aliud est loqui, quam se ipsum sibi, vel alteri manifestare. Minorē ostendo: & primò quod solus Pater se ipsum propriè manifestet, constat: nam se ipsum manifestare, est notitiam sui alteri communicare, quam si alteri notus. Solus autem Pater sui notitiam communicat, quam si alteri notus: nam Spiritus Sanctus nullam sui notitiam alteri persone communicat, cum nulla possit esse communicatio in Diuinis, nisi per realē productionem: atqui Spiritus Sanctus nihil

Ruiz.

in illo ad intra producit; igitur nequit se ipsum alijs personis manifestare. Eadem ratio probat de Filio respectu Patris, cui sicut nihil Filius communicat; ita se ipsum illi manifestare non potest.

35. Sola difficultas est de Filio respectu Spiritus Sancti, cui simul cum voluntate communicat inā cum Patre notitiam & sui & Patris. Verum quia talem notitiam Pater & Filius non communicat Spiritui Sancto per actum intellectus, sed voluntatis, non dicuntur Pater & Filius ad Spiritum Sanctum propriè loqui: quia locutio formaliter est actus intellectus, quo loquens se ipsum manifestat audienti.

36. Secundò, quod soli Filio aeternus Pater propriè loquatur, sic probo: Nam si cui alteri propriè loqueretur, vel loqueretur Spiritui Sancto, vel sibi ipso: (loquimur enim de locutione ad intra) atqui ex dictis constat, Patrem ad Spiritum Sanctum propriè non loqui, cum illi sui notitiam non communicet per actum intellectus, cuius tantum est loqui.

37. Quod autem neque ad se ipsum loquatur, patet: quia Pater non producit Verbum, vt in eo se ipsum cognoscat, & quasi se ipsum sibi manifestet; sed potius, vt se ipsum manifestet alteri, nempe Filio. Igitur solus Pater soli Filio propriè loquitur. Loquitur autem Pater Filio, communicando illi perfectam notitiam sui. Est enim locutio ipsa notionalis intellectio Patris, vt actu se ipsum communicans & manifestans Filio; est verò auditio ipsa passiva intellectio notionalis Filii, aut actu communicata Filio, iuxta illud Ioan. 15. *Omnia, quae audiui à Pare meo, nota feci vobis.* Persona vero loquens est ipse Pater, sicut audiens est ipse Filius.

38. Ex his constat primò: Non modò realiter distingui personam loquentem ab audiēte, sed ipsum locutionem ab auditione. Nam locutio est ipsa notitia Patris, terminata relatione dicentis: auditio verò est eadem notitia communicata Filio, terminata relatione Verbi dicti.

39. Constat secundò: Patrem proferre Verbum, vt manifestatum non sibi, sed Filio; quia non profert illud ex notitia habituali, vt in eo actu ipse cognoscat, quod tantum habitu sciebat, sed ex notitia actuali, vt in eo Filius cognoscat, quidquid Pater ipse cognoscet, quidquid in oppositum doceat Vaquez disp. 144. c. 2.

40. Dices. Pater non solùm dicit Verbum, sed se ipsum, Spiritum Sanctum & totam Trinitatem, vt docet S. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & cum eo ferè omnes Theologi: ergo non solùm loquitur ad Filium, sed etiam ad se ipsum, ad Spiritum Sanctum, & ad totam Trinitatem. Consequentia probatur, nam loqui & dicere sunt idem. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam dicere præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum ad res Verbo dictas: loqui vero præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum manifestantis ad eum, cui fit ma-

nifestatio. Vnde Pater producendo Verbum, non solùm dicit se ipsum & totam Trinitatē, sed etiam creaturas omnes possibiles, ad quas tamen non loquitur, quia ijs non se manifestat, cùm nihil sint.

41. Confirmatur, nam ita se habet dicere & loqui Diuinum ad intra, sicut dicere & loqui Diuinum ad extra: sed dicere Diuinum ad extra præter productionem rerum, terminatur ad res ipsas externo Verbo dictas: contrà verò, loqui Diuinum ad extra præter productionem Verbi exteri, terminatur ad eos, quibus per locutionem se ipsum manifestat. Minor constat Ps. 148. *Ipsi dixit, & facta sunt: & Hebreor. 1. Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus, &c. Vbi vides, dicere terminari ad res dictas; Loqui vero ad personas, ad quas dirigitur locutio. Propter hoc ergo discrimen potest Pater producendo Verbum se ipsum & reliquias personas, immo & creaturas omnes dicere, non potest autem loqui ad personas omnes; quia dicere importat respectum repræsentantis, quem Verbum prolatum habet ad obiecta repræsentata; qui respectus, cui fit tantum cognoscentis ad cognitionem, potest esse in ordine ad omnia cognita. Loqui vero, cum præter respectum ad Verbum prolatum, importat respectum manifestantis ad eum, cui fit manifestatio, & non quæquis persona Diuina cuilibet persona Diuinæ se ipsum manifestet, cùm hoc requirat communicationem notitiae personæ loquentis audienti, non quæquis persona cuilibet personæ loqui potest, sed tantum illa, qua se per actualem notitiam communicat; & illi soli, cui actualis notitia vi propriez originis communicatur: hæc autem est filius Pater, & solus Filius.*

*Psalm. 148.
Hebr. 1.*

42. Pro maiore explicatione distinguenda sunt hæc quatuor in Diuinis: *Intelligere, Dicere, Logi, Producere.* *Intelligere* importat solùm respectum intelligentis ad intellectum, qui in Diuinis est tantum rationis: nam in Diuinis intelligens, ratio intelligendi, & intellectum sunt idem: vnde competit omnibus personis respectu quorumcunque obiectorum.

43. *Producere* importat solum respectum producentis ad productum, qui realis est, & non competit, nisi certæ personæ in ordine ad certum terminum ab ipso producente distinetum.

44. *Dicere* cum ipso respectu reali ad Verbum productum, importat respectum rationis ad obiecta ipsa Verbo dicta & significata. Vnde eti soli Patri propriè competit, quia solus Pater dicit Verbum, eo quæ mediante se ipsum, & res omnes Verbo significatas & expressas, propter huiusmodi tamē respectum ad obiecta Verbo significata, tribui potest cuilibet persona: quia sicut quælibet persona ratione cognitionis essentialis dicit respectum rationis ad obiecta Verbo repræsentata: ita quælibet persona in aliquo sensu Verbo se ipsum dicit, & omnia Verbo expressa. Vnde & Pater se ipsum & omnia Verbo dicit: & Filius se ipso, tanquam Verbo se ipsum & omnia dicit: & Spiritus Sanctus pariter se ipsum

Ioan. 15.

Vaquez.

S. Thomas.
Omnes ferè
Theologi.

Ruiz.

ipsum Verbo, & reliqua omnia dicit. Est tamen notandum discrimen inter intelligere & dicere sumptum essentialiter, quod etiam notauit Ruiz disp. 59. sect. 4.n.8. & disp. 60. sect. 6.n.8. quod intelligere vi nominis solum importat respectum intelligentis ad intellectum, nullo connotato termino notionali: Dicere verò cum respectu ad obiecta dicta connotat Verbum terminatum relatione producti, abstractendo, an illud si producetur à persona, quæ eo mediante intelligit, an ab aliqua alia.

45. *Quo* verò in sua explicita ratione importat respectum, tūm ad Verbum à loquente prolatum, tum ad personam, ad quam locutio ipsa dirigitur. Qui respectus, licet sit unus & idem, habet tamē duas rationes inadæquatas, alteram quā terminatur ad Verbum productum; alteram, quā terminatur ad personam, cui mediante Verbo manifestatur ipsa notitia Patris loquentis. Vnde sicut terminus ipse productus includit duas rationes inadæquatas, alteram Verbi manifestantis loquenter, alteram personæ percipientis manifestationem, tali Verbo factam: ita & respectus ipse. Vnde ratione neutrius respectus potest loqui competere, nisi soli Patri, respectu solius Filii: quia sicut solus Pater mediante Verbo à se producto communicat notitiam sui Filio: ita solus Pater soli Filio se ipsum manifestat; adeoque solus Pater ad solum Filium proprie loquitur.

46. Ex dictis deducitur primò, Verbum, *Dici*, ad Diuina translatum sumi posse dupliciter, uno modo propriè, quo pacto sumitur notionaliter, & est proprium Filii: solus quippe Filius dicitur; nam solus Filius productus actione expressum Verbi, quæ est propriè dictio: sicut enim solus Pater dicit Verbum exprimendo; ita solus Filius dicitur ut Verbum expressum subfistens. Secundo modo mindùs propriè, quā ratione sumitur absolutè, & conuenit omnibus personis: quilibet enim persona dicitur, in & creaturæ omnes dicuntur. Etenim *Dici* essentialiter sumptum idem est, ac Verbo representati: atqui omnes personæ & creaturæ Verbo representantur: igitur omnes personæ, & creaturæ dicuntur. Quo fit, ut secunda persona dupliciter dicatur, uno modo notionaliter, ut Verbum locutione prolatum; alio modo ut obiectum cognitione expressum.

47. Deducitur secundò: Filius non solum esse Verbum Patris, ut *Dicentis*, sed etiā ut *Dicit*: quia non solum dicitur à Patre, tanquam à principio realiter proferente; sed etiā dicit ipsum: Patrem, tanquam obiectum expressum, & se ipso manifestatum.

48. Controuertitur autem inter Scholasticos, an sicut dicitur Verbum Patris: dici etiā possit Verbum creaturarum. Negant Alensis 1. p. q. 62. memb. 1. art. 4. in fine, Bonauentura in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. ad penult. Rich. art. 2. qu. 3. ad 3. Ruiz disp. 62. sect. 3. in fine. Quorum fundamentum est, tum authoritas Anselmi in monolog. c. 32. vbi: *Verbum*, inquit, *quo creaturam dicit, nequam similiter est*

Alensis.
Bonauent.
Richar.
Ruiz.
Anselmus.

Verbum creatura, quia non est eius similitudo, sed principialis essentia. Tum ratio, nam sicut Spiritus Sanctus, inquit Bonauentura, non dicitur donum creaturæ; ita nec Filius dicitur Verbum creaturæ; cum non minus in processione Spiritus Sancti includatur respectus ad creaturas, quam in processione Verbi. Affirmant vero S. Thomas 1. p. q. 34. a. 3. ad vlt. & quæst. 4. de verit. art. 5. ad 2. & 4. contra gentes cap. 13. Ferrariensis ibidem §. *Nec obstat*. Aureolus. Mayronus quæst. 4. vbi concedit, *Filium dici posse Verbum creaturarum terminatiuè, non autem principiatuè*, Torres 1. part. quæst. 27. art. 1. disp. 6. quæst. 3. propos. 5. Vasquez di p. 143. cap. 3. num. 12. Suarez lib. 9. de Trin. ca. 9. in fine, qui predictam locutionem admittit cum limitatione declarante, *vtly creaturarum* iter terminatiuè, non principiatuè: & capite 6. eandem locutionem absolutè admittit, absque illa limitatione. Quorum sententia mihi probabilior est.

50. Mouet primò ad hanc sententiam asserendam, quia Verbum duplicum importat respectum, & realem ad dicentem, & rationis ad dicta: ergo licet Verbum creaturarum dici non possit secundum priorem respectum, ut notauit Mayronus, dici saltem potest, secundum posteriorem. Secundò, quia hec propositio: *Deus est Verbum creaturarum*, non plus importat, quam hæc: *Deus est Scientia creaturarum*. Etenim non alio modo Deus est Verbum creaturarum, quam exprimendo & representando creaturas: atqui hæc est propria propositio; ergo & illa. Confirmatur, nam hæc est propria locutio, & à Patribus usurpata, *Filius est Verbum expressum, & operarium creaturarum, ratio & ars omnium creatibilium*; ergo & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*. Consequentia constat, nam quod illa dicit explicitè; hæc dicit implicitè. Eadem ratione, ut notat ibidem Ferrariensis, Spiritus Sanctus non solum dicitur amor Patris & Filii, essentia, & totius Trinitatis, sed etiā creaturarum: cum non minus Spiritus Sanctus sit amor creaturarum, quam Filius verbum earundem.

51. Ad Anselmum respondet S. Thomas quæst. cit. de verit. quod ille tantum noluerit, *Filius dici posse Verbum creaturarum* eo modo, quo dicitur Verbum Patris, cuius non solum est Verbum expressuè, sed etiam originatiuè.

52. Ad rationem dico, magnum esse discrimen inter Spiritum Sanctum, ut donum creaturarum, & Filium, ut Verbum earundem. Nam Spiritus Sanctus non est donum creaturarum per actualem, sed per aptitudinem duntaxat communicationem sui ad creaturas: est autem Filius Verbum creaturarum per actualem representationem earum. Quia vero in his propositionibus importatur actualis communicatio, & actualisque expressio creaturarum, id est impropriè dicitur: *Spiritus Sanctus est donum creaturarum: propriè vero dicitur, Filius est Verbum creaturarum*: quia

S. Thomas.

Ferrari.

Aureolus.

Mayronus.

Torres.

Vasquez.

Suarez.

Ferrari.

Anselmus.
explicatur
à S. Thomas.

quia actualis communicatio Spiritus Sancti ad creaturas, quam hæc propositio importat, non includitur in ipsa persona Spiritus Sancti, quatenus donum est: sicut includitur in persona Filii, quatenus Verbum est actualis expressio creaturarum: sola autem aptitudinalis communicatio ad creaturas includitur in persona Spiritus Sancti, quæ donum est. Vnde retorquo potius argumentum: Nam sicut propria est hæc locutio, *Spiritus Sanctus est donabilis creaturis: ita & hæc, Filius est Verbum creaturarum: nam ita se habet donabilitas in Spiritu Sancto; sicut expressio creaturarum in Verbo.*

53. Deducitur tertio, quo pacto de solo Filio dicitur Ioan. 1. Per ipsum facta sunt omnia, quia cum solus Filius sit Verbum Patris, & in agente intellectuali Verbum sit principium operis, quia Verbum in mente artificis est exemplar, quo artifex determinatur ad opus producendum, recte per Verbum dicitur Deus omnia fecisse. Quod eleganter expressit Augustinuslib. 15. de Trinit. cap. 11. Animaduertenda, inquit, est in hoc anigate etiam ista Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est; Omnia per ipsum facta sunt, ubi Deus per unigenitum Verbum suum predicitur uniuersa fecisse: ita hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicuntur in corde. Unde scriptum est Ecclesiastici 37. Initium omnis operis Verbum. Et paulo post: Et est hoc in ipsa similitudine Verbi nostri similitudo Verbi Dei, qui potest esse verbum nostrum, quod non sequatur opus; opus autem esse non potest, nisi procedat Verbum: sic & Verbum Dei potuit esse nulla existente creature; creature autem nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod facta sunt omnia. Ceterum notandum, Verbum Diuinum esse tantum expressuum Patris, & totius Trinitatis; creaturarum autem non modo esse expressuum, verum etiam & operatum, quia non solum representat illas, sed etiam est principium exemplandi & operandi illas.

54. Deducitur quartò, Deum loqui etiam ad extra creaturis intellectibus, si ipsum illis per communicationem suæ notitiae manifestando: Et primò quidem beatis per claram visionem sue notitiae: Secundò, Prophetis per evidenter communicationem suæ locutionis, quæ evidenter in attestante à Theologis dici solet: Tertiò, reliquis viatoribus per obscuram revelationem suæ cognitionis. In quibus omnibus proportionaliter distinguenda sunt, & locutio in Deo loquente, & auditio in creatura auscultante. Esta autem locutio Dei, actus ipse Diuini intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturæ. Est vero auditio, actus ipse intellectus cretati, quo formaliter percipit locutionem Dei per externum signum sibi manifestatam. Dicitur etiam Deus loqui ad creaturas rationis expertes, sed impropriè, cum illæ non sint propriæ auditionis capaces.

Solutio argumentorum.

55. Ad argumenta prima sententię. Respondere, utrumque fundamentum Durandi falsum esse, vt constat tum ex disputatione de processionibus sectione 4. tum ex disputatis hic. Nec est eadem ratio de amore, quoniam hic ex vi nominis non importat, nisi actum voluntatem informantem, responderque intellectioni, quæ pariter informationem importat actus cum potentia.

*Ad funda-
mentum
Durandi.*

56. Ad primam probationem ex Anselmo respondet S. Thom. i. p. q. 34. art. 1. ad 3. Anselmum impropriè eo loco accepisse Dicere pro intelligere. Ceterum Anselmus eodem libro c. 37. expressè docet, Verbum relatiuè dici ad eum, cuius est Verbum: Verbum, inquit, hoc ipsum, quod Verbum est, aut imago ad alterū est, quia non nisi alius Verbum est, aut imago.

*Explicatur
Anselmus à
S. Thoma.*

57. Ad secundam dico, de ratione verbi esse, vt sit manifestatum & expressum per modum mentalis locutionis, quæ in Deo esse nequit, nisi per communicationem actualis notitiae vnius personæ ad alterā: cum nequeat eadem persona in Diuinis sibi ipsa loqui, quia non potest persona Diuina ex scientia habituali transire in actualem, ac proinde per eam sibi obiecta manifestare, ac proinde sibi ipsa loqui.

58. Ad tertiam nego, in Deo fore propriū Dicere, præcisa omni productione ad intra: quia Dicere, præter respectum ad obiecta dicta, importat respectum ad terminum productum, mediante quo obiecta dicuntur & repræsentantur, quare præcisa productione in Deo solum remanceret intelligere, quo se & reliqua à se cognosceret, non autem Dicere, quo Verbum producendo se ipsum, & reliqua in Verbo repræsentata cognosceret.

59. Ad quartam nego antecedens. Ad cuius probationem cocedo, actum personale, vt sic, non cadere supra creaturas, nec reflecti posse supra principium, à quo est; cadere tamen posse supra creaturas, & reflecti supra principium, à quo est, ratione actus essentialis, quem essentialiter includit. Quia igitur Dicere, præter respectum realem producentis ad productum, importat respectum rationis ad res dictas, & representatas medio Verbo producendo, potest ratione huius cadere supra creaturas, & reflecti supra principium, cum non minus principium, quam creaturæ, & reliqua omnia in Verbo dicuntur, & exprimantur, vt ex dictis constat.

60. Ad quintam, distinguendum est Ly Dicere: nam propriè sumptum non nisi persona Verbum producenti competit: vnde soli Patri propriè conuenit, qui medio Verbo à se producendo dicit se, & omnia à se: sumptum vero absolutè pro ipso intelligere competit omnibus personis. In quo sensu negandum est, neminem Dicere posse Verbo ab alio produ-

&c.

Augustin.

Eccles. 37.

466
Acto: nam licet hoc verum sit de verbo creato, falsum est de Verbo increato. Cuius discriminis ratio est, quia Verbum increatum ratione notitiae absolute, quam includit, identificatur cum omnibus personis, atque adeò aliqua persona potest intelligere Verbo ab alio producendo: Verbum autem creatum non potest vniiri, nisi cum eo, à quo producitur; & quia ad intelligendum requiritur, ut intelligens informetur actu ipso intelligendi, nequit unus intelligere Verbo ab alio producendo.

61. Ad sextam, distingo maiorem: Verbum est actus vitalis immanens, terminatus relatione producti ad dicentem, concedo: est actus vitalis immanens, nulla relatione producendi ad dicente terminatus, nego. Vnde ad Minorem concedo, personas Diuinias esse vitaliter immanenter intelligentes, non per Verbum essentiale, quod nullum est, sed per actum ipsum intelligendi essentiale, communem omnibus personis.

62. Ad septimam, concedo Maiorem, quando Verbum non supponitur adaequatè productum. Quia igitur in Diuinis Verbum supponitur adaequatè productum à Patre, reliquæ personæ intelligentes, Verbum non producunt, sed intelligunt tantum verbo à Patre producendo. Ad probationem Maioris concedo, Verbum in nobis ponи propter necessitatem intelligendi; nego autem ob eandem necessitatem ponи in Deo, sed tum propter necessitatem loquendi, tum propter fecunditatem naturæ. Nam sine Verbo, nec esset propria locutio intra Deum, quia hæc in Deo saluari nequit, absque reali distinctione personarum loquentis & audiens; nec secunditas naturæ, quæ essentialiter postulat adaequatam communicationem sui, non solum per actum volendi, sed etiam per actum intelligendi.

63. Ad octavam, neganda est sequela. Etenim in eo casu Deus non intelligeret Verbo à se producendo, sed actu ipso absoluto intelligendi: quia, vt diximus, Verbum in Deo non est necessarium ad intelligendum, sed tantum ad loquendum, & ad naturæ fecunditatem. Vnde solum sequeretur, in eo casu Deus non foreloquentem, nec secundum intra se.

64. Ad nonam, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia distinctio, qua inter Verbum prolatum & proferentem intercedere debet, in verbo creato saluat in sola qualitate absoluta cum relatione transcendentali ad proferentem, quia per solam qualitatem absolutam cum relatione transcendentali ad proferentem verbum creatum sufficenter distinguitur ab ipso proferente. At in Verbo increato talis distinctio saluari nequit in aliqua perfectione absoluta, quia omnis perfectione absoluta in Diuinis communis est omnibus personis: igitur saluari debet in aliqua perfectione respectiva, quæ est ipsa formalis relatio producti ad producens. Ad probationem vero consequentię Respondeo, nos ex Verbo creato deuenire in cognitionem Ver-

bi increati, præcisissimis imperfectionibus, quæ cum ipso Verbo creato sunt annexæ, inter quas una est, ut distinguatur à proferente secundum perfectionem absolutam. Ad Confirmationem concedo, Verbum increatum non esse expressiuum, & manifestatuum objecti formaliter per relationem producti, quam supra notitiam essentiale superaddit, sed per ipsam notitiam absolutam, quam essentialiter includit.

SECTIO II.

An Verbum Diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiae absolute, quam essentialiter includit?

65. Omnes conueniunt, Verbum Diuinum, præter respectum ad Patrem dicentem, importare etiam respectum ad res, se ipso dictas & manifestatas. Fundamentum est, quia Verbum non solum est terminus à Patre productus, sed etiam actualis manifestatio, & declaratio omnium objectorum, quæ sunt in mente Patris: ergo non solum ut terminus productus dicit respectum ad Patrem dicentem, sed etiam ut actualis declaratio objectorum, ad objecta declarata, & se ipso manifestata.

66. Consentient etiam omnes, priorem respectum ad Patrem dicentem esse realem; posteriorem vero rationis, eò quod ille constitutus Verbum in esse personali, fundetur quæ in ipsa passiuā origine producti; hic tantum consequitur ad primum, & fundatur in sola representatione, & manifestatione objectorum, quæ in Deo realis non est: tametsi aliqui contendant, hunc respectum Verbi ad res dictas esse transcendentalē. Vocant autem respectum transcendentalē, omnem respectum, sine quo unum sine alio intelligi non potest, qui interdum est tantum secundum dici & solus respectus rationis, licet supponat fundamentum reale; ut in praesente materia intentionalis expressio & declaratio objectorum, in qua proxime fundatur iste respectus rationis, est realis perfectio in Verbo: consistit enim in reali representatione & comprehensione omnium objectorum, quæ à quoque loquente dici, & representari possunt. Hoc autem maximam dicit perfectionem in Deo; dicit enim infinitam cognitionem declaratiū & comprehensionis, ut in proximam rerum. Ultimò conueniunt, Verbum Diuinum principalem respectum manifestantis dicere ad objectum primarium, minùs vero principalem ad objectum secundarium. Etenim principalius Verbum manifestat essentiam Diuinam, & totam Trinitatem, quæ est objectum primarium, quam creaturas, quæ sunt objectum secundarium. Utique tamen respectus tam ad objectum

prima-

primarium, quād ad secundarium est rationis; atque adeò ad utrumque se extendit præsens controuersia, licet de solo obiecto secundario explicitè proponatur.

67. PRIMA sententia affirmat, hunc respectum conuenire Verbo, ratione solius notitiae absolute, in ipso essentialiter inclusa. Est S. Thomæ 1.p. quæst. 34. artic. 3. ad 1. & quæst. 4. de verit. artic. 5. ad 4. & 4. cont. gent. ca. 13. Sciri quolib. 8. artic. 3. & in 2. distinçt. 1. quæst. 1. Richardi in 1. distinçt. 27. articul. 2. quæst. 3. ad 1. Mayroni quæst. 4. Lycheti ibid. quæst. vñica, Capreoli quæst. 2. artic. 1. conclus. 5. & ar. 3. Ad argumenta cōtra 5. conclusionem, Caiet. & Ferrariensis locis p̄c̄it. Molinæ 1. p. quæst. 27. artic. 1. disput. 7. Suarez lib. 9. de Trinit. cap. 6. in fine, Zamel 1. p. loco cit. quæst. 2. Fundamentum est, quia Verbum non habet respectum manifestantis, nisi in quantum exprimit obiectum manifestandum: exprimit autem illud ratione cognitionis essentialis, non autem ratione proprietatis personalis: quia cūm hæc sit pura relatio producti ad producens, non habet vim exprimendi obiecta.

68. SECUNDA sententia docet, hunc respectum conuenire Verbo ratione solius proprietatis personalis. Est Henrici in summa p. 2. artic. 59. quæst. 5. Aureoli in 1. dist. 27. p. 2. artic. 3. circa finem. Probatur hec sententia, nam si iste respectus conueniret Verbo ratione essentiæ, eque importaretur per Filium ac per Verbum: atqui per filium talis respectus non importatur: igitur non conuenit Verbo, ratione essentiæ, sed proprietatis personalis, quā Verbum est formaliter Verbum. Maior patet, quoniam essentia eque importatur per Filium ac per Verbum: igitur si talis respectus conueniret Verbo ratione essentiæ, eque importaretur per Filium, atque importatur per Verbum. Minor constat authoritate Augustini libro 83. quætionum, quæst. 63. vbi exponens illud, In principio erat verbum, docet, melius hic interpretari Verbum, vt significetur, inquit, non solum ad Patrem respectus, sed ad illa, que per Verbum facta sunt, operativa potentia. Confirmatur, nam quod secundum propriam rationem nequit sine alio intelligi, connotat illud. Sed Verbum, quā Verbum est, nequit sine eo, cuius est Verbum, intelligi: igitur connotat illud. Maior clara est. Minor probatur, tum ex Augustino 7. de Trinitate cap.

3. Si enim hoc verbum, inquit, quod nos proferrimus, tempore & transitorium, & se ipsum ostendit, & illud, de quo loquimur: quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia ostendit Patrem sicuti est: eadem ratione dicere possumus, quod ostendat omnia per ipsum dicta & manifestata. Tum ratione, nam Verbum, aliquius est Verbum: implicat igitur, cognoscere Verbum absque eo, cuius est Verbum: Ergo de ratione Verbi est, connotare omnia per ipsum dicta & manifestata.

69. TERTIA sententia docet, huiusmodi

respectum ad creaturas conuenire Verbo, ratione utriusque & proprietatis personalis, & notitiae essentialis. Ita Vásquez 1. p. disput. 144. cap. 2. Ruiz disp. 62. sect. 2. & 3. Zuniga disp. 9. dubio vlt. Quæ sententia probabilior est, pro cuius explicatione,

Vásquez.
Ruiz.
Zuniga.

79. Dico primò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas se ipso dictas & manifestatas, ratione solius notitiae essentialis. Fundamentum, quia quod conuenit Verbo ratione solius notitiae essentialis, conuenit omnibus personis: atqui dicere respectum ad creaturas quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis: igitur non conuenit Verbo ratione solius notitiae essentialis. Maior cum consequentia patet. Minorem probo, nam si dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, conueniret omnibus personis, æquè benè creature dicerentur Patre & Spiritu Sancto, ac dicuntur Verbo: at falsum est, creaturas dici Patre & Spiritu Sancto, sicut dicuntur Verbo. Igitur dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis, sed soli Verbo.

71. Dico secundò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas ratione solius proprietatis personalis. Fundamentum, quia dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, essentialiter includit respectum ad creaturas, vt representatas. Nequit autem Verbum Diuinum dicere respectum ad creaturas, vt representatas ratione solius proprietatis personalis. Minor patet, quoniam proprietas personalis Verbi est sola relatio producti ad producentem. Nulla autem relatio Diuina, vt sic est representativa & expressiva alicuius obiecti: alioqui aliquid obiectum cognosceret una persona, quod non cognoscerent reliquæ. Maior probatur, nam dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, est connotare illas, vt ab aliquo alicui locutione manifestandas: hoc autem essentialiter inuoluit notitiam essentiali expressiua & declaratiua obiecti manifestandi, non enim loquens manifestas alteri obiectum, nisi media notitia expressiua & declaratiua ipsius obiecti manifestandi, vt patet cūm volumus aliquam rem alteri locutione manifestare, manifestamus illam medio Verbo vocali significatiuo mentalis, quo mediante exprimus rem ipsam, quam alteri intendimus manifestare.

72. Dico tertio. Verbum Diuinum respicit creaturas, vt dictas & manifestatas ratione utriusque perfectionis tam essentialis notitiae, quam quidditatue includit; quam personalis proprietatis, qua constitutur in ratione verbi vt sic. Fundamentum est, quia respicere creaturas, formaliter vt dictas & manifestatas, sive potius vt dicendas & manifestandas, non dicit purum respectum representantis ad representatum, sive cognoscens ad cognitum, alioqui competeteret omnibus Personis, cūm omnes personæ ratione

S. Thomas.

Scotus.
Richardus.
Mayronus.
Lychetus.
Capreolus.
Caietan.
Ferrarien.
Molina.
Zamel.

Henricus.
Aureolus.

August.

Augustin.

tione notitiae essentialis cognoscant & representent sibi creaturas & reliqua obiecta: sed dicit peculiarem respectum ad res locutione dicendas & significandas, qui præter notitiam essentialem expressuam rerum dicendarum, superaddit peculiarem respectum locutionis seu dictio[n]is, quâ res per Verbum locutione seu dictio[n]e prolatum, sunt ab aliquo alicui dicenda ac manifestanda. Qui respectus, ut patet, non conuenit Verbo Diuino, nisi ratione proprietatis personalis, quâ ut terminus locutionis dictio[n]is que paternæ peculiari ratione connotat res, se ipso à Patre sibi ipsi dicendas ac manifestandas.

73. Confirmatur primò. Quia si Pater non produceret Verbum, sed solum intelligeret, res ab ipso intellectæ non dicerentur dictæ & manifestatae, sed tantum intellectæ & repræsentatae. Igitur ratio dicti & manifestati superaddit aliquem respectum supra rationem intellecti & repræsentati: atqui hic alius esse non potest, quâ respectus proueniens ex personali proprietate Verbi producti: nam eo tantum sublato tollitur iste respectus, & eo tantum posito ponitur.

74. Confirmatur secundò. Nam hæc omnia in Diuinis sibi correspondent, locutio actua dicentis, locutio passiu[m] Verbi, & res Verbo dicta ac manifestata. Atqui locutio actua, præter notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem personæ proferentis: locutio passiu[m], præter eandem notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem Verbi prolati: ergo & res ipsæ Verbo dictæ, præter respectum, quem dicunt ut cognitæ & repræsentatae, prouenientem ab essentiali notitia cognoscente & repræsentante, superaddunt peculiarem rationem dicti & manifestati, prouenientem remotè quidem à dictione & manifestatione actua loquentis, proximè verò à dictione & manifestatione passiu[m] Verbi producti.

75. Dices hinc tantum sequi, hunc respectum conuenire Verbo ex peculiari modo, quo illi ex vi propriæ originis debetur notitia communis manifestativa rerum, non autem ex vi propriæ personalitatis. Respondeo negando sequelam, nam ideo vi propriæ originis debetur Verbo notitia communis manifestativa rerum, quia vi suæ personalitatis exigit illam, ut complementum dictio[n]is passiu[m], qua constituitur personalitas Verbi, mediante qua, Verbum ipsum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas & manifestandas.

76. Atque hæc tercia sententia conciliat inter se duas præcedentes. Nam prima intelligitur de respectu expressionis & representationis rerum, qui essentialiter includitur in ipso respectu dictio[n]is & manifestationis eundem. Talem enim respectum representationis & expressionis habet Verbum formaliter ratione notitiae communis, cuius tatum est res exprimere & repræsentare. Secunda verò intelligitur de peculiari respectu dicentis &

manifestantis, quem Verbum addit supra communem rationem expressionis & representationis.

77. Ad fundamentum verò secundæ sententie, neganda est sequela maioris. Nam aliquid vi nominis explicitè importat Verbum tam ratione nature communis, quâm proprietatis personalis, quod formaliter non importat Filius, nam Verbum importat naturam sub explicita formalitate sapientia: Filius verò eandem importat sub explicita formalitate essentia. Item Verbum importat personalitatem sub explicita ratione dictio[n]is seu locutionis passiu[m]: Filius verò eandem proprietatem personalem importat, sub explicita ratione generationis passiu[m]: & quia respectus ad creaturas, ut Verbo dictas & manifestatas, immediatè fundatur in Sapientia essentiali. & dictio[n]e seu locutione personali, idèo potior est ratio, cur Verbum, quâm Filius talem respectum dicat. Reliqua verò argumenta confirmant potius nostram sententiam.

78. Ultimò obiter hæc adnotabo, non cohærenter philosophari eos, qui docent Verbum vi suæ processionis formalis non procedere ex cognitione creaturarum possibilium, & tamen docent vi suæ proprietatis personalis dicere respectum ad creaturas possibles. Etenim si Verbum vi suæ processionis formalis non procedit ex cognitione creaturarum possibilium, non potest vi suæ proprietatis personalis habere proximum fundamentum talis respectus ad creaturas. Sequela probatur, quia respectus ad creaturas supponit in Verbo aliquod fundamentum, à quo proximè oriatur: hoc autem aliud esse non potest, quâm ipsa proprietas personalis vi suæ originis per se ex cognitione creaturarum producta: alioqui non esset maior ratio, cur Verbum potius, quâm Spiritus Sanctus vi suæ proprietatis personalis talem respectum importaret. Nam licet talis respectus formaliter sumptus sit tantum rationis, fundamentum tamen, à quo proximè oritur, est reale, & intrinseca perfectio Verbi. Si autem ponatur, Verbum nullo modo per se procedere ex cognitione creaturarum, nulla peculiaris perfectio assignari poterit in Verbo, in qua talis respectus ad creaturas proximè fundetur.

79. Confirmatur, nam eiusdem perfectio personalis esset Verbum, si per impossibile nulla cognitio creaturarum præcederet eius productionem, ac est nunc, cuius productionem de facto præcedit cognitio creaturarum possibilium. Atqui si nulla præcederet cognitio creaturarum, nullum dicere possit respectum ad creaturas: ergo nec de facto talem respectum dicit nunc. Minor patet, quia si nulla præcederet notitia creaturarum, nullum esset in Verbo fundamentum ad talem respectum fundandum. Maior probatur, nam perinde se habet nunc ista cognitio creaturarum respectu productionis Verbi, ac si re ipsa non esset, cum nihil per se influat.

Vasquez.

influat in productionem Verbi. Ea namque solum variant productionem alicuius termini, quae per se ad talem productionem concurrunt: quae verò tantum per accidens & concomitanter tantum concurrunt, nullo pacto variare possunt productionem termini; nam eodem modo se habent ad illam, ac si re ipsa non essent. Vnde implicant in adiecto dicere, aliquid per accidens & concomitanter se habere ad productionem alicuius termini, & tamen substantialiter variari talem productionem, variato eo, quod tantum per accidens, & concomitanter se habet. Hinc constat, non bene philosophari Vasquez, qui dum negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium, tamen affirmit, Verbum per se importare respectum ad creaturas possibiles, non solum ratione notitiae communis, sed etiam proprietatis personalis.

SECTIO III.

An Verbum procedat ex notitia omnium, qua formaliter sunt in Deo?

80. **C**VM Verbum diuinum vi sua origi-
nis procedat, vt notitia genita à Pa-
tre generante, non solum respectum dicit
ad generantem, sed etiam ad obiectum intel-
ligibile, ad quod exprimentum procedit.
Hinc grauis insurgit controuersia, ex qui-
bus obiectis illud per se procedit. Dixi per
se, nam concomitanter sicut omnia quae sunt
in scientia Patris, communicantur Filio; ita
concomitanter procedit ex notitia omnium,
quae sunt in intellectu Patris, sive necessaria,
sive libera illa sint. Est autem per se procedere,
ita procedere, vt si cognitionis talis obiecti
non esset, nec productio Verbi esset, aut cer-
te non cum ea perfectione, cum qua de facto
est, posita tali obiecti cognitione. **C**oncomi-
tanter autem ex cognitione talis obiecti pro-
cedere, est ita procedere, vt si cognitionis talis
obiecti non esset, adhuc productio Verbi
esset cum eadem omnino perfectione, cum
qua de facto est. Porro quatuor sunt, quae
per modum obiecti terminant scientiam Pa-
tris, ex cuius notitia gignitur Verbum; essen-
tia Diuina eiusque attributa, personalita-
tes, creaturae possibiles, futura conting-
entia sive absoluta, sive conditionata. In
haec sectione disputabimus, an Verbum pro-
cedat ex cognitione omnium, quae formaliter
sunt in Deo. (Sunt autem haec essentia
Diuina, attributa, & personalitates) in se-
quenti verò, an etiam ex cognitione eorum,
quae eminenter in Deo continentur: sunt
autem haec creaturae tum possibiles, tum fu-
ture.

81. PRIMA sententia negat, Verbum per
Tert. I. De Deo.

fe procedere ex notitia omnium, quae for-
maliter sunt in Deo, sed tantum ex notitia
essentiæ & attributorum. Est Scoti in 1. dist. scotus.
10. in fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. &
quodlibeto 14. Fundamentum est, quoniam
ex illa notitia, per se procedit Verbum, cuius
obiectum per se est principium productionis
Verbi, quia omne obiectum est comprinci-
pium intellectus ad Verbi producitio-
nem: hoc autem non potest esse, nisi essentia in
sola paternitate existens; quia Filius & Spir-
itus sanctus, cùm sint origine posteriores, ne-
queunt esse principium productionis Verbi:
cùm nullum posterius possit esse principium
sui prioris. Igitur Verbum per se tantum pro-
cedit ex notitia essentiæ, non autem persona-
rum. Reliqua argumenta pro hac sententia af-
ferentur infra.

82. SECUNDA sententia affirmit, Verbum
per se procedere ex cognitione essentiæ, at-
tributorum, & personarum tum Patris, tum
sui ipsius. Non autem ex cognitione Spiritus
sancti, tanquam obiecti per se mouentis, &
determinantis intellectum Patris ad produ-
ctionem Verbi, sed solum concomitanter;
necessariò tamen, eadem necessitate, qua co-
gnitio Patris simul est cognitio essentiæ, &
omnium personarum in eadem essentia subsi-
stentium; non autem ea necessitate, qua prin-
cipium requiritur ad productionem termini.
Est Vasquez 1. p. disput. 142. cap. 4. qui
putat, quod per se requiritur, vt obiectum
ad productionem Verbi, per se etiam requiri,
vt principium motuum secundum esse in-
telligibile ad productionem Verbi. Quia igitur
Spiritus sanctus non est principium moti-
um secundum esse intelligibile ad produ-
ctionem Verbi, per consequens nec erit per
se obiectum Verbi. Probat autem hanc sen-
tentiam dupli ratione.

83. PRIMA ratio est. Illud dicitur prin-
cipium se alicuius operationis, quo posito po-
nitur, & quo sublatu tollitur operatio, saltem
secundum nostram considerationem. Atqui
sublatu Spiritu sancto, eiusque processione,
hoc est à nobis non considerata, adhuc in-
telligimus integrè productum Verbum à Pa-
tre, cum ijs omnibus perfectionibus, quae il-
lum constituant perfectum Deum. Igitur
Spiritus sanctus eiusque processio, vt cognita
non est per se requisita ad Verbi produc-
tionem. Minorem probat, nam tria tantum sunt
principia per se requisita, & sufficiëntia ad pro-
ductionem Verbi, essentia eiusque attributa,
tanquam terminus formalis per genera-
tionem Verbo communicanda: Paternitas, tan-
quam relatio principij proprij & per se genera-
tionis; & filiatio, quae tanquam correlatio
simil intelligitur & generatur intellectio-
ne notionali Patris. Cetera veò concomi-
tanter tantum se habent ad rationem prin-
cipij, per se requisiti ad productionem Ver-
bi.

84. SECUNDA ratio est. Si Verbum proce-
deret ab Spiritu sancto, tanquam ab obiecto
per se requisito, esset imago ipsius: conse-
quens

R r

quens est falsum, ut ex dicendis constabit: ergo. Sequela probatur. Nam ad perfectam rationem imaginis duo tantum requiruntur, perfecta similitudo, & origo. Sed Verbum est perfecta similitudo Spiritus sancti, cum sit ipsius personalitatis perfectè expressuum; ergo si insuper ab ipso procederet, tanquam ab obiecto per se cognito, haberet etiam ab ipso originem: igitur haberet omnia ad perfectam imaginem requisita. Posterior consequentia patet. Prior vero probatur, nam ad hoc ut imago originari dicatur ab aliquo, sufficit, ut ab illo procedat modo intelligibili: procedit autem modo intelligibili, si ab eo procedat, tanquam ab obiecto per se cognito. Ut constat de imaginibus ante dictis, quae sunt veræ rerum, quas repræsentant, imagines, esto ab illis non procedant, nisi modo intelligibili.

85. TERTIA sententia affirmat, Verbum procedere ex cognitione sui, & Spiritus sancti, non quidem intuitiva & visionis, sed abstractiva & simplicis intelligentiae. Hanc Zumel 1. part. quæst. 34. artic. 3. quæst. 1. post 4. Conclusionem tribuit quibusdam Thomistis; eaque colligi videtur ex Caetano 1. part. quæst. 34. artic. 3. §. Circa prædicta versus finem. Fundamentum est, quia cognitio intuitiva est rei existentis ut existentis. Sed cognitio, qua procedit Verbum, non est ipsius Verbi & Spiritus sancti ut existentium: igitur cognitio, qua procedit Verbum non est intuitiva, sed tantum abstractiva Verbi & Spiritus sancti. Minor probatur, quia cognitio, qua procedit Verbum est origine prior Verbo, quia per ipsum tanquam per originem producitur Verbum: origo autem per se est prior originato. Eadem ratio à fortiori probat de Spiritu sancto, qui est origine posterior Verbo: ac proinde nequit Verbum ex intuitiva notitia ipsius ut existentis procedere, cum nondum supponatur producitus Spiritus sanctus in signo, quo producitur Verbum.

86. QVARTA sententia docet, Verbum procedere ex intuitiva notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, tam essentiæ & attributorum, quam personarum & relatiuum. Hęc sententia sub his terminis expressè affluit à Molina 1. part. quæst. 34. in fine, Zumel loco suprà citat. Suarez lib. 9. de Trinitate. cap. 4. & 5. Ruiz disput. 61. Granado 1. part. tractat. 9. disput. 5. Zuniga disput. 9. dubio 4. & 5. Sub alijs vero terminis, nempe sub notitia perfectissima & comprehensiva omnium, quæ sunt in Deo docetur à Barthol. Torres 1. p. q. 27. art. 5. disput. vnica. 3. p. disput. à Dom. Bannez 1. part. qu. 34. artic. 3. à Valentia ibidem punto 2. & colligitur ex S. Thoma 1. p. qu. 34. artic. 1. ad 3. Bonaventura in 1. distinct. 27. part. 2. art. 2. qu. 2. Richardo ar. 2. q. 3. Gabriele q. 3. artic. 3. pro cuius explanatione,

87. Dico primò. Verbum per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Hanc assertionem expressè docuit Au-

gustinus 15. de Trinitate cap. 14. Pater, inquit, genuit Verbum sibi æquale per omnia. Non enim seipsum integrè perficieque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso. Et ideo Verbum hoc verè veritas est, quoniam quidquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et paulò pòst: Nouit itaque omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio, tanquam Verbum suum; quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Fundamentum est, quia Verbum Diuinum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis: ergo per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Antecedens patet, alioqui Verbum non procederet ex cognitione perfectissima, qualis est sola cognitione comprehensiva Deitatis. Consequentia vero probatur, quia cognitione comprehensiva Deitatis se extendit ad omnia ea, quæ vel essentialiter, vel saltem identicè integrant ipsam Deitatem. Atqui non solum essentia, & attributa, sed personalitates, & relativa omnia identicè saltem integrant Deitatem: igitur si Verbum procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis, procedit ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo.

88. Confirmatur 1. Quia Verbum per se procedit ex notitia comprehensiva Patris: Ergo per se procedit ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Antecedens constat, alioqui ex vi suæ originis Verbum non procederet per omnia simile & adæquatum Patri contra Aug. suprà citatum. Consequentia vero probatur, quia nequit comprehendendi Pater, quin cum ipso comprehendatur secunditas ipsius: nequit autem comprehendendi eius secunditas, quin cum ipsa & in ipsa comprehendantur reliquæ personæ, tanquam germina in radice, & fructus in arbore contenti. Implicat namque, comprehendendi vim generatiuam & spiratiuam Patris, quin cum ipsa & in ipsa comprehendantur Verbum & Spiritus sanctus, tanquam termini in sua propria virtute contenti.

89. Confirmatur 2. quia ut infra ex communis sententia Patrum & Scholasticorum demonstrabimus, Verbum diuinum per se procedit, ut perfectissima & adæquata imago sui parentis: repugnat autem, procedere ut perfectissimam & adæquatam imaginem sui Parentis, quin procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Minor probatur, quia perfectissima & adæquata imago debet per omnia adæquare suo prototypo: ergo procedere debet ut expressiva omnium, quæ sunt in suo prototypo. Cum igitur in intellectu Patris per modum obiecti intelligibilis contineantur omnia, quæ formaliter sunt in Deo, debet ipsius Verbum procedere ut expressum omnium, quæ in intellectu Patris, per modum obiecti intelligibilis continentur; alioqui non procederet ut adæquata imago ipsius.

90. Obiectio 1. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum à quo specificatur Pa-

Zumel.

Caetano.

Molina.
Zumel.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

Torres.
Bannez.
Valencia.
S. Thomas.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.

Augst.

tris cognitionis. Atqui à solo obiecto primario specificatur Patris cognitionis; hoc autem est sola essentia, eiusque attributa: igitur ex solius essentiæ & attributorum notitia per se procedit Verbum. Resp. quidquid sit de primo syllogismo, de quo infra: neganda est minor subsumpta, nempe solam essentiam, exclusis personalitatibus, esse propriarium obiectum paternæ cognitionis: sed totam Deitatem, ut complectitur omnes personalitates, esse adæquatum obiectum priuarium illius: atque adeo ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, procedit per se Verbum.

91. Obiectus 2. Ex cognitione illius obiecti procedit per se Verbum, ex cuius obiecti notitia beatur Patris intellectus: atqui ex solius essentiæ attributorumque notitia beatur Patris intellectus: igitur ex solius essentiæ attributorumque notitia procedit per se Verbum. Minor probatur, alioqui Pater in sua beatifica cognitione penderet à Filio & Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se; ergo aliquid acciperet ab illis, quod non haberet ex se. Respondeo. Quidquid sit de maiore, de qua infra: neganda est minor. Etenim ad obiectum beatificum non solum spectat essentia, sed etiam personæ, nam etiam personæ constituant Deitatem, quæ est adæquatum obiectum beatitudinis Diuinæ. Ad probationem verò minoris, nego antecedens. Nam dependere ab alio, tanquam ab obiecto beatificæ cognitionis, non est solum terminari ad illud, tanquam ad purum obiectum, sed est insuper accipere ab illo vim & rationem ipsam cognoscendi. Pater autem, etsi in sua cognitione beata terminetur ad Filium & Spiritum sanctum tanquam ad obiectum beatitudinis per se, nihilominus non dicitur ab illis in sua beatitudine pendere, quia non accipit ab illis vim & rationem ipsam beatæ cognitionis, quam ex se ipso habet virtute sua propria essentiæ, quæ sicut est intelligibilis species omnium, ita est actua lis notitia omnium.

92. Obiectus 3. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum, ex cuius obiecti cognitione procedit vt Patris imago: Atqui ex solius essentiæ cognitione Verbum procedit vt Patris imago: Ergo ex solius essentiæ cognitione procedit per se Verbum. Maior constat, nam Verbum vi sue originis non solum procedit vt Verbum Patris, sed etiam vt imago eiusdem; procedit enim vt intellectuale Verbum ad suum prototypum, à quo producitur, manifestandum. Minor probatur, nam authore S. Tho. I. p. q. 35. art. 2. ratio imaginis in diuinis non attenditur penes notionalia, sed penes essentialia. Igitur Verbum non procedit per se ex notitia personarum, sed solius essentiæ. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim intelligibiliter exprimere notionalia non est perfectio notionalis, sed essentialis, quam habent omnes personæ ratione notitia essentialis, cuius tantum est exprimere tam notionalia, quam essentialia. Aliud namque est Verbum assimilari Patri in notionalibus con-

stitutiue, aliud expressiuè. Verbum igitur vi suæ originis assimilatur quidem Patri, ceterisque personis, immo & sibi ipsi expressiuè, quoniam vi suæ originis procedit vt Verbum expressiuè & declaratiuum omnium diuinarum personarum, non tamen constitutiue, quia constitutiue non accipit nisi solam personalitatem Verbi, per quam formaliter non exprimit obiectum, sed tantum refertur ad principium producens.

93. Obiectus 4. Si per impossibile Spiritus sanctus non produceretur, adhuc Verbum procederet à Patre: ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus sancti. Consequentia patet, nam quod per se requiritur ad productionem termini, eo deficiente, deficit terminus. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus producitur origine posterior Verbo: ergo eius improductio non impediret Verbi productionem, quia nullum posterius impedire potest prius. Confirmatur, quia Spiritus sanctus de facto reperit Verbum iam productum in priori signo originis; igitur eius improductio non obstat productioni Verbi. Respondeo. Nego Verbum cum ea perfectione processurum à Patre, cum qua de facto procedit, si Spiritus sanctus non produceretur: quia tunc non procederet vt expressiuè & manifestatiuum virtutis spiratiuæ, & termini spirabilis, quæ sicut nunc est maxima perfectio in diuinis, quæ tamen ex data hypothesi non esset: maxima perfectio est in Verbo, hanc eandem perfectionem exprimere ac manifestare. Vnde tantum demitur de perfectione Verbi, quantum tollitur de expressione obiecti ab eodem Verbo; cum expressio obiecti sit primaria perfectio Verbi, quia Verbum est formaliter.

94. Dices. Idem Verbum fuisset, & cum eadem omnino perfectione, cum qua nunc est, etiam si in Deo nulla fuisset cognitione creaturarum existentium, vti potuit non esse, si Deus illas liberè non condere decreuisset: at qui non minus Verbum diuinum est expressiuum creaturarum existentium, quam Spiritus sancti: ergo si non obstante, quod nulla fuisset cognitione creaturarum existentium, nulla caruisset Verbum intrinseca perfectione: igitur pari ratione non obstante, quod nulla fuisset Spiritus sancti cognitione, nihilominus Verbum nulla caruisset intrinseca perfectione.

95. Respondeo negando Minorem. Ratio discriminis est, quia quidquid est reale obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, exprimitur à Verbo diuino per ipsam expressionem & representationem creaturarum possibilium. Nihil enim manet obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, quod non sit obiectiuè expressum per cognitionem creaturarum possibilium, nisi extrinseca tantum connotatio, qua connotantur creaturæ ipsæ realiter existere in sciplis. Quæ connotatio nullam addit nouam perfectionem in Verbo exprimente, sed tantum mutationem in rebus ipsiis in propria natura existentibus, vt constat ex ijs, quæ supra disputata sunt de scientia Dei.

At vero si Spiritus sanctus non existeret, nullo modo exprimeretur à Verbo: et quod si ille non existeret, nullo pacto supponeretur possibilis: implicat namque aliquid in diuinis esse possibile, & actu non existere. Nam quidquid in Deo existit, summa necessitate existit, ac proinde si actu non existit, neque etiam possibile esse potest; atque adeo nec exprimi ut possibile à Verbo diuino, vt exprimuntur creature, etiamsi actu non existant. Quo fit, ut aliquid intrinseca perfectione careret Verbum, si Spiritus sanctus non existeret, qua tamen perfectione non careret idem Veibum, esto nulla creatura existeret, et quod omnes creaturæ à Verbo exprimuntur secundum esse possibile; neque illa perfectio realis expressibilis est in creatura existente, quæ non sit adæquate expressa in eadem ut possibili.

96. Ad probationem verò antecedentis negatur consequentia: nam esto productio Spiritus sancti sit origine posterior productione Verbi, eius tamen cognitione est prior & ipsius, & Verbi productione, & ut sic complet principium productuum Verbi. Ad Confirmationem concedo, productionem Spiritus sancti supponere productionem Verbi origine priorem; dependenter tamen, ut more nostro loquar, ex ipsius cognitione, quæ in Patre præcedit productionem vtriusque.

97. Dico secundò. Verbum non procedit ex notitia abstractiuæ, sed intuitiuæ personarum. Fundamentum est, quia notitia abstractiuæ, vel est cognitione obiecti per alienam speciem, ut ego puto, vel obiecti absentis ut absentis formaliter: neutro autem modo Verbum Diuinum procedit ex cognitione personarum: igitur non procedit ex cognitione abstractiuæ, sed intuitiuæ earum. Maior constat ex adæquata partitione cognitionis abstractiuæ. Minor probatur quoad priorem partem: quia notitia ex qua procedit Verbum, vel determinatur modo nostro intelligendi à diuina essentia, tanquam à specie intelligibili sui & personarum; sibi quidem formaliter, personarum verò eminenter; vel ab ipsius personis diuinis immediate determinantibus intellectum Patris ad claram notitiam ipsarum. Vt rous modo procedat, semper procedit per notitiam determinatam à propria specie personarum. Et quidem si procedit secundo modo res est clara. Si primo, etiam patet. Nam diuina essentia ex eo, quod est species eminentiæ personarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species singularum. Sicut ex eo quod est species eminentiæ creaturarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species earum. Quod expressè docuit Scotus supra citatus, qui quanuis neget, Verbum gigni ex scientia personarum in seipsis cognitarum, concedit tamen illud gigni ex scientia personarum eminenter in essentia diuina cognitarum, quam cognitionem ipse appellat intuitiuam. Ratio verò est, quia causa eminentiæ perfectissimo modo continet effectum. Vnde quando talis effectus non involuit imperfectionem, potest formaliter à

causa eminentiæ suppleri. Sed species propria diuinorum personarum nullam involuit imperfectionem; ergo potest formaliter à diuina essentia suppleri: atque adeo poterit intellectus Patris determinari ad propriam & intuitiuam notitiam diuinorum personarum ab ipsa increata essentia, tanquam ab eminentiæ specie ipsarum.

98. Probatur eadem Minor quoad secundam partem, nam cognitione, ex qua gignitur Verbum, non est cognitione personarum absentium, ut absentium formaliter. Nam cognitione obiecti absentis, ut absentis formaliter, est cognitione obiecti, non præsentis & existentis in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitione. At cognitione, ex qua procedit Verbum, non est cognitione personarum non præsentium, sed existentium in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitione. Minor patet, quia nullum assignabile est instans aut signum reale durationis in ipsa æternitate, in qua diuinæ personæ non semper simul coextiterint cum ipsa cognitione Dei. Maior probatur, nam cognitione obiecti absentis formaliter excludit obiectum ab eodem signo, in quo ipsa existit; non potest autem ab alio signo illud excludere, quād à signo durationis; patet, nam ab eo signo abstractiuæ cognitione excludit obiectum, in quo illud includit cognitione intuitiuæ; cū opposita debeat circa idem versari. Atqui intuitiuæ cognitione includit obiectum præsens & existens in eadem durationis signo: ergo ab eodem signo durationis quoad existentiæ illud excludit abstractiuæ cognitione.

99. Confirmatur, nam tria signa possumus in diuinis distinguere, durationis, originis, & præcisionis vnius ab alio cum fundamento in re. Priora duo sunt realia. Tertium est tantum rationis, & in ordine ad intellectum imperfecte & inadæquate concipientem diuina per analogiam ad creata. Porro cognitioni intuitiuæ non obstat posterioritas originis obiecti cognoscibilis, si aliunde illi præsens sit in eadem duratione: quia non obstante huiusmodi posterioritate, potest cognitione ferri ad illud existens in eadem duratione, atque adeo intueri illud in eadem duratione præsens. Nec obstat posterioritas præcisionis, ratione tantum separantis & præscindentis cognitionem ab obiecto. Nā sicut hæc præcisio, cū sit mentalis & in nostro duntaxat intellectu, non tollit, quin cognitione ipsa diuina actu, intueatur obiectum sibi in eadem æternitate præsens sit nec tollit, quin re ipsa talis cognitione sit intuitiuæ: atque adeo terminus, qui ex illa procedit, re ipsa procedat ex cognitione intuitiuæ, & non abstractiuæ. Nam ut cognitione sit intuitiuæ, vel abstractiuæ, non pendet à consideratione nostri intellectus, sed ex natura ipsa cognitionis repræsentantis, aut non repræsentantis obiectum in eadem duratione quoad actualem existentiam sibi præsens. Solā igitur posterioritas durationis obiecti cognoscibilis tollit rationem intuitiuæ in cognitione; quæ obiecti posterioritas cum recipiente diuinorum personarum in cognitione

diuina

diuina esse non possit, consequenter nec illa abstracta cognitio respectu diuinorum personarum esse poterit.

100. Dico tertio. Verbum non procedit a seipso, & Spiritu sancto cognitis ut existentibus in seipsis per se originatiuè, sed per se tantum terminatiuè. Assertio hæc ponitur ad explicandum modum, quo cognitio hæc intuitiuia personarum cognitarum, ut existentibus in seipsis prærequisitum ad Verbi processionem. Prima igitur assertionis pars probatur, nam ex ijs tantum procedit originatiuè Verbum, ex quibus tanquam a principio originante producitur: atqui Verbum non producitur a seipso & Spiritu sancto cognitis, ut existentibus in seipsis: ergo. Major cum consequentia constat. Minor probatur, tum quia implicat, Verbum Diuinum vel a seipso, vel a Spiritu sancto; seipso origine posteriore, tanquam ab obiectis cognitis ut existentibus in seipsis produci. Tum quia & est ratio a priori. Obiectum solùm originatiuè concurrit ad actum representatiuum sui. Verbum autem diuinum non originatur, quatenus actus est representatiuus obiecti, sed quatenus hypostasis est & persona genita: igitur per se originatiuè non procedit a seipso, & Spiritu sancto cognitis ut existentibus in se ipsis. Consequentia patet, quia ut persona genita non postulat originari ab obiecto; sed a persona producente, licet ab eadem persona producente postulet communicationem totius obiecti intelligibilis. Minor etiam constat, nam Verbum, quatenus est actus expressius obiecti, est ipsum intelligere essentiale, quod in Deo non producitur, cum sit ipsum intelligere per essentiam. Major vero probatur, quoniam obiectum non potest actuè concurrens, nisi ad quod eius actua virtus per se ordinatur: atqui actua virtus obiecti per se tantum ordinatur ad mouendam potentiam cognoscitiam ad actum sui representatiuum: cum enim obiectum per se tantum sit ad representandum seipsum cognoscenti, non poterit actua virtus ipsius, nisi ad actum sui representatiuum per se extendere.

101. S E C V N D A assertionis pars constat, quia cum Verbum & Spiritus sanctus cogniti, ut existentes in seipsis per se requirantur ad productionem Verbi, tanquam obiecta per se terminantia intuitiuam notitiam Patris, ex qua per se procedit Verbum, & non requirantur originatiuè, necessariò requiri debent saltem per se terminatiuè, cum non sit aliud modus, quo illi possint per se requiri. Nec dici possunt requiri concomitanter, alioqui Verbum non procederet per se ex cognitione intuitiuia personarum ut existentium in seipsis.

102. Ex dictis soluitur palmarum Scotistarum argumentum, quo evidenter putant se omnino concludere; Verbum gigni non posse ex cognitione personarum ut existentium in seipsis. Sic enim argumentantur: Pater in eo priori, in quo Verbum gignit, nondum Verbum & Spiritus sanctus existunt. Atquinon

potest Pater cognoscere Verbum & Spiritum sanctum ut in seipsis existentes, nisi presupponantur in seipsis existere. Implicat igitur, Verbum gigni ex cognitione personarum ut existentium in seipsis. Alioqui idem esset antequam produceretur, quia supponeretur in seipso existere, antequam ex notitia sui ut existentes procederet.

103. Respondeo igitur in forma ad hoc argumentum, distinguendo Maiores. In priori originis, quo Pater gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt prioritate originis, concedo; siquidem non existunt a se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere ut posteriores origine: non existunt simultate durationis, & in eodem signo in quo, nego: atque hanc simultatem durationis non tolli per prioritatem & posterioritatem originis, constat in rebus creatis, in quibus cum perfecta prioritate causa, & posterioritate effectus stat omnimoda simultas durationis eiusdem effectus cum causa. Cuius ratio est, quia sunt prioritates & posterioritates diversi ordinis: ac proinde sicut una non infertur ex alia; ita neque una tollit aliam. Atque hæc simultas durationis satis est, ut Pater prior origine possit Verbum & Spiritum sanctum posteriores origine, ut existentes in seipsis, in eodem signo æternitatis intueri. Ex quo non sequitur, quod illi existant antequam producantur, sed potius quod semper existant ut producti in eodem signo durationis cum Patre producente. Quoniam etsi sint origine posteriores Patre, sunt tamen semper simul duratione cum Patre, cum nullum sit instans, in quo non sint co-existentes Patri, licet semper ab ipso producti & origine posteriores. Tota igitur fallacia huius argumentationis est, quia ex posterioritate originis & a quo, infertur posterioritas durationis & in quo. Nam ex eo, quod Pater est prior origine Filio & Spiritu sancto, inferunt, illum ut origine priorem non posse intueri, ut in seipsis existentes Filium & Spiritum sanctum origine posteriores. Qui discursus aperte supponit in signo, in quo existit Pater, non existere Filium & Spiritum sanctum: & hoc ex eo, quia Pater est origine prior, Filius vero & Spiritus sanctus sunt origine posteriores. Ac si non possent, quæ sunt origine priora & posteriora, simul esse duratione, atque adeo seipso ut existentia in eadem duratione intueri.

104. Confirmatur, quoniam negare non possunt aduersarij, quod Pater saltem in aliquo signo cognoscatur Filium & Spiritum sanctum in seipsis actu existentes: igitur semper illos nouit in se ipsis actu existentes. Consequentiam probo, tum quia nunquam cognitio Patris mutata est ex uno signo in aliud, sed semper perseveravit eadem. Tum quia personæ ipsæ non magis extiterunt in uno signo, quam in alio: igitur si in aliquo signo eas Pater cognoscit, ut actu in seipsis existentes, semper eas nouit eodem modo in seipsis actu existentes. Consequentia patet, quia di-

uina cognitio nunquam in sciplina variatur, nisi ratione obiecti: ergo si obiectum in sciplo nunquam est variatum, nec cognitio ipsa variata est. Antecedens ostendo, nam semper illae eodem modo coexistunt Patri, sicut coexistunt nunc: ergo sicut nunc coexistunt Patri posteriores origine, simul tamen duratione cum illo: ita semper extiterunt posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre producente. Ergo sicut nunc, non obstante posterioritate originis, cognoscuntur ut actu existentes a Patre: ita, non obstante eadem posterioritate originis, semper sunt cognitae ut actu existentes a Patre; cum non minus nunc existant posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre, quam in toto eternitate. Cuius ratio est, quia prioritas, vel posterioritas originis non facit, ut una persona magis vel prius prioritate durationis & in quo existat, quam aliae: sed tantum quod una existat a se, alię verò ab alio.

105. Est & aliud genus fallaciæ in huiusmodi argumentationibus: nam quod est proprium concipientis tribui solet rebus ipsis conceptis. Qui modus argumentandi, non minus quam præcedens deceptorius est. Ex eo enim, quod noster intellectus ex imperfetto suo modo concipiendi concipit Patrem, ut prius scipsum intelligentem, quam intelligat Filium & Spiritum sanctum, putant codem modo procedere eternum Patrem in sua eterna conceptione, ut prius cognoscat scipsum suamque essentiam, quam Filium & Spiritum sanctum. Sic enim arguunt, cognitio Patris prius fertur in id, quod est origine prius, quam quod est origine posteriorius: sed Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores: ergo prius Pater cognoscit scipsum, quam Filium & Spiritum sanctum. Falsum namque est, prius Patrem sua cognitione ferri ad scipsum, quam ad Filium & Spiritum sanctum prioritate aliqua reali, & in re ipsa existente, sed tantum virtuali, & per ordinem ad imperfectum nostrum concipiendi modum: quæ prioritas non sufficit, ut cognitio Patris dicatur abstractua, respectu Filii & Spiritus sancti: quia hæc, ut ab intuitu re ipsa distinguatur, debet obiectum, quod repræsentat, re ipsa excludere, & non tantum per signum nostræ rationis, ab aliquo signo reali eternitatis.

106. Ex dictis deducitur 1. Falsò docuisse Ferrariensem 4. contra gentes cap. 13. §. Ad primum videtur, notitiam Patris prius terminari ad Verbum, ut productionem ipsius, quam ut notitiam eiusdem & reliquorum obiectorum: ed quod Pater producit Verbum, ut in eo intelligat scipsum, & reliqua omnia: nam hic est intrinsecus finis Verbi; alioqui frustaneum esset in Deo Verbum. Etenim falsum est, Patrem producere Verbum, ut in eo scipsum & cætera intelligat; alioqui non produceret illud ex sola fecunditate naturæ, ut Patres, præsertim Augustinus sæpe testantur, sed ex mera necessitate intelligendi. Vnde contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14.

Non omnia Pater in sciplo nosset, sed tantum in Verbo; quin insanum esse putat 7. de Trinit. cap. 1. dicere, Patrem non esse sapientem, nisi sapientia, quam ipse genuit. Et licet hæc propositio: *Pater est sapiens Sapientia genita*, fuerit aliquando ab Augustino admissa lib. 83. quæstionum, quæstione vigesima tertia, ea tamen postea fuit ab ipso retractata, lib. primo retractationum capit. vigesimo sexto.

107. Deducitur secundò. Id quod dictum est de productione Verbi, idem prorsus dicendum esse de processione Spiritus sancti. Quod sicut illud procedit, ex intuitu notitia sui, & Spiritus sancti; ita hic ex perfectissimo amore sui, & reliquarum Diuinarum personarum. Cum non minus Spiritus sanctus vi sua originis postulet procedere, ex perfectissimo amore omnium, quæ formaliter sunt in Deo, quam Verbum ex perfectissima notitia omnium, quæ formaliter sunt in ipso Deo.

108. Ad fundamentum primæ sententiaz. Respondeo negando maiorem. Non enim ex illa tantum notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est productuum Verbi; (siquidem nullum obiectum, ut probatum est, per se est productuum Verbi increati;) sed ex illa etiam notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se requiritur ut terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. Cum igitur ad intuitu notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo, per se requirantur personæ diuinae, ut obiecta actualia, actu existentia, per se illam terminantia, rectè ex tali notitia personarum per se dicitur procedere Verbum. Ad probationem verò maioris distingueda est illa universalis propositio, *Omne obiectum est principium intellectus ad productionem Verbi*, ut sit tantum vera respectu intellectus, cuius esse non est suum intelligere, qualis est creatus; non autem respectu intellectus, cuius esse est suum intelligere, qualis est increatus, qui non producit Verbum, ut eo intelligat, sed ut eo personaliter subsistat, & ad intra loquatur. Cæterum concedenda est minor cum sua probatione de per se requisito, ut principio productiuo; neganda verò de per se requisito, ut obiecto per se tantum terminante. Quare neganda est consequentia.

109. Ad primam rationem secundæ sententiaz, neganda est minor. Etenim inter perfectissimas perfectiones aeterni Verbi est, ut via sua originis procedat expressum Spiritus sancti, quam perfectionem non haberet, sublato Spiritu sancto eiusque processione. Ad probationem verò minoris, negandum est, solum illa tria esse per se tantum requisita ad perfectam & adæquatam productionem Verbi: quamvis illa tantum sint per se requisita per modum principij originantis.

110. Ad secundam rationem neganda est sequela. Etenim ad rationem imaginis requiritur, ut actuè procedat ab obiecto, cuius est imago, ut infra in peculiari sectione de ima-

Ferrariens.

August.

gine

gine ostendemus. Cum igitur Verbum non procedat auctiue ab Spiritu sancto, est illum exprimat & perfecte representet, non dicitur illius imago: sicut ob eandem rationem Verbum non dicitur imago creaturarum, quam tamen est perfecte expressuum & manifestuum. Exemplum vero de imaginibus arte depictis potius facit pro nobis. Nam illae etenim dicuntur imagines rerum, quas representant, quatenus ab illis producuntur medijs speciebus, quae fuerant actua principia idearum, a quibus externae imagines proxime exemplantur.

111. Ad fundamentum tertiarum sententiarum, neganda est Minor, quod constat ex dictis. Ad cuius probationem concedo, notitiam intuitiuiam Verbi sub ratione originis esse priorem Verbo; sub ratione vero obiecti actu terminantis illam, esse simul cum illo, aut etiam posteriorum illo, non posterioritate aliqua reali; cum cognitione Patris non pendeat originatiuè a Verbo & Spiritu sancto, ut ab obiectis, sed posterioritate rationis, & naturalis connexionis, quam cognitione notionalis Patris habet cum Verbo & Spiritu sancto, tanquam cum obiectis in seipso actu existentibus: talis enim cognitione, ut formaliter terminata ad Verbum & Spiritum sanctum actu existentes, naturaliter exigit a nobis concipi ut simul, vel etiam posteriori ipsi obiectis, ut actu specificatis illam; & simul etiam prior ut actus origo & communicatio totius esse intelligibilis. Non enim repugnat, ut ex disputatione 22. sect. 2. constat, que sunt sub uno genere & ratione priora, esse sub alio genere & ratione posteriora.

SECTIO IV.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

112. H ACTENVS disputatum est, an Verbum per se procedat ex ijs, quae formaliter sunt in Deo: superest disputandum, an per se procedat ex ijs, quae tantum eminenter continentur in Deo, quae sunt obiecta ipsa creata, quatenus terminant cognitionem Patris. Haec autem vel sunt creaturae ipsi possibilium, vel futuræ & existentes in aliqua differentia temporis. In hac sectione disputabimus, an per se procedat ex notitia creaturarum possibilium, in sequenti verò, an procedat ex notitia futurarum.

113. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium. Est Scotti citatis sect. præced. Ochamini in 1. dist. 27. q. 3. in fine, Vasq. 1. p. disp. 143. à cap. 3. Probatur haec sententia 1. auctoritate Anselmi in monologio, c. 30. & 31. ubi docet, adhuc futurum esse Verbum in Deo, etiamsi nulla possibilis esset essentia creata. Igitur ex sententia Anselmi Verbum Divinum per se non procedit ex cognitione

creaturarum, quandoquidem, his non possibilibus, adhuc productum fuisset Verbum diuinum.

114. Secundò, ex ijs tantum per se procedit Verbum, ex quibus originatur Verbum; atqui ex creaturis possibilibus non originatur Verbum: ergo ex ijs non per se procedit Verbum.

115. Tertiò, nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat principium & origo, vnde ipse procedit: sed Verbum diuinum habet summam necessitatem essendi: creaturae possibilis non habent summam necessitatem essendi: ergo Verbum diuinum non potest procedere ex creaturis possibilibus, tanquam ex principio per se requisito ad ipsius productionem. Maior constat, quia totum esse termini pendet à principio, à quo producitur: igitur non potest habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium, alioqui excederet suum principium. Minor probatur, nam Verbum habet eam necessitatem essendi, quam habet Deus, hæc autem est, qua maior excogitari non potest. Creatura autem possibilis non habent eandem necessitatem essendi, quam habet Deus: quod inde constat, quoniam sublati per impossibile Deo, per locum intrinsecum tolluntur creature possibilis, at sublati creaturae possibilibus, non tollitur per locum intrinsecum Deus: ergo.

116. Quartò. Deus est in seipso absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas; ergo independenter à quacunque notitia creaturarum producit in se Verbum. Antecedens patet, quia nemo in Deo in ordine ad creaturas ponit respectum plus quam rationis, alioqui Deus dependeret à creaturis. Consequens probatur, nam aliqui Deus in perfectione sibi maximè intrinseca & propria, cuiusmodi est productio Verbi, dependeret à creaturis; atque adeo non esset in seipso omnino absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas.

117. Quintò. Si nullæ forent creature possibilis, adhuc produceretur Verbum eodem modo perfectum, sicuti nunc est: ergo productio Verbi non pendet ex notitia creaturarum. Consequens patet, quia quod per se requiritur ad productionem termini, eo sublati tollitur productio ipsius termini, saltem quoad eam perfectionem, quam acciperet ab illo, alioqui si nullam perfectionem acciperet ab illo, non esset per se requisitum ad ipsius productionem. Antecedens probatur, nam esto nullæ essent possibilis creature, adhuc non tolleretur à Verbo necessitas essendi, quam habet ut Deus. Confirmatur, quoniam absurdum est dicere, ex eo quod possibilis non esset forma, futurum non fuisse Verbum, aut certe non cum ea perfectionis plenitudine, cum qua defacto esset.

118. Sexto. Cognitione Patris prius ratione terminatur ad suam essentiam, quam ad creaturas ut possibilis; ergo prius ratione terminatur ad productionem Verbi, quam co-

scitus,
Ocham.
Vasquez
Anselmus.

gnoscat creaturas ut possibles. Antecedēs patet, quoniam ad suam essentiam terminatur tanquam ad obiectum primarium, quod solum per se mouet intellectum Patris ad intuitiū notitiam sui; ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium, quod non per se mouet, nec per se primò terminat notitiam Patris, nisi in virtute obiecti primarij. Consequentia probatur, nam in id per se prius tendit cognitio notionalis Patris, quod est maior, & intimior perfectio Dei: atqui maior & intimior perfectio Dei est productio Verbi, quam representatio creaturarum possibilium: ergo.

119. Septimò. Cognitio creaturarum possibilium nullam addit intrinsecā perfectionē Deo: ergo ex earum notitia non procedit per se Verbum. Consequentia patet, quia Verbum per se tantum procedit ex notitia dicente intrinsecam perfectionem in Deo, quia procedit ex illa ut ex principio per se communiceante aliquod esse. Antecedens probatur, nam ita se habet notitia possibilium ad notitiam essentiae: sicut notitia futurorum ad notitiam possibilium: sed notitia futurorum non ad dit nouam perfectionem supra notitiam possibilium; ergo neque notitia possibilium supra notitiam essentiae. Minor constat. Maior probatur, quia vtraque notitia tam futurorum, quam possibilium est extrinseca Deo; & vtraque implicante, non minus perfectus esset Deus, quam nunc est.

120. Octauò. Si Verbum procederet ex creaturis possibilibus tanquam ex obiecto per se requisito, sequeretur, Verbum procedere vt imaginem creaturarum: cōsequens est contra Patres: ergo. Sequela probatur, quoniam ad rationem imaginis præter similitudinem cum imaginato, nil aliud requiritur, quam origo ab eodem, cuius similitudinem gerit; sed Verbum procedit simile creaturarum quoad esse intentionale & representativum; ergo si ab illis etiam tanquam ab obiecto per se requisito procedit, erit propria imago earum.

121. Nonò. Spiritus sanctus non procedit per se ex amore creaturarum; ergo nec Verbum ex notitia earundem. Antecedens constat, tū quia amor creaturarum est liber, processio verò Spiritus sancti est summè necessaria; tū quia alioqui Spiritus sanctus diceretur amor creaturarum. Consequentia verò probatur, nam ita se habet dilectio creaturarum ad processionem Spiritus sancti, sicut cognitio earundem ad productionem Verbi, vtraque enim est extrinseca Deo, & nullam addit nouam perfectionem Deo.

122. Decimò. Ex illo obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia beatus intellectus Patris: sed ex notitia creaturarum non beatus intellectus Patris: igitur ex earum notitia non procedit per se Verbum. Minor patet, alioqui Deus in sua beatitudine dependet à creaturis. Et confirmatur, quia nostra beatitudo non pendet à notitia creaturarum; ergo multò minus ab ea pendebit beatitudo Dei. Maior probatur, quia Verbum Di-

uinum procedit ut intellectualis imago, & ut intrinsecum complementum essentialis faciliteratis & beatitudinis æterni Patris.

123. Undecimò. Si Verbum procederet ex cognitione creaturarum sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas, quam eas cognoscerent Filius & Spiritus sanctus: consequens est falsum: nam omnes tres personæ ex æquo respiciunt creaturas. Nam sicut omnes tres personæ ex æquo eas producunt, & amant; ita ex æquo eas cognoscunt.

124. Duodecimò. In Deo priora sunt illa, quæ nullum dicunt respectum ad extra ijs, quæ aliquem respectum dicunt ad extra: productio Verbi nullum dicit respectum ad extra; cognitio verò creaturarum dicit respectum ad extra. Igitur prior est productio Verbi, quam cognitio creaturarum. Minor patet. Maior probatur, nam ea sunt priora in Deo, quæ sunt intimiora: intimiora autem sunt, quæ nullum dicunt respectum ad extra, nam hæc presupponuntur ad ea, quæ respectum dicunt. Confirmatur, quia non esset cognitio diuina ordinata, si prius cognosceret creaturas, quam productionem Verbi; nam prius cognosceret aliena & extrinseca, quam propria & intrinseca.

125. Decimo tertio. Prius ratione, quæ Deus cognoscat creaturas ut possibles, cognoscere debet seipsum ut completum principium earum: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas ut possibles, cognoscit seipsum subsistētem in tribus suppositis relativis: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas ut possibles, producit Verbum. Antecedens constat: etenim qui cognoscit effectus per causam, sicut cognoscit Deus creaturas possibilis per suam omnipotentiam, debet prius cognoscere causam in ratione principij productiū perfectè completam, quam cognoscat effectus ab ipsa producibiles; cùm prior sit causa in seipso perfectè completa in ratione principij, quam sint possibles effectus ab ipsa præmanabiles: nam hi necessariò supponunt illam. Prior consequentia patet, quia causa non est ultimò completa in ratione principij productiū, nisi per suppositū: sunt enim actiones suppositi, non naturæ, vt est commune Philosophorū ac Theologorum proloquium. Sed Deus non nisi in tribus suppositis relativis Patris & Filii & Spiritus S. complete subsistit. Ergo. Posterior verò consequentia probatur, quia cùm debeat Deus necessariò præcognoscere seipsum, vt in tribus suppositis subsistentem, & non possit seipsum in tribus suppositis subsistentem præcognoscere abstractiū, cùm hæc cognitio imperfectionem inuoluat in Deo; sed intuitiū, necessariò hæc cognitio supponit personas actu existentes, atque a deo productas. Ergo prius, quam cognoscat creaturas ut possibles, producit Verbum.

126. Secunda sententia affirmat, Verbum per se procedere ex notitia creaturarum possibilium. Hæc sententia communior est

inter

S. Thomas.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.
Palatius.
Caietanus.
Zumel.
Bannez.
Molina.
Valentia.
Torres.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

August.

inter Scholasticos, eaque colligitur ex S. Thomas. p. q. 34. art. 1. ad 3. Alensi 1. p. q. 62. membr. 1. artic. 4. Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. artic. 1. qu. 2. Richardo art. 2. qu. 3. eamque expresse docent Gabriel in 1. dist. 27. qu. 3. artic. 3. Palatius disput. 2. circa finem, Caietanus 1. p. quæst. 34. artic. 3. Zumel, Bannez. Molina, Valentia ibidem, Torres qu. 27. ar. 5. 3. p. suæ disp. Suarez lib. 9. de Trinit. capit. 6. Ruiz disput. 6. sec. 1. Granadus disp. 6. Zuniga disput. 9. dubio 6. Pro cuius explicacione,

127. DICO 1. Verbum diuinum vi suæ origiois per se procedit ex notitia creaturarum possibilium. Probatur primo ex Augustino 15. de Trinitat. cap. 14. vbi docet, Verbum diuinum esse de his omnibus, quæ sunt in Scientia Patris. Particula autem, *De*, præfertim in doctrina Augustini proceſſione per se importat ab eo, de quo dicitur terminus procedere. Nam eodem modo in sententia ipsius Verbum dicitur procedere de his, quæ sunt in Scientia Patris, ac de substantia ipsa Patris. Sed respectu substantiæ Patris particula *De*, denotat perfeſtatem principij: ergo etiam respectu eorum, quæ sunt in Scientia Patris, denotabit perfeſtatem; faltem termini per se terminantis, vt inſra explicabo. Vnde hoc ipsum Augustinus magis declarans, addit: *Sciunt igitur insuicem Pater & Filius; sed ille gignendo, hic nascendo.* Atqui Verbum per se procedit ex ijs, quæ accipit vi suæ nativitatis: quia quæ accipit vi suæ nativitatis per se requiruntur ad eius productionem: est enim nativitas seu origo passiva Verbi, principium ipsum communicatum Verbi, vt modificatum relatione producti. Igitur si Verbum vi suæ nativitatis & originis accipit omnia, quæ sunt in Scientia Patris, ea omnia sunt per se requisita ad productionem ipsius. Non potest autem hæc authoritas Augustini intelligi etiam de creaturis vt futuris, quia licet cum notitia futurorum, non tamen de notitia futurorum procedit Verbum.

128. Probatur eadem sententia triplici ratione. Primaliter. De ratione Verbi vt sic, est procedere vt declaratiuum & manifestatiuum Dicentis: ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt perfeſte declaratiuum & manifestatiuum æterni Patris Dicentis. Ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium. Igitur de ratione eiusdem erit, procedere ex cognitione carundem creaturarum possibilium. Antecedens constat ex ipsa quidditate Verbi, cuius potissimum munus est declarare ac manifestare dicentem, à quo procedit. Prima consequentia patet, nam de ratione Verbi increati est, procedere illimitatum & infinitum, in tota latitudine Verbi possibilis. Sicut de ratione Dicentis increati est dicere illimitatè & infinitè in tota latitudine dictionis possibilis. Et viuens alter de ratione cuiuscunque perfectionis increata est, esse illimitatam & infinitam in tota latitudine eius perfectionis, in qua suppo-

nitur. Cuius ratio à priori est, quoniam ratio increati est ipsa ratio illimitationis & infinitatis, cùm sit ratio entis à se à nullo dependens: ergo coniuncta cum qualibet perfectione reddit illam formaliter illimitatam & infinitam in ea ipsa ratione, in qua illam contrahit. Secunda vero consequentia probatur, nam esse declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium est aliqua perfectio intrinseca Verbo, nam per illam constituitur exemplar & practicum principium productiū creaturarum: vnde maxima perfectio deſſet Verbo, si hanc perfectionem non haberet. Igitur si vi suæ originis procedere debet perfeſte declaratiuum & manifestatiuum omnium declarabilium & manifestabilium, vi eiusdem originis procedere debet ut declaratiuum & expressiū creaturarum possibilium: siquidem hæ continentur inter obiecta declarabilia & manifestabilia, ad quæ Verbum increatum vi suæ infinitæ perfectionis se extendere debet. Ultima vero consequentia elucet, quia non potest Verbum vi suæ originis procedere, vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium, nisi vi suæ originis procedat ex notitia earum: cùm non alio modo Verbum manifestet obiecta, quām per eorum notitiam, quām vi suæ originis accipit à Dicente.

129. Confirmatur. Ea perfeſtate Verbum diuinum adæquatur notitia Patris, qua perfeſtate notitia Patris adæquatur propriæ essentiæ, vt est species intelligibilis omnium: sed notitia Patris per se adæquatur propriæ essentiæ, vt est species intelligibilis tam sui, quām creaturarum: ergo etiam Verbum per se adæquatur notitia Patris, vt est notitia tam essentiæ, quām creaturarum. Maior probatur, nam ea perfeſtate, Verbum procedit ex notitia dicentis, qua perfeſtate notitia ipsa dicentis procedit ex specie intelligibili obiecti dicibilis: ergo ea perfeſtate Verbum diuinum procedit ex notitia Patris dicentis, qua perfeſtate notitia ipsa Patris dicentis procedit, vt more nostro loquar, ex diuina essentia, tanquam specie intelligibili omnium dicibilium. Minorem ostendo, quia quidquid per se includit species obiecti, per se etiam includit notitiam actualis obiecti; cùm hæc sit propria proles & partus illius. At diuina essentia per se includit perfectionem speciei intelligibilis creaturarum possibilium; ergo & eius actualis notitia; nam hæc per se postulat adæquare & commensurari illi.

130. SECUND A ratio sit, Verbum diuinum per se, & vi proprie originis procedit cum omnis perfectione, quam per se dicit cognitio increata Patris. Sed cognitio increata Patris, per se dicit expressionem creaturarum possibilium: ergo hanc per se accipit Verbum vi suæ originis. Maior constat, nam eas perfections per se vi originis accipit Verbum, quæ per se includuntur in eius formalis origine: cùm igitur formalis origo Verbi sit ipsa increata notitia Patris, quidquid per se includitur in notitia ipsa increata Patris, per se etiam

etiam & vi originis accipit Verbum. Minorem probo, quia notitia increata est per se illimitata in tota latitudine notitiae possibilis: ergo per se dicit expressionem totius entis possibilis. Nec refert, quod talis notitia sit obiecti extrinseci: nam esto obiectum expressum sit extrinsecum, ipsa tamen exprimendi vis intrinseca est, & vitalis in Deo. Sicut esto effectus ad extra producibilis sit extrinsecus Deo, quia tamen ratio ipsa producendi est intrinseca Deo, potentia productiva ad extra est intrinseca perfectio Dei: nam sicut effectus ad extra producibilis supponit positivam perfectionem productivam ad intra: ita obiectum ad extra expressibile, supponit positivam perfectionem expressiua ad intra: quae non minus, quam virtus ipsa producendi, est perfectio intrinseca Deo.

131. Confirmatur. Ita se habet in Deo cognitione expressiua diuinæ essentiae respectu cognitionis expressiua creaturarum: sicut se habet potentia productiva diuinorum personarum respectu potentie productivæ creaturarum: nam sicut illa ad essentiam comparatur tanquam ad obiectum primarium, ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium: ita hæcad diuinæ personas comparatur tanquam ad terminum primarium, ad creaturas verò tanquam ad terminum secundarium. Sed potentia non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est productiva termini primarij, sed etiam ut est productiva termini secundarij. Ergo & cognitione non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est expressiua obiecti primarij, sed etiam ut est expressiua obiecti secundarij.

132. TERTIA ratio. Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis, ergo per se procedit ex cognitione possibilium. Consequitur constat, quoniam impossibile est, comprehendendi Deitatem, non comprehensa eius omnipotentia. At nequit comprehendere omnipotentia, non comprehendendo eius obiecto: obiectum autem omnipotentie est ens possibile: igitur nequit comprehendendi Deitas, non comprehensis creaturis possibilibus: atque adeo, si Verbum per se procedit ex comprehensione Deitatis, per se etiam procedit ex cognitione creaturarum possibilium. Antecedens verò probo, tum quia Verbum per se procedit ex cognitione perfectissima, hæc autem est cognitione comprehensiva Deitatis. Tum quia alioquin, contra Augustinum supra citatum, Verbum vi suæ originis non procederet per omnia simile & adæquatum Patri; siquidem non adæquaretur illi in notitia creaturarum possibilium, quam per se includit cognitione notionalis Patri, qua increata notitia est. Vnde vi suæ originis Verbum non acciperet omnem perfectionem per se spectantem ad notitiam Patri. Quare siue dicamus, Deum unico intuitu formaliter & virtualiter indiuisibili cognoscere suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cum ea essentialiter connexas, tanquam effectus cum causa, siue diuerso intuitu virtualiter distin-

cto; semper verum erit, cognitionem creaturarum possibilium per se pertinere ad comprehensionem omnipotentiae; atque adeo ad completam originem Verbi, quod per se postulat procedere ex notitia comprehensiva Deitatis.

133. DICO 2. Creaturæ possibiles ut cognitæ non concurrunt ad productionem Verbi per se originatiæ, sed per se tantum terminatiæ. Asertio constat ex sectione precedente: in qua similiter ostendimus, Verbum non procedere à seipso & Spiritu sancto cognitis ut actu existentibus, originatiæ, sed solum terminatiæ: quod à fortiori verum erit respectu creaturarum. Ratio verò est, quia tunc solum obiectum concurrebit originatiæ, quando concurrit ut species intelligibilis ad actum sui repræsentativum. Verbum autem incrementum non producitur, quatenus est effectus representativus obiecti, cum ille sit essentialiter improductus, & solum communicetur Verbo, sed quatenus est persona, ad quam per se non concurrit obiectum, sed suppositum ipsum Patris. Vnde ipsummet suppositum Patris considerari potest dupliciter, uno modo ut obiectum paternæ intellectio, & sic ad productionem Verbi non concurrit, nisi ut primarius terminus intellectio, quæ per se vi originis communicatur Verbo: eodem modo concurrunt reliquæ personæ, & creature possibiles, nisi quod creaturæ concurrant ut terminus secundarius, per se tamen requisitus ad completam originem Verbi. Alio modo considerari potest, ut naturale suppositum Patris; & sic ad productionem Verbi concurrit, ut principium originatum. Eodem modo considerari potest essentia diuina & quodlibet attributum ipsius, vel in ratione obiecti per se primarij terminantis intellectio Patri, vel in ratione principij communicatiu: primo modo terminatiæ tantum; secundo modo communicatiæ concurrit ad productionem Verbi.

134. Ex his colligitur, falsas esse has locutiones. Verbum est à seipso vel ex seipso, Spiritu sancto, vel creaturis; rectè tamen dici, esse à Patre, vel ex Patre. Ratio est, quia particulæ A, & Ex, denotant originem unius ab alio. Cum igitur Verbum non procedat à seipso, vel à Spiritu sancto, aut à creaturis originatiæ, sed solum à Patre, respectu solius Patris, erunt prædictæ locutiones verae. Præterea falsæ etiam sunt istæ. Verbum est de seipso; de Spiritu sancto; aut de creaturis: rectè tamen dicitur, esse de Patre, vel de substantia, aut de sapientia & virtute Patri. Ratio: quoniam particula, De, importat consubstantialitatem termini cum principio, connotata origine inter terminum & principium. Quia igitur hanc consubstantialitatem non habet Verbum cum creaturis, non dicitur esse, vel procedere de creaturis: & licet hanc consubstantialitatem habeat cum seipso, & cum Spiritu sancto, quia tamen non habet à seipso, vel à Spiritu sancto originem, quam connotat particula, De, dici non potest, esse de seipso, vel de substantia.

August.

tia Spiritus sancti. Vnde respectu creaturarum ex duplo defectu haec locutio est falsa, & defectu consubstantialitatis, & defectu originis; respectu verò sui, & Spiritus sancti solum defectu originis & actiuæ cōmunicationis. Hinc tamen non obstat, quin Verbum dici possit *sui ipsius Spiritus sancti*, & *creatrarum Verbum*; quia hoc importat respectum representantis ad representata, & manifestantis ad manifestata. Verbum autem perfectissime representat, & manifestat se ipsum, Spiritum sanctum, & creaturas.

Solutio argumentorum oppositorum sententia.

Ad auctori-
tatem An-
selmi.

135. Ad 1. dictum ab authoritate Anselmi Respondeo, Anselmum aperit loqui de creaturis, existentibus in aliqua differentia temporis. Nam ceterum de creaturis possibilibus c. 33. docet, eas eodem Verbo, eademque necessitate dici, qua Deus dicit seipsum: quoniam illæ semper manent in ipsa arte Dei inuariatae & immutabiles, siue in scilicet existant, siue factæ dissoluantur.

136. Ad 2. Neganda est simpliciter maior: quoniam ut probatum est, Verbum non solum per se procedit ex ijs, que ad eius productionem requiruntur originatiuè, sed etiam ex ijs, que requiruntur terminatiuè.

137. Ad 3. Neganda est minor quoad secundam partem. Etenim tam Verbum diuinum, quam creaturæ ipsæ possibles summam habent necessitatem essendi, licet Verbum illum habeat positiuè & à se; creaturæ verò negatiuè & ab alio. Dupliciter enim considerari possunt creaturæ possibles, uno modo per respectum ad omnipotentiam Dei, à qua denominantur possibles, quo pacto consequuntur ipsam omnipotentiam Dei, tanquam passio suum principium. Alio modo in ordine ad scilicet, per non repugnantiam, quam habent ad existendum; quo pacto præsupponuntur ad omnipotentiam Dei, tanquam obiectum ad suam potentiam. Utroque modo consideratæ creaturæ possibles summam habent necessitatem essendi. Nam consideratæ primo modo habent eandem necessitatem, quam habet omnipotencia ipsa Dei, que talem possibilitatem creaturarum ex se necessariò infert, ob summam plenitudinem suæ perfectionis. Licet talem necessitatem Deus habeat à se, creaturæ verò à Deo: sicut eandem necessitatem essendi habet passio & principium; licet illa dependenter, & ab alio; hoc independenter, & à se. Quæ diversitas non facit, vt vna necessitas sit maior alia in ipsa formalia ratione necessitatis, sed tantum ut vna sit perfectior alta. Nec minorem necessitatem habent consideratæ secundo modo per ordinem ad non repugnantiam, quam habent ad existendum. Nam cum hec non repugnantia sit pura negatio, ut ex Philosophia suppono, & pura negatio à nullo pendeat, neque ab ipso metat, quo non potest, nisi posituum expendere, habe-

bit necessitatem in suo genere summam. Nam summa necessitas est, que visit vel non sit, à nullo pendet; ideo quippe Deus in suo esse positivo est summè necessarius, quia in suo esse positivo à nullo pendet, ne à seipso quidem, nisi in genere cause formalis. Cum igitur creaturæ secundum hanc non repugnantiam à nullo pendeant, neque à Deo, cum secundum hanc non repugnantiam sint purum nihil, habebunt necessitatem in suo genere summam. Dixi in suo genere; nam haec summa necessitas fundatur in summa imperfectione & nihileitate totius entis: contrà verò necessitas, quam habet Deus, fundatur in summa perfectione & plenitudine totius entis possibilis.

138. Ad probationem verò secundæ partis minoris concedo, Verbum diuinum habere eandem necessitatem essendi, quam habet Deus ipse, nempe positivam & à se; eandem verò non habere creaturas; neque tamen eas nō habere aliam necessitatem in suo genere etiam summam, modo suprà declarato. Ad aliam verò probationem eiusdem minoris concedo, sublati creaturis possibilibus, non tolli Deum quoad eas perfectiones, quæ nullam connexionem habent cum creaturis; neque tamen non tolli quoad eas saltem perfectiones, quæ connexionem habent cum creaturis possibilibus. Quare sublati creaturis possibilibus tolleretur à Deo perfectio omnipotencie, artis, & exemplaris, non quidem propter dependentiam harum perfectionum à creaturis, sed propter perfectionem, quam creaturæ ipsæ possibles necessariò supponunt in Deo.

139. Ad 4. Aliqui negant antecedens, putat enim in Deo esse realem ordinem & respectum transcendentalis ad creaturas possibilis. Sed fallum est, cum omnis ordo & respectus realis aliquam importet dependentiam, praesertim quando talis ordo est ad terminum diuersæ naturæ. Quare distinguendum est antecedens. Est Deus absolutus ab omni ordine reali ad creaturas, concedo; ab omni connexione cum creaturis, neque: idque non ob imperfectionem, aut dependentiam ipsius à creaturis, sed ob summam plenitudinem essendi, & dependentiam creaturarum ab ipso. Vnde distinguendum est etiam consequens: producit Deus Pater Verbum independenter à notitia creaturarū originatiuè; concedo; terminatiuè, neque. Nam hoc non est aliud, quam non posse producere Verbum, nisi ex perfecta notitia Deitatis, que per se etiam afferit notitiā creaturarum, tanquam termini per se connexioni cum omnipotencia Dei. Eodem modo respōdetur ad probationem consequentie, Deum nō producere Verbum dependenter à creaturis originatiuè, sed solum terminatiuè; idque propter connexionem, quam creaturæ possibles habent cum omnipotencia Dei, ex cuius notitia per se procedit Verbum.

140. Ad 5. Nego antecedens. Etenim sublati creaturis possibilibus, Verbum non procederet, vt exemplars, & virtus productiva

creatu-

creaturarum; quæ perfectiones cùm sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cùm omnibus perfectionibus, cùm quibus de facto procedit, sublati creaturis possibilibus. Ad confirmationem respondeo, sublata qualibet creatura possibili, non processurum Verbum cùm tota ea plenitudine essendi, cùm qua de facto procedit, non propter sublationem creaturæ, sed propter sublationem illius perfectionis diuinæ, quam talis creatura possibilis per se supponit in Deo. Cùm enim creaturæ possibilis supponant intrinsecam perfectionem, à qua formaliter habent, vt sint possibilis, hoc ipso, quod tollitur aliqua creatura possibilis, tollitur aliqua perfectione in Deo, quam talis creatura possibilis supponebat in Deo, & à qua formaliter denominabatur possibilis. Sicut sublato aliquo effectu sublunari possibili, tollitur plenitudo virtutis solatis, quam talis effectus de facto supponit in virtute ipsa productua solis.

141. Cæterum, vt hæc, & similia argumenta liquid concludant, supponere debent possibilitatem creaturarum, cæque supposita concludere, cognitionem earum non esse per se requisitam ad productionem Verbi: Nam in hoc tantum consistit præsens controversia. Alioqui si supponatur impossibilitas creaturarum, tollitur ista necessitas, vt debeat Verbum procedere ex cognitione earum, sed potius tunc processurum Verbum ex cognitione impossibilium. Verū sicut tunc, propter necessariæ connexionem, quæ creaturæ possibilis de facto habent cùm omnipotentiæ & scientiæ Dei, sequeretur, aliam in Deo fore potentiam atque scientiam; non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam exigentiam & connexionem Deitatis cum creaturis: quæ exigentia & cōncilio esse potest sine illa dependentia à creaturis: ita sequeretur tūc aliud fore Verbum ab isto, quod de facto in Deo est: ed quod illud non haberet eam perfectionem potentiarum & scientiarum, quam nunc habet, licet sub ea hypothesi talis perfectione non esset per modum priuationis, sed puræ negationis, quia non esset debita Verbo; cùm iam supponeretur impossibilis, & nulla perfectio impossibilis sit debita Deo.

142. Ad 6. Negatur consequentia, quia licet prius Pater cognoscat suam essentiam, quæ creaturas possibilis, non tamē prius producit Verbum, quām cognoscat creaturas: nā prius ratione, quām producat Verbum, cognoscere debet suam omnipotentiam, quæ ratione prædictit productionem ipsam Verbi; nequit autē cognoscere suam omnipotentiam, nisi cognitis creaturis possibilibus tanquam terminis per se cum illa connexis: atque adeo prius ratione, quām producat Verbum cognoscere debet creaturas possibilis, tanquam terminos cum omnipotentia necessariò connexos. Ad probationem verò consequentiae nego, cognitionem Patris prius ratione terminari tantum ad ea, quæ sunt perfectiora & intimiora, sed etiam ad ea, quæ cum prioribus essentialiæ connexionem habent: quia igitur creaturæ possibilis

essentialiæ connexionem habent cùm omnipotentiæ Dei, quæ prior est productione Verbi, etiam ipsæ creaturæ prius ratione cognoscuntur, quam producatur Verbum.

143. Ad 7. Nego antecedens. Ad cuius probationem neganda est maior, tum quia creaturæ vt futuræ nullam habent essentialiæ connexionem cum Deo, sicuti habet creaturæ vt possibilis. Tum quia cognitione futurorum nihil exprimit, quod nō exprimat cognitione ipsa possibilium: at non quidquid exprimit cognitione essentialiæ diuinæ, exprimit cognitione creaturæ possibilium. Si quidem cognitione essentialiæ diuinæ non exprimit creaturas secundum esse creatum & participatum vniuersu[m]que, quod exprimit cognitione ipsa creaturæ possibilium. Atque adeo cognitione creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentialiæ: cognitione verò futurorum nullā addit nouam expressionem supra expressionem possibilium. Eò quod quidquid est futurum prius fuit possibile: ac proinde nihil noui exprimi potest cognitione futurorum, quod non fuerit expressum cognitione possibilium.

144. Ad 8. Nego sequelam. Etenim ad rationem propriæ imaginis non sat est, procedere ab aliquo tanquam ab obiecto per se terminante, nisi etiam procedat ab obiecto, vel principio per se originante. Cùm igitur verbum diuinum non procedat à creaturis possibilibus tanquam ab obiecto, vel principio per se originante, sed solum tanquam ab obiecto per se terminante, non procedit vt propria imago earum.

145. Ad 9. Aliqui negant consequentiam, cuius discriminis rationem reddunt, quoniā, vt in argomento dicitur, amor creaturarum possibilium est liber, cognitione verò earundem necessaria. Mihi verò iuxta iacta principia de voluntate Dei, negandum potius est antecedens. Etenim Deus, vt in præcita disputatione docui, non solum diligit necessariò seipsum, suamque essentiam, sed etiam omnes creaturas possibilis, vt terminos suæ omnipotentiarum. Vnde qua ratione Verbum procedit ex cognitione creaturarum possibilium, tanquam ex obiecto necessariò & per se cognito cùm ipsa omnipotentiæ Dei: eadem ratione procedit Spiritus S. ex amore earundem creaturarum possibilium tanquam ex obiecto necessariò & per se dilecto cum ipsa omnipotentiæ Dei. Ex his constat ad probationem antecedentis. Neque illum est absurdum, Spiritum S. dici amorem creaturarum, sicut Verbum dicitur verbum creaturarum.

146. Ad 10. Distinguo maiorem: ex illo tantum obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia intellectus Patris beatutis essentialiter, nego; ex cuius notitia beatutis saltem completive & connaturaliter, cōcedo: quod ex notitia creaturarum possibilium intellectus patris nō beatutis essentialiter, cùm essentialiter tantum beatut ex notitia essentialiæ & personarum, beatut tamen completive & connaturaliter: quia non censetur naturaliter completa beatitudo Patris, nisi se extendat ad terminos suæ omnipotentiarum.

nipotentia: nam ut sic creature possibles aliquo modo pertinent ad omnipotentiam Dei. Confirmatur, quia sine distincta notitia creaturarum non est cognitio ipsa Deitatis completa in ratione perfecta comprehensionis; ergo nec in ratione beatitudinis; cum beatitudo Dei consistat in perfectissima cognitione deitatis. Eodem modo responderur ad confirmationem, nempe beatitudinem nostram completi saltem connaturaliter à notitia creaturarum in Verbo.

147. Ad 11. Distinguo consequens: queretur Patrem prius Filio & Spiritu. cognoscere creature cognitione notionali, concedo; cognitione essentiali, nego. Neque hoc est absurdum, sed planè necessarium, ut Pater cognitione notionali prius cognoscat creature, quā eas cognoscant Filius & Spiritus Sanctus, licet cognitione essentiali non prius Pater, quā omnes personæ simul, eas cognoscant. Pari modo philosophandum est de amore creaturarum. Nam, quatenus eo Pater & Filius consti-tuantur ut proximum principiū spiratiuum Spiritus sancti, dicitur amor notionalis, eoque prius ratione Pater & Filius diligunt creature, quā eas diligit Spiritus sanctus. Quatenus verò est amor essentialis, non prius eo una persona, quā reliqua omnes simul creature diligunt. Neque ullum est absurdum, ut eadem notitia & dilectio secundum unam rationem sit prior & notionalis, vniusque tantum personæ propria, secundum alias verò essentialis & omnibus personis communis.

148. Ad 12. Primo nego minorem: constat enim ex communi sententia Scholasticorum, Verbum inuolucrum respectum ad creature, non realem, sed rationis. Nam hoc ipso quod procedit ex notitia creaturarum, procedit cum respectu rationis ad illas. Secundò. Nego maiorem: nam omnipotencia in omnium sententia est prior productione Verbi, cùm ex illius cognitione procedat Verbum, & ramen omnipotencia dicit respectum rationis ad creature, cùm nequeat concipi sine illis. Ad probationem autem maioris, primo; falsa est maior: etenim, cùm in Deo omnia sunt essentialia, non sunt alijs alia intima, sed omnia æquè intima & quidditativa. Secundò. Concedo maiorem; quando aliquid non obstat; obstat autem interdum prioritas alicuius perfectionis connectionem habentis cum extrinsecis obiectis, qualis est perfectio omnipotentia, ratione præcedentis productionem Verbi, & simul connexionem habentis cum creaturis possibilibus. Esto igitur productionem Verbi sit intimior omnipotencia, quia tamen Verbum procedere debet ex cognitione omnipotentia, & cum ipsa cognitione omnipotentia est per se necessaria conexa cognitione creaturarum possibilium, prius ratione cognoscuntur omnipotencia & creature possibilis, quā producatur Verbum. Tertiò. Non valet in diuinis ex una prior-

itate aliam inferre. In proposito autem ex prioritate cognoscendi Verbum infertur prioritas producendi Verbum: nam ex eo quād productio Verbi, ut intimior omnipotencia, quā tota est per respectum ad creature, cognosci debeat prius, quā omnipotencia, & consequenter quā creature, infertur, productionem ipsam Verbi debeat præcedere cognitionem omnipotentia & creaturarum: cùm tamen ex vi argumentantium sequatur, productionem Verbi debere prius ratione cognosci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis.

149. Ad confirmationem neganda est sequela: nam creature cognoscit ut necessariò connexas cum propria perfectione omnipotentia. Vnde non cognoscit illas, ut omnino alienas, sed ut terminos propriæ perfectionis. Ceterum ex eo quād debeat Verbum posterius produci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis, non necessariò sequitur, quād debeat etiam posterius cognosci, quā cognoscatur omnipotencia & creature ipsa possibilis: nam posset posterius produci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis, & simul prius ratione cognosci, quādem potentia & creature cognoscantur, ut mox constabit.

150. Ad 13. Nego ultimam consequentiam: siquidem non implicat, Deum, prius ratione, quā producat Verbum, cognoscere ipsum Verbum, & reliquias personas diuinias; atque adeo prius ratione, quā cognoscit suam omnipotentiam & creature possibilis, cognoscere se ipsum, ut completum principiū productionem creature, per triplicem substantiam relatiuam. Quod quā ratione fieri possit, sic explicabo. Etenim dupliciter potest Pater prius ratione, quā Filium & Spiritum sanctum producat, illos cognoscere: uno modo ex vi cognitionis comprehensionis propriæ essentialiæ; alio modo ex vi cognitionis comprehensionis virtutis generatiæ & spiratiæ. Primo modo cognoscit illos prius ratione, quā cognoscit suam omnipotentiam, & creature possibilis. Nam comprehendendo suam essentialiam, cognoscit illam ut essentialiter exigentem tres personalitates relatiuas; & quia hæc exigentia est prius cognoscibilis, quā omnipotencia, cùm sit in ordine ad perfectiones intrinsecas, omnipotencia verò per ordinem ad terminos extrinsecos, prius ratione Deus cognoscit tres personalitates, tanquam terminos intrinsecos quos exigit essentialia, quā omnipotentiam & creature possibilis. Cognoscit autem in hoc signo rationis Deus tres personalitates, vel ut eminenter contentas in essentialia, vel ut ego probabilius puto, etiam ut existentes in seipsis prius ratione, quā eas producat: cùm non repugnet, idem secundum diuersas rationes concipiendum esse prius & posterius ratione, ut suprà probatum est.

Nam hoc non est aliud, quām idem secundūm vnam formalitatem concipiendum esse cum connexione ad vnam perfectionem, secundūm aliam verò formalitatem concipiendum esse cum connexione ad aliam perfectionem. Secundo modo; non priùs Deus cognoscit suas personalitates, quām cognoscat omnipotentiam & creaturas possibiles. Ratio, quia hoc secundo modo cognoscit Deus suas personalitates ex cōprehensione virtutis generatiuae spiratiuae, quā in mea sententia consistunt in ipsis relationibus paternitatis & spirationis actiuae, quā sunt ratione posteriores omnipotentia; quia hæc immediatè sequitur ad Deitatem, illæ verò ad deitatem, ut determinatam per notionalia: ac proinde priùs ratione cognoscitur omnipotentia & creaturae possibiles, ut immediatus terminus ipsius, quām vis generatiua & spiratiua; & consequenter quām Filius & Spiritus sanctus ut immediati termini earum.

151. D I C E S. Intimorem connexionem haber omnipotentia Dei cum reliquis perfectionibus intrinsecis Dei, quām cum creaturis possibilibus: ergo priùs ratione cognoscitur cum connexione ad reliquias prefctiones intrinsecas, quām cum connexione ad creaturas extrinsecas: atque adeò priùs cognoscitur productio Verbi, & persona omnes, quām creaturae possibiles. Resp. Negando antecedens: nam licet creaturae sint extrinsecæ omnipotentia, quia tamē pertinent ad obiectum quasi specificatiuum illius, absque quo cognosci non potest, sunt magis in cognoscendo intrinsecæ, quām perfectiones intrinsecæ Deo. Repugnat enim cognosci specificatum absque suo specificatiuo, vel quasi specificatiuo. Reliquæ verò perfectiones diuinæ solam habent connexionem subiectuam cum omnipotentia Dei, quæ est longè minor connexioni, quām connexioni in ratione specificantis, vel quasi specificantis. Atque ex his abundè responsum est ad totum argumentum, etenim concedo, priùs ratione, quām Deus cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, ut completum principium productuum ad extra per triplicem hypostasim, ex vi cognitionis comprehensiue suæ essentiæ, ratione præcedentis cognitionem omnipotentiae & creaturarum possibilium. Nego tamē inde sequi, debere priùs ratione producere Verbum & Spiritum sanctum: nam sufficit, ut illos intuitiuè cognoscatur vel ut eminenter contentos in ipsa essentia, vel in se ipsis actu existentes, priùs ratione sub uno tantum genere, licet sub alio eos cognoscatur origines posteriores.

SECTIO V.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

152. F U T U R A in duo dividuntur genera, in absoluta, & conditionata. Absoluta sunt, quæ vi alicuius decreti diuinæ in aliqua differentia temporis exitura sunt: Conditionata verò, quæ nunquam exitura sunt, exitura autem fuissent, si hæc aut illæ circumstantiæ appositorum fuissent, quæ quia appositorum non sunt, de facto nunquam futura sunt. Ea tamen certè cognoscit Deus per ordinem ad illud idem esse, quod sub conditione habent, quodque actu habitura essent, si hæc aut illæ circumstantiæ apponentur. De utrisque controversia est, an Verbum per se procedat ex cognitione eorum.

153. P R I M A sententia affirmat. Est Valentia. Zunigæ disp. 9. dubio 7. Ruiz disp. 63. sect. 4. qui nō absolute, sed ex suppositione, quod in aliqua differentia temporis producenda fuerant aliquæ creaturae, docet Verbum diuinum per se procedere ex cognitione earum ut existentium. Eodem modo prædicti authores philosophantur de productione Spiritus S. qui per se non solum postulat procedere ex amore necessario creaturarum possibilium, sed etiam ex libero amore carundem ut existentium.

154. Probatur hæc sententia 1. authorita Augustini 15. de Trin. c. 14. vbi docet, Verbum nasci de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris: atqui in scientia Patris non solum sunt creature possibiles, sed etiam existentes. Expressius in tractatu 21. in Ioannem super illa verba Ioan. 5. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, que ipse facit. Dicendo enim inquit, Filio quod facturus erat Pater per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia.* Idem docet Anselmus in monologio à cap. 28. ad 44. cui subscribit S. Th. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. *Pater, inquit, intelligendo se, & Filium, & Spiritum S. & omnia alia, que eius scientia continentur, concipit Verbum, ut scilicet Trinitas Verbo dicatur. Nec potest intelligi de creaturis tantum possibilibus, nam ex earum creaturarum notitia in sententia S. Th. procedit Verbum, ex quarum creaturarum amore procedit Spiritus S. atqui in eius sententia Spiritus S. non solum procedit ex amore necessario creaturarum possibili, sed etiam ex amore libero existenti. Minor constat ex q. 37. art. 2. ad 3. vbi Pater, inquit, non solum Filium, sed etiā se, & nos diligimus Spiritu S. quia diligere, prout notionaliter sumitur non solum importat productionem diuina personæ, sed etiam personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quantum*

Valentia.
Zunigæ.
Ruiz.

Augustini.

Ioan. 5.

Anselmus.

S. Thomas.

tum Verbum genitum sufficienter representat Patrem & omnem creaturam; ita diligit se & omnem creaturam. Spiritus sancto in quantum Spiritus sanctus procedit ut amor bonitatis prima, secundum quam Pater amat se & omnem creaturam.

Augustin. 155. Secundò probatur ratione. Primit: Verbum increatum per se postulat procedere, ut forma & exemplar omnium, quæ sunt in mente paterna, teste Aug. 6. de Trin. c. 10. Verbum, inquit, perfectum, cui non deficit aliquid, & ars quadam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium incommutabilium. Est autem exemplar & ars, etiam respectu creaturarum futurarum in aliqua differentia temporis.

156. SECUNDÀ: Verbum diuinum per se postulat procedere ex notitia perfectè comprehensiva Dei; at hæc non solum dicit comprehensionem Deitatis omnipotentiae, & creaturarū possibilium, sed etiam liberorū decretorum Dei, & creaturarum futurarum. Minor probatur, nam perfectissima comprehensione est cognitio omnium, quæ quounque modo spectant ad rem comprehendam: sed contingentia spectant ad Deum, ut effectus ipsius libera voluntatis: ergo. Confir. i. Decretum liberum, supposito quod est in Deo, est aliquid Dei; ergo spectat ad obiectum Diuinæ comprehensionis. Confirmatur 2. Diuina cognitio est summa, & adequata Diuinæ cognoscibilitati, & quā maior excogitari non potest: ergo non solum se extendit ad obiecta necessaria, sed etiam ad contingentia connexa cum libero decreto Dei; alioqui excogitari posset cognitio maior, quā quæ de facto in Deo esset.

157. TERTIA. Scientia visionis est perfectio in Deo, quamvis non distincta à scientia simplicis intelligentiæ: ergo Verbum per se postulat procedere cum tali perfectione. Cōsequētia patet, quia Verbum postulat procedere cum omni perfectione, quæ supponitur in scientia Patris: quippe quod procedit illi per omnia adæquatè simile. Antecedens probatur, quia Deus non respicit cōtingentia puro respectu rationis, aut sola connotatione extrinseca, sed intrinseca & vitali expressione eorum, licet non diuersa à simplici intelligentia. Confirm. nam hæc scientia est in Deo infinita, & origine precedens in Patre non tantù radicaliter, sed etiam formaliter; ergo non est minus fæcunda, quā simplex intelligentia. Antecedens probatur, quia hanc habet Pater à se, non communicatam ab alio.

158. QUARTA. Pater non solum loquitur Filio de rebus possibilibus, sed etiam de contingentibus: at qui Pater non est sufficienter constitutus in actu primo ad loquendū cum Filio de rebus contingentibus per scientiam simplicis intelligentiæ, sed per scientiam visionis. Ergo principium producendi Verbum non est sola scientia simplicis intelligentiæ sed etiam visionis. Minor constat, quia per scientiam simplicis intelligentiæ, Pater non cognoscit contingentia, sed tantum necessaria.

ria. Nec potest loqui, nisi de ipsis, quæ nouit, cū nequeat Verbum esse de incognitis. Maior probatur, quia Pater omnia dicit Verbo suo. Confir. quia Verbum Diuinum est ipsum imperium Patris, quo creaturarum productionē imperauit: ergo Verbum diuinum per se terminatur ad creaturarum existentiam: ergo per se procedit ex earum notitia. Hæc vltima consequētia patet, quoniam imperium diuinum est practica cognitio eorum, quæ imperantur: at non est practica cognitio rerum possibilium, quia illæ non imperantur, ut fiant; ergo existentium: igitur ex earum notitia procedit per se Verbum.

159. QUINTA. De ratione Verbi est procedere ex scientia omnium, quorum est expressuum & declaratum: at qui Verbum diuinum non solum est expressum & declaratum veritatum necessariarum, sed etiam contingentium: quia Pater non solum manifestat Filio veritates necessarias, sed etiam contingentes. Confir. Quidquid habent personæ productæ, habent à producente: sed Filius habet scientiam, & Spiritus S. amore contingentium: igitur non à se, sed à producente.

160. SEXTA. Et si Verbum diuinum simpliciter & absolutè, nulla facta suppositione per se non postuleret procedere ex cognitione futrorū, quia hæc porucrū simpliciter non esse, cū tamē Verbum non potuerit non esse; ex suppositione tamen, quod in aliqua différētia temporis futuræ erant aliquæ creaturæ. Verbum diuinum per se postulat procedere ex cognitione earum. Sicut licet Scientia diuina per se non postuleret exprimere creaturas cōtingenter futuras, ex suppositione tamen, quod illæ sunt contingenter futuræ, per se scientia diuina postulat illas exprimere; & imperfectio esset, eas non exprimere. Et à fortiori, sicut ex suppositione, quod aliquæ creaturæ, quæ de facto sunt possibiles, possibiles nō essent, Scientia diuina nō postularet illas exprimere: ex suppositione tamē quod de facto illæ possibiles sunt, per se postulat illas exprimere. Quemadmodū est contrario, si aliqua quæ possibilia non sunt, defacto possibilia essent, per se scientia diuina postularet illa in se exprimere. Ergo & Verbum Diuinum, quod per omnia debet diuinæ scientiæ adæquati, qualibet suppositione facta, debet hæc omnia exprimere; idque per se, & vi sue perfectionis, quā debet scientiæ diuinæ per omnia adæquari.

161. SECUNDÀ A sententia negatæ est eomunior inter Theologos, quam expressè docent Caietanus 1. p. q. 34. art. 3. Palatius in 1. dist. 27. in fine, Molina, Bannez ibidem ad 3. Zumel q. sua 1. Concl. 5. Vasquez disputat. 163. cap. 3. Suarez. libr. 9. de Trinit. cap. 7. Granadus disp. 7. & à forriori sequitur ex sententia Scotorum, qui non solum negat, Verbum procedere ex cognitione possibilium, sed etiam personarum. Pro huius sententiæ declaratione,

162. DICO. I. Verbum diuinum non pro-

Caietanus.
Palatius.
Molina.
Bannez.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Scotus.

cedit per se ex cognitione creaturarum existentium. Fundamentū triplex est: primum, quia omnia libera in Deo sunt posteriora necessarijs, omni posterioritatis genere: atque scientia visionis creaturarum existentium est libera; produc̄tio verò Verbi necessaria: ergo non potest Verbum per se procedere ex scientia visionis creaturarum existentium. Consequens constat, quia nequit Verbum procedere ex scientia visionis, nisi scientia ipsa visionis sit prior Verbo, et usque productione; cùm omne principium sit prius eo, cuius est principiū. Minor clara est, nā scientia visionis pender à rebus futuris; res autem futuræ à libero decreto Dei, quod potuit esse & non esse pro libertate Dei. Maiorem autem sic probo, omnis prioritas, & posterioritas in Deo, aut est actu, aut virtute: actu est sola prioritas & posterioritas originis: virtute sunt reliquæ prioritates & posterioritates, fundatae in essentiali connexione & exigentia, quam ipsæ diuinæ perfectiones munro inter se habent. Sed quæ sunt libera in Deo neutram habent prioritatem respectu necessariorum: igitur quæ sunt libera in Deo nequeunt esse priora necessarijs. Minorem ostendo primò, quod non possint habere prioritatē virtualem: Nam hęc fundatur in essentiali connexione & exigentia, quam una perfectio diuina haberet cum aliis, sine qua una nequit esse, aut concipi sine alia. Ideo enim intellectio est prior volitione, quia volitio habet necessariam connexionem cum intellectione, tanquam cum perfectione ad volitionem essentialiter praesupposita. Rursus ideo volitio in ratione obiecti est prior intellectio ut comprehensiua, quia hęc in ratione intellectonis comprehensiua habet necessariam connexionē cum volitione in ratione obiecti naturaliter præsuppositi. Atqui necessaria nullam habent connexionē cum liberis in diuinis; alioquin non essent libera. Nam libera sunt, quæ possunt esse, & non esse: quæ autem necessariam connexionem habent cum perfectionibus necessarijs, non possunt esse, & non esse, sed necessariò sunt.

163. Secundò quod neque habere possint prioritatem originis, sic probo. Omnis prioritas originis in Deo, supponit aliquā prioritatem virtuale respectu eius, cuius est origine prius. Atque perfectio libera nullam supponit habere prioritatem virtualem respectu eius, cuius est origine prior. Minor constat ex dictis. Maior probatur. Nam ideo Pater est prior origine Filio, & Spirator Spiritu sancto, quia tam Pater respectu Filii, quam Spirator respectu Spiritus sancti habet virtualem prioritatem, ratione cuius nequit Filius sine Patre, aut Spiritus sanctus sine Spiratore intelligi. Cuius ratio à priori est, quia quod est prius origine alio, est illi communicatum alicuius perfectionis: sed hoc ipso, quod est illi communicatum alicuius perfectionis, connexionem habet cum eo; atque adeo præter prioritatem originis, habet etiam prioritatem

virtualem, quę in huiusmodi connexione fundatur.

164. Confirmatur 1. Quia quæ sūt libera, pendent à Communi contentu, & deliberatione omnium personarum: igitur nequeūt origine præcedere personas. Antecedens non potest negari: quia quæ sunt libera non sunt magis vnius, quam alterius personæ, sed omnium communia, non enim procedunt ex aliquo principio notionali alicuius personæ proprio, sed ex essentiali communi omnium, nempe ex intellectu & voluntate omnium personarum communium. Consequens verò probo. Nam quæ origine præcedunt, supponuntur habere esse independens ab ijs, quibus sunt origine priora, saltem quoad illud esse, quo sunt origine priora. Sed implicat, ut liberū decretum Dei quoad esse liberum, secundū quod præsupponit origine prius respectu Filii & Spiritus sancti, sit independens à Filio & Spiritu sancto. Minor probatur, quia secundū esse liberum pender ab omnibus personis simul, quia secundū hoc esse pender à voluntate communi omnium personarum. Ergo implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberū origine præcedat Filium, & Spiritum sanctum. Ex quo colligitur, in Deo necessaria præcedere libera prioritate subsistendi consequentia reali, in quā re ipsa prius est separabile à posteriori. Quam prioritatem nonnulli vocant prioritatem in quo, quia videlicet unum esse potest sine altero.

165. Confirmatur 2. Nequit terminus habere maiorem necessitatem effendi, quam habeat eius principium & origo: sed scientia visionis, & amor creaturarum existentium habent esse contingens; Verbum autem & Spiritus sanctus habent esse necessarium: ergo nequeunt per se procedere ex scientia visionis, & amore creaturarum existentium. Respondet Zuniga 1. Negādo priorem partem minoris: quia licet Deus carere potuerit determinata scientia visionis mundi futuri, non tamen carere potuit alterutra scientia, aut libera voluntate mundi futuri, vel negationis eiusdem mundi futuri. Secundò concedendo Verbum & Spiritum sanctum esse liberos secundū quid, nempe quoad respectum illum, quem dicunt ad creaturas existentes. Sed contra utramque respondum, quia cùm processiones Verbi & Spiritus sancti sint maximè naturales, & ab intrinseco determinatae ad certum modum, debent habere semper unum eundemque modum procedendi invariabilem: non haberent autem talē modum procedendi invariabilem, si modò procederent ex scientia visionis, & amore libero mundi futuri, modò ex scientia visionis negationis mundi futuri.

Zunig.

167. Secundum fundamentum est. Nequit Verbum diuinum ex ea scientia per se procedere, ex cuius communicatione non accipit aliquam intrinsecam perfectionem: sed ex scientia visionis Verbum diuinū non accipit

accipit aliquam intrinsecam perfectionem, quam non acceperit ex scientia simplicis intelligentiae. Igitur ex scientia visionis creaturarum existentium non procedit per se Verbum. Maior admittitur ab omnibus, & patet ex terminis: nam per se procedere ex aliquo, est aliquam perfectionem ex illo accipere. Minor vero probatur, nam quidquid intrinsecum potest Verbum diuinum accipere ex scientia visionis, accipit ex scientia ipsa simplicis intelligentiae. Nam quidquid est per se expressibile, representabile, aut cognoscibile per scientiam visionis, id totum exprimitur, representatur, & cognoscitur per scientiam ipsam simplicis intelligentiae. Ergo nihil remanet intrinsecum exprimendum, representandum, aut cognoscendum per scientiam visionis. Antecedens probo, nam scientia simplicis intelligentiae exprimit res secundum omnes rationes intrinsecas, & extrinsecas, & secundum omnes circumstantias, & variabilitates, quas sub omni dispositione & hypothesi possibili subire possunt: igitur nulla ratio intrinseca, aut circumstancia extrinseca exprimi potest per scientiam visionis, qua non exprimatur per scientiam simplicis intelligentiae.

168. Confirmatur, nam si quid addit scientia visionis supra scientiam simplicis intelligentiae, est sola extrinseca connotatio obiecti existentis in se ipso: sed haec non potest esse fundamentum, vi cuius per se procedat Verbum ex scientia visionis. Minor probatur, quia nequit extrinseca connotatio esse ratio per se requisita ad processionem Verbi diuini. Nam talis connotatio nullam intrinsecam perfectionem comunicat Verbo. Maior probatur, quia cum scientia visionis sit libera, & poterit in Deo non esse, non potest supra scientiam simplicis intelligentiae addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti intrinseci. Quod explico hoc exemplo. Nam si quis per visionem corpoream haberet obiectum visibile, ita perfecte expressum quoad omnia, antequam illud actu existeret, ut sub nulla noua circumstantia posset ultraeius exprimi, nullo modo mutaret intrinsecam visionem intuētis, quando illud postea actu existeret; eo quod nihil noui in eo existente videret, quod non vidisset per eius vitalem expressionem. Vnde solū adderetur extrinseca connotatio obiecti, actu in se ipso existentiis.

169. Tertium fundamentum est. Nequit terminus per se procedere ex eo, quod accidit illi, & sine quo & quæ perfecte processisset. Atqui accidit Verbo diuino, quod de facto connotet creaturas existentes, sine quibus & quæ perfecte processisset quoad omnes suas intrinsecas perfectiones: igitur nequit ex earum notitia per se procedere. Minor patet, nam accidens est, sine quo salutatur tota essentia rei: atqui sine connotatione creaturarum existentium salutatur integra essentia Verbi diuini quoad omnes suas intrinsecas perfectiones. Nec talis creaturarum connō-

tatio aliquam addit perfectionem Verbo, alioqui aut Verbum carere potuisse aliquam perfectionem, quam de facto habet, aut habere aliam, quam de facto non habet. Quod clarius elucet in processione Spiritus S. qui carere potuit libero amore creaturarum existentium, vel habere alium aliatum creaturarum existentium. Maior vero probatur, quia non potest aliquid maiore perfecte requiri ad productionem rei, quam requiratur ad constitutionem eiusdem. Igitur si ad constitutionem Verbi Diuini connotatio creaturarum existentium non requiritur per se, sed tantum concomitans, nec illa per se requiretur ad productionem eiusdem. Antecedens probatur, quia productio ordinatur ad ipsius rei constitutionem: ergo non potest aliquid magis per se requiri ad productionem, quam ad constitutionem rei. Confirmatur, nam hoc est confundere terminos ipsos; *Per se*, & *Concomitant*. Nam *Per se*, requireti dicitur, quo deficiente deficit terminus, aut perfectio aliqua per se termino debita: *concomitant* vero requireti dicitur, quo deficiente adhuc non deficeret terminus, nec perfectio illa per se debita termino. Atqui deficiente connotatione creaturarum existentium, non deficeret Verbum, nec perfectio illa per se debita Verbo. Igitur ex tali notitia non potest, sed concomitantes tantum procedit Verbum.

170. Dico 2. Verbum diuinum non procedit per se ex scientia conditionalium. Est contra Molinam supra citatum, docentem Verbum per se procedere ex notitia comprehensiva Deitatis: ad notitiam autem comprehensivam Deitatis putat per se pertinere cognitionem omnium rerum sub qualibet hypothesi futuratum. Fundamentum nostrae assertionis est idem, quod præcedens. Nam etiam haec scientia est libera obiectiva: nam quod per hanc scientiam Deus potius nouerit paenitentiam, quam impenitentiam Tyriorum, fuit omnino contingens, pendens à libera voluntate Tyriorum, qui vti de facto cum tali auxilio sub conditione illis oblato liberè se determinarunt ad paenitentiam; ita poterant cum eodem auxilio liberè se determinare ad impenitentiam. Igitur non potest haec scientia esse principium, à quo per se procedat Verbum; tum quia Verbum unicum duntaxat habet modum procedendi: tum quia licet haec scientia nullum supponat liberum decreterum actu existens in Deo, supponit tamen liberum decreterum sub conditione obiectivæ præsumum, argue ad eum supponit illud sub conditione pendens ex libero consensu omnium diuinorum personarum.

171. Ultimò queri potest, an Verbum diuinum per se procedat ex cognitione non entium. Ad quod respondere distinguendo duplex genus non entium, alterum essentialium, alterum accidentalium. Essentialia non entia sunt, quæ per nullam potentiam existere

possunt, ut Chimæra & reliqua entia prohibita. Accidentalia verò sunt, quæ existere quidem possunt, ex libero tamen decreto Dei non existunt. Ex notitia non entium prioris generis per se procedit Verbum, non autem exnotitia non entium posterioris generis. Ratio discriminis est, quia priora non pendent à libera voluntate Dei, ut sint non entia; & actu non existant, sed ex intrinseca essentia ipsorum. Posteriora verò, ne actu existant pendent à libera voluntate Dei, vi cuius poterant existere, atque adeò non potest Verbum per se ex cognitione horum procedere, quia ex nullius obiecti contingentis notitia potest per se procedere. Dices. Quo ergo modo supra diximus, Verbum ex se procedere ex notitia creaturarum possibilium? Respondeo, non quoad negationem esse, in quâ negatione quasi liberè à Deo conservantur, sed quoad positivas essentias, quas à Deo particeps possunt: secundum quas non pendent à voluntate, sed ab ipsa essentia Dei, ut est primum exemplar omnium exemplabilium.

Responsio ad argumenta opposita & sententiae.

Augustin,
Anselmus
S. Thomas
Explican-
tur.

Anselm.

172. **A**d authoritatem Augustini, Anselmi, & S. Thome Respondeo primò: Augustinum intelligendum esse proportionaliter, ut nimirum Verbum procedat de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter aut radicaliter. Quia igitur in scientia Patris sola creatura possibles ut cogniti formaliter, existentes verò, solum ut cogniti radicaliter origine præcedunt Verbi productionem, ideo de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris, Verbum procedit proportionaliter.

173. Secundò Anselmus potius est pro nobis. Nam dum capite 30. loquitur de creaturis existētibus, ita in fine capitūs concludit: siue igitur ille cogitetur nulla alia existēt esse essentia, siue alijs existētibus, necesse est, Verbum illius coaternum illi esse cum ipso. Dum verò idem Doctor capite 33. de creaturis possibilibus loquitur, ita ratiocinatur: Sed quomodo tam differentes res, scilicet creans, & creatæ essentia dici possunt uno Verbo, præsumtum cùm Verbum ipsum sit dicenti coaternum, creatura autem non sit illi coaterna? Forstāt quia ipsa est summa Sapientia & summa ratio, in qua sunt omnia, que facta sunt: quemadmodum opus, quod sit secundum aliquam artem non solum quādofit, verum & antequam fiat, & postquam dissoluitur, semper est in ipsa arte non aliud, quām quod est ars ipsa. Idcirco cùm ipse summus Spiritus dicit se ipsum, dicit omnia, que facta sunt. Nam & antequam fierent, & cùm iam facta sunt, & cùm corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse. Quibus aperte docet, alio modo ad Verbi pro-

ductionem concurrere scientiam possibilium, atque scientiam futurorum: ac proinde non eodem modo Verbum procedere ex scientia futurorum; atque ex scientia possibilium.

174. Tertiò S. Thomas explicandus est de cognitione possibilium, ut plerique Thomistæ explicant, & se ipsum aperte explicauit q. 4. de veritate a. 5. in fine corporis, vbi docet accidentiarum esse Verbo, procedere ex cognitione creaturarum: *Quia*, inquit, *Pater principaliter dicit se generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturem, ideo principaliter, & quasi per se Verbum refertur ad Patrem, sed ex consequenti & quasi per accidens refertur ad creaturam. Accidit enim Verbo, ut per ipsum creatura dicatur. Qui ne sibi in summa contradicere videatur, intelligendus est, de creatura existente, non autem de possibili. Eodem modo intelligendus est de amore creaturarum respectu Spiritus S., ut non per se & antecedenter, sed concomitante Pater diligt nos Spiritu S.*

175. Ad rationes ad primam Respondeo, distinguendo minorem: est Verbum ars & exemplar futurorum ratione scientiæ visionis, nego. Quia cùm hæc consequatur res futuras, tanquam pura intuitio earum, nequit habere rationem artis & exemplaris, quæ ut causa præcedere debet res futuras, proponendo voluntati modum, quo sint res fabricandas: est ars & exemplar futurorum ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, concedo.

176. Ad secundam neganda est minor. Ad cuius probationē distinguenda est maior: perfecta comprehensio est cognitio omnium, quæ spectant ad rem comprehensam naturaliter & necessariò, concedo; quæ spectant ad rem comprehensam liberè & contingenter, nego. Alioqui nulla daretur creatura comprehensio, quoniam nulla creatura cognoscit libera decreta alterius, imo nec omnia decreta propria, quæ ipsa factura est. Ad perfectam igitur rei comprehensōnem sat est, nosse omnia, quæ rem naturaliter constituunt, & cum ipsa necessariam habent connexionem. Ad primam confirmationem concedo, liberum decretum Dei esse aliquid Dei, sed aliquid liberum, atque adeò ad comprehensionem minimè necessarium. Ad secundam cōcedo, cognitionem Dei esse summam & adæquatam toti cognoscibilitati diuinæ, tam quoad necessaria, quam quoad contingētia, sed non in ratione comprehensionis formaliter, ad quam sat est ut sit summa & adæquata quoad necessaria tantum.

177. Ad tertiam nego, scientiam visionis creaturarum, secundum id, quod formaliter addit supra scientiam simplicis intelligentiæ, esse perfectionem intrinsecam Dei, sed sola connotatione obiecti extrinseci in se ipso existentis. Alioqui aliqua intrinseca perfectione carere posset Deus, quam de facto habet, vel nouam acquirere quam de facto non habet. Ad probationem antece-

dentis

dentis concedo, Deum non respicere contingentia solo respectu rationis, sed intrinseca & vitali expressione eorum, sed eadem omnino, quā respicit necessaria; atque adeo nullam nouam perfectionem addit supra scientiam simplicis intelligentiæ. Ad Confirmationem concedo, scientiam visionis esse infinitam, tum ratione obiecti primarij, quod est ipse Deus, qui se ipsum cognoscit scientia visionis; tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentiæ; nego tamen sumptuam formaliter, & respectu obiecti secundarij esse infinitam, nisi extrinsecè & connotatiuē. Nego etiam illam origine præcedere in Patre formaliter, sed tantum radicáliter. Ad probationē verò antecedentis, concedo, hanc habere Patrem à se; nego tamen illam habere priorē origine, quam Verbum producat. Nam etiam productionem mundi Pater habet à se, non tamen priorem origine, quam Filium producat. Sunt enim hæc diuersa, habere aliquid à se & habere illud prius origine. Nam habere à se, est non habere illud ab alio communicatum: habere verò prius origine, est habere illud per modum principij alterius personæ productiū: potest autem Pater habere aliquid à se, & nō habere illud per modum principij alterius personæ productiū: liberum enim decretum creaturarum, inī & ipsam productionem creature habet Pater à se, & non per modum principij alterius personæ productiū.

178. Ad quartam concedo, æternum Patrem loqui æterno Filio non solum de rebus necessarijs, sed etiam de contingentibus, diverso tamē modo; nam de necessarijs loquitur formaliter, de contingentibus verò fundamentaliter. Loquitur autem de necessarijs formaliter, cōmunicando Filio formaliter notitiam necessarij; de contingentibus verò fundamentaliter, cōmunicando illi proximum fundamētum veritatū contingentiu, quæ est ipsa scientia simplicis intelligentiæ, nondum actu connotat contingentia, apta tamē connotare statim ac positum fuerit liberū decretu, & res ipsa aliquando futuræ. Ut si quis vno verbo non solum mihi comunicaret notitiam actualē vnius obiecti, sed etiam virtualem reliquorum, quam in mente habet, non solum diceretur loqui mecum formaliter ratione actualis notitiae, sed etiam virtualiter ratione virtualis notitiae mihi cōmunicatæ. Nec est necesse, ut eodem modo Pater loquatur Filio de necessarijs, ac de contingentibus. Cū enim hæc locutio sit necessaria, & necessaria in Deo præcedat libera omni prioritatis genere, non potest in eodem signo rationis, & independentiæ formaliter loqui de necessarijs & contingentibus simul, sed de necessarijs formaliter, de contingentibus tantum fundamentaliter. Ad confirmationem concedo, Verbum Diuinū esse ipsum Patris imperium, quo creaturarum executionē imperat, sed appropriatum, non proprium: quo pacto propria Patris dicitur ipsa externa operatio. Ratio, quia cū imperium sit prox-

mum principium directiū operationis ad extra, & omnis operatio ad extra sit indiuisa, & communis toti Trinitati, non potest imperium, quo Deus res ad extra imperat, esse solum Patris.

179. Ad quintā distinguenda est maior: de ratione Verbi est, procedere ex scientia siue formalis, siue radicali omnium, quorum est expressiū & declaratiū, concedo: de ratione Verbi est, procedere ex scientia formalis omnium, quorū est expressiū & declaratiū, nego. Ad confirmationē distinguenda est pariter major: quidquid habent personæ productæ, habent à prædidente siue formaliter, siue radicaliter, cōcedo: quidquid habent personæ productæ, habent à prædidente formaliter, nego. Clarum exemplum est de origine actiū Spiritus S. quā habet Filius à Patre non formaliter; alioqui non posset ipse aeternū concurrere ad productionem Spiritus S., quia tunc ipse non se habet ut principium eliciens, sed tantum ut recipiens actiū originem Spiritus sancti, vnde tantum denominatiū diceretur Spiritum sanctum producere; sed radicaliter, quia accipiendo virtutem spiratiū, cum ipsa simul radicaliter accipit actiū originem Spiritus S. quā vñā cum Patre simul eliciunt simultate originis in ordine ad Spiritum sanctum. Quemadmodum igitur se habet virtus spiratiua ad originem ipsam spirandi, ita scientia simplicis intelligentiæ ad scientiam visionis. Atqui originem spirandi non cōmunicat Pater Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa virtute spiratiua, quam solum cōmunicat formaliter; ergo nec scientiā visionis cōmunicat Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa scientia simplicis intelligentiæ, quam cōmunicat formaliter.

180. Ad sextam. Neganda est minor. Etenim cū ea suppositio libera sit, mutare non potest intrinsecum modum procedendi Verbi. Vnde si nulla facta suppositione, Verbu postulabat procedere ex sola notitia possibilium, ex eadem tantum procedere postulabit, facta quacunque libera suppositione. Præterea ea suppositione facta, nō potest libera notitia creaturarum origine præcedere necessariam productionem Verbi, ob præsignatam rationem. Ergo ea suppositione facta, non potest Verbum per se procedere ex notitia futurorum. Nec est par ratio de ipsa scientia, quæ facta suppositione futurorum, necessariò connotat futura, quia in huiusmodi connotatione nulla involuitur repugnancia. Nec est eadem ratio de suppositione impossibili. Etenim concedo, ex suppositione quod aliqua, quæ de facto sunt impossibilia, forent possibilia, Verbum per se ex notitia illorum fore processurum: nego tamen ex suppositione, quod aliqua, quæ de facto non sunt futura, essent futura, Verbum per se ex illorum notitia processurum. Ratio discriminis est, quia prius suppositio mutaret

mutaret intrinsecam perfectionem Dei, quā non mutaret posterior : & hoc ideo, quia posterior est circa obiectum liberum, prior verò circa necessarium : Deus autem necessariam connexionem habet cum obiecto necessario, non autem cum libero. Cūm igitur Verbum Diuinum per se postuleret procedere ex quacunque perfectione intrinseca Dei, facta tali suppositione circa obiectum necessarium, per se postularet procedere ex scientia talis obiecti.

SECTIO VI.

*An in Deo sit vera & propria Imago,
eaque solius Filij propria?*

Durandus.

181. PRIMA sententia Durandi in 1. dist.
28. q. 3. negantis in Diuinis esse propriā & veram rationem imaginis, sed impro priam & analogam ; eamq; conuenire tā Filio, quām Spiritu S. quia uterque procedit in similitudine & aequalitate producentis, licet ex vi nominis magis approprietur Filio, quā Spiritui Sancto : quoniam Filius vi nominis importat similitudinem Patris, à quo procedit per modum naturae : Spiritus sanctus autem procedit per modum voluntatis, cuius est producere, non qualis est ipsa producens, sed quale vult ipsa producere.

Augustin.

182. Quod in Deo non sit propria ratio imaginis, sic probat Durandus. De ratione propriæ imaginis est, vt sit aliquid productū ad alterius imitationem. Nulla persona Diuina est ad alterius imitationem producta. Igitur nulla persona Diuina est propriæ imago. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino assignata lib. 83. quæstionum, q. 74. Minorem probat, quia ubi est summa identitas, nulla esse potest propria imitatio, nam propria imitatio postulat distinctionem in ea ipsa re, in qua est imitatio. Cūm igitur una persona Diuina nequeat imitari, & esse similis alteri in personalitate, cui potius est dissimilis & opposita, sed in natura ; & in natura omnes personæ sint idem ; non poterit una persona esse vera & propria imago alterius.

183. Secundò. De ratione propriæ imaginis est, vt procedat ab exemplari præcognito : nulla persona Diuina procedit ab exemplari præcognito, igitur nulla persona Diuina est propria imago. Maior constat, quoniam imago est, ad suum exemplar representandum expressa : igitur procedere debet ab suo exemplari præcognito. Minor probatur, quia quod procedit ab exemplari præcognito importat dependentiam exemplari ab exemplari : tum quia exemplar importat superioritatem, & perfectio nis excessum supra exemplatum. Tum quia personæ diuinæ non habent ideam in mente Diuina, ad instar cuius producantur : nam hæc requirit distinctionem ab ideato non

tantum in persona, sed etiam in natura.

184. Terriò. Si Deo conueniret propria imago, conueniret illi ratione intellectio nis : nequit autē Deo ratione intellectio nis propria imago conuenire : ergo. Maior constat, quia de ratione propriæ imaginis est, manifestare imaginatum, illum representando & exprimendo : sola autem intellectio imaginatum manifestat representando & exprimendo : igitur ratione solius intellectio nis conueniret Deo propria ratio imaginis. Minor verò primi syllogismi probatur, quia de ratione propriæ imaginis est, vt originem habeat ab eo, cuius est imago : intellectio autem diuina à nullo originatur, cūm sit essentialiter improducta.

185. Quartò. Potissimum fundamen tum, cur in Deo sit propria ratio imaginis est, quia scriptura Deo tribuit rationem imaginis : at etiam rationem imaginis Scriptura tribuit homini respectu Dei. Genef. 1. Eccles. 17.1. Corinthiorum 11. & tamen nemo concedit, hominem esse propriam imaginem Dei : ergo etiamsi scriptura tribuat rationem imaginis Deo, non statim inde sequitur, in Deo esse propriam rationem imaginis.

186. Secunda sententia affirmat, in Deo esse veram & propriam rationem imaginis, eiique conuenire tantum personaliter, non tamen esse solius Filij propriam, sed etiā Spiritus S. Hanc docuerūt nonnulli Patres Gre ci, Thaumaturgus in regula Fidei: Spiritus S. inquit, *imago Filij perfecta* : Basilius l. 5. contra Eunomium c. 6. *Imago quidem Dei Christi est: imago vero Filij Spiritus.* Idem repetit c. 12. Cyrillus l. 13. thesauri c. 1. Quomodo igitur *Spiritus sanctus*, cūm sit incommutabilis *imago Filij Dei*, inter creaturas commutabili tur? & paulò pōst: *Deus igitur verus Spiritus Sanctus est, quoniam Filij Dei imago perfectissima est.* Damascen. l. 1. Fidei c. 18. *Imago, inquit, Patris est Filius, & Filii Spiritus Sanctus.* Fundamentum est, quia non minus Spiritus sanctus, quām Filius habet omnia requiata ad rationem perfectæ imaginis ; pro cedit enim à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturæ; idq; vi propriæ originis, non minus quām Filius ipse procedit à Patre : igitur est perfecta imago sui principiij, non minus quām Filius Patris.

187. Confirmatur. Ideo in humanis Filiis est perfecta imago sui parentis, quia vi suæ originis procedit similis in eadem natura specifica cum illo : sed Spiritus S. vi suæ originis procedit similis in eadem natura numerica cum spiratore. Ergo potiore iure Spiritus sanctus, quām Filius in humanis, est perfecta imago sui principiij. Nec refert, quod Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul : tum quia non est contra ratione perfectæ imaginis, procedere simile duorum; Filius enim creatus non solum est imago Patris, sed etiam Matri. Tum quia non procedit ab illis, vt à duobus distinctis, sed vt ab uno eodemque principio spirandi.

Genef. 1.
Eccles. 17.
1. Cor. 11.

Thauma
turgus.
Basilius.

Cyrillus.

Damascen.

Omnis
Theologi.
Magister.
S. Thomas.
Zamel.
Durand.
Molina.

Augustinus.

188. TERTIA sententia docet, Deo conuenire perfectissimam rationem imaginis, idque personaliter tantum, & ratione filius Filij. Est omnium Theologorum cum Magistro in i. dist. 27. & 28. & cum S. Th. i. p. q. 35. art. 1. & 2. Vnde meritò Zumel Durandi opinionem appellat falsam, & in fide nimis periculosam; Molina verò singularem, & scripturis sacris parum consonam. Ego verò à temeritatis nota non excuso. In cuius sententiae explicationem,

189. Præmittenda est perfecta imaginis definitio, quam Theologi communiter tradunt, eamque colligunt ex Augustino lib. 83. quæstionū q. 7-4. *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum representandum expressa.* Duo igitur ad perfecta imaginem requiruntur, perfecta similitudo cum suo prototypo, & realis origo ab eodem. Defectu primi vermis productus ab homine non est imago hominis producentis, quia non est illi perfectè similis in eadem natura specifica; sed tantum in gradu generico animalitatis. Defectu secundi, vnum ouum, ut docet Augustinus, non est imago alterius ovi, quia vnum non est expressum de altero, licet sit simile alteri. Ratio autem, cur hæc duo ad naturam perfectæ imaginis requirantur, hæc est: quoniam finis perfectæ imaginis est, perfectæ suum prototypum imitando exprimere; nequit autem suum prototypum perfecte imitando exprimere, nisi sit illi perfectè similis, & ab eo originem ducat. Etenim vbi perfecta similitudo deest, perfecta etiam representatione debet, oportet: quantum enim de perfecta similitudine deest, tantundem de perfecta representatione deesse necesse est. Vbi verò origo non est, imitatio esse non potest, quæ ad rationem imaginis necessaria est. Est enim imitatio, productio vnius ad expressionem alterius. Vnde non dicitur alterum imitari, quod ab illo originem non habet.

190. Dicēs. Statua Cæsaris dicitur vera imago Cæsaris, esto ab illo producta non sit: & notitia, quam habet angelus de lapi- de, est vera imago lapidis, esto à lapide ori- ginata non sit, sed à specie immediatè à Deo infusa. Igitur ad perfectam naturam imaginis non est necessaria origo. Respondeo, statuam Cæsaris originari à Cæsare, media specie & idea, quam statuarius intra se de Cæsare concipit: similiter notitiam lapidis originari à lapide, media specie lapidis, quam Deus suppleret in intellectu angeli: sicur dice- retur Petrus producere Paulum, etiam si solus Deus immediatè suppleret semen Petri in productione Pauli. His adnotatis,

191. Dico i. Ratio imaginis nequit Deo conuenire essentialiter, sed tantum personaliter. In hac assertione omnes con- ueniunt. Ratio fundamentalis desumitur ex prædeclarata definitione imaginis, cuius es- sentialis originem postulat ab eo, quem repræ- sentat. Arqui nulla perfectio absoluta in diuinis originem habet ab aliquo, cuius

imago esse possit; cùm nulla perfectio abso- luta in Diuinis sit producibilis. Vnde si quā- do Scriptura & Patres rationem imaginis tribuunt essentia Diuinæ, sumunt imaginem pro exemplari; inter quod & imaginem hoc interest, quod exemplar est quidem simile suo exemplato, ab eo tamen originem non habet, sed potius est illius originatum: imago verò & similis est, & originem habet à suo exemplati.

192. Dico 2. In Diuinis solus Filius est propria imago. Alsertio constat primò ex Scriptura sacra, quæ solum Filium appellant imaginem, aut nominibus æquivalentibus imagini. Ad Rom 8. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.* Secundò ad Corinth. 4. *Qui, nempe Christus, est imago Dei.* Ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis.* Sapien. 7. *imago bonitatis Dei.* Idem Hebreor. 1. appellatur figura substantia Dei, sive character: quæ nomina apud Patres idem sonant, quod imago. Nam sicut char- acter est proprium signum, in quo author cha- racteris; ita imago est signum, in quo imagi- natum cernitur. Dicitur etiam *Sigillum Ioan- nis 6.* *Hunc Pater signavit Deus, loquens de se ipso Christus.* Nam quemadmodum in sigillo imprimi solet figura obsignantis: ita in Filio imprimitur imago Patris, se ipsum in Filio obsignans. Et quemadmodum sigillo reconducunt secreta obsignantis: ita Verbo Diuinio reconducunt secreta Patris. Appella- tur etiam *Facies.* Psalm. 79. *Ostende faciem Psalm. 79.* tuam & salvi erimus. Nam quemadmodum ex facie cognoscitur homo; ita, inquit Nyssenus lib. de differentia essentiæ & hyposta- teos, *Filiij hypostasis quasi facies est, qua Pater cognoscitur.* Dicitur etiā *Speculum Sapient. 7.* *Sapient. 7.* quia sicut in speculo apparent effigies rerum; ita in Filio effigies Patris. Tandem dicitur *candor lucis aeterna ibidem, & splendor gloriae.* Hebr. 1. quia sicut proprium *lucis & splen- doris* est, esse manifestatiuum rerum: ita Verbi increati proprium est, esse manifestatiuum Patris, & eorum omnium, quæ sunt in Patre.

193. Secundò constat auctoritate Pa- trum, Clementis Romani epist. 1. ad Iaco- bum Fratrem Domini, Cyrilli lib. 3 in loan- nem cap. 29. Anselmi in monologio cap. 32. & 37. August. 5. de Trinit. cap. 13. & alibi, & reliquorum ferè Latinorum Patrum, ut testatur S. Thom. 1. p. quæst. 35. art. 2. Va- ria autem assignantur à Doctoribus ratio- nes, cur solus Filius in Diuinis, & non Spir-itus sanctus, sit propria imago, cùm etiam Spiritus sanctus procedat similis principio spiranti, ab eoque originem ducat. Sed reli- quis aliorum rationibus, quas insufficientes puto, hanc ego vnicam, ex meis principijs erutam ad præsentem veritatem confirman- dam, adduco.

194. Solus Filius in Diuinis habet omnia requisita ad perfectam rationem imaginis: igitur solus Filius in Diuinis est propriæ ima- go. Antecedens probo, nam, ut prænota- uimus,

Roman. 8.

2. Corinth.

Ad Coloff. 1.

Sapien. 7.

Hebreor. 1.

Ioan. 5.

Clemens.

Cyrillus.

Anselm.

Augustin.

S. Thomas.

uimus, duo requirit perfecta imago, adæquatam similitudinem cum suo prototypo, & realem originem. Atqui solus filius vi suæ processionis cum reali origine accipit adæquatam similitudinem sui prototypi: igitur solus Filius est proptè imago. Minor probatur, nam prototypus Filij est Pater, ad operandum constitutus per naturam & obiectum intelligibile; cuius adæquatam similitudinem tam naturæ, quam obiecti intelligibilis accipit Filius vi suæ processionis formalis, quia vi suæ processionis formalis non solum procedit ut consubstantialis Patri, sed etiam ut species expressa omnisi intelligibili, quæ sunt in mente Patris. Patet autem, cùm à nullo originetur, non potest habere rationem imaginis, sed exemplaris. Spiritus verò sanctus, et si vi suæ processionis procedat similis in natura cum suo principio producente, quia tamen non procedit similis obiecto volibili, quod est ultimum constitutuum principi spiratiui, non procedit adæquatè similis suo principio producenti, atque adeo ut perfecta imago sui prototypi. Confirmatur, nam ideo vermis procedens ab homine non est imago hominis producentis, quia non procedit illi adæquatè similis. Ergo nec Spiritus sanctus erit imago Patris & Filii, quia non procedit illis adæquatè similis.

Basilius.
Nyssenus.

195. Hanc nostram rationem aperte expressit Basilius epist. 37. ad Gregorium Nyssenum in fine: Perinde, inquit, atque in speculo quodam puro, qui impressam illi formam considerat, eudentem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui Filium cognoverit, paterna simul hypostaseos characterem per Filij cognitionem in corde suo iam suscepit, ita ut hypostasis Filij, instar forma ac faciei sit paternæ cognitionis: & contrà, Patris hypostasis in forma Filij cognoscatur; Eadem docuit Ambrosius lib. de mysterio Dominice Incarnationis capite ultimo: Cur solus, inquit, Filius imago inseparabilis Dei dicitur, & character substantia eius, nisi quia in eo naturæ eiusdem unitas, & maiestatis expressio est?

Ambrosius.

196. Dices. Tam Verbum creatum est perfecta imago sui obiecti, quam figura artificialis sui exemplaris: & tamen neutra est adæquata similitudo sui prototypi: cùm neutra sit eiusdem naturæ & essentiae cum illo: cùm nec Verbum substantia sit substantia; nec figura Cæsaris sit ipsa natura Cæsaris. Ergo ad rationem perfectæ imaginis non requiritur adæquata similitudo, cum suo prototypo. Resp. i. Negando maiorē: nam quantum aliquid recedit à perfecta similitudine sui prototypi, tanto recedit à perfecta ratione imaginis, & ratio à priori est, quia tota quiditas imaginis est ad representandum suum prototypū: ergo quod erit illi similior, èd perfectiore rationem imaginis participabit: & è contra quod erit illi dissimilior, èd imperficiorem rationem imaginis continebit. Quam imaginis naturam optimè expressit Basilius prædicta epistola ad Gregorium Nyssenum propè finem, his verbis: Non enim constere

Basilius.

poterit imaginis ratio, nisi per omnia ad archetypum expressa suis omnibus numeris sit, nihilq; variet. Cùm igitur nec Verbum creatum participet totam similitudinem obiecti, cùm non participet illius similitudinem naturalem, sed tantum intentionalem; nec imago artificialis participet naturam, sed externam duntaxat figuram sui exemplaris, neutra erit perfecta imago sui prototypi.

197. Respondeo 2. Distinguendo duplum similitudinē, vnam genericam & communem, alteram specificam & propriam. Similitudo, quæ constituit propriam rationem imaginis non est genericā & communis, sed specifica & propria. Cùm igitur Verbum creatum habeat similitudinem non genericam naturæ intelligentis, sed specificam obiecti intelligibilis; similiter statua Cæsaris, non habeat similitudinem genericam & communem, sed specificam & propriam figuræ Cæsaris, tam Verbum respectu obiecti, quam statua respectu prototypi erit propria imago. Cur autem similitudo specifica, non autem genericā constituit propriam rationem imaginis, ea est: quoniam finis imaginis est repræsentare imaginatum: arqui per rationem communem & genericam non repræsentatur imaginatum, quia cùm talis ratio sit communis cum alijs, non potius per illam imago repræsentabit vnum, atque aliud, quæ in ea ratione communī conuenient. Repræsentatur autem per rationem propriam & specificam, quia ratio specifica dicit ad propriam cognitionem differentiat imaginati, per quam differt ab omni alio.

198. Hinc deducitur solida ac fundamentalis ratio, cur Spiritus sanctus non sit imago Spiratoris, etiam si habeat vi originis eandem numero naturam cum illo: quia nimis hæc similitudo respectu Spiratoris non est propria & quasi specifica, nam propria & specifica similitudo in ijs, quæ procedunt ex principio intellectivo & volitivo, desumitur ex obiecto; nam hoc est proprium & ultimum specifiatuum horum principiorum, ut constat ex suprà disputatis de generatione Verbi disp. 18. sec. 7. sed communem & quasi genericam. Vnde non potest per hanc similitudinem Spiritus sanctus constitui propria imago sui Spiratoris, sicut Filius sui genitoris. Quia Filius præter communem & quasi genericam similitudinem naturæ, accipit etiam propriam & quasi specificam obiecti intelligibilis.

Solutio Argumentorum.

199. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum nego minorem. Ad cuius probacionē distinguendū est antecedens: vbi est summa identitas, & nulla realis distinctio, nulla esse potest imitatio, concedo: vbi est summa identitas cum reali distinctione, nulla esse potest imitatio, nego. Etenim, posita reali distinctione

distinctione

distinctione inter exemplar & exemplabile, identitas naturae confert potius, quam tollat similitudinem ad perfectam rationem imaginis requisitam. Neque est necesse, ut intercedat realis distinctione in ipsa ratione, in qua est imitatio, sed lat est, si distinctione intercedat inter terminum ipsum imitatum & principium imitabile.

200. Ad secundum respondeo 1. Maior est esse tantum veram de imagine intellectuali, & artificiali, non autem de naturali, sicut est Filius creatus respectu sui parentis, qui est vera imago Patris, cum tamen non procedat ab exemplari praecognito. Quidquid nonnulli sentiant opinantes, etiam filium creatum procedere ab exemplari praecognito, saltem ab auctore naturae mouente ex præcognitione operis. Respondeo 2. Negando minorem, nam Filius increatus procedat ab exemplari praecognito; siquidem eadem notio, qua productur Verbum, simul etiam cognoscitur. Ad priorem verò probationem nego, nos hic sumere exemplar, prout dicit perfectionis excessum, quamvis hoc importat nomen exemplaris, sed prout dicit solùm principium per cognitionem imitabile & expressibile, absque villa dependentia termini experimentis & imitantis. Ad posteriorem concedo, diuinis personas non habere propriè ideam sui, prout idea importat essentialē distinctionem inter ideam & ideatum; sed solùm prout idea dicit principium per cognitionem imitabile.

201. Ad tertium distinguo consequens maioris: si conueniret Deo ratio imaginis, conueniret illi ratione intellectuonis essentialis, nego: conueniret illi ratione intellectuonis notionalis, concedo. Circa quod argumentum infra iterum redibit sermo.

202. Ad quartum concedo, potissimum fundamentum afferendi in Deo veram rationem imaginis esse sacram Scripturam, auctoritate authoritatem Patrum vnamini consensu illam interpretantiū de imagine propria. Secus verò illam explicant de homine, dum a sacra Scriptura appellatur imago Dei: nam ex peculiarimodo, quo illi rationem imaginis scriptura tribuit, aperte colligunt, hominem non esse perfectam, sed imperfectam imaginem Dei. Ad quam imperfectionem denotandam, vt rechè S. Thomas 1. p. q. 35. art. 2. ad. 3. notauit, non solùm dicitur homo in Scriptura imago Dei, sed ad imaginem Dei: ad significandam imperfectionem motus tendentis, & nunquam attingentis ad perfectam rationem originis.

203. Ad argumenta secunda sententiae. Ad authoritatem Patrum respondeo, eos tantum contra Arianos ostendere voluisse, Spiritum sanctū esse verum Deum, eiusdem naturae cum Patre & Filio: ad hoc autem ostendendum vrebantur hoc argumento: *Filius est imago Patris*, vt Scriptura testatur; *Spiritus S. est imago Filii*: igitur *Spiritus S. est eiusdem naturae cum Filio*, & consequenter cum Patre; in qua argumentatione præcipuus Pa-

trum scopus erat, contra Arianos probare Spiritum sanctum esse eiusdem naturae & substantiaz cum Filio & Patre. *Ariani.*

204. Ad fundamentum verò negandum est antecedens. Ad cuius probationē dicendum, esto Spiritus sanctus vi suæ originis procedat à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturæ, quia tamen non procedit in similitudinem propriam & quasi specificam principij volitui, cum non procedat similis illi in obiecto volibili, quod est procedere similem illi in ratione propria & specifica, non dicitur procedere vi propria imago sui principij: sicut Filius, qui vi suæ originis non solùm procedit similis principio intelligenti in ratione quasi generica naturae, sed etiam in specifica ratione obiecti intelligibilis; cù non solùm procedat ut consubstantialis & eiusdem naturae cum Patre, sed etiam, ut adæquata species expressa totius obiecti intelligibilis Paterni.

205. Ad confirmationem respondeo, nō ideo præcisè Filiū in humanis esse perfectam imaginem sui parentis, quia vi suæ originis accipit eandem naturam specificam cum illo, sed quia cù natura ipsa specifica accipit adæquatam similitudinem principij generantis: cù præter similitudinem eiusdem naturae specificæ, nulla superfit similitudo principij communicanda termino. At Spiritus sanctus accipiendo eandem numero naturam cum principio spirante, non accepit adæquatam similitudinem totius principij productentis, quia non accipit similitudinem intentionalem obiecti volibilis, quæ est propria & specifica similitudo principij volitui, à quo Spiritus sanctus procedit. Et quia de ratione proprietate imaginis est, procedere adæquatè simile suo exemplari, aut saltem procedere illi simile in ultima & propria ratione specifica, vt procedunt Verbum creatum respectu obiecti intelligibilis, & figura artificialis respectu sui exemplaris, ideo Spiritus sanctus non est propria imago Spiratoris.

SECTIO VII.

An Imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentiae communi sit?

206. PRIMA sententia docet, conuenire ratione solius proprietatis personalis. Est Bonaventura in 1. dist. 31. p. 2. a. 1. q. 1. & 2. præsertim ad ultimum, Autolli dist. 27. p. 2. art. 3. Fundamentum Aureoli est, quoniam imago est obiectiva apparentia rei, ad id vi suæ originis ordinata. Atqui Verbum Diuinum ratione solius proprietatis personalis est obiectiva apparentia æterni Patris. ad id vi suæ originis producta. Ergo Verbum ratione solius proprietatis personalis

Bonavent.
Aureolus.

est

*Authoritas
Patrum.*

S. Thomas.

*Ad Autho-
ritatem Pa-
trum.*

est imago. Maior probatur, quia quidquid facit aliud apparere vi suæ originis, dicitur imago illius, quod vi suæ originis facit apparere. Minor probatur, nam Verbum ratione illius perfectionis est obiectua apparentia Patris, ratione cuius distinguitur à spirito sancto: qui non distinguitur à spirito sancto ratione essentiæ communis, sed ratione proprietatis personalis: ergo.

207. Confirmatur 1. Nam res posita in esse obiectuo apparenti non est imago rei existentis in se ipso, ratione alicuius absoluti, quia in hoc non est aliud à re in se ipso existente; rosa enim, quæ lucet in mente, non est alia à rosa in se ipso existente; sed ratione obiectiuæ apparentiæ. Ergo Verbum non est imago Patris ratione essentiæ absolutæ, quia in hoc non est aliud à Patre; sed ratione solius obiectiuæ apparentiæ, quæ est proprietas personalis, quam habet Verbum vi suæ originis & peculiaris modi emanandi.

208. Confirmatur secundò ex Aug. s. de Trin. c. 13. vbi docet, eodem modo relatiū dici imaginem, sicut & Filium: sed Filius relatiū dicitur ratione solius proprietatis personalis: ergo & imago.

209. SECUND A sententia affirmat, rationem imaginis conuenire Filio vi solius essentiæ, connotata tantum proprietate personali. Est Alensis i. p. 61. memb. 2. art. 1. & 2. S. Thomæ in i. dist. 28. q. 2. art. 2. Zumel i. p. q. 35. licet inclinet in tertiam sententiam citandam. Videtur etiam Granadi l. p. tract. 9. disp. 11. sect. 3. Fundamentum est, quia imago importat similitudinem ad suum prototypum. Hanc autem similitudinem importat Verbum ad suum prototypum Patrem, ratione essentiæ, non autem proprietatis personalis. Est igitur Verbum imago Patris, ratione essentiæ, non autem ratione proprietatis personalis. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino tradita: Est enim similitudo ad representandum expressa. Minor probatur, quia in personalitate Filius potius opponitur & dissimilatur Patri, quam assimiletur. Confirmatur, nam ratione illius Verbum est imago Patris, ratione cuius est expressuum & representativum Patris: est autem expressuum & representativum Patris, ratione solius essentiæ communis, non autem ratione proprietatis personalis: nam ratione solius essentiæ est expressa species ac naturalis, intentionalisque imago illius: cum personalitas nec sit expressiva Patris, nec naturalis, intentionalisque imago illius.

210. TERTIA sententia docet, Verbum esse imaginem ratione utriusque tam essentiæ communis, quam proprietatis personalis. Est aliquorum apud Alensem loco præcitat. art. 2. Vazquez i. p. disp. 145. c. vlt. Suarez l. 9. de Trinit. c. 9. in quam inclinat Zumel supra citatus. Quæ sententia probabilior est & sequenda. Cuius fundamentum est, quoniam imago duo essentialiter importat, similitudinem, & originem; utramque in recto,

licet principalis similitudinem, quam originem, ut de Verbo supra docuimus. Ergo ratione utriusque imago conuenit Filio Dei. Consequentia patet, quia nec similitudinem dicere potest ratione solius proprietatis personalis, nec originem ratione solius essentiæ communis; cum nec proprietas personalis sit ratio fundandi similitudinem ad suum prototypum; nec essentia communis ratio fundandi originem ad suum principium producens. Antecedens quoad primam partem constat ex definitione imaginis, quæ est similitudo ad representandum expressa. Quoad secundam probatur, nam utraque relatio integrat rationem imaginis; alterutra enim sublata, tollitur quidditas imaginis. Ergo utraque importatur in recto: nam quando duo concurrunt ad unam rationem integrandam, utrumque importatur in recto. Tertia pars antecedentis constat, nam imago principalius importat id, in quo cum imaginato conuenit: conuenit autem cum imaginato in unitate & conuenientia naturæ, aut externæ speciei. Dicitur enim imago ab imitatione: imitatur autem imago suū prototypū in natura, aut externa figura, ut illud quoad fieri potest, in se ipsa referat & exprimat.

211. Ad primum primæ sententiae Respondeo 1. allatam descriptionem imaginis competere tantum imaginari artificiali, & intentionalis, non autem naturali, quæ consistit in conuenientia eiusdem naturæ cum imaginato, cuiusmodi est in humanis genitus respectu sui genitoris, quæ in se ipso per naturæ specificæ unitatem refert ac representat. Respondeo secundò, falsum esse Verbum Diuinum esse obiectuam apparentiam eterni Patris, ratione solius proprietatis personalis, sed etiam ratione essentiæ communis. Est enim Verbum Diuinum obiectua apparentia Patris, tum ratione eiusdem numero naturæ cum Patre, tum ratione intentionalis similitudinis, ratione cuius aeternum Parentem in se ipso intelligibiliter exprimit: exprimit autem Verbum in se ipso intelligibiliter aeternum parentem, ratione notitiæ communis. Unde ad probationem minoris concedo, Verbum per aliquam perfectionem à spirito sancto distinctam esse obiectuam apparentiam Patris: siquidem est obiectua apparentia Patris completere non solum per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur à spirito sancto.

212. Ad primam confirmationem neganda est maior, eiusque probatio, est enim Verbum creatum representativum rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam, a potentia & obiecto simul productam. Falsum item est, rem, quæ lucet in mente, esse candē cum re in se ipsa existente, sed distinguitur in nobis realiter, tanquam Verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionalis, à re ipsa in propria natura existente. Licet in Deo cognitio representans,

Augustin.

Alensis.
S.Thomas.
Zumel.
Granadus.

Augustin.

Alensis.
Vazquez.
Suarez.
Zumel.

&

& obiectum repräsentatum sit idem, quia in Deo ratio cognoscendi, & cognitionis sunt idem.

Augustin. 214. Ad secundam confirmationem. Respondeo, ex allata auctoritate Augusti, tātū sequi, imaginem includere relationem producti ad producens, eamque ipsa esse eandem cum relatione Filii ad Patrem, quod vlt̄rē concedimus: non autem, quod eodem modo importetur ab una, atque ab alio. Nam à Filio relatio geniti ad genitorem importatur principalius, minus vero principaliter importatur essentia. Contrā vero ab imagine principalius importatur essentia, ratione cuius est expressiva & imitativa sui prototypi; minus vero principaliter relatio ipsa producti ad producens. Ceterū aduertendum est apud Augustinum non esse illam comparationem, *Sicut Filius, ita & imago relativa dicitur, sed simpliciter, Relatine dicitur Filius, relativa dicitur & imago.* Vnde in forma ad argumentum: distinguo maiorem; eadem relatione refertur Filius ad Patrem, & imago ad prototypum concedo: eodem modo; nego.

215. Argumenta vero secundæ sententiae, quatenus probant, conuenire Verbo, perfectionem imaginis, ratione essentiæ communis, concedenda sunt: quatenus vero negant, eandem perfectionem illi etiam conuenire ratione proprietatis personalis, neganda. Nec refert, quod personalitas non sit formalis ratio assimilandi, sed potius dissimilandi personam productam producenti, quia personalitas non importatur ab imagine, ut ratio formaliter assimilativa prototypi, sed potius ut ratio originata à prototypo, que essentialiter includitur in ipsa quidditate imaginis, cuius est esse imitricem sui prototypi: in qua ratione intrinsecè inuoluitur passiva origo imitabilitatis sui prototypi.

SECTIO VIII.

An Verbum sit imago solius Patris?

216. Ratio dubitandi est duplex. Prima, quoniam eorum omnium videtur Verbum esse imago, ex quorum notitia per se procedit: procedit autem per se non modò ex notitia Patris, sed sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium: ergo non solùm est imago Patris, sed etiam sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium. Secunda, respectu illius Verbum est formaliter imago, quod respicit ut formaliter simile; atqui solam essentiam respicit ut formaliter similem: igitur solius essentiæ est formaliter imago. Minor constat, quia Verbum id tantum respicit ut formaliter simile, cum quo formaliter habet conuenientiam & unitatem; cum sola autem essentia habet formalem conuenientiam & unitatem, cō quod cum persona-

litate Patris potius habeat disconuenientiam & oppositionem. Maior probatur, quoniam imago essentialiter est similitudo ad suum exemplar representandum expressa.

217. DICO 1. Verbum Diuinum solius Patris est imago. Fundamentum, quia respectu solius Patris est originata similitudo ad illum representandum expressa. Igitur solius Patris est imago. Consequentia patet, quoniam illius tantum est imago, respectu cuius habet essentialia imaginis. Essentialia autem imaginis sunt similitudo, & origo ad representandum accepta. Antecedens probo, nam Verbum à solo Patre producitur, & vi eiusdem productionis communicatur illi adæquata similitudo tam naturæ, quam obiecti intelligibilis ad illum perfectè representandum. Maior probatur, nam etsi Verbum, ut ab obiecto per se cognito procedat non solum à Patre, sed etiam à seipso, à Spiritu sancto, & à creaturis possibilibus, ut à principio tamen originante non nisi à solo Patre procedit; atque adeo non nisi respectu solius Patris habet essentialia imaginis.

218. DICO 2. Verbum est imago Patris, non solum ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productum; sed etiam ut habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile. Fundamentum, quia Verbum non solum repräsentat Patrem naturaliter per eandem numero naturam, quam vi originis accipit, sed etiam intelligibiliter per intellectuē, quam etiam vi originis accipit ab illo; ergo non solum est imago illius, ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productiuam; sed etiam ut habentis hæc ipsa, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile.

219. DICES. Id tantum formaliter respicit imago, à quo formaliter producitur. Sed per nos Verbum Diuinum formaliter tantum producitur à paternitate, tanquam à ratione formaliter proximè productiuā: ergo illam tantum formaliter respicit. Maior probatur, quoniam id tantum formaliter respicit imago, à quo tanquam ab exemplari respicit esse; ergo id tantum formaliter respicit, à quo tanquam ab exemplari producitur. Respondeo negando maiorem. Ad cuius probationem distinguo antecedens: à quo recipit esse tantum productiuē, nego; à quo recipit esse saltem communicatiuē, concedo. Verbum autem etsi productiuē tantum recipiat esse à paternitate, tanquam à ratione formaliter proximè productiuā, communicatiuā tamen accipit esse etiam à natura, & à tota persona Patris.

220. DICO 3. Verbum non est imago Patris, neque per solam naturam formaliter, neque per solam intellectuē formaliter, sed per virumque simul: per naturam tanquam per rationem quasi genericam, per intellectuē tanquam per rationem quasi specificam. Fundamentum, quia Verbum est perfectissima imago: perfectissima autem

imago postulat, ut perfectissime representet suum exemplar. Atqui Pater non solum est representabilis secundum esse naturae, sed etiam secundum esse intelligibile: ergo Verbum non solum representat illum per esse naturae, quod vi productionis accipit, sed etiam per esse intellectuum, quod vi eiusdem productionis sibi communicatur.

221. Confirmatur 1. Quia verbum non solum est imago Patris naturalis, sed etiam intentionalis: ergo debet per utramquerationem simul illum representare. Confirmatur 2. nam sola similitudo in natura in diuinis non sufficit ad rationem propriam imaginis, ut ex dictis constat: sola autem similitudo intentionalis est imperfecta, cum non adaequat perfectionem sui exemplaris: igitur ad perfectissimam rationem imaginis, qualis est Verbum diuinum, utraque similitudo & naturalis, & intentionalis necessaria est.

222. DICES. Imago intentionalis est similitudo producta ab exemplari praecognito: Verbum diuinum non est similitudo producta ab exemplari praecognito: ergo non est imago intentionalis. Minor patet, quia Verbum diuinum non producitur a Patre, ut ab obiecto intentionaliter mouente, sed ut a supposito naturaliter operante. Maior probatur, quia imago intentionalis respicit exemplar, ut principium intentionaliter mouens media cognitione; alioqui imago intentionalis non distinguetur a naturali, quae est similitudo a principio naturaliter operante. Respondeo, imaginem intentionalē esse quidem similitudinem procedentem ab exemplari praecognito, ad ipsum representandum expressam, non tamen debere necessariō produci ab ipso exemplari intentionaliter mouente, sed sicut esse, si ab ipso exemplari praecognito habeat communicatam similitudinem ad ipsum intentionaliter representandum, & simul passiuam originem, quoniam docunque illam habeat, sive ut ab obiecto intentionaliter mouente, sive ut a supposito naturaliter operante. Cuius ratio est, quoniam intentionalis imago quidditatū tantum dicit intentionalem similitudinem, ab exemplari praecognito procedentem ad ipsum representandum expressam: sive autem hanc similitudinem accipiat imago ab exemplari via communicationis, sive via productionis, modo ab ipso exemplari cum communicatione intentionalis similitudinis realē ducat originem, ex quacunque ratione formalē talem originem ducat, saluatur ipsius quidditas, quae principaliter consistit in ipsa intentionalī expressione obiecti: origo autem solum requiritur, ut distinguat imaginem ab imaginato, ut inter ea fundari possit realis ordo experimentis & expressi.

223. Ad primam rationem dubitandi nemo maiorem: cum enim ad rationem imaginis per se requiratur origo, & non a quoconque procedit Verbum, ut ab obiecto per se cognito, simul originem ducat, sed a solo Patre, non quorumcunque, ex quorum notitia per se procedit, sed solius Patris, erit imago. Ad secundam Respondeo, quod quemadmodum in imagine aliud est, in quo relatio imaginis fundatur, aliud imago ipsa: ita in termino aliud est, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, aliud terminus ipse, terminans ut *Quod*. Etenim ratio, in qua imaginis relatio in Verbo diuino fundatur, est unitas tum naturae, tum intellectus; imago vero est ipsa persona Verbi, ut realiter a Patre originata. Eodem modo in Patre id, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, est unitas eiusdem naturae & intellectus; terminans ut *Quod* hunc respectum ad se, est ipsa persona Patris, ut realiter originans Filium. In forma igitur ad argumentum, distinguo maiorem: eius tantum Verbum est imago, ut rationis terminandi *Qua* quod respicit ut simile formaliter, concedo: eius tantum est imago, ut rationis terminandi *Qua*, quod respicit ut simile formaliter & reduplicatiū, nego: nam haec est tota persona Patris, quae non secundum totum esse & reduplicatiū respicitur, ut similis formaliter, sed tantum specificatiū, & secundum esse absolutum.

224. Ex omnibus dictis de persona Filij constat, eam adaequatè constitui per omnes hos tres respectus, Filiationis, Verbi, & Imaginis; omnesque per se requiri ad rationem Filij & geniti increati. Quia cum Filius incrementatus sit Filius intellectualis; nequit autem esse Filius intellectualis, nisi vi processionis procedat adaequatè similis principio intelligenti, ut intelligenti formaliter; principium autem intelligens, ut intelligens formaliter constitutatur ex natura, & obiecto intelligibili; ut Filius procedat adaequatè similis principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, debet procedere similis illi, & quoad naturam, & quoad obiectum intelligibile; ac proinde relatio Filij increati, quidditatū involuit relationem Verbi intelligibiliter manifestantis obiectum, ex cuius cognitione per se procedit; & relationem imaginis adaequatè experimentis suum prototypum. Omnes tamen isti respectus sunt vuus & idem, sola connotatio diuersi; nam relatio Filij magis exprimit unitatem naturae cum ipso principio producente: relatio Verbi magis exprimit similitudinem intentionalem cum obiecto intelligibili; relatio vero imaginis magis exprimit representationem sui exemplaris.

DISPUTATIO XXVII.

De Persona Spiritus sancti.

SECTIO PRIMA.

An Spiritus sanctus sit nomen proprium tertiae personae?

I. **R**IMA dubitandi ratio partis affirmantis est, quia non solum tertia in Trinitate persona & Spiritus, & Sancta est, sed reliqua etiam & Spiritus & Sanctæ sunt: Et

Pater, inquit Aug. 15. de Trinit. c. 19. Spiritus, & Filius Spiritus & Pater sanctus, & Filius sanctus est. Et Basilius l. 2. contra Eunomium: Non est, ait, solum hoc nomen sanctitatis cum Patre & Filio ipsi Spiritui sancto commune, sed ipsa etiam spiritus appellatio. Igitur non est solius tertiae personæ proprium. Secunda. Proprium nomen in Diuinis propriam hypostasi, propriumque subsistendi modum exprimit. Atqui hoc nomen Spiritus sanctus non exprimit propriam hypostasim, propriumque modum subsistendi tertiae personæ, qui est subsistere, ut terminum reciprocí amoris Patris & Filii: igitur non est ipsius proprium nomen. Confirmatur, nam quilibet persona Diuina constituitur in sua hypostasi per relationem ad suum correlatiuum, ut Pater per relationem ad Filium, & Filius per relationem ad Patrem: sed huic nomini Spiritus sanctus, nulla respondet correlatio ex parte Patris & Filii, a quibus procedit: nam eti dicatur Spiritus Patris, Spiritus Filii; non tamen e cōuerso dicitur Pater Spiritus sancti, Filius Spiritus sancti. Igitur nomen Spiritus sancti non est proprium tertiae personæ.

2. Ratio dubitandi partis negantis est Authoritas Scripturae Matth. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et I. Ioan. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Atqui Pater & Filius sunt propria nomina primæ, & secundæ personæ: ergo & Spiritus sanctus erit proprium nomen tertiae. Accedit Patrū, Conciliorū, toriusque Ecclesiæ authoritas, quæ hoc nomen Spiritus sanctus, ut tertie personæ characteristicum agnoscit & profiteretur. Vnde August. 11. de Ciuit. c. 10. Qui spiritus, inquit, Patris & Filii, Spiritus sanctus propria quadam notione huius nominis in sacris litteris nuncipatur. Et Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto interpretans hoc nomen Spiritus sanctus: Ita enim, ait, est prima & propria appellatio, & ut evidenter habens intelligentiam Spiritus sanctus naturam demonstrat.

3. Pro præsentis controversiæ declaracione, notandum, quod etiam notarunt Richardus.

Tom. I. De Deo.

dus in 1. dist. 10. ar. 2. q. 3. & Durand. q. 1. & indicauit S. Th. 1. p. q. 36. ar. 1. ad 2. hoc nomine Spiritus dici posse vel à spiritualitate, vel à spiratione: & ab hac, ut notauit Alensis 1. p. q. 63. mēb. 1. dupl. vno modo à spiratione actina, alio modo à spiratione passiva. His adnotatis,

4. Dico 1. Spiritus à passiva spiratione dictus est nomen personale, & solius tertiae personæ proprium. Fundamentum, quoniam eius personæ proprium est, esse spiritū, prout spiritus dicitur à passiva spiratione, cuius est passiuè spirari. Atqui solius tertiae personæ proprium est, passiuè spirari. Igitur solius tertiae personæ proprium est, esse spiritum, prout spiritus dicitur à passiva spiratione. Dixi à passiva spiratione. Nā dictus à spiratione actina, vel est toti glorioissimæ Trinitati communis, si actina spiratio sumatur pro virtute spirandi ad extra, iuxta illud Ioan. 3. Spiritus ubi vult, spirat. Vel communis Patri & Filio, si accipiatur pro virtute spirandi ad intra. In hac autem notione sumptus Spiritus, idem est quod spiritus: vnde absque adjuncto, sanctus, est proprium tertiae personæ, non secus ac, Genitus, est propriū secundū. Adiungitur autem sanctus, potius tertiae, quam secundæ personæ, ad denotandum peculiarem modum emanationis tertiae personæ, qui est per voluntatem, ad quam spectat sanctitas.

5. Cæterū adhuc in hac significatione sumptus Spiritus multūm differt à proprijs nominibus reliquarū personarum: nam propria nomina reliquarum personarum, cuiusmodi sunt Pater & Filius, Genitor & Genitus, non solum in Diuinis, sed etiam in humanis habent idem commune, saltem analogicè significatum; quod est relatio paternitatis & filiationis, genitoris & geniti, fundata in perfecta communicatione nature. At vero Spiritus etiam à passiva spiratione dictus, non eandem notionem habet in Diuinis, atque in humanis: nam in Diuinis significat personam ex vi reciprocī amoris duorum suppositorū Patris & Filii procedentem: in humanis vero significat halitum ex corde & ore animalis, ministerio pulmonis ad nimium æstum vitalis caloris tēperandum causatum. Ex hac tamen qualicunque analoga similitudine, vt pote sensibili & nota nobis, voluit idem Spiritus sanctus peculiarem suę emanationis modū nobis insinuare. Quod & præstitit Christus Dominus Ioa. 20. quando authore Cyrillo lib. 9. in Ioan. & alijs

*Ioan. 20.
Cyrillus.*

T t 2

Patribus,

*Augustin.
Basilios.*

Matth. 28

I. Ioan. 1.

*Concilia &
Pares.*

Augustin.

Richardus.

Patribus, ad ostendendum Apostolis modum, quo Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, *Insufflavit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum.*

6. Consistit autem hęc analoga similitudo inter emissionem vitalis halitus, & processiōnēm Sancti Spiritus, in hoc: quod sicut vitalis halitus emittitur à corde, quod est fons & principium vitæ totius animalis, nec non prima fides amoris sensitui; & simul ab ore, quod est index & nuncius cordis, ita Spiritus sanctus à Patre, qui est fons totius Deitatis, & primum principium vitæ amorisque increati, & simul à Filio, quod est Verbum & index Patris. Et sicut halitus vitalis formatur ex reciproco motu cordis & oris, qui componitur ex pulsu & tractu vtriusque: ita Spiritus sanctus ex reciproco amore Patris & Filii mutuo sese diligentium. Demum sicut vitalis Spiritus ex quadam naturali impetu effervescentis æstuansq; nativi caloris erumpit: ita Spiritus sanctus ex naturali, vitalique impulsu æstuans reciprocantisque amoris Patris, & Filii felicissimè erumpit. Propter hanc igitur similitudinem & analogiam translatum est hoc nomen *Spiritus* ad processiōnēm tertiarę personę glorioſissimę Trinitatis significandam.

7. Dico 2. Spiritus sanctus à spiritualitate dictus, non est proprium, sed tantum appropriatum tertiarę personę. Fundamentum est, quia à spiritualitate dictus neque cōplexè, hoc est in vi duarum dictiōnū; neque incomplexe, hoc est in vi vnius tantum dictiōnis, importat ex se aliquid notionale tertiarę personę proprium: importat enim immaterialitatem, & sanctitatem, quae sunt perfectiones omnibus personis æquè communes. Appropriatur tamen ex vso Scripturæ, Patrum, & Conciliorum soli tertiarę personę. Quo pacto semper accipitur incomplexè in vi vnius tantum dictiōnis. Rationem verò huius appropriationis reddit Aug. lib. 5. de Trinit. c. 11. his verbis: *Ergo Spiritus sanctus ineffabilis est quādam Patris Filij communio: & idē fortasse sic appellatur; quia Patri & Filio potest eadem appellatio conuenire.* Nam hoc ipse propriè dicitur, quod illi communiter, quia & Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus. *Vt ergo ex nomine, quod utriusque conuenit, utriusque communio significetur, vocatur donum amborum, Spiritus sanctus.* Eandem rationem repetit lib. 15. c. 19. propter quam rationem ibidem etiam docet, appellari charitatem, quę communis est etiam Patri & Filio.

Vsus script.
Patrum &
Concil.

Augustini.

S. Thomas.

8. Aliam etiam rationem huius appropriationis assignat S. Thomas 1. p. q. 36. art. 1. Nam sicut Spiritus in rebus corporeis, à quibus primò desumptum est hoc nomen *Spiritus*, significat substantiam tenuem cum quadam impulsu & agitatione: (appellamus enim Spiritum ventum aut flatum, qui sunt tenues substantiae extrinseco quadam impulsu agitatae:) ita tertiarę personę ex amore procedētis proprium est, impellere & mouere voluntatem amantis in amatum: hoc quippe amoris

munus est. Dicitur etiam *Sanctus*, tum quia sanctitas ad voluntatem spectat. Tum quia Sanctum dicitur, quidquid ad Deum ordinatur: ordinantur autem res ad Deum per amorem: conuenienter igitur tercia persona, per amorem procedens, *Spiritus sanctus* nominatur. Ultimò, vt doct̄ ex Athanasio dialogo 1. de S. Trinit. notauit Ruiz disp. 65. lect. 2. & subiunctat Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum genitivo Dei, aut Domini, vel Patris, aut Filii, aut Christi, sumi notionaliter pro tercia tantum persona: nam hoc ipso sumitur, vt aliquid alterius. Nequit autem in Diuinis vnum esse alterius, nisi per processiōnē, dicitur enim Filius esse Patris, & Spiritus sanctus vtriusque, quia Filius à Patre, Spiritus sanctus ab utroque producitur. Quare per contrariam regulam nobis colligere licebit, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum Deo in casu recto, sumi essentialiter iuxta illud Ioan. 4. *Spiritus est Deus.* Nam tunc eo ipso sumitur vt aliquid sui, & non alterius.

Athanaf.
Ruiz.

Chrysost.

Ioan. 4.

9. Ex dictis patet ad rationes dubitandi. Nam primæ duas tantum probant posteriorem nostram assertiōnem: Tertia vero priorem, aut etiam posteriorem quoad secundam tantum partem assertiōnis. Etenim potest auctoritas Scripturæ, vel Patrum, aut Conciliorum, vel Ecclesie appropriare aliquod nomen Diuinis personis, etiam si tale nomen apud nos relationem non importet. Quod sic ostendo: nam potuit tale nomen Ecclesie, vel Patrum, aut Conciliorum Authoritas primò imponere ad significandam relationem Diuinam. Ergo etiam si tale nomen impositum sit alijs rebus, quę relationes non sunt, imponi poterit secundò rebus, quę relatiuę sunt, ad significandas earum relationes. Antecedens constat. Consequentia probatur, quia cū nomina sint ad placitum, poterit vnum & idem nō ex institutione imponentis plures res diuersas significare. Sola autem auctoritas Chrysostomi in ratione dubitandi pro negativa parte adducta non videtur intelligi posse, nisi iuxta priorem assertiōnem.

Authoritas
script. Pa-
trum &
Conciliorū.

Chrysost.

10. Ad Confirmationem verò secundę rationis, pro parte affirmante allatam, dicendum, Spiritum sanctum vt sui correlatiuum respicere Patrem & Filium sub ratione spiratoris: qui solus per conuentiā recurrit cū Spiritu; est enim spirator Spiritus: sicuti Spiritus spiratoris est Spiritus.

SECTIO II.

An Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat?

11. **T**res fuerunt de Spiritu sancto principales haereses. Prima eorum, qui illi distinctam à Patre & Filio hypothesis negabant. Hanc haeresim præter Sabellianos, qui vnam tantum in Diuinis personam

Sabelliani.

Lactantius.	personam ponebant, docuerunt Lactantius Firmianus Epist. 8. ad Demeritanum, ut refert Hieronymus in epist. ad Galat. cap. 4. explicans illa verba: <i>Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra:</i> Vrbicus Potentius apud Athanasium Dialogo 4. de Trinit. Hi concedentes distinctas personas Patris & Filii, negabant Spiritum sanctum habere hypostasim a Patre & Filio distinctam.	Dionysius.
Arius.	12. SECUNDA eorum, qui illum diuinitate spoliabant, puramque creaturam faciebant. Huius erroris author præter Arium, qui non solum a Spiritu sancto, sed etiam a Filio diuinitatem auferabant, fuisse dicitur Macedonius quidam Constantinopolitanus Episcopus, qui concessa diuinitate Patri & Filio, illam tantum Spiritui sancto negabat. Vnde ab suo authore Macedoniana Hæresis, eiusque sectatores Pneumathomachi, hoc est Spiritus sancti impugnatores sunt dicti. Contra utramque Hæresim expressa testimonia sunt in sacra Scriptura: accedente autoritate Patrum & Conciliorum, quæ acerrime prædictas Hæreses impugnant, & oppositam veritatem apertissimis Scripturæ testimonijs stabililiunt.	Damascen.
Greci & Armeni.	13. TERTIA Hæresis fuit eorum, qui confiteantes Spiritum sanctum æquè ac Filium & Patrem, Deum esse, negabant tamen a Filio procedere, sed a solo Patre. Hoc errore ad hæc usque tempora laborant Greci & Armeni. Quis autem illius fuerit author, nondum apud omnes constat. Certum tamen est, illum antiquum fuisse errorem, ad eumque abolendum plurima coacta fuisse Concilia: inter quæ ultimoloco iussu Eugenij IV. anno 1437. coactum est Concilium Florentinum, vbi post multas, accuratasque disputationes inter Patres agitatas, tandem Greci conuenerunt cum Latinis de processione Spiritus sancti, vt constat ex ipso decreto Eugenij, & ex oratione quam ad ipsum Concilium habuit Beffarion Patriarcha Constantinopolitanus de unione Ecclesiarum Graecarum cum Latina. Sed in patriam reuersi iterum in eundem errorum sunt relapsi, in quo pertinaciter perseverant usque in præsentem diem, qui error est potissima causa eorum a Latina Ecclesia separationis & Schismatis. Nos igitur prioribus duabus Hæresibus omissis, quarum confutatio facilior est, magisque pertinet ad Scripturales, & Controversistas, hanc ultimam, vt difficiliorem, magisque Scholasticam breuiter confutandam suscipimus: cum qua multæ grauissimæque Scholasticæ controversiae sunt conexæ.	Athanas.
Ioan. 13.	14. Quatuor autem apparentibus fundamentis nititur hæc Hæresis. Primum desumitur ex Sacra Scriptura, quod sic formatur. Nunquam in sacra Scriptura expressè dicitur Spiritus sanctus a Filio procedere, cum tamen aperè dicatur procedere a Patre Ioan. 13. Cūm veneris Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit. Ergo Spiritus sanctus a Filio non	Basilius.
Pneumatomachi.	procedit: alioqui quâ ratione Christus dixit, illum a Patre, simul etiâ dixisset a seipso procedere. Confirmatur, Nam teste Dionysio nihil audendum est de supersubstantiali diuinitate dicere, nisi quod in sacris eloquijis expressum est. Cum ergo tantum processio Spiritus sancti a Patre sit in sacris eloquijis expressa, non est audendum dicere, quod illa sit etiam a Filio.	Nazianzen.
Concilium Florentin. coactum ad abolendum errorem Gracorum.	15. Secundum ex Patribus: quorum aliqui expressè negant, Spiritum sanctum a Filio procedere, Damascenus l. 1. Fidei c. 11. Dicimus autem inquit, <i>Filium esse a Pare & Filium Patris. Spiritum vero sanctum & ex Pare, & Spiritum Patris nominamus. Ex Filio autem Spiritum sanctum non dicimus, sed Spiritum Filii nominamus.</i> Nazianzenus orat. 24. ad Episcopos, qui venerant ex Ægypto: <i>Si quidquid inquit, Pater habet, idem, excepta causa, siue ut alij, vertunt causalitate, Filii est: quidquid item Filius habet, idem quoque Spiritus sancti est.</i> Igitur Filius omnia habet a Patre, præter esse causam, seu principium Spiritus sancti. Athanasius in questionib. de Deo q. 4. 11. & 12. docet solum Patrem esse causam. Basilius in epist. 37. ad Greg. Nyssenum fratrem testatur, <i>Filium nullum habere communem notionem cum Patre: haberet autem communem notionem spirandi, si ab eo Spiritus sanctus procederet.</i> Maximus epist. ad Marinum affirmit, Patres Latinos nō concedere Filium esse causam Spiritus sancti. Ultimò Dionysius c. 2. de diuinis nominibus solum Patrem appellat fontem diuinitatis. Alij verò, dum tantum asserunt, Spiritum sanctum a Patre procedere, nulla de Filio mentione facta, tacite negant a Filio procedere. Hos consultò omitto, cum omnes eandem habeant solutionem.	Maximus.
Beffarion Patriarcha Constantiopol.	16. Tertium ex Concilijs, quod est potissimum argumentum aduersariorum, vt constat ex seip. 7. Concilij Florentini. Hoc autem sic urgunt. In Concilio Niceno compositum fuit Symbolum fidei ab omnibus credendum, quod in primo Concilio Constantinopolitano, addita particula, <i>Ex Pare procedentem</i> , iterum fuit approbatum; & simul cautum, quemadmodum & in Synodo Ephesina, ne quis auderet aliam fidem compondere, scribere, aut proferre, quæ in dicto Symbolo contineretur: atqui in dicto Symbolo non continebatur, nisi processio Spiritus sancti a Patre: ergo asserere, Spiritum sanctum procedere a Filio, est contra decretum horum Conciliorum. Igitur contra decretum eorumdem Conciliorum addita fuit in eodem Symbolo particula, <i>Filioque.</i> Confirmatur, nam in eodem Concilio Ephesino lectum fuit Symbolum Nestorianorum, in quo negabatur processio Spiritus sancti a Filio; & liber Theodori impugnantis doctrinā Cyrilli de processione Spiritus sancti a Filio, approbantibus & non contradicentibus Patribus.	Concilium Nyssenum.
Tom. I. De Deo.	17. Quartum desumitur ex rationibus. Prima est, quoniam si Spiritus sanctus nō tantum procederet a Patre, sed etiam a Filio, nō ab uno, sed a duobus procederet principijs;	Concilium Constantiopol.
		Synodus Ephesina.
		Symbolum Nestorianorum.

quod falsum est; alioqui quodlibet principium per se sumptum esset insufficiens ad productionem Spiritus sancti. Confirmatur primò. Nam vel uterque ad Spiritum sanctum concurrit, ut principium adæquatum & sufficiens, vel ut inadæquatum & insufficiens. Si primo modo: ergo superflue ponuntur ambo simul concurrens. Si secundo: ergo alterutrum est imperfectum. Confirmatur 2. Pater omnia habet à se independenter à Filio: ergo etiam vim spirandi. Ergo ad Spiritum sanctum producendum non requirit consortium Filii. Antecedens patet, quia Pater nihil accipit ab alijs personis, cum ipse sit origine primus. Prior consequentia constat. Posterior verò probatur, nam si ad producendum Spiritum sanctum requereret consortium Filii, ideo esset, quia ex se non haberet totam vim spirandi.

18. SECUNDA ratio. Si Spiritus sanctus procederet non solum à Patre, sed etiam à Filio, sequeretur inæqualitas diuinarum personarum. Sequela probatur, nam Filius esset productius Spiritus sancti, cum tamen Spiritus sanctus nullius personæ sit productius. Hæc sunt potissima argumenta Hæreticorum.

19. Catholica tamen veritas est, Spiritum sanctum non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedere. Hæc veritas definita est in multis Conciliis, tum per additionem particularē, Filioque, factā Symbolo Niceno. Quæ additione antiquissima est, ut constat ex Concilio Toletano VIII. celebrato Anno 653. sub Martino Papa, in quo recitatur Symbolum cum prædicta additione: *Credimus*, inquit, in Spiritum sanctum, Dominum, vivificatorem, ex Patre & Filio procedentem. Tum per expressam definitionem traditam primò in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. anno 1215. c. 1. *Firmiter*: *Spiritus sanctus*, inquit, ab viro que pariter absque initio & fine, Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens. Secundò, in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. Anno 1274. cap. I. de summa Trinitate & fide Catholica: *Fatemur*, inquit, quod Spiritus sanctus eternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Vbi etiam damnantur contrarium sentientes. Tertiò, in Concilio Florentino in decreto ipso de unione: in quo non solum hæc veritas stabilitur, sed etiam declaratur, quod eadem mens & doctrina fuerit corum Græcorum Patrum, qui vel dixerunt, Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere; vel omnino abstinuerunt dicere, Spiritum sanctum à Filio procedere, non quod putarint, illum à solo Patre procedere, sed ne videarentur asserere, illum ex Patre & Filio tanquam ex duobus principijs, & duabus spirationibus procedere. Atque hæc sit prima hujus veritatis probatio.

20. Secundò probatur eadem veritas ex sacra Scriptura Ioan. 16. vbi loquens Christus de Spiritu sancto: *Ille, ait, me clarificabit, quia*

de meo accipiet, & annunciat vobis. Cuius rei reddens Christus ipse rationem, *Omnia, inquit, quacunque habet Pater, mea sunt.* Propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, & annunciat vobis. In quem locum Cyrillus Alexandrinus & ipse Græcus lib. II. in Ioannem cap. I. *Verum*, inquit, *quoniam consubstantialis Filio est, proceditque per eum omnem eius habens virtutem, ideo ait, quia de meo accipiet.*

Et post pauca: Nihil igitur detrahitur Spiritui, cum accipere à Filio credatur. Nam cum per Filium naturaliter procedat, ut proprius eius cum omnibus, quæ absolute habet, accipere, dicit, quæ ipsius sunt. Idem docet I. 6. de Trinit. Idem autem est apud Græcos Patres, *Spiritus sanctum per Filium*, atque à Filio procedere, ut Græcis ipsis consentientibus & subscriptientibus in suo decreto declarauit Eugenius IV. *Eugenius I V.*

in Concilio Florentino. Idem docet in hunc

locum Didymus l. 2. de Spiritu sancto, & ip-

se quoque Græcus.

Athanaf.

Athanasius in vitaque Epist. ad Serapionem ex hoc loco colligit

Spiritus sanctum à Patre per filium nobis

dari.

21. Ex eodem loco Aug. tra. 99. in Ioannem ad finem, non solum colligit Spiritus sancti processionem à Filio, sed etiam hæreticorum obiectionem soluit, cur potius Christus dixerit de meo accipiet, quam ex me, vel à me procedit, ut de Patre dixerat. Si ergo, inquit, & de Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius dixit de Patre procedit? cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo & ipse est? unde illud est, quod ait, mea doctrina nō est mea, sed eius, qui misit me. Si igitur intelligitur hic eius doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris: quoniam magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, de Patre procedit, & non diceret de me non procedit? A quo tamen habet Filius ut sit Deus, ab illo habet virique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patrem.

22. Vnde sic formatur ratio ex hoc loco. Quæ Spiritus sanctus annuntiatur est Apostolis, accipit à Filio: ergo procedit à Filio. Consequentia probatur. Nequit in Diuinis una persona aliquid accipere ab alia, nisi per originem: sicut è contrario nequit una persona Diuina dare aliquid alteri, nisi per originem, cum non sit alius modus dandi & accipiendi in Diuinis, quam per originem actuam dantis, & passivam accipientis. Cuius ratio est, quia sicut dare Diuum est secundum & productum eius rei, quæ datur: ita accipere à Deo, est produci aliquid à Deo. Ergo sicut non dat Deus, nisi per productionem eius, quod dat; ita qui accipit à Deo, nō accipit, nisi per productionem eius, quod accipit. Igitur si Spiritus sanctus accipit à Filio, quæ annuntiatur est Apostolis, accipit illa à Filio per productionem. Nequit autem illa accipere per productionem naturæ, quæ in Deo non producitur; ergo per productionem hypostasis, & communicationem naturæ.

23. Eadem

Concilium
Toletanum
VIII.

Concilium
Lateranense.

Concilium
Lugdunense.

Concilium
Florentinum.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Augustin.

Patres Latini omnes consenserunt.

Athanas. Augustin.

Concilium Toletan. IV.

Chrysost.

Cyrillus.

23. Eadem veritas confirmatur ex illis verbis precedentibus capitis 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Paire. Porro vnam personam ab alii mitti in diuinis, est vnam personam ab alia procedere cum novo modo existendi in alio, quem anteā non habebat. Ab illo itaque, inquit Augustinus 4. de Trinit, cap. 20. mittitur à quo emanat. Sed non eo ipso, ait, quod de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed vel eo quod apparuit huic mundo Verbum caro factum: quia tunc uniuicue mittitur, cum à quoquam cognoscitur arque percipitur, quantum cognosci & percipi potest pro captu, vel proficiens in Deum, vel perfecta in Deo anima rationalis. Hactenus Augustinus. Cū ergo Spiritus sanctus dicatur non solum à Patre, sed etiam à Filio mitti, necesse quoque est, vt non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedat. Confirmatur, nam propterea Pater nunquam dicitur missus, etiam si in tempore sit cognitus, quia, vt ibidem ait Augustinus; Non habet Pater, de quo missus sit, aut ex quo procedat. Nec refert, quōd interduum dicitur Filius mitti à Spiritu sancto, cū tamē Filius à Spiritu sancto non procedat. Nā mittitur Filius à Spiritu sancto, & à tota Trinitate quoad humanitatem. Spiritus vero Sanctus nequit à Filio mitti, nisi quoad aeternam processionem.*

24. Tertiū probatur hęc veritas ex Patribus. Et quidem quod attinet ad Patres Latinos, omnes, aduersarijs ipsis fatentibus in hac veritatem vnam consenserunt, consiprant, vt superfluum sit singulorum testimonia in medium adducere. Quoad Graecos vero plures sunt, qui hanc veritatem expresse docent. Athanasius in Symbolo: *Spiritus sanctus, inquit, à Paire & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Fuisse autem hoc Symbolum Athanasij colligitur ex Augustino in Psalmum 120, vbi docens Christum esse solem ortum nobis: De hoc sole, inquit, Pater. At anasis Alexandrinus Episcopus ita pulchre locutus est: Filius, inquit, Dei à Paire solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Nec dici potest, particulam, à Filio, additam fuisse à Latinis: Nam cum ea particula hoc Symbolum legitur in Concilio Toletano IV. c. 1. celebrato Anno 633. sub Honorio, quando nulla inter Latinos & Graecos de hac re controuersia erat. Chrysostomus homil. 1. in Symbolo Apost. Iste, inquit, est Spiritus procedens de Patre & Filio, & homil. 2. istum Spiritum dicimus Patri & Filio esse coqualem, & procedentem de Patre & Filio. Cyrillus Alexandrin. lib. 11. in Ioannem c. 25. Spiritus enim Dei, inquit, Patris proprius est; sed non minus etiam Filii proprius est. Non vt aliis atque aliis, vt diuisim in vitroque: sed quoniam ex Paire, & in Paire Filius est, cū sit fructus substantiae eius, proprium Patris Spiritum secundūm naturam possidet: qui profunditatem quidem ex Paire, per Filium autem creaturis donatur, non ministerij modo, sed sicut mox dixi, ex ipsa quidem substantia Dei Patris prodicens, profusus autem ad Sanctos per consubstantiale Ver-*

bum, à quo est secundūm emissionem ad esse atque subsistere, manetque in ipso. Nec potest hic locus intelligi de emissione ad extra, quia Spiritus sanctus non emititur ad extra, vt sit atque subsistat, sed vt tantum appareat atque operetur. Et in fine eiusdem capitinis: Non est enim, inquit, aliud à Filio Spiritus ratione substantia, qui & in eo est, & per eum procedit. Et lib. 5. in Isaiah cap. 61. ita de Spiritu sancto scribit: Cū natura Deus existat Vnigena, Sanctus Sanctorum, & omnem ipse naturam sanctificat, ut pote ex Sancto Patre natus, cumque ex se procedentem Spiritum emitat superis potestatis suis. Didymus Alexandrin. lib. 2. de Spiritu sancto: Rhođius in Concilio Florentino. Metaphrastes in vitam B. Dionysij: Finem, inquit habent ea, quae corporalis erant aduentus, & incipiunt spiritualia, meusque ad calos euchiur Christus, & patrem reddit in se- dem, ac Spiritum, qui ab ipso procedit, ad gentes, quae non credebant, instituendas mittit in discipu- los. Anastasius Sinayta sermone de rectis, quae ipsi credimus, dogmatibus, sic scribit: Ita Sinayta. enim Spiritus oris eius, Dei scilicet, Spiritus sanctus dicitur, cū os sit unigeniti. Et rursus: Spiritus ex ipso procedens, & missus non solum à Paire, sed etiam à Filio. Epiphanius in Anco- rato in illud Ioan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, sic loquitur: Sicut enim nemo non sit Patrem, nisi Filius, nec Filius nisi Pater: ita dicere audeo, quod nec Spiritum sanctum, nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo capitur.

26. Eadem veritas manifestè deducitur ex varijs principijs, quibus Graeci Patres vtun- tur ad explicandam Spiritus sancti processio- nem. Primum est, *Spiritus sanctum emitti, dari, profluere, emanare, procedere per Filium. Atqui idem est, vt declaratum fuit in Concilio Florentino, Graecis ipsis aprobantibus, Spiritum sanctum per Filium, atque à Filio pro- cedere.*

27. Secundum est, *Spiritus sanctum esse imaginem, Verbum, characterem, sigillum Filii. Atqui hec omnia essentialiter important ori- ginem ab eo, cuius sunt imago, Verbum, cha- racter, sigillum.*

28. Tertium, *Spiritus sanctum esse natura- lem Spiritum Filii, non minus quam Patris. At non alia ratione Spiritus sanctus dicitur Spi- ritus Patris, nisi quia procedit à Patre: ergo nec alia ratione erit Spiritus Filii, nisi quia procedit à Filio. Confirmatur, nam constru- ctio Spiritus cum genitivo Filii importat ali- quam autoritatem & possessionem Filii in*

Didymus.

Metaphrast.

Anastasius.

Epiphanius.

Varia prin- cipa Patrū Gracorum.

Concilium Florentin.

Spiritum sanctum, sed non potest Filius aliam authoritatem & possessionem in Spiritum sanctum habere, quam principij producentis: ergo.

29. Quartum. Patrem comparant *Soli*, *Filiū radio*, Spiritum sanctum *splendoris*. Atqui *splendor* actiū procedit à *radio*, non minus quam *radius à Sole*: ergo & Spiritus à Verbo.

30. Quintum. Filium vocant *fontem*, & *aut hōrem* Spiritus sancti. Atqui hēc importanter principium originatum: ergo.

31. Sextū. Interdum querunt Patres, *cur Spiritus sanctus non sit Filius Filii*, vt constat ex Basilio lib. 5. contra Eunomium cap. 12. cuius titulus est: *Cur & Spiritus Filius Filius non dicitur?* hēc autem quæstio, ne puerilis sit & irrationabilis, necessariō supponit, Spiritum sanctum produci à Filio: alioqui vt norauit Beffarion in oratione ad Concilium Florentinum de vniōne cap. 6. nullam difficultatem haberet quæstio, velut si quis quereret, *cur Spiritus sanctus non sit Pater Patris, & genitor Filius?* quam quæstionem nemo mouit unquam, cō quod talis quæstio supponat, Spiritum producere Patrem & Filium. Ut igitur proposita quæstio difficultatem habeat, supponere debet, Spiritum sanctum produci à Filio: hoc enim posito, rationabiliter queritur, *cur non dicitur Filius Filii*, quemadmodum Filius dicitur Patris Filius. Hoc ipsum aperit ostendit responsio, quam ad propositam quæstionem adhibet citato loco Basilius: *Non quia, inquit, non est ex Deo per Filium, sed ne Trinitas Filios ex Filii habere sufficiat, ut est in hominibus, infinita patet multitudo.* Alioqui si putasset, Spiritum sanctum à Filio non procedere, facilis & germana responsio fuisse, ideo *Spiritus Filium Filii non dici*, quia à Filio non procedit. Robur accipit hoc argumentum ex ipsa explicatione Græcorum Patrum, qui hoc modo citatum testimonium Basiliū interpretantur in Oratione de vniōne facta ad Concilium Florentinum.

32. Septimū dicunt, *Spiritus sanctum esse, sine existere de essentia, de substantia, de hypostasi, seu persona Filii*. Atqui particula, *De*, præter consubstantialitatem importat etiam originem personæ existentis ab ea, de qua existit, vel subsistit. Igitur si Spiritus sanctus existit de substantia vel hypostasi Filii, originatur à Filio.

33. Octauō docent, *in Diuinis omnia esse communia exceptis proprietatibus personalibus oppositis*. Atqui non pertinet ad proprietatem personalem Filii oppositam Patri, vt Spiritus sanctus non procedat à Filio: ergo.

34. Nonō afferunt, *eodem modo se habere Spiritum sanctum ad Filium, sicut se habet Filius ad Patrem*. Atqui Filius se habet ad Patrem vt originatus: ergo & Spiritus sanctus à Filio. Tandem, vt S. Thomas opusc. i. contra errores Græcorum c. 32. §. Considerandum, adnotauit, ijsdem rationibus vtuntur Græci

Doctores, quibus & Latini ad probandam Spiritus sancti processionem. Quare aut pertinaciter recentiores Græci in suo errore persistunt; aut de solo nomine, vt Magister in i. dist. 11. cap. 4. aduertit, nobiscum dissentient. Magister.

35. Ultimū probatur hēc veritas rationibus. Prima ducitur ab impossibili: nam alioqui non saluaretur realis distinctio Spiritus sancti à Filio, atque adeo personarum Trinitas, vt infra ostendam. Secunda à priori, hoc pacto. Pater per generationem omnia communicat Filio, sola paternitate excepta: ergo communicat illi vim spirandi: atqui impossibile est, existente eadem vi spirandi in Patre & Filio, Patrem spirare Spiritum sanctum, & simul illum non spirari à Filio. Igitur impossibile est Spiritum sanctum non procedere à Filio. Antecedens admittitur ab omnibus: & constat, nam Pater communicat Filio quicquid cum ipsa filiatione non opponitur: atqui sola paternitas cum filiatione opponitur: ergo. Prior consequentia patet, quia vis spirandi cum filiatione non opponitur, sed cum sola spiratione passiva. Minor verò probatur, nam processio Spiritus sancti immediatè & adæquatè est ab ipsa virtute spirandi: ergo impossibile est, vt illa sit eadem in Patre & Filio, & ab ea procedat Spiritus sanctus, vt tantum est in Patre, & nō vt etiam est in Filio. Quemadmodum implicat, produci creaturam ab una personā diuinā, & non ab omnibus simul; cō quod virtus productiva creaturæ sit eadem in omnibus diuinis personis. Cūm igitur Pater æternus spirat Spiritum sanctum posterius origine, quam gignat Verbum, supponitur prius origine productum Verbum, atque adeo illi communicata virtus spirativa, quam producat Spiritum sanctum: & consequenter dum Pater spirat, necessariō cum ipso conspirat simul & Filius,

36. Confirmatur primū, quia Spiritus sanctus procedit vt terminus reciprocī amoris Patris & Filii. Atqui terminus amoris essentialiter supponit tum notitiam obiecti amabilis, tum existentiam personarum sese multo amantium. Ergo Spiritus sanctus essentialiter supponit Verbum prius origine productum; atque adeo in eo totam vim spirandi; & consequenter non solū procedit à virtute spirandi, prout est in Patre, sed etiam prout est in Filio.

37. Confirmatur secundū: Si Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filius non haberet omnia sibi à Patre communicata: Consequens est contra testimonium Christi Ioan. 16. Omnia, quæcumque habet Pater, me sunt. Sequelam probo: nam si Filius non producebat Spiritum sanctum, ideo esset, quia non haberet vim spirandi à Patre communicatam, ac proinde non omnia Patris essent Filii. Assumptum ostendo: quia cūm Filius prius ratione producatur, quam spiritus sanctus, quippe cūm producatur intellectione, quam ratione præcedit volitionem, non esset defensus. Ioan. 16.

ctus prioritatis originis; nam hoc ipso, quod ipsius productio ratione præcederet produc-tionem Spiritus sancti, posset origine præcedere Spiritum sanctum: igitur si illum non producit, est de se & filius virtutis spirati-uæ, ac proinde rectè sequitur, si Filius non producit Spiritum sanctum, Filius non ha-bere omnia sibi à Parte communicata, præter esse Patrem, quod tantum opponitur Filio.

Solutio argumentorum.

38. **A**D primum fundamentum sum-pturnum Scriptura distinguo antecedens: Processio Spiritus sancti non habe-tur in Scriptura expressè quoad Verbum Pro-cedendi, concedo; quoad sensum & rem ip-sam significatam, nego. Atque hoc satis est, vt potuerit hæc veritas ab Ecclesia definiti-ri: multa enim sunt in Concilijs definita, quæ non sunt in Scriptura expressè. Non enim in Scriptura expressè habetur, quod Spiritus sanctus sit consubstantialis, & coequalis Patri & Filio: & tamen hoc nobiscum Græci cre-dunt, vt fidei dogma in multis Concilijs de-finitur. Cur autem Christus noluerit aperte dicere, Spiritum sanctum procedere à se, sicut dixit de Patre, rationem suprà tetigit Augu-stinus, vt nimurum omnia referret ad Patrem, tanquam ad primum principium, & fontem totius diuinitatis. Cæterum aliunde sufficien-ter processionem Spiritus sancti à se expres-sit, cùm dixit: *Quia de meo accipiet: &c. Quem ego mittam vobis à Patre.* Præsertim cùm uni-versalis regula sit, quod quidquid in Sacra Scriptura de vna persona dicitur, etiam si dicitur cum particula exclusiva, dictum intel-ligitur de cæteris, vbi non obuiat relationis oppositio. Nulla autem obuiat relationis op-positio inter Patrem & Filium, quod Spiritus procedat à Filio. Ergo etiam si cum par-ticula exclusiva de Patre diceretur, quod Spiritus sanctus à solo Patre procedit, non propterea excluderetur Filius: sicut non ex-cluditur Filius à cognitione sui, cùm Matt. 11. dicitur: *Nemo nouit Filium, nisi Pater.* Ad Confirmationem respondeo, Dionysium in-telligi, quoad ea, quæ neque explicitè, neque implicitè de Deo in Scriptura continentur. Ad secundum ductum ex Patribus: quoad Damascenum censet S. Thomas 1. parte q. 36. art. 2. ad 3. illum fuisse in hoc errore. Mihi tamen de tanto Patre id sentire, par non est: tum quia, vt disp. præced. sect. 6. vidi-mus, hic Pater putat, Spiritum sanctum esse imaginem Filij: nequit autem esse imago Fi-lij, nisi ab ipso procedat, cùm processio sit de quidditate imaginis, tum quia ibidem Spir-itum sanctum comparat splendori, Filium ra-dio, Patrem Soli; affirmatque per radium, hoc est per Filium nobis hunc splendorem dari. Tum demum, quoniam ibidem aperte docet, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse quoad omnia unum, præter ingnientiam, gi-gnentiam, & processionem. Ergo in sententia

Damasceni Pater & Filius sunt unum, etiam quoad rationem spirandi, cùm hæc neque sit formaliter ingnientia, nec formaliter gignen-tia. Quare dicendum est, hunc Patrem non simpliciter negasse, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed solum tanquam à fonte & pri-mo principio, vt ex ipsis verbis colligitur, loquens enim de Patre ait: *Ipse enim fons est & radix & splendoris.*

Explicatur
Damascen.

39. Eadem responsum ad præcitatum auctoritatem Damascen. adhibet Beßlarión Patriarcha Constantinop. in Orat. habitai in Concil. Florent. de unione cap. 6. vbi & vniuersalem rationem assignat, cur Græci Pa-tres vbi sint potius particula *Per*, quām *Ex*; ad explicandam processionem Spiritus sancti à Filio: quia nimirum præpositio *Ex* apud Græcos principalem, seu primam causam de-notat.

Explican-tur reliqui
Patres.

40. Eodem modo intelligendi sunt Na-zianzenus, Athanasius, Basilius, & reliqui Patres Græci, si quando videntur negare, Spiritum sanctum à Filio procedere, vt non simpliciter, sed tanquam à fonte & primo principio illum à Filio procedere negant. Cæterum Basil. in ea epist. ad Nissen. fratrem, quando dicit, quod Filius nullam habeat communem notionem cum Patre, explican-dus est de notione personali opposita Patri, qualis non est spiratio actiua, quæ tantum opponitur spirationi passiuæ. Maximus vero, cùm contendit, Latinos non concedere, Fi-lium esse causam Spiritus sancti, intelligit causam, vt Latini intelligunt, non pro prin-cípio producendo simpliciter, sed pro prin-cípio producendo cum dependentia effectus à se, vel vt præcitus Beßlarión explicat de principio primo. Ad Dionysium respondeo, illum pro fonte diuinitatis, intelligere pri-mum principium diuinarum processionum; hoc enim apud Patres significat hoc nomen *Fons*. Ad reliquos autem Patres dico, eos nul-lam expressam mentionem fecisse de produc-tione Spiritus sancti à Filio, quia nulla tunc Hæreticorum de hac re vrgebat necessitas. Attamen implicitam aliquam mentionem fe-cisse, constat ex diuersis principijs, quibus Spiritus sancti processionem explicarunt, vt suprà vidimus.

Explican-tur Cœilia.

41. Ad tertium ductum ex Concilijs, ne-ganda est vtraque consequentia, etenim so-lum in ijs Concilijs prohibitum fuit, ne alia fides, aut fidei explicatio doceretur, quæ di-uersa esset ab ea, quæ in Symbolo Nicæno continebatur: non autem prohibitum fuit, aut prohiberi potuit, ne urgente aliquâ ne-cessitate, maior aliqua fieret explicatio eorum, quæ implicitè & virtute in prædicto Symbo-lo continebantur, qualis est processio Spiritus sancti à Filio. Alioqui, vt rectè in less. 7. Con-cilij Florentini contra Græcos argumenta-tur Rhodius, etiam Apostolus ad Galatas 1. cauit, ne quis euangelizaret illis, præter id, quod ab ipso acceperant: & Ioan. Apoca-lypseos ultimo præcepit, ne quis aliquid ap-oneret, vel diminueret de verbis, quæ in hoc

Concilium
Florentin.
Rhodius.
Ad Gal. 1.
Apoc. 22.

libro,

Augustin.

S. Thomas.

libro scripta sunt. His tamen non obstantibus, licitum est Doctoribus Catholicis, illa explicare, & explicando multa addere, quæ implicitè & virtute in illis continentur. Esto igitur in his Concilijs cautum fuerit, ne quis alias fidem doceret, quæ quæ in dicto Symbolo continebatur; non propterea tamen prohibebatur, ne virgente aliquâ necessitate explicarentur aliqua, quæ implicitè in illo continebantur. Ad confirmationem respondeo, in eo Concilio Patres ex professo tantum disputasse contra Nestorium de unica persona Christi, propter quam ad illud Concilium principaliter conuenierant. Cæterum processionem Spiritus Sancti à solo Patre refutarunt predicti Patres, quando doctrinam Cyrilli, & contrariam Nestorianorum, & Theodorij Cyriillum impugnantis vnamini consensu damnarunt.

42. Ad rationes. Ad primam nego sequelam: nam licet Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, vt à duobus, sed vt ab uno eodemque principio, ratione unius eiusdemque virtutis spiratiæ, quæ est vna indiuisa in utroque. Ad priorem confirmationem respondeo, utrumque concurreat ut principiū adæquatum & sufficiens; nego tamen propterea superflue utrumque concurreat, quia non concurrunt per diuersam virtutem, sed per vnam & eandem, quæ impossibile est, dum concurrit, ut existens in uno, ut simul etiam non concurrat, ut existens in alio. Quare simultaneus iste virtusque influxus non est propter iusufficientiam virtutis, sed propter unitatem virtutis in utroque indiuisibiliter existentis. Ad posteriorem verò confirmationem nego ultimam consequentiam. Ad cuius probationem, nego Patrem requirere consortium Filij ad productionem Spiritus Sancti ex defectu, sed potius ex unitate virtutis spiratiæ, indiuisibiliter existentis in utroque.

43. Ad secundam nego sequelam: tum quia eadem ratio militat de Filio respectu Patris: nam etiam Filius est æqualis Patri, cùm tamen Pater sit productius, non autem Filius in sententiæ aduersariorum. Quæ igitur ratione ipsi saluant, Filium esse æqualem Patri, etiam si non sit productius, sicuti est Pater: eadem ratione saluabimus nos, Spiritum Sanctum esse æqualem Filio, etiam si non sit productius, vt est Filius. Tum maximè, quia æqualitas diuinarum personarum principaliter attenditur penes unitatem essentiae & naturæ, quæ vna est & eadem in omnibus diuinis personis.

SECTIO III.

An Spiritus Sanctus distinguueretur à Filio, si ab illo non procederet?

44. PROPOSITA hæc hypothesis ad eam disquiendam præcedentem controveriam contra Græcos, qui nobiscum concedentes Trinitatem diuinarum personarum, nihilominus negant processionem Spiritus Sancti à Filio. Vnde si per hanc hypothesism concluderetur, Spiritum Sanctum non distinctum iri à Filio, si ab illo non procederet, evidenter contra ipsos concludetur, Spiritum Sanctum necessariò procedere à Filio, vt saluetur Trinitas personarum, quam Græci nobiscum defendere tenentur. Ut autem prædicta hypothesis utilis sit, & præsenti proposito deseruat, non sunt in ea supponendi Filius & Spiritus Sanctus cum ijsdem omnino proprietatibus personalibus, cum quibus de facto sunt: alioqui inutilis esset quæstio, & præsenti nō deseruiret proposito, quo per huiusmodi hypothesism indagamus, an personalis distinctione Spiritus Sancti à Filio essentialiter pendaat à processione eiusdem Spiritus Sancti à Filio. Vnde supponere illos in assumpta hypothesis cum ijsdem omnino proprietatibus & respectibus, cum quibus de facto sunt, esset supponere id, quod per talen hypothesism indagare intendimus: cùm tamen nunquam hypothesis, quæ vt medium sumitur ad indagandam veritatem alicuius propositionis, supponere debeat, quod per talen hypothesism indagandum, probandum esse suscipitur. Ut si per hypothesism indagare velis, an rationalitas sit ratio formalis constitutiva hominis, non debes accipere hypothesis, que supponat hominem esse rationalem, cùm id ipsum debeat per hypothesism probari. Quare in hac hypothesisi supponendum est Spiritus Sanctus cum sola processione passiva & relatione spirati ad Patrem spiratorem, & Filius cum sola generatione passiva & relatione geniti ad genitorem, præcisus omnibus ijs, quæ de facto tam cum processione passiva Spiritus Sancti, quæ cum generatione passiva Filij reperiuntur intimè coniuncta, ad hoc vt videamus, an remanere posset sola processione passiva in Spiritu Sancto; solaque generatione passiva in Verbo, realiter inter se distincta, absque relatione procedentis à Filio in Spiritu, & absque relatione spirantis in Verbo.

45. Præterea cùm omnis hypothesis impossibilis copulet subiectum cum aliquo prædicato incompossibili subiecto, alioqui non esset hypothesis impossibilis quævis hypothesis impossibilis, saltem mediatè & per locum extrinsecum infert contradictionem antecedentis positæ. Vnde non est contra regulas bonæ hypothesis, vt ex ea nullo pacto sequatur.

Scotus.

sequatur contradictorium antecedentis positi: alioqui nunquam licet argumentari ex hypothesi impossibili, cum quaevis hypothesi impossibilis mediately faltem secum afferat contradictorium antecedentis positi. Sed contra regulas bona hypothesis dumtaxat est, ut ex ea immediately & per locum intrinsecum sequatur contradictorium antecedentis positi, quia tunc, ut recte docet Scotus infra citandus, nulla seruari possit regula artificiosa disputationis, concedendo sequens, & negando repugnans antecedentis positi; sed statim concedenda essent contradictoria, quae in ipsa positione immediately includerentur. Ut si indagare velis formale constitutivum hominis, & ponas illum per impossibile; neque esse discursuum, neque risuum: talis hypothesis sustineri non potest, cum immediately destruit seipsum: nam ex una parte ponit hominem ut subiectum questionis; ex alia parte tollit totum, quod posset esse constitutivum hominis. Vnde nullus relinquitur proposita questioni disputandi locus: atque adeo talis hypothesis futilis est, & ad rerum veritates indagandas inutilis. Si vero ponas, hominem non esse discursuum, relictio ei risu; vel contraria illum non esse risuum, relictio ei discursu, adhuc locu habere potest questionem, an id, quod ab alijs praecisum relinquitur, sit formale constitutivum hominis. Atque haec hypothesis utilis est ad indagandas occultas rerum formalitates, quae per huiusmodi hypotheticas præcisiones melius discernuntur.

46. Talis est proposita hypothesis: *An si Spiritus sanctus à Filio non procederes, ab eo distingueretur.* Non enim tollit totum, quod vel persona Spiritus sancti vel persona Filii dicit, alioqui nullus esset disputandi locus de formali constitutivo Filii, & Spiritus sancti, sed tantum præscindit unum, nepe processione à Filio in Spiritu, & spirationem actiua in Filio, & relinquit aliud, nepe processione à Patre in Spiritu, & relationem geniti in Filio: & vterius indagat, an id, quod relinquitur in Spiritu sancto, præcisum à processione à Filio, & quod relinquitur in Filio præcisum à spiratione actiua, sit sufficiens constituere Spiritum personaliter distinctū à Filio, & Filium personaliter distinctū à Spiritu sancto.

47. Vnde falsò Gregorius in I. dist. II. q. vñica art. I. & alij hanc hypothesim tanquam inutilem reisciunt: cù quòd ex ea aptū est quolibet sequi: tum quia hoc modo argumentandi ex hypothesi impossibili vñi sunt Aristoteles 2. de anima text. 8. & 9. in quorum primo probat, quòd si securis esset corpus naturale, acuties esset eius substantia iuxta Commentatoris interpretationem. In secundo vero infert, si oculus esset animal, animam fore ipsius visum, quia hic est substantia oculi. Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docens, quòd etiam Pater Filium non genuisset, adhuc nihil prohiberet, illum ingenitum intelligere: Nec non alij Patres contra bæticos disputantes. Tum quia falsum est, ex qualibet hypothesi impossibili immediately &

per locum intrinsecum sequi quodlibet, sed vnum tantum determinat, nempe illud, quod immediatam connexionem habet cum consequente, quod ex ea immediate inferatur. Ut si homo esset equus, hinniret: licet enim mediately, quia nimirum cum esse equi simul ponitur esse hominis, utrumque simul sequatur, & quod hinniret, quā equus, & quod non hinniret, quā homo: immediately tamen ex vi predicati positi una tantum pars sequitur determinat, nempe quod hinniret. In omni igitur hypothesi attendendum solum est ad id, quod immediately inferatur ex antecedente posito. Quare licet sublatā spiratio ne actiua à Filio, ab eodem simul tollatur & filiatio, quae intrinsecè connectitur cum ipsa spiratione actiua, id tamen non tollitur immediately, & per locum extrinsecum, cum una formalitas explicitè concepta non sit alia, sed tantum mediately & per locum extrinsecum, quia cum una intrinsecè includatur in alia, implicat tolli unam, non sublatā aliam. His igitur adnotatis, ut ad proposita hypothesis decisionem veniamus, sit

48. PRIMA sententia Henrici quodlib. 5. qu. 9. Bacconi in I. dist. 13. qu. vñica, art. 5. Scoti dist. I. qu. 2. Lychei ibid. Aureoli art. 3. proposit. 4. Mayroni qu. 2. Rubionis q. 1. art. 2. Ochami qu. 2. Gregorij q. vñica, art. 1. circa finem, Gabrielis quæst. 2. art. 2. conclus. 1. Carthusiani q. 2. ad finem, Palatij disp. 3. Faustini disp. 38. affirmantium; adhuc Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, esto per impossibile à Filio non procederet. Probatur primò haec sententia auctoritate Anselmi, qui in epistola de processione Spiritus sancti cap. 2. sic scribit: *Hac itaque sola causa pluralitatis est in Deo, ut Pater, & Filius, & Spiritus sanctus dici non possint de inuicem, sed alii sint ab inuicem: quia predicitur duobus modis est Deus de Deo, quod totum potest dici relatio. Näm quomodo Filius existit de Deo nascendo, & Spiritus sanctus procedendo, ipsa diversitate nativitatis, & processionis referuntur ad inuicem ut diversi, & atq ab inuicem.* Et in fine capituli sic concludit: *Filius autem, ut interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus sanctus de illo sit & procedat, ideo non est Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus est Filius: quia Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus sanctus vero non nascendo, sed procedendo. Vbi adhuc negata in Spiritu sancto processione à Filio, docet, illum fore distinguendum à Filio ex diuerso modo procedendi à Filio, quia nimirum hic procedit, nascendo ille procedendo. Et capite quartto sic concludit: *Et ideo non habet hic unitas ill. vim consequentia, quia pluralitas obuiat, quae ex nativitate nascitur, & processione: nam etsi per alind non essent plures Filius & Spiritus sanctus, per hoc solum essent diuersi. Vbi totam diuersitatem, & distinctionem inter Filium & Spiritum sanctum deducit ex diuersitate procedendi vnius, & alterius.**

49. Probatur 2. Eadem sententia rationibus.

Henricus.
Bacconus.Scotus.
Lycheus.
Aureolus.
Mayronus.
Rubio.
Ochamus.
Gregorius.
Gabriel.
Carthus.
Faustinus.

Anselmus.

Gregorius.

Aristoteles.

Commentator.

Augustinus.

Alij Patres.

nibus. Prima sit. Idem est formale constitutiu[m] rei, & distinctiu[m] eiusdem ab omni alio: sed formale constitutiu[m] Filij in esse persona est filatio: ergo per eam formaliter distinguitur ab omni alia persona. Solâ igitur filiatione superstite, manebit formale distinctiu[m] ipsius ab Spiritu sancto. Maior probatur, quoniam res per id constituitur in sua unitate, per quod constituitur in sua entitate; actus enim distinguendi, cum sit negatiuus, supponit actum constituendi positiu[m], in quo fundetur; ergo per idem constituitur in esse indistincti à se, & distincti à quolibet alio. Minor pater, quia in Filio non sunt aliæ proprietates, quam filatio & spiratio actiu[m]; sed spiratio actiu[m] non constituit illum in esse personæ, cum sit communis etiam Patri; proprietas autem personalis debet esse incomunicabilis. Ergo circumscripta spiratio actiu[m], solâ manente filiatione, manebit formale distinctiu[m] Filij à Spiritu sancto. Confirmatur, quoniam de facto Filius non constituitur in esse personali spiratione actiu[m], sed Filiatione: ergo per hanc ab omni alia distinguitur.

50. SECUNDA. Si Spiritus sanctus non procederet à Patre, adhuc distingueretur à Patre: ergo etiam si non procederet à Filio, adhuc distingueretur à Filio. Antecedens patet, quia sublata spiratione actiu[m] à Patre, adhuc in eo maneret paternitas, quam constituitur in esse personæ incomunicabilis & distincta à quacunque alia. Consequentia vero probatur, nam ideo per aduersarios, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo, quia non opponeretur illi oppositione relativa, sed tantum disparata; at neque, si Spiritus non procederet à Patre, opponeretur Patri relatiu[m], sed tantum disparata, nam ei tantum relatiu[m] opponitur, à quo producitur: igitur ad distinguendam unam personam ab alia in diuinis non est necessaria oppositio relativa productis & producti, sed sufficit disparata, qualis esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab illo non procederet. Confirmatur, nam eadem esset tunc relatio inter Spiritum sanctum & Filium, quæ esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab ipso non procederet: atqui relatio inter Spiritum sanctum & Patrem esset tantum disparata: ergo si illa sufficienter distingueret Spiritum sanctum à Patre, sufficienter etiam distingueret Spiritum sanctum à Filio.

51. TERTIA. Generatio & Spiratio sunt duæ processiones distinctæ formaliter. Ergo etiam si spiratio non esset à Filio, adhuc distingueretur à generatione Filij. Consequen[ti]a patet, quia adhuc maneret formalis ratio generationis, & spirationis, per ordinem ad diuersa principia formalia generandi, & spirandi. Antecedens probatur, nam generatio est per modum naturæ, spiratio vero per modum voluntatis: ergo sunt formaliter distinctæ productiones. Confirmatur, quia productio per modum naturæ est prima produ-

ctio: productio vero per modum voluntatis est secunda productio: sed prima productio excludit secundam; & secunda primam; aliqui non esset prima & secunda productio: ergo & terminus primæ excludit terminum secundæ productionis; aliqui daretur prima productio sine suo primo producto.

52. QVARTA. Implicat eundem terminum produci duabus productionibus adæquatiss. Ergo implicat eandem personam diuinam produci generatione & spiratione simul. Antecedens constat: aliqui neutra esset productio per se: nam productio per se est illa, qua posita ponitur terminus, & qui sublata tollitur: si autem posset idem terminus produci duabus productionibus adæquatiss, non qualibet productione posita, ponetur terminus; nec qualibet sublata, tolleretur. Quia cum idem terminus esset via alterius productionis adæquata, nec altera posita, per se ponetur, cum iam supponatur positus vi alterius productionis adæquata; nec altera sublata, tolleretur, cum iam supponatur conservari vi alterius productionis adæquata. Consequentia vero probatur, nam generatione, & spiratio sunt duæ productiones adæquatae, cum unquamque tendat ad terminum totalem diuersum.

53. QVINTA. Implicat duas productiones hypostaticas tendere ad unum terminum: sed generatio, & spiratio sunt duæ productiones hypostaticæ: ergo implicat, eas tendere ad unum terminum. Minor constat, quia per generationem producitur hypostasis Filij, per spirationem vero hypostasis Spiritus sancti. Maior probatur, quia productio hypostatica tendit ad subsistens per se; ergo ad terminum per se distinctum; aliqui non tendent ad subsistens per se, nam subsistens per se excludit terminum in alio existentem. Confirmatur, nam ex eo quod Spiritus sanctus non procederet à Filio, nec à Filio tolleretur passiva productio hypostaticæ filiationis, nec à Spiritu sancto passiva processio hypostaticæ spirationis.

54. SEXTA. De facto Spiritus sanctus non producitur à Filio, qua Filius est formaliter, sed quia spirator est formaliter; cum tamen de facto non solum distinguatur à Filio, quia Spirator est, sed etiam quia Filius est: igitur remanente in Filio sola filiatione, sublata spiratione, adhuc Spiritus sanctus distinguatur à Filio. Maior probatur, aliqui non esset unum principium spiratiuum, si non sola spiratio, sed etiam filatio constitueret formale principium productuum Spiritus sancti: quia tunc principium spiratiuum constitueretur ex filiatione & paternitate, quæ sunt rationes inter se realiter distinctæ, ac proinde principium ipsum non esset unum formaliter, sed duplex ex duplice ratione realiter distincta constitutum. Minorem ostendo, tum quia aliqui, quia Filius est, esset idem cum Spiritu sancto: sicut quia Pater, quia Spirator est, non distinguatur à Filio, est idem cum Filio: sed Filius sola filiatione constituitur in esse

esse personæ: nam per id constituitur in esse personæ, per quod est incomunicabilis: est autem incomunicabilis per solam filiationem, non per spirationem, quæ communis est etiam Patri: igitur non solum per spirationem, sed etiam per filiationem distinguitur à Spiritu sancto. Consequentia verò primi syllogismi probatur, quia non alio modo comparatur Spiritus sanctus ad Filium nunc, atque compararetur tunc: nam sicut nunc non comparatur ad illum, ut ad principium proximè & formaliter productum, sed ut ad suppositum disparatum: eodem modo compararetur tunc, si ab eo non procederet. Ergo si nunc realiter distinguitur ab illo, non obstante, quod ad illum non comparetur, ut ad principium proximè productum; etiam tunc realiter distingueretur, esto ab illo non procederet.

55. SEPTIMA. Eodem modo creaturæ manerent in seipsis constitutæ & distinctæ à Deo, si per impossibile procederent à solo Patre, ac nunc procedentes à tota Trinitate. Ergo eodem modo Spiritus sanctus maneret in seipso constitutus & distinctus à Patre & Filio, si procederet à solo Patre, ac nunc procedens ab utroque.

56. OCTAVA. Amor creatus non procedit à Verbo creato, & tamen distinguitur ab illo: ergo etiamsi amor increatus non procederet à Verbo increato, adhuc distingueretur ab illo. Confirmatur, nam, etiamsi Filius actu non produceret Spiritum sanctum, quia tamen potens esset illum producere, realiter distingueretur ab illo: quia non solum principium producens distinguitur à producto, sed etiam principium productum à producibili.

57. Vnde refert Bacconus, in eo casu Spiritum sanctum distinguendum quidem fore à Filio personaliter, non tamen ut Spiritum, sed ut secundum filium & fratrem primi. Quæ illatio falso nescitur fundamento, à nobis supra reiecta, nempe ideo Spiritum sanctum non esse Filium, quia procedit à duobus; cum igitur in eo casu procederet tantum ab uno, nempe à Patre, non procederet ut Spiritus, sed ut Filius, non minùs quam procedit nunc Verbum. Ceterum falsum est hoc principiū, quod affluit: non enim Filius distinguitur à Spiritu sancto, quia ille ab uno, hic procedit à duobus; sed quia unus procedit adæquatè similis principio intelligenti, ac proinde ut genitus, alter non ut adæquatè similis principio volenti, ac proinde non ut genitus, sed ut spiratus.

58. Aureolus verò opinatur, in eo casu Filium non fore distinguendum personaliter à Spiritu sancto, tametsi Spiritus sanctus distinguendus foret personaliter à Filio. Fundamentum ipsius est, quia Filius in esse personæ æquè constituitur spiratione actiua, atque generatione passiua: sed in eo casu tolleretur à Filio spiratio actiua: ergo tolleretur ipsius personalitas. Nam sublatu eo, quod est de quidditate personalitatis, aufertur perso-

nalitas. Adhuc tamen remaneret in eo casu aliquid in Filio, quo realiter distingueretur à Spiritu sancto, nempe Generari, quod incompossibile est cum Spirari. Spiritus sanctus verò remaneret persona perfectè constituta, & distincta à Filio sicut nunc est: quia Spiritus sanctus in esse personæ constituitur per Spirari, quod in eo casu esset æquè perfectū, ac nunc est: quia non partim nunc accipit à Patre, partim à Filio, sed totum ab uno quoque. Ergo cum in eo casu acciperet idem spirari æquè perfectum à solo Patre, ac nunc accipit ab utroque, foret persona æquè perfecta, ac nunc est. Sed hoc Aureoli fundamentum confutatum est à nobis supra disp. 19. de relationibus, vbi docuimus munus spirationis actiua non esse personas constitutare, sed eas fecundas reddere in ratione principij proximè spiratiui.

59. SECUNDA sententia S. Thomæ 1. p. 5. Thomas.

q. 36. art. 2. 4. contra Gent. c. 24. de potent. q. 10. art. 5. opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Bonaventurae in 1. dist. 11. Bonavent.

art. 1. qu. 1. in argumentis in contrarium. Durandus.

Heruæ q. 1. art. vltimo, Argentinas.

q. 2. art. 2. Marsilius. Capreolus.

Marsilius. Capreolus.

Capreoli qu. vnica art. 1. Cajet. & Ferrar.

Sylvi locis præcit. Bart. Torres 1. p. q. 36.

art. 2. Molinæ disp. 3. Bannez ibid. Zumel.

disp. 2. Valentig puncto 3. Vasquez disp. 147.

cap. 4. Suarez l. 10. de Trinit. cap. 2. Grana-

nadi disp. 7. Zunigæ disp. 11. dub. 3. Ruiz

disp. 68. sed. 4. Philippi Gamachæ cap. 2.

negantium, Spiritum sanctum distinguendum à Filio, si ab illo non procederet. In can-

dem sententiam inclinat Richardus in 1. dist.

11. articulo vnico quæst. 2.

60. Quod ad censuram attinet oppositæ sententiae, Ruiz fct. 5. numero 4. non modò illam improbabilem putat, verum etiam in fide parum tutam censet. Alij autem erro-neam & in fide periculosam appellant, quos tacito nomine citat Vasquez, cap. 3. Alij ve-rò apud Zumel temeratam & suspectam. Ve-

rūm illam ab omni censura liberant citatis

locis Vasq. & Zumel, cùd quid nullum con-

tta illam fit apertum Ecclesiæ, aut Concilij

testimonium; & alioqui, ut vidimus, illa gra-

ues habet Authores. Igitur non est, cur illam

damnemus. Est ergo hæc tantum probabilior

sententia, & conformior principijs fidei, pre-

ferrim contra errorem Græcorum, qui iuxta

hanc sententiam nequeunt nobiscum salvare

Divinarum personarum Trinitatem, nisi etiā

nobiscum admittant processionem Spiritus

sanceti à Filio, sine qua neque per impossibilē

hypothesim ab illo distinguendus foret.

61. Duo autem sunt principia ad hanc sen-

tentiam probandam, alterum desumptum à

paritate generationis & spirationis actiua in

Patre; alterum à communi illo Theologorum

axiomate: *In Divinis omnia sunt unum, vbi*

non obuiat relationis oppositio. Ex primo sic pro-

batur. De facto generationis & spiratio actiua

non distinguuntur in Patre: ergo nec generatio

& spiratio passiua distinguerentur in persona

à Patre procedente, si vna ab alia non procederet. Antecedens saltem de distinctione reali personali est certum apud omnes. Consequētia verò probatur: nam ideo generatio & spiratio actiua non distinguuntur in Patre, quia vna non procedit ab alia: ergo cum neque ex prædicta hypothesi Spiratio passiua procederet à generatione passiua, sed ambæ simul à Patre, vna non distingueretur ab alia. Consequentia patet. Antecedens ostendo: nam generatio & spiratio actiua habent nunc in Patre omnia, quæ haberent generatio & spiratio passiua, si vna non procederet ab alia: & tamen de facto in Patre non distinguuntur: ergo ex eo tantum formaliter non distinguuntur, quia vna non est ab alia. Maior, in qua tantum est difficultas, probatur: nam ideo per aduersarios in ea hypothesi generatio & spiratio passiua distinguerentur realiter personaliter inter se, quia vna est per modum naturæ, altera per modum voluntatis: vna suapte natura est prima, altera secunda productio: vna opponeretur alteri saltem oppositione disparata: at hæc omnia de facto habent generatio & spiratio actiua in Patre. Siquidem generatio actiua est per modum actiua communicationis naturæ; spiratio verò per modum actiua communicationis voluntatis. Generatio, cum sit per intellectum, virtualiter præcedit spirationem, quæ est per voluntatem. Generatio actiua disparate opponitur spirationi actiua: cù sint à diuersis principijs formalibus, & respiciant diuersos terminos reales: & tamen nunc neutra distinguitur ab altera in Patre; ergo neque tunc, si vna ab altera non procederet.

62. Respondent aduersarij, ideo generationem & spirationem actiuanam non distinguiri inter se realiter, distinguendū autem fore generationem & spirationem passiuanam, etiamsi vna ab alia non est, quia non eadem unitas requiritur in terminis productis, quæ est in principio producēte. Etenim possunt ab uno eodemque principio plures distincti termini & passiua productiones emanare. Confirmat Bacconus loco præcit. art. 3. §. 2. Communicare naturam contrarijs modis, non est habere naturam contrarijs modis: at verò communicari naturam contrarijs modis, est habere naturam contrarijs modis. Cum ergo generari & spirari sit habere naturam contrarijs modis; generare verò & spirare non sit habere naturam contrarijs modis, generari & spirari implicabunt simul in eodem supposito, non autem generare & spirare.

63. Sed contrà, quia licet hoc verum sit de productionibus & productis, quæ non solum distinguiri possunt per oppositionem relatiuum, sed etiam per limitationem, cuiusmodi sunt productiones & producta creatæ; falsum tamen est de productionibus & productis, quæ nequeunt distinguiri per solam limitationem, vt sunt productiones & producta increata. Ad confirmationem negandum est, habere naturam communicatam generatione & spiratione passiua, esse illam habere

modis contrarijs, nisi vna productio sit ab alia. Eodem quippe modo esset natura in producō communicata actu intellectus & voluntatis simul, quo est in producente communicante illam actu intellectus & voluntatis simul. Confirmatur, nam in rebus creatis eodem modo distinguuntur productiones passiua per intellectum & voluntatem, quo distinguuntur principia ipsa producentia, productionesque ipsæ actiua inter se in sententia eorum, qui actionem distinguunt à passione. Igitur quòd in Diuinis principium generandi & spirandi, quemadmodum & generatio & spiratio actiua nō distinguuntur realiter inter se, non est alia ratio, quā summa unitas & illimitatio Diuinarum perfectionū, quæ omnem distinctionem impedit, nisi quæ oritur ex essentiali oppositione relativa procedentis & producentis.

64. Ex secundo verò principio sic probatur: *In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio.* Atqui ex data hypothesi, nulla est inter generationem & spirationem passiuanam relationis oppositio: Igitur nulla distinctione. Maior est Theologorum axioma, tribuiturque potissimum Anselmo & Boëtio: coquè maximè vtuntur Patres Concilij Florentini ad probandam processionem Spiritus sancti à Verbo. Et confirmatus ex ipsa Diuina unitate & simplicitate, quæ summa cum sit, naturā suā postulat, ut quæcumque ex proprio conceptu repugnantiam non inuoluunt, sibi realiter idētificet: atqui sola relativa procedentis & producentis ex suo conceptu repugnantiam inuoluunt. Minor primi sylligismi probatur: nam ex data hypothesi Spiritus non procederet à Filio: ergo Spiritus non haberet relatiuum oppositionem procedentis à producente; igitur nec realem distinctionem. Neque disparata oppositio sufficit: tum quia illa non sufficit inter generationem & spirationem actiuanam: ergo nec inter generationem & spirationem passiuanam. Tum quia de facto Patres realem distinctionem inter Diuinas personas fundant in sola relatione producentis & producti. Quod vñanimi consensu Græci, Latiniq[ue] Patres amplectuntur in Concilio Florentino, præfertim in oratione s[ecundu]m citata cap. 6. ubi in confirmationem huius veritatis affertur à Beffarione testimonium Nyssenib[us]. ad Ablauium, ubi distinctionem inter Diuinas personas tantum ponit in ratione causæ & causati. Ex quo testimonio ipse deducit, Spiritum necessariò procedere à Filio, ut ab illo distinguatur.

Responso ad argumenta oppositorum sententiæ.

65. Auctoritatem Anselmi, multi ex Anselmu-
tant, illum contraria fuisse sententiæ. Verum
alij, inter quos S. Thom. q. citata de poten-
tia ar. 5. ad 2. explicant illum, quod non defi-
nitivæ,

Bacconus.

Anselmus.
Boetius.
Patres Con-
cilij Flo-
rentini.

Beffarion.
Nyssenius.

nitiūe, sed tantum disputatiū id afferuerit. Idque constat ex illis verbis: *Vt interim aliam causam dicam*. Nondum enim ipse hanc controuersiam ex propria sententia definierat. Cæterū cūm ipse in eadem epistola s̄epe reperat principium illud, *In Deo omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*, dubitari non potest de illius mente.

66. Ad rationes. Ad primam nego, formale constitutiuū Filij Dei esse filiationem, vt pr̄cīsa ab ordine ad Spiritum sanctum producendum, sed vt aptam ad illum spirandum, ac proinde vt exigentem vim ipsam spirandi. Quā aptitudinem & exigentiam non haberet filiatio, si ab ea non procederet Spiritus. Ex quo patet ad probationem minoris: nā filiatio, quā de factō constituit Filium in esse personā, non est quēquis filiatio, sed vt apta & habilis ad spirandum, sive vt exigens vim ipsam spirandi. Patet etiam ad confirmationem. Atque ex his constat, de factō Filium sola filiatione radicaliter & virtualiter, seu implicitē distingui à Spiritu sancto, formaliter verō & explicitē spiratione: sicut Pater sola paternitate radicaliter & implicitē, spiratione verō formaliter & explicitē distinguitur ab eodem Spiritu. Cæterū cūm dico sola paternitate aut filiatione, non excludo ipsam aptitudinem & exigentiam virtutis spiratiū, implicitē imbibitam in ipsa paternitate & filiatione, quā talis paternitas & filiatio est.

67. Ad secundam. Dupliciter potest dicta hypothesis fangi, vno modo, si ne mediata quidem Spiritus sanctus procederet à Patre; alio modo si tantum immediatē ab illo non procederet, interim nō negata illi processione mediata; qualis est in humanis inter nepotem & auum. Si primo modo; tunc par ratio foret de Spiritu respectu Patris, ac de eodem respectu Filii. Nā sicut ex una hypothesi nullo modo procederet à Filio, atque adeò nullo pacto distingueretur à Filio: ita ex alia hypothesi nullo modo procederet à Patre, atque adeò nullo pacto distingueretur à Patre. Si secundo modo; neganda est consequentia: cuius discriminis ratio est, quoniam eti in eo casu Spiritus non procederet immediatē à Patre, quia tamen mediata saltē procederet ab illo, sicut nepos ab auo, esset inter ipsum & Patrem mediata oppositio, sufficiens ad distinguendum illum realiter à Patre. Cū non minus implicet, productum producere suum productorem mediatē, quam immediatē: si autem Pater tunc esset idem cū Spiritu, Filius producendo immediatē Spiritum, produceret etiam mediatē Patrem; atque adeò mediata saltē produceret suum productorem. Neque talis oppositio esset tantum disparata, sed directa, fundata in origine mediata procedentis & productoris, cuiusmodi non esset illa, quā intercederet inter Spiritum & Filium, si ab illo non procederet, quia inter illos nulla esset, ne mediata quidem oppositio directē fundata in origine procedentis & producti, sed proflua disparata, qualis de facto est inter generationem & spirationem

actiuam, quā per se sufficiens non est ad distinguendas Diuinās personas. Ex his patet ad probationem consequentiā, eiusque confirmationem.

68. Ad tertiam. Nego, generationem & spirationem, pr̄cisō ordine vnius ab alia, esse inter se formaliter distinctas. Constat de generatione & spiratione actiuā, quā quia ab huicmodi ordine pr̄scindunt, pr̄scindunt etiam à mutua distinctione. Ad probationem antecedentis negatur cōsequentia: & affertur instantia de generatione & spiratione actiuā, quarum illa est per modum naturā, hæc per modum voluntatis; & tamen neutra distinguuntur ab altera. Quoniam ad realem distinctionem nō sufficit, vt vna sit per modum naturā, altera per modum voluntatis necessariō spirantis, nisi inter eas realis origo intercedat. Ad Confirmationem distinguenda est maior: productio per modum naturā, est prima productio actu & realiter, nego; virtute & ratione, concedo: atque eo modo, quo illa est prima excludit secundam, nempe virtualiter & ratione explicita; non autem realiter & ratione implicita. Quemadmodum & ipsa generatio actiuā est prima virtualiter, excludens tantum ratione explicita spirationem actiuā, non autem prima realiter, actu excludens spirationem actiuā.

69. Ad quartam. Nego consequentiam, eiusque probationem: nam licet de factō generatione & spiratio passiuā sint duę productio-nes adæquatē distinctā inter se, cū vna quāque habeat suum terminum realiter distinctū ab alia; nego tamen ex data hypothesi, illas fore duas productio-nes adæquatē distinctas, sed tantum inadæquatē & virtualiter: quia sicut tunc vna foret persona æquivalens duabus Filij & Spiritus sancti; ita vna productio æquivalens duabus generationis & spirationis passiuā. Vnde sicut neutra ab alia pr̄cīsa esset sufficiēs productio termini adæquatē sumpti: ita neutra ab alia pr̄cīsa esset adæquata, sed inadæquata productio termini.

70. Ad quintam. Nego tūc fore duas productiones hypostaticas, sed vnam dumtaxat, terminatam ad vnam eandemque indiuisibilē personam, quā simul esset genita & spirata. Ad probationem verō minoris, negandum est in eo casu per generationem producendam fore hypostatum Filij distinctam ab hypostasi Spiritus sancti, sed vnam & eandem æquivalentem ambabus. Vnde nec sequitur, tunc producendam vnam hypostasim in alia, quia non producerentur duę, sed vna indiuisibilis hypostasis per vnam indiuisibilem productionem. Ad Confirmationem respondeo, hoc ipso, quod tolleretur passiuā origo Spiritus sancti à Filio, sublatum iri hypostaticam distinctionem eiusdem à Filio: vnde sicut nō esset tunc eadem distinctione inter generationem & spirationem passiuā, quā nunc est; ita nec eadem distinctione inter hypostasim Filij & Spiritus sancti: sed vna esset hypostasis vtriusque, quemadmodum & vna productio vtriusque.

71. Ad sextam. Distinguenda est maior. De facto Spiritus sanctus non producitur à Filio, vt Filius est, tanquam à principio *Quo*, concedo; tanquam à principio *Quod*, nego. Etenim licet Filius, quā Filius formaliter, nō sit proximum principium producendi Spiratum, hoc enim est Spirator, quā Spirator, est tamen principium *Quod*. Nam ipsum principium spirandi *Quo* non intelligitur ad spirandum completum, nisi vt subsistens: subsistit autem subsistentia Patris & Filii formaliter, cū ex se nullam habeat propriam subsistentiam. Terminus autem non solum distingui debet à principio *Quo*, sed etiam à principio *Quod*, vt inductione constat in omnibus. Cuius ratio est, quia principium *Quod* compleat hypostaticè principium *Quo*, sine quo hypostatico complemento non est principium *Quo* proximè aptum ad producendum. Vnde ad probationem maioris, nego sequelam: ad hoc enim, vt sit vnum principium spirantium, sufficit vt sit vnum ratione principij *Quo*, nam hoc est, quod immediate influit in terminum productum. Hoc autem in Patre & Filio est vnum numero, ipsa scilicet spirandi virtus, à qua immediate procedit spiratio passiva, personæ Spiritus sancti constitutiva. Vnde non eodem modo comparatur nunc Spiritus sanctus ad Filium, ac tunc ex data hypothesi: quia nunc comparatur tanquam ad principium productivum *Quod*, ad quod non compararetur tunc.

Thomistarū 72. Aliter respondent Thomistæ ad hoc argumentum, negando minorem, nempe Filium distingui à Spiritu sancto filiatione, sed tantum spiratione, tametsi filiatione constitutatur in esse personæ. Putant enim in relativis principiis constitutiū non esse idem cum distinctivo, sed posse rem per vnu constitui, & per aliud distingui. Vnde Filius filiatione constitutus, spiratione verò distinguuntur à Spiritu sancto. Et ratio ipsorum est, quia relatio non distinguit, nisi ab opposito correlatiuo. Quare filiatio non distinguit, nisi à Patre, tanquam ab opposito correlatiuo; à Spiritu verò solà spiratione, quia solà spiratione illi opponitur. Ex quo inferunt, Filium distingui à Patre filiatione, & tāquam primo constitutiū, & tanquam primo distinctiū; quia respectu Patris filiatio constitutus & distinguit: à Spiritu verò distingui spiratione, non tanquam constitutiū, sed solum tanquam distinctiū persona iam constituta per filiationem: quia spiratio non cōstituit personam Filii, sed supponit constitutam, eamque tantum distinguunt ab opposita persona Spiritus sancti. Nec tamen prædicti Authores concedunt, Filium esse idem filiatione cum Spiritu sancto, quia licet filiatio non sit formalis ratio distinguendi à Spiritu sancto, est tamen formalis ratio constituendi personam Filii; & quia formale constitutiū vnius persona non potest esse idem cum formalī cōstitutiū alterius, etiamsi Filius non distinguatur à Spiritu sancto filiatione, non tamen filiatio erit idem cum persona Spiritus sancti: quia cūm

relatio distinguat à suo opposito realiter, si id, cui aduenit relatio, sit persona, necesse est, vt illam distinguat personaliter, non vt personam constituens, sed vt personam constitutam relatiū distinguens ab opposita persona in esse personali constituta per oppositam relationem. Legantur Cajetanus 1. p. q. 36. ar. 2. §. Ad evidētiām huius difficultatis, & Ferrariensis 4. contra Gentes cap. 24. §. *Istis suppositis*, & §. *Aduertendum tamen*.

Cajetanus.
Ferrariensis.

Impugnat
tur Thomi
starum
responsio.

73. Verūna hæc responsio, (vt interim cetera taceam, quæ de constitutiū & distinctivo Diuinarum personarum falsa supponit, præfertim contra Patres Concilij Florentini, qui in oratione de vnione c. 6. testantur, Diuinās personas per relationes distingui & constitui) præsentem difficultatem non euacuat. Etenim difficultas erat, an manente formalī constitutiū Filiij, quæ est sola filiatio, filius maneret sufficienter constitutus in esse personali distincto à Spiritu sancto. Cæterū si per prædictos Authores Filius sufficienter & adæquatè constitutus in esse personali sola filiatione, præcisa à spiratione seu ordine ad illam; & ex alia parte implicat, personam adæquatè constitutam in suo esse personali esse idem cum quoconque alio, quod non est ipsa; rectè sequitur, quod adhuc præciso quoquis ordine originis Spiritus à Filio, Filius esset persona perfectè constituta in se, atque adeo distincta à Spiritu sancto.

74. Ad septimam. Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam creaturæ adæquatè procedunt à Deo, vt Deo, tam in ratione principij *Quo*, quam in ratione principij *Quod*. Nam Deus, etiam vt præcibus à subsistentijs relatiū, est completum principium productivum creaturarum, quia etiam vt sic est à creaturis perfectè distinctus, perfecteque; in seipso existens: siquidem à subsistentijs relatiū non accipit rationem existendi, sed solam incomunicabilitatem. Spiritus verò Sanctus procedit à Deo, vt Spiratore: Spirator autem non est perfectè distinctus, perfecteque; existens, nisi subsistentiā relatiū Patris & Filii. Spiratio enim, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctū, non perfectè existit existentiā propriā: vnde in existendo pendet quodammodo ab existēti paternitatis & filiationis; ac proinde in ipsa ratione existendi, que ad producendum essentiale requiritur, pendet quodammodo ab existentiā relatiū paternitatis & filiationis. Natura verò Diuina, quæ est proximum principium creaturarum perfectè existit existentiā propriā, virtualiter distinctā ab existentijs relatiū personarum.

75. Ad octauam. Nego consequentiam: quoniam amor creatus, vt potè finitus & limitatus, distinguitur à Verbo creato per suū esse absolutū: vnde etiamsi ab illo non procedat, poterit tamen ab illo realiter distingui: Amor verò increatus, vt potè illimitatus & infinitus, non solum in ratione absoluta amoris, sed etiam in ipsa ratione respectiua notionalis seu personalis amoris, distingui nequit à

Verbo

Verbo Diuino, nisi ab eo realiter procedat. Ad confirmationem respondeo, adhuc in ea hypothesi Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, per aptitudinem processionem ab illo. Nam hoc ipso, quo Filius exigeret producere Spiritum sanctum, haberet aptitudinem ad illum producendum: ergo hoc ipso haberet principium illi relativè oppositum in ratione productui, cui in Spiritu sancto responderet producibilitas relativè opposita productuitati.

SECTIO IV.

*An Spiritus sanctus aequaliter procedat
à Patre & Filio?*

76. **R**atio dubitandi est multiplex: Prima desumitur ex auctoritate Patrū. August. 15. de Trinit. cap. 17. affirmat, Spiritum sanctum principaliter de Patre procedere; idque non absoluē, vt nonnulli interpretantur, sed comparatiuē ad Filium: Idē, inquit, addidit principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. Hieronymus, seu quis alius auctor sit in explanatione Fidei ad Cyrrillum, qua habetur in octauo tomo, docet, Spiritum sanctum de Patre proprie esse & procedere. Damascenus l. I. Fidei, c. 18. Spiritum sanctum appellat medium Ingenui, & Geniti, & per Filium Parvi coniunctum. Nyssenus libro ad Ablauiu columnā ultimā: Aliud, inquit, continentē, & sine medio ex primo est; (intelligit Filium) aliud verò per id, quod immediatē & ex continentē est, nempe Spiritus. Ioannes Latinus in Concil. Florent. tesi. 24. dū de Filio loquitur: Producit, inquit, & ipse Spiritum sanctum non principaliter, vii Pater. Huc accedit communis ille loquendi modus Gr̄corum Patrū, quem etiā usurpat Hilarius libro ultimo de Trinitate in fine, & approbat Eugenius IV. in decreto de unione, Spiritum sanctum ex Pare per Filium procedere. Quae omnia, vt patet, aliquam inaequalitatem processionis Spiritus sancti à Patre & Filio indicat.

77. SECUNDA dubitandi ratio sumitur ex varijs rationibus. Prima sit, Spiritus sanctus à Patre procedit per virtutem à se, à Filio verò per virtutem ab alio cōmunicatam: non igitur æquè à Patre & Filio procedit. Consequens probatur, nam propterea effectus creatus non æquè procedit à causa prima, & secunda, esto ab utraque eadē indiuisibili actione procedat, quoniā à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio cōmunicatam. Ergo etiā Spiritus sanctus eadem indiuisibili processione procedat à Patre, & Filio, quia tamen à Patre procedit per virtutem à se, à Filio verò per virtutem ab alio cōmunicatam, non æquè ab utroque procedit. Confirmatur, ex illo principio Aristotelico, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*: Atqui Filio cōuenit spirare propter Patrem: ergo magis cōuenit Patri spirare, quoniam Fi-

lio. Secunda. Spiritus sanctus procedit à Filio immediatē, quia nullo mediante supposito; à Patre verò mediatē, quia mediante Filio: igitur non eodem modo procedit à Filio, atque à Patre.

78. TERTIA. Pater habet vim spirandi prius origine, quam Filius: ergo non eodem modo per eam Spiritus sanctus procedit à Patre, atque à Filio. Antecedens patet, nam quidquid habet Filius, habet Pater cum virtute id communicandi Filio, quod est habere prius origine. Consequens verò probatur, nam si prius origine Pater habet vim spirandi, prius etiam origine spirat: nam qui prius origine habet virtutem, prius etiam origine habet actum talis virtutis: ergo prius origine Spiritus sanctus procedit à Patre, quam à Filio. Confirmatur, quia vis spirandi in Deo non liberè, sed necessariò prudicit; ergo prius quam illa communicetur Filio, prodit in actum spirandi, quia nihil accipit à Filio, quo compleatur in ratione productui, cū tota vis spirandi adæquate sit in Patre.

79. QVARTA. Spiritus sanctus procedit à Filio, vt à Verbo bonum immediatē prōponente; à Patre verò, vt à prōferente Verbum: ergo immediatius procedit à Filio, quam à Patre. Antecedens constat, quia Spiritus sanctus procedit vt amor: amor autem essentia liter procedit à Verbo ostendente bonū. Consequens verò probatur, quoniam Verbum immediatius influit in amorem, quam prōferens Verbum: quia Verbum influit per seipsum immediatē, ostendens obiecti bonitatem; prōferens autem Verbum influit mediante ipso Verbo. Confirmatur, quia Spiritus sanctus procedit, vt amor reciprocus Patris & Filii; ergo ex amore Patris tendente in Filium, & ex amore Filii tendente in Patrem: ergo diverso modo procedit ab utroque.

80. QVINTA. Pater respectu virtutis spiratiuæ se habet vt Proprietarius; Filius verò vt Vſuarius. Sed Proprietarius magis proprietē possidet, quam Vſuarius, quia Proprietarius in vrenda re, quam possidet, à nullo penderet: Vſuarius verò penderet ab alio. Ergo magis proprietē spirat Pater, quam Filius. Maior probatur: quia Pater in spirando à nullo penderet: Filius verò in spirando penderet à Patre. Confirmatur: nam magis proprietē conuenit alicui, quod conueniat à se, quam quod conuenit ab alio. Sed spirare conuenit Patri per se; Filio verò ab alio: ergo magis proprietē spirare conuenit Patri, quam Filio. His tamen non obstantibus,

81. Dicendum est cum S. Thoma I. p. q. 36. art. 3. & cum communi sententia Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 12. & 29. cap. vlt. Spiritum sanctum æquè procedere à Patre, atque à Filio. Nec prius aut perfectius, nec principalius aut magis proptè immediatius esse ab uno, quam ab alio. Hanc veritatem expressis verbis docuit Anselmus epist. de processione Spiritus sancti c. 16. Non est, inquit, Spiritus sanctus prius de Patre, quam de

S. Thomas.
Scholasticus.
Magister.

Anselmus.

Filio, nec de Filio, quām de Pare: nec maior, nec minor est existens de Pare, quām existens de Filio; nec magis, nec minus est de uno, quām de altero. Vbi etiam huius veritatis rationem assignat: quia videlicet Pater & Filius producunt Spiritum sanctum per unam eandemque virtutem spiratiuum, indiuisibiliter existentem in utroque: vbi autem est una virtus productiva, non potest esse inaequalitas in ipsa productione.

82. Vnde sic argumentor ad predictam veritatem confirmandam. Omnis inaequalitas aut est durationis, aut originis, aut perfectionis, aut maioris minorisque coniunctionis, immediatorisque praesentiae productis cum producto. Sed nulla inaequalitas ex his repetitur in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filii: non igitur Spiritus sanctus inaequaliter procedit a Patre & Filio. Maior constat a sufficiente partium enumeratione: nam si qua alia inaequalitas excogitari potest, ad unam ex his facilè reduci potest. Minor patet primò de inaequalitate durationis: nam omnes personæ Diuinæ sunt æternæ, cum nulla extiterit prior alia.

83. Probatur secundò de inaequalitate originis: nam licet Pater sit prior origine Filiu quoad virtutem ipsam spiratiuum, quam Pater communicat Filiu simul cum ipsa natura, non est tamen origine prior quod actum ipsum spirandi. Cuius ratio est, quia id tantum dicitur prius origine, quod à principio communicatur termino. Id autem à principio communicatur termino, quod origine praecedit in ipso principio: sed actus spirandi non praecedit origine in Patre, antequam eliciatur à Filio: ergo non est prior origine in Patre, quām in Filio. Maior patet, quia illud est prius origine, quod est causa & principium essendi alteri; ac proinde quod ex uno, tanquam ex causa vel principio communicatur alteri. Minor assumpta constat, quia nulla causa vel principium potest actu communicare alteri, quod actu formaliter prius origine non præhabet in se. Igitur si Pater communicat Filiu actu spirandi, debet illum prius origine præhabere in se actu & formaliter. Minor vero subsumpta probatur, quia si actus spirandi prius origine praecederet in Patre, quām eliceretur à Filio, nō posset Filius Spiritum sanctum producere, quia reperiret illum productum per actum spirandi Patris origine priorem. Confirmatur, nam ita se habet actus spirandi in Patre & Filio, respectu productionis Spiritus sancti; sicut actus creandi in omnibus Diuinis personis respectu productionis ad extra: sed actus creandi non est prior origine in una persona, quām in reliquis, esto virtus ipsa creandi sit prius origine in una, quām in alijs: ergo nec actus spirandi, erit prior origine in Patre, quām in Filio, esto virtus ipsa spirandi sit prior origine in Patre, quām in Filio.

84. Probatur tertio de inaequalitate perfectionis: nam omnis perfectionis inaequalitas, quæ in Spiritu sancto esse posset respectu

Patris & Filii, vel esset ex parte virtutis spiratiæ, vel ex parte applicationis virtutis ad spirandum: ex neutro capite esse potest: ergo. Non ex parte virtutis spiratiæ, nam cum hec sit una numero indiuisibiliter existens in utroque, nullam patitur perfectionis inaequalitatem, cum nihil possit sibi ipsi esse inaequale. Neque ex parte applicationis virtutis ad spirandum: nam hec eadem necessitate & intimitate cum termino spirabili applicatur ex parte Patris, atque ex parte Filii: nam & uterque spirat necessariò, & uterque per vim spiratiuum coniungitur cum termino spirabili, per eiusdem naturæ & voluntatis identitatem. Ergo neque ex hoc capite oriri potest aliqua perfectionis inaequalitas. Confirmatur, nam si esset una numero vis productiva in duobus suppositis eodem modo, & per eandem intimam praesentiam applicatis ad agendum, non posset effectus diuerso modo procedere ab uno, atque ab alio.

85. Reliqua ex dictis facile deducuntur. Nam principalius ab uno, quām ab alio procedere, vel connotat principaliorem virtutem in producendo, vel principaliorem modum in producendo: atqui probatum est, neutro modo Spiritum sanctum principalius ab uno, quām ab alio procedere: ergo. Item magis propriè ab uno, quām ab alio procedere, aliquam importat vel in virtute productiva, vel in modo producendi inaequalitatem: ratione cuius magis propriè competit termino procedere ab uno, quām ab alio principio. Tandem immediatus ab uno, quām ab alio procedere, vel indicat maiorem propinquitatè virtutis productiæ, aut suppositi productentis; vel certè aliquam subordinationem virtutis inferioris ad superioriem in producendo, qualis est inter instrumentum & causam principalem; inter causam secundam & primam: immediatus enim dicitur effectus procedere ab instrumento, quām à causa principali; à causa secunda, quām à prima: eò quod instrumentum determinat causam principalem, & causa secunda primam ad agendum: nullum autem horum in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filii reperitur, cū uterque æquali, imò eadem numero virtute, eademque coniunctione seu identitate eiusdem numero naturæ & voluntatis, eodemque modo, nullà subordinatione inferioritatis ad superioritatem inter eos intercedente.

86. Atque in his, saltem quoad rem ipsam attinet, omnes ferè concuerint. Molestior controversia superest de modo loquèdi, quæ tota ferè consistit in quibusdam locutionibus, an, & quoque illæ sint admittendæ: potissimum sunt istæ. Prima, *Pater principalis spirat, quantum spirat a se.* Hanc admittunt Bonauent. in 1. dist. 12. q. 1. & 2. Durand. q. 2. Mayro. q. 1. Marsil. q. 15. art. 2. concl. 4. nec illam rejecit Scotus q. 2. ad arguments. Verum hæc cœfutata manet ex dictis. Vnde vniuersalis regula sit, omne comparatiuum in hac materia esse vitandum, quia omne comparatiuum vi propriæ significationis importat inaequalitatem inter

Bonauent.
Durandus.
Mayronus.
Marsilius.
Scotus.

extrema

Henricus.
Aureolus.
Ochamus.
Gabriel.
Dochi recentiores.

extrema comparata. An autem illa admittenda sit in sensu absoluto, quo pacto illam admittunt Henricus in summa art. 54. q. 7. ad 2. Aureol, in 1. dist. 12. art. 2. Ocham, q. 3. Gabriel, q. 3, in fine. Affirmant aliqui docti recentiores; quibus assentior. Fundamentum est, quia in sensu absoluto nulla sit comparatio, sed tantum affirmatur de Patre, quod re ipsa illi conuenit: non tamen in eodem sensu absoluto illa enunciari poterit de Filio, ut idem docti recentiores adnotarunt: quoniam vox, *Principaliter*, importat auctoritatem principij, quae soli Patri conuenit.

Scotus.

Henricus.

87. SECUNDA propositio est Scotti loco praecit. *Filius non ita propriè spirat, sicut Pater.* Huic persimilis est illa, quam praecit. loco docet Henricus, *Solus Pater propriè spirat;* eò quod solus Pater spirat virtute maxime propriè, quia spirat virtute à se, & à nullo accepta. Verum hæc etiam est rejicienda, cùm contineat sensum comparativum, qui semper in hac materia est suspectus. Vnde neutra si ne expressa declaratione est admittenda.

Bonaent.
Marsilius.

88. TERTIA propositio est Bonaent. praecit. q. 1. & Marsilius ibidem: *Pater prius auctoritate spirat.* Hanc puto admittendam, quoniam est explicatio illius, quam suprà censuimus admittendam, nempe; *Pater principaliter spirat*, nam quod hæc dicit implicitè, illa importat explicitè. Ratio vero est, quia verè Patri conuenit spirare ut primo principio: at hoc tantum importat prædicta locutio: ergo.

Henricus.
Gabriel.

89. QUARTA propositio est Henrici loco praecit, ad 1. & Gabrielis art. 2. concl. 1. *Pater & Filius quantum ad ordinem personarum producentium non aequaliter spirant:* eò quod Pater spirat ut persona à se, & origine prior; Filius vero ut persona ab alio, & origine posterior. Hanc etiam cum prædicta declaratione puto admittendam, quidquid in oppositum opinetur Palatius in 1. dist. 12. disp. vñica in fine. Est tamen aduertendum, quod in hac propositione ordo personarum producentium debeat tantum se tenere specificatiue pro personis, quæ spirant, non reduplicatiue pro personis ut spirantibus. Quod autem fit talis propositio admittenda, patet: quia cùm iste ordo originis à parte rei intercedat inter Patrem & Filium, poterit in ipsa propositione explicari. Quod autem illa sit admittenda cum prædicta limitatione, probatur, quia licet inter Patrem & Filium, tanquam inter personas spirantes intercedat ordo originis, non tamen talis ordo inter illas intercedit, ut formaliter spirantes; cùm non prius spirandi actus sit à Patre, quam à Filio: nam prioritas & posterioritas originis est tantum inter ea, quæ per realem productionem communicantur personis: actus autem spirandi non communicatur Filio à Patre per realem aliquam productionem formaliter, sed tantum radicaliter in ipsa virtute spirativa.

90. Eodem originis ordine personarum producentium spectato, concedenda est

etiam illa locutio, quam cum Richardo Victorino 5. de Tri. admittunt omnes Scholastici, *Spiritus sanctum non solum esse à Patre immediate, sed etiam mediata, à Filio vero tantum immediata.* Quod explicant exemplo Abelis procedentis ab Adamo immediate per generationem, & simul mediata per Euam matrem, quæ ab eodem Adamo processerat. Eodem modo Spiritus procedit à Patre, & immediate, quia immediata exit à virtute spirativa ipsius; & simul mediata, quia simul exit à virtute Filii communicata à Patre. Vbi vides, hanc processionis mediationem à Patre non consistere formaliter in ordine ad ipsam vim spirandi, quæ cùm sit vna numero in utroque, nullum admittit medium; sed tantum in ordine ad personam Filii, quatenus processio Spiritus sanctus presupponit illam origine priorem, quæ est veluti medium non secundum vim spirativam, sed secundum personalitatem, quatenus supponit posterior Patre, & prior Spiritu, ac proinde ut medium inter Patrem & Spiritum sanctum ad illum spirandum. Filius vero, quia non supponit aliam personam à se productam, quæ per communicationem eiusdem virtutis simul concurrat ad eundem Spiritum producendum, non dicitur ab eo mediata Spiritus procedere.

91. QUINTA propositio est, quam omnes Scholastici admittunt cum Magistro in 1. dist. 12. & cum S. Tho. 1. p. q. 36. art. 3. *Pater spirat per Filium, sive mediante Filio.* Hanc docent Patres Graeci: nec repugnant Latini: quam & approbat Eugenius IV. in decreto de unione, declarans, hunc modum loquendi huc tendere, ut quod apud Latinos significat particula *Ex*, apud Graecos significare particulam *Per*: eandem locutionem sæpe usurpat Scriptura Ioh. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Ad Colos. 1. *Omnia per ipsum creata sunt.* Cuius ratio est, quia præpositio *Per* non semper denotat causam instrumentalem, sed interdum etiam principalem; idque non tantum apud Ecclesiasticos, sed etiam apud Prophetas scriptores: etenim non solum dicimus, Rex operatur per Legatum, tanquam per instrumentum sed etiam Legatus per Regem, tanquam per causam principalem.

92. Maior difficultas est, an sit admittenda eius conuersa: *Spiritus procedit à Filio per Patrem, seu mediante Patre.* Ratio dubitandi est, quia sicut recte dicitur, Rex operatur per Legatum, & Legatus per Regem: ita recte dicetur, *Pater spirat per Filium, & Filius per Patrem.* Quocircum admittunt illam Durandus in 1. dist. 12. q. 3. ad argumenta, Torres 1. p. q. 36. art. 3. Ruiz disp. 69. sect. 3. Fundamentum eorum est, quia hæc propositio habere potest proprium sensum, nempe quod Filius spirat per virtutem communicatam à Patre. Confirmant, nam Prover. 8. creati Reges regnare, & iusta decernere dicuntur per ipsam sapientiam increatam.

93. Rejecit vero illam S. Thomas loco s. Thomas.

Richardus.
Vidorin.
Scholastici.

Omnes
Scholastici.
Magister.
S. Thomas.
Patres Graeci & Latini.
Eugen. IV.

Iohann. 1.
Ad Colos. 1.

Durandus.
Torres.
Ruiz.

Proverb. 8.

præcit. ad ultimum: cuius rationem assignat: quia operari per alium importat operari per medium: atqui Pater non est medium, per quod spiret Filius, neque ratione virtutis spiratiæ, cùm sit eadem numero in utroque neque ratione personæ, cùm Pater non sit origine medius inter Filium & Spiritum sanctum: ergo. Nec est par ratio de Legato respectu Regis, quia licet Rex non sit medium, per quod Legatus operatur, est tamen virtus applicans virtutem Legati ad operandum; ratione cuius applicationis rectè dici potest. Legatus operatur per Regem: & creat Reges per incretam sapientiam. At verò nullus est ordo inter Patrem & Filium secundum virtutem spirandi, ratione cuius Filius dici possit spirare per Patrem. Vnde hæc posterior sententia turior est, & in praxi omnino seruanda, præsertim cùm illâ nunquam vtanatur Patres, aut Scriptura: licet prior sententia nullam mercetur censuram.

Augustin. 94. Ultimò dubitatur, an sit admittenda hæc alia: *Filius spirat propter Patrem:* nam videtur eadem cum præcedente, & habere eundem sensum cum illa; nempe propter virtutem acceptam à Patre. Vnde in hoc sensu explicat August. tract. 27. in Ioan. illam propositionem Christi, *Ego viuo propter Parentem,* quæ æquivalet huic: *Quia ipse, inquit, ex illo, non ille de ipso est.* Quare admittit illam Palatius in 1. dist. 12. dñp. vnica, per analogiam ad hanc: *Ego viuo propter Patrem* Ioan. 6. nam sicut hæc est vera ratione vitæ per originem Filio à Patre communicatæ: ita & illa ratione virtutis spiratiæ per originem ab ipso Patre Filio communicatæ. Propter has rationes idem puto esse iudicium de hac, ac de præcedente propositione. Vnde sicut illam absolute admittendam non censuimus, non tam censurâ aliquâ dignam putauimus: ita neque hanc absolute admittendâ iudicamus, tametsi nullâ censurâ dignam existimemus.

Solutio argumentorum.

Auguſtinus & reliqui Patres explicantur. 95. Ad primam rationem dubitandi duam ex Patis: & primò ad Augustinum concedo, illum non absolute, sed respectuè ad Filium dixisse, Spiritum sanctum principaliter procedere à Patre: Verùm in quo sensu id ipse dixerit, statim se explicat: Ideo, inquit, addidi principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur: Sed hoc quoque (nota rationem) illi Pater dedit. Ea igitur dumtaxat ratione sanctissimus hic Pater Spiritum sanctum respectuè ad Filium à Patre principaliter procedere, dixit, quia à Patre procedit, vt à primo principio & fonte totius Deitatis.

96. Secundò de Hieronymo aperte constat, illum non usurpare nomen Propriè comparatiuè, sed absolute: siquidem infra circa medium id etiam tribuit Filio: *De Patre,* inquit, *Filius & Spiritus sanctus propriè & vere de Patre Filioque procedit.*

97. Tertiò, Damascenus ideo Spiritum sanctum Ingeniti, Genitique medium appellat, quia procedit vt nexus & amor reciprocus utriusque, coniungiè per Filium Patri, tanquam per medium non in ratione spirationis, aut virtutis spiratiæ, sed in ratione dumtaxat personæ prioris origine respectu sui, posterioris verò respectu Patris. In eodem sensu locutus est Nyssenus, cùm dixit, *Filium esse ex Patre sine medio;* Spiritus verò per id, quod immediate ex continentie est: intelligi enim medium personale, non productuum.

Damascen.

Nyssenus.

98. Quartò ad Ioannem Latinum dico, illum in eo tantum sensu affirmasse, Spiritum non principaliter ex Filio procedere, vt ex Patre, in quo id soliti sunt dicere Patres, nempe vt ex primo principio & fonte totius Deitatis; statim enim ibidem subdit, *Is enim, scilicet Pater, est radix & fons Deitatis.* Ultimò ad modum illum loquendi Græcorum Patrum, constat ex dictis.

Ioannes Latinus.

99. Ad rationes respondeo. Ad primam nego consequentiam. Ad cuius probationem nego, idèò præcisè effectum creatum non æquè procedere à causa prima & secunda, quia à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio communicatam; sed quia à prima procedit per virtutem altioris ordinis, & in operando independentem; à secunda verò per virtutem inferioris ordinis, & in operando dependentem; licet igitur ab utraque causa procedat eadem actio in divisible, non tamen ab utraque procedit per eandem virtutem divisiblem, quo pacto procedit Spiritus sanctus à Patre & Filio; quodque necessarium est, vt terminus productus dicatur uniformiter procedere ab utroque principio producente: vnde fit, vt actio ipsa effectus creari non æquè proficiatur à prima, atque à secunda causa: nam à prima proficiuntur independentior & universalior; à secunda verò dependentior & limitatior: nam iuxta modum essendi virtutis actiæ proficiuntur actio: quippe modus agendi sequitur modum essendi.

100. Ad Confirmationem Resp. si tale principium valeret in diuinis, multò fortius illud valeret in genere causa formalis, seu quasi formalis: atqui in hoc genere non vallet; falsum quippe est: Filius & Spiritus sanctus est Deus, sapiens, omnipotens, iustus propter Patrem; ergo Pater est magis Deus, sapiens, omnipotens, iustus. Ratio igitur, cur in diuinis hic modus argumentandi non concludat, est, quia forma, in qua sit comparatio, non est ab extremis ipsis, quæ comparantur, distincta, sed eadem numero: eadem namque est Deitas, sapientia, omnipotentia, iustitia in omnibus diuinis personis, quæ secundum has perfectiones comparantur: nequit autem una & eadem numero forma in distinctis suppositis existens suscipere magis & minus. Cùm igitur virtus spiratiæ, secundum quam inter Patrem & Filium sit comparatio, sit eadem numero in utroque, non potest

potest in uno esse maior, intensior, vel perfectior, quam in alio.

101. Ad secundam. Distinguo antecedens: procedit Spiritus sanctus a Patre mediatae, mediatione virtutis, nego; mediatione suppositi; & rursus subdistinguo, mediatione suppositi ut spirantis, nego; quia ut sic formaliter Filius non mediat, sed est idem prorsus cum Patre conspirante; in ratione suppositi specificatiuē sumpti, quatenus Filius supponitur origine medius inter Patrem & Spiritum, concedo: vnde consequentia est nulla: nam ubi vis productiva est eadem, etiam si supposita producentia sunt diversa, nulla sequitur in productione, vel in productō inæqualitas.

102. Ad Tertiam. Nego consequentiam: & ad eius probationem, nego sequelam. Ad cuius probationem concedo, quod qui prius origine habet virtutem, prius etiam origine habet actum talis virtutis, si aliud non obstat: in proposito autem obstat, quoniam quando vis spirativa prodit in actum spirandi, supponitur eadem virtus communicata Filio: ac proinde per illam spirat etiam Filius: quia cum sit eadem numero, necessariò spirat in quacunque persona reperitur. Antecedens ostendo, nam actus virtutis generatiuē in Patre praecedit actum virtutis spirativa, sed per actum virtutis generatiuē gignitur Filius, cui statim cum natura generantis communicatur vis ipsa spirativa: igitur quando vis spirativa prodit in actum spirandi, reperitur per generationem communicata Filio: ac proinde etiam Filius per eam spirat. Ad confirmationem negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, rationem, cur virtus spirandi non prodeat in actum ante generationem Filii, non esse, quia a Filio expectat complementum virtutis ad spirandum, sed propter naturalem ordinem generationis, quae essentialiter supponitur ad spirationem.

103. Ad quartam. Nego consequentiam: nam tunc Verbum influit immediatus in amorem, quando in illum influit per distinctam virtutem, ut contingit in nobis; Iesus quando in illum influit per eandem numero virtutem, ut in Deo. Ad confirmationem negatur posterior consequentia: nam amor, ex quo procedit Spiritus sanctus non est diversus in Patre & Filio, sed unus & idem. Vnde ipsa reciproca tendentia amoris Patris in Filium, & Filii in Patrem, est in utroque: quia non est tendentia notionalis, sed essentialis & obiectiva: quo pacto dicitur Deus nosse & amare seipsum. Vnde sicut inter cognoscendum & cognitum, amantem & amatum nulla est distinctio realis in Deo: ita nec inter amorem, quo Pater amat Filium, & ipsum Filium ut amatum; nec inter amorem, quo Filius diligit Patrem, & Patrem ipsum ut dilectum, est aliqua realis distinctio: nam licet inter eos sit realis distinctio in ratione producentis & producti, nulla tamen est in ratione cognoscendi & cogniti, amantis & amati: eò quod cognitio & amor nullum dicit realem respe-

citum ad obiectum cognitum, & amatum in Deo.

104. Ad quintam. Neganda est maior: nam *Vnus* solū habet usum, non proprietatem rpi. Filius autem Dei non solū habet usum virtutis spirativa, sed etiam proprietatem æquè perfectam, ac Pater: quia cum eadem omnino perfectione, & necessitate eam possidet ac Pater: hoc tantum discrimine, quod Pater illam habet a se, Filius vero a Patre: quod discrimen non tollit, quia Filius illam possidat cum eadem proprietate, cum qua illam possidet Pater. Quemadmodum eadem proprietate Filius est Deus, quā est Pater, esto Pater Deitatem habeat a se, Filius vero a Patre. Cuius ratio est, quoniam proprietas rei immediate sequitur ad possessionem: possessio autem, quando cum eadem necessitate, & plenitudine dominij competit utriusque, hec vni competit a se, alteri ab alio, est æquè perfecta in utroque; ac proinde eandem ponit in utroque rei proprietatem. Ad probationem vero maioris negandum est, Filium in spirando propriè dependere a Patre: quoniam dependentia non importat solam communicationem virtutis ab alio, sed aliquam etiam imperfectionem in ea habenda, ac possidenda: cum igitur Filius eandem virtutem spirandi cum eadem perfectione & plenitudine essendi possideat, quā possidet Pater ipse, non poterit dici in spirando dependere a Patre.

105. Ad confirmationem distinguenda est maior: magis propriè conuenit alicui, quod conuenit a se, quam quod conuenit ab alio extrinsecè, aut liberè producente, concedo: quod conuenit ab alio intrinsecè, & necessario communicante cum eadem omnino perfectione, nego. Liceat igitur Patri æternō conueniat virtus spirativa a se, Filio vero a Patre; quia tamen Filius non conuenit hæc virtus a Patre, tanquam a principio extrinseco, aut liberè producente, sed tanquam a principio intrinseco & necessario communicante, cum eadem planè perfectione & plenitudine essendi, quā illam habet principium ipsum, æquè propriè illa est Filius ac Patris: quia non minore necessitate & intrinseca exigentia illam postulat habere Filius, quam Pater: cum non minus Filius, quam Pater sit essentialiter Deus.

106. Ex dictis definiti potest illa quæstio. An Spiritus sanctus procedat eodem modo a Patre, atque a Filio? Ratio aliqua dubitandi est: quoniam non eo ipso, quo ab illis procedit æqualiter, procedit eodem modo: nam personæ Diuinæ procedunt æqualiter a suis principijs, quia procedunt cum æquali perfectione, non tamen procedunt eodem, sed diverso modo, quia una procedit per generationem, altera per spirationem, qui sunt modi formaliter diversi: ergo etiam Spiritus sanctus æqualiter procedat a Patre & Filio, non tamen inde sequitur, illum procedere eodem modo. Confirmatur primò: nam Spiritus sanctus visus proprietatis personalis per se postulat

se postulat procedere à Patre & Filio, ut diuersis suppositis: igitur non potest eodem modo ab illis procedere: alioqui non postularet per se ab illis, ut à diuersis suppositis procedere; quia non potest terminus per se diuersa principia exigere, nisi propter diuersum modum producendi principiorum. Confirmatur secundò: nam Spiritus per se postulat procedere à Filio, ut à Verbo; à Patre verò, ut à locutore seu proferente Verbum: ergo non eodem modo procedit ab uno, atque ab alio. Nihilominus

Suarez.
Ruiz.

107. Dicendum, Spiritum sanctum non solum procedere æqualiter, sed etiam eodem modo à Patre & Filio. Docent hoc doctissimi recentiores Suarez lib. 10. de Trinit. c. 3. in fine, & Ruiz disp. præcita: à sectione ultimâ. Fundamentum est, quia formale principium adæquatum, à quo Spiritus sanctus procedit, est idem numero in Patre & Filio cum summa necessitate determinatum ad unum terminum producendum, videlicet ipsa virtus spiratiua. Porro terminus procedens ab uno eodemque principio formalium summe determinato ad producendum, non potest, nisi uno eodemque modo ab illo procedere. Minor patet: nam omnis diuersitas modi procedendi oriri debet ex aliquo principio formalium diuerso. Maior primò constat ex Conciliis Lugdunensi sub Gregorio X. & Florentino definitibus Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio tanquam ab uno principio, & unica spiratione.

Concilia
Lugdun. &
Florentin.

108. Secundò ratione: nam si non sola virtus spiratiua Patri Filioque communis, esset formale principium adæquatum Quo Spiritus sancti, non totum principium spiratiuum esset in Patre, nec totum in Filio, sed partialiter in Patre, & partialiter in Filio. Ex quo vltius sequeretur, principium spiratiuum in Patre intrinsecè compleri in ratione formaliter productui per filiationem. Nec vnicam esse spirationem actiuan in vtroque, sed duplcam, alteram partialem in Patre, alteram partialem in Filio: nam hæc in mea sententia multiplicatur ad multiplicationem principij formalium productui. Confirmatur, nam vna numero virtus summâ necessitate determinata ad unum numero terminum producendum, qualis est virtus spiratiua diuina, non potest, nisi unum numero modum producendi habere: igitur si formale principium productuum Spiritus sancti est vna numero virtus summâ necessitate determinata ad unum numero terminum producendum, non potest, nisi uno numero modo illum producere.

109. Vnde ad rationem dubitandi concedo, non ex eo præcisè Spiritum sanctum procedere eodem modo à Patre & Filio, quia ab illis procedit æqualiter, hoc est, per æqualem virtutem vtriusque, sed quia ab illis procedit, ut ab uno principio formalium per unam numero virtutem, ad unum numero terminum summâ necessitate determinatam. Ad priorē confirmationem concedo, Spiritum sanctum vi suæ personalis proprietatis per se postulare

duo supposita diuersa, non quidem in ratione principij formalis, quoniam hoc est unum & idem in vtroque, sed in ratione suppositorum producentium. Cum enim Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis procedat, ut reciprocus amor Patris & Filii, necessariò postulat Patrem & Filium sese mutuo diligentes; sed alterum postulat ut Verbum productum, alterum ut Verbi productorem: nequit enim amor æternus, absque Verbo in createdo infinitum bonum ostendente, produci. Vnde ex sola exigentia diuersorum suppositorum producentium non arguitur in termino exigente diuersus modus producendi, nisi cum diuersitate suppositorum producentium misceatur diuersitas principiorum formalium. Hinc etiam patet ad posteriorem confirmationem. Etenim postulat quidem Spiritus sanctus procedere à Filio, ut à Verbo producto, à Patre verò ut à Verbi productore, sed in ratione dumtaxat suppositi productentis, non in ratione principij formalium productui.

SECTIO V.

An Pater & Filius sint unum principium spiratiuum?

110. PRIMA sententia est Gregorij Ariminensis in 1. dist. 12. q. 1. Gabrielis q. 1. negantium, Patrem & Filium secundum proprietatem sermonis dici posse unum principium spiratiuum, sed duoclicet ex vsu & locutione Sanctorum talis propositio sit admittenda. Durandus verò in 1. dist. 29. q. 2. dicit: Nam si principium sumatur pro eo, quo agens agit, sic Pater & Filius sunt unum principium Spiritus sancti, quia una est vis spiratiua in vtroque. Si verò pro eo, quod agens agit, sic duo sunt principia, quia duo sunt supposita spirantia realiter distincta. Fundamentum Gregorij est: nā cū Pater & Filius dicuntur unum principium Spiritus sancti, vel hoc nomine Principium supponit pro essentia, vel pro persona aliqua determinata, vel pro notione aliqua Patri Filioque communis: non pro essentia, quoniam essentia nec spiratur, nec spiratur; sicut nec generat, nec generatur: neque pro persona aliqua determinata, nam quacunque assignata, falsum est dicere, Pater & Filius sunt hæc persona spirans: nec demū pro notione aliqua Patri Filioque communis: nam ea demonstrata, non vere dicitur, talis notio spirat: igitur secundum proprietatem sermonis non unum, sed duo dicenda sunt principia spiratiua.

111. Confirmatur ex Hilario l. 2. de Trinitate, afferente, Spiritum sanctum esse à Pare & Filio authoribus: atqui author & principium idem sunt in diuinis: ergo. Vnde docet, cū Patres & Concilia dicunt, Patrem & Filium esse unum principium spiratiuum, id non dicunt ratione vnius principij, sed ratione vnius modi, quo Pater & Filius Spiritum sanctum producant:

producunt: quia et si sunt duo principia, modus tamen, quo Spiritum sanctum producunt, est unus & idem in utroque: sed quia ex Anselmo, secundum praeced. citato, non aliter ex Patre, atque ex Filio Spiritus sanctus procedit.

S. Thomas.
Reliqui
Scholasticis.

Concilia
Lugdun. &
Florent.

Augustin.

Anselmus.

Ariminens.

Ioan. 2.

112. SECUNDA sententia est S. Thomae q. 36. art. 4. & communis Scholasticorum affirmantium, Patrem & Filium in omni proprietate sermonis esse unum principium spiratum. Quae sententia prior est, & fundamen- tum habet primò in duobus Conciliis Lugdunensi sub Gregorio X. capite unico de summa Trinit. & fide Catholica, & Florentino sub Eugenio IV. in decreto de unione: in quibus expressè definitur, Spiritum sanctum ex Patre & Filio, tanquam ex uno principio, & unica spiratione procedere: quin etiam in Lugdunensi damnatur, qui dixerit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principiis procedere.

113. Secundò. Fundamentum habet in Patribus, *Fatendum est*, inquit Augustinus s. de Trinit. capit. 15. Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia. Qui etiam rationem subiungit: *Sed sicut*, ait, *Pater & Filius unus Deus, & ad creaturam relatiū unus creator, & unus Dominus; sic relatiū ad Spiritum sanctū unum principium*. Anselmus de processione Spiritus sancti capit. 11. *Quoniam*, inquit, *sicut non credimus, Spiritum sanctū esse de hoc, unde duo sunt Pater & Filius; sed de hoc, in quo unum sunt: ita non dicimus duo eius principia, sed unum principium*: quod etiam probat ex paritate principij creativi, quod unum est, esto tria sint supposita, quae ad creationem concurrunt: quia nimirum non in quo sunt plura, sed in quo sunt unum, principium constituent. Idem passim docent ceteri Patres.

114. Nec satisfacit Ariminensis respon- dens, idèò Patres & Concilia dixisse, Patrem & Filium esse unum principium Spiritus sancti, propter eundem modum procedendi. Qui propterea notat, citata Concilia non ab solutè dixisse, *Spiritum sanctum procedere ex Pare & Filio, ut ex uno principio, sed tanquam ex uno principio*. Sed contra, nam dictio, *Tanquam*, quādo reddit causam alicuius veritatis, non importat impropteritatem, sed potius rigorem sermonis, vt constat ex illo Ioan. 1. *Vidimus eum, tanquam unigenitum à Pare: & ex alijs Scripturæ locis*. Idque maximè, quando Concilia & Patres ea dictione vtuntur ad definiendā præcipuum controvensionem, quam contra Hæreticos agitant: præcipua autem controvensione, quam in utroque Concilio Lugdunensi & Florentino contra Græcos Patres agitarunt, fuit, *An etiam si Spiritus sanctus procedat à Pare & Filio simul, adhuc ab illis procedat, tanquam ab uno eodemque principio*. Ergo non debuit particula, *Tanquam*, ab his Conciliis impropterē usurpari.

115. Tertiò fundatur hæc veritas manife- sta ratione. Nam Pater & Filius spirant eadē numero virtute spiratiua existēt in utroque: ergo in omni rigore sunt unum, non duo prin-

cipia spiratiua. Antecedens constat ex supra disputatis de spiratione actiua, quæ eadē nu- mero est in Patre & Filio, per quam uterque constituitur potens ad Spiritum sanctū pro- ducentū. Consequentia vero probatur, quia nomina substantiua non multiplicantur, nisi ad multiplicationem formæ, per ea principali- ter & in recto importatæ: Sed Spirator est nomen substantiū, & in recto & principali- ter importat vim spiratiua: ergo si hæc in Patre & Filio non multiplicatur, nec nomen ipsum spiratoris multiplicabitur. Minor cum consequentia patet. Maior probatur: nā propteræ Pater & Filius sunt unus Deus, unus que creator, quia forma Deitatis, virtutisque creatrixis non multiplicatur in eis. Cuius ratio à priori est, quia nomina ab eo sumunt unitatem, vel multiplicitatem, à quo habent direc- tam & principalem significationem: ab eo autem habent directam & principalem signifi- cationem, ad quod principaliter significan- dum imponuntur; atqui nomina substantiua principaliter imponuntur ad significandam formam communem, supposita vero non nisi in directa & minùs principaliter. Cum ergo virtus spiratiua, quæ nomine spiratoris directa & principaliter significatur, sit una & eadem in Patre & Filio, etiam si supposita sint distinta, unum dicendum erit principium spiratiuum.

Gregorius.

116. Ad fundamentum Gregorij Respon- deo principium spiratiuum directa & prima- rie importare notionem spiratiuum Patri Fi- liisque communem. Ad eius vero probatio- nem nego, dici non posse, *Virtus spiratiua spi- rat*. Quemadmodum etiam dicitur, *Vis gene- ratiua generat*: tametsi visitior modus loquē- di sit, vt dicatur suppositum per vim actiua producere, quām vis ipsa actiua: quia cū actiones sint suppositorum, debent cum virtute productiua consignificare suppositum, quod producit. Unde cum dicitur *Pater & Filius sunt unum principium spiratiuum*, nō solùm si- gnificatur in recto & principaliter virtus ipsa spiratiua, sed etiam supposita, quatenus conueniunt in eadē virtute spirandi. Ad petitio- nem autem Gregorij respondeo, cum virtute spirandi non importari aliquā personam de- terminatam, sed utramque simul, non vt for- maliter distinctas, sed vt cōuenientes sub ana- logo conceptu personæ, sub quo conueniunt, quatenus per vim spiratiuum sunt idem prin- cipium spirandi: recte enim dicitur, *Pater & Filius sunt unum principium spirandi*, quod est Pare. Et è contra *Pater & Filius sunt unum prin- cipiū spirandi*, quod est Filius. Item, *Pater & Filius sunt idem principium spirandi*: quemadmodum dicitur, *Pater & Filius sunt unus & idem Deus, qui est Pater; vel unus & idem Deus, qui est Filius*.

Durandus.

117. Ex his patet ad argumentum Duran- di. Nam siue accipiatur pro virtute spirandi, siue pro suppositis spirantibus, quia tamen semper accipiatur pro suppositis, vt conue- nientibus in eadem forma spiratiua, quæ di- recta & principaliter importatur per nomen spiratiū, unum omnino dicendum est prin- cipium,

cipiūm spiratiūm. Cæterū si accipiantur spirantes adieclū non substantiū, duo dicendi sunt spirantes, iuxta regulam adiectiōrum, quæ quia formam importat ut adiacētū subiecto, multiplicantur ad multiplicationem suppositorum, quibus applicant formam, quam significant. Iuxta hanc Doctrinā explicat S. Thomas præcitato loco ad ultimum autoritatem Hilarij, vt quando dixit, Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio authoribus, nomen authoris non sumpserit substantiū, quo pacto Pater & Filius est unus author Spiritus sancti, sed adieclū, quo pacto sunt duo authoritatem spirantē habentes.

118. Obijcīes. Hinc sequeretur, Patrem dici posse duo principia; quia importat duplē formam, generatiū respectu Filij, & spiratiū respectu Spiritus sancti. Consequentia patet, quoniam si vnitatis formæ principaliter importatæ dat vnitatem nomini, igitur multiplicitas dabit multiplicitatē. Respondeo negando sequelam. Ad cuius priorem probationem dico, ad multiplicationem nominis substantiū non sat esse multiplicationem formæ, quando illa importat per modum potentiarū & virtutis suppositorum: vt patet in quolibet agente & artifice creato, qui esto plures habeat potentias & artes, non tamen dicitur, nisi unum potens, unusque artifex: secus quando forma importatur per modum naturæ: vnde si verbum diuinum duas assumeret humanitates, duo dicerentur homines: & hoc ex impositione Sapientum. Ad posteriorem vero probatiōnem nego consequentiam, ob rationem assignatam. Legatur S. Thomas quest. 36. art. 4. ad 2.

SECTIO VI.

An Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis per se, & intrinsecè pe-tat procedere ex duobus distinctis suppositoris?

Scotus.
Lychetus.
Durandus.
Mayronus.
Aureolus.
Ochamus.
Rubio.
Gabriel.
Baconus.

11. PRIMA sententia negat. Est Scoti in 1. dist. 12. q. 1. §. *Contra istam. Lycheti ibidem, Durandi q. 3. Mayroniq. 2. §. Tertia in fine, Aureoli art. 1. Ochamiq. 2. Rubio-nis q. 2. art. 2. Gabrielis q. 2. videtur etiam Bacconi in 1. dist. 12. quæst. vñica, art. 2. Potissimum fundamentum est, quia totum principium productiuum Spiritus sancti reperi-tur tam in Patre, quam in Filio scorsim sumptis; ergo dualitas suppositorum non requiri-tur per se ad productionem Spiritus sancti. Consequentia constat, nam terminus per se tantum pendet à principio productiuo: nam ab eo tantum per se pendet, à quo habet esse; habet autem esse à solo principio produc-tiuo: ergo. Confirmatur, nam totum esse ter-mini est per actiuam communicationem à*

principio: igitur ab ipsis tantum per se pender terminus, quæ per se conferunt ad actiuam communicationem principij: hæc autem non sunt, quæ tantum materialiter & concomitanter se habent ad rationem principij. Antecedens vero probatur, nam integrum principium productiuum Spiritus sancti est voluntas; seu amor diuinus determinatus proprietate spiratiua: atqui totum hoc reperitur tam in Patre, quam in Filio scorsim sumptis: ergo.

120. Probatur 2. Ita se habet principium spiratiūm in duobus suppositis respectu Spiritus sancti; sicut principium creatiuum in tribus personis respectu creaturarum: atqui creaturæ non exigunt per se Trinitatem personarum; ergo nec Spiritus sanctus dualitatem suppositorum.

121. Tertiò. Virtus spiratiua non accipit à Paternitate & Filiatione vim aliquam producendi, sed puram rationem subsistendi; at pura ratio subsistendi per se non variat productionem termini: ergo. Major constat, alioqui non tota vis spiratiua existeret in Patre, nec tota in Filio, sed partialiter in singulis. Minor probatur, nam pura ratio subsistendi per se non confert ad formalem rationem producendi: eadem quippe natura sub diuersis suppositis, vel etiam absque omni supposito; idemque accidens in diuersis subiectis, vel etiam extra omne subiectum eundem produceret effectum.

122. Quartò. Intellexus Diuinus sola proprietate generatiua determinatus est integrum principium gignendi Verbum: ergo voluntas Diuina sola proprietate spiratiua determinata erit integrum principium spirandi amorem: igitur dualitas suppositorum non requiritur per se ad productionem Spiritus sancti.

123. SECUNDA sententia affirmat. Est Richardi Victorini 3. de Trinitate à cap. 3. & deinceps, Alensis 1. parte qu. 43. memb. 3. art. 3. & memb. 4. & 5. Henrici in summa artic. 54. quæst. 6. ad argumenta, & artic. 60. quæst. 6. S. Thomæ 1. p. qu. 36. artic. 4. ad 1. & in 1. distinct. 11. quæst. 1. artic. 2. Heruæi quæst. 2. Capreoli dist. 12. conclusio 4. & ad argumenta contra 4. conclus. Richardi distinct. 11. artic. vñico quæst. 3. Argentinæ quæst. 1. art. 3. Mar-silius quæst. 15. Ariminensis dist. 12. Palatij distinct. 11. disput. vltima, Ferrarensis 4. contra Gentes cap. 25. in fine, Caiet. 1. p. quæst. 36. artic. 4. Torres ibid. in fine sui Commentarij, Bannez in fine, Molinæ disp. 5. Vasquez disp. 110. Zumel disp. 4. Granadi tract. 10. disp. 4. Zunigæ disp. 11. dubio 4. Ruiz disp. 71. Suarez lib. 10. de Trinitate cap. 6. Bellarmi lib. 2. de Christo cap. 27. & communior inter Scholasticos.

Richardus
Victorius.

Henricus.

S. Thomas.

Hernans.

Capreoli.

Richardus.

Argentinæ.

Mar-silius.

Ariminensis.

Palatij.

Ferrarensi.

Caietanus.

Torres.

Bannez.

Molinæ.

Vasquez.

Zumel.

Granadus.

Zuniga.

Ruiz.

Suarez.

Bellarmino.

124. Tota difficultas huius sententiae est in assignanda ratione huius necessitatis. Alij assignant ex parte principij, sive quia Pater & Filius sunt complementum virtutis spiratiua,

spiratiæ, non modò ad subsistendum, verum etiam ad producendum: siue quia Pater & Filius sunt complementum saltem ad subsistendum, et si non sicut complementum ad producendum; siue quia sunt conditio, sine qua virtus ipsa spiratiæ non exiret in actum spirandi. Alij verò necessitatem assignant ex parte termini spirabilis, siue quia, ut amor necessariò procedere debet ex Verbo, & ex principio Verbi: siue quia, ut amor mutuus procedere debet ex reciproco amore plurium suppositorum, vt sit qui amet, & qui vicissim redamet, siue quia non potest procedere ut persona distincta à Patre & Filio, nisi procedat ab utroque. Alij tandem putat ad hanc personalem proprietatem, quam de facto Spiritus sanctus haberet, necessario prærequiri Patrem & Filium, ut distinctas personas à quibus procedat, non autem simpliciter, eò quod posset Pater esse secundus per voluntatem, & non per intellectum; tunc enim producetur Spiritus sanctus à solo Patre; licet non cum hac numero personali proprietate: quoniam hæc ex individua sua ratione intrinsecè respicit Patrem & Filium, ut distincta supposita.

125. Pro intelligentia huius controversiæ, quæ perdifficilis est, præmittenda sunt tria. Primum est, nos hinc non disputare de perfectate connexionis, quam virtus spiratiæ habet cum distinctis suppositis, sed de sola perfectate principij, quam eadem virtus habet ad spirandum spiritum S. An scilicet ita Spiritus S. vi suæ formalis originis, & characteristicæ proprietatis procedat à Patre & Filio distinctis suppositis, vt si per impossibile procederet tantum ab alterutro, processurus non esset cum eadem characteristicæ proprietate, cum qua nunc procedit ab utroque simul. Eodem proflus modo, quo de creaturis disputamus, an illæ per se procedant à Trinitate personarum, ita ut si Deus in una tantum sublisteret persona, eodem modo foret principium creaturarum, sicut nunc est subsistens in tribus.

126. Secundum est, duplex esse principium, alterum productuum, communicatum alterum. Productuum in diuinis semper est aliqua perfectio respectiva, cù illud debeat realiter distingui à termino, cui communicatur: cùm possit idem manere in principio communicante, & simul in termino, cui communicatur. Vtrumque principium per se requiritur ad esse termini. Cùm non minus terminus solum esse accipit vi principij communicatiui, quā vi principij productui. Est autē notandum, non quidquid reperitur in supposito producente, habere ratione principij cōmunicatiui, sed illud tantum, quod per se & formaliter exiguntur à termino producibili vi propriæ processionis:

127. Tertium est, duplicitate posse principium variari ex variatione distinctorum suppositorum ad eundem terminum concurrentium; uno modo immediatè, & per locum intrinsecum; alio modo mediatè & per locum extrinsecum. Variatur autem immediatè & per locum intrinsecum, quando sublati tantum supposito comproducente & omni alio præciso, variatur principium ipsum. Variatur verò mediatè & per locum extrinsecum, quando principium ipsum non variatur ex præcisa sublatione suppositi comproducentis, sed per sublationem alterius rationis necessariò connexæ cum persona ipsa comproducente, quæ necessariò tollitur per concomitantiam personæ comproducentis. Ut si à Deo præcindas voluntatem, non eo ipso per locum intrinsecum tollitur intellectus, nisi tantum per necessariam connexionem, quam intellectus habet cum voluntate: quæ connexionem potest esse maior, aut minor, iuxta maiorem, aut minorem connexionem, quam habent perfectiones ipsæ inter se: maiorem quippe connexionem habet intellectus cum voluntate, quam cum omnipotencia, & maiorem voluntas cum intellectu, quam intellectus cum voluntate, saltem secundum nostram intelligibilitatem, licet à parte rei eandem omnes habeant in Deo connexionem, cùm omnes identificantur in una simplicissima & indivisiibili formalitate. Cæterum præsens quæstio non est, vtrum mediatè & per locum extrinsecum, sublata una persona conspirante, tolleretur sufficiens principium spirandi; sed an tantum immediatè, & per locum intrinsecum: alioqui nunquam possemus per huiusmodi hypotheses, immediatas & formales rationes in Deo indagare, nam quacunque sublata, mediatè & concomitanter tollerentur & reliquæ ob essentialē & quidditatuum connexionem, quam omnes & singulæ inter se habent. His præmissis,

128. Dico 1. Spiritus sanctus ex vi proprietatis personalis quam de facto habet, per se postulat procedere à Patre & Filio, ut distinctis suppositis. Fundamentum est, quia tunc terminus per se postulat procedere ab aliquo, quando eo sublati, aut mutato, tollitur, aut mutatur ipse terminus quoad aliquam perfectionem intrinsecam: atqui si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, tolleretur, aut saltem mutaretur quidditatiua perfectio Spiritus sancti: ergo. Maior constat, nam omnis exigentia termini à principio est propter aliquid esse, quod ab illo accipit: igitur si Spiritus sanctus per se exigit Patrem & Filium, ut duo distincta supposita, est propter aliquam perfectionem, quam accipit ab illis. Minor probatur, quoniam si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, necessariò varietur principium communicatum ipsius: variato autem principio communicatio, necessariò varietur persona ipsa Spiritus sancti, tam quoad esse absolum, quod vi propriæ originis postulat, quam quoad esse respectuum, quo constituitur in ei.

se personali distingit. Sequelam maioris probo. Etenim si Spiritus sanctus procederet ab uno tantum supposito, velesset, quia unum tantum esset suppositum in Deo, vel quia non omnia essent productiva; vel quia prius origine Pater spiraret, quā generaret. Si primo modo, decesset una ex tribus personis in Deo. Si secundo, & tertio, necessariā aliquā perfectio mutaretur in Deo. Ex quo ulterius sequeretur, mutari proximum principium communicativum Spiritus sancti: nam hoc est amor essentie, & omnium personarum, a perfectione diuinarum. Sed eo ipso quod tolleretur, aut mutaretur aliqua perfectio diuina, mutaretur talis amor, quia non haberet idem obiectum, quod nunc habet; & consequenter mutaretur proximum principium communicativum Spiritus sancti, quod in tali amore consistit: ac proinde variaretur persona ipsa Spiritus sancti, non solum quoad esse absolutum, quod vi proprię originis de facto postulat, sed etiam quoad esse respectuum: quoniam ipsa respectua proprietas personalis quidditatē postulat, talem modum communicationis, quo variato, immediate & per se variaretur personalitas ipsa.

129. Huc tendit ratio illa Richardi Victorini, Spiritum sanctum per se exigere duo supposita distincta, quia procedit ut amor mutuus, qui inter duos ad minimum versari debet; non quod aliquis amor sit in Patre amante, quin non sit in Filio redamante, aut contra, aliquis amor sit in Filio redamante, qui non sit in Patre amante: sed quod idem amor, quo Pater se, suamque essentiam & reliquias personas amat, communicatur Filio; quo patriter amat Patrem, diuinam essentiam, se ipsum, & Spiritum sanctum: vnum enim & idem amor, ut est Patris, dicitur amantis, ut est Filii, dicitur redamantis. Quare istae denominations amantis, & redamantis, supra amorem communem & essentiale, non addunt in Deo, nisi solam connotationem diversarum personarum, in quibus est. Qui amor dicitur etiam concors, quatenus determinatus proprietate spirativa existente in Patre & Filio, vna eademque concordi voluntate utriusque protumput in actum spirandi.

130. Confirmatur, quoniam si Spiritus sanctus procederet à solo Patre, non distingueretur à Filio: atque adeo non procederet cum ea proprietate personali, qua nunc procedit. Si à solo Filio, ideo esset, quia Pater prius origine spiraret, quā generaret; vnde prius Pater esset constitutus in ratione personæ per spirationem actiuan, quā per paternitatem; quia non posset spirare Spiritum sanctum, nisi supponeretur persona constituta: atqui tunc non posset supponi persona constituta per paternitatem, tum quia hanc in eo casu communicaret Spiritui sancto: cum quo simili Verbum gigneret, non minus quā nunc communicat spirationem actiuan Filio, cum quo simili spirat Spiritum sanctum. Tum quia tunc paternitas esset po-

sterior spiratione actiua: ergo non posset constituerre personam Patris, sed illam potius constitueret spiratio actiua: nam proprietas personalis debet præcedere omnem aliam proprietatem, cūm sit primum complementum naturæ in ordine ad omnes operationes ipsius.

131. Dico 2. Spiritus sanctus vi sue proprietatis personalis per se respicit Patrem & Filium, non tantum sub ratione spiratoris, sed etiam sub ratione Patris & Filij, ut distincta supposita sunt; non quidem ut correlativa formaliter, sed ut correlativa radicaliter seu virtualiter. Assertio hæc colligitur ex Concilio Toletan. vndecimo in professione Fidei; vbi, In relatiis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrosque referatur. Et paulò post simul cum ipsa conclusione assignat etiam rationem: Similiter, inquit, Spiritus sanctus non ad se, sed ad Patrem & Filium relatiū refertur in eo, quod Spiritus Patris, & Filij prædicatur.

132. Nec dici potest, quod Concilium intelligat, quod Spiritus sanctus referatur ad Patrem & Filium sub ratione tantum spiratoris. Quia cūm suam Concilium propositionem non limitet, non est cur illam nos limitemus: præsertim cūm id etiam ratio ipsa suadeat, quæ talis est. Ad omne id per se refertur terminus sine quo simpliciter nō potest suum esse habere. Atqui non potest Spiritus S. sine paternitate & filiatione simpliciter suum esse habere: ergo ad illos per se refertur Spiritus sanctus. Maior probatur, nam ideo terminus per se refertur ad suum proximum principium, quia ab illo habet esse, & sine quo non potest simpliciter existere. Minorem ostendo, quoniam spiratio actiua non est potens spirare, nisi supponatur perfectè existens; cūm nulla res sit potens perficere aliud à se nisi supponatur perfecta in se; quia vnum quodque prius ordinatur ad se ipsum, quā ad aliud à se. Spiratio autem perfectè existit in Patre & Filio; quia cūm ipsa non sit relatio subsistens, non potest perfectè existere, nisi per substantiam Patris & Filij, cum quibus identificatur. Igitur cūm relatio paternitatis & filiationis compleat spirationem actiuan in ratione perfectè existentis, consequenter compleat illam in ratione principij, non quidem formalis & proximi, sed radicalis & remoti. Atque adeo Spiritus sanctus per se refertur ad illos, non sub ratione principij formalis & proximi, sed radicalis & remoti.

133. Atque hinc eruitur discriuen inter principium creativum ad extra, & spirativum ad intra, cur non eodem modo illud requirat Trinitatem personarum ad creandum, sicut hoc dualitatem suppositorum ad spirandum; atque adeo cur non eadē per seitate creaturæ respiciant Trinitatem personarum, qua Spiritus sanctus respicit dualitatem suppositorum. Quia nimur principium creativum est natura diuina, quæ etiam præcisa à subsistentijs relativis est perfectè existens, cūm ab illis non re-

Richardus
Victorinus.

Conc. Tole-
tanum 11

non recipiat rationem existendi, sed solam incommunicabilitatem. At vero principium spiraculum est spiratio activa, quae praecila à subsistentijs Patris & Filii non est perfecte existens; cum non sit relatio personalis per se subsistens, sed tantum inexistentia.

134. Eruitur etiam disparitas, cur operatio creata non respiciat per se suppositum creatum, nec effectus creatus ab accidente producetus per se respiciat subiectum, à quo accidens in suo esse compleatur. Cum non minus suppositum creatum compleat existentiam naturae creatæ, quæ sola est formale principium operandi; nec non subiectum creatum existentiam accidentis, quod similiter solum est principium proximum agendi: quam suppositum Patris & Filii compleat existentiam spiracionis activæ, quæ sola est proximum & formale principium spirandi. Disparitas autem est, quoniam & operatio creata, diuinus saltus, esse potest à natura creata omni supposito isolata; & effectus creatus ab accidente ab omni subiecto separato: nullo autem pacto intelligi potest, Spiritum sanctum esse à virtute spiraciua, nisi ut in Patre & Filio subsistente.

135. Quoniam vero dicere quis posset, esto ut spiratio activa sit potens spirare, debeat subsistere, non tamen est necessarium, ut subsistat in uteroque, sed sufficit si in alterutro tantum subsistat: nam in alterutro posset completè subsistere, quia in alterutro est perfecta subsistentia: ideo addo secundam rationem, cur Spiritus sanctus in sua proprietatis personalis per se respiciat Patrem & Filium, ut distincta supposita: quia in sua proprietatis personalis respicit illa, ut obiecta mutantur amoris, quem de facto in propriis processioneis accipit. Nam, licet ad illa ut sic non dicat ordinem realem, sed tantum rationis, eò quod ab illis, ut ab obiectis non distinguitur, hoc ipso tamen, quod haec personalitas connotat talern modum communicationis duorum suppositorum, per modum obiecti mutui amoris, aliter terminatur ad supposita ipsa, ut principia sunt talis communicationis.

136. Quod autem Spiritus sanctus Patrem & Filium respiciat, ut distincta supposita, non ut correlativa formaliter, sed ut correlativa tantum radicaliter seu virtualiter, inde constat quoniam id tantum respicit terminus ut correlativum formale, quod respicit ut proximum principium sui. Atqui Spiritus sanctus non respicit Patrem & Filium, ut distincta supposita, ut proximum principium sui, sed tantum ut radice & personale. Igitur non potest respicere illa, tanquam distincta supposita, ut correlativa formaliter, sed tantum ut correlativa radicaliter. Minor constat, quia Pater & Filius non sunt proximum principium spirandi per paternitatem & filiationem, quo pacto sunt distincta supposita, sed per spiracionem communem, quomodo sunt unum principium spiraculum. Maior probatur, nam id tantum respicit terminus,

ut correlativum formale, quod est proximum fundamentum oppositæ correlationis. Atqui id tantum est proximum fundamentum oppositæ correlationis, quod est proximum principium productionis, quæ est proxima ratio fundandi oppositam correlationem.

137. Ex dictis colligitur, consimili relatione virtuali seu radicali Patrem & Filium, ut distincta supposita referri ad Spiritum sanctum, qua Spiritus sanctus refertur ad Patrem & Filium. Cuius ratio est, quia ubi extrema sunt eiusdem ordinis, si relatio resultat in uno extremo, resultat & in altero: & qua ratione, resultat in uno, eadem resultat & in altero: sed Spiritus sanctus non solum habet relationem formalem ad Patrem & Filium, tanquam ad unum spiraculum, sed etiam radicalem ad eosdem, tanquam ad distincta supposita. Ergo non solum Pater & Filius, tanquam unus Spirator, habent formalem relationem ad Spiritum sanctum; sed etiam ut distincta supposita habebunt radicalem relationem ad eundem. Confirmatur, nam hanc duplificem eiusdem relationis formalitatem fundat Spiritus sanctus ad Patrem & Filium, quatenus respicit illos, & sub ratione principij formalis proximi, & sub ratione principij radicalis remoti. Atqui eodem modo Pater & Filius respiciunt Spiritum sanctum, & sub ratione principij formalis proximi per virtutem spiraculum, & sub ratione principij radicalis remoti per paternitatem & filiationem. Ergo eodem modo & ipsi fundabunt hanc duplificem eiusdem relationis formalitatem, formalem, & radicalem ad Spiritum sanctum.

138. Ad argumenta oppositæ sententiae. Ad primum distinguo antecedens: totum principium productuum Spiritus sancti est in Patre & totum in Filio subiectu, concedo; obiectu, nego. Cum enim principium productuum Spiritus sancti essentialem includat principium communicatum, principium autem communicatum Spiritus sancti sit amor essentia, personalum, & omnium diuinorum perfectionum, per modum obiecti amati; licet in Patre sit totus amor subiectu, non est tamen totus obiectu; quia ut obiectum amatum includit etiam Filium & Spiritum sanctum, ut distincta supposita à Patre: similiter licet in Filio sit totus amor subiectu, non est tamen totus obiectu, quia includit etiam Patrem & Spiritum sanctum, ut distinctas personas. Unde si solus Pater, aut solus Filius, spiraret mutaretur obiectum talis amoris, quia non potest solus Pater, aut solus Filius spirare, nisi facta aliqua mutatione in diuinis' perfectionibus: qua mutatione facta, statim mutaretur obiectum diuini amoris, atque adeo principium ipsum communicatum Spiritus sancti. Negandum igitur est, terminum habere esse tantum à principio producendo, prout condistinguitur à communicatio. Et consequenter, quæ conferunt ad princi-

pium communicatiuum, non per accidens & concomitanter, sed per se & formaliter se habent ad esse termini. Ad probationem verò antecedentis, eodem modo distinguenda est minor; quod totus amor notionalis reperiatur in Patre, & totus in Filio subiectiuè, non autem obiectiuè.

139. Ad secundum negatur Maior: cuius discriminis ratio est, quia principium creatiuum saluatuerat integrè & perfectè quoad omnia in sola natura diuina, etiam ut praecisa à subsistentiis relatiuis. Duo quippe sunt, quæ principium cratiuum requiriunt, perfecta existentia, & integra virtus productiva: hæc duo habet Deus ratione solius naturæ præcisæ à qualibet subsistentia relativa: nam & illa seipsa perfectissimè existit, & omnia potest; quia à personis non accipit vim producendi, nec rationem exemplaris, à quo ad producendum Deus determinatur; cùm ipsa essentia sit perfectissimum exemplar omniū producendorum. Dices. Saltem determinatur à personis increatis ad producendas personas creatas. Sed negatur assumptum: Quia in sola essentia eminenter continentur omnia creabilia: atque adeo in ratione exemplaris non determinatur à personis, sed à sola essentia.

140. Ad tertium. Concedo vim spiratiuum non accipere à paternitate & filiatione vim productiua, accipere tamen tum vim communicatiuum, tum perfectam existentiam. Ad probationem verò minoris Resp. vim spiratiuum non accipere quamcumque rationem subsistendi à Patre & Filio, sed talem sine qua omnino repugnat, illam exire posse in actum spirandi.

141. Ad Quartum. Nego consequentiam, nam intellectus non supponit aliam potentiam, vt possit in actum suum exire: contrà vero, vt voluntas possit in actum suum exire, supponit Verbum, à quo virtus spiratiua compleetur in ratione principij communicatiui, vt ex dictis constat.

142. Ex dictis facilè erit vnicuique iudicium ferre de singulis modis, quibus alii hanc sententiam probant. Plerique enim re ipsa nobiscum conuenient; et si in modo explicandi discrepant. Illud autem, quod ultimo loco additur, posse Spiritum sanctum vi alterius personalitatis ab una tantum persona diuina procedere; atque adeo licet vi huius numero personalitatis per se petat procedere à duobus, simpliciter tamen non repugnat, illum intelligere, ab uno tantum procedere; cùm procedat ex hypothesi omnino impossibili, & nullo pacto conferat ad intelligendam formalitatem propriæ personalitatis, qua de facto tercia Trinitatis persona constituitur, non censeo dignum Theologico labore, qui tantum impendi debet in explicandis mysterijs fidei, & catenus ad huiusmodi hypotheses diuertere, quatenus per illas altius mysteria ipsa fidei penetrantur.

SECTIO VII.

An Spiritus sanctus sū formaliter donum, eiq[ue] soli proprium?

143. **S**PIRITVM sanctum esse donum, constat ex varijs scripturae locis, Acto.

Aet. 2. & 8.

2. Accipietis donum Spiritus sancti: & Acto. 8. Pecunia tua, inquit Petrus Simoni Mago, tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Quod autem Donum Dei hic intelligatur pro Spiritu sancto, constat ex textu ipso, Cùm vidisset, inquit Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obiulit eis pecuniam, dicens, date & miki hanc patescetatem, ut cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Et ecclesia in hymno Pentecostes Spiritum sanctum appellat donum Dei altissimi. Idem pafsim docent Patres, inter quos vberrimè Aug. in suis liberis de Trinitate.

In hymno
Pentecostis,
Spiritus S.
appellatur
Donum.
Augst.

144. Hinc grauius insurgit difficultas, an hoc nomen conueniat Spiritui sancto propriè, an tantum appropriate. Ratio difficultatis est multiplex: Prima, quia donum, ut Philosophus definit, 4. Topic. 4. est irredibilis donatio: hoc est, ut S. Thomas explicat 1. p. q. 38. ar. 2. liberalis & gratuita donatio, ablique intentione retributionis facta. Atqui nulla persona in diuinis procedit liberè & gratuito, sed necessariò & naturaliter. Ergo nulla persona in diuinis est propriè donum.

Aristoteles.
S. Thomas.

145. SECUNDA, quia, ut constat ex eodem Philosopho, inter donum, donatorem, & cui datur intercedit realis distinctio: nam donum alicuius donum dicitur: Sed Spiritus sanctus, et si distinguatur à Patre & Filio, à quibus procedit, non tamē distinguitur à seipso, quatenus accipit donum.

Aristoteles.

146. Confirmatur, quia Spiritus sanctus vel est donum respectu sui ipsius, vel respectu alterius personæ diuinæ: non respectu lui ipsius, quia nullum donum dicitur respectu sui; non respectu alterius personæ diuinæ, quia vel hec esset Filius, quatenus Spiritus sanctus datur à Patre in donum Filio; vel Pater, quatenus datur à Filio in donum Patri per reciprocum amorem: atqui neutrum dici potest: ergo. Minor probatur, tum quia inter dantem, & cui datur intercedere debet realis distinctio. Inter Patrem autem, & Filium in ratione spirantis, seu dantis Spiritum S. nulla intercedit realis distinctio. Tum quia si Spiritus S. diceretur dari Filio à Patre, & è conuerso propter solam essentia identitatem, & circummissionem personarum; pari modo dici posset, Patrem & Filium dari Spiritui sancto, ob eandem essentiæ identitatem, & personarum circummissionem.

147. TERTIA ratio dubitandi est, quia vel Spiritus sanctus dicitur donū respectu principij, à quo per originem, tanquam per donationem

nationem accipit esse; vel respectu creaturam, quibus donari potest. At non solum Spiritus sanctus, verum etiam Filius per originem accipit esse à Patre; & de facto datus est nobis, non solum per gratiam & merita, sed etiam per unionem hypostaticam. Ergo non solum Spiritus sanctus, sed etiam Filius est donum.

148. QVARTA. Unica est proprietas constitutiva Spiritus S. sed hæc est passiuæ spiratio: ergo non est donatio, quatenus diuersa est à passiuæ spiratione. Confirmatur, quia vel donatio sumitur passiuè pro ipsa passiuæ processione Spiritus sancti, vel actiuè pro actuali, vel aptitudinali donatione, qua Spiritus S. aptus est alteri donari. Primo modo recurrunt cum ipsa passiuæ spiratione: secundo modo, quia repugnat eandem personam constitui oppositis relationibus: sed donatio actiuæ & passiuæ sunt oppositæ relations, non minus quam spiratio actiuæ & passiuæ: igitur repugnat, per eas constitui personam Spiritus sancti.

149. QVINTA. Omne donum dicitur per ordinem ad possessorum: est enim donum aliquius possessoris donum: atqui possesso correlatiuè respicit subiectionem; hæc autem imperfectionem importat: non igitur in Deo esse potest.

150. PRIMA sententia est Durandi in 1. distinc. 18. quæst. 1. negantis, donum conuenire Spiritui sancto propriè, sed tantum appropriatè. Fundamentum ipsius est, quoniam nulla ratio doni in diuinis reperi potest, nisi per ordinem ad creaturas, quibus tantum liberaliter Deus communicari potest: cùm ad intra nulla sit communicatio, nisi naturalis assumptiæ necessaria; ratio autem doni quidditatiuè postulat communicationem liberalerem donantis. Atqui per ordinem ad creaturas non magis est communicabilis Spiritus sanctus, quam reliqua personæ, imò quam ipsam diuinam essentiam. Ergo ratio doni non magis conuenit Spiritui sancto, quam reliquis personis, atque ipsam diuinam essentiam. Ratio vero appropriationis est, quia omnis liberalis communicatio, quæ ad donum præexistit, procedit ex radice amoris, qui est actus voluntatis. Quare illi tantum personæ appropriari potest, quæ procedit per actum voluntatis: hæc autem est sola persona Spiritus sancti: ergo.

151. SECUNDA sententia est reliquorum Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 18. nec non S. Thomæ 1. p. qu. 38. Syluij & reliquorum Theologorum affirmantium, foli Spiritui sancto vi suæ processionis formalis conuenire veram ac propriam rationem doni. Quin Durandi sententiam doctissimi recentiores cum Carthusiano in 1. dist. 18. qu. 2. vt erroneam, aut certè vt temerariam damnant. Et merito, cùm sit contra omnes Scholasticos & Patres, præfertum Augustinum, qui omnium clarissime hanc veritatem expressit s. de Trinit. c. 11. Ille, inquit, Spiritus sanctus, qui non est Trinitas, sed in Trinitate intelligitur,

in eo quod propriè dicitur Spiritus sanctus, relativa datur, cùm ad Patrem & Filium referatur, quia Spiritus sanctus & Patris & Filij Spiritus sanctus est. Sed ipsa relatio non appetit in hoc nomine, appetit autem, cùm dicitur donum Dei. Donum enim est Patris & Filij. Vbi sic tandem concludit: Donum ergo donatoris, & donator doni, cùm dicimus, relativa utrumque ad insicem dicimus. Et lib. 7. c. 4. Spiritus sanctus propria significacione, qua etiam donum Dei dicitur, nec Pater nec Filius est. Vbi nota, Spiritum S. ab August. appellari donum Dei, propria, non appropriata significacione. Etc. 6. Sicut Verbū, inquit, quod non dicitur nisi Filius, aut donum, quod non dicitur nisi Spiritus sanctus. Et ut expressius significaret doni proprietatem solius Spiritus sancti characteristica notam esse lib. 4. c. 20. docet, eam Spiritui sancto vi suæ processionis competere: Sic ut, inquit, Spiritus S. donum Dei esse, est a Patre procedere, ita mitti est cognosci quod ab alio procedat. Quidquid autem personæ diuinæ competit vi propriæ processionis, competit illi ut characteristica proprietas: nam sicut una persona diuina distinguitur ab alia vi propriæ processionis: ita quidquid vi propriæ processionis illi competit, est propria nota & characteristica proprietas illius.

152. Secundò probatur hæc veritas à priori, hoc pacto. Solus Spiritus sanctus vi suæ originis habet intrinsicam & quidditatiuæ rationem doni: ergo soli Spiritui sancto competit vera & propria ratio doni. Consequentia patet ex dictis, quia quidquid habet una persona vi suæ originis, habet ut proprium constitutiuū sui, & conditinctiuū ad omni alia persona: quia sicut persona diuina distinguuntur inter se in fieri per origines, ita & in facto esse per proprietates cœquentes origines. Antecedens autem probo: nam quidditatiua ratio doni cōsistit in liberali & gratuita donatione. Solus autem Spiritus S. vi suæ originis procedit ut liberalis & gratuita donatio; non quidem respectu lui, sed respectu creaturarum, quibus liberè donatur. Igitur solus Spiritus S. vi suæ originis habet, quidditatiuam rationem doni. Maior est ipsa definitio doni ab Arist. tradita, & ab omnibus Theologis recepta. Minor probatur, quia solus Spiritus S. vi suæ originis procedit ut amor, non solum ut necessariò communicatus ad intra, sed etiam ut liberè & gratuitò communicabilis ad extra. Ergo solus Spiritus S. vi suæ originis procedit ut donum. Consequentia patet, quoniam Amor est primum donum, quod amans simul cōm re donat amato, & quo mediante cætera donat. Igitur si Spiritus S. vi suæ originis procedit ut amor, non solum ut necessariò communicatus ad intra, verū etiam ut liberè cōmunicabilis ad extra, procedit ut donum, siue potius ut ipsam formalis ratio donandi. Antecedens probatur, quia Deus non alio amore communicat seipsum Spiritui sancto necessariò ad intra, & creaturis liberè ad extra; sed eodē prorsus indubitate amore & communicat se Spiritui S. necessariò ad intra, & creaturis liberè ad extra; cùm in Deo actus liber non distinguatur

Aristoteles.

Durandus.

Magister.
S. Thomas.
Sylvius,
Reiqui
Scholastici.Durandus.
Carthus.
Censura o-
p nionis
Durandi.
August.

August.

à necessario, nisi penes connotatum extrinsecum. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis procedit ut amor increatus, non solum procedit ut amor necessariò communicatus ad intra, sed etiam ut liberè communicabilis ad extra. Consequentia probatur, quia procedit ut amor comprehensius & adequatus; ergo secundum omnem perfectionem quiditatiè inclusam in ipso amore diuino. Libera autem communicabilitas ad extra, est intrinseca & quidditativa perfectio amoris diuini: nam, licet actualis communicatio libera, non sit intrinseca & quidditativa perfectio amoris diuini, est tamen intrinseca & quidditativa perfectio ipsa aptitudinalis communicationis. Spiritus autem sanctus non est donum formaliter per actualem, sed per aptitudinalem communicationem ad extra, quam habuisset, etiamsi nulli creature se liberè communicasset. Ut enim rectè Augustinus 5. de Trinit. c. 15. Spiritus sanctus procedebat, ut esset donabile, iam donum erat & antequam esset, cui daretur. Alter enim, inquit, intelligitur, cum dicitur donum, alter cum dicitur donatum. Nam donum potest esse, antequam detur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest.

153. Confirmatur. Ita se habet Spiritus sanctus respectu suæ processionis, sicut Verbum respectu suæ generationis: sed Verbum, ex eo quod procedit vi intellectio diuinæ comprehensiuæ, non solum procedit, ut necessariò exprimens essentiam, personas, creaturasque possibiles, sed etiam ut liberè expressiuum futurarum: ergo Spiritus sanctus, ex eo quod procedit vi dilectionis diuinæ comprehensiuæ, non solum procedit ut necessariò terminatus ad essentiam, personas, creaturasque possibiles per modum simplicis complacentiæ, sed etiam ut liberè terminabilis, ad futuras per modum efficacis amoris. Vnde sicut aptitudo ad exprimendas quasunque creaturas futuras, est propria & characteristica nota Verbi, quam ab æterno habuisset, etiamsi nullæ in tempore future fuissent creature, ita aptitudo ad communicandum se creaturis futuris, est propria & characteristica nota Spiritus sancti, quam ab æterno habuisset, etiamsi nullæ futuræ fuissent creature, quibus actu se communicasset.

154. Ex dictis deducitur 1. Id, quod constituit Spiritum sanctum donum formaliter, non esse relationem aliquam realem, aut rationis ad creature, quibus liberè communicari potest; cum nullam Deus habeat relationem realem ad creature, nec sola rationis sufficiat, cum Spiritus sanctus independenter ab omni intellectu procedat ut donum; sed esse proprietatem realem, quia à Patre & Filio procedit, ut aptus donari; quæ tantum inadæquatè & per explicitum conceptum distinguuntur à spiratione passiva. Nam hæc explicite tantum dicit relationem spirati ad Patrem & Filium sub ratione Spiratoris; illa ad originem passivam, quam essentialiter inclu-

dit donum in diuinis propriè dictum, superaddit intrinsecam aptitudinem, qua libere donari possit creaturis rationalibus: quæ aptitudo est à nobis explicari nequeat, absque ordine ad creature, in se tamen nullum intrinsecum ordinem ad creature dicit, sed solum eas connotatiè importat, ut terminos extrinsecos eo modo, quo omnipotens importat effectus producibilis. Porro Spiritus sanctus duplè respectum dicit ad creature, alterum ad possibiles sub ratione simplicis, necessaria tamen complacentiæ, ex quarum amore, tanquam ex propria origine procedit; alterum ad futuras, sub ratione efficacis, & liberi amoris, quibus in tempore donatur per gratuitam donorum communicationem. Priorem respectum importat necessariò & per se, posteriorem verò liberè & concomitantem. Sicut Verbum respectum ad creature possibiles importat necessariò & per se, ut pote ex quarum cognitione, tanquam ex propria origine procedit; ad futuras verò non nisi liberè & concomitantem: ut pote sine quarum cognitione procedere potuisse eodem modo perfectum, ac procedit nunc cum earum tantum concomitante notitia.

155. Deducitur secundò. Spiritum sanctum non solum procedere, ut donum Patris & Filii liberaliter communicabile creaturis, sed etiam ut donatorem donorum. Procedit autem ut donum donatoris, quatenus est primum donum, quod simul cum ipso dono creato à Patre & Filio, donabile est creaturis. Etenim quemadmodum creatura, dando aliquid donum, simul cum ipso donat suum amorem, tanquam primum donum, & rationem ipsam formalem donandi, quæ simul cum re ipsa donanda constituit donum formaliter, & sine qua res ipsa, quæ donatur, non esset donum formaliter; Ita Deus, donando aliquid donum creature, simul cum ipso dono creato donat amorem suum increaturn, tanquam primum donum, & rationem ipsam formalem donandi, sine qua illud, quod donatur, non esset donum formaliter. Dat autem Deus amorem suum increatum simul cum ipso dono creato, non subiectiè, & secundum se, sed ut liberè terminatum ad rem ipsam, quam liberaliter communicat creature. Nam hoc ipso, quod illi donat rem liberaliter, donat illi cum re ipsa amorem suum, ut liberè terminatum ad talem rem.

156. Procedit verò idem Spiritus, ut donator doni, quia, cum sit amor personaliter subsistens, non solum est ratio, qua formaliter donantur omnia dona, sed etiam est author ipse donorum: idque ex peculiari sua proprietate, quæ est amor, & donum personale. Sicut Verbum non modò est ars, & ratio omnium faciendorum, quatenus est increata sapientia, in qua reluent ideo omnium rerum: verum etiam est author, & opifex omnium operandorum, quatenus personalis sapientia est; quæ ut est ars increata, ei peculiariter conuenit concurrere ad omnia opera fabricanda. Verum

da. Verum prior respectus domini a donatore, quia immediate fundatur in ipsa processione passiva, est proprius & characteristicus Spiritus sancti. Posterior vero respectus donatoris, quia immediate fundatur in ipso amore essentiali, quo unita Trinitas cum donis ipsis creatis simul donat amorem suum inveniatum, non est illi proprius, sed appropriatus, cum sit illi communis cum reliquis personis. Sicut & respectus, quem habet Verbum, ut supremus artifex operum fabricandorum, non est illius proprius, sed appropriatus & communis cum reliquis Diuinis personis.

157. Deducitur 3. Quo pacto Spiritus sanctus sit primum donum; cum quia est primum simpliciter, ante quod nullum omnino praecedit: unde sicut Deus est primum ens, eiusque Verbum, primum Verbum; quia & Deus in ratione entis, & ipsius Verbum in ratione Verbi, est primum simpliciter, ante quod nullum omnino ens, aut Verbum praecedit, vel praecedere potest: ita Spiritus sanctus, quia in ratione doni, est primum simpliciter, quod Pater & Filius ad intra producunt, ante quod nullum omnino praecedit, nec praecedere potest, est omnium donorum iure primum. Tum quia est ratio formalis omnium donorum: nam etenim reliqua, quae a Deo donantur, habent rationem doni, quatenus ab hoc uno, quod est Spiritus sanctus, accipiunt formalem denominationem doni. Propter quod S. Bonaventura in 1. dist. 18. q. 1. Spiritum sanctum appellat exemplar omnium donorum: quia primum in unoquoque genere est exemplar reliquorum in eodem genere.

158. Deducitur 4. Cur Filio non competit propria ratio doni, etiamsi sit donabilis, & de facto datus nobis: quia nimur visu processionis non procedit, ut primum donum & ratio ipsa formalis donandi. Etenim id tantum procedit ut primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, quod vi suae processionis procedit, ut prima & formalis ratio dandi cetera: hic autem est solus amor, vi cuius tantum procedit Spiritus sanctus. Quia cum solus amor sit formaliter liber, a quo cetera extrinsecè tantum denominantur libera, solus amor est prima, & formalis ratio liberalitatis in ceteris donis; donum enim in liberalitate fundatur: liberalitas autem in solo actu libero formaliter reperitur: nam ille liberaliter donat, qui liberè; eoque donat liberalius, quod liberius. Cum igitur Filius vi suae processionis non procedat ut Amor, sed ut Verbum, non poterit ei quidditatua ratio doni formaliter & intrinsecè, sed concomitanter & extrinsecè conuenire, per ipsam scilicet formalem rationem amoris, quae cum non sit propria & formalis origo Filii, sed tantum concomitanter ei communicetur cum ipsa intellectione, quae tantum est propria & formalis origo ipsius, non poterit ex vi processionis formalis quidditatua ratio doni formaliter & ab intrinseco conuenire, sed tan-

tum concomitanter & ab extrinseco, sicut conuenit ceteris donis, quae formalem rationem doni fortuntur a prima & formalis ratione doni, quod est liberalis amor.

159. Deducitur 5. Vnde habeat Spiritus sanctus propriam rationem doni, ex amore essentiali, an ex notionali? Aliqui putant, id habere ex amore essentiali. Fundamentum esse potest, quia inde habet propriam rationem doni, vnde habet, ut sit liberaliter donabilis creaturis: est autem liberaliter donabilis creaturis non ex amore notionali, sed ex essentiali: nam ex eo habet, ut sit liberaliter donabilis creaturis, ex quo habet, ut iisdem actu liberaliter donetur: atque ex amore essentiali, non ex notionali a & u liberaliter donatur creaturis: quia principium donandi ad extra est actus Dei liber: hic autem non est amor notionalis, qui necessarius est, & proprius unius personæ, sed essentialis, & communis trinitati.

160. Ego vero censeo, propriam rationem doni Spiritum sanctum complete habere ex viroque amore, essentiali, & notionali simul; ex illo inchoatiuè, ex isto completiuè; non minus quam Verbum propriam rationem imaginis habet ex intellectione essentiali, & notionali simul. Cuius ratio est, quia sicut imago requirit realem distinctionem ab exemplari, vnde exprimitur: ita donum ab auctore, a quo donatur. Est enim donum, ut Aristoteles definit, alicuius alicui donum: & ut Augustinus testatur, 5. de Trinitate cap. 14. donum est id, quod referatur ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datur: ergo donum duplum requirit distinctionem, & ab eo, a quo donatur, & ab eo, cui datur: atque essentialis amor non distinguitur a Patre & Filio, qui sunt donatores huius doni: igitur ab eo non potest Spiritus sanctus habere propriam rationem doni: habet igitur complete ab amore notionali passivo, qui realiter distinguitur a Patre & Filio, & in Spiritu ipso constituit quidditatua rationem doni.

Aristoteles.
August.

161. Quare ad fundamentum oppositę sententię, distinguo maiorem: ab eo habet Spiritus sanctus propriam rationem doni, a quo habet, ut sit liberaliter donabilis creaturis effectiuè, nego: a quo habet, ut sit liberaliter donabilis formaliter, concedo. Porro Spiritus sanctus, licet sit liberaliter donabilis effectiuè ab amore essentiali; quoniam hic solus est principium donandi ad extra omnia dona creata, cum quibus per modum primi doni, & rationis formalis donandi donatur ipse amor: est tamen liberaliter donabilis formaliter per amorem notionalem, quia hic tantum realiter illum distinguit ab ipso donatore. Quod autem Spiritus sanctus habeat veram rationem doni, a quo formaliter, non autem a quo effectiuè habet, ut sit liberaliter donabilis, constat: quia donum non est tale formaliter per respectum extrinsecum, sed per proprietatem intrinsecam: igitur non potest per respectum ad efficiens, qui extrinsecus est, sed per proprietatem, & relationem intrinsecam,

cam, licet cum ordine ad extrinsecum donatorem.

162. DICES. Id constituit Spiritum sanctum donum formaliter, quod tanquam ratio donandi simul cum re ipsa creata: hic autem est amor liber, quia hic tantum dari potest per modum liberæ terminationis ad extra. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem dico, quod quemadmodum donum duo requirit essentialiter, & liberam donabilitatem, & realem distinctionem à donatore: ita ab utroque amore tam essentiali & libero, quam notionali & necessario, habet veram & propriam rationem domini.

163. Deducitur sexto. Qua ratione dici possit, Spiritum sanctum sua processione esse donum. Etenim si propositio accipiatur in sensu formaliter, falsum est, Spiritum sanctum sua processione esse donum: quia sumpta propositio formaliter importat explicitam rationem, qua subiectum est tale formaliter. Vnde non dicitur Verbum generatione est Verbum, aut filiatione est Deus; sed sapientia est Verbum; generatione genitus, filiatione Filius; expressione imago; Deitate Deus. Ita nec Spiritus sanctus dici poterit processione donum, sed donabilitate donum, spiratione Spiritus. Si vero propositio sumatur in sensu originatio, verum erit dicere, Spiritus sanctus processione est donum; sicut & Verbum generatione est Verbum. Quia tunc sensus est, Spiritus sanctus processione habet esse donum; sicut & Verbum generatione habet esse Verbum, imaginem, Deum, & omnia, quae habet. Et ratio est, quia origo non significatur, vt ratio formalis & intrinseca termino, sed vt via & tendentia ad illum.

164. Deducitur septimo. An dici posset Spiritus sanctus, Noster Spiritus, nostrum donum. Ratio dubitandie est, quia sicut de Filio non dicitur, quod sit noster Filius, nostrum Verbum, nostra imago: ita nec de Spiritu sancto, quod sit noster Spiritus, nostrum donum. Ex alia vero parte de Patre dicitur, quod sit noster Pater, noster Deus. Pro qua re notandum, pronomina nostrum & meum importare aliquam habitudinem causæ, vel effectus in eo, de quo talia pronomina dicuntur; vt iste est meus pater, iste est meus filius. Primum importat habitudinem principij secundum effectus: Cum autem quatuor sint causarum genera, quaduplicem habitudinem causæ, ac totidem effectus importare possunt, hæc pronomina in eo, de quo prædicantur, efficientis, ad quam reducitur exemplaris, finalis, materialis, & formalis, his positis,

165. Cerra & universalis regula est, quam tradunt S. Thomas in 1. dist. 18. qu. 1. art. 5. Bonaventura q. vlt. & reliqui Scholastici, ea nomina diuina admittere posse pronomina Meum & nostrum, quæ efficientis & finalis causæ habitudinem important; non autem quæ important habitudinem causæ materialis, aut formalis, vel termini ad suum prin-

cipium. Ratio regulæ est, quia vt pronomina verè de aliquo dici possit, de eodem verificari debet secundum illum respectum & habitudinem, quam ex propria notione importat; alioqui non verè, sed falso diceretur: ergo & Deus, & Pater & Creator noster dici potest, quia hæc nomina respectu nostri habitudinem important cause efficientis. Item de Filiō dici potest, quod sit noster Salvator, Redemptor, Magister, Legislator; non autem Filius, Verbum, Imago: quia priora important habitudinem principij; posteriora vero termini ad principium: Filius enim refertur ad Patrem; Verbum ad proferentem; Imago ad producentem seu experimentem. Eadem ratione de Spiritu sancto dici potest, quod sit noster Spiritus, Donum, Sanctificator, Rector, Custos; non autem Spiritus sanctus, amor, Spiratus, notionalis, &c. Quoniam illa important habitudinem principij; hæc termini ad principium. Etenim nomen *Spiritus sancti*, vt recte notauit sanctus Thomas loco praæcitato ad secundum, est impositum ad significandam relationem termini ad principium spiratum: Nomen vero *Spiritus* ex propria notione admittere potest habitudinem principij, iuxta illud

s. Thomas.
Ioani. 3.

166. Ex his collige, nomina, quæ significant perfectiones diuinæ in abstracto, non posse admittere pronomina *Nostrum* & *Meum*: quia ex modo significandi important habitudinem causæ formalis. Quare non dicitur *Deitas, aeternitas, immensitas nostra*. Quod si quando ab ecclesiasticis Doctoribus huiusmodi locutiones usurpentur, vt de Christo Domino dicitur primæ Corinthiorum 1. *Factus est nobis Sapientia, Iustitia, Sanctificatio, Redemptio,* intelligenda sunt exemplariter & effectuè, non autem formaliter.

t. Cor. 1.

167. Ad primam rationem dubitandi patet ex dictis: non enim Spiritus sanctus dicitur donum formaliter per necessariam communicationem ad intra, sed per liberam communicabilitatem ad extra, quæ tamen fundatur in ipsa necessaria communicatione ad intra, quia nisi ad intra procederet, vt distincta persona ab ipso principio producente, non posset habere propriam rationem doni ad extra libera litter communicabilis.

168. Ad secundam patet etiam ex dictis: quia licet Spiritus sanctus non distinguatur à seipso, respectu cuius non est, cui datur, sed quod datur, donumque ipsum formaliter alijs communicabile; distinguuntur tamen à creaturis, quæ sunt terminus, cui hoc donum est liberaliter donabile. Ad confirm. Respondet Henricus in summa p. 2. artic. 61. quæst. 10. Ochamus & Gabriel in 1. dist. 18. Spiritum sanctum dici donum respectu Patris & Filii, quatenus à Patre per impensum amorem datur Filio, & viceversa à Filio per repensum amorem datur Patri, vt subsistat in eadem numero natura. Sed contra, quia vt argumentum probat, eodem modo dici posset, Filius dari in donum Spiritui sancto, nam etiam Filius producitur à Patre, vt subsistens in ea-

Henricus.
Ocham.
Gabriel.

dem na-

dem natura cum Spiritu sancto. Est igitur Spiritus sanctus donum solum respectu creaturarum, quibus liberaliter tantum est communicabile.

169. Ad tertiam rationem constat ex dictis, quare potius Spiritus sanctus, quam Filius habeat formalem rationem doni: quia nimis solus Spiritus S. procedit formaliter ut amor, quiete primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, qua cetera, quae donantur, denominantur dona formaliter.

170. Ad quartam. Concedo proprietatem, qua constitutus Spiritus sanctus, esse unicum formaliter, sed multiplicem virtualiter, & secundum conceptus explicitos, non quidem adaequatos, vti est unum attributum respectu alterius; sed inadaequatos, vti est unum & idem attributum respectu sui ipsis, per ordinem ad plures conceptus inadaequatos explicitos. Constituit igitur ratio doni personam Spiritus sancti inadaequatè; sicut ratio imaginis personam Filij. Constituit autem illam non ratione connotati, quod in obliquo importat, sed ratione fundamenti, quod principaliter & in recto dicit: hoc autem est ipsa spiratio passiva, vt apta nata libe-

raliter communicari, quæ solum secundum conceptum explicitum, & inadæquatum distinguatur ab ipsa spiratione passiva.

171. Ad confirmationem nego, donationem, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, & qua donabilis est creaturis, esse relationes oppositas: tum quia sunt respectu diversorum; nam prior est respectu principij spirati; posterior respectu creaturarum: quemadmodum possunt in uno eodemque subiecto esse opposita relationes genitoris respectu unius, & geniti respectu alterius. Tum quis prior est realis & secundum esse; posterior vero rationis & secundum dici.

172. Ad quintam. Distinguenda est major: nam omne donum est alicuius possessoris donum, vel dominio, cui tantum respondet subiectio; vel origine, cui sola respondet origatio. Porro Spiritus sanctus est Patris & Filii donum non dominio, sed origine & autoritate, cui tantum respondet origo passiva in dono ipso originato. Ex his patet ad fundatum Durandi: nam alio modo donabilis est creaturis Spiritus sanctus, alio modo reliquæ personæ, & essentia ipsa diuina.

*Ad fund.
Durandi.*

DISPVTATIO XXVIII.

De Missione Diuinarum Personarum.

ACTENVS de proprietatibus diuinarum personarum in ordine ad se, quibus inuicem secerunt peculiari nota, quæ existunt & operantur ad intra. Superfunt explicandæ proprietates earundem in ordine ad creaturas, quibus una secernitur ab alia, & manifestatur ut distincta persona ab alijs, per speciem modum existendi & operandi ad extra. Quæ propterea dicuntur proprietates notionales ad extra, quia sunt proprij modi existendi & operandi singularum personarum, quibus ad extra manifestantur & apparent. Sicut enim Deus habet quædam prædicta in tempore, quæ illi competunt in ordine ad creaturas, vt est unus essentialiter, & sunt communia toti Trinitati, dicunturque essentialia, ut esse Creatorem, Conservatorem, & Dominum rerum omnium: ita quædam alia habet in ordine ad easdem creaturas, quæ illi etiam in tempore competit, vt est distinctus personaliter, suntque propria singularum personarum, dicunturque notionalia ad extra, ut esse missum, Incarnatum, manifestatum &c. De quibus potissimum queremus, an missio propriè competit diuinis personis: in quo præcipue consistat quidditatiua ratio missio di-

uinæ: quæ tandem, & quotuplex sit.

SECTIO I.

An Diuinis personis competit vera & propria missio?

1. EXPRESSVM fidei dogma est, diuinis, *Fidelis do-*
personis competere missionem, tam a-*gma.*
etiam respectu personæ mittentis, quam passiuam respectu personæ missæ. Constat ex pluribus Scripturæ testimonij, quibus vtrique missio diuinis personis tribuitur. Ioan. 7. *Ioan. 7.*
A me ipso, inquit Christus, non veni, sed si verus,
qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit. Et c. 15. Cum autem Ioan. 15.
venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Pare: aliaque innumera sunt vtriusque testamenti loca, in quibus diuinis personis tam aetia, quam passiuam missio tribuitur: adeo ut nemo hactenus Hæreticorum illam simpliciter negare sit ausus: quamvis ea abutantur ad inæqualitatem Diuinarum personarum arguendam. Sola igitur Theologica controuerseppe est, an vere & propriè competit missio diuinis personis.

2. Ratio

Nyssen.

2. Ratio dubitandi est multiplex. Prima defumitur ex Patribus. Nyssenus orat. de Deitate Filij & Spiritus sancti columnam 7. inquirens quomodo Filius Dei sit missus, an forma Dei præditus? an forma servii accepta in plena Deitate manens? Penitus enim, inquit, perspicuum esse arbitror, dominam potentiam atque naturam, cum ubique sit, ac per omnia pertingat atque pervadat, & res universas complexa sit, mitti hanc recte dici. Chrysostom. 3. hom. de Spiritu S. quoq; incipit, Heri: Si autem audieris, inquit, dicente; Mittam vobis Spiritum S. non secundum Deitatem accipias. Deus enim non demittitur. Nomina sunt hæc operationum significantia, eo quod omnis, qui demittit, in illa mittit loca, in quibus non est. Et paulo post ita concludit: Igitur cum dicit, Mittam vobis Spiritum sanctum, donum dicit sancti Spiritus: ut discatis, quod donum mutatur, Spiritus sanctus autem non mutatur. Et infra: Alia est, inquit, virtus, quæ conceditur, & alius est Spiritus qui concedit.

Chrysostom.

3. SECUNDA dubitandi ratio est, quoniam missio in suo quidditatio conceptu imperfectionem importat. Quæ autem in suo quidditatio conceptu imperfectionem important, nequeunt propriè, sed metaphoricè tantum Deo competere. Minor constat, nam ideo Irasci, Pantere, Oblivisci, & similia metaphoricè tantum prædicantur de Deo, quia in suo quidditatio conceptu imperfectionem inuoluunt. Cuius ratio à priori est, quia quod in suo quidditatio conceptu imperfectionem importat, translatum ad Deum non potest suum formale significatum retinere; ac proinde nequit propriè Deo competere: nam illud propriè Deo competit, quod competit secundum suum formale significatum; proprium enim nominis est ipsius formale significatum. Igitur cui non competit formale significatum nominis, nec nomen ipsum propriè competere potest. Major probatur: etenim duplex est missio physica, & moralis: vtraque per se imperfectionem inuoluit: & de morali quidem patet: nam hæc vel fit imperio & auctoritate mittentis, vt cùm dominus mittit seruum, aut Pontifex Legatum: vel confilio, vt cùm Consiliarius mittit Regem ad bellum. Nam prior missio includit subiectiōnem, & defectum potestatis; posterior ignorantiam, & defectum prudentiae. De Phylīca verò probatur: nam hæc includit vel impressionem virtutis, quare missa ad locum àmittente destinatum dirigitur, vt cùm sagitta dirigitur ad scopum à sagittante præfixum: vel per distinctionem propriæ entitatis, vt cum flos emittitur ab arbore, splendor à sole.

4. Confirmatur 1. Nam vtraque missio importat localē separationem missi à mittente. Non enim propriè mittitur, nisi qui vel àmittente discedit ad negotium aliquod, auctoritate mittentis peragendum, vt accidit in missione moralis: vel quod per propriam entitatem situ disiungitur à suo principio. Non enim propriè mitti dicitur passio ab essentia, vel actus vitalis ab interno principio, eò quod

ad missionem propriè dictam requiriunt localis separatio missi à mittente.

5. Confirmatur 2. Nam propterea, vt docent Scholastici cum Magistro in 2. dist. 10. Angeli superiores non mittuntur ad externa ministeria, sed tantum dirigunt & illuminant Angelos inferiores, quorum tantum est mitti, quia missio imperfectionem importat ex parte missi.

Scholastici
cū Magistro

6. TERTIA ratio dubitandi, quoniam mitti, est missum aliter se habere in aliquo loco, quam antea se habebat; atqui diuinæ personæ non possunt aliter se in aliquo loco habere, quam antea: igitur non possunt propriè mitti. Maior constat, alioqui non esset maior ratio, cur potius persona diceretur mitti ad unum locum, quam ad alium, nisi quia aliter se habet in uno, quam in alio. Minor probatur, quia diuinæ personæ sunt ubique præsentes per immensitatem: ergo implicat, eas aliter se habere in uno loco, quam in alio: alioqui non æquè essent per immensitatem ubique præsentes.

7. QVARTA dubitandi ratio est: quoniam hinc lequeretur, multa alia esse de diuinis personis propriè admittenda, quæ scriptura de illis affirmit, vt Exire à Pare: Venire in mundum: iterum Relinquere mundum, & Reuertiri ad Patrem, Ioan. 16. cùm vtraque imperfectionem importent localis mutationis, que in diuinis personas, vtpotè omnis mutationis expertes, cadere non potest. Propter has rationes. Sit

Ioan. 16.

8. PRIMA sententia affirmans, diuinis personis impropriè tantum & metaphoricè missionem competere. Hanc apud nullum Authorem reperi, qui haecen sua scripta edit, solum apud Didacum Ruiz disp. 108. sec. Ruiz. legi, non defuisse inter primarios huius etatis Authores, qui hanc diuinarum personarum missionem metaphoricam appellari, licet nullam huius rei rationem assignet, assignari tamen possunt omnes rationes dubitandi à nobis propositæ.

9. SECUNDA sententia docet, omnino verè & propriè, & non metaphoricè diuinis personis missionem competere. Est omnium Scholast. cum Magist. in 1. dist. 14. 15. 16. & 17. qui vel hanc sententiam vi certam supponit, vñ expressè afferunt, missionem verè & propriè esse in diuinis: vt Bonavent. dist. 15. p. 1. q. 1. in Corp. Missio, inquit, per comparationem ad terminum completestim reperitur in diuinis multo magis, quæ in creatis. Argent. ibid. a. 1. & Marf. q. 18. a. 1. id non solum affirmant, sed etiā probant hac ratione: vñcunque sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem & auctoritatem ab alia, ibi vera potest dici missio: sed in diuinis sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem, & auctoritatem ab alia; ergo ibi est vera missio. Palatius eadem dist. disp. vñcua, ante 1. conclus. Aptissime, inquit, utitur hoc verbo Scriptura, quod Jane non imperium, aut superioritatem aliquo modo in mittente significat, sed potius originem emissi ab emittente. Idem docent Patres. Vnde Athanasius lib. 5. Athanasius contra

Omnies
Scholastici
cum Magis-
trio.

Bonavent.

Argentin.
Marfilius

Contraria
sententia
censura.
Ruiz.

Ruiz.
Richardus.

contra Arianos in fine testatur, hoc vocabulo missionis uos fuisse sanctos viros ad exprimendam visibilem praesentiam Verbi in carne assumpta.

10. Quare temeritatis nota dignum censem praeclarato loco Ruiz illum, qui absolutè dixerit missionem non nisi metaphoricè diuinis personis competere. Et meritò, cum nullus hactenus aut Scholasticorum, aut Patrum, quæ Scriptura de missione Diuinorum personarum docet, in metaphorico sensu intellexerit: quin multi expressè, ut paulò ante viderimus, ea in vero & proprio sensu acceperunt. Pro clariore tamen proposita difficultatis explicatione,

11. Dico 1. Missio sub caratione, sub qua competit creaturis, nō nisi impropriè & metaphoricè competit diuinis personis. Assertio hæc certissima est, quam adiunxit etiam Ruiz: eamque expressè docuit Richardus in 1. dist. 15. a. 1. qu. 1. ad 2. vbi etiam rationem assignat: *Quia, inquit, missio propriè dicta conueniens creature, & missio propriè dicta, in quantum est conueniens diuina persona, non sunt eiusdem rationis uniuocæ. Fundamentum verò est, quia missio sub ea ratione specifica, qua conuenit creaturis, includit omnes imperfectiones supra enumeratas. Quapropter nequit ut sic, nisi metaphoricè diuinis personis conuenire.*

12. Dico secundò. Non obstantibus his imperfectionibus, sub quibus missio competit creaturis, adhuc missio quidditatius sumpta verè & propriè conuenit diuinis personis. Fundamentum est, quia relectis omnibus imperfectionibus, cū quibus reperitur in creaturis, adhuc manere potest quidditatius conceptus missionis, Deo & creaturæ analogicè communis: ergo missio ut sic verè & propriè competit diuinis personis. Consequens patet, nam tunc verè & propriè aliqua perfectio creata competit Deo, quando depurata ab omni imperfectione, cum qua competit creaturis, adhuc remanet quidditatius conceptus ipsius, Deo & creaturæ analogicè communis. Contrà verò tunc aliqua perfectio creata impropriè & metaphoricè competit Deo, quando depurata ab imperfectione, cum qua competit creaturæ, nullus remanet quidditatius conceptus ipsius. Exemplum primi sit. Scientia depurata ab accidentalitate, discursu, & reliquis imperfectionibus, cum quibus competit intellectui creato, adhuc remanet conceptus certior & euidenter obiectum exprimentis, intellectui creato & increato analogicè communis: in quo conceptu saluatur quidditas & ratio ipsa formalis scientiæ. Exemplum secundi sit. Motus localis, qui depuratus ab imperfectione translationis mobilis de loco ad locum, amittit quidditatium conceptum motus; sublata enim translatione mobilis de loco ad locum, nullus remanet conceptus, in quo quidditas & propria ratio motus saluari possit; ac proinde, cum ad Deum transfertur, non nisi impropriè & metaphoricè de eo affirmatur.

tonim

13. Antecedens autem sic ostendo. Relectis imperfectionibus essentialis distinctionis, localis distantiae, ritualis separationis, ceterisque mutationibus, quas includit missio creata, adhuc remanere potest conceptus personalis distinctionis missi à mittente, cum actua communicatione potestatis ex parte mittenti, & passiva acceptione eiusdem potestatis ex parte missi, ad aliquod munus autoritate mittenti obeundum. Atqui in hoc conceptu saluatur perfectissima quidditas & formalis ratio missionis, quæ, ut ex infra dicendis constabit, est quædam realis processio missi à mittente, ad aliquod munus consilio & autoritate mittenti peragendum. Maior est manifesta tam in missione Filij ad opus Incarnationis peragendum; quam in missione Spiritus sancti ad corda Apostolorum in die Pentecostes inflammandam. Etenim misit Pater Filium ad opus Incarnationis præfinito tempore exequendum, dum illum ab æterno genuit, cum potestate, consilio, & virtute ad prædictum opus tali tempore peragendum. Misserunt Pater & Filius Spiritum sanctum ad corda Apostolorum in die Pentecostes inflammandam, dum illum ab æterno spirarunt cum potestate, consilio, & virtute ad hoc opus præfinito tempore perficiendum. In utraque enim legatione propriissimè eluet natura & essentia ipsa missionis; & quidem, ut Bonaventura dicit, melius & perfectius, quam in creaturis ipsis. Verum hæc claritas constabunt ex dicendis.

Bonavent.

14. Iuxta priorem nostram assertionem intelligenda sunt citata testimonia Patrum; nec non prima sententia cum suis probationibus & rationibus dubitandi initio propositis. Iuxta quam asserere, missionem, prout illa competit creaturis, non nisi impropriè & metaphoricè competere diuinis personis, nullus est error, aut temeritas: est etiam, si quis absque illa declaratione absolutè negaret, missionem non nisi impropriè & metaphoricè compere diuinis personis. Quia tunc propositio simpliciter asserta, sine illa declaracione, intelligenda veniret etiam iuxta secundam assertionem, contra quam sentire ad minimum est temeritas.

15. In speciali autem ad rationes dubitandi. Ad primam Resp. citatos Patres exprelunt, quod non prima sententia cum suis probationibus & rationibus dubitandi initio propositis. Iuxta quam asserta, missionem, prout illa competit creaturis, ut constat ex rationibus, quas subiungunt; Non enim subdit Nyssenus, ex ira et malitia vacuum & inane est, quo cum prius ibi non esset, postea quam missa fuerit, accedat, sed cum conservatrix vis sua res univerosas coercent atque continent, non habet, quo transeat, cum ipsa sit rerum uniuersitatis plenitudo. Similiter Chrysostomus missionem diuinis personis negat, quæ localem separationem missi à mittente importat, ut ex ipsius discursu apparet. Ceterum absolute non negant hi Patres, missionem competere diuinis personis. Ita enim concludit Nyssenus. *Defensus igitur*

Nyssenus.

Chrysost.

Fili

Fili⁹ Dei ad nostram humilitatem & infirmitatem, qui voluntate Patris accidit, missio dicatur. Nam ab immortali natura ad nostram vitam migratio, non de loco ad locum motum Domini significat, sed ab altitudine gloriae ad humilitatem carnis indicat descendens. Ideo facetur Chrys. circa finem homiliae. Dominus, inquit, misit & Spiritum suum. Explicans autem modum huius missionis: Genuit, inquit, secundum Deitatem: misit secundum carnem. Et paulo post: Misit, inquit, Pater, qui non migrat, nec transferitur loco. Misit Filius, qui non se discedere facit, & a quo non disceditur. Igitur in eo tantum sensu isti Patres in diuinis missionem negantur, in quo ea reperitur in creaturis, videlicet per missi a mittente localem separationem.

16. Ad secundam nego, missionem secundum genericam rationem, abstrahentem a diuina & humana dicere imperfectionem, sed solum secundum rationem specificam, ad humanam missionem contraham: de quo tantum probant exempla & rationes adductae. Vnde ad priorem confirmationem negandum est, illius tantum propriè mitti, qui localiter separatur a mittente. Nam licet hoc verum sit in missione creata, propter imperfectionem & limitationem naturæ missi & mittentis, non est tamen id essentialie missione ut sic, cuius quidditas perfectè saluat in reali egressu per originem missi a mittente, cum communicatione potestatis ad nouum munus peragendum. Cæterum non dicitur passio mitti ab essentia, vel actus vitalis a principio vitae, qui ad missionem requiritur habitudo ad terminum operandum extra mittentem. Est enim mittere, mediante missio aliquid extra se operari. Cum igitur passio & actus vitalis producantur intra proprium principium, non dicuntur a suo principio propriè mitti: sicut dicitur propriè mitti lumen a sole; & flos ab arbore: quorum illud subiecto; hic situ disiungitur a suo principio. Personæ autem diuinæ, eti per se ipse existere nequeant separatae a suo principio, existere tamen possunt ratione externi effectus, ad quem operandum a suo principio destinantur: in ordine ad quem effectum propriè dicuntur mitti.

17. Ad posteriorem confirmationem. Exemplum de Angelis superioribus partim est simile, partim dissimile, simile, quatenus non ad quævis opera illi mittuntur, sed ad grandia & sublimia, quale fuit opus Incarnationis, ad quod nunciandum legatus fuit Gabriel, unus ex supremis spiritibus. Ita non ad quævis opera mittuntur personæ Diuinæ, sed ad magna & heroica. Dissimile, quoniam propter limitationem naturæ Angelicæ, nequeunt Angeli ad hæc inferiora mitti, absque aliqua ipsorum imperfectione: congruentius autem est, ut hanc imperfectionem subeant Angeli inferiores, quorum curæ commissa sunt hæc inferiora. Personæ autem diuinæ absque villa ipsarum imperfectione mitti possunt ad quæcumque opera. Tandem personæ diuinæ mittuntur vel ad manifestandas

nobis in signo aliquo sensibili suas ipsarum proprietates & origines, vel ad sanctificandas animas. Neutrum autem munus peragi potest, absque missione diuinorum personarum: cum nec nisi diuinæ personæ animas sanctificare; nec nisi ipsemet esse possint termini sensibilis manifestationis. Angeli autem solum mituntur ad aliquod opus perficiendum, quod æquè bene perfici potest à quocunque inferiori.

18. Ad tertiam rationem dubitandi Respondeo, maiorem esse veram de missio creato, non autem de increato, qui aliter existere, vel apparere potest, non per nouam existentiam, aut mutationem sui, sed rei, in qua novo modo existere, & apparere dicitur. Neque ex eo quod diuinæ personæ sunt ubique presentes per immensitatem, nequeunt novo modo & speciali existere, vel apparere, quo ante non existebant, & apparebant. Nam præter illos tres modos communes existendi per potentiam, presentiam, & essentiam, dantur alij modi speciales, quibus Deus exiit in creaturis, vel tanquam significatum in signo, vel tanquam suppositum in natura assumpta, vel tanquam obiectum in cognoscente & amante.

19. Ad quartam rationem concedo, eodem modo admittenda esse in Deo in proprio sensu reliqua omnia, quæ de Deo Scriptura tradit, modò vel auctoritas Patrum & Sholasticon non repugnet, vel ratio aliqua Theologica non aduersetur. Idque ex illa vniuersali regula, à Patribus & Scholasticis tradita, quod semper sacra Scriptura est in proprio sensu intelligenda, & nunquam ad metaphoricum detorquenda, nisi aut Patrum Sholasticonque auctoritas, aut Theologica ratio resistat. An autem quæ in ratione ipsa dubitandi allata sint in proprio, vel metaphorico sensu intelligenda, constabit ex infra dicendis.

S E C T I O II.

Quid sit Missio persona Diuinæ?

20. CONVENTVS modus indagandi diuinæ est per perfectiones creatas referens earum imperfectionibus. Porro in quævis missione creata depurata ab imperfectionibus, quas ut creatæ includit, tria remanent, quæ ad integrandam naturam missionis ut sic quidditatem concurrunt; qui mittit, qui mittitur, & terminus ad quem mittitur. Hæc enim tria necessaria sunt; & sufficiunt ad essentiam missionis ut sic. Est enim missio essentiæliter operatio duorum (cum nemo seipsum propriè mittat) mandantis & exequentis: quævis autem operatio habitudinem dicit ad terminum operabilem. Sufficienter igitur his tribus terminis mittente, missio, & termino

mino ad quem mittitur, concluditur integra missionis quidditas. His enim tantum positis, ponitur tota missionis essentia: quolibet autem eorum sublatu, tollitur quidditatius conceptus illius. Nam nec mittens intelligi potest sine respectu ad missum, & terminum ad quem mittit; nec missus sine respectu ad mittentem & terminum, ad quem mittitur: quo sit, ut tam mittens dicat habitudinem ad missum & ad terminum, ad quem mittit, quam missus ad mittentem & ad terminum, ad quem mittitur.

21. Quoniam verò duplex est missio physica, & moralis, dupliciter etiam esse potest hæc habitudo mittentis ad missum, & missi ad mittentem, physica, si missio sit physica; moralis, si missio erit moralis. Illa est per realem communicationem virtutis, ad terminum ad quem mittit, physicè operandum, ut Sagittarius per realem impressionem virtutis mittit sagittam ad scopum pertinendum: Sol per realem productionem mittit lumen ad aërem illuminandum: hæc est per moralem tantum communicationem virtutis, aut dirigentis, si tantum consilio: aut mandantis, si etiam imperio & auctoritate mittat.

22. Posset esse & tertia missio, utriusque perfectionem participans, & physicè missonis per realem communicationem virtutis executiua; & moralis per moralem communicationem potestatis exequendi terminum, iuxta consilium & imperium mittentis. Qualis esset, si aliquis miles in fortitudine & generositate insigis, eo animo prolem suscipiet, ut cōmunicat illi per naturalem generationem suā fortitudine & generositate, illum postea consilio & imperio suo ad bellum mitteret, ut in eo suam, & Patris virtutem manifestaret. Huic per similis est missio personæ Diuinæ, quæ utriusque missionis perfectionem, & physicæ, & moralis eminentissimè participat; participat perfectionem physicæ, per physicam receptionem virtutis à persona mittente, ad terminum, ad quem mittitur, physicè operandum: participat perfectionem moralis, per moralem determinationem voluntatis ab eadem persona mittente ad eundem terminum, consilio & voluntate mittentis exequendum. Et enim persona missa per originem simul cum natura mittentis, accipit virtutem, & potentiam operanditerminum, ad quem mittitur: nec non sapientiam, & voluntatem exequendi terminum, iuxta voluntatem mittentis: ac proinde perfectissimè participat naturam utriusque missionis physicæ, & moralis. Ex his potissima difficultas insurgit, in quo præcipue quidditatua ratio missionis diuinæ consistat.

23. PRIMA sententia docet, eam consistere in sola operatione temporali, per quam processio persona missæ in aliquo effectu creato manifestatur, cùm respectu ad principium productuum non persona missæ, sed operationis, quæ persona missa manife-

statur in creaturis. Hanc ut Magistris sententiam defendunt S. Thomas in 1. dist. 15. q. 3. a. 1. Bonaventura eadem dist. p. 1. q. 4. Scotus dist. 14. q. vñica §. Licet autem, Marcellus q. 18. Gabriel q. 1. Fundamentum est, quia personam Diuinam mitti, formaliter est, peculiari modo in creaturis existere, quo antea non existebat: Atqui hoc formaliter importat solam operationem, quæ persona missa manifestatur in creaturis, cum respectu ad principium effectuum talis operationis: igitur missio persona Diuinæ formaliter consistit in sola operatione temporali, cum respectu tantum ad principium effectuum ipsius. Minot, in qua tamen est difficultas, probatur 1. auctoritate Augustini 2. de Trinit. c. 5. ad finem: *Si ergo, inquit, missus dicitur, (nempe Filius) in quantum apparuit foris in creatura corporali, qui intus in natura spirituali oculis mortalium semper occultus est, iam in promptu est intelligere etiam de Spiritu sancto, cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quedam creature species extempore, in quæ visibiliter ostenderetur Spiritus S. Et paulo post ita concludit: Hec operatio visibiliter expressa. & oculis oblat a mortalibus missio Spiritus S. dicta est. Vbi nulla facta mentione de eterna persona missa processione, in sola temporali apparitione collocat totam personam Diuinæ missionem.*

Augustini.

S. Thomas.

24. Secundū sic probat ratio p̄tato loco S. Tho. hanc sententiam. Quando aliquid compositum prædicatur de aliquo secundū fieri, diverso modo se habet respectu facientis, & respectu facti. Nam respectu facti utrumque deber prædicari secundū esse, non tamē utrumq; secundū fieri velut si dicas, hic factus est homo albus, oportet, ut sit & homo albus: non autem est necesse, ut si homo, sed sufficiat, ut fiat tantum albus. Respectu vero facientis non est necesse, ut faciat utrumque, sed alterum tantum: ut si dicas, Pistor facit parietem album: non est necesse, ut utrumque simul faciat, sed sufficiat, si faciat tantum album. Cuius ratiō est quia faciens non refertur ad factum, nisi secundū id, quod facit in illo. Cum autem missio ponat missum in aliquo nouo fieri, in quo antea non erat, oportet, ad hoc ut dicatur missus, ut utrumque includat, & quod si ab alio, & quod si in aliquo secundū nouū modum existendi. Ex parte vero mittentis nihil aliud importat mittere, quam facere missum nouo modo existentem in alio: igitur cuicunque conuenit facere alium nouo modo existentem aliquo, conuenit mittere, etiamsi non sit principium ipsius secundū esse: atqui hoc conuenit toti Trinitati: igitur tota Trinitas dicitur mittere. Igitur Diuina missio per se non includit eternam processionem missi à mittente, sed temporalem duntaxat operationē, cum solo respectu rationis missi ad mittentem, quæ est tota Trinitas, à qua persona missa non distinguitur.

25. SECUNDA sententia ex opposito affirmat, in sola processione eterna persona

Gregorius
Magnus.

missionis quidditatem formaliter confidere. Hanc docere videtur Gregorius Magnus homil. 26. in Euangelia columna 1. vbi postquam Filij missionem per opus Incarnationis explicit, statim subdit: *Quamvis missi etiam iuxta naturam Diuinatis possit intelligi. Eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur. Eodem modo Spiritus sancti missionem per æternam eius à Patre & Filio processionē declarat. Sed eus, inquit, missio ipsa processio est, quā de Patre procedit & Filio. Vnde tandem amborū missionem per increatam eorum processionem definit, ita concludit: Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & Filius non incongruè mitti dicitur, quia generatur. Fundamentū esse potest, quoniam missio præsertim physica, est realis egredio termini àmittente, vi cuius accipit aliquid esse, quod antea non habebat: atqui æterna processio Filij & Spiritus sancti est eiusmodi: nam tam Filius via generationis, quam Spiritus S. vi spirationis accipit esse personale, quod nec Filius ante generationem, nec Spiritus S. ante spirationem habebat: ergo. Maior colligit ex ipsa definitione missionis, & illustratur exemplis: nam & flos mitti dicitur ab arbore, & lumen à sole, per solam productionem floris ab arbore, & luminis à sole. Ergo tam Filius, quam Spiritus sanctus, mitti dicuntur à suo principio producendo, per solam processionem æternam.*

26. TERTIA sententia vtrumque ad Diuinæ missionis quidditatem requirit, & æternam processionem personæ missæ àmittente; & temporalem operationem, quā persona missa peculiari modo manifestatur in creaturis. Adhuc tamen hæc sententia trifariam diuiditur: nam alij putant, processionem æternam non nisi connotatiæ, & in obliquo à missione importari; temporalem vero contrà per se, & in recto. Alij contrà, processionē æternam per se & in recto, temporalem vero cōnotatiæ & in obliquo. Alij demum vtramque per se, & quæ primò in missionis quidditate includi. Pro cuius difficultatis solutione,

27. Dico 1. Quidditas Diuinæ missionis non saluator in sola operatione temporalis, cum respectu tantum rationis personæ missæ ad principium effectuum talis operationis, præcisa æterna processione personæ missæ à persona mittente. Fundamentum, quoniam missio propriæ dicta importat realem distinctionem missi àmittente, cum communicatione virtutis & potestatis exequendi munus, ad quod missus àmittente destinatur: atqui hæc in missione Diuina non saluantur per solam operationem temporalis, cum respectu rationis personæ missæ ad principium effectuum talis operationis. Maior constat, nam quād missio recedit à reali distinctione missi àmittente, tanto recedit à proprietate missionis: vnde impræmissa est missio sui à se ipso. Minor patet, nam per solam temporalis operationem ad

extra, cum rationis respectu ad principium effectuum talis operationis, nec persona Diuina missa distinguitur à principio mittente; nec ab illo accipit virtutem & auctoritatem exequendi munus, ad quod destinatur; nam hæc est tota Trinitas, à qua non distinguitur persona missa, sed in ea includitur: ac proinde persona missa mitteretur, & virtutem exequendi acciperet à se ipsa, aut certè ab aliquo principio à se, ceterisque personis non distincto, nempe à natura Diuina, quæ est principium effectuum omnis operationis ad extra.

28. Confirmatur. Nam hoc modo etiam Pater posset propriè mitti: atqui hoc exp̄l̄ negat Augustinus 2. de Trinitate cap. quinto. *Pater, inquit, solus nusquam legitur missus. Cuius rationem affixat lib. quarti, cap. vigesimo. Non enim, inquit, habet de quo missus sit, aut ex quo procedat. Et tomo sexto, l. contra sermonem Arianorum capit. quarto. Solus, inquit, Pater non legitur missus, quoniam solus non habet auctorem, à quo genitus sit, vel à quo procedat.*

29. Respondent Aduersarij, ideo non posse Patrem propriè mitti, quia à nullo procedit est autem de quidditate missi, vt ab aliquo sit, quamvis non necessariò ab eo, à quo mittitur. Ex quo inferunt Filium non tantum à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, à quo tamen non procedit, mitti posse. *Quod confirmant testimonio Isaïæ 48. Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius. Et cap. 61. Spiritus, inquit, Dominus super me, & quæd uxerit Dominus me: ad annunciatum mansuetis misit me. Quæ loca de Christo, etiam vt Deo à Spiritu S. missio intelligunt Athanasius lib. 3. de assumptione hominis, Ambrosius l. 2. de Ambrosius, fide, ad Gratianum. c. 4. & alij.*

30. Sed contrà, nam catenus missus in Diuinis quidditatibus postulat esse ab alio, quatenus quidditatibus postulat per realem originem accipere virtutem & potestatem àmittente ad opus, ad quod destinatur, exequendum: præcisa autem hac ratione, nulla appetet necessitas, cur missus debeat esse ab alio, siquidem neque hoc postulat missio vt sic: nam si per impossibile esset aliquis à nullo productus, adhuc mitti posset ab alio, per moralem duntaxat communicationem potestatis, ad aliquid munus, mittentis auctoritate peragendum: neque vt talis missio est; nam quatenus talis missio Diuina est, formaliter non dicit, quam vt missus & mittens sit Deus. Quare si saluari potest conceptus missionis Diuinæ absque reali distinctione, & communicatione auctoritatis àmittente, non est, cur debeat persona missa esse ab alio; ac proinde poterit Pater, non secus ac Filius, & Spiritus S. à tota Trinitate mitti.

31. Ad testimonia autem Isaïæ Respondeo, ea à plerisque explicari de Christo, vt homine, qui non tantum à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, & à se ipso vt Deo, atque adeo à tota Trinitate missus est. Cæterum citati

*Explicatur
testimonia
Isa. & Pa-
trum au-
thoritas.*

citati Patres, qui ea intelligere videntur de Christo ut Deo, explicandi sunt de missione largè sumpta, non de rigorosa, de qua nos disputamus.

32. DICO 2. Integra quidditas missio-
nis Diuinæ non saluat in sola processione
æterna personæ missæ. Est aperta sententia
Augustini 4. de Trinitat. cap. 20. circa me-
dium: ubi disputans de missione Filij: Non
ergo, inquit, eo ipso, quod de Patre natus est,
missus dicitur Filius: sed vel eo quod apparuit
hunc mundo Verbum caro factum: vel eo, quod
ex tempore cuiusq; mente percipitur. Vbi præ-
ter æternam generationem ad Filij missione
requirit temporalem aliquam operationem.
Probatur hæc assertio ex Paulo ad Galat. 4.
Vbi, inquit, venit plenitude temporis, mis-
sus Deus Filium suum. Porro, si missio in sola
processione æterna consideret, illa non in
tempore, sed ab ætero fuisset.

33. Probatur secundò ratione. Nam mis-
sio includit habitudinem ad terminum ope-
raadum extra mittentem: nemo enim pro-
priè mittere dicitur ea, quæ intra se ipsum
operatur: est enim mittere, aliquid extra se
exeundum mandare: sed per æternam pro-
cessionem persona mittens nihil extra se
operatur: igitur in ea integræ missionis quid-
ditas saluari nequit. Minor patet, nam æter-
na processio, cum sit actus immanens, ma-
net intra ipsum Deum producentem. Nec
refert, quod producatur extra principium
realiter distinctum: quia non producitur ex-
tra illud totaliter, quod ad mittere, propriè
dictum requiritur: nam etiam actus vitalis
creatus producitur realiter distinctus à suo
principio vitali creato; quia tamen nō pro-
ducitur extra illud totaliter, sicut producitur
lumen à sole in exterrum subiectum, & flos
ab arbore situ disiunctus, non dicitur pro-
priè missus; nec principium vitale dicitur
illud propriè mittere. Cuius ratio à priori
est, quoniam mittere finaliter est ad mani-
festandam virtutem & potestatem mitteris:
sola autem processio interna non est mani-
festativa virtutis & potestatis mitteris, igi-
tur in ea nequit integra quidditas missionis
saluari.

34. DICO 3. Adæquata essentia mis-
sionis Diuinæ utramque processionem in-
trinsicè includit, & æternam missi à mitte-
nte, & temporalem eiusdem processionis æter-
na manifestatiuum; priorem quidem mate-
rialiter & præsuppositiue, posteriore vero
formaliter & completiue. Assertio tria dicit:
primum, quod missio diuina utramque pro-
cessionem æternam & temporalem includat:
secundum, quod eas includat intrinsicè: ter-
tium, quod æternani includat materialiter
& præsuppositiue; temporalem vero forma-
liter & completiue.

35. PRIMA pars communis est inter
Scholasticos; quam expressisse videtur Chri-
stus Dominus Iohann. 8. illis verbis: Ego ex Deo
processi, & veni: & 16. Exi à Pare & veni in
hunc mundum; per priora verba æternæ pro-

cessionem; per posteriora temporalem signifi-
cans operationem, à Pare enim venisse, & ex
Deo exisse non est, inquit Hilarius 6. de Trin. Hilarius.

columna 14. significatio eiusdem. Quoniam
interest inter nasci, & adesse: tantum à se viero
sermo discernitur: cum aliud sit, à Deo in sub-
stantia nativitate exiisse; aliud à Pare in
hunc mundum ad consummanda salutis nostræ
Sacramento venisse. Ex eodem loco Augu-

stinus 4. de Trinitat. cap. 20. colligit, ad
missionis Diuinæ quidditatem utramque
processionem requiri. Idem docet Beda ho-
milia in Dominica post Ascensionem: his
verbis: Cum eiusdem Spiritus gratia datur ho-
minibus, mutatur profecto Spiritus à Pare, mi-
tiatur à Filio, quia & eius missio ipsa processio est,
qua ex Pare procedit & Filio. Ratio vero est,
quoniam missio, est quida progressus missi
a mittente ad nouum effectum virtute mi-
tientis operandum: ergo duplē habitudinem
essentialiter includit, alteram ad mi-
tientem, per quam missus operandi virtutem
accipiat; alteram ad effectum, per quam no-
uo modo missus existat.

36. SECUNDA pars assertionis est cō-
tra eos, qui vel assertunt, missiōnem esse pro-
cessionem æternam, connotata tantum tem-
porali operatione in creaturis: vel contra,
esse solam operationem temporalem, con-
notata tantum processione æterna personæ
missæ. Nostra rāmen conclusio est S. Thomæ s. Thomas
1. part. quæst. 43. articul. 1. & 7. Durandij 1. Durandus.
distinct. 15. quæst. 2. & aliorum. Fundamen-
tum est, quoniam missio essentialiter est
habitudo tam ad principium mittens, quam
ad terminum: ego non est maior ratio,
cur potius unum, quam aliud in missionis
habitidine includatur connotatiue & in
obligo.

37. Confirmatur 1. Quoniam vel Ad-
uersarij volunt ipsam habitudinem ad effec-
tum temporalem, vel habitudinis effectum
connotatiue includi in quidditate missionis
Diuinæ. Primum dici non potest, quoniam,
ad hoc ut habitudo ad effectum temporalem
connotatiue includatur in missione, debe-
ret ipsa habitudo esse terminus alterius ha-
bitudinis, eò quod nequit habitudo conno-
tatiue & in obliquo includi in aliquo con-
stituto, nisi ut terminus alterius habitudi-
nis, alioquin si includitur ut habitudo, neces-
sario includitur in recto: arqui non appetet
cuius habitudinis terminus possit esse ipsa
habitudo ad terminum temporalem. Nec di-
ci potest secundum, quia quando habitudo
ad plura in aliquo constituto includitur in
recto, non potest assignari ratio, quare po-
tius unum, quam aliud dicatur connotatiue,
& in obliquo comparari ad talēm ha-
bitudinem.

38. Confirmatur 2. Quia si missio Diu-
nia essentialiter esset processio æterna, conno-
tata tantum habitudine ad effectum tempo-
ralē, posset simpliciter dici missio æter-
na: arqui neque per aduersarios dici potest
missio æterna: ergo. Sequelam probo, quia

quæ connotatiū tantūm importantur, simpliciter sunt extra essentiam constituti: ergo simpliciter non ingrediuntur intrinsecam constitutionem connotatis: ut pater in actu libero Diuinæ voluntatis, qui quoniam connotatiū tantūm importat effectum creatum absolute & simpliciter dicitur æternus & increatus.

39. TERTIA pars assertionis probatur, hoc pædo. Quotiescunq; duo ita se habent ad unum tertium componēdū, vt alterū se habeat per modum determinabilis, alterū per modum determinatiū, semper determinabile se habet, ut quid materiale & præsuppositum; determinatiū verò, ut quid formale & completiū: atqui processio æterna in ordine ad missionem componendam se habet, ut quid determinabile, operatio verò temporalis, ut quid determinatiū; igitur illa se habet, ut quid materiale & præsuppositum; hæc, ut formale & completiū ad naturam missionis diuinæ componēdam. Maior constat ex analogia tum compositi physici, tum metaphysici, in quibus semper determinabile se habet ut materia, determinatiū verò ut forma. Minor probatur, quoniam præcessio æterna erat in differentiis, vt per operationem temporalem sui manifestatiū contraheretur, vel non contraheretur ad naturam missionis: operatio verò temporalis processionem ipsam æternam ex indifferenti, actu & formaliter determinat ad missionis naturam.

Corollaria Doctrina.

40. Ex dictis deducitur 1. missionem personæ Diuinæ simpliciter esse temporalis. Fundamentum, quia constans ex æterno & temporali, simpliciter est tempore: ergo esto missio personæ Diuinæ constet ex processione æterna, & operatione temporali, simpliciter dicenda est temporalis. Antecedens constat primo ex paritate rationis: nam constitutum ex natura spirituali & materiali, est simpliciter materiale, ut pater in homine. Secundò, ex eo quod Petrus hodie natus constat ex materia antiqua, & forma recente, non dicitur antiquus, sed recens homo. Tertiò, quia sèpè denominatio fieri solet ab ignobiliori parte compositi. Esto igitur missio Diuina constet processione æterna, & operatione temporali, rectè denominari poterit temporalis ab ignobiliore parte sui. Ob easdem rationes dicenda est missio creata, non increata.

41. Dices. Christus constat supposito æterno & increato, & simul humanitate temporali & creata: & tamen simpliciter dicitur æternus & increatus: ergo esto missio Diuina constet operatione temporali & creata, quia tamen simul constat processione æterna & increata, dicenda est simpliciter æterna & increata. Respondeo, negando consequentiam: cuius discriminis ratio est, quoniam

Christus supponit simpliciter pro supposito; supponit enim pro subsistente in hac natura humana. Quia igitur suppositum est æternum & increatum, simpliciter Christus dicendus est æternus & increatus. Missio vero, quia supponit pro toto aggregato ex processione æterna & temporali, simpliciter dicenda est temporalis & creata.

42. Deducitur 2. Solas personas diuinæ procedentes posse mitti, solasque producentes mittere. Prior pars constat, quoniam in omnium sententia persona missa debet esse ab alio, licet non in omnium sententia debeat esse à quo mittitur. Vnde propere Pater in nullius sententia est missibilis, quia non est ab alio. Verù hi non rectè, mè sententiā, philosophantur: nam ideo persona missa debet esse ab alio, ut distinguitur à mittente, à quo debet autoritatem & virtutem operandi accipere. Posterior verò pars probatur, quia qui mittit debet suam autoritatem, & virtutem operandi communicare missō: vñenim sit propria missio, debet missus exequi opus, ad quod mittitur, virtute & auctoritate mittentis: atqui sola persona producens potest communicare missō virtutem, & auctoritatem operandi effectū, ad quem mittit: cum non alio modo possit una persona diuina communicare alteri suam virtutem & auctoritatem, nisi per originem.

43. Dices. Tota Trinitas est principium operationis temporalis: ergo tota Trinitas mittit. Antecedens patet. Consequētia verò probatur, nam in creaturis ille dicitur mittere, cui ut principali agenti tribuitur ipsa missionis operatio. Respondeo, negando consequentiam: quoniam ad propriam missionem requiritur, ut missus operetur missio effectum per virtutem à mittente communicatam. Tota autem Trinitas non communicat personæ missæ virtutem operandi effectum missionis: quia tota Trinitas nō originat personam missam, quo pædo tantum potest persona missa accipere virtutem operandi à mittente. Ad probationem verò consequētiae, esto missio effectus tributus mittenti, quatenus virtutem operandi communicat missō, proximè tamen & immediatè tribuitur missō, quatenus illum operatur per virtutem à mittente acceptam. Ita persona diuina missa immediatè per se ipsam missionis effectum terminat, vel per modum obiecti significati, vel per modum suppositi intrinsecè terminantis; licet auctoritatib; tributus mittenti, quatenus communicat virtutem personæ missæ ad talem effectum exercendum.

44. Deducitur 3. Missionem tam actiūam in persona mittente, quam passiuam in persona missa, esse operationem notionalem, non essentialē. Docent Palatius in 1. dis. 15. disp. vnica, concl. vii. Vasquez disp. 170. in fine vlt. Zuniga disp. vlt. dubio 2. Fundamentum est quia missio est processio missi à mittente, ad effectum tempore

ralem peculiari modo exercendum à persona missa: atqui hoc tam ex parte mittentis, quā missa est notionale. Minor quoad posteriorem partem probatur; nam hoc ex parte personæ missæ est passiva origo, quā àmittente procedit, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum: sed totum hoc est notionale, & proprium personæ missæ, nam licet effectus creatus efficienter non sit proprius personæ missæ, sed torius Trinitatis, à quā indubitate procedit terminatiū tamen, aut representatiū poterit esse vnius tantum personæ proprius. Sic humanitas Christi efficienter est à tota Trinitate, terminatiū autem seu hypostaticè solius Filii. Sic columba, quæ apparuit in Iordanie, & ignis in die Pentecostes, effectuē fuerunt à tota Trinitate, representatiū verò solius Spiritus sancti, quia illum tantum representabant. Nam sicut per peculiares significantur personæ diuinæ: ita per peculiares symbola peculiares possunt personæ representari. Probatur minor quoad priorem partem. Nam sicut persona missa per passiuam originem, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum, denominatur passiuæ missa: ita persona mittens per actiua originem, cum habitudine ad eundem effectum creatum, peculiari modo operadum à persona missa, per virtutem sibi àmittente communicaram, denominatur actiuæ mittens: ergo si missio passiva est notionalis & propria personæ missæ, etiam actiua erit notionalis & propria personæ mittentis.

45. Confirmatur, nam finis diuinæ missionis, est peculiari manifestatio alicuius proprietatis notionalis personæ missæ: est enim, teste Richardo Victorino, personæ emanantis per appropriatum effectum manifestatio, Igitur quod in ea est præcipuum, est peculiari manifestatio personæ missæ. Manifestatur autem persona missa peculiater per notionalem, non autem per essentiali operationem ad extra: igitur per illam, non per hanc denominari debet missa. Nam per illam denominari debet missa, ad quam finaliter mittitur. Præterea operatio temporalis in missione diuina est signum sensibile processionis æternæ: vnde respondere illi debet in eodem ordine perfectionis notionalis.

46. Contra hoc corollarium sentiunt Scotus in 1. dist. 14. q. vñica §. Licet autem, Gabriel quæstione vñica, affirmantes mittere esse essentiali, quia sit ab omnibus personis: mitti verò notionale, & proprium personæ missæ, quia connotat eius processionem. Alij autem docent in missione diuina utrumque importari essentiali, & notionale, sed essentiali principalius, ut censem Durandus in 1. dist. 15. q. 2. & Argentinas art. 2. alij verò principalius notionale, ut putant Alensis 1. p. quæst. 71. memb. 3. S. Th. in 1. dist. 15. q. 1. art. 2. Demum Aureolus in 1. dist. 15. a. 1. propos. 2.

docet, mitti passiuum semper esse notionale; mittere verò actionem aliquando esse notionale, aliquando essentiali. Est autem notionale, quando est missio persona authoritativa; est essentiali, quando est missio per solam determinationem ad usum authoritatis accepta, quæ sit à tota Trinitate.

47. Deducitur 4. Posse unam personam mitti sine alia. Hoc corollarium euidenter sequitur ex præcedente: illudque docent Alensis 1. p. q. 73. memb. 2. art. 3. S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad. 3. Rubio in 1. dist. 15. quæst. 1. art. 2. & alij. Fundamentum est, quia potest peculiari effectu manifestari una persona, quo non manifestetur ceteræ: igitur potest una persona mitti sine alia: Consequens patet, quia persona diuina dicitur mitti, quatenus peculiari effectu manifestatur creaturis: igitur si potest peculiari effectu manifestari una, quo non manifestetur ceteræ, poterit una mitti sine alia. Antecedens constat, tum in Incarnatione, quā manifestatus est solus Filius: tum in apparitione Columba & linguarum ignearum, quibus manifestatus est solus Spiritus sanctus. Quod expressè docuit Augustinus 2. de Trinitate, cap. 5. *Falsa est*, inquit, quædam creatura species ex tempore, in qua visibiliter ostendetur Spiritus sanctus. Siue enim in ipsum Dominum corporali specie, velut columba descendit: fine, cum decem diebus peractis post eius ascensionem die Pentecostes, factus est subito de Calofonus, quasi ferretur status vehemens, & visa sunt illis lingua diuina tanquam ignis, qui & insedit super unumquemque eorum. Hac operatio visibiliter expressa & oculis oblata mortalibus, missio Spiritus sancti dicta est. Idem testatur de missione Filii in opere Incarnationis lib. 4. cap. 20. Ratio verò est, quia sicut potest peculiari nomine significari una persona sine alia; ita & peculiari symbolo una sine alia representari.

Alensis.
S. Thom.
Rubio.

Augustinus.

48. Dices 1. Non potest Pater sine Filio Spiritum sanctum mittere: ergo nec Spiritus sanctus sine Filio mitti. 2. Effectus, quo diuina persona manifestatur, est communis omnibus: ergo nequit per illum una potius, quā alia persona manifestari. Respondeo ad primum, negando consequentiam; quoniam in missione actiua Spiritus sancti non potest Pater separari à Filio, quia mittit illum per spirationem actiua, in quā Pater & Filius sunt unum indissoluble principium; atque adeo non potest unus sine alio mittere, quia non potest unus sine alio Spiritum sanctum producere. At verò in missione passiva potest unus effectus representare unam personam sine alia, quia potest unus effectus in representando appropriari vni, & non alteri. Sicut potest unum nomen significare unam personam, sine alia. Et hoc ideo, quia tam significatio per voces, quā representatio per symbola, est ad placitum instituentis & imponentis: vnde quecunque voces, & symbola imponi possunt

Rich. Við.

Scotus.
Gabriel.

Durandus.
Argentin.
Alensis.
S. Thomas.
Aureolus.

pro libitu imponentis ad quascunque res significandas. At verò processio, quā Spiritus S. à Patre & Filio procedit, est naturalis & ab intrinseco determinata: vnde non potest ad libitum producentis variari vt sit vel solius Patris, vel solius Filij productio: sed necessariò est utriusque; atque adeo necessariò est utriusque actiuam missio. Ad secundum distinguo consequens: est communis effectiū, concedo; representatiū, seu manifestatiū, nego.

49. Deducitur s. Ad hoc vt vna persona mittat aliam authoritatiū ad terminum missionis, non est necesse, vt illi formaliter communicet liberum actum exequendi terminum missionis, sed sufficit, si cum potestate exequendi illitantiū communicet liberam voluntatem, quā simul cum reliquis personis actu se ipsa determinet ad effectum exequendum. Est contra Ruiz Disputat. 108. sect. 8. & Zunigam disputat. vltima dubio 3. contendentes, non posse personam Diuinam mitti, nisi à mittente accipiat non solum voluntatem, sed ipsam liberam determinationem voluntatis, quā actu determinetur ad terminum missionis: quā libera determinatio voluntatis ad terminum missionis à mittente creato imprimitur missio, mediante imperio, à mittente verò increato mediante origine, quā persona mittens communicat missæ omnia sua libera decreta, per quā actu determinat illam ad terminum missionis.

50. Cæterum negare non possum in hac sententia melius saluari proprietatē missionis, in qua missus moraliter determinatur à mittente ad terminum missionis. Quia tamen aliunde hæc sententia derogat formaliter libertati singularum personarum, & vniuersali illi principio communiter recepto, quod necessaria in Deo præcedunt libera, non est admittenda: sed potius negandum hanc conditionem esse necessariam missioni vt sic, ad quam sat est, vt persona missa auctoritatius determinetur à mittente, vt ab illa accipiat voluntatem, per quam simul se determinet cum persona ipsa mittente: ita tamen vt in ea ipsa libera determinatione potiores quasi partes habeat persona ipsa mittens, ratione auctoritatiæ communicationis.

51. Quod autem contraria sententia derogat formaliter libertati singularum personarum, probatur: nam formalis libertas consistit, vt quis à se ipso, non ab alio, determinetur. Si autem persona procedens à persona producente acciperet liberum decretum diuinæ voluntatis, non à se ipsa, sed ab alia persona determinaretur: ergo non esset ipsa formaliter libera, per actiuam quasi determinationem sui, sed potius per passiuam determinationem, naturaliter communicatam à persona producente. Confirmatur, quoniam in ea sententia Pater independenter à reliquis personis se ipsum deter-

minaret ad aliquid liberè volendum: sed hanc liberam determinationem necessariò communicat reliquis personis cum ipsa communicatione naturæ: ergo in reliquis personis non saluator proxima & formalis libertas, quæ consistit in actiuam determinatione sui, sed tantum denominativa, proueniens ab actu libero personæ originantis, naturaliter communicato personæ originata.

52. Quod autem eadem sententia deroget vniuersali illi principio communiter recepto, nempe quod necessaria in Deo præcedunt libera, sic probatur. Quidquid vi originis communicatur personæ procedenti, origine præcedit ipsam personam procedentem, vt principium communicativum ipsius: igitur si de cœta formaliter libera vi originis communicantur personæ procedenti à producente, origine præcedunt personam ipsam procedentem: atque ad eò libera origine præcedunt necessaria.

53. Dices. Filius à se ipso in hunc mundum non venit, sed à Patre missus. Neque enim, inquit, à me ipso veni Ioan. 8. sed ille me misit. Non igitur à se ipso liberè determinatus, sed à Patre in hunc mundum venit. Respondeo 1. Concedo Filium non à se ipso in hunc mundum venisse auctoritatiū, sed à Patre. Etenim ab illo tantum auctoritatiū venit, à quo virtutem & potestatem veniendi accepit: neque à se auctoritatiū ad veniendum determinatum fuisse, sed à Patre: quia licet à se simul cum Patre, & Spiritu sancto ad veniendum se determinauerit, tamen auctoritatiū à solo Patre dicitur ad veniendum determinatus: quia à solo Patre accepit, vnde liberè ad veniendum se determinaret. Eo modo quo ipse Christus dixit Ioannis 14. Verba, quæ ego lo-
quor vobis, à me ipso nō loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Cum tamen ad loquendū & operandū formaliter non minus ipse, quam Pater & Spiritus sanctus immediatè concurrat: quia tamen solus Pater concurrit auctoritatiū, dando virtutem loquendi & operandi, ipsam locutionem & operationem tribuit Patri.
Ioan. 14.

54. Resp. 2. Citatum locum Ioan. explicari ab Augustino de Christo vt homine lib. 2. de Trinit. cap. 5. Cur ergo ait; Et à me ipso non veni? Iam hoc, inquit, secundum formam serui dictum est, secundum quam dictum est: Ego non iudico quenquam.
Augustin.

55. Ad fundamentum primæ sententiae negatur maior & minor. Etenim mitti personam diuinam, non est vt cuncte illam nouo modo existere in creaturis, sed per virtutem & potestatem à mittente acceptam. Ad hoc autem necessaria est personalis distinctio inter mittentem & missum, qualis non est inter totam Trinitatem & personam missam. Ad probationem verò minoris, ad auctoritatem Augustini Respondeo, illum requirere quidem ad missionem personæ diuinæ productionem temporalem, non
Authoritas Augustini, exponitur.

Ruiz.
Zuniga.

tamen negare processionem æternam personæ missæ à mittente, ut aperte constat ex alijs locis & testimonij ipsius.

56. Ad rationem negandum est, nihil aliud ex parte mittentis importare missionem, quām missum facere, in quo antea non erat, sed præterea addere, facere illū, in quo ante non erat, authoritatū per actiūam communicationem virtutis & potestatis operandi terminum missionis, hoc autem necessariò importat realem distinctionem inter missum, & mittentem.

Gregorius explicatur.

Palatius.

57. Ad authoritatem Gregorij pro secunda sententia adductam, Respondeo, eo loco Gregorium missionem accepisse pro emissione. Etenim hoc interest inter emissionem, & missionem, ut notauit Palatius suprà citatus: quod emissio originem tantū denotat termini emissi ab emitente, emittere enim est extra mittere. Vnde quidquid aliquo modo intra principium continetur, cùm producitur, emitti dicitur; quia ex vi productionis fit extra suum principium. Missio verò importat communicationem autoritatis ad munus aliquid extra mittentem exercendum. Vnde præter æternam originem in diuinis, importat temporalem operationem ad extra.

58. Ad Fundamentum autem nego, ad propriam missionē, etiam physicam sat esse, ut terminus vi originis accipiat simpliciter esse: tum quia passio & actus vitalis in nobis vi originis accipiunt esse, & tamen non dicuntur mittere à suis principijs. Tum quia ad propriam missionem requiritur, ut quod mittitur, aliquo modo fiat extra principium, à quo mittitur, vel loco & situ ut in missione creata, vel saltē operatione appropriata termino, ut in missione increata. Tum demum, quia missio propriè dicta supponit esse eius, quod mittitur, & superaddit nouum respectum ad terminum, ad quem mittitur. Quare in hoc sensu nec lumen propriè mittitur à sole, nec flos ab arbore.

SECTIO III.

Quotuplex sit Missio, & an in qualibet missione semper mittatur aliqua persona diuina?

59. QVADRIFARIAM diuidi potest missio diuina: primo ex parte mittentis: secundò ex parte missi: tertio ex parte modi tendendi ad terminum missionis: quartò ex parte ipsius termini. Cùm enim missio sit progressio missi à mittente ad nouum terminum virtutis mittentis peragendum, non potest aliudè diversificari, quām ex enumeratis quatuor capitibus. Est igitur ex parte mittentis missio diuina duplex, Parris mittentis Filium; & vtriusque

mittentis Spiritum sanctum. Et etiam ex parte missi duplex, Filij à solo Patre, & Spiritus sancti ab veroque. Ratio vtriusque divisionis est, quia solæ personæ producentes possunt mittere, solæ vero procedentes mittere: atque duæ tantum sunt personæ producentes, duæ itidem procedentes: duæ igitur erunt missiones ex parte mittentis, totidem ex parte missi. Ex parte modi tendendi ad terminum missionis est etiā duplex, altera ad subsistendum, ut missio Verbi ad subsistendum in natura humana Christi: altera ad apparentum, ut missio Spiritus S. in signo columbae in Iordanie; nubis lucidae in transfiguratione; halitus humani in infusione Christi. Ioan. 20. linguae ignea, & soni atque Spiritus vehementis in Pentecoste. Addi posset & tertia Verbi incarnationi in Sacramento Eucharistiae, per unionem sacramentalem cum speciebus Eucharisticis, ad quas quotidie mittitur, & in quibus peculiari modo existit Christus ut cibus animæ. Ex parte termini diuiditur in visibilem, cuiusmodi sunt omnes enumeratae, & in invisibilem, qualis est illa, quæ fit ad animam iusti per gratiam sanctificantem.

60. De hac postrema missione invisibili per gratiam potissimum difficultates sunt sex. Prima: an semper cum gratia detur iusto aliqua persona diuina. Secunda: An cum infusione quorumcunque donorū donetur creaturæ persona diuina. Tertia: an saltem cum infusione quorumcunque donorum supernaturalium, & augmento ipsorum detur persona diuina. Quarta: an mitti donati posse inuisibiliter persona diuina; absque ullo dono creato in creatura producto. Quinta: an per hanc missionem inuisibilem mitti seu donari possit una persona sine alia. Sexta: an homo iustus, vel Christus ut homo dare possit personam Diuinam.

61. Quoad primam difficultatem refert Magister in 1. Dist. 14. c. 3. fuisse aliquos, qui existimarunt, uon dati nobis cum ipsa infusione gratia & donorum supernaturalium personas diuinas, sed earum duntaxat creatura dona. Probatur primò hæc sententia ex Patribus Chrysost. hom. 3. de Spiritu S. quæ incipit, *Hieri: Ut dicatis, inquit, quod donum mittitur, Spiritus autem non mittitur.* Et paulò pòst: *Alius est virtus, qua conceditur, & alius est Spiritus, qui concedit;* Beda homilia in Dominicâ post Ascensionem. *Cum gratia, inquit, Spiritus S. datur hominibus, profectò mittitur Spiritus.* Igitur in eius sententia nihil aliud est, Spiritum S. mitti in animâ iusti, quā ipsius gratiâ illi infundi. Secundò probatur ratione: quia dari seu mitti ad nos personas diuinas, nihil est aliud, quām earum dona nobis conferri. Antecedens probatur: quia cùm personæ diuinæ sint ubique per immensitatem praesentes, non possunt ipsæ novo modo nobis adesse: igitur dari nobis personas diuinæ nihil aliud est, quām earum dona à nobis participari. Confirmatur, quia quod datur, fit sub possessione & dominio acci-

Magister.

Chrysost.

Bede.

pientis.

pientis. Nulla autem persona diuina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ. Igitur nulla persona diuina potest nobis donari.

62. Contraria tamen sententia affirmans, cum ipsa infusione donorum donari nobis etiam personas diuinæ, est adeo certa, ut opposita à S. Tho. I. p. q. 43. art. 3. in 1. arg. Canariensi ibi. in 1. & 2. parte sui cōmentarij, Bannez ibidem, Suarez lib. 12. de Trinit. c. 5. appellatur erronea; à Molina verò ibidē disp. 3. conclu. 3. & ab alijs, fidei Catholicae parum consentanea. Ego verò illam ad minimum censeo errori proximam, ed quod sit contra expressa Scripturæ testimonia, accedente communī auctoritate Scholasticorū cum Magistro in 1. dīl. 14. nec non communī Patrum consensu, qui hanc veritatem paſſim docent. Aug. 15. de Trinit. c. 26. *Ipsè est,* inquit, *qui de cœlo etiam datus est in die Pentecostes.* Et mox: *Quomodo ergo Deus non est,* qui dat Spiritum sanctum & imò quantus, inquit, *Deus est, qui dat Deum?* & de verbis Apostoli sermone 15. columnā 8. *Contemne,* inquit, *Spiritu tuum: accipe Spiritum Dei. Nō te timet Spiritus tuus, ne cū cōperit in te habitare Spiritus Dei, angustias patiarit in corpore tuo.* Cum habitare in corpore tuo cōperit Spiritus Dei, non inde excludet Spiritum tuū. Et mox: *Suscipe,* inquit, *Spiritus Dei.* Et paucis interiectis: *Et dic illi, Domine Deus noster posside nos.* Idem docet sermone 43. de Verbis Domini columnā 1. his verbis: *Dedit dona hominibus. Quia dona: Spiritum S.* *Quis tale dat donum, qualis ipse est?* magna est misericordia Dei. *Donum dat aquale sibi, quia donum eius Spiritus S.* est & unus Deus, tota Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus S. Idem paſſim docent reliqui Patres.

63. Eadem veritas expressè deducitur ex Scriptura, in qua modo personæ Diuinæ dicuntur venire ad nos, & apud nos manere, Ioann. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansiōem apud eum faciemus.* Et de Spiritu sancto eodem capite dicitur: *Apud vos manebit, & in vobis erit.* Modò dicūtur dari nobis. Ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Modò ad nos mitti. Ioannis. 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis.* Veniunt autem, & dantur nobis non solum personæ procedentes, sed etiam producentes: mituntur verò solum personæ procedentes. Vnde etiam Pater venit & darat nobis per gratiam: at solus Filius & Spiritus sanctus per gratiam mittitur. Quis ratio est, quoniam mitti, pœxter infusionem gratiæ, importat paſſiuū originem personæ, quæ cum gratia mittitur, quam non importat verbum, *Venire,* & *Dari.* Quare potest persona à se ipsa venire, & se ipsam dare; non autem à se ipsa mitti.

64. Ultimò hæc ratio pro hac senten-

tia formari potest. Creatura rationalis in sua iustificatione non solum accipit dona creata, sed his mediantibus peculiari modo attingit personas ipsas increatas: ergo non solum accipit dona creata, sed cum ijs etiam personas ipsas increatas. Antecedens constat, nam per gratiam & habitus cum ea infusos, attingit omnes Diuinæ personas, ut peculiare obiectum in hac vita fruibile per charitatem & reliqua dona supernaturalia; nec non vi eorumdem donorum accipit iustus Deum, ut specialem protectorem, & rectorem animæ suæ; & præterea ius ad possidendum illum in alia vita per visionem beatificam. Consequentia verò probatur: nam tunc dicimus rem aliquam ut nostram possidere, quando illam attingimus, ut attingibilis à nobis est: attingibiles autem à nobis sunt Diuinæ personæ tum per modum obiecti charitate, & visione beatâ fruibilis; tum per modum protectoris & tutoris animæ nostræ. Igitur cum per gratiam & habitus infusos personas Diuinæ attingimus per modum obiecti fruibilis, & specialis protectoris, atque tutoris animæ nostræ, verò dicimus illas ut nostras in iustificatione accipere ac possidere. Confirmatur, quia per gratiam non solum accipimus habitum perfectæ charitatis, ceteraque dona infusa, quibus pro nostra libera potestate possimus Deo in hac vita frui, sed etiam ius ad gloriam ipsam, quæ perfectè illum videre, & frui in alia vita valeamus. Ergo cum infusione gratiæ non solum conceduntur nobis dona creata, sed etiam personæ ipsæ increatae, ut obiectum perfectè fruibile, tum in hac, tum in alia vita.

65. Zumel I. p. quæst. 43. art. 3. quæst. Zumel.
suā primā, & Suarez loco cit. putant, hunc modum non sufficere, ad hoc ut Diuinæ personæ dicantur ad nos venire, nobisque donari, sed necessariam essent maiorem aliquam unionem inter Diuinæ personas, & animam iusti, vi cuius illæ specialis titulo fiant nobis substantialiter præsentes. Fundamentum eorum est: quoniam dari nobis personas Diuinæ solum modo ut obiectum fruibile, non est dari nobis personas ipsas substantialiter, & secundum eārum intimam præsentiam, sed tantum intentionaliter, & secundum extrinsecam terminationem: Vnde etiam si per impossibile personæ Diuinæ non essent per immensitatem ubique præsentes, imò nec existentes, adhuc possent esse nobis intentionaliter, & obiectuè præsentes: ed quod ad huiusmodi præsentiam non requiratur substantialis præsentia rei; nam etiam si res ipsa non sit substantialiter præsens, imò nec existens, poterit obiectuè terminare actum nostræ cognitionis, & amoris.

66. Docent igitur præter hunc modum præsentia obiectuè, quò Diuinæ personæ dicuntur esse in anima iusti, ut cognitū in cognoscente,

S. Thomas.
Canarien.
Bannez.
Suarez.
Molin.
Censura ap
posita sen
tentia.

Magister.
Augustin.

Ioan. 14.

Ad Rom. 5.

Ioan. 15.

Zumel.
Suarez.

gnoscere & amatum in amante, habere alium modum praesentia, quo illa speciali titulo fiant nobis substantialiter praesentes per gratiam: ita ut si per impossibile, non essent praesentes ratione immensitatis, fierent hoc novo titulo substantialiter praesentes: & consequenter illae non sunt sicut cognitum in cognoscente, & amatum in amante tantum extrinsecè & intentionaliter: sed sicut cognitum in cognoscente, & amatum in amante intrinsecè & substantialiter. Eadem ratione docent, per gratiam Deum fieri substantialiter praesentem animæ per modum rectoris atque tutoris, intrinsecus illam inhabitantis atque possidentis.

Zumel.
67. Hunc autem modum sic probat pri-

modo Zumel. Gratia est quædam specialis participatio naturæ Diuinæ: ergo aliquâ ratione participare debet ineffabilem illum modum, quo natura Diuina habet suas personalitates sibi intimè praesentes, non modò obiectivè & intentionaliter, verum etiam subiectivè & essentialiter.

Suarez.
68. Secundò sic probat Suarez, Gratia est perfectissima amicitia inter Deum & hominem: de ratione autem perfectæ amicitiae est intima & substantialis praesentia amicorum: igitur gratia suapte naturæ postular intímam praesentiæ Dei, Diuinarumq; personarum in anima iusti. Confirmat, quia sicut lumine gloriæ suapte naturæ postular Deum intímè præsentem per propriam ipsius substantialitatem in intellectu beati: eadē ratione gratia postular Deum intímè præsentem, ut amicum, protectorem, & habitatorem templi animati per sanctificantem gratiam consecratum.

S.Thomas.
Reliqui
Theologi.
69. Ego vero primum modum prædeclaratum, qui est S.Tho. i.p.q.43.a.3. & reliquorum Theologorum ferè communis, sat esse existimo, ut simul cū gratia & charitate vere & propriè dicantur personæ ipsæ Diuinæ ad nos venire, & apud nos manere, & in nobis tanquam in proprio templo habitare: quod probo primò, quia cū aliiquid de nouo nobis cognoscendum obiectur, in omni proprietate Latini sermonis illud dicitur in mentem nobis venire. Præterea cū aliquis alicui in tutorem aut protectorem assignatur, talis persona vere & propriè moraliter dicitur dari illi, in cuius tutelam & protectionem assignatur: esto nec obiectum cognoscere, nec tutor aut protector pupilli fiat substantialiter præsens: ergo etiam si per infusionem gratiæ, donorumque supernaturalem personæ Diuinæ non fiant nobis peculiari titulo substantialiter praesentes, adhuc illæ vere & propriè dicentur ad nos venire, nobisque donari, & apud nos manere, & tanquam in proprio templo in nobis habitare, ex eo tantum, quod nobis fiant peculiariter praesentes per modum obiecti & finis fruibilis, specialiæq; cura de nobis suscipiant in ordine ad finem supernaturalem acquirendum.

70. Secundò probbo. Non intímior praesentia substantialis requiritur, ut persona Diuina dicatur mitti & venire in animam iusti

per inuisibilem gratiæ: quād eadem persona mitti & apparere dicatur in aliquo signo sensibili: sed vt verè & propriè persona Diuina mitti & apparere dicatur in aliquo signo sensibili, non est necesse, vt ex vi talis missionis & apparitionis novo titulo illa fiat substantialiter præsens in tali signo: ergo vt verè & propriè persona Diuina dicatur mitti, & venire in anima iusti, non erit necesse, vt ex vi talis missionis & aduentus illa fiat substantialiter præsens iusto. Maior constat: cū non minus persona Diuina dicatur peculiari modo existere in signo sensibili, in quo tanquam in proprio symbolo se manifestat, quād in anima iusti, in quā tanquam in proprium templum venit. Minor probatur, nam si aliunde ratione immensitatis persona Diuina non supponeretur substantialiter præsens in signo sensibili, ex vitalis missionis seu apparitionis, non fieret in illo substantialiter præsens: cū ex vi talis missionis seu apparitionis persona Diuina non gerat, nisi vicem termini repræsentati, ad quod per se non requiritur substantialis præsentia termini, cū possit etiam res absens repræsentari.

71. Tertiò. Etiam si per gratiam personæ Diuinæ peculiari titulo non fiant substantialiter præsentes in anima iusti, immediate & formaliter, fiant tamen peculiari titulo substantialiter præsentes, remotè & radicaliter, quatenus cum ipsa gratia datur ius ad visionem beatam, quæ peculiari titulo postular intímam, substantialiæque præsentiam Diuinarum personarum: est enim visio beata essentialis tendentia ad Deum in se ipso præsentem & existentem: vi cuius, si per impossibile Deus non esset ratione immensitatis ubique præsens, deberet secundum propriam substantialiam esse intímè præsens in intellectu beati. Quod autem hoc sufficiat, vt peculiari titulo personæ Diuinæ dicantur substantialiter præsentes in anima iusti per infusionem gratiæ, probatur: nam visio beata est proprietas naturaliter debita gratiæ. Est enim gratia singularis participatio Diuinæ naturæ, secundum esse supernaturale & proprium ipsius. Vnde debita est illi peculiari participatio modi cognoscendi ipsius Dei, qui est cognoscere illum in se ipso existentem, nullo medio creato interueniente. Porò qui recipit formam, recipit consequentia ad formam: proinde qui recipit gratiam, cum ea simul radicaliter recipit visionem beatam: quia recipiendo gratiæ, recipit omnia, quæ necessaria sunt ad consequendam visionem beatam: quia recipit Deum, ut specialiter iuuantem & promouentem iustitiam ad gloriam consequendam: atque adeo ratione visionis beatæ debitæ gratiæ dici possunt personæ Diuinæ speciali titulo substantialiter dari iustis cum ipsa gratia.

72. Confirm. nam homo habitu tantum in iustificatione recipit personas Diuinæ, ut obiectum fruibile, quatenus in actu primo accipit omnia, quibus liberè possit habere

personas

personas Diuinās, ut obiectum actu fruibile: ergo etiam si homo in iustificatione cum ipsa gratia non accipiat Diuinās personas peculiari titulo substantialiter præsentes actu, quia tamen accipit in actu primo omnia, quibus liberè possit peruenire ad actuū visionis beatificæ, vi cuius peculiari titulo persona Diuinæ hunc in ipsis intellec̄tū substantialiter præsentes, dici moraliter potest illas actu & formaliter accipere substantialiter præsentes cum ipsa gratia, cum qua conferatur completa potestas & ius ad habendam talēm præsentiam Diuinatum personarum actu & formaliter.

73. Quartò principaliter probatur nostra sententia, destruendo fundamentum oppositæ; quoniam non appetit modus, quo gratia, vel illus habitus viatori infusus in hac vita, suapte natura pertat intimam & substantialiem præsentiam Diuinarum personarum; ita ut si per impossibile illæ non essent substantialiter præsentes per immensitudinem, necessariò fieri deberent præsentes vi gratiæ, vel talis habitus viatori infusus: nam vel illas peteret substantialiter præsentes sub ratione obiecti, vel sub ratione principij efficientis: neutro modo posset illas substantialiter præsentes petere: ergo. Maior constat, quia gratia, vel habitus non potest, nisi hoc duplice modo Deum respicere: ergo non potest, nisi alterutro ex his illum, ut substantialiter præsentem petere: quia non potest illum petere, nisi secundum modum, quo illum potest recipere. Minor probatur quoad primum membrum: quoniam nullus habitus viatori proprius postulat in Deum ferri, ut in se ipso immediatè existentem, alioqui ille foret beatificus, qui repræsentaret Deum immediatè, nullo medio crebro interueniente, quod est proprium habitus beatifici. Nec poterit esse habitus moralis: quia cum hic ad obiectum ferri negat, nisi ut repræsentatum per actum intellectus, cui essentialem subordinatur, si nullus in hac vita dabilis est habitus intellectus, qui ad Deum feratur in se ipso existentem, nec dabilis erit habitus moralis, qui peculiari titulo postuleret fertil ad Deum, ut in se ipso existentem.

74. Probatur eadem minor quoad secundum membrum: tum quia ratio causæ efficientis per se non postulat immediatam præsentiam suppositi agentis, sed ad summum virtutis cum suo effectu: vnde si per impossibile Deus non esset immensus, adhuc per locum intrinsecū non sequeretur, quod non posset agere, vbi non esset substantialiter præsens: ergo ex eo, quod Deus per gratiam fiat peculiari motor & rector animæ per speciales illustrationes, & effectus mentis, non sequitur, quod peculiari titulo fiat substantialiter præsens animus: quia, cum hic titulus sit causa efficientis, per se non affert substantialiem præsentiam principij cum effectu, & multò minus cum concausa: tum quia iste titulus præsentia non est diuersus

ab illo, quem Deus habet in omnibus rebus creatis, ratione cuius dicitur esse præsens in omnibus per potentiam operativam: cùm tamen Theologi, præter illos tres communes titulos præsentia, quos Deus habet cum rebus omnibus, peculiare agnoscent titulum à ceteris distinctum, & proprium animæ iustorum, quā Deus inhabitare dicitur, tanquam proprium templum.

75. Dices. Præter hos duos modos ad instar obiecti, & principij efficientis, dabilis est alius ad instar termini intrinsecè terminantis, cuiusmodi est ille, quo persona Verbi intrinsecè terminat humanitatem per intimam, & substantialiem præsentiam sui. Respondeo: fateor possibilem esse aliud modum, sed hīc tribui non potest gratiæ, vel alicui habitui infuso: quia hic modus essentialiter petit componere unum cum persona Diuina, ad quam terminatur, ut nexus & vno illius cum creatura. Gratia autem, vel habitus infusus nullam compositionem postulat cum personis Diuinis, sed solū pertinet terminari ad illas, vel tanquam ad obiectum fruibile, vel tanquam ad principium efficientium.

76. Ex hic constat ad fundamentum oppositæ sententiae, quā videlicet ratione personæ Diuinæ dicantur peculiari titulo per gratiam sanctificatam ad nos venire, nobisque donati: primò, quia veniunt, nobisque donantur, ut obiectum fruibile, quod licet in hac vita non requirat substantialiem præsentiam cum potentia ipsa fruente; adhuc tamen ratione illius, personæ ipsa Diuinæ dicuntur nobis moraliter donari. Secundò, quia hanc substantialiem præsentiam Diuinarum personarum, sicutem postulat gratia ratione visionis beatæ, quæ est connaturalis proprietas ipsius.

77. Vnde ad primum argumentum Zumel, nego consequentiam: est enim talis modulus imparsicipabilis à creatura; cùm enim ille immediatè fundetur in identitate naturæ Diuinæ cum suis personalitatibus, implicat creaturam participare talēm identitatem cum personalitatibus Diuinis; atq; adeo talēm modū: nec ab ipso aduersario hactenus probatum est, posse dari alium modum, quo gratia essentialiter exigat substantialiem præsentiam Diuinarum personarum.

78. Ad secundum Suarez distinguenda est minor: de ratione perfectæ amicitia est intima præsentia amicorum, iuxta statum & conditionem amicitia & concedo; absolute & nego. Cùm igitur status amicitia hominis ad Deum in hac vita non postuleret fruimediata præsentia ipsius; nō hoc est proprium amicitie beatorum, nō necessariò postulat substantialiem præsentiam subiectuam Diuinarum personarū, sed sufficit obiectiva & intentionalis, qualis sat est ad actus amicitia hominis viatori erga Deum. Ad confirmationem patet ex dictis.

79. Ad primum argumentum, quo probatur, cum gratia non dari nobis personas

Diuinas,

Zumel.

Suarez.

Civ. f. 2.

Eccles.

Diuinas, Resp. eo loco Chrysostomum solùm negare, personas Diuinias cum dono creato localiter ad nos mitti, vt constat ex ipsius discursu. Testimonium autem Bedæ potius est pro nobis: nam, si ex eo, quod datur gratia, mititur Spiritus S. igitur præter donum creatum, datur etiam increatum: cùm Mitti referri nequeat ad donum creatum, sed ad increatum. Ad rationem vero, nego antecedens: nam præter dona creatæ, peculiari eriam titulo accipimus personas ipsas increatas, tum ut obiectum fruibile, tum ut speciale animæ rectorem, tutorem, atque magistrum. Ad probationem antecedentis, distinguo antecedens: non possunt personæ Diuinæ nouo modo nobis adesse per mutationem ipsarum, concedo; per mutationem nostri, nego: nā præter illos communes modos, quibus Deus est in rebus omnibus, potest peculiari alio titulo adesse nobis, non per sui, sed nostri mutationem. Ad confirmationem distinguo minorem: nulla persona Diuina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ, per modum famuli, vel ad instar medijs ordinati in vltiorē finem consequendum, concedo; per modum obiecti & finis à creatura libere fruibilis, nego: hoc enim nullam importat imperfectionem, sed summam in Deo perfectionem, supponit enim, quod ipsæ tantum sit ultimus finis & obiectum beatissimum nostrum.

80. Quoad secundam difficultatem Durandus in 1. dist. 14. q. 3 & dist. 15. q. 4. ad argumenta, Aureolus dist. 14. a. 1. propos. 2. & 3. & dist. 15. art. 2. affirmat, non solum ad nos mitti personas Diuinias, cùm ad gratuita dona eueniuntur, sed etiā cùm naturalia participamus, licet perfectius per illa, quam per hæc, personæ Diuinæ ad nos mittantur. Fundamentum, quia sicut omne verū est manifestium Filii, cùm omne verū sit nuncius æterni Verbi: ita omne bonum est manifestium Spiritus S. ergo per omne verū mittitur Filius; & per omne bonum Spiritus S. Consequētia probatur, quoniam missio finaliter est ad manifestandam personam, quæ mititur: ergo si omne verū est manifestium Filii, & omne bonum est manifestium Spiritus S. per omne verum mittitur Filius, & per omne bonum Spiritus S.

81. Opposita tamen sententia, quæ affirmat, per sola dona gratuita Diuinæ personas ad nos mitti, nobisque donari, communis est Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 17. c. 6. & S. Tho. i. p. q. 43. art. 3. Fundamentum, quoniam per ea tantum dona personæ Diuinæ ad nos mittuntur, per quæ nouo modo in nobis existunt: atqui per dona naturalia Diuinæ personæ non existunt in nobis nouo modo: igitur per ea Diuinæ personæ ad nos non mittuntur. Maior patet, nam ratione creationis, conseruationis & gubernationis Diuinæ personæ sunt per efficiem, potentiam, & presentiam intimè præsentes rebus omnibus: ergo non possunt ad eas mitti, nisi nouo modo in illis existant:

cum nequeant personæ Diuinæ mitti, vbi iam supponatur esse per eundem modum operandi. Cùm enim personæ Diuinæ non mittantur per motum localem, sed per operationem, quam exercent in creaturis, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis operationem exerceant: cùm igitur Diuinæ personæ ratione creationis, conseruationis, & gubernationis supponatur adesse rebus omnibus, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis exerceant operationem. Minor vero probatur, quia cùm dona naturalia sint complementum naturæ, eorum productio pertinet ad eundem ordinem naturæ: ac proinde per illa personæ Diuinæ non dicentur nouo modo existere in creaturis, & consequenter nec ad eas mitti. Quo circa quando Deus vt author naturæ vel concurrit cum causis naturalibus ad eorum effectus, vel supplet earum defectum, aut quocunque donum naturale producit, non dicitur ratione talis doni, vel concursus, nouo modo existere in creaturis, sed potius eundem modum, quem ab initio creationis in rebus omnibus habuit, continuare.

82. Dices. Ergo saltem Diuinæ personæ sunt ad creaturas missæ initio creationis, quia tunc nouo modo ratione creationis incepunt existere in illis. Respondeo, negando consequentiam, quoniam missio propriæ supponit existentiam personæ, aut rei, ad quam missio ipsa dirigitur: cùm igitur per creationem res primæ incipiunt esse, non possunt ratione illius Diuinæ personæ ad eas mitti.

83. Ad Fundamentum oppositæ sententie distinguendum est antecedens: omne verum, & omne bonum est manifestium Filii, & Spiritus S. peculiari titulo existentium in creaturis, nego: communis modo ac titulo, concedo: missio autem non fit ad manifestum hunc communem modum, quæ Deus habet in rebus omnibus, sed ad peculiarem, quem habet in creatura rationali, tanquam in proprio templo: ratione cuius peculiari modi dicuntur personæ Diuinæ temporaliiter ad extra procedere.

84. Quoad tertiam difficultatem Gabriel in 1. dist. 14. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 2. concl. 3. Palatius disp. vnicā cōcl. 4. Torres i. p. q. 43. art. 3. i. p. sui Commen. Granadus dist. 3. Suarez lib. 12. de Trinit. c. 5. & alijs putant, personas Diuinias ad nos mitti non posse, nisi per donum gratiæ gratiū facientis. Fundamentum, quia personæ Diuinæ non mittuntur, nisi ad sanctificandas animas: porrò animæ non sanctificantur, nisi dono gratiæ gratum facientes. Confirmatur, quia personæ Diuinæ mittuntur ad nos, vt eas habeamus, ijsque perfruamur: nequit autem creatura Diuinæ personas habere, ijsque perfriui, nisi per donum gratiæ gratum facientis; nam hoc tantum dono creatura rationalis consecratur Deo, efficiturque propriū templū ipsius, lux illud primæ Corinth. 3. Nescitis, quia templo Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? t. Cor. 3.

Gabriel.
Palatius.
Torres.
Granadus.
Suarez.

Durandus.

Aureolus.

Scholasticæ.
Magister.
S. Thomas.

Caietanus.

85. Contra vero Caietan. I. p. q. 34. a. 3. docet quamvis sub-obscurè, personas Diuinæ ad nos mitti etiam per actus fidei informis; & consequenter non solum per donum gratiæ gratum facientis, sed per quodcunq; supernaturalis ordinis. Fundamentum esse potest, quia per quodcunq; donum supernaturale Deus nouo modo existit in creatura rationali, ut cognitum in cognoscente, & amatum in amante.

Alessius.
Bonavent.
Richardus.
Rubio.
Vasquez.
Molina.
Ruiz.

86. Ego in hac re cum Alense I. p. q. 73. memb. 4. art. 2. Bonaventura in 1. dist. 15. p. 2. art. 1. q. 1. Richardo art. 4. q. 2. & art. 5. q. 2. Rubione dist. 14. q. 2. art. 1. Vasquez I. p. q. 43. in commentario articuli tertij, Molina disp. 3. Ruiz disp. 109. sect. I. & alijs media viâ incedendum existimo, ut scilicet perfecta missio Diuinarum personarum ad nos non fiat, nisi dono gratiæ sanctificantis; imperfecta vero & inchoata, quounque alio dono supernaturali. Hanc assertionem primò colligo ex August. 4 de Trinit. c. 20. vbi explicans hanc inuisibilem missionem Diuinarum personarum, quæ ad nos fit per dona supernaturalia: *Tunc, inquit, vnicuique mittitur, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur, quantum cognoscat & percipi potest pro captu vel proficiens in Deum, vel perfecte in Deo, non obscurè indicat, huiusmodi missionem non tantum fieri per donū gratiæ gratum facientis, significatum per animam in Deo perfectam, sed per quodcunq; aliud donum: quo anima supernaturaliter illustrata tendit ad perfectum statum gratiæ.*

Augustin.

87. Secundò probò ratione, & quidem priorem partem assertionis probat fundatum primæ sententiæ. Posteriorem vero ostendo hoc pacto. Per omne illud donum persona Diuinæ ad nos mittuntur, per quod nouo modo ac titulo incipiunt esse in nobis: atque per quodcunq; donum supernaturale nouo modo ac titulo persona Diuinæ incipiunt esse in nobis, licet per donum gratiæ sanctificantis completem & perfectem, per alia vero inchoatæ & imperfectæ: igitur per quodcunq; donum supernaturale persona Diuinæ ad nos mittuntur. Maior constat: nā personas Diuinæ ad nos mitti non est aliud quam nouo titulo in nobis existere: cū enim illæ per immensitatem sint vbiq; præsentes, non possunt dici ad nos venire vel mitti, nisi nouo modo distincto à cæteris incipiunt esse in nobis. Minor probatur, quia quod donum supernaturale recedit à dono naturali, & accedit ad donum gratiæ, tanto modus ipse, quo Deus ratione talis doni in nobis existit, recedit à modo, quo existit in rebus omnibus: sed quodcunq; donum supernaturale maximè recedit à dono naturali, & proximè accedit ad donum gratiæ, cū sit eiusdem ordinis, & dispositio ad illā: ergo & modus, quo ratione doni supernaturalis

Deus existit in nobis, maximè recedit à modo, quo idem Deus existit in rebus omnibus, & proximè accedit ad modum, quo peculiari titulo existit in nobis per gratiam. Igitur per donum supernaturale Deus diuerso modo existit in nobis, atque in rebus omnibus.

88. Confirmatur. Ita se habet quodcunq; donum supernaturale ad gratiam sanctificantem, sicut dispositio naturalis ad formam naturalē: sed eodem titulo, quo Deus existit in creaturis ratione formæ, existit ratione naturalis dispositionis ad talē formam, nisi quid ratione illius existit inchoatæ & incompletæ; ratione vero huius completæ & perfectæ: ergo eodem titulo, quo Deus existit in creatura rationali per gratiam, in eadem existit per quodcunq; aliud donum supernaturale, licet per hoc inchoatæ & imperfectæ, per illam vero complete & perfectæ. Maior probatur, quia omne donum supernaturale disponit ad gratiam, tanquam naturalis dispositio ad formam perfectæ: nam omne donum supernaturale eo tendit, ut anima aliquo modo vniat cum Deo, quam vniōem animæ cum Deo perficit & compleat gratia ipsa sanctificans, quæ est perfecta participatio naturæ Diuinæ. Minor constat, quia sicut dispositio non est diuersi ordinis à forma, sed eiusdem cum illa: ita nec modus, quo ratione illius Deus existit in nobis, est diuersus ab eo, quo ratione huius idem Deus in nobis existit.

89. Ex his deducitur, non solum per habitus supernaturales informes, cuiusmodi sunt habitus Fidei, & Spei supernaturalis sine gratia sanctificantे, sed etiam per actus supernaturales informes, cuiusmodi sunt actus Fidei, Spei, & Attritionis supernaturalis à peccatore eliciti, Diuinæ personas ad peccatorem mitti, non quidem completem & simpliciter, sed inchoatæ & secundum quid. Secundò deducitur, corrupta gratiæ & charitate per peccatum mortale in peccatore, adhuc cum ipso manere Diuinæ personas secundū quid, ratione habitus Fidei, & Spei, qui etiam corrupta gratiæ in peccatore manent: quod docuit Rubio loc. præcit.

Rubio.

90. Quoad aliam controversham priori annexam, an persona Diuinæ mittantur ad animam iusti per quodlibet augmentū gratiæ gratum facientis. Affirmant Richard. in 1. dist. 15. a. 5. q. 2. ad 2. Durad. q. 4. in fine Suarez 12. de Trin. c. 5. & alij. Fundamentum, quia quodlibet augmentum gratia est de se sufficiens, ut vi illius nouo titulo persona Diuinæ in nobis existant. Negant vero alij, eò quid ad missionem propriæ dictam requiriatur, ut vi illius personæ Diuinæ nouo titulo existant in nobis: atque per augmentum gratiæ persona Diuinæ non existant nouo titulo in nobis.

Richardus.
Suarez.
Durand.

91. Vera autem sententia est, quā tradit S. Thom. I. p. q. 43. a. 6 ad 2. quā reliqui serè Scholastici ac Theologi sequuntur, nō per quodlibet augmentū gratiæ Diuinæ personas ad nos

S. Thom.
Reliqui
Theologi.

nos mitti, sed per illud dumtaxat, quo euehimur ad nouum statum, vel extendimur ad nouum opus arduum, atque heroicum. Priorem partem probat argumentum secundæ sententiae. Posteriorem verò confirmat missio Spiritus sancti facta in die Pentecostes: per quam non solum missus fuit Spiritus sanctus propter externum signum visibile, in quo apparuit, sed multò magis propter interna dona inuisibilia, quæ collata fuerunt Apostolis, ad quos peculiari titulo sanctificandos missus fuit Spiritus sanctus. Missus autem fuit ad eos peculiari titulo Spiritus sanctus non propter augmentum gratiæ simpliciter, sed propter heroica dona ac dotes, quæ cum tali augmentatione fuerunt illis collatae. Ratio verò est: quia quādo cum augmentatione ipso gratiæ confertur nouum donum, vi cuius iustus vel euehitur ad nouum statum, vel extenditur ad noua opera ardua, personæ Diuinæ nouo titulo existunt atque inhabitant in nobis.

92. DICES. Per nullius doni naturalis collationem personæ Diuinæ dicuntur ad nos mitti: ergo nec per ullum augmentum gratiæ. Consequentia probatur: nam idcō per nullius doni naturalis collationem persona Diuinæ mittuntur, quia omnis naturalis doni collatio est complementum naturæ, quod per se non afferit nouum modum existendi ab eo, quo Deus existit in rebus omnibus, sed eundem tantum auget. Sed quodlibet augmentum gratiæ est complementum gratiæ: ergo nullum augmentum gratiæ per se afferit nouum modum existendi, quo Deus est in nobis per gratiam, sed eandem tantum auget. Respondeo, negando consequentiam: tum quia sicut per creationem Diuinæ personæ non dicuntur mitti, quia mitti supponit esse rei, ad quam fit missio: ita nec per dona naturalia, quæ sunt complementum creationis. Contrà verò sicut per gratiam mittuntur, ita per augmentationem ipsius, quando augmentatione coniungitur cum aliquo dono afferente nouum modum existendi: tū quia nullum donū naturale afferit nouum modum existēdi Dei in rebus: quia si naturale est, debitum est naturæ, in qua saltem radicaliter & exigitiū continetur: atque adeo non potest, nisi eundem modum augere. At potest donū supernaturale afferre nouum modum existendi, quia non omnia dona supernaturalia sunt connaturaliter debita cuilibet gratiæ.

93. Ex his deducitur 1. Diuinas personas peculiari titulo mitti ad beatos ratione visionis gloriose, vi cuius Deus fit intimè & substantialiter præsens in intellectu beatorum: ita ut si per impossibile Deus non esset ubique præsens per imensitatem, ratione visionis beatæ deberet esse substantialiter præsens in intellectu beati: ex eo quod visio beata essentialiter est ad Deum in seipso præsentem atque existentem, nullo medio creato interueniente. 2. Peculiari etiam titulo Diuinas personas mitti ad iustos in hac vita, cùm in statum aliius religionis, aut prophetiae

euehantur: vel cùm per susceptionem alicuius Sacramenti nouâ gratiâ Sacramentali donantur, ad specialem aliquem finem ordinata.

94. Quoad quartam difficultatem, Negant Capreolus in 1. dist. 14. art. vnioco §. Ad primum Gregorij. Molina 1. p. qu. 93. art. 3. disp. 3. circa finem. Valentia punct. 4. Suarez lib. 12. de Trinit. cap. 5. Granadus loco præcit. disp. 3. Fundamentum, quia missio non competit Diuinis personis per mutationem intrinsecam, sed extrinsecam existentem in ipsa creatura, ad quam mittuntur: igitur implicat personas Diuinæ ad creaturam mitti, absque intrinseca & reali mutatione ipsius creaturæ. Antecedens constat, quia personæ Diuinæ non sunt intrinsecæ mutationis capaces. Consequentia verò probatur, quia implicat personas Diuinæ denominari extempore realiter missas, absque reali forma missionis. Confirmatur. Implicat personas Diuinæ in tempore apparere, absque reali forma apparitionis: ergo pariter implicabit in tempore mitti, absque reali forma missionis. Probatur secundò, nequit persona Diuina ad creaturam mitti, nisi novo modo existat in illa: nequit autem persona Diuina novo modo in creatura existere, absque reali productione alicuius doni in illa. Tertiò. Si posset Diuina persona ad creaturam mitti per extrinsecam dumtaxat acceptationem ad gratiam, vel gloriam, talis missio foret aeterna. Consequens est contra scripturam afferentem missionem esse temporalem. Sequela probatur, quoniam talis acceptatio ad gratiam, vel gloriam est ipsum aeternum decretum Dei, quo ab aeterno decreuifset pro tali tempore creaturam ad gratiam, vel gloriam acceptare.

95. Affirmant verò Gregorius in 1. dist. 14. art. 1. concl. 3. & art. 2. ad 2. Ochamus q. 2. Quibus consentit Gabriel q. 2. dubitatione 3. & dist. 17. q. 1. ar. 2. conclus. 1. Fundamentum Gregorij est. Omne donabile dari potest à Deo, nullo alio dato, quod non est de essentia talis donabilis: sed Spiritus sanctus est donabilis à Deo, cùm sit essentialiter donum, & nullum donum creatū est de essentia Spiritus sancti: igitur dari potest absque ullo dono creato. Maior probatur: Omne factibile à Deo fieri potest ab ipso, non factio omni eo, quod non est idem cum ipso: ergo omne donabile à Deo dari potest ab ipso, non dato omni eo, quod non est ipsum donabile.

96. Proposita controversia duplíciter disputari potest, uno modo quoad rem ipsam, an simpliciter possibile sit, peccatorem iustificari, & ad pristinam amicitiam Dei acceptari absque ullo intrinseco dono inhærente, per extrinsecam dumtaxat acceptationem Dei. Alio modo quoad sequelam tantum, an videlicet, posito quod iustificatio fiat extrinseca tantum acceptatione Dei, absque ullo dono inhærente creato, in tali casu Diuinæ personæ mitterentur in animam iustificati. In priori sensu controversia spectat ad materiam de gratia iustificante, ex qua

Capreolus.
Molina.
Valentia.
Suarez.
Granadus.

Gregorius.
Ochamus.
Gabriel.

negatiuam partem suppono probabiliorem, vt in 3. to. disp. 33. ostendo. Sola igitur hic supereft disputanda sequela. Pro cuius solutione,

97. Dicendum, in eo casu personas diuinias non mitti, ac dari homini sic iustificato physice, daritamen moraliter. Priorem assertionis partem probant argumenta primae sententiae. Posteriorem efficacissime probat hoc argumentum. Personæ diuinæ dicuntur ad creaturam rationalem mitti, ac dari per peculiarem modum, quo in illa existunt. Atqui in eo casu peculiari modo, non quidem physico, sed morali, personæ diuinae in creatura rationali existerent: ergo ad eam mitterentur, non physice, sed moraliter. Maior constat, quoniam personæ diuinæ dicuntur ad creaturam mitti formaliter per peculiarem mutationem, quam in illa causant. Minorem ostendo: quoniam in eo casu peculiari fieret mutatione non physica, sed moralis in homine, proueniens ab actu libero Dei condonantis peccatum, & acceptantis hominem ad amicitiam & gloriam pristinam. Siquidem ex peccatore factus est iustus, & ex inimico & inuiso amicus & charus Deo per extrinsecam benevolentiam, & acceptationem ipsius.

98. Confirmatur 1. nam alio modo se habetur Deus erga illum post, atque ante acceptationem. Nam ante respiciebatur à Deo, vt inimicus & infensus, post verò, vt amicus & reconciliatus per extrinsecam benevolentiam & acceptationem ad amicitiam. Confirmatur 2. nam tota ratio missionis diuinarum personarum ad nos desumitur ex peculiari mutatione causata in nobis à Deo. Ergo eo modo dici debent personæ diuinæ ad nos missæ, quo est ipsa peculiari mutatio, in nobis à Deo causata, sed in tali casu esset peculiari mutatio non physica, sed moralis in nobis à Deo causata, per liberum ipsius actum condonantis culpam, & acceptantis ad gloriam: igitur in eo casu personæ diuinæ dici deberent ad nos missæ, eti non physice, saltem moraliter. Cùm non sit maior ratio, cur propter mutationem physicam dicantur ad nos physice mitti, & non propter mutationem moralem dici debeat moraliter mitti.

99. Ex his patet ad argumenta primæ sententiae, quatenus oppugnant posteriore partem nostræ assertioñis. Nam primum intelligitur de missione physica, non moralis, qua fieri potest absque illa mutatione physica per solam mutationem moralem. Ad confirmationem neganda est consequentia. Ratio discriminis est, quoniam apparitio importat signum sensibile, in quo persona diuina sensibiliter se manifestat hominibus, missio autem, qua sit ad animam iusti, per se tantum importat peculiarem mutationem in illa, que cùm duplex esse possit, physica, & moralis, etiam missio esse poterit physica, vel moralis. Secundum intelligitur de missione perfecta. Ad tertium nego sequelam. Ad cuius probationem, licet decretum Dei de condonanda

culpa, & acceptando homine ad amicitiam & gloriam suam effet æternum, tamen includeret moralem mutationem in tempore faciendam: & quia illam non includeret connotatiuè & in obliquo, sed intrinsecè & in recto, vt superè diximus de missione physica, idè simpliciter talis missio effet temporalis, ratione moralis mutationis in tempore facienda.

100. Quoad quintam difficultatem. Communiter docent Doctores, per hanc missionem inuisibilem non posse vnam personam mitti sine alia, neque vnam donari, aut venire absque ceteris. Quod probari potest ex illo Ioa. 14. *Ad eum veniemus, & mansio nempud eum faciemus.* Fundamentum est, quoniam in hac missione dicuntur personæ diuinæ dari nobis, & venire ac mitti ad nos, quatenus veniunt & donantur nobis, vt obiectum fruibile medianibz habitibus supernaturalibus, & vt peculiarem curam de nostris animabus suscipiunt per specialem directionem, & gubernationem: atqui utrumque munus est commune omnibus personis, ergo omnes personæ per hanc missionem dicuntur ad nos venire. Licet non omnes dicantur mitti, quia missio connotat processionem personæ missæ, quam, quia non habet Pater, non potest Pater dici missus, licet dicatur venire, & donari cum reliquis personis; quia aduentus, & donatio non connotat processionem in persona veniente, & donata.

101. DICES. Etiam missio visibilis, quatenus effectus, refertur ad totam Trinitatem, quatenus verò signum, vnam tantum representat personam. Esto igitur missio inuisibilis referatur ad omnes personas, ut eff. gal. 13, tamen poterit vnam tantum representare. Respondeo. Non infior, posse per effectum inuisibilem gratiæ vnam personam, sine alia representari; de facto tamen id non fieri. Cuius ratio est, tum quia haec missio principaliter ordinatur ad sanctificandas animas ad quem effectum omnes personæ concurrunt. Tum quia inuisibilis effectus non est proportionatum Symbolum ad manifestandas diuinæ personas: quia cùm hec manifestatio fieri debeat hominibus, qui sensibus ducuntur, non poterit esse aptum signum ad manifestandas diuinæ personas nisi sit sensibile.

102. Quoad sextam difficultatem. An homo iustus, vel saltem Christus vt homo dare possit personam diuinam? Ratio dubitandi est: quia ille dare potest personam diuinam, qui conferre potest donum gratiæ, cum quo persona ipsa diuina infallibiliter venit: sed homo iustus, aut saltem Christus vt homo conferre potest donum gratiæ: ergo dare potest personam diuinam. Vnde Palatius in 1. dist. 14. disp. vna post secundam conclusionem refert, quandam religiosum publicè Salmanticè defendit, à Christo vt homine missum fuisse Spiritum sanctum. Quod viterius confirmari potest: quia Christus vt homo est primus author gratiæ in genere principij meritorij: ergo in genere principij meritorij grata-

sententia.

Ioan. 14.

Palatius.

tiam

gratiam conferit authoritatib[us] , ac proinde authoritatib[us] etiam cum ea nobis Spiritum sanctum donat.

103. Dicendum tamen est , nullum purum hominem , siue Christum ut hominem mittere , aut dare posse Spiritum sanctum . Fundamentum , quia nemo cum gratia dare potest personas Diuinās , nisi qui grātiā conferre potest ut absolutus Dominus : atqui nullus purus homo , neque Christus ipse ut homo dare potest gratiam , ut absolutus Dominus : igitur nullus purus homo , vel Christus ipse ut homo dare potest Spiritum sanctum . Minor de puro homine patet . De Christo vērō ut homine probatur : & primō , quod ut homo non posse Spiritum sanctum mittere , constat : nam ad hoc requiritur authoritas principij mītentis supra personam missam . At Christus ratione humanitatis nullam habet autoritatem principij supra personam Spiritus sancti , quia non producit illum ut homo , sed ut Deus : ergo .

104. Secundō , quod neque ut homo dare possit ut absolutus Dominus gratiam , & cum ea Spiritum sanctum , probatur : quia ratione humanitatis non habet absolutum ius ad ea , quæ sunt propria Dei ; cum nulla natura creata habere queat absolutum ius ad ea , quæ sunt propria Dei . Atqui gratia & personæ Diuinæ sunt propria Dei . Igitur ad ea Christus non habet absolutum ius , ut homo ; qui ut homo reduplicat tantum humanitatem , ratione cuius non potest Christo conuenire ius ad propria bona Dei . Nam licet huic homini , qui dicitur Christus , conueniat absolutum ius ad gratiam , & ad omnia dona supernaturalia ; tale tamen ius illi non conuenit ratione humanitatis , sed ratione suppositi Diuini substantis in tali humanitate . Maior primi syllogismi probatur , quia dare importat absolutum dominium in rem , quæ datur . Ergo ut possit quis dare gratiam , & cum ea personas Diuinās , debet habere absolutum dominium , supra gratiam , cum qua infallibiliter connexæ veniunt personæ ipsæ Diuinæ .

105. Ex his patet ad rationem dubitandi . Etenim ille tantum potest cum gratia Diuinās personas dare , qui absolutum dominium habet supra ipsam gratiam : quale dominium nullus purus homo habet , ne quidem Christus ipse ut homo . Ad confirmationem negandū est , Christum ut hominem esse primum authorem gratiæ , sed ut hominem Deum : sic enim est primus in genere principij meritorij . Est enim primus in genere principij meritorij , quatenus est in eo genere infinitè dignus : est autem in genere

principij meritorij infinitè dignus , non ratione humanitatis formaliter , sed ratione Diuinitatis infinitè dignificantis omnia Christi opera .

106. Ex dictis deducitur , hanc invisibilē missionem Diuinarum personarum factam fuisse omnibus Angelis , tum per gratiam sanctificantem initio creationis , in quo , ut cum communī Doctorum sententia probo in 2. tomo de Angelis , omnes fuerunt conditi . Tum Angelis sanctis per collationem gloriæ initio beatitudinis : nec non primis nostris parentibus , & reliquis antiqui testamenti Patribus . An autem præter invisibilem missionem per gratiam , facta fuerit antiquis Patribus & Prophetis visibilis missio Diuinarum personarum , per signa & Symbola sensibilia , controvrent Doctores . Mihi cum Augustino 2. de Trinit. c. 17. & 18. & cum S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad ultimum dicendum est , multas quidem factas fuisse sensibiles apparitiones Diuinarum personarum in veteri testamento , ut ex multis Scripturæ locis colligitur , nullam tamen earum propriæ missionis nomen meruisse , duplice ex ratione , quam citato loco assignat S. Aug. primō , quia illæ apparitiones non fuerunt facta ad significandam inhabitacionem Diuinæ personæ per gratiam in animis iustorum , sed ad aliquid aliud manifestandum . Secundō , quia nulla apparitio in veteri testamento expresse & distinctè representabat unam personam , ut distinctam ab alia , nisi satis obscurè , & ut Augustinus citato c. 17. in fine scribit : Non cidenter nominato & designato in eis , vel Patre , vel Filio , vel Spiritu sancto . Sed tamen per quajdam valde probabiles significations , nonnullis indicijs existentibus , ut nimis temerarium sit dicere , Deum Patrem nunquam Patribus , aut Prophetis per alias visibiles formas apparuisse . Hæc Augustinus . Qui ut patet , agnoscit factas fuisse antiquis Patribus apparitiones Diuinarum personarum per visibiles formas , eas tamen proprio missionis nomine non putat appellandas , ob rationes assignatas . Ratio vero improprietas est ; quia missio sensibilis per se ordinatur ad manifestandam personam , quæ mittitur : ergo tanto recedit à proprietate missionis , quanto recedit ab expressa manifestatione personæ , quæ mittitur . Rationem autem congruentiam , cur nulla facta fuerit expressa missio Diuinarum personarum in veteri testamento , assignat S. Thomas loco super citato : quia prius debuit fieri expressa missio Verbi per Incarnationem , ad quam omnes veteres illæ apparitiones ordinabantur , tanquam umbræ ad veritatem , & figuræ ad suum prototypum atque exemplar .

Augustin.

S. Thomas.

S. Thomæ.

DISPUTATIO XXIX.

Quæ regulæ seruandæ sint in modo loquendi in mysterio Trinitatis.

I. I verborum cautela seruanda est Theologo, maximè seruanda est in hoc mysterio, cuius non modò res, sed voces ipsas habemus à Cœcilijs & Patribus præscriptas, à quibus non licet absque magna temeritate recedere. Vnde nō solum propter res, sed etiam propter verba inordinatæ prolatæ, vt cum Hieronymo pronūciat S. Doctor I. p. q. 31. at. 2. incurrit hæresis. Vt autem sciat Theologus, quo hæc verborum cautela collineare debeat, duo extremi errores sunt in hoc mysterio diligenter vitandi; alter Arij naturæ vnitatem tollentis; alter Sabellij personarum distinctionem cōfundentis: sed media via incedendum, ijsque vocibus vtendū, que cum naturæ vnitate personarū explicit distinctionem. Verū ut instruatur Theologus nō modò cautè caste que loqui in hac materia, verū etiā incautas insolentesque aliorum locutiones ex certis solidisque principijs Theologicè examinare, & vnamquamque propositionem, modumq; loquendi sua quasi nota censere, præsupponendi sunt certi quidam censuræ gradus, qui colliguntur ex Concilio Constantiensi less. 8. & 15.

2. Primus igitur censuræ gradus est. Hæresis, que directè opponitur alicui veritati expressè reuelata, aut conclusioni per euidentem discursum explicata, vt iam contentæ in aliqua expreßè reuelata. Etenim quemadmodum primus gradus fidei est, assentire veritati vt expreßè reuelata, vel conclusioni vt euidenter contentæ in aliqua propositione expressè reuelata: ita oppositus gradus fidei est dissentire veritati, vt expreßè reuelata, vel vt euidenter contentæ in aliqua expreßè reuelata.

3. Secundus censuræ gradus est error, qui directè opponitur conclusioni Theologicæ, vt ex principijs fidei euidenter deducatæ. Dixi vt deducatæ: quia vt explicata sp̄eciat ad primum gradum hæresis. Ratio est, quia sicut conclusio Theologica habet distinctum gradum certitudinis à certitudine fidei, & summum post illam: ita error immediatè oppositus conclusioni Theologicæ, habet distinctum gradum censuræ ab hæresi, & primum post illam.

4. Tertius censuræ gradus est errori proximus: qui gradus opponitur conclusioni Theologicæ non vt euidenter, sed vt probabilissime deducatæ ex principijs fidei, qualis

effet: Iustificationem parvularū in Baptismo non fieri per habitus infusos & inharentes.

5. Quartus est hæresim sapientis. Est autem hic gradus propositio, quæ cùm ex se Catholicum sensum habere posset, ex circumstantia tamen & conditione proferentis meritò suspicari posset in sensu hæretico prolatæ: vt hæc propositio: *Christus est minor Patre ab Ariano* prolatæ hæresim sapit, prolatæ vero à Catholico nullam ingerit suspicionem, sicut enim idem vinum ex uno vale bonum, ex alio, malum contrahit saporem: ita una eademque propositio ex uno corde & ore prolatæ unum, ex alio aliud spirat saporem.

6. Quintus gradus est propositio male sonans, seu piarum aurium offensiva. Est autem hæc, quæ absurdum, & peregrinum sensum à communi & visitato modo loquendi Patrum & Scholasticon affert. Theologie enim est non modò damnatas sententias & verba cauere, sed etiam absurdas voces, & locutiones ab visitato recedentes vitare. Porrò piæ aures non sunt imperiti vulgi, sed sapientum, quorum est de sensu, & qualitate propositio nisi iudicium ferre.

7. Sextus gradus est temeritas, quæ nulla sufficiente ratione, vel autoritate fulta, communis Scholasticon sensu, vel approbatis authoribus aduersatur: vel quæ vt certum affirmat, quod nulla ratione probari potest; quæ & impudens insolensque dici solet.

8. Septimus gradus est, propositio scandalosa, quæ etiam si vera sit, occasionem tam ruinæ affert auditoribus.

9. Octauus est propositio seditiosa, quæ viam sternit ad seditionem.

10. Nonus est propositio Schismatica, quæ viam parat ad Schisma separationem a capite, vt licitum est non obedire superiori, aut *tyrannum occidere*.

11. Decimus est propositio periculosa, quæ periculi occasio esse potest, vel in fidei doctrina, vel in virtute moribus, vt *potest homo esse perfectus absque exterua penitentia*.

12. Undecimus est Blasphemia, quæ immediatè, vel mediata Deo iniuriam irrogat: quæ interdum cum hæresi coniungitur, vt *Deus est author peccati*; sapientis enim una eademque propositio multis inficitur notis.

13. Duodecimus est Impietas: est autem hæc propositio improbabilis, & fidei pietati notabiliter detrahens: differt autem à propositio-

sitione

Hieronymi.
S. Thomas

Arius.
Sabellius.

Concilium
Constantiense.

sitione non pia, quæ licet probabilis sit, pietati tamen fidei minimè fauet.

14. Decimus tertius est propositio arrogans, quæ plus afferit, quam probari possit.

15. Decimus quartus est propositio improbabilis, quæ nullo nittitur solido fundamento. His ergo generalibus principijs præmissis, ut fortius firmiusque hærent, quæ speciatim de hoc mysterio dicturi sumus, redigenda sunt, quoad fieri potest, omnia ad certas quasdam regulas.

16. PRIMA igitur regula sit. Nomina neutrius generis non sunt pluraliter enuncianda in diuinis; contra vero enuncianda sunt pluraliter nomina masculini generis. Vtraque pars regulæ definita est in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. & refertur cap. *Damnamus de summa Trinit. & Fide Catholica*: *Licet igitur, inquit Concilium, aliis sit Pater, aliis Filius, aliis Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus*. Eandem regulam tradunt Patres, & Scholastici omnes. Quam aperte colligunt ex Ioan. 15. *Ego, inquit Christus, & Pater unum sumus. Virumque, inquit Cyrilus, l. 7. in Ioan. cap. 10. audi & Vnum, & Sumus, & à Carybdi, & Scylla liberaberis. Quod dixit Vnum, liberat te ab Ario, separante Filium à substantia Patris. Quod dixit, Sumus, liberat te à Sabellio, confundente personas Patris & Filii sine discretione. Si Vnum, non ergo diuersum. Si, Sumus, ergo Pater & Filius*. Et Augustinus tract. 36. in Ioan. *Aliud non est, inquit, Pater, Filius aliud. Alius est recte dicens, aliud non recte. Alius enim est Filius, quia non est ipse, qui Pater, & aliis Pater: quia non est ipse, qui Filius: non tamen aliud, sed hoc ipsum est & Pater & Filius*. Idem expressit Ioannes Euangelista in 1. sua Canonica cap. 5. *Tres sunt, quæ testimonium dant in Calo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt*.

17. Ratio regula est, quia nomen neutrum, cum sit substantiuum, refertur ad essentiam; unde multiplicatum multiplicat essentiam. Masculinum vero, cum sit adiectiuum, refertur ad personas. Aliam rationem assignat S. Thomas 1. p. q. 31. art. 2. ad 4. quia nomen neutrum, cum sit informe, refertur ad essentiam, quæ est communis, & ulterius quasi formabilis per personas. Masculinum vero, vel sceminiuum, cum sit formatum & distinctum refertur ad suppositum. Unde ad interrogationem factam, per quid est homo? respondemus per genus, quod est commune & informe. Ad interrogationem vero factam per, *Quis est hic homo?* Respondemus per individuum, quod est distinctum & formatum. Cæterum assignata regula intelligenda est, quando haec pronomina per se referuntur de Deo, non autem quando conne&untur cum aliquo substantiuo personali vel essentiiali; nam tunc & neutra pronomina multiplicari possunt, vt aliud est suppositum Patris, aliud suppositum Filii; & masculina pronomina multiplicari non possunt, vt aliis Deus est Pater, aliis Deus Filius.

Tom. I. De Deo.

18. Ex hac regula deduces primò: quod sicut in Deo non est aliud & aliud, sed alius & alius, quod idem iudicium esto de reliquis nominibus importantibus alietatem: ita contra in Christo Domino est aliud & aliud, non alius & alius, propter oppositam rationem, quoniam in Christo est diuersitas naturarum, non autem suppositorum. Vnde etiam si in Christo alia sit filiatio Diuina, alia humana, non tamen dicitur alius & alius Filius: quia alius & alius importat alietatem suppositi. Re&cte tamen dicitur plures habens filiations.

19. Deduces 2. has propositiones non esse facilè admittendas: *In Deo sunt multa: in Deo sunt plura entia*, nisi cum addito limitante ad multa, aut plura entia relativa: contrà vero has posse sine limitatione admitti: *In Deo sunt plures res, vel entitates: In Deo est pluralitas*. Nam priora nomina referri solent ad essentiam; posteriora vero ad personas.

20. Deduces 3. has propositiones esse veras: *Pater & Filius sunt unum: Pater & Filius sunt idem ipsum: Pater est idem quod Filius: Pater non est aliud, vel alterum à Filio*. Vnde Augustinus de natura boni cap. 24. *Quod de se, inquit, genuit, hoc est, quod ipse est*. Contrà vero has esse falsas: *Pater & Filius est unus: Pater & Filius sunt idem ipse: Pater est idem, qui Filius: Pater est aliud, vel alterum à Filio*. Nam priora important identitatem naturæ, & negant distinctionem eiusdem; posteriora vero important identitatem personarum, & diuersitatem naturæ.

21. Quartò deduces, veram esse hanc propositionem: *Pater est idem Deus, qui Filius: contra vero, hanc esse falsam: Pater est idem, qui Filius*. Quoniam in posteriore relativum *Qui immediate refert Patrem; in priore vero Deum*.

22. Quintò deduces, has esse falsas: *Deus generans est Deus genitus: Deus generans est Pater: idem Deus est Filius genitus: quia Idem immediatè refert Deum, ut affectum termino notionali genitoris*.

23. Deduces sextò, hanc esse veram: *In Diuinis est Deus & Deus: hanc vero esse falsam: In Diuinis est aliis & aliis Deus; vel alter & alter Deus: quia in priore propositione non affirmatur alietas Deitatis, affirmatur autem in posteriore*.

24. Deduces septimò, has prædicationes esse veras: *Deus genuit Deum: Alius genuit aliū. Habens Deitatem genuit aliū habentem Deitatem: has vero esse falsas: Deus genuit aliū Deum, vel alterum Deum: Deus genuit eundem se, vel alterum se*. Vnde emphaticè locutum fuisse Augustinum testatur S. Thomas 1. p. quæst. 39. art. 4. ad 4. cum epistola 66. ad Maximum dixit: *Pater uagenuit de se alterum se, ut totus maneret in se*. Sensus enim est: *Patr. genuit alterum simillimum sibi*.

25. Aliqua controværia est de hac propositione: *Deus genuit eundem Deum: an admittenda sit vt vera. Negant aliqui, eò quod pronomen Idem immediatè refert Deum generantem, qui immediatè præcessit. Confirmatio*

Augustin.
S. Thomas:

Z z 3 tur, quia,

Concilium Lateranense.

*Patres & Scholastici.
Iean. 15.
Cyrillus.*

Augustin.

I. Iean. 5.

S. Thomas.

Bonauent.

Scotus.
Vasquez.
Suarez.

Rubio.

S. Thomas
Et omnes
Theologi.

tur, quia, ut docet Bonaventura in 1. dist. 4. art. 1. qu. 1. relativum refert antecedens sub eodem modo supponendi, sub quo antecedens praecessit ipsum relativum.

26. Admittunt vero illam ut veram Scotus in 1. dist. 4. q. 1. ad 1. Vasq. disp. 157. c. 7. Suarez lib. 6. de Trinitate cap. 7. quibus magis assentior. Moueor, quia nulla est necessitas, ut in praedicta propositione relativum Idem referat antecedens secundum identitatem suppositi, sed solum secundum identitatem naturae, ut constat in hac propositione: *Petrus genuit eundem hominem*: relativum Idem non refert identitatem suppositi, sed tantum naturae. Neque hinc inferas: ergo admittenda erit etiam ut vera haec propositio: *Deus genuit eundem se*. Nam quamvis admittat illam Rubio in 1. dist. 5. q. 2. in fine: falsa tamen: nam reciprocum Se necessariod refert eundem Deum generantem. Poteſt tamen admitti haec: *Deus genuit eundem Deum secum*: nam pronomen, secum: solum refert consubstantialitatem termini cum principio producente. Ad confirmationem respondeo, non esse necessarium, ut relativum semper refert antecedens sub omni modo aequali, quo praecedit, ut patet in allato exemplo.

27. SECUNDA REGULA. Nomina substantiua concreta de re absoluta non nisi singulariter praedicantur de tribus personis: Adiectiva vero pluraliter de ipsis enunciantur. Hanc tradit S. Thomas 1. p. q. 39. art. 3. quem sequuntur omnes Theologi. Ratio regulæ est: quia nomina substantiua unitatem, aut multitudinem sumunt à forma, quam significant; Adiectiva vero à subiecto vel supposito, cui significationem applicant. Atqui una est res absoluta significata per nomina concreta substantiua in Diuinis, nempe essentia, vel aliquid pertinens ad essentiam: supposita vero sunt plura. Igitur nomina concreta substantiua de re absoluta non nisi singulariter; adiectiva vero pluraliter praedicantur de diuinis personis. Maior probatur, quia nomina substantiua significant formam per modum substantiæ, ut per se stant: Adiectiva vero contrà per modum accidentis, ut alteri adiacentis. Substantia autem sicut habet esse per se, & non ab alio, ita unitatem & multitudinem, quæ ad esse consequuntur. Accidens contrà, sicut non habet esse à se, sed à subiecto cui adiacet; ita unitatem & multitudinem sumit à subiecto: quo multiplicato, cum ipso multiplicari censetur & ipsum accidens.

18. Huic regulæ nititur veritas illius Catholicae propositionis, *Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt unus Deus*: quia nomen Deus est nomen substantiæ concretum de re absoluta, quæ in Deo non multiplicatur. Eadem regula nititur omnes propositiones, in quibus per modum substantiæ prædicatur aliquid absolutum pertinens ad essentiam: ut *Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt unus Creator, unus Dominus, unus Sapiens, unus*

aernus, *Vnus immensus. Pater & Filius sunt unus Spirator, Vnum principium ad intra*. Nam eodem modo haec in Deo non multiplicantur. Contrà vero haec eadem adiectiuæ significata enunciantur pluraliter de diuinis personis: ut sunt tres diuni: tres habentes Deitatem: tres creantes: tres sapientes, tres aterni: tres immensi: duo spirantes, duo principiantes. Vnde cum Athanasius in symbolo dixit: non tres in-
Athanasius.
creati, nec tres immensi; sed *Vnus increatus*, & *Vnus immensus*: accepit haec nomina substantiæ, non adiectiuæ: sicut in eodem Symbolo haec eadem accepit, cum dixit: *Totæ persona coetera sibi sunt, & coæquales*.

29. Huic etiam regulæ nituntur propositiones, in quibus omnia verba pluraliter prædicantur de diuinis personis, ut *Pater, Filius & Spiritus sanctus intelligent, volunt, creant, pulsant, miserentur*. Ratio est, quia verba subeunt leges adiectiuorum.

30. TERTIA regula. In diuinis vitanda sunt nomina, *Diversi, Differentis, Alieni, Disparati, Extranei, Diformis, Dissimilis, Discrepantis, Separati, Dimisi, Disiuncti*. Hanc reglam tradit S. Thomas 1. p. quest. 31. art. 2. eamque probat: quia nomina *Diversi & Differenti* important diuersitatem in natura. Nomina *Alieni, Disparati, Extranei, Discrepantis, Diformis, Dissimilis* important inæqualitatem in essentia. Nomina *Separati, Dimisi, Disiuncti*, significant distinctionem in substantia. Vnde falsa sunt haec propositiones: *Filius est diuersus, differens, alienus, disparatus, extraneus, discrepans, separatus, dimisus, dissimilus à Patre*: contrà autem veræ sunt istæ: *Filius est distinctus, discreitus, oppositus Patris. Filius est similis, equalis, coniunctus, idem cum Patre*. Cæterum cum addito limitante ad personas licebit in diuinis usurpare nomen *differens & diversi*, ut personæ sunt proprietatibus differentes, aut diversæ. Quam limitationem admittunt communiter recentiores.

31. QVARTA regula. Caudenda sunt nomina, quæ personarum consortium à Diuini excludunt. Hanc etiam reglam tradit S. Thomas loco prædictato, art. 2. 3. & 4. S. Thomas. Vnde falsa sunt haec propositiones: *Deus est solitarius: Deus est solus*. Ratio, quia haec nomina adiuncta termino essentiali non solum excludunt consortium aliorum Deorum, sed etiam personarum eiusdem naturæ. Dixi *eiusdem naturæ*, quia, ut rectè notat S. Thomas art. 3. prædictato ad 1. solitudo non tollitur per associationem alterius suppositi extraneæ naturæ. Vnde etiam si Deus associetur Angelis & hominibus beatis, adhuc diceretur solus vel solitarius, si cum eo diuine personæ non existent. Sicut diceretur homo solus, etiæ si esset cum bestijs associatus. Cæterum notandum, nomen, *Solus*, duplice posse de Deo enunciari, uno modo categorematicè, ut in hac: *Deus est solus*. Alio modo Syncategorematicè, ut *solus Deus est immensus*. Primo modo ponit solitudinem in Deo: secundo tantum excludit omnia ea, quæ cum Deo non participant idem prædicatum impenitatis: ac proinde nil prohibet

nil prohibet nomen, *Solus*, Syncategorematicè de Deo prædicari.

32. Difficultas est de nominibus *Vnicus* & *Singularis*, an adiungi possint termino essentiali. Negat *Sanctus Thomas* art. 2. præcitatō, eò quod hēc nomina adiuncta termino essentiali negant communicabilitatem naturæ cum pluribus suppositis. Admittunt verò alij. Quod mihi probabilius videtur: quia hēc nomina solum important singularitatem naturæ, non autem suppositi. Est igitur Deus *vnicus*, *singularis*, *individuus*, quia per hēc tantum excluduntur plures distincti natura, non autem supposito. Vnde persona diuina non sunt propriè individua aut singularia, quia individua & singularia dicuntur per ordinem ad naturam specificam, quam contrahunt, & vltimè dividunt in partes subiectivas ulterius non diuisibiles. Quare falsa est propositione, in qua de Deo affirmantur tria singularia, vel individua.

33. Ex his deduces, veras esse has propositiones: *Deus singularis genuit Deum singularem*. *Deus vnicus genuit Deum vnum*. Quam propositionem concessit *Augustinus epist. 66. ad Maximum*: *Vnus*, inquit, *vnum generavit*. Contra verò has esse falsas: *Deus solitarius genuit Deum solitarium*. *Deus solus genuit Deum solum*. *Deus fuit ab eterno solus*. *Solus Pater est Deus*: alioquin vera esset hēc: *Omnis Deus est Pater*: nam ab exclusiva ad vniuersalem affirmatiuam de terminis transsumptis, vt Logici docent, valet consequentia: *vt solus homo est compositus ex anima rationali & corpore*: ergo omne compositum ex anima rationali & corpore est homo.

34. Huic regulæ annexitur quinta: distinctionem exclusivam non posse adiungi termino personali respectu prædicati essentialis, posse autem adiungi respectu prædicati notionalis. Defectu primæ partis regulæ, falsa sunt istae propositiones: *Solus Pater intelligit*: *Solus Filius crebat*: *Solus Spiritus sanctus gubernat*: ratione verò secundæ partis regulæ, veræ sunt istae: *Solus Pater generat*: *Solus Filius gignitur*: *Solus Spiritus sanctus spiratur*. Contra hanc regulam videtur locutus Christus Matth. 11. *Nemo*, inquit, *nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius*: vbi à notitia Patris & Filij prædicato essentiali excluditur Spiritus sanctus. Respondeo cū Bonaventura in 1. dist. 21. art. 2. q. 2. S. Tho. 1. p. q. 31. art. 4. ad 2. Richardo q. 3. & alijs. Hunc terminum, *Nemo*, distribuere pro natura, non pro persona. Quare vera est hēc Christi propositione: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*: falsa verò hēc: *Solus Pater nouit Filium*: quia in priore termino, *Nemo*, distribuit pro natura intellectuali: vnde tantum excludit aliud essentialiter: in posteriore verò termino, *Solus*, distribuit pro persona, & excludit alium personaliter.

36. Sexta regula. Nomina partitiua, *Omnis*, *Aliquis*, *Quilibet*, *Quicunque*, *Nullus*, nō congreare tribuuntur termino essentiali in diuinis. Est Alenfis 1. p. q. 65. memb. 2. art. 4. Val-

quez disp. 157. cap. 5. Vnde *Caietanus* 1. p. q. 39. art. 4. §. *Ad tertium*, nefas esse ait dicens, *Omnis Deus. Dixi termino essentiali: nam ea tribuere termino personali, nulli est dubium: rectè enim dices; Omnis persona creat: Aliqua persona generat: Qualibet persona intelligit: Nulla persona discurrit. Ratio vero regula est, quia per huiusmodi nomina indicaremus, plures esse Deos: nā hoc nomen, *Omnis*, collectionem dicit plurium: nomen vero, *Nullus*, exclusionem plurium sub aliqua natura contentorum.*

37. SEPTIMA regula. In diuinis non solum vti debemus vocibus importantibus unitatem essentialiæ, sed etiam pluralitatem personarum. Est S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 3. Ratio regulæ est: quia sicut in Deo cum unitate essentialiæ est pluralitas personarum, ita ratione essentialiæ vñpandæ sunt voces importantes unitatem, ratione vero personarum vñpandæ sunt voces importantes pluralitatem. Cautè tamen est aduertendum, ne voces significantes pluralitatem referantur ad essentialiam; aut contra voces significantes unitatem referantur ad personas. Vnde falsæ sunt istæ: *Deus est ter unus*: *Deus est geminus Deus*: *Deus est ter vnum*: *Deus est tria*. Veræ autem sunt istæ: *Deus est ter unus*: *Deus est trinus*: *Deus est tres*: *Deus est Trinitas*: *Deus est trinum*. Ratio discriminis est, quia prior numerus immediate refert essentialiam; posterior vero personas. Ad uitandum autem omne periculum erroris, cum additur numerus, limitandus est ad personas: vt, *Deus est ter unus personaliter*. *Deus est tres personæ*.

38. Notandum est autem 1. Quod citato loco notauit S. Thomas numerum, qui tribuitur Deo, esse transcendalem, quisupra entitatis numeratorum addit solam indisionem singularum unitatum in se: indisionem vero vniuersiusque unitatis ab alia non affert, nisi secundum quid & incompletè. Cum enim qualibet unitas personæ Divinitas non sit perfectè discreta ab unitate alterius personæ, ratione eiusdem naturæ, cum quae sunt vnum, unitas vnius non dicit completam indisionem ab alia: ac proinde non est in Deo numerus simpliciter & completus, sed secundum quid & incompletus.

39. Notandum 2 hoc nomen *Trinitas* ex prescripto Patrum & Scholasticorum convenientissime accommodatum esse ad hoc mysterium significandum: nam ex vi etymologiae importat trium unitatem, quod ex Isidororo notauit Magister in 1. dist. 24. in fine: vnde translatum ad Deum non solum importat numerum personarum, sed simul etiam unitatem essentialiæ: licet numeru personarum importet de formalis & directe; unitate vero essentialiæ de materiali & in obliquo: vnde cum dicitur, *Vnitas in Trinitate, & Trinitas in unitate*, explicitè significatur, quod implicitè importatur per ipsum nomen *Trinitas*. Quare sicut solus Dei proprium est, esse tres personas eiusdem essentialiæ: homo enim nō est sua individua, sicut Deus est sua supposita; quis

Augustin.

Matth. II.

Bonavent.

S. Thomas.

Richardus.

Alenfis.

Tasquez.

*Caietanus.**S. Thomas.**S. Thomas.**Isidorus.*
Magister.

homo non continet collectiuè omnia sua individua, sicut Deus omnia sua supposita: Ita soli Deo propriè competit hoc nomen *Trinitas*. Quod aliquam conuenientiam habet cum nomine *collectivo*, quatenus significat plura per modum unius: deficit tamen ab eo ob summam unitatem essentia, quam non importat nomen *collectivum*, solum significans unitatem ordinis.

40. Ex his deduces falsas esse has propositiones: *Deitas est trina: Trinitas est trina*. Nam in priore triplicatur Deitas. Nec obstat, quod in Hymno ad matutinum in Festo Corporis Christi legatur: *Te trina Deitas: nam statim subiungitur, Unaque poscimus. Vox quippe Una temperat vocem Trina, ut faciat illam supponere pro personis*. In posteriore vero triplicatur ipsa personarum Trinitas, sensuque est, *In Deo sunt tres personarum Trinitates*. Has vero propositiones esse veras: *Vnitatis est Trina. Deus est Trinus*. Primum concedit Aug. lib. meditationum c. 30. vbi sic scribit: *O una Trinitas, & triplex Unitas Deus*. Ratio autem, cur dici possit *Unitas trina*, est, quia unitas non solum supponitur pro unitate naturae, sed etiam personarum: & quia tres sunt personarum unitates, recte dici poterit, *Unitas est trina*. Ratio vero, cur dici possit *Deus Trinus*, & non *Deitas trina* est, quia nomen *Deus* ex modo significandi supponitur pro personis: *Deitas* vero ex modo significandi supponitur tantum pro essentia. Vnde nisi addatur temperamentum, quo significetur unitas essentiae, vox *Trina* addita Deitati, multiplicat ipsam Deitatem.

41. Neque ex eo, quod Deus dicitur *trinus*, vel *Trinitas*, triplices etiam dici poterit, vt recte Aug. ratiocinatur 6. de Trinit. c. 7. & docet Concilium Toletan. XI. in Confess. Fidei, vbi: *Non triplices*; inquit, *Trinitas, & dici, & credi debet*. Ratio est, quia *Trinitas*, & *Trinus* sunt nomina visu Theologorum accommodata ad significandam simul cum numero personarum unitatem essentiae: quam significacionem quia non habethoc nomen, *Triplex*, non poterit de Deo praedicari. Hoc autem intelligendum est, nisi illud expresse referatur ad notionalia: nam sine ullo periculo dici potest, *in Deo est triplices persona, quadruplex relatio, duplex processio, gemina spiratio activa & passiva*: quod concessit S. Thom. q. 10. de potentia art. 2. *Natura*, inquit, *Diuina potest communicari duplice processione*: quin etiam Cyrilus dialogo de Trinit. l. 3. concedit *duplicitatem & triplicitatem* in personis Diuinis.

42. Ex his constat, quid sentiendum sit de his nominibus, *Multiplex* & *Multiplicitas*: nam pari modo non licet haec enunciare de Deo absolute significato, licebit autem de personis, & notionibus: *vt in Deo est multiplex relatio, multiplicitas notionum, aut personarum*: quod concessit Aug. lib. meditationum cap. 30. his verbis: *Tu vero unitas es Divinitatis, personarum pluralitate multiplex*.

43. Nullo autem pacto, ne quidem cum expressa limitatione ad sola notionalia, con-

cedenda sunt in Deo nomina *Trinumis*, aut *Triformis*. Nec obstat, quod in hymno, qui in Vesperis Pentecost. recitatur, *Spiritus sanctus appelletur Septiformis*: nam hoc tantum de Spiritu sancto dicitur per respectum ad effectus ad extra, qui ei appropriantur, ut Authoris sanctificationis.

44. OCTAVA regula. Notionalia prædicatur de nominibus essentialibus concretis: & à fortiori de iisdem prædicantur etiam essentialia. Haec regula colligitur ex S. Thomas. part. quæst. 39. art. 4. Fundamentum est, quia nomen essentialie concretum ex modo significandi supponitur pro personis: ergo possunt de illo prædicari notionalia, & à fortiori etiam essentialia. Consequentia patet, quia notionalia, cum sint actus personales, possunt de nominibus personas significatibus prædicari. Antecedens probatur, quia nomina essentialia concreta ex modo significandi important Deitatem ut in habente, atque adeo ex modo significandi important illam ut in supposito, licet non in hoc vel in illo determinatè: sicut vox homo, quia importat humanitatem ut in habete, supponitur pro individuali naturæ humanae, licet non pro hoc vel illo determinatè.

45. Ex his collige, veras esse has propositiones affirmatiwas: *Deus generat. Deus generatur. Hic aeternus spirat. Hic immensus spiratur. Deus resurget ad Deum. Deus relatus opponitur Deo*. Falsas vero esse earum negatiwas: *Deus non generatur. Hic aeternus, vel hic immensus non spiratur. Deus non resurget ad Deum. Deus relatus non opponitur Deo*. Ratio discriminis est, quoniam ut affirmatiwa sit vera, non est necesse, ut uniuersaliter conueniat subiecto secundum omnia, in quibus subiectum ipsum reperitur; sed sat est, si illi conueniat in uno tantum supposito existenti.

46. Contraria vero, ut negatiwa sit vera, secundum nullum suppositum debet illi conuenire: vnde non sufficit ad negatiuam propositionem verificandam, ut illi forma negata non conueniat secundum aliqua tantum supposita, sed debet illi secundum omnia non conuenire. Etenim, ut vera sit haec propositione: *Petrus scribat, sat est, si in uno tantum loco scribat: contraria vero, ut sit vera ipsius negatiua, necesse est, ut nullibi scribat*. Vnde si replicatus in uno loco scribat, in alia vero non scribat, falsa est propositione *Petrus non scribit*. Ratio est, quia negatiua vi propriæ significacionis facit sensum distributiuum, & negat formam de subiecto secundum omnem modum, quo illi competit: ergo licet Deo conueniat non generari, respectu Patris, & Spiritus sancti, quia tamen ei conuenit respectu Filii, falsa est propositione negatiua, *Deus non generatur*.

47. Confirmatur, nam falsa sunt istæ propositiones: *Filius Dei non est mortuus: Filius Dei non est sepultus*: esto verificari possint de natura Diuina. Cuius ratio est assignata, quoniam propositione negatiua vi propriæ significacionis facit sensum distributiuum, & negat formam de subiecto uniuersaliter, secundum omnem modum, quo illi competit: est tamē vera propositione,

Augustin.

Augustinus
Concilium
Toletan. XI.

S. Thomas.

Cyrillus.

Augustin.

S. Thomas.

propositio, si termino communis addatur aliquid, quo determinetur ad supponendum pro persona, pro qua Deo conuenit non generari: ut si dicas: *Deus generat, & ipse non generatur*: nam terminus, *ipse*, immediate refert Deum generantem.

48. Contra hoc corollarium sentiunt Durandus in 1. dist. 4. quæst. 2. num. 13. Aureolus quæst. 1. art. 2. Ochamus quæst. 2. ad 1. Gregor. quæst. vñicâ verlu, Sed restat: Marsilius q. 8. art. 3. Ad secundam rationem principalem, Gabriel q. 1. art. 2. concl. 2. affirmantes, quantum est ex vi significacionis, non minus veram esse hanc negatiuum, *Deus non generat*, quam ipsius affirmantiam, *Deus generat*: propter authoritatem tamem Patrum, & ad cuitandum periculum erroris, illam non esse concedendam. Fundamentum eorum est, quia ut negatiua de termino communis sit vera, sufficit, ut de uno tantum individuo verificetur. Vnde inferunt, ex sermonis concedi posse has propositiones: *Deus non est Pater, Deus non est Filius, Deus non est Spiritus sanctus*: quia sufficit, ut iste verificantur de aliquo particuliari supposito. Verum hi authores falsum supponunt, nempe quod quantum est ex vi significacionis, negatio non remoueat formam à subiecto vniuersaliter, & secundum omnem modum, quod illi competit.

49. Ex his soluitur alia quæstio, an hec propositio, *Hic Deus est hic Deus*, sit vera: & quidem nulla est difficultas, si terminus, *Hic Deus*, tam ex parte subiecti, quam ex parte prædicati supponatur pro individuo Deitatis: quia tunc est identica propositio, quod nihil verius. Sed difficultas est, an si terminus, *Hic Deus*, ex parte subiecti supponatur pro una, ex parte vero prædicati pro alia persona, num tunc sit vera propositio? quo posito; Dicendum est, fallam esse propositioem, quia tunc sensus esset, vnam personam esse aliam.

50. Sed quid tunc dicendum de ipsius negatiua, *Hic Deus non est hic Deus*, an sit vera? Negant alij. Alij vero distinguendam putant. Ego autem veram simpliciter censco: nam posito, quod *hic Deus* ex parte subiecti supponatur pro Patre, ex parte vero prædicati pro Filio, non negatur nisi identitas suppositi: sicut in hac, *Deus generans non est Deus genitus*, non negatur identitas naturæ, sed suppositi; & ideo vera est propositio: ita in illa, *Hic Deus non est hic Deus*, non negatur identitas naturæ, sed suppositi; & ideo vera est propositio: nec est maior ratio, cur in illa debeat negari sola identitas suppositi, & non in hac; cum in vtraque terminus communis pro alia persona supponatur ex parte subiecti, pro alia ex parte prædicati.

51. NONA regula. Nulla actio sine notionalis, sine essentialis, per Verbum exercitum significata prædicabilis est de terminis essentialibus, aut personalibus abstractè sumptis, nisi talis actio formaliter sit à tali principio. Hæc regula fundatur in illo principio Logorum: *Omnia verba, excepto substantio sum,*

est, est, est adiectiva, & applicata subiecto reddit resensum formalem. Vnde false sunt iste propositiones: Deitas generat. Essentia refertur. Intellectus spirat. Voluntas intelligit. Immensitas creat. Misericordia punit. Injustitia miseratur. Vere autem sunt iste: Intellectus intelligit. Voluntas vult. Omnipotentia creat. Sapientia gubernat. Bonitas benefacit. Quarum omnium ratio est regula assignata: nam in prioribus enunciatur actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum non est formale, sed solum idanticum principium. Contra vero in posterioribus enunciatur actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum est formale principium.

52. DICES. Ergo in nostra sententia, in qua proximum & formale principium significandi Verbum diuinum est paternitas, valebit ista propositio, *Paternitas generat*. Respondeo 1. Hanc propositionem ut veram, licet propter modum significandi in abstracto, ut improprium admitti à Ruiz disp. 80. sect. 5. nu. 16. & Zuniga disp. 39. mewb. 2. Ruiz: Zuniga.

Resp. tamen 2. negando consequentiam: quoniam generare non dicit solam productionem, sed cum productione importat naturæ communicationem, cuius formale principium non est sola paternitas, à natura praeservata, sed totum suppositum Patris, in cludentis cum proprietate relativa naturam absolutam. 53. Propter eandem rationem falsa est hec propositio: *Natura diuina generatur*: quia generari præter passiuam communicationem naturæ, includit etiam passiuam productionem termini. Natura autem diuina nullo pacto producitur in Filio, ne quidem per accidens, ut sapienter aduertit S. Tho. 1. p. q. 39. art. 5. ad 2. Quia per accidens generari est, natura vi generationis personæ accipere esse, quod sine tali generatione non haberet: sicut in rebus creatis substantias secundas per accidens generari est, vi generationis primarum substantiarum accipere esse, quod sine generatione talium substantiarum non haberent: atque natura diuina vi generationis Filii nullo pacto accipere esse, quod sine tali generatione non haberet: igitur neque per accidens dici potest generari in Filio: quin neque cum expressa reduplicativa, dici potest, naturam diuinam, prout est in Filio, generari; quia non communicatur Filio, ut in eo de novo accipiat esse, sed ut idem esse, quod habebat in Patre, ingenitum & improductum, fiat commune cum Filio. S. Thomas.

53. Neque hinc inferas: ergo non totus *Filius dignatur: nec totus Spiritus spiratur*. Quia licet natura, quæ vtraque persona producta quidditatè constat, non producatur sed communicetur, dici tamen non potest, quod non tota persona procedens producatur: quia cum productio realis tendat ad entitatem realem termini in re ipsa existentis, nulla que sit inter naturam, quæ communicatur, & personam, quæ producitur, actualis distinctio; dici non poterit, quod non tota persona producatur: imò nec dici potest, quod tota persona

tantum

Modus lo-
quendi Pa-
trum &
Conciliarum

Tantum denominatiū, & non formaliter producatur. Nam tamē si dici debeat, quod natura non producatur, sed tantum communicetur; dici tamen non debet, quod tota persona denominatiū tantum, & non formaliter producatur. Quoniam, ut dicatur tota & formaliter produci, non est necesse, ut producatur secundum naturam, sed sufficit, si tota persona individualiter terminet productionem, licet non secundum omnem rationem, quam quidditatiū includit, producatur. Atque hic est modus loquendi Patrum & Conciliorum, à quo recedere absque temeritate non licet.

55. DICES. Si totus Filius producitur: igitur erat: nam creatio est actio, quātōta rei substantia producitur. Respondeo, negando consequentiam: etenim ad creationem non sat est, ut tota rei substantia dicatur produci: sed ita debet produci, ut nullo pacto eadem substantia sub alia ratione, aut modo ad sui productionem presupponatur. Ceterum persona Filii, est per generationem ob individualitatem identitatem cum natura tota dicitur produci, eadem tamen persona ratione naturae quam includit tota etiam presupponitur in Patre, de cuius substantia Filius procedit.

56. Instabis. Ergo tota persona filij producitur, & tota simul non producitur. Resp. falsam negatiuam propositionem, quād sui veritatem requirit, ut nullo pacto tota persona Filij producatur. Ad evitandas autem aquiuocationes adhiberi potest hæc distinctione: Tota persona ut persona producitur: eadem persona ut natura non producitur. Quia ut persona, reduplicat rationem formalem, ob quam toti personæ conuenit producio: ut natura vero, reduplicat rationem formalem, ob quam personæ non conuenit producio. Ceterum quād rationis præcisio & reduplicatio non sit, sed consideratur terminus prout à parte rei est, dicendus est totus produci, quia à parte rei non est, nisi una individualis entitas, ad quam individualiter tendit realis productio.

57. DECIMA regula. Omnis actio significata per nomen, vel Verbum in actu tantum signato, enunciabilis est de quaunque perfectione divina, sive concrete, sive abstracte significata. Ratio regulæ est: quia hoc ipso, quod actio significatur per nomen, sive per Verbum in actu tantum signato, non importatur per modum adiectivi, sed per modum substantiæ: ac proinde, non reddit sensum formalem, sed identicum: ad cuius veritatem sufficit sola identitas prædicari cum subiecto. Quare vera sunt istæ propositiones: Deitas est generatio, Deitas est spiratio. Essentia est relatio. Intellectus est volitio. Voluntas est intellectio. Paternitas est generatio. Filiatio est naturalitas. Intellectus est velle. Voluntas est intelligere. Deitas est generare. Ex vi huius regulæ concedendæ sunt ut veræ omnes propositiones, in quibus personæ, vel quæcunque perfectiones personales, seu notionales prædi-

cantur de termino essentiali abstracto: vt, Deitas est Trinitas, Deitas est tres persona. Deitas est Pater, Filius & Spiritus sanctus. Natura divina est paternitas, filatio, spiratio. Omnipotens est Sapientia, &c. Vnus tamen actus etiam nomine, vel in actu signato importatus non rectè de alio actu etiam nomine, vel in actu signato importato prædicatur: non enim rectè dicitur: Intellectio est volitio. Actus intelligentiæ est actus volendi. Misericordia est punire. Ratio est diuersa connoratio obiectorum, quam isti actus essentialiter includunt.

58. VNDICIMA regula. Perfectiones diuinæ, quæ in suo conceptu inuoluunt secundam intentionem, nequeunt de se mutuo, vel de alijs perfectionibus diuinis prædicari. Ratio regulæ est, quia perfectiones, quæ in suo conceptu inuoluunt secundam intentionem, non solū prædicantur secundum perfectionem realem, quam dicunt ut substratum, sed etiam, secundum intentionem, quam simul important: & quia secunda intentione vnius non est secunda intentione alterius, falsa est prædicatio vnius de altera, aut de alijs perfectionibus, in quibus nulla secunda intentione includitur. Vnde falsa sunt istæ propositiones. Attributum Sapientia est attributum bonitatis: attributum iustitia est attributum misericordie. Attributum misericordiae est omnipotens. Notio paternitatis est notio spirationis. Notio spirationis est filiationis.

59. DVODECIMA regula. Præpositiones importantes habitudinem termini ad principium productuum tribui non possunt, nisi solis personis procedentibus respectu producentium. Hæc regula non minus est evidens naturaliter, quam certa supernaturaliter: eaque supponitur ab omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 5. & Theologis cum sancto Thoma 1. parte, quæst. 41. art. 3. Fundaturque in eo principio lumine naturæ noto: Quod nullus possit seipsum producere. Vbi huius regulæ falsa sunt istæ propositiones: Deitas est ex Deitate. Essentia ab essentia. Sapientia ex sapientia. Vnde si quando similes propositiones leguntur apud Patres, accipienda sunt abstracta pro concretis. Item falsa sunt istæ: Pater est de Filio. Filius est de Spiritu sancto, aut de substantia ipsius. Nam omnes istæ propositiones important habitudinem termini ad principium productuum. Contra vero sunt istæ: Filius est à Pare, Spiritus sanctus ex virgo, Filius est de substantia Patris. Spiritus est ex natura seu Deitate virtusque.

60. Notandum est autem discriben inter has propositiones: Ab, De, Ex. Omnes enim istæ habitudinem important principij actiui. Sed præpositio Ab solam habitudinem principij actiui: Præpositio vero De simul cum habitudine principij actiui importat consubstantialitatem producti cum producente. Præpositio Ex indifferens est ad importandam habitudinem principij actiui, aut materialis, vel termini à quo. Præterea quando significat habitudinem principij actiui, non significat

Magister.
S. Thomas.
Reliqui
Scholastici.

Augustin.

consignificat consubstantialitatem producti cum producente: vnde creaturæ dicuntur esse ex Deo, non autem de Deo. Quo fit, vt quidquid est de aliquo, sit etiam ex aliquo: non contrà, quidquid est ex aliquo sit etiam de aliquo. *Quod enim*, inquit August. lib. de Natura boni cap. 26. *de ipso est, potest dici, ex ipso: non autem omne quod ex ipso est, recte dicitur de ipso.*

61. Vnde falsæ sunt istæ propositiones: *Filius vel filiatio est de paternitate. Spiritus vel processio est de spiratione actina. Ratio, quia cùm præpositio De cum origine simul importet consubstantialitatem termini cum principio, & filius vel filiatio non sit consubstantialis paternitati, vt præscindenti à natura; neque Spiritus eiusque processio spiratio- ni, vt præscindenti à substantia Spiratoris, non poterunt hæc propositiones esse veræ. Ve- re autem sunt istæ, licet impropriæ: Filius vel filiatio est ex paternitate. Spiritus eiusque pro- cessio est à Spiratore. Quia præpositio A & Ex non important consubstantialitatem producti cum producente, sed solam originem.*

62. Petes an in diuinis sit habitudo termini à *Quo*. Ratio dubitandi est: quoniam omnis terminus, qui realiter producitur transit de non esse sui ad esse sui. Atqui in diuinis Filius & Spiritus sanctus realiter producuntur: ergo transeunt ex non esse sui ad esse sui: ergo datur in diuinis terminus à *Quo*.

63. Sed dicendum est, nullum propriæ esse terminum à *Quo* in diuinis: constat, quia terminus à *Quo* est aliqua priuatio, quæ tollitur per ipsam productionem termini ad *Quem*. At nulla priuatio tollitur in Deo per produc- tionem personæ. Minor probatur, nam si qua priuatio tolleretur, esset ipsius personæ, quæ producitur: at hæc non est. Nam hæc eadem persona producta quoad totum suum esse formale & quidditatuum essentiae ori- gine præcedit in Patre: quoad relationem verò ipsam, etiæ origine non præcedat for- maliter in principio originante, præcedit tam radicaliter per summam necessitatem & exigentiam, quæ præsupponit in natura ipsa Diuina, quæ ab intrinseco & essentia- liter postulat habere illam per summam iden- titatem. Vnde ad rationem dubitandi ne- ganda est maior vniuersaliter sumpta.

64. Ex dictis una superest difficultas, an particula *De* saltem possit cum personis respectu naturæ diuinæ, vt *Pater est de na- turâ diuinâ: omnes personæ sunt de substantia Dei*. Affirmat Vasquez disp. 162. cap. 1. in fine. Ratio ipsius est, quia præpositio, *De*, ex se importare potest solam habitudinem cause formalis, vt patet in hac propositione, *Ange- lus est de naturâ intellectuali*. Negant verò reliqui Theologi tum cum S. Thoma 1. parte quæst. 41. art. 3. tum cum Magistro in 1. distinc. 5. docentes particulam, *De*, præter consubstantialitatem semper importare ha- bitudinem principium productuum: at- que adeò verificari non posse de personis re-

specie naturæ, ad quam personæ diuinæ nullam dicunt habitudinem principij pro- ductivæ. Quod quām cohærente dictum sit in sententia eorum, qui docent, naturam diuinam esse formale principium producendi personas, ipsi viderint. Certè cum nostris principijs, quibus ponimus formale princi- piū productiū esse proprietates ipsas personales, optimè cohæret hæc communis sententia Theologorum. Quam primò probo ex Augustino 7. de Trinit. cap. 6. vbi: *Tres, inquit, personas eiusdem essentia, vel tres perso- nas unam essentiam dicimus: tres autem personas ex eadē essentia non dicimus, quasi aliquid ibi sit quod essentia est, aliud quod persona.*

Augustin.

66. Probo secundò, quoniam, vt notant communiter Scholastici, particula *De est transitiua; importat enim transitum de uno in aliud*. Cū igitur in diuinis non sit ni- si transitus originis, quæ persona producta transit ex producente, non poterit hæc particula tribui, nisi personis procedentibus, respectu producentium. Confirmatur, quia si vera esset hæc: *Pater est de substantia diuinæ: vera esset etiam hæc alia: Pater est de substan- tia Filii*. At hanc neque Vasquez ipse admittit: igitur neque admittere debet illam. Se- quelam probo, nam sicut in priore particula *De* per ipsum importat solam habitudi- nem causæ formalis: ita cam solam importa- bit in posteriore.

Cōmuniter
Scholastici.

67. Ad fundamentum ipsius negatur as- sumptum. Nec est eadem ratio de ista pro- positione. *Angelus est de naturâ intellectuali*: quia inter suppositum angelicum, & ipsius naturam intercedit actualis distinctione, quæ non intercedit inter suppositum increatum, & naturam Diuinam.

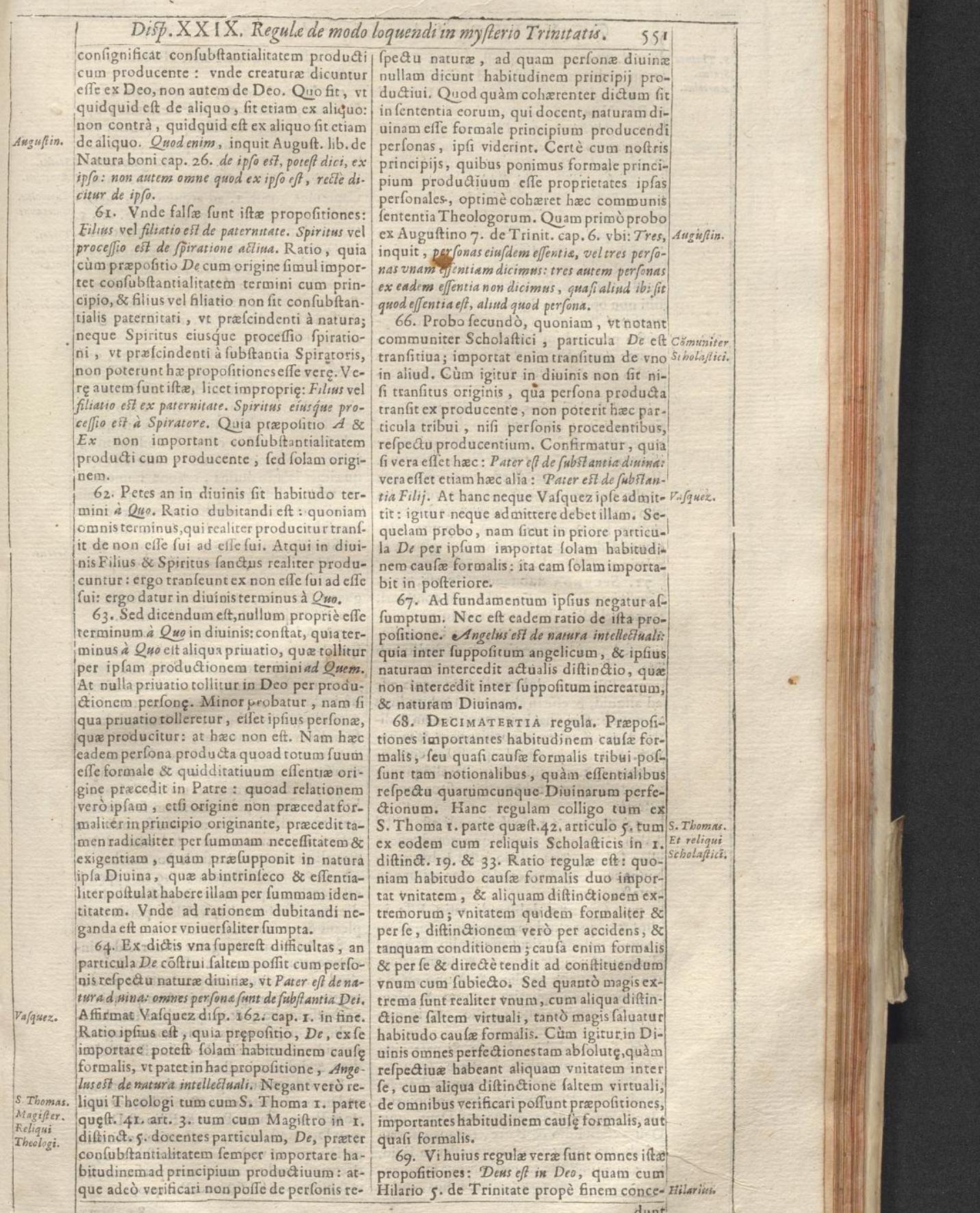
S. Thomas.
Et reliqui
Scholastici.

68. DECIMATERTIA regula. Præposi- tiones importantes habitudinem causæ for- malis, seu quasi causæ formalis tribui pos- sunt tam notionalibus, quām essentialibus respectu quarūcunque Diuinarum perfe- ctiōnū. Hanc regulam colligo tum ex S. Thoma 1. parte quæst. 42. articulo 5. tum ex eodem cum reliquis Scholasticis in 1. distinc. 19. & 33. Ratio regulæ est: quoniam habitudo cause formalis duo impor- tant unitatem, & aliquam distinctionem ex- tremorum; unitatem quidem formaliter & per se, distinctionem verò per accidens, & tanquam conditionem; causa enim formalis & per se & directè tendit ad constituendum unum cum subiecto. Sed quanto magis extrema sunt realiter unum, cum aliqua distinc- tione saltem virtuali, tanto magis saluat habitudo causæ formalis. Cū igitur in Diuiniis omnes perfectiones tam absolute, quam respectuæ habeant aliquam unitatem inter se, cum aliqua distinctione saltem virtuali, de omnibus verificari possunt præpositiones, importantes habitudinem causæ formalis, aut quasi formalis.

69. Vt huius regulæ veræ sunt omnes istæ propositiones: *Deus est in Deo, quam cum Hilario 5. de Trinitate propè finem conce- dunt*

Hilarius.

Vasquez.

S. Thomas.
Magister.
Reliqui
Theologi.

S. Thomas
Scotus,
Aureolus.

dunt S. Thomas 1. p. quæst. 42. art. 5. Scotus in 1. dist. 19. quæst. 2. ad finem, Aureolus eadem distinctione p. 1. art. 2. Deitas est in Deo. Natura est in Pater. Pater est in Deitate. Deitas est in Paternitate. Paternitas est in Deitate. Sapientia est in Bonitate. Bonitas in Sapientia. Omnipotencia est in filiatione. Filiatio in Sapientia. Pater est in Filio. Filius in Pater. Virtus in Spiritu sancto. Spiritus sanctus in virtuote. Omnes persona sunt in Deo. Deus est in omnibus personis. Ratio omnium est, quia quælibet perfectio diuina sive concreta, sive abstracta sumpta propter sui illimitationem, quidditatiè includit reliquias perfectiones, sibi non oppositas. Igitur de qualibet enunciari potest quælibet perfectio, illi non opposita per modum formæ inclusæ in includente: nam ad hoc sufficit continentia unius in alio, cum sola virtuali distinctione extermorum.

70. Sola difficultas est, an dici etiam possit, una relatio est in alia opposita relatione, ut paternitas in filiatione: filiatio in paternitate: spiratio in processione: processio in spiratione. Prima ratio dubitandi est, quia unum esse in alio per se importat unitatem unius cum alio; atque una relatio, ut praecisa à natura, nullam habet unitatem cum opposita relatione, sed potius distinctionem: igitur una relatio non est in alia opposita relatione.

71. SECUNDA dubitandi ratio est, quoniam unum esse in alio, est unum contineri, atque includi in alio: atque relatio non continetur & includitur in opposita correlatione, sed potius distinguatur & excluditur ab illa.

72. TERTIA dubitandi ratio, quia esse ad aliquid, & esse in aliquo sunt habitudines oppositæ: nam una dicit oppositionem & distinctionem, altera conuentiam & unitatem. Sed relatio est ad oppositam correlationem: igitur nequit esse in illa: alioqui una & eadem relatio haberet oppositos modos essendi.

73. QVARTA ratio dubitandi est. Nihil habens commune cum aliquo potest esse in illo: sed opposita relatio nihil habet commune cum opposita correlatione: igitur non potest esse in illa.

74. QVINTA dubitandi ratio. Esse in alio, & in quo aliud, opponuntur secundum proprias rationes; sicut esse ab alio, & à quo aliud: sed implicat unum & idem respectu eiusdem esse ab alio, & à quo aliud: ergo similiter implicabit, unum & idem respectu eiusdem esse in alio, & in quo aliud.

75. SEXTA dubitandi ratio. Si paternitas est in Filio, aut filiatio in Pater, sequetur, Filium paternitate esse Filium; & Patrem filiatione esse Patrem. Sequelam probo, nam ideo Filius, & Pater Deitate est Deus, quia Deitas est in Filio & Pater, tanquam forma in habente. Igitur si paternitas est in Filio, aut filiatio in Pater, tanquam forma in habente, tam Filius est paternitate Filius, quam-

Pater est filiatione Pater. His tamen non obstantibus,

76. Dicendum est, Paternitatem esse in filiatione; Filiationem in Paternitate; Spirationem actiuam in passiva; & è contra, passiuam in actiuam. Hanc expressè concedunt Scotus in 1. dist. 19. q. 2. §. Ad argumenta. ad 3. Aureolus eadem distinctione, p. 1. art. 2. Capreolus quæst. 1. ad argumenta, Carth. quæst. 2. Cajetanus 1. p. quæst. 42. art. 5. Torres ibidem, Suarez lib. 4. de Trinit. c. 16. Ruiz disp. 107. fest. 4. & colligitur ex reliquis Scholasticis, & Patribus affirmantibus, totum Patrem esse in Filio, & totum Filium in Pater, ut testatur Ambros. in hymno ad laudes feriae secundæ: In Patre totus Filius, & totus in verbo Pater.

Scotus.
Aureolus.
Capreolus.
Cajetanus.
Torres.
Suarez.
Ruiz.

Ambrosius.

77. Cuius duplex est ratio. Prima, quia quævis relatio diuina, quantumvis abstracta sumpta quidditatiè includit essentiam, in qua includitur omnis perfectio. Ergo ratione essentiæ quidditatiæ inclusæ in quævis relatione, quælibet relatio includitur in opposita correlatione. Secunda ratio est: quia quælibet relatio diuina, ratione immensitatis inseparabilisque præsentiaz cum qualibet alia relatione, una dicitur manere & circumcidere in alia, tanquam subsistens in subsistente, quomodo est exemplum Scotti quæst. cit. 9. Quantum ad tertium. una potentia animæ est in alia, si una realiter distinguatur ab alia, non autem ab essentia animæ; essentiaz ambæ in se subsistentes.

78. Ad primam rationem dubitandi Respondeo, unam relationem habere unitatem cum alia opposita correlatione, tum ratione essentiæ communis, in utraque quidditatiæ inclusæ; tum ratione immensitatis inseparabilisque præsentiaz. Eodem modo respondetur ad secundam, unam relationem contineri in alia, tum ratione essentiæ communis; tum ratione inseparabilis præsentiaz.

79. Ad tertiam negatur maior. Cuius probatio confirmat potius nostram sententiam: quia cum ad habitudinem causæ formalis non solum requiratur unitas, sed etiam distinctio aliqua formæ cum subiecto; tantum abest, ut unitas & distinctio, que in oppositis relationibus reperiuntur, impediant habitudinem causæ formalis, ut illam potius compleant & perficiant.

80. Ad quartam negatur minor. Ad quintam negatur maior: nam esse ab alio, & à quo aliud, sunt habitudines producti & productentis, que repugnant uni eidemque rei: at vero esse in alio, & in quo aliud sunt habitudines causæ formalis, que non repugnant uni eidemque rei: albedo enim est in dulcedine, & dulcedo in albedine.

81. Ad sextam nego sequelam: nam non eodem modo paternitas est in Filio, aut filiatio in Pater, sicut in Pater & Filio est Deitas: quia Deitas est in illis, ut essentia constituens personam: una vero relatio non est in alia, ut essentia formaliter constituens personam, sed ut subsistens in subsistente. Pro quo,

82. Nota,

82. Nota, multipliciter in Diuinis vnum esse in alio, primò tanquam formam in habente, vt Deitas in Patre. Ad quem modum reducitur, quo vnum attributum est in alio. Secundò tanquam suppositum in natura, vt Pater est in Deitate. Tertiò tanquam subsistens in subsistente, tum per identitatem naturae; tum per immemoriam inseparabilis praesentis: vt Filius est in Patre, & Pater in Filio, & viceversa in Spiritu Sancto. Qui modus peculiariter nomine à Theologis appellatur per Circummissionem, merito cuius omnes personae Diuinae sunt sibi inimicæ, atque inseparabiliter praesentes, & sibi ipsæ quasi permanenter affidentes: Quartò tanquam originatum in originante, vt persona producta in producente. Quintò tanquam principium originans in termino originato, vt persona producens in producta. Sextò tanquam cognitum in cognoscente, & amatum in amante. Septimò tanquam Verbum in dicente. Quo sit, vt non licet ex uno modo inferre alium, cum unus sit diversæ rationibus alio. Omnes tamen in eo conueniunt, vt cum unitate, quam omnes principaliter important, aliquam dicant extremorum distinctionem; & quidem tertius, quartus, quintus, & septimus realem, cæteri vero solam rationis distinctionem important.

83. Ex hoc eodem notabili colligitur, ineptas esse has argumentationes: *Pater est in Deitate: Deitas est Pater;* sicut Pater est in Patre. *Filiatio est in natura. Natura est Filiatio:* igitur filiatio est in filiatione. Ratio fallacia est, quia variatur modus essendi in alio de virtualiter distincto in non virtualiter distinctum. Quæ virtualis distinctione necessaria est ad verificandam habitudinem unius in alio, cum nulla res dicatur esse in se ipso. Defectu huius distinctionis non valet haec rationatio: *Petrus est similis Pauli; Paulus est similis Petro:* ergo Petrus est simili sibi. Qod exemplum afferit Bonaventura ad hoc ipsum confirmandum in 1. distinc. 19. p. 1. artic. 1. quest. 4. ad 1. & Scotus loco præcit. s. Ad argumenta ad quarum.

84. Dubitatur 1. An una persona Diuina sit in alia per Illapsum. Negant communiter Theologi: quoniam esse in alio per Illapsum importat dependentiam in esse, & operari eius, in quem fit Illapsus ab eo, qui illabitur. Importat enim manutententiam & conservacionem totius rei, in qua fit Illapsus, ab eo qui illabitur. Nulla autem persona Diuina producitur & conservatur ab alia quoad totum suum esse. Igitur in nullam personam Diuinam cadit Illapsus.

85. Dubitatur 2. An quælibet persona Diuina dici possit esse Apud aliam. Ratio dubitandi sumitur ex Ioannis 1. vbi Verbum dicitur esse apud Deum Patrem, & in fini Patrem. Negant Bonaventura in 1. distinc. 19. p. 1. a. 1. quest. 4. ad penultimum, & Aureolus eadem distinc. p. 1. art. 3. qui hunc modum essendi tribuit soli Filio respectu Patris. Ratio ipsius est, quia esse apud alium, vel in si-

nu alterius importat habitudinem obiectuam conceptus ad mentem formantis & foventis conceptum: atqui solus Filius in Diuinis vi propriæ emanationis est conceptus subsistens Patris; ergo solus Filius dici potest esse apud Patrem, vel in finu Patris. Ruiz disp. 107. sect. 8. in fine hunc modum essendi non solum tribuit Filio respectu Patris, sed etiam Spiritui Sancto respectu eiusdem Patris, non autem respectu Filii. Ratio ciusest, quia ex S. Thom. in primi capitulo Ioannis, vnam personam Diuinam esse apud aliam, præter coniunctionem & substantiam, importat autoritatem principij. Atqui Pater non solum habet autoritatem principij respectu Filii, sed etiam respectu Spiritus Sancti: ergo non solum Filius, sed etiam Spiritus Sanctus dicetur esse apud Patrem. Filius vero, et si sit idem principium Spiritus Sancti, quia tamen hoc non habet alicet, sed a Patre, non propriè dicitur Spiritus Sanctus esse apud Filium.

86. Mihil vero quantum ad illam locutionem, *In finu Patris*, arridet opinio Aureoli, vt solum verificari possit de Filio respectu Patris: quia cum haec metaphora desumpta sit ex vale mulieris, in quo proles concipitur & fogetur, solusque Filius sit proles partusque æterni Patris, solus Filius dici potest esse in finu Patris.

87. Quantum vero ad præpositionem, *Apud*, non solum puto verificari posse de Filio respectu Patris, sed etiam de Spiritu Sancto tam respectu Patris, quam respectu Filii. Nam haec præpositio ex S. Thoma cum coniunctione & substantia importat autoritatem principij, quam non solum habet Pater respectu Filii & Spiritus Sancti, sed etiam Filius respectu eiusdem Spiritus S. Nam licet Filius hoc principium habeat a Patre, non tamen tollitur, quin per illud originet Spiritum Sanctum, ratione cuius ver dici potest Spiritum Sanctum esse apud Filium: sicut in humanis Filius dicitur esse apud Patrem, etiam Pater sit principium Filii dependenter ab alio.

88. Dubitatur 3. An quælibet persona Diuina dici possit esse in alia triplici modo, præcisim imperfectionibus, quo Deus dicitur esse in rebus omnibus, scilicet præsencia, potentia, & essentia. Affirmat Suarez l. 4. de Trinit. capit. vlt. & colligitur ex S. Thom. l. parte quest. 42. artic. 5. vbi hunc triplicem modum existendi Dei in rebus creatis accommodare videtur personis Diuinis. Nam primò docet, vnam esse in alia, per mutuam sui cognitionem: qui modus responderet primo modo essendi in rebus creatis per presentiam. Secundò per originem producti in producente: qui modus responderet secundo modo essendi in rebus per potentiam. Tertiò per intimam præsentiam ratione eiusdem naturæ: qui modus responderet tertio per essentiam.

89. Ego autem ab isto modo non discrepo, modo aduertatur, secundum mo-

Ruiz.

S. Thomas.

Probatur
opinio Au-
reoli.

S. Thom.

Suarez.
S. Thomas.Bonavent.
Scotus.Ioan. 1.
Bouauent.

Aureolus.

Tom. I. De Deo.

A a a

dum

dum non esse reciprocum, & eiusdem rationis in utroque extremo, sed in uno esse per potentiam productuam respectu termini producti: in alio vero contra per terminum productum respectu principij prouidentis.

Atque haec de modo loquendi, ac de abditissimo ipso glorioissimae Triadis mysterio, Cujus inconcussam veritatem, sicut, te Auspice, o Beata aeternumque adoranda Trinitas, in hoc meo primo tomo explicandam suscepit; ita ut illam pleno ore, & constante corde ad finem & que vita mea profitear, auxiliariet opem tuam a te ipsa humillime exposco: halque quales quales

operis mei primitias, de gloria Augustissimae Maiestatis tuae balbutientes, ijsdem verbis, quibus olim sanctissimus famulus tuus Hilarius suum de incomprehensibili illa trium personarum in una natura, glorioissimaque maiestate tua conclusit opus, ego quoque concludo. Conserua, o bone, hanc similitudinem incontaminatam religionem, & usque ad excessum Spiritus mei dona mihi hanc conscientiam meam vocem, ut quod in orationis Symbolo baptizatus in Pare, & Filio, & Spiritu Sancto professus sum, semper obtineam: Patrem scilicet tenetrum, Filium tuum una tecum adorem, & Sanctum Spiritum tuum, qui ex te per Unigenitum tuum est, premercar.

Lauda Deo Uni atque Trino.

F I N I S.

INDEX